

שבוע פרשת נשא

(16 – 22 May 2021)

ה' – י"א סיון תשפ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲגֹךְ: יֵשֹׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵני אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לֵבְכָךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לֵבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקֹשׁ, וְאֶסְפַּת דִּגְנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהְמוֹתֶךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָיָה אִם יי בָּכֶם וְעֵצָר אֶת הַשְּׁמִים וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לֵבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמִים עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרֻם אַחֲרֵי לֵבְבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקִּבְל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַךְ בְּמוֹד מְצוֹה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחֹדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמּוֹךְ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרות או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפץ ל"חדר ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

רַתְּמִים: ה אֹיֶהֱלִי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכֻנָּתִי
עַם־אֱהִלִּי קָדֵר: ו רַבַּת שְׁכֻנָּה־לָּהּ נִפְשִׁי עִם
שׁוֹנֵא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נִפְשִׁי מִשִּׁפְתִּי
שָׁקַר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מַה־יִּתֵּן לָךְ וּמַה־יָּסִיף לָךְ
לְשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גְבוּר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

יְהוָה צִלָּךְ עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־
יִכְפֹּה וַיֵּרָח בַּלַּיְלָה: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשְׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתְךָ וּבֹאֲךָ
מִמָּוֶתָה וְעַד־עוֹלָם:

א שִׁיר לַמַּעֲלֹת אֲשָׁא עֲיִנִי אֶל־הַהָרִים מֵאֵן
יבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יִתֵּן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוּם שִׁמְרֶךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שִׁמְרֶךָ

תחילת זמן קידוש לבנה
יום שלישי בערב, ז' סיון

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג השבועות, ה'תש"ל

יומא טבא וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מנחם שניאורסאהן

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בארצינו הקדושה
לקראת חג השבועות, ה'תש"ל

יומא טבא וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ולקיום ההבטחה וישבתם לבטח בארצכם ונפלו אויביכם לפניכם והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי
לעם.

מנחם שניאורסאהן

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כג) עין יעקב מסכת מועד קטן	רכז
ב) מזמורי תהלים קכ, קכא	ג	כד) מסכת יומא עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה וידבר אלקים		מדף לה עד דף מא	רכח
ד) מאמר ד"ה נשא את ראש		מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ה) שבת פרשת נשא, ט' סיון, ה'תש"ל	יח	כה) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	
ו) שיחות חג השבועות, ה'תש"ל	ל	כו) שולחן ערוך הלכות שבת	רנח
ז) שיחות ש"פ נשא, ט' סיון, ה'תש"ל	נה	כז) לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רנט
ח) לקוטי-שיחות – פרשת נשא כרך יח, א	סח	כז) לקוטי תורה והיה מספר בני ישראל	כז
ט) לקוטי שיחות – פרשת נשא כרך יח, ב	עה	אדמו"ר הזקן	רסב
י) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כח) תורת חיים	
יא) המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	פ	אדמו"ר האמצעי	רסה
יב) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נשא	פג	כט) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
יג) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת נשא	פד	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רסה
יד) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נשא	קכ	ל) תורת שמואל תרל"ב	
יז) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר מוהר"ש	רסו
יח) לשבוע פרשת נשא	קכא	לא) ספר המאמרים – תרמ"ג	
יט) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נשא	קל	אדמו"ר מוהרש"ב	רסו
טז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	קלג	לב) ספר המאמרים – קונטרסים	
שיעורי רמב"ם		אדמו"ר מוהריי"צ	רסח
יז) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת נשא	קלו	לג) ספר השיחות ה'תש"ד-ה'תש"ה בלה"ק	
יח) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת נשא	קפו	אדמו"ר מוהריי"צ	רסט
יט) – ספר המצוות, לשבוע פרשת נשא	קריב	לד) ספר הזכרונות פרק נח	ער
כ) מסכת סוטה עם ביאורים		לה) אגרות קודש	
דף מט	רטז	אדמו"ר מוהריי"צ	רעג
כא) נביאים וכתובים		לו) חומש לקריאה בציבור	עדר
יחזקאל פרק ב, עזרא פרק ו	רכ	לז) קריאת התורה למנחת שבת-קודש	רפג
כב) משניות – מסכת פרה		לח) ביאורים לפרקי אבות פרק א	רפד
ביאור קהתי	רכב	לט) לוח זמנים לשבוע פרשת נשא	רפה
		מ) סדר מצות הדלקת נרות לחג השבועות וש"ק	רפז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

הוראות כ"ק אדמו"ר שליט"א לחג השבועות

- על פי הוראת חז"ל¹ דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:
- (א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים . . אחד בפה ואחד בלב".
- ולפי עניות דעתי, אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל. וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת. ג' רעות ללשון, דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון, שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".
- ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים.
- וצ"ל כבזהר: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך, וכתיב מאהבת ה' אתכם, וכתיב אהבתי אתכם אמר ה'".
- (ב) כמדובר כמה פעמים – על פי מאמר רז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל, בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה" – כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים – כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה,
- כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות. ולהעיר אשר מתן תורה הוא על-ידי אשר "בנינו עורבים אותנו".
- (ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. ועל-דרך-זה בכל ערב שבת קודש⁵ וערב יום-טוב כו".

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

(1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.
 (2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך – ביאור ג' פסוקים אלו.
 (3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ"ו).
 (4) שהש"ר פ"א, ד (א).
 (5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים כביו"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לך – רג, ג ואילך).
 (6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, בפסוק המקדים לעשרת הדברות שנאמרו בעת מתן תורה בהר
2 סיני:
3 וידבר אללים את כל הדברים האלה האמורים להלן בעשרת
4 הדברות לאמר¹, ומדייק ושואל בזה אדמו"ר הזקן בלקוטי

5 תורה פרשת במדבר², הנקראת
6 בסמוך לחג השבועות, זמן מתן תורה,
7 מהו הענין והמשמעות הפנימית
8 של העובדה שנתנית התורה
9 לישראל במעמד מתן תורה היתה
10 כפי שמסופר בתורה ברעש וקולות
11 וברקים (שהיו הכנה לעשרת
12 הדברות)³, וכדאיתא וכמובא
13 במדרש שהרעיש את כל
14 העולם כולו⁴, כמובא בספרי:
15 "כשנגלה הקדוש-ברוך-הוא ליתן תורה
16 לישראל, הרעיש את העולם כולו על
17 יושביו, שנאמר קול ה' על המים אל-
18 הכבוד הרעים, כיוון ששמעו אומות
19 העולם את הקולות נתקצו כולם אצל
20 בלעם, אמרו לו כמדומים אנחנו
21 שהמקום מאבד את עולמו, אמר להם
22 והלא כבר נאמר ולא יהיה עוד המים
23 למבול. אמרו לו: הקול הזה מהו, אמר
24 להם ה' עוז לעמו יתן, ואין עוז אלא
25 תורה, שנאמר עמו עוז ותושיה. אמרו
26 לו: אם כן ה' יברך את עמו בשלום",
27 ומאדפיע רוחות מורח-מערב
28 צפון-דרום הקול של הקדוש-ברוך-
29 הוא יוצא⁵, כמובא בספרי ובמדרש
30 ילקוט שמעוני על הכתוב (בפרשת
31 וזאת הברכה) "ויאמר ה' מסיני בא":
32 כשנגלה המקום ליתן תורה לישראל,
33 לא מרוח אחד נגלה אלא מארבע
34 רוחות נגלה, שנאמר ויאמר ה' מסיני
35 בא וגו' (זוהר משעיר למו הופיע מהר
36 פארן ואתה מרכבות קודש), ואיזהו
37 רוח רביעית, אלוהה מתימן יבוא"
38 ושואל אדמו"ר הזקן בלקוטי, הרי
39 עשרת הדברות הם
40 דברים פשוטים ואפילו מובנים

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

1 וידבר אללים את כל הדברים האלה לאמר¹,
2 ומדייק בזה אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה
3 פרשת במדבר², מהו הענין שנתנית התורה
4 לישראל היתה ברעש וקולות וברקים (שהיו
5 הכנה לעשרת הדברות)³, וכדאיתא במדרש
6 שהרעיש את כל העולם כולו⁴, ומאדפיע רוחות
7 הקול יוצא⁵, דלכאורה, הרי עשרת הדברות הם
8 דברים פשוטים. ואף על פי שבעשרת הדברות
9 נכלל כל התורה שבכתב ותורה שבעל פה
10 (כדאיתא בירושלמי⁶), כולל גם כל מה שתלמיד
11 ותיק עתיד לחדש⁷, הרי זה רק בהעלם, אבל
12 בגלוי נאמרו בעשרת הדברות דברים פשוטים.
13 והרי הקולות וברקים שהיו גם כן בגלוי, הם
14 הכנה להדברים האלה (עשרת הדברות) שגלוי,
15 שהם דברים פשוטים. ואם כן צריך להבין מהו
16 ענין הרעש וקולות וברקים כו'?

17 (ב) ויובן בהקדים מה שכתוב⁸ קרוב הו' לכל
18 שכתוב⁸ בתהילים קרוב הו' הו'
19 לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת,
20 אינו מובן מה שאומר תחילה
21 בחציו הראשון של הפסוק קרוב
22 הו' לכל קוראיו, ומשמע
23 שהקדוש-ברוך-הוא קרוב לכל מי
24 שקורא אליו, ללא יוצא מן הכלל,
25 ואחר כך בהמשך הכתוב אומר
26 לכל אשר יקראוהו באמת,
27 והיינו, שאין זה שקרוב ה' לכל
28 קוראיו ללא יוצא מן הכלל, אלא
29 רק לכל אשר יקראוהו באמת
30 דוקא ולא למי שאינו קורא באמת.
31 ומובן מזה שיש פאן לאמיתו
32 של דבר שני הענינים, היינו,
33 שישנו הענין הקרוב הו'
34 לכל קוראיו, וישנו גם בנוסף
35 לכך, כענין מיוחד ונעלה יותר,
36 המעלה המיוחדת לכל אשר
37 יקראוהו באמת

38 קרוב הו' לכל אשר יקראוהו באמת,
39 ויובן בהקדים מה שכתוב⁸ קרוב הו' לכל
40 קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת,
41 דלכאורה אינו מובן מה שאומר תחילה קרוב
42 הו' לכל קוראיו, ואחר כך אומר לכל אשר
43 יקראוהו באמת, והיינו, שאין זה לכל קוראיו,
44 אלא רק לכל אשר יקראוהו באמת דוקא. ומובן
45 מזה שיש פאן שני הענינים, היינו, שישנו הענין
46 הקרוב הו' לכל קוראיו, וישנו גם המעלה
47 המיוחדת לכל אשר יקראוהו באמת.

48 יקראוהו באמת שלגביו הקדוש-ברוך-הוא קרוב במיוחד, כפי שממשיך
49 ומבאר.

1 וידבר אללים את כל הדברים האלה לאמר¹,
2 ומדייק בזה אדמו"ר הזקן בלקוטי תורה
3 פרשת במדבר², מהו הענין שנתנית התורה
4 לישראל היתה ברעש וקולות וברקים (שהיו
5 הכנה לעשרת הדברות)³, וכדאיתא במדרש
6 שהרעיש את כל העולם כולו⁴, ומאדפיע רוחות
7 הקול יוצא⁵, דלכאורה, הרי עשרת הדברות הם
8 דברים פשוטים. ואף על פי שבעשרת הדברות
9 נכלל כל התורה שבכתב ותורה שבעל פה
10 (כדאיתא בירושלמי⁶), כולל גם כל מה שתלמיד
11 ותיק עתיד לחדש⁷, הרי זה רק בהעלם, אבל
12 בגלוי נאמרו בעשרת הדברות דברים פשוטים.
13 והרי הקולות וברקים שהיו גם כן בגלוי, הם
14 הכנה להדברים האלה (עשרת הדברות) שגלוי,
15 שהם דברים פשוטים. ואם כן צריך להבין מהו
16 ענין הרעש וקולות וברקים כו'?

17 (ב) ויובן בהקדים מה שכתוב⁸ קרוב הו' לכל
18 שכתוב⁸ בתהילים קרוב הו' הו'
19 לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת,
20 אינו מובן מה שאומר תחילה
21 בחציו הראשון של הפסוק קרוב
22 הו' לכל קוראיו, ומשמע
23 שהקדוש-ברוך-הוא קרוב לכל מי
24 שקורא אליו, ללא יוצא מן הכלל,
25 ואחר כך בהמשך הכתוב אומר
26 לכל אשר יקראוהו באמת,
27 והיינו, שאין זה שקרוב ה' לכל
28 קוראיו ללא יוצא מן הכלל, אלא
29 רק לכל אשר יקראוהו באמת
30 דוקא ולא למי שאינו קורא באמת.
31 ומובן מזה שיש פאן לאמיתו
32 של דבר שני הענינים, היינו,
33 שישנו הענין הקרוב הו'
34 לכל קוראיו, וישנו גם בנוסף
35 לכך, כענין מיוחד ונעלה יותר,
36 המעלה המיוחדת לכל אשר
37 יקראוהו באמת

38 קרוב הו' לכל אשר יקראוהו באמת,
39 ויובן בהקדים מה שכתוב⁸ קרוב הו' לכל
40 קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת,
41 דלכאורה אינו מובן מה שאומר תחילה קרוב
42 הו' לכל קוראיו, ואחר כך אומר לכל אשר
43 יקראוהו באמת, והיינו, שאין זה לכל קוראיו,
44 אלא רק לכל אשר יקראוהו באמת דוקא. ומובן
45 מזה שיש פאן שני הענינים, היינו, שישנו הענין
46 הקרוב הו' לכל קוראיו, וישנו גם המעלה
47 המיוחדת לכל אשר יקראוהו באמת.

48 יקראוהו באמת שלגביו הקדוש-ברוך-הוא קרוב במיוחד, כפי שממשיך
49 ומבאר.

(1) יתרו כ, א. (2) טו, ג. (3) ראה יתרו יט, טז. שם, יט-יח. (4) ספרי וילקוט שמעוני ברכה לג, ב. (5) ראה תקו"ז תיקון כב (סד, ב). שמו"ר פ"ה, ט. תניא פל"ו (מו, א). (6) ראה ירושלמי שקלים פ"ו ה"א. וראה תורה שלימה חלק טז במילואים ע' רג ואילך. וש"נ. (7) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. לקוטי שיחות ח"ט ע' 252 הערות 20-21. וש"נ. (8) תהלים

וידבר אליקים את כל הדברים האלה לאמר

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ג) וְהֶעֱנִין בְּזֶה⁹, דְּהִנֵּה, עֲנִין הָאֱמֶת שֶׁל כֵּךְ נֹאמַר שִׁישׁ מַעֲלָה
- 2 מִיחֻדָּת בְּקוֹרָא אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא בֹאמֶת הוּא עֲנִין הַתּוֹרָה, דְּאִין
- 3 אֱמֶת אֲלֵא תוֹרָה¹⁰, כְּמוּבֵא בְכִמְהָ מְקוֹמוֹת דְּבִדְבֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל (וּבִתְלֻמוֹד
- 4 יְרוּשָׁלַיִם הוּבֵא בְּהַקְשֵׁר זֶה הַכְּתוּב בְּמַשְׁלִי "אֱמֶת קֵנָה וְאֵל תִּמְכֹּר, חֲכָמָה וּמוֹסֵר
- 5 וּבִינֵה") שֶׁהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת אֱמֶת
- 6 אֱמֶת, כִּי, אֱמֶת הוּא דְּכָר 1 (ג) וְהֶעֱנִין בְּזֶה⁹, דְּהִנֵּה, עֲנִין הָאֱמֶת הוּא עֲנִין
- 7 שְׁאִינוּ נִפְסָק לְעוֹלָם, אֲלֵא הוּא 2 הַתּוֹרָה, דְּאִין אֱמֶת אֲלֵא תוֹרָה¹⁰,
- 8 בְּקִיּוֹם כָּל הַזְּמַן, קִיּוֹם לְנֶצַח, 3 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא תּוֹרַת אֱמֶת, כִּי, אֱמֶת הוּא דְּכָר
- 9 וְיִתִּירָה מְזָה, לֹא זֶה בְּלָבָד שֶׁדָּבַר 4 שְׁאִינוּ נִפְסָק, אֲלֵא הוּא בְּקִיּוֹם כָּל הַזְּמַן, וְיִתִּירָה
- 10 אֲמִיתִי לֹא נִפְסָק אֵלָּא קִיּוֹם לְעַד, אֵלָּא 5 מְזָה, שֶׁהוּא בְּסוֹף כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּהְתַּחֲלָה מִמֶּשֶׁ,
- 11 הוּא גַם לֹא נִחְלַשׁ כִּיּוֹן שֶׁהוּא בְּסוֹף 6 בְּלִי שׁוּם שִׁנּוּי כָּלָל, וְכִדְאִיתָא בִּירוּשְׁלָמִי¹¹
- 12 בְּסוֹף הָעֲנִין כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּהְתַּחֲלָה 7 בְּפִירוּשׁ חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה אֱמֶת, שֶׁהָאוֹתִיּוֹת
- 13 בְּרֹאשׁ הָעֲנִין מִמֶּשֶׁ, בְּלִי שׁוּם 8 אֲמִית' הֵם רֹאשׁ הָאוֹתִיּוֹת אֲמִצְעִיתָן וְסוֹפָן,
- 14 שִׁנּוּי כָּלָל מִתְחִילָה וְעַד סוֹף, 9 וּמֵאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ מִצְטַרְפֶּת תִּיבֵת אֱמֶת, הֵינִינוּ,
- 15 וְכִדְאִיתָא כְּמוּבֵא בִּירוּשְׁלָמִי¹¹ 10 שְׁעֲנִין הָאֱמֶת הוּא בְּשׁוּהָ בִּתְחִלָּתוֹ בְּסוֹפּוֹ
- 16 בְּפִירוּשׁ מֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל חוֹתָמוֹ 11 וּבְאֲמִצְעִיתוֹ, לֹא שִׁנּוּיִים. וְזֶהוּ שֶׁהַתּוֹרָה
- 17 שֶׁל הַקֶּבֶ"ה אֱמֶת, שֶׁהָאוֹתִיּוֹת 12 נִקְרָאת תּוֹרַת אֱמֶת, לְפִי שְׁאִין בָּהּ שִׁנּוּיִים.
- 18 אֲמִית' הֵם רֹאשׁ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל 13 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת
- 19 הָאֱלֹהִים בִּי"ת אֲמִצְעִיתָן וְסוֹפָן, א' 14 עֶצֶם, וְכָל עֶצֶם בְּלִיתִי מִשְׁתַּנֶּה. דְּהִנֵּה,
- 20 בְּרֹאשׁ, מ' בִּאֲמִצְעָה וּת' בְּסוֹף 15 עֲנִין הָאֹר, בְּהִכָּרַח שִׁיְהִיָּה בּוֹ שִׁנּוּי, דְּכִיּוֹן שִׁישׁ
- 21 וּמֵאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ אֲמִית' מִצְטַרְפֶּת 16 לוֹ מְקוֹר, שֶׁהוּא הַמָּאוֹר, הָרִי בְּהִכָּרַח דְּכָכָל
- 22 תִּיבֵת הַמִּילָה אֱמֶת, הֵינִינוּ, וְכִיּוֹן 17 שֶׁהוּא קְרוֹב יוֹתֵר אֶל הַמָּאוֹר הָרִי הוּא בְּתוֹקֶף
- 23 שֶׁהַמִּילָה "אֱמֶת" מִצְטַרְפֶּת מֵאוֹתִיּוֹת 18 יוֹתֵר, דְּכֵן הוּא הֵן בְּאוֹר גְּשָׁמִי הַקְּרוֹב לְמַקְוֵרוֹ
- 24 שֶׁמְקוֹמָן בְּתַחֲלִילָה, בִּאֲמִצְעָה וּבְסוֹף הִרִי זֶה 19 בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְהֵן בְּאוֹר רִוְחָנִי שֶׁהוּא קְרוֹב לְמַקְוֵרוֹ
- 25 הַחוּכָה שְׁעֲנִין הָאֱמֶת הוּא בְּשׁוּהָ 20 בְּרוּחָנִיּוֹת, וְעַד שֶׁבְּהִיּוֹתוֹ בְּהַמָּאוֹר עֲצָמוֹ הָרִי
- 26 לֵאמֹר הַבְּדֵל בִּתְחִלָּתוֹ בְּסוֹפּוֹ 21 הוּא בְּתוֹקֶף הָכִי גְּדוֹל, כְּמוּבֹאֵר בְּתַנְיָא¹². וְכֵן
- 27 וּבְאֲמִצְעִיתוֹ, לֹא שִׁנּוּיִים אֵלָּא 22 הוּא בְּדִרְגָּא הָכִי נִעְלִית שְׁבַעֲנִין הָאֹר, שֶׁהוּא
- 28 הוּא בְּתוֹקֶף שׁוּוֹה בְּסוֹף וּבִאֲמִצְעָה כְּמוֹ 23 אֹר הַקוֹ, שֶׁשִׁישׁ שִׁנּוּי בֵּין תְּחִלָּתוֹ לְסוֹפּוֹ, וּמְזָה
- 29 בְּהַתְחַלָּה. וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכֵּן 24 הַצִּמְצוּם הָרֵאשׁוֹן הִיָּה הָאִין סוֹף מֵאִיר
- 30 שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת תּוֹרַת אֱמֶת, 25 הַבְּחִינָה הִיא בְּחִינַת עֶצֶם, וְכָל עֶצֶם בְּלִיתִי מִשְׁתַּנֶּה. וְכִדְבִירִי
- 31 לְפִי שְׁאִין בָּהּ שִׁנּוּיִים אֵלָּא הִיא 26 כִּלְשׁוֹן הַחוֹקֵקִים הַמּוּבֵא בְכִמְהָ מְקוֹמוֹת דְּבִדְבֵי־אֱלִיקִים־חַיִּים שֶׁל
- 32 כָּל זֶמֶן וּבְכָל עֲנִין כָּל הַתּוֹקֶף. 27 עֶצֶם בְּלִיתִי מִשְׁתַּנֶּה". דְּהִנֵּה, עֲנִין הָאֹר שֶׁהוּא הָאֵרָה וְהַתְּפַשּׁוּת
- 33 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, לְפִי 28 הוּא בְּתוֹקֶף שׁוּוֹה בְּסוֹף וּבִאֲמִצְעָה כְּמוֹ
- 34 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת עֶצֶם, וְכָל עֶצֶם בְּלִיתִי מִשְׁתַּנֶּה. וְכִדְבִירִי 29 בְּהַתְחַלָּה. וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכֵּן
- 35 הָרִבִּי בְּמָקוֹם אַחֵר (מֵאֲמַר דִּיבּוֹר הַמִּתְחִיל פֶּדָה בְּשִׁלּוּם תִּשְׁכַּח"ט): "וְהָעֶצֶם אֵין 30 שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת תּוֹרַת אֱמֶת,
- 36 בּוֹ שִׁנּוּיִים, כִּלְשׁוֹן הַחוֹקֵקִים הַמּוּבֵא בְכִמְהָ מְקוֹמוֹת דְּבִדְבֵי־אֱלִיקִים־חַיִּים שֶׁל 31 לְפִי שְׁאִין בָּהּ שִׁנּוּיִים אֵלָּא הִיא
- 37 עֶצֶם בְּלִיתִי מִשְׁתַּנֶּה". דְּהִנֵּה, עֲנִין הָאֹר שֶׁהוּא הָאֵרָה וְהַתְּפַשּׁוּת 32 כָּל זֶמֶן וּבְכָל עֲנִין כָּל הַתּוֹקֶף.
- 38 מֵהָעֶצֶם וְהַמְּהוּת, אֲבָל לֹא הָעֶצֶם עֲצָמוֹ, בְּהִכָּרַח שִׁיְהִיָּה בּוֹ שִׁנּוּי וְלֹא 33 וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, לְפִי
- 39 כָּל הָאוֹפְנִים וּבְכָל הַדְּרָגוֹת הָאֹר מֵאִיר בְּשׁוּוֹה, דְּכִיּוֹן שִׁישׁ לוֹ לֹאֹר 34 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּחִינַת עֶצֶם, וְכָל עֶצֶם בְּלִיתִי מִשְׁתַּנֶּה. וְכִדְבִירִי
- 40 מְקוֹר, שֶׁהוּא הַמָּאוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ בֹא הָאֹר, הָרִי בְּהִכָּרַח דְּכָכָל 35 הָרִבִּי בְּמָקוֹם אַחֵר (מֵאֲמַר דִּיבּוֹר הַמִּתְחִיל פֶּדָה בְּשִׁלּוּם תִּשְׁכַּח"ט): "וְהָעֶצֶם אֵין
- 41 שֶׁהוּא הָאֹר קְרוֹב יוֹתֵר אֶל הַמָּאוֹר מְקוֹר הָאֹר הָרִי הוּא 36 בּוֹ שִׁנּוּיִים, כִּלְשׁוֹן הַחוֹקֵקִים הַמּוּבֵא בְכִמְהָ מְקוֹמוֹת דְּבִדְבֵי־אֱלִיקִים־חַיִּים שֶׁל

קמה, יח. 9) בכל הבא לקמן - ראה המשך תער"ב ח"ב פשט"א ואילך. וראה גם ד"ה קרוב ה' דיום ב' דתג השבועות וד"ה שלח לך - תשח"י (ספר המאמרים תשי"ח ע' רלא ואילך; ע' רלח ואילך). ד"ה ונחה דאחש"פ תשל"א (ספר המאמרים תשל"א ע' קצד ואילך). (10) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. איכ"ר פתיחתא ב. תקו"ז תכ"א (ג, א). וראה גם ברכות ה, ריש ע"ב. (11) סנהדרין פ"א ה"א. (12) פל"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בתחילתו מוכן שיש שינוי גם באמצעיתו שהרי השינוי בסופו לא
2 נעשה בבת אחת אלא השינויים הם הדרגתיים, והשינוי והמיעוט בסופו הוא
3 בהמשך לשינוי ולמיעוט באמצעו, וכן יש שינויים בכל דרגא
4 ודרגא שבו באור הקו, וכמבואר בעץ חיים¹³ שכל ענין
5 המשכת הקו הוא לעשות
6 מעלה ומטה, כי כל עוד שהאור
7 האין סוף הבלי גבול האיר בגלוי, לא
8 היה מושג של מעלה שבו יש אור
9 מרובה ומטה שבו יש אור מועט כי
10 בבלי גבול לא שייך יותר או פחות
11 והרי הפירוש דמעלה ומטה
12 הוא שמחולקין במעלתן ומדרגתן כו'. וענין זה
13 ומדרגתן כו' ומעלת ומדרגת
14 המעלה יותר נעלית ויותר מרוממת
15 ממדרגת המטה.
16 וענין זה (שבאור המאיר
17 ומתפשט מהעצם יש חילוק הברל
18 בתוקפו בין תחלתו שם אורו
19 מרובה לסופו שם אורו מועט)
20 הוא לא רק באור פנימי אור
21 המתלבש בפנימיות הדבר שבו הוא
22 מאיר (בדוגמת אופן הארת הנשמה
23 בגוף שהיא בהתלבשות פנימית באברי
24 הגוף), אלא ההבדל בין תחילת האור
25 לסופו קיים גם אפילו באור
26 מקיף, דאף שאור מקיף
27 נמשך בכל מקום ומאיר בכל
28 מקום בשווה (כמו למשל כוח הרצון
29 שבנפש שאינו מלוכש באברים
30 בפנימיות ואינו שייך לאבר מסוים
31 דוקא), ואם כן לכאורה למרות
32 היותו 'אור' ולא 'עצם' הוא
33 למעלה משינויים, אין זו תמיהה
34 כי הנה באמת גם באור מקיף
35 למרות שבאופן כללי הוא מאיר
36 בדרגות השונות בשווה, בכל זאת גם
37 בו יש שינויים, וכמו שנתבאר
38 בעץ חיים¹⁴ שבכל עיגול אף
39 על פי שאין לו תחילה וסוף, מכל
40 מקום לא כל חלקי העיגול הם באותה דרגה אלא
41 העיגול העליון וביני חצי העיגול התחתון כו' ולכן גם
42 ב'עיגולים' (אורות מקיפים) יש חילוקי דרגות, והכתר הוא מעל החכמה
43 והחכמה מעל הבינה וכו'. ונוסף על השינוי בהפעולה¹⁵ של
- הבחינות השונות ב'עיגולים', יש שינוי גם בהאור עצמו שאינו דומה
האור בחלק העליון של העיגול לאור שבחלקו התחתון, ואדרבה, בגלל
השינוי בהאור, יש כתוצאה מהבדלי הדרגות באור שינוי והבדלים
גם בהפעולה. וכל זה הוא לפי שכללות ענין האור הוא
באופן שיש לו מקור, שהוא
המאור (פנזכר לעיל) ואילו
האור הוא רק התפשטות והארה של
המאור ולכן במאור אכן אין שינויים
כלל אבל באור, גם בדרגות הכי נעלות,
יש שינויים ויש בו מושגים של עליון
ותחתון וחילוקי דרגות, ועד
שאפילו בחינת האור שענינו
הוא אך ורק גילוי המאור,
שהאור הוא מעין המאור,
ואין לו שום עניין מצד עצמו אלא כולו
ביטול למקורו, אפילו אור זה יש בו
שינויים ואינו אותו העניין ממש
מתחילתו ועד סופו. מה שאין כן
העצם עצמו אינו משתנה,
והיינו, שבכל מקום שהוא
ובכל עניין וכל מצב שמאיר ונמצא בו
העצם עצמו הרי תמיד ישנו העיקר
מה שהוא עצמי ובוה אין
שינויים, וגם באשר אין האור
והגילוי כל כך, היינו כאשר יש
הבדלים משמעותיים בעניין ההארה
והאור אינו מתגלה כל כך, מכל מקום
לגבי העצם אין זה שינוי
ומיעוט כלל, שהרי העצם
הוא העיקר, וזה העצם עצמו
אינו מתמעט כו' בכך שאינו
בגילוי כל כך, והיינו, שהמיעוט
וריבוי וההבדל בין מעט גילוי
להרבה גילוי הוא בהאור שבו,
אבל אין זה נוגע ההבדל במידת
ההארה אין לו משמעות לעיקרו
שהוא העצם וזה הבדל אך ורק
לגבי מידת ההארה שלו.
- ויובן זה האמור לעיל שההבדלים
באופן ומידת הגילוי לא משפיעים על העצם על פי משל מההפך
בין בחינת חכמה ורצון, שההבדל ביניהם הוא שחכמה הוא
אור גילוי, התפשטות והארה מעצם הנפש ולא הנפש עצמה, מה
שאין כן בחינת הרצון הוא בחינת העצם עניין של הנפש עצמה.

(13) שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. (14) שם ענף ד. שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"ג. (15) ראה גם המשך תער"ב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נחות שקשור לתנועות הרגל הוא רק בנוגע לגילוי הרצון באיזה
 תחום ובאיזה עניין הרצון מתגלה ומתבטא, אבל בעצם ענין הרצון,
 אין התחלקות כלל והנקודה העצמית של הרצון קיימת בכל סוגי
 הרצונות בדיוק באותה מידה, דעיקר ענינו של הרצון הוא התוקף
 העובר שהרצון הוא חזק ותקיף,
 והתוקף שהרצון הוא בשונה
 בכל הפרטים שבהם בא
 ומתגלה הרצון בין אם הוא רצון
 שבראש ובין אם הוא רצון שברגל,
 והחילוק בין הסוגים השונים ברצון
 הוא רק בהגילוי שבו, ועיקר
 ענינו של הרצון אינו ענין
 הגילוי ואופן הביטוי שלו, אלא
 התוקף שנובע מכוח הרצון שבנפש,
 ובה בענין התוקף אין שינוי.
 וכל זה הוא לפי שענין
 הרצון הוא מרוצת תנועה ונטייה
 של עצם הנפש, והיינו,
 שעצם הנפש הוא בתנועה
 של מרוצה נטייה לכיוון וענין
 מסוים, ולכן אין חילוק בין
 רצון לדבר זה או לזולתו אלא
 כל רצון מכל סוג שהוא, הוא 'ריצה'
 של עצם הנפש לדבר הנרצה
 והמבוקש, מה שאין פן חכמה
 ושכל, שענינו הוא להשפיל
 כו', הרי זה לא עצם הנפש עצמה
 אלא רק גילוי וביטוי מהנפש,
 ולכן הרי הוא משתנה
 ומתחלק לפי אופן הגילוי
 כו' ושכל נעלה אכן שונה משכל
 נחות, פנזר לעיל.
 וכמו כן כשם שהוסבר לעיל לענין
 'עצם בלתי משתנה', כך הוא
 בתורה שנקראת תורת אמת,
 בהיותה אמת מוחלטת שאין בה
 שינויים, להיותה כי התורה היא
 בחינת העצם של האלוקות ולא
 רק התפשטות והארה מסויימת.
 דהנה, אף על פי שיש
 חילוקים דרגות ורמות שונות
 בתורה, פדוע שיש תורת
 האצילות התורה כפי שהיא בעולם
 והתורה כפי שהיא בעולם הבריאה שלמה

ועם היות שבשניהם יש שינויים והבדלי דרגות, דכשם
 שבשכל קיימות רמות שונות ואופנים שונים של שכל יש שכל רוחני
 עיסוק ברעיונות רוחניים נעלים שמופשט מחמריות וגשמיות
 נחותה, ויש שכל נמוך יותר של עיסוק בדברים נחותים, ועד שכל
 שבמעשה השכל שאינו עיסוק
 ברעיונות שכליים אלא שכל המלוכש
 בעשייה גשמית, כמו כן יש כמה
 אפנים ודרגות שונות ברצון, יש
 רצון ונטייה וסאיפה לדבר רוחני
 שהוא רצון נעלה, ויש רצון
 הנשיף לעשייה בפועל שהוא
 רצון נחות, וכמו כן ישנם
 חילוקים והבדלים במקום
 עמידת הרצון באדם, שישנו
 הרצון כפי שהוא בראש,
 ששאינו מאיר בגילוי, ורק נראה על ידי תנועות
 הרגלים כו', ואם כן לכאורה משתנה הרצון אל
 השכל שבשניהם יש שינויים, מכל מקום, יש
 הפרש גדול ביניהם, דבחכמה ושכל, החילוק
 והשינוי בין שכל רוחני לשכל מעשי הוא
 בהשכל עצמו, שזה שכל גם, וזה שכל דק
 ופשוט, מה שאין כן ברצון, החילוק הוא רק
 בנוגע לגילוי הרצון, אבל בעצם ענין הרצון,
 אין התחלקות כלל, דעיקר ענינו של הרצון הוא
 התוקף, והתוקף שבהרצון הוא בשונה בכל
 הפרטים שבהם בא הרצון, והחילוק הוא רק
 בהגילוי שבו, ועיקר ענינו של הרצון אינו ענין
 הגילוי, אלא התוקף, ובה אין שינוי. וכל זה
 הוא לפי שענין הרצון הוא מרוצת עצם הנפש,
 והיינו, שעצם הנפש הוא בתנועה של מרוצה,
 ולכן אין חילוק בין רצון לדבר זה או לזולתו,
 מה שאין פן חכמה ושכל, שענינו הוא להשפיל
 כו', הרי זה גילוי מהנפש, ולכן הרי הוא
 משתנה ומתחלק לפי אופן הגילוי כו', פנזר
 לעיל.
 וכמו כן הוא בתורה שנקראת תורת אמת,
 שאין בה שינויים, להיותה בחינת
 העצם. דהנה, אף על פי שיש חילוקים בתורה,
 פדוע שיש תורת האצילות ותורת הבריאה¹⁶,
 בין רצון נעלה שניכר בראש לרצון

יום ב' דחג השבועות, ה'תש"ל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעולם האצילות, וכמבואר בלקוטי תורה¹⁷ שישנה התורה כמו
2 שהיא בגן עדן העליון וכמבואר שם שלכן נקרא גן עדן העליון
3 'מיתבתא (מקום הלימוד) דרקי' ובגן עדן התחתון, ועד להתורה
4 כמו שהיא למטה, שכל זה מראה על חילוקי דרגות בתורה, אבל אין
5 זה סותר לכך שהתורה היא אמת ואין
6 בה שינויים, כי הנה חילוק זה בין
7 התורה כפי שהיא באצילות לתורה כפי
8 שהיא בבריאה וכפי שהיא למטה וכו'
9 הוא רק בהגילויים שבתורה
10 שהגילוי אינו שווה בכל העולמות,
11 אבל עצם ענין התורה,
12 שאורייתא וקודשא בריך הוא
13 כולא חד¹⁸, שהתורה והקדוש-
14 ברוך-הוא הכול אחד אין בו
15 שינויים, והוא בקל
16 המדריגות בשנה, והעצם של
17 התורה לא משתנה כלל גם אפילו
18 כמו שהתורה ירדה למטה,
19 וניתנה לבני ישראל כנשמות בגופים
20 בעולם הזה וכמענה משה רבינו לטענת
21 המלאכים שהקדוש-ברוך-הוא יתן להם
22 את התורה, למצרים ירדתם
23 כו'¹⁹ כסיפור הגמרא: "בשעה שעלה
24 משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני
25 הקדוש-ברוך-הוא: ריבנו של עולם,
26 מה לילד אשה בינינו? אמר להן:
27 לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמורה
28 גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים
29 וארבעה דורות קודם שנברא העולם
30 אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה
31 אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו,
32 ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ
33 אשר תנה הורך על השמים? אמר לו
34 הקדוש-ברוך-הוא למשה: החזיר להן תשובה... אמר לפניו: ריבנו של עולם,
35 תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ
36 מצרים. אמר להן: למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא
37 לכם?... יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקדוש-ברוך-הוא..." (ועד כדי
38 כך היא הירידה של התורה כפי שירדה לעולם הזה שנתלבשה התורה גם
39 בטענות של שקר²⁰, ודיני התורה מתייחסים גם למקרים שאובין
- טוען כך ושמעון טוען כך, כמו למשל "שנים אוחזין בטלית זה
אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה
שלי" שטענה אחת של אחד הצדדים בנדיא אינה אמת).
ואדרבה²¹, לא זו בלבד שירידת התורה למטה היא לא סתירה לכך
שבתורה אין שינויים אלא להיפך
דוקא על ידי ירידת התורה
למטה ניתוסף גילוי אור
בתורה שלמעלה, כדאיתא
כמובא במעין החכמה²² שדוד
היה מחבר תורה שלמעלה
בהקב"ה, וכמובא בלקוטי תורה
לאדמו"ר הזקן: "... דוד המלך עליו
השלום היה מחבר תורה שלמעלה עם
קדוש-ברוך-הוא שהיה ממשיך
השראת אור אין סוף בחכמה וזהו
פירוש עוסק בתורה לשמה, לשמה
ממש לשם התורה עצמה" שענין זה
של תוספת בתורה כפי שהיא למעלה
הוא דוקא על ידי לימוד
התורה כמו שהיא למטה וכפי
שיבאר עוד להלן.
(ד) והענין הוא, דהנה, אמרו
בווהר תלת קשרין מתקשרין
דא בדא, ישראל באורייתא,
ואורייתא בקודשא בריך
הוא, וכולהו דרגין על דרגין
סתים וגליא²³ שלושה קשרים
מתקשרים זה בזה, ישראל בתורה,
והתורה בקדוש-ברוך-הוא, וכולם
דרגות על דרגות 'סתים' וגלוי [בכל
השלוש, הקדוש-ברוך-הוא, התורה
וישראל, יש דרגות על גבי דרגות,
דרגות 'סתומות' ונסתרות ודרגות
גלויות]. וידוע שיש בזה שני פירושים, פירוש הראשון הוא,
שסתים הנעלם והנסתר שבישראל מתחבר עם גליא החלק הגלוי
שבתורה, והיינו, שהראש החלק הנעלה והעיקרי ופנימיות
דנשמות ישראל קשור בסוף מדרגת התורה הוא החלק הגלוי
של התורה, שזהו ענין האותיות שבתורה, וכידוע שיששראל
ראשי תיבות יש ששים רבוא שש מאות אלף אותיות

ע' רעה. תרפ"ט ע' רכ ואילך. (17) ראה לקו"ת תזריע כב, סע"ב ואילך. (18) הובא בשם הזהר בתניא פ"ד ור"פ כג. וראה
זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז תיקון ו בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד. (19) שבת פח, ב ואילך. (20) ראה תניא
פ"ה. ספר המאמרים תרצ"ב ע' קמת. וישנ. (21) ראה גם ד"ה אז ישיר דש"פ בשלח ספ"ד ואילך (ספר המאמרים תש"ל
ע' קנט ואילך). (22) ראה זהר ח"ג רכב, ב (ברע"מ). לקו"ת שלח מז, ג. שם נא, א. ובכ"מ. (23) זהר ח"ג עג, א. וראה גם
לקמן ד"ה כי המצוה הזאת דש"פ נצוי (ספר המאמרים תש"ל ע' שע ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 **לְתוֹרָה** 24, וְהֵינּוּ, שְׁשָׁשִׁים רְבּוּא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשִׁים
 45 **בְּשָׁשִׁים רְבּוּא אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה** 25 והאוֹתִיּוֹת הֵן הַחֶלֶק הַגָּלוּי שֶׁל
 46 הַתּוֹרָה, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב 26 בְּמִגִּילַת רוֹת (לִגְבִי אוֹפֵן קִנִּיית קֶרֶק, וְכֵאֵן
 47 הַכְּתוּב מִתְּפַרֵּשׁ כְּמוֹ לַעֲנִיין רוֹחִי) זֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, דְּבַחֲנִית
 48 זֹאת, לְשׁוֹן שֶׁל הַתִּיחִסוֹת לְדַבֵּר גָּלוּי,
 49 שְׁזָהוּ עֲנִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, 1 אוֹתִיּוֹת לְתוֹרָה 24, וְהֵינּוּ, שְׁשָׁשִׁים רְבּוּא נִשְׁמוֹת
 50 הוּא לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, 2 יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשִׁים בְּשָׁשִׁים רְבּוּא אוֹתִיּוֹת
 51 הַתּוֹרָה 25, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב 26 זֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל,
 52 דְּבַחֲנִית זֹאת, שְׁזָהוּ עֲנִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הוּא
 53 לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, הַפְּנִימִיּוֹת דְּיִשְׂרָאֵל. וְכֵן הוּא
 54 בְּהַתְּקַשְׁרוֹת דְּתוֹרָה בְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, שְׁסָתִים
 55 דְּתוֹרָה מִתְּחַבֵּר עִם גְּלִיָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא. 7
 56 אֲמָנָם, 8 כָּל זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְהַגִּילוּי שְׁבַתְּוָה,
 57 שִׁישׁ בְּזֶה חִילוּקִים, שְׁבַסְתִּים שְׁבַתְּוָה הֶאֱלָקוֹת
 58 הוּא בְּגִילוּי יוֹתֵר. אֲכָל מִצַּד בַּחֲנִית הָעֶצֶם
 59 שְׁבַתְּוָה, הֵנָּה כִּמּוֹ שְׁהִיא לְמַעַלָּה בָּךְ הִיא גַם
 60 לְמַטָּה מַטָּה, וְאַדְרָבָּה, דּוֹקָא בִּירִידָתָהּ לְמַטָּה
 61 נַעֲשֶׂה הַחִיבּוּר בְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, כְּנֻזְכָּר לְעִיל.
 62 וְזָהוּ פִּירוּשׁ הַשְּׁנִי בְּתַלְתָּ קֶשְׁרִין כּו', שְׁגַם עַל יְדֵי
 63 גְּלִיָּא שְׁבַתְּוָה נַעֲשִׂית הַהִתְקַשְׁרוֹת דְּיִשְׂרָאֵל עִם
 64 סָתִים דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, שְׁזָהוּ מִצַּד בַּחֲנִית
 65 הָעֶצֶם שְׁבַתְּוָה שְׁלִמְעָלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת.
 66 דְּהֵנָּה, מִצַּד בַּחֲנִית הַתּוֹרָה כִּמּוֹ שְׁהִיא בְּסִדֵּר
 67 הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת, הֲרִי הַסִּדֵּר בְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הוּא שְׂרָק
 68 חִיצוֹנִיּוֹת שְׁבַעֲלִיּוֹן נִמְשָׁף וְנַעֲשֶׂה פְּנִימִיּוֹת
 69 לְהַתְּחַתּוֹן, שְׁזָהוּ מַה שְׁסָתִים דְּאוֹרִיָּתָא מִתְּקַשֵּׁר
 70 בְּגִלִּיָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, וְגִלִּיָּא דְּאוֹרִיָּתָא
 71 נַעֲשֶׂה פְּנִימִיּוֹת לְיִשְׂרָאֵל. מַה שְּׂאִין בֶּן מִצַּד
 72 בַּחֲנִית הַתּוֹרָה כִּמּוֹ שְׁהִיא לְמַעַלָּה מִסְדֵּר
 73 הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת, מִכָּל הַשְּׁנוּיִים, הֵנָּה גַם עַל יְדֵי הַגְּלִיָּא
 74 שְׁבַתְּוָה מִתְּקַשְׁרִים יִשְׂרָאֵל עִם סָתִים
 75 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, כִּי הֲרִי גַם
 76 חֶלֶק זֶה שֶׁל הַתּוֹרָה הוּא חֶלֶק מִהַתּוֹרָה
 77 עֲצֻמָּה וְאַדְרָבָּה, יֵשׁ מַעַלָּה
 78 יְחִידָה בְּגִלִּיָּא דְּתוֹרָה שְׁלֵא קִיַּמַת
 79 בְּסָתִים וּפְנִימִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה (עַל דְּרִיף)
 80 הַמַּעַלָּה בְּהַתּוֹרָה שְׁלֵמָה שְׁלֵא
 81 קִיַּמַת בְּתוֹרָה כִּפִּי שְׁהִיא לְמַעַלָּה,
 82 שְׁדוּקָא עַל יְדֵה הַתּוֹרָה כִּפִּי שִׁירָה
 83 לְמַטָּה נַעֲשֶׂה הַחִיבּוּר דְּתוֹרָה
 84 שְׁלֵמָה בְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא,
 85 כְּנֻזְכָּר לְעִיל לִגְבִי אוֹפֵן לִימוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל דּוֹד הַמֶּלֶךְ).
 86

1 **לְתוֹרָה** 24, וְהֵינּוּ, שְׁשָׁשִׁים רְבּוּא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשִׁים
 2 **בְּשָׁשִׁים רְבּוּא אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה** 25 והאוֹתִיּוֹת הֵן הַחֶלֶק הַגָּלוּי שֶׁל
 3 הַתּוֹרָה, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב 26 בְּמִגִּילַת רוֹת (לִגְבִי אוֹפֵן קִנִּיית קֶרֶק, וְכֵאֵן
 4 הַכְּתוּב מִתְּפַרֵּשׁ כְּמוֹ לַעֲנִיין רוֹחִי) זֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, דְּבַחֲנִית
 5 זֹאת, לְשׁוֹן שֶׁל הַתִּיחִסוֹת לְדַבֵּר גָּלוּי,
 6 שְׁזָהוּ עֲנִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, 1 אוֹתִיּוֹת לְתוֹרָה 24, וְהֵינּוּ, שְׁשָׁשִׁים רְבּוּא נִשְׁמוֹת
 7 הוּא לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, 2 יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁרָשִׁים בְּשָׁשִׁים רְבּוּא אוֹתִיּוֹת
 8 הַתּוֹרָה 25, וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב 26 זֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל,
 9 דְּבַחֲנִית זֹאת, שְׁזָהוּ עֲנִין אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, הוּא
 10 לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, הַפְּנִימִיּוֹת דְּיִשְׂרָאֵל. וְכֵן הוּא
 11 בְּהַתְּקַשְׁרוֹת דְּתוֹרָה בְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, שְׁסָתִים
 12 דְּתוֹרָה מִתְּחַבֵּר עִם גְּלִיָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא. 7
 13 אֲמָנָם, 8 כָּל זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְהַגִּילוּי שְׁבַתְּוָה,
 14 שִׁישׁ בְּזֶה חִילוּקִים, שְׁבַסְתִּים שְׁבַתְּוָה הֶאֱלָקוֹת
 15 הוּא בְּגִילוּי יוֹתֵר. אֲכָל מִצַּד בַּחֲנִית הָעֶצֶם
 16 שְׁבַתְּוָה, הֵנָּה כִּמּוֹ שְׁהִיא לְמַעַלָּה בָּךְ הִיא גַם
 17 לְמַטָּה מַטָּה, וְאַדְרָבָּה, דּוֹקָא בִּירִידָתָהּ לְמַטָּה
 18 נַעֲשֶׂה הַחִיבּוּר בְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, כְּנֻזְכָּר לְעִיל.
 19 וְזָהוּ פִּירוּשׁ הַשְּׁנִי בְּתַלְתָּ קֶשְׁרִין כּו', שְׁגַם עַל יְדֵי
 20 גְּלִיָּא שְׁבַתְּוָה נַעֲשִׂית הַהִתְקַשְׁרוֹת דְּיִשְׂרָאֵל עִם
 21 סָתִים דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, שְׁזָהוּ מִצַּד בַּחֲנִית
 22 הָעֶצֶם שְׁבַתְּוָה שְׁלִמְעָלָה מִסְדֵּר הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת.
 23 דְּהֵנָּה, מִצַּד בַּחֲנִית הַתּוֹרָה כִּמּוֹ שְׁהִיא בְּסִדֵּר
 24 הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת, הֲרִי הַסִּדֵּר בְּהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הוּא שְׂרָק
 25 חִיצוֹנִיּוֹת שְׁבַעֲלִיּוֹן נִמְשָׁף וְנַעֲשֶׂה פְּנִימִיּוֹת
 26 לְהַתְּחַתּוֹן, שְׁזָהוּ מַה שְׁסָתִים דְּאוֹרִיָּתָא מִתְּקַשֵּׁר
 27 בְּגִלִּיָּא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, וְגִלִּיָּא דְּאוֹרִיָּתָא
 28 נַעֲשֶׂה פְּנִימִיּוֹת לְיִשְׂרָאֵל. מַה שְּׂאִין בֶּן מִצַּד
 29 בַּחֲנִית הַתּוֹרָה כִּמּוֹ שְׁהִיא לְמַעַלָּה מִסְדֵּר
 30 הַשְּׁתַּלְשָׁלוֹת, מִכָּל הַשְּׁנוּיִים, הֵנָּה גַם עַל יְדֵי הַגְּלִיָּא
 31 שְׁבַתְּוָה מִתְּקַשְׁרִים יִשְׂרָאֵל עִם סָתִים דְּקוּדְשָׁא
 32 בְּרִיף הוּא, וְאַדְרָבָּה, יֵשׁ מַעַלָּה יְחִידָה בְּגִלִּיָּא
 33 דְּתוֹרָה (עַל דְּרִיף) הַמַּעַלָּה בְּהַתּוֹרָה שְׁלֵמָה
 34 שְׁדוּקָא עַל יְדֵה נַעֲשֶׂה הַחִיבּוּר דְּתוֹרָה שְׁלֵמָה
 35 בְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, כְּנֻזְכָּר לְעִיל לִגְבִי אוֹפֵן לִימוֹד הַתּוֹרָה שֶׁל דּוֹד הַמֶּלֶךְ).
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחרים
ומיוחדים ממש מכל צד ופינה...").
ועוד מעלה ויתרון מיוחד בהעניין שבתורה, מעלה שלא קיימת
באמירת אותיות התורה ללא הבנה, שדוקא על ידי זה הלימוד בעיון
הרי הוא האדם הלומד בא אל
אמיתית נקודת רצון העליון
שבכל מצוה, כי רק על ידי ההבנה
והלימוד בעיון, האדם מגיע לידי כך
שיודע בצורה מדויקת ואמיתית
מה הוא ואיך הוא רצון
העליון, וכמו שנתבאר
באגרת הקודש²⁸ שעל ידי
הלימוד של דיני התורה בתורה
שבכתב חמישה חומשי תורה
בלבד אי אפשר לדעת מה
הוא בדיוק רצון העליון בקיום
המצוות (זה לשונו באגרת הקודש
שם: "רצון העליון ברוך-הוא המלוכש
בתר"ג מצוות שבתורה שבכתב הוא
מופלא ומכוסה טמיר ונעלם ואינו
מתגלה אלא בתורה שבעל פה, כמו
מצוות תפילין על דרך משל, שנאמר
בתורה שבכתב וקשרתם לאות על ידך
והיו לטוטפות בין עיניך והוא מאמר
סתום ונעלם שלא פירש הכתוב איך
ומה לקשור ומהו טוטפות והיכן הוא
בין עיניך ועל ידך עד שפירשה תורה
שבעל פה שצריך לקשור בית אחד על
היד וד' בתים על הראש ובתוכם ד'
פרשיות והבתים יהיו מעור מעובד
ומרובעים דוקא ומקושרים ברצועות
של עור שחורות דוקא וכל שאר פרטי הלכות עשיית התפילין שנאמרו בעל
פה ועל ידך היא הזרוע דוקא ולא כף היד ובין עיניך זה קודקוד ולא המצח.
וכן כל מצוות שבתורה בין מצוות עשה בין מצוות לא תעשה אינן גלויות
וידועות ומפורשות אלא על-ידי תורה שבעל פה כמצוות לא תעשה שנאמר
בשבת לא תעשה מלאכה ולא פירש מה היא מלאכה ובתורה שבעל פה
נפרש שהן ל"ט מלאכות הידועות ולא טלטול אבנים וקורות כבירות וכיוצא
בהן הן כל המצוות בין מצוות עשה בין מצוות לא תעשה הן סתומות ולא
מפורשות וגלויות וידועות אלא על-ידי תורה שבעל פה, ואף שליכא
מידי דלא רמיזא באורייתא²⁹, שאין דבר שלא נרמז בתורה ואם כן
הכול נמצא בתורה שבכתב עצמה הרי זה שהכול נמצא בתורה עצמה רק
ברמז, אבל עדיין אי אפשר לדעת מתוך התורה שבכתב בלבד
איך הוא רצון העליון, ואין בדיוק צריך לקיים את המצוות כי אם
אלא רק על ידי העיון בתורה שבבעל פה דוקא.

ויוכן האמור לעיל על מעלת התורה כפי שירדה למטה ממה שמצינו
שיש יתרון מעלה בקריאת אותיות התורה אפילו ללא הבנת
תוכן הדברים על העיון בתורה מתוך הבנה מעמיקה, דעם היות
ששניהם גם האותיות וגם התוכן הנלמד בעיון הם תורה באותה מידה,
ושניהם ניתנו במתן תורה,
מכל מקום, יש יתרון מעלה
בקריאת אותיות התורה
המילים עצמם על העיון בתורה
כפי שממשיך ומבאר.
והענין בזה, במעלת אמירת
וקריאת מילים ואותיות של התורה
דהנה, בודאי יש מעלה
גדולה בהעיון בתורה, כיוון
שדוקא על ידי הגיעה
והעיון והבנה טובה ומעמיקה של
הדברים הרי הוא הלומד תורה
יודע את חכמתו של הקב"ה
ומבינה על בוריה, שזהו
הידיעה וההבנה המעמיקה דוקא
באשר הלימוד אינו
בשטחיות, אלא באופן
שמעיון ומתייגע בהלימוד
כדי להבין היטב, ודוקא על ידי
זה הבנה מתוך גיעה מתייחד
ומתאחד הלומד עם חכמתו של
הקב"ה, כי היחוד ההתאחדות
של שכל הלומד עם התורה שהיא
חכמתו של הקדוש-ברוך-הוא הוא
דוקא כשמשיג וקולט את הדברים
בהבנה והסברה כו', כמבואר
בתנ"א²⁷ (ושם: "... הנה כל שכל
כשמשיג ומשיג בשכלו איזה מושכל הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו
בשכלו והמושכל נתפס ומוקף ומלוכש בתוך השכל שהשיגו והשכילו וגם
השכל מלוכש במושכל בשעה שמשגו ותופסו בשכלו, דרך משל כשאדם
מבין ומשיג איזה הלכה במשנה או בגמרא לאשורה על בוריה הרי שכלו תופס
ומקיף אותה וגם שכלו מלוכש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו
ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא שעלה ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך דרך
משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק ביניהם כך וכך ואף אם לא היה ולא יהיה
הדבר הזה לעולם לבא למשפט על טענות ותביעות אלו, מכל מקום מאחר
שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקדוש-ברוך-הוא שאם יטעון זה כך וזה כך
יהיה הפסק כך, הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה
במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו
של הקדוש-ברוך-הוא דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם
בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלוכש בהם והוא יחוד

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר

יג

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְנוֹסֵף לְכֹף שְׂדוּקָא עַל יְדֵי הָעֵינִין וְהַהֲבָנָה בַּתּוֹרָה יוֹדֵעַ הָאָדָם
- 2 אֶת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן, כַּמְבוּאָר לַעִיל, הָרִי זֶה הַהֲבָנָה וְהָעֵינִין בַּתּוֹרָה נֹגֵעַ
- 3 גַּם לַעֲשִׂיית הַמַּצּוֹת (שֵׁישׁ בָּזָה עִילּוֹי גְּדוֹל), שְׂבָכְדִי לְדַעַת
- 4 אֵיךְ בְּדִיּוֹק לָקִיִּים אֶת הַמַּצּוֹת, צָרִיךְ לָבֵר הַהֲלָכָה לְאַמִּיתָתָהּ
- 5 וְלַדַּעַת אֵיךְ בְּדִיּוֹק לְנַהֵג בְּכָל מִצְוָה,
- 6 שְׂזָה בִירוֹר הַהֲלָכָה לַמַּעֲשֶׂה בָּא עַל
- 7 יְדֵי עֵינִין וְיִגְיַעָה עֲצוּמָה
- 8 בִּיתָר, שְׂאָז כִּשְׁהָאָדָם מַתִּיגָע
- 9 בִּיתָר וְדוֹקָא יוֹדֵעַ בַּפִּרְטִיּוֹת
- 10 וּבַצּוּרָה מְדוּיִיקָת אֵיךְ לָקִיִּים אֶת
- 11 הַמַּצּוֹת כְּפִי אֲמִיתִית הָרָצוֹן
- 12 הָעֲלִיּוֹן.
- 13 וְנוֹסֵף לָזֶה, מַלְבָּד הִיתְרונות בַּעֲיִין
- 14 הַתּוֹרָה הַמְבֹאֲרִים לַעִיל הַגָּה עַל
- 15 יְדֵי הִגְיַעָה וְהָעֵינִין בַּתּוֹרָה בָּא
- 16 הָאָדָם הַלּוֹמֵד תּוֹרָה לְעֵנֶן הַבִּיטוּל
- 17 שֶׁל הַמַּצִּיאוֹת וְהִישּׁוֹת הַעֲצִמִית שֶׁל,
- 18 וְכַמְבוּאָר בְּהַמְשָׁךְ קְבוּצַת מֵאֵמֶרֶת
- 19 חֲסִידוֹת הָעוֹסְקִים בְּנוֹשֵׂא מִסּוּיִים
- 20 בַּהֲמַשְׁכִּים מִשְׁנַת תַּרְס"ו³⁰ בְּעֵנֶן
- 21 דְּבָרֵי הַזֹּהָר עַל הַכְּתוּב בִּישְׁעִיה
- 22 יַעֲשֶׂה לְמַחְבֶּה לֹא³¹, לְמֵאֵן
- 23 דְּדַחֲקִין לְמַלָּה דְּחֻבְקָמְתָא
- 24 וְדִיִּיקִין לָהּ³², לֵאלּוֹ שְׂדוּחִקִים
- 25 (מַתִּיגָעִים וּמֵאֲמַצִּים) לְדְבָרֵי הַחֲכָמָה
- 26 וּמְדִיִּיקִים בָּהֶם שְׂהָעֵינִין בַּתּוֹרָה
- 27 הוּא בָּאוּפֵן שְׂמַדִּיִּיק מֵאֵד
- 28 בְּכָל דְּבָר וּמַתִּיגָע עַל כֵּךְ מִפְּנֵי
- 29 הַיִּרְאָה אֲוִלִי לֹא יִבּוֹא אֶל
- 30 אֲמִיתָת רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן וְלֹכֵן לִימּוֹד
- 31 הַתּוֹרָה הוּא בִּיגִיעָה וּבִמְאֻמָּן לִדִּיִּיק
- 32 בְּדַבְרִים וְלֹא לַטַּעוֹת, וְהִירְאָה קִשּׁוּרָה
- 33 בְּבִיטוּל, וּבִפְרִט הַלִּימּוֹד בַּעֲיִין הוּא
- 34 בְּדִיעָה וּבְדִיּוֹק שֶׁלָּא לַטַּעוֹת בְּמִיּוּחַד
- 35 בְּאֶשֶׁר צָרִיךְ הַלּוֹמֵד לְפָסוּק
- 36 פֶּסֶק דִּין הֲלָכָה לַמַּעֲשֶׂה, שְׂאָז
- 37 נּוֹפֶלֶת עָלָיו יִרְאָה גְּדוֹלָה
- 38 וְעֲצוּמָה כּו', כִּי כִשְׁהַלִּימּוֹד הוּא
- 39 לְצוּרֵךְ פְּסִיקַת הֲלָכָה לַמַּעֲשֶׂה הַחֲשֵׁשׁ
- 40 מִפְּנֵי הַטַּעוֹת גְּדוֹל מֵאֵד, וּמִנְּהָ
- 41 מֵהָאֵמֶר שֶׁהָעֵינִין בַּתּוֹרָה הוּא מִתּוֹךְ יִרְאָה
- 42 בַּתּוֹרָה הָרִי הוּא בָּא לְתַכְלִית לְשִׂי הַבִּיטוּל כּו'.
- 43 אֲמָנָם, לְאַחֲרֵי כֵל הַמַּעֲלּוֹת הַנ"ל שֵׁשְׁנָם בְּהָעֵינִין בַּתּוֹרָה,

- 44 כַּמְבוּאָר לַעִיל, אֵינִן זֶה דּוֹמָה לְמַעַלְת הַקְּרִיאָה בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה,
- 45 אֲפִילוֹ לֹא עֵינִין וְהַבְּנָה, כִּי, כָּל הַמַּעֲלּוֹת שְׂבָעֵינִין הַתּוֹרָה (עַד
- 46 לַמַּעַלָּה הַכִּי נַעֲלִית הָאֵמֶרָה לַעִיל מְדַבְרֵי הַזֹּהָר דְּדַחֲקִין בְּמִלִּין
- 47 דְּחֻבְקָמְתָא שֶׁהוּא עֵנֶן הַבִּיטוּל כּו') הֵם מִצַּד הַשְּׂגָת הַשְּׂכָל
- 48 שְׁלֹו, שֶׁל הָאָדָם הַלּוֹמֵד, וְלֹכֵן כָּל
- 49 הַמַּעֲלּוֹת, וְגַם הִירְאָה וְהַבִּיטוּל, הֵם רֵק
- 50 בַּהֲתַאֵם לְמִידַת הַהֲבָנָה וְהַשְּׁגָה
- 51 הַשְּׂכִלִית שֶׁלֹּו וְלֹא יוֹתֵר, אֲבָל
- 52 בְּקִרְיָאֵת אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כְּפִי
- 53 שְׁהַמִּלִּים אֵמֶרוֹת בַּתּוֹרָה הָרִי הוּא
- 54 קוֹרָא מִמֶּשׁ אוֹתָן הַדְּבָרִים
- 55 שֵׁשְׁנָאֻ מִפִּי הַקֶּב"ה וְהַפַּעּוּלָה
- 56 נִפְעֵלַת בְּשִׁלְמוֹת לֹא הִכְדֵּל מֵה מִידַת
- 57 הַהֲבָנָה שֶׁלֹּו. וְיִתִּירָה מִנְּהָ,
- 58 שְׂבָאָמַת הַגָּה דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שֶׁהָאָדָם
- 59 חֹזֵר וְקוֹרָא בְּאוֹתִיּוֹת וּבְמִלִּים
- 60 הַמְקוֹרִיּוֹת בַּתּוֹרָה אֵינֶם רֵק דְּבָרִים
- 61 'שִׁיצָאוּ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא' עֵבֶר
- 62 אֵלֹא יִתִּירָה מִזֹּו גַּם עֲכָשִׁיו בִּשְׁעָה
- 63 שֶׁהָאָדָם אוֹמֵר וְקוֹרָא אֶת אוֹתִיּוֹת
- 64 הַתּוֹרָה מְדַבֵּר הַקֶּב"ה אוֹתִיּוֹת
- 65 וְדִיבּוּרִים אֵלֹו מִחֲדָשׁ עַל יְדֵי
- 66 הַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה לְמַטָּה, כְּמוֹ
- 67 שְׂנֶאֱמַר³³ בִּישְׁעִיה שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
- 68 הוּא אוֹמֵר, וְאֶשֶׁים דְּבָרֵי בְּפִיךְ,
- 69 דְּבָרֵי מִמֶּשׁ, וְכִשְׁהָאָדָם אוֹמֵר אֶת
- 70 אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הִרִי זֶה דְּבָר ה' מִמֶּשׁ
- 71 שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר³⁴ בִּירְמִיָּה הֲלֹוא
- 72 כֹּה דְּבָרֵי בָאֵשׁ וְהַכּוֹנֵה גַם לְדַבֵּר
- 73 ה' שְׁנֶאֱמַר כַּעַת כַּעַת שִׁיחֹדִי אוֹמֵר
- 74 אוֹתִיּוֹת אֵלֹו, וְכַתִּיב³⁵ בַּתְּהִלִּים
- 75 שְׂדוֹד הַמֶּלֶךְ מִבְּקֶשׁ תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי
- 76 אֲמַרְתִּךְ, שִׁיחֹדִי דְּבָרֵי הַלּוֹמֵד תּוֹרָה
- 77 כְּעוֹנָה אַחֵר הַקּוֹרָא³⁶,
- 78 (וְכַמְבוּאָר ב'תּוֹרָה אוֹר': וְכַעֲנִין דְּבָרֵי
- 79 אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּפִיךְ, וְכֹוֹח זֶה נִיתָן
- 80 לְיִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת הֲלָכָה הַיּוֹצֵאת מִפִּיהֶם
- 81 דְּבָר ה' מִמֶּשׁ שְׁנֶאֱמַרָה לְמַשֶּׁה מִסִּינִי
- 82 נִיתָן בְּזִמָּן קִבְּלַת הַתּוֹרָה בַּעֲשֻׁרָה
- 83 הַדְּבָרוֹת לְאֹמֵר מֵה שְׂכַבֵּר נֶאֱמַרָה
- 84 דְּהִינּוּ בַח"י בִּיטוּל אֲלִיוֹ יִתְבַּרַךְ שֶׁאֵין הַדְּבָר נַעֲשֶׂה נִפְרָד אֲצֵל הָאָדָם לְהִיּוֹת
- 85 יוֹצֵא מִפִּי עֲצָמוּ כֵאִילוֹ הוּא שֶׁלֹּו, רֵק כְּמוֹ שְׂכַתוֹב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתִּךְ שֶׁהַתּוֹרָה
- 86 הִיא אֲמַרְתִּךְ אֵלֹא שְׁלִשְׁוֹנִי תַעֲזֵן כְּעוֹנָה אַחֵר הָאֹמֵר מֵה שֶׁהוּא אוֹמֵר" וְכַדְבָּרֵי

(30) ע' תקלד ואילך. וראה שם ע' תקטו ואילך. (31) ישע'י' סד, ג. (32) זח"א קל, ב. (33) ישע'י' נא, טז. (34) ירמ' כג, כט. (35) תהלים קיט, קעב. ראה תו"א יתרו טז, ב. ועוד. (36) ע"ד סוכה לח, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חכמינו ז"ל במדרש וְכָל הַקּוֹרָא וְשׁוֹנָה בַּתּוֹרָה בכל מקום ובכל זמן
2 הַקֶּבֶץ הַקּוֹרָא וְשׁוֹנָה אותיות התורה אלו כַּנְגְדוּ³⁷, וְהִינֵנו, שְׁעַל
3 יְדֵי קְרִיאַת אוֹתוֹת הַתּוֹרָה, הֵן בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב וְהֵן בַּתּוֹרָה
4 שֶׁבְּעַל פִּה, מִתְחַדְּשִׁים אוֹתוֹת הַתּוֹרָה וְנִאמְרִים מִחֲדָשׁ עַל יְדֵי
5 הַקֶּבֶץ הַזֶּה, וְזֶהוּ שְׁאוּמְרִים בְּנוֹסח
6 בְּרֻכּוֹת הַתּוֹרָה נוֹתֵן הַתּוֹרָה, לְשׁוֹן
7 הַזֶּה³⁸, וְלֹא לְשׁוֹן עֵבֶר, וְמָה
8 לְהֵלֶן כַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
9 שִׁמְעוּ אֵת דְּבַר ה' בְּאִימָה וּבִירְאָה
10 וּבְרִתָּהּ וּבִזְעִי אֶף כָּאֵן כֹּה³⁹
11 בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה עַל יְדֵי כָל יְהוּדִי כֻלָּ
12 מִקּוֹם וּבְכָל זְמַן, דְּבַר ה' חֲזוֹר וּמִתְחַדֵּשׁ
13 שְׁמַעְלָה זֶה שֶׁל נְתִינַת הַדְּבָרִים
14 מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִחֲדָשׁ יִשְׁנָה
15 בְּקִרְיַת הָאוֹתוֹת הַמִּילִים
16 שֶׁבַּתּוֹרָה דּוֹקָא (וְלֹא בְּהֶעֱיִין שֶׁבַּתּוֹרָה), שְׁעַל יְדֵי
17 שֶׁבַּתּוֹרָה, שְׁעַל יְדֵי קְרִיאָה
18 זֶה יוֹצֵאִים גַּם עֵתָה הַדְּבָרִים
19 הָאֵלֶּה מִפִּי הַקֶּבֶץ הַזֶּה כִּמּוֹ
20 בְּמִתֵּן תּוֹרָה מִמֶּשׁ.
21 וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל שְׁעַל יְדֵי גְלִיָּא
22 בְּתַחֲלִיל הַסֵּפִיף שְׁעַל יְדֵי גְלִיָּא
23 חֵלֶק הַנִּגְלָה שֶׁבַּתּוֹרָה מִתְקַשְּׂרִים
24 יִשְׂרָאֵל עִם סִתִּים הַפְּנִימִיּוֹת
25 וְהַנִּסְתָּר דְּקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא אֶף
26 שֶׁלְכַאוּרָה אֹפֵן הַהִתְקַשְּׁרוֹת עִם 'סִתִּים'
27 דְּקוֹדֶשׁא-בְּרִיךְ-הוּא הוּא עַל יְדֵי 'סִתִּים'
28 דְּאוֹרִיִּיתָא, כִּי, גְּלִיָּא שֶׁבַּתּוֹרָה
29 הוּא עֲנִין הָאוֹתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה,
30 שְׁעַל יְדֵי הַקְרִיאָה בְּהֶם קְרִיאַת
31 וְאִמִּירַת הָאוֹתוֹת דּוֹקָא (וְלֹא עַל יְדֵי
32 הַעִיּוֹן וְהַכְּנָה) נִמְשָׁף גִּילּוֹי
33 עֲצָמוֹת אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא.
34 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מָה
35 שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת אֶמֶת, כִּי
36 שְׁעַל יְדֵה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁף
37 הָעֵצָם שֶׁהוּא הַעֵצָם בְּסוֹף כִּמּוֹ
38 שֶׁהוּא בְּהִתְחַלָּה מִמֶּשׁ, לֹא כָל
39 שִׁנּוּיִים, שְׁזֶהוּ עֲנִין הָאֵמֶת שֶׁאֵין בָּהּ
40 שִׁנּוּיִים, שֶׁגַּם עֲנִין זֶה שֶׁל הַמִּשְׁכָּה
41 הַעֵצָם לֹא שִׁנּוּיִים שִׁינָּה לְאוֹתוֹת
42 דּוֹקָא, כִּמְרִימָה בְּאוֹתוֹת
43 דְּתִיכַת אֶמֶת, שֶׁהֵם רֹאשׁ
- הָאוֹתוֹת הָאוֹת א' שֶׁהִיא בְּרֹאשׁ הָאֵלֶּף בִּי"ת אֲמַצְעִיתָן הָאוֹת מ' שֶׁהִיא
בְּאֲמֻצָּה הָאֵלֶּף בִּי"ת וְסוֹפָן הָאוֹת ת' שֶׁהִיא בְּסוֹף הָאֵלֶּף בִּי"ת (כַּנְזְכָּר
לְעִיל).
(ה) וּכְלָלוֹת הָעֲנִין בְּזֶה, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא מְמוּצָע
'בְּאֲמֻצָּה' בֵּין זֶה שֶׁלְמַעַל מִמֶּנָּה לֹו
שֶׁלְמַטָּה מִמֶּנָּה וְהִיא 'מְמוּצָע' שְׁאִינוֹ
כִּמּוֹ שְׁאֵר הַמְמוּצָעִים שֶׁבְּסֹדֶר
הַשְּׁתִּלְשּׁלוֹת, שֶׁהַמְמוּצָע
מְפָסִיק כֹּה' בֵּין הַדְּרָגָה שֶׁלְמַעַל
מִמֶּנּוּ לַדְּרָגָה שֶׁלְמַטָּה מִמֶּנּוּ, וְנִמְשָׁף
מִמֶּנּוּ לַדְּרָגָה שֶׁלְמַטָּה מִמֶּנּוּ רַק
חִיצוֹנוּת הָאוֹר, אֲלֹא הַתּוֹרָה
הִיא בְּחִינַת מְמוּצָע הַמְחַבֵּר
בֵּין הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
שְׁעַל יְדֵה נִמְשָׁף לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
הַעוֹשִׂקוֹת בַּתּוֹרָה לֹא הָאֵר חִיצוֹנִית
בְּלִבָּהּ אֵלֶּה נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הָעֲצָמוֹת
שֶׁל הָאֵלֶּקוֹת. וְכֹאמֹר לְעִיל
שְׁעַל יְדֵי אוֹתוֹת הַתּוֹרָה
(בְּחִינַת הַגְּלִיָּא שֶׁבַּתּוֹרָה)
לֹוֹקִיִּים לֹא רַק אֵת בְּחִינַת גְּלִיָּא,
הַחִיצוֹנוּת, שֶׁל הָאֵלֶּקוֹת אֵלֶּה בְּחִינַת
סִתִּים הַעֵצָם וְהַפְּנִימִיּוֹת דְּקוֹדֶשׁא
בְּרִיךְ הוּא. וְאֶף עַל פִּי
שֶׁבְּסִתִּים חֵלֶק הַפְּנִימִיּוֹת וְהַנִּסְתָּר
דְּאוֹרִיִּיתָא מְאִיר אֲלֵקוֹת
בְּגִילּוֹי יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּגִילּוֹי
שֶׁבַּתּוֹרָה שְׁהִי בַּתּוֹרָה הַסּוֹד מְדוּבָר
עַל עֲנִינֵי אֵלֶּקוֹת וְאֵילֹו בְּחֵלֶק הַנִּגְלָה
מְדוּבָר עַל עֲנִינֵים גְּשָׁמִים (וְאִפִּילוֹ
טַעֲמוֹת שֶׁל שֶׁקֶר, כִּמְבֹאֵר לְעִיל), הֲרִי
יְדוּעֶ⁴⁰ מֵאֲמֹר הַבַּעַל שֶׁם טוֹב
בְּשֵׁם הָרֶב סַעְדִּיה גְּאוֹן,
הָעֵצָם כְּשֶׁאֵתָה תּוֹפֵס
בְּמִקְצָתוֹ חֵלֶק מִהָעֵצָם, לְמַעַשֵׁה
אֵתָה תּוֹפֵס בְּכוֹלֹו וְלֹא רַק
בְּמִקְצָתוֹ, דְּעֲנִין מִקְצַת הָעֵצָם
(בְּמִקְצָתוֹ) הִינֵנו כִּמּוֹ שֶׁהוּא
מִתְעַלֵּם כֹּה, וְחִפְסִי'ה בְּמִקְצַת
הָעֵצָם פִּירוּשָׁה כְּפִי שֶׁהָעֵצָם נִעְלָם וְלֹא
- הַקּוֹרָא וְשׁוֹנָה בַּתּוֹרָה הַקֶּבֶץ הַקּוֹרָא וְשׁוֹנָה
כַּנְגְדוּ³⁷, וְהִינֵנו, שְׁעַל יְדֵי קְרִיאַת אוֹתוֹת הַתּוֹרָה, הֵן בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב וְהֵן בַּתּוֹרָה
מִתְחַדְּשִׁים אוֹתוֹת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי הַקֶּבֶץ הַזֶּה,
וְזֶהוּ שְׁאוּמְרִים נוֹתֵן הַתּוֹרָה, לְשׁוֹן הַזֶּה³⁸, וְמָה
לְהֵלֶן בְּאִימָה וּבִירְאָה וּבְרִתָּהּ וּבִזְעִי אֶף כָּאֵן כֹּה³⁹
בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה עַל יְדֵי כָל יְהוּדִי כֻלָּ
מִקּוֹם וּבְכָל זְמַן, דְּבַר ה' חֲזוֹר וּמִתְחַדֵּשׁ
שְׁמַעְלָה זֶה שֶׁל נְתִינַת הַדְּבָרִים
מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִחֲדָשׁ יִשְׁנָה
בְּקִרְיַת הָאוֹתוֹת הַמִּילִים
שֶׁבַּתּוֹרָה דּוֹקָא (וְלֹא בְּהֶעֱיִין שֶׁבַּתּוֹרָה), שְׁעַל יְדֵי
שֶׁבַּתּוֹרָה, שְׁעַל יְדֵי קְרִיאָה
זֶה יוֹצֵאִים גַּם עֵתָה הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה מִפִּי הַקֶּבֶץ הַזֶּה כִּמּוֹ
בְּמִתֵּן תּוֹרָה מִמֶּשׁ.
וְזֶהוּ גַם מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל שְׁעַל יְדֵי גְלִיָּא
בְּתַחֲלִיל הַסֵּפִיף שְׁעַל יְדֵי גְלִיָּא
חֵלֶק הַנִּגְלָה שֶׁבַּתּוֹרָה מִתְקַשְּׂרִים
יִשְׂרָאֵל עִם סִתִּים הַפְּנִימִיּוֹת
וְהַנִּסְתָּר דְּקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא אֶף
שֶׁלְכַאוּרָה אֹפֵן הַהִתְקַשְּׁרוֹת עִם 'סִתִּים'
דְּקוֹדֶשׁא-בְּרִיךְ-הוּא הוּא עַל יְדֵי 'סִתִּים'
דְּאוֹרִיִּיתָא, כִּי, גְּלִיָּא שֶׁבַּתּוֹרָה
הוּא עֲנִין הָאוֹתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה,
שְׁעַל יְדֵי הַקְרִיאָה בְּהֶם קְרִיאַת
וְאִמִּירַת הָאוֹתוֹת דּוֹקָא (וְלֹא עַל יְדֵי
הַעִיּוֹן וְהַכְּנָה) נִמְשָׁף גִּילּוֹי
עֲצָמוֹת אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא.
וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מָה
שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאת אֶמֶת, כִּי
שְׁעַל יְדֵה עַל יְדֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁף
הָעֵצָם שֶׁהוּא הַעֵצָם בְּסוֹף כִּמּוֹ
שֶׁהוּא בְּהִתְחַלָּה מִמֶּשׁ, לֹא כָל
שִׁנּוּיִים, שְׁזֶהוּ עֲנִין הָאֵמֶת שֶׁאֵין בָּהּ
שִׁנּוּיִים, שֶׁגַּם עֲנִין זֶה שֶׁל הַמִּשְׁכָּה
הַעֵצָם לֹא שִׁנּוּיִים שִׁינָּה לְאוֹתוֹת
דּוֹקָא, כִּמְרִימָה בְּאוֹתוֹת
דְּתִיכַת אֶמֶת, שֶׁהֵם רֹאשׁ

(37) ראה תדבאר פ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. (38) לקו"ת תזריע כג, א. ועוד. (39) ברכות כב, א. וראה תו"א יתרו שם.

(40) כתר שם טוב (קה"ת, תשס"ד) סימן קיא. הוספות סימן רכז. וש"נ. המשך תער"ב ח"א פר"ד. פער"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

והינינו, שבבחינת החכמה ישנו ענין הביטול של כל המציאות
וההתאחדות עם אור אין סוף ממש. וכמו שהוא בנפש
האדם, שהנפש נקראת נפש המשכלת, על שם החכמה
והשכל, ואף על פי יש כוחות רבים מלבד החכמה, בכל זאת הנפש נקראת
דווקא 'נפש המשכלת' שזה מורה
על גודל היחוד ההתאחדות
הפנימית העמוקה של בחינת
החכמה והשכל שבנפש עם עצם
הנפש⁴² וכך בנמשל, למעלה
באלוקות, ספירת החכמה היא
בהתאחדות פנימית ועמוקה ביותר עם
עצמיות האלוות. וזהו בדוגמת
הענין דפנימיות אבא
פנימיות עתיק⁴³ כמבואר בתורת
הסוד, בחינת פנימיות אבא, העומק
והפנימיות של ספירת החכמה, היא כלי
לגילוי "פנימיות עתיק", העומק
והפנימיות של בחינת "עתיק יומין"
שבמדרגת הכתר שלמעלה מהספירות
(וזאת, מצד הביטול שבספירת
החכמה). ולכן, גם בבחינת
החכמה כפי שהתורה ירדה
ונתלבשה בבחינת החכמה ישנו
בחינת האמת והעצם של
התורה⁴⁴.

וזהו על פי פנימיות הדברים מה
שנאמר בתהלים קרוב הוי'
לכל קוראיו לכל אשר
יקראוהו באמת, ובתחילת
המאמר נשאלה השאלה שלכאורה
סיום הכתוב סותר לתחילתו כי
בתחילה נאמר קרוב הוי' לכל קוראיו
ובהמשך נאמר שהקרבה היא דוקא
לאלה שיקראוהו באמת, והביאור הוא
דכל קוראיו קאי מכוון גם על
אלו השוכים רק לקריאת
האותיות (בחינת הגלגל)
שבפתורה (אם מצד הפנאי
שלו כי אין לו זמן ללימוד של עיון
והבנה או מצד סיפה אחרת כ'), ומכל מקום יש אצלם
הענין דאשר יקראוהו באמת, וגם לימוד התורה שלהם, אמירת
האותיות בלבד נחשב 'אשר יקראוהו באמת', שעל ידי זה קרוב הוי',

ניכר בגלוי ומכל מקום, על ידי זה שאתה תופס במקצת אתה
תופס בכולו, שיש בזה ב'מקצת' כל העצם וכך גם בעניינו, אמנם
בחלק הנגלה שבתורה אין העצם מאיר בגלוי ואמירת אותיות התורה בחלק
הנגלה היא 'תפיסה' בעצם האלוות כפי שהעצם מתעלם, מכל מקום זו
תפיסה בכל העצם של האלוות ולא
רק במקצתו. וכל זה הסיבה לכך
שלמעשה גם באותיות התורה בנגלה
ממשיכים את עצם האלוות הוא
מצד העצם התורה, שזהו עצם
התורה למעלה מבחינת התורה
כפי שהיא ירדה להיות חכמתו
של הקב"ה, שהחכמה היא
ראשית ההשתלשלות, ספירת
החכמה היא הספירה הראשונה
והעליונה ביותר בסדר הספירות
שמצד דרגא זו החכמה כפי
שהיא חלק מ'סדר השתלשלות' יש
שינויים, ורק מצד העצם
התורה כפי שהיא למעלה
מכל סדר ההשתלשלות, הרי
הוא העצם למעלה משינויים,
שזהו בחינת האמת, שהוא
בסוף כמו בהתחלה כו' ולכן
עצם האלוות נמשך (גם) על ידי
אמירת האותיות של גלייך דתורה,
כמבואר לעיל.

אמנם כיון שישנם שני
הענינים בתורה, גם ענין העצם
וגם ענין התורה כפי שנתלבשה
בחכמה על פרח צריך לומר
שיש שייכות ביניהם ולא ייתכן
שהתורה כפי שנתלבשה בבחינת
החכמה היא ענין נפרד מעצם התורה,
והינינו, שגם בחינת החכמה
נעשית חד אחד ממש עם
הקב"ה בעצמו, וכפי שמבאר
רבינו הזקן פתניא⁴¹ בשם
מורו, הרב המגיד ממעזריטש
שמדרגת החכמה היא מה
שאין סוף ברוך הוא הוא אחד האמת שמציאותו אמיתית
ומוחלטת שהוא לבדו הוא ואין זולתו, ורק הוא עצמו מציאות
אמיתית ואין שום מציאות אחרת חוץ ממנו, ובספירת האמת הו' מאירה בגלוי

(41) פרק לה בהגהה. (42) ראה המשך תער"ב שם פר"ג. (43) ראה פרי עץ חיים שער הק"ש פט"ו. רמ"ז לוח"ג רס, ב. לקו"ת
נצבים מט, ד. וש"נ. ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 49 ואילך ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם. (44) ראה גם המשך תער"ב
ח"ב פשנ"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לפי שהתורה היא בחינת האמת כו' 45 ולכן בכל אופן של לימוד
2 התורה, גם באמירת האותיות, מתחברים עם עצמות האלוקות, כמבואר לעיל
3 באריכות.
- 4 (ו) והנה כשם שבתורה נמשך מלמעלה למטה כל העצם
5 שבאלוקות בגלילי שבתורה
6 דוקא, כמבואר לעיל באריכות כמו
7 כן הוא בעולם (שהרי בריאת
8 העולם הייתה, כדברי הוזהר, באופן
9 של אסתפל באוריינתא וברא
10 ע'למא 46 הקדוש-ברוך-הוא הביט
11 בתורה (כבנאי המביט בתכנית בנייה)
12 וברא את העולם), שדוקא
13 בענינים תחתונים גשמיים
14 וחומריים נמשך ומתגלה בעולם
15 בחינת עצמותו ומהותו של
16 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, שזהו גם
17 הטעם והביאור הפנימי על מה
18 שהתהוות ה'ש' המציאות הגשמית
19 היא דוקא על ידי מהותו
20 ועצמותו של המאציל הבורא
21 ברוך הוא שמציאותו של
22 הבורא הוא מעצמותו ואינו
23 עלול תוצאה מאיזה עילה סיבה
24 ומקור שקדמה לו חס ושלום,
25 כי הוא קדמון ואין שום דבר שקדם לו
26 חס ושלום ולכן הוא הבורא לבדו
27 שהמציאות שלו עצמו היא ללא שום
28 מקור קודם בכחו ויכולתו לברוא
29 'ש' מציאות גשמית מאין ואפס
30 המוחלט ממש בלי שום
31 עילה וסיבה אחרת קודמת
32 ל'ש' הנה 47 והיחס בין הנברא לאין
33 האלוקי שמהווה אותו הוא כזה שבאין
34 לא קיים שום דבר ושום ענין שמהווה
35 מקור ישיר למציאות היש (כמבואר
36 בחסידות שזה ההבדל בין התהוות
37 בדרך עילה ועלול, סיבה ותוצאה, כמו
38 למשל 'הולדת' מידות מהשכל שבשכל
39 יש שורש ומקור למידות, להתהוות יש
40 (גשמי) מאין (אלוקי) שהיא התהוות
41 באופן שבאין אין שום דבר שמהווה
- מקור למציאות היש), וזהו מה שה'ש' הנברא נעשה יש
האמיתי 48 כי הוא מתהווה מהאין האלוקי שהוא מציאות אמיתית, עצמות
האלוקות שמציאותו מעצמותו. וענין זה של המשכת עצמות האלוקות
בעולם נמשך על ידי התורה שנקראת תורת אמת, שנמשך
ענין האמת בכל מקום כמו
שהוא במקורו ושורשו ואינו
משפנה כו' גם כשהוא יורד למטה
ביותר, כנזכר לעיל בארובה.
(ז) וזהו מה שכתוב במתן
תורה בפסוק הפותח את המאמר
וידבר אללים את כל הדברים
האלה לאמר. דהנה, מה
ששמעו בני ישראל בעת מתן תורה
בגלוי הרי זה רק אותיות
המילים של דיבור העליון, ורק
דברים פשוטים ששייכים
דוקא בעולם הזה הגשמי,
כמו כפד את אביך ואת
אמך 49, ששייך דוקא בעולם
למטה, שאב ואם יש לכם 19,
המענה של משה רבינו למלאכים
שהובא לעיל ועד שגם אפילו
הציווי אנכי הו'י אללקיך 50,
שהוא ענין מצות האמונה,
והוא ענין יותר נעלה מהדברים
הפשוטים המתייחסים למציאות העולם
למטה, גם הוא שייך דוקא
למטה בנשמות בגופים,
שהרי למעלה הרי זה הידיעה
וההכרה באלוקות באופן של
ראיה ממש שהי למעלה האלוקות
היא בגלוי, ולא שייך בזה ענין
האמונה, ורק למטה שהאלוקות
היא בהעלם שייך ענין האמונה.
ואף על פי כן, בזה בהאמונה
למטה דוקא נמשך העצמות,
שזהו מה שכתוב כאן וידבר
אללים, שפירושו של שם
'אלוקים' כאן אינו ענין של
גבורה וצמצום כמו המשמעות
של שם 'אלוקים' במקומות אחרים,

(45) חסר קצת (המו"ל). (46) זח"ב קסא, סע"א ואילך. (47) אגה"ק סימן כ (קל, ריש ע"ב). (48) ראה ביאורו"ז לאדהאמ"צ בשלח מג. ג. ד"ה ולקחתם לכם תרס"א (ספר המאמרים תרס"א ע' קצט). ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ד (תורת מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' ט ואילך). ועוד. (49) יתרו כ, יב. (50) יתרו כ, ב. סהמ"צ להרמב"ם מ"ע א. חינוך מצוה כה. סהמ"צ להצ"צ מד, ב ואילך. (51) ראה המשך תער"ב שם ע' א"פא. ספר המאמרים עטר"ת ע' תקסט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֵלָא 'גבורה' במובן של תגבורת העצמות⁵¹, שנמשך למטה
 2 באותיות הדיבור ובדברים פשוטים דוקא. וזהו מה שממן
 3 תורה הרעיש את כל העולם, ובתחילת המאמר נשאלה השאלה מה
 4 עניינו של רעש זה והביאור הוא שהרעש היה כתוצאה מכך שהיה נרגש
 5 בכל העולם שאין עוד⁵² מציאות
 6 מלבד הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, אף
 7 בחללו של עולם⁵³, שזה היה
 8 מצד בחינת תגבורת העצמות
 9 שנמשך על ידי וידבר אלקים
 10 וגו' בכל פרטי הענינים
 11 שפעשטת הדברות (שיש בהן
 12 בסך הכול שש מאות ועשרים
 13 אותיות, שהם⁵⁴ קללות כל
 14 התורה כולה⁵⁵ היינו תרי"ג
 15 מצוות התורה ועוד ד' מצוות דרבנן).
 16 וכל זה נעשה על ידי זה
 17 שפנים בפנים דבר הוי'
 18 עמכם⁵⁵, והיינו, שהפנימיות
 19 דקודשא בריך הוא
 20 נעשה הפנימיות וה'סתי'
 21 דישאאל⁵⁶, שזוהי
- 22 ההתקשרות דישאאל עם סתים הפנימיות וההעלם דקודשא
 23 בריך הוא, ונעשה הענין דאנכי הוי' אלקיך, 'אנכי', עצמיות
 24 האלוקות, נעשה האלוקים' שלך כחך וחיותך⁵⁷ של כל יהודי, ובאופן
 25 וההתאחדות וההתקשרות של עצמיות האלוקות עם נשמות ישראל, על ידי
 26 התורה, היא באופן כזה שישאאל
 27 אורייתא וקודשא בריך הוא
 28 נעשים כולא חד⁵⁸ כולם אחד
 29 ממש.
 30 וענין זה נמשך מממן תורה
 31 בכל השנה כולה. ועל ידי זה
 32 זוכים לקיום היעוד האמור
 33 בישיעה ונגלה כבוד הוי' וראו
 34 כל בשר יחדיו כי
 35 פי הוי' דבר⁵⁹, בגאולה השלימה
 36 בקרוב ממש.
- 10 בריך הוא נעשה הפנימיות דישאאל⁵⁶, שזוהי ההתקשרות דישאאל עם סתים
 11 דקודשא בריך הוא, ונעשה הענין דאנכי הוי' אלקיך, כחך וחיותך⁵⁷, ובאופן
 12 שישאאל אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד⁵⁸. וענין זה נמשך מממן תורה
 13 בכל השנה כולה. ועל ידי זה זוכים לקיום היעוד ונגלה כבוד הוי' וראו כל
 14 בשר יחדיו כי פי הוי' דבר⁵⁹, בקרוב ממש.

(52) ואתחנן ד, לט. (53) דברים רבה פ"ב, כח. ילקוט שמעוני יתרו רמז רסט. יהושע רמז י. (54) ראה של"ה שטז, סע"א. וראה לקוטי שיחות חכ"ט ע' 110. וש"נ. (55) ואתחנן ה, ד. (56) ראה לקו"ת במדבר יח, ב. מסעי צג, ד. אוה"ת ואתחנן ע' קצג. ד"ה פנים בפנים עטר"ת (ספר המאמרים עטר"ת ע' תקפ), תרצ"ז (ספר המאמרים תרצ"ז ע' 273 ואילך). (57) ראה לקו"ת שלח מ, ג. בלק עג, ריש ע"ג. (58) ראה זח"ג עג, א. (59) ישעי' מ, ה.

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, תשי"א

ברוקלין.

הרב הנריי א"א וכו'

מוה"ר קלמן נחום שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי הפ"ש ממנו, ושבעתי רצון מהתעסקותו בעניני הכלל במחנה ה'ט', ומטובו למסור פ"ש וברכה לכל אלו שהשתתפו כבר וישתתפו מכאן ולהבא אתו עמו, אשר השי"ת יצליחם כל אחד ואחד בהמצטרך להם ויוכלו לבשר בשורות טובות בזה.

בחבילה בפ"ע שלוחה לכ' ספר השיחות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ובטח בעת רצון, כמו בסעודה שלישית דשי"ק או ביומי דפגרא וכיוצא בזה, ימצא אופן המתאים איך לזכות את הרבים בשיחות הקדש המודפסים בה, אשר יש בשם ענינים המתאימים לפני כל סוג וסוג מתחיל מן הלומדים הגדולים עד הפשוט שבפשוטים, וכידוע שזהו מענין קו האמת ובפרט בתורתנו תורת אמת, שהאמת צריך להיות מבריה מן הקצה אל הקצה וכמבואר בקצרה בתניא ספ"ג.

המשך בעמוד כט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בפרשת השבוע, הקדוש-ברוך-הוא אומר למשה רבנו:
2 **נְשֹׂא¹** הַיִּינוּ תַּפְקֹד וּתְמַנֶּה אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בֶּן לֵוִי בֶן יַעֲקֹב אֲבִינוּ
3 **גַּם הֵם גּוֹ²**. הִנֵּה פָסוּק זֶה וְבוֹ הַצִּיּוּר לַסְּפֹר אֶת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בָּא
4 **בְּהִמְשֹׁךְ לְמַה שֶּׁכָּתוּב בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת³** פֶּרֶשׁת בַּמְדַּבֵּר
5 **נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֶת גּוֹ⁴**
6 אַחֲיוֹ שֶׁל גֵּרְשׁוֹן, וּבְהִמְשֹׁךְ לְזֶה
7 **נֶאֱמַר כָּאֵן נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי**
8 **גֵּרְשׁוֹן גַּם הֵם (כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיד עַל קֹהֶת**
9 **קֹהֶת לִבְנֵי עַל מִנִּין בְּנֵי קֹהֶת**
10 **כּוֹ⁴). וְאֵימָת וּמוֹבָא עַל כֵּךְ**
11 **בְּמִדְרָשׁ⁵, מַהוּ שֶׁאֵמַר הַכָּתוּב**
12 **גַּם הֵם, שְׂלֹא תֹאמַר בְּטַעוֹת**
13 **שֶׁלְכֹךְ מִנֶּה בְּנֵי גֵרְשׁוֹן שְׁנֵימִם**
14 **אַחֲרֵי בְנֵי קֹהֶת שְׁנֵימִנוּ רֹאשׁוֹנִים, כִּיּוֹן**
15 **שֶׁהֵם בְּנֵי גֵרְשׁוֹן פְּחוּתִים מִבְּנֵי**
16 **קֹהֶת כּוֹ⁴, לִכֵּן, כִּדִּי לְשַׁלּוֹל אֶת**
17 **הַטַּעוֹת הַזֵּה פְּתַב לִגְבִּי מִנִּין בְּנֵי**
18 **גֵּרְשׁוֹן גַּם הֵם, לְלַמֵּד שֶׁאַף בְּנֵי**
19 **גֵּרְשׁוֹן פְּיֹצֵא בָּהֶם שֶׁל בְּנֵי**
20 **קֹהֶת וְהַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לֹא**
21 **פְּחוּתִים מִהַחֲשִׁיבוֹת שֶׁל בְּנֵי קֹהֶת,**
22 **אֲלֵא שֶׁהִקְדִּימוּ הַכָּתוּב כָּאֵן**
23 **וְהִסִּיכָה כִּשְׁכָּא בְּנֵי קֹהֶת קוֹדְמִים לְבְנֵי**
24 **גֵּרְשׁוֹן הֵיא בְּשִׁבְלִי כְּבוֹד הַתּוֹרָה**
25 **כּוֹ⁴. וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁶ בְּמִשְׁלֵי עַל**
26 **הַחֲשִׁיבוֹת וְהַמַּעֲלָה שֶׁל הַתּוֹרָה יִקְרָה**
27 **הֵיא מְפִינִימִם, וְאוֹמֵר הַמְדַּרְשׁ כִּי**
28 **הַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּקֹהֶת וּגֵרְשׁוֹן**
29 **כּוֹ⁴, לְפִי שֶׁהִיא קֹהֶת טוֹעֵן**
30 **נֹשֵׂא אֶת הָאָרוֹן, שֶׁשֶּׁם בָּאֵרֹן**
31 **נִמְצָא הַתּוֹרָה, הַקְּדִימוּ הַכָּתוּב**
32 **אֶת קֹהֶת לְגֵרְשׁוֹן, שֶׁבְּתַחֲלָה**
33 **אָמַר בְּסוֹף פֶּרֶשׁת בַּמְדַּבֵּר נְשֹׂא אֶת**
34 **רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֶת, וְאַחֲרֵי כֵן**
35 **אוֹמֵר כָּאֵן בְּתַחֲלִיל פֶּרֶשׁת נֹשֵׂא**
36 **נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן**
37 **וְגוֹ⁴, הֵנִי לְמַדְנֵה מִכָּאֵן יִקְרָה הֵיא**
38 **הַתּוֹרָה מְפִינִימִם.**
39 **וּמִבּוֹאֵר בְּזֶה בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה⁷**
40 **לְאֹדְמוֹר חֻזְקוֹ, שֶׁבְּכֵנִי קֹהֶת**
41 **נֶאֱמַר נְשִׂאוֹת רֹאשׁ כְּלָשׁוֹן**
- הַכָּתוּב שְׁצוּטָה לְעִיל "נְשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֶת", וּבְכֵנִי גֵרְשׁוֹן אֶת הַמֶּלֶךְ נְשֹׂא גַם הֵם (וְאוֹמֵר נֶאֱמַר כֵּהֵם נְשִׂאוֹת רֹאשׁ, אֲבָל מִלְשׁוֹן הַכָּתוּב "גַּם הֵם" לְמַדִּים שֶׁהֵם בְּנֵי גֵרְשׁוֹן טְפִלִּים לְכֵנִי קֹהֶת), וּבְכֵנִי מְרִירִי אַחִיהֶם, הֵכֵן הַשְׁלִישִׁי שֶׁל לֵוִי בֶן יַעֲקֹב לֹא נֶאֱמַר כָּלִל נְשִׂאוֹת רֹאשׁ. וְהֵינִי, שִׁישׁ כָּאֵן בְּכֵנִי קֹהֶת, גֵּרְשׁוֹן וּמִרְרִי שְׁלֹשׁ מְדִרְיָנוֹת שֶׁל נְשִׂאוֹת רֹאשׁ, הַדְּרָגָה הַעֲיָקִית שֶׁל בְּנֵי קֹהֶת, הַדְּרָגָה הַטַּפְלָה שֶׁל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וְהַדְּרָגָה שֶׁאֵין בָּהּ נְשִׂאוֹת רֹאשׁ כָּלִל שֶׁל בְּנֵי מִרְרִי, שֶׁהֵם שְׁלוֹשׁ הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ בְּנְשִׂאוֹת רֹאשׁ כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ הַקְּוִיִּין בְּנֵי קוֹ הִימִין (גֵּרְשׁוֹן), קוֹ הַשְּׂמָאל (מִרְרִי) וְקוֹ הָאֲמֻצִּי (קֹהֶת), כְּפִי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמִבְּאֵר, וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ שֶׁעִיָּקֵר הַעֲנִיָּן דְּנְשִׂאוֹת רֹאשׁ נֶאֱמַר בְּכֵנִי קֹהֶת, שֶׁהֵיא נֹשֵׂאִי הָאָרוֹן, שֶׁשֶּׁם בָּאֵרֹן נִמְצָא הַתּוֹרָה, כִּי הַתּוֹרָה הֵיא בְּקוֹ הָאֲמֻצִּי⁸, וְכִמּוֹ שֶׁמִּבּוֹאֵר בְּתוֹרַת חִיִּים לְאֹדְמוֹר הָאֲמֻצִּי (פֶּרֶשׁת פִּקְדוֹת): "וְגוֹ⁴ הַקְּוִיִּין יִדְוֶה שֶׁהוּא תּוֹרָה וְעַבְדוֹה וְגַמְ"ל, לִוִּים כְּעַבְדוֹה בִּשְׂרִי [בְּקוֹ הַשְּׂמָאל], וְגַמְלִית חֲסִדִּים חֲסִדִּים שְׁבָקוּ הִימִין הוּא כְּכֹהֲנִים, וְהַתּוֹרָה קוֹ הָאֲמֻצִּי שֶׁהוּא בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל, וְכִמּוֹ שֶׁכָּתוּב וְתוֹרָה שֶׁם בִּישְׂרָאֵל", וְכֵן הָאֲמֻצִּי הוּא לְמַעַלָּה בְּמִדְרָגָה מְשִׁנִּי הַקְּוִיִּין שֶׁל יִמִּין וְשְׂמָאל (וּבִגְלָל מַעֲלָתוֹ הוּא מְשַׁלֵּב בֵּין יִמִּין וְשְׂמָאל).
- (ב) וְיֵשׁ לְקֶשֶׁר זֶה הָאִמּוֹר כָּאֵן עַל מַעֲלַת הַתּוֹרָה שֶׁהֵיא בְּקוֹ הָאֲמֻצִּי עַם מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל⁹ בַּמֶּאֱמַר דִּבְיֹר הַמַּתְחִיל "וְיִדְבֹר אֱלֹקִים" שֶׁנֶּאֱמַר בְּהַתּוֹעֲדוֹת חֲגֵי הַשְּׁבֻעוֹת אוֹדוֹת מַעֲלַת הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרָאֵת תּוֹרַת אֱמֶת, כִּמְאֹר חֲכָמִים ז"ל אֵין אֱמֶת אֲלֵא תּוֹרָה¹⁰, וְהִסִּיכָה לִכֵּן שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרָאֵת 'תּוֹרַת אֱמֶת' הֵיא כִּי, עֲנִין הָאֱמֶת הוּא שֶׁאֵין בּוֹ

(1) מאמר זה הוא המשך למאמר שלפניו - ד"ה וידבר אלקים דיום ב' דחג השבועות (ספר המאמרים תש"ל ע' רחצ ואילך).
(2) פרשנתו ד, כב. (3) ס"פ במדבר (ד, ב). (4) פרש"י עה"פ. (5) במדבר פ"ו, ב (בסופה). (6) משלי ג, טו. (7) פרשנתו כא, ב. כג, ג. (8) ראה תו"ח תרומה שטז, ב. ובכ"מ. (9) בד"ה וידבר אלקים דיום ב' דחג השבועות פ"ג ואילך (ספר המאמרים תש"ל ס"ע רחצ ואילך). (10) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. איכ"ר פתיחתא ב'. תקו"ז תכ"א (נ, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שינויים והוא נכון ואמיתי תמיד, כדאיתא כמובא בירושלמי¹¹
 - 2 בענין חותמו של הקב"ה אמת, שתיבת המילה אמת תחלתה
 - 3 באות א', ראשית האותיות האות הראשונה מאותיות האל"ף ב"ת,
 - 4 וסופה של המילה אמת אות ת', אחרית האותיות האות האחרונה
 - 5 של אותיות האל"ף ב"ת, ואמצעה
 - 6 האות האמצעית של המילה אמת היא
 - 7 אות מ', אמצע האותיות שהיא
 - 8 באמצע אותיות האל"ף ב"ת, שפנה
 - 9 בכך שהמילה 'אמת' מורכבת
 - 10 מהתחלה, האמצע והסוף של
 - 11 האותיות מרומז שנינו האמת
 - 12 הוא שאינו משתנה מראשית
 - 13 כל המדרגות עד סוף כל
 - 14 המדרגות אלא תמיד נשאר כמו
 - 15 שהוא.
 - 16 וענין זה הוא של המשכת
 - 17 והתגלות אלוקות באופן כזה שאין
 - 18 הבדל בין ראשית ותחילת העניין ובין
 - 19 אמצעו וסופו והכל עניין אחד שווה
 - 20 הוא בהמשכת הארת והתגלות
 - 21 העצמות של האלוקות דוקא,
 - 22 פי, באורות וגילויים הארות
 - 23 והמשכות שהם הארה והתפשטות
 - 24 מהמקור ולא העצם, יש חילוק
 - 25 הבדלי דרגות בין ראש ותחילת
 - 26 ההארה ששם האור גדול ונעלה לסוף
 - 27 וסיום ההארה ששם האור מועט
 - 28 ומצומצם, שאינו דומה האור
 - 29 כפי שהוא בראשית הקו
 - 30 לכפי שהוא בסופו כו',
 - 31 כמבואר בקבלה וחסידות, קודם
 - 32 הצמצום הראשון היה אור האין-סוף
 - 33 מאיר בגילוי ולא היתה נתינת מקום
 - 34 ואפשרות לבריאת עולמות ונבראים
 - 35 מוגבלים, ולאחר שהקדוש-ברוך-הוא
 - 36 צמצם את האור האינסופי וסילק את
 - 37 אורו הגדול על הצד, כביכול, נוצרה
 - 38 נתינת מקום ואפשרות לבריאה ואז חזר והאיר אור מצומצם, אור דק כקו,
 - 39 ואור זה שהוא תחילת ההארה אחרי הצמצום הראשון הוא בדרגה הכי נעלית
 - 40 שבעניין האור, אך גם באור נעלה זה, כיוון שהוא אור ולא העצם, יש שינויים,
 - 41 ואינו דומה האור כפי שהוא בראשית הקו לאור כפי שהוא בסוף הקו, מה
 - 42 שאין בן המשכת העצם היא באופן שהראש והסוף שווים
- ואין ביניהם הבדלי דרגות, שהסוף הוא כמו ההתחלה ממש ללא כל שינוי. וזהו שהתורה היא תורת אמת, שעל ידה על ידי התורה הוא המשכת והתגלות העצם של האלוקות כו' כי הקדוש-ברוך-הוא נתן ו'הכניס' את עצמותו בתורה.
- ויש להוסיף, דמזה שנינו המשכת העצם שרק בו אין שינויים אלא ההתחלה, האמצע והסוף שווים, נרמז בהאותיות דאמת, מוכח, שנינו זה נמשך גם בכלים שכן כל הארת והתגלות אלוקית היא בדרך של אורות המתלבשים בכלים המכילים וקולטים את האור (שזהו ענינם של האותיות כשם שאותיות הדיבור, המילים, הם הכלים שבאמצעותם מתגלה ומתבטא הרגש או השכל), היינו, שגם כפי שהתורה שבמקורה היא אור אלוקי מופשט מכלים, אבל התורה ירדה מדרגה לדרגה והיא מתלבשת בכלים וגם בדרגה זו, כפי שהתורה מלוכשת בכלים, הרי היא בשורה באותה דרגה ובאותה מעלה ממש כמו שהיא למעלה קודם שירדה להתלבש בכלים, כי זה העניין של האמת ושל העצם שאין בו שינויים מראש העניין עד אחריתו, כמבואר לעיל.
- ג) וביאור הענין הוא¹², דהנה ידוע שקו האמצעי (שבו היא התורה, כנ"ל) חלוק משני הקוין, בזה שמתחלת המשכתו עד סוף סיומו הוא כדבר אחד ממש. דהנה ידוע ששלישת הקוין הם חכמה חסד נצח (בין הימין) בינה גבורה חוד (בין השמאל) דעת תפארת יסוד (בין האמצעי)¹³. אך ישנו חילוק ביניהם¹⁴, שכן הימין, חכמה חסד נצח, עם היותם באותו הקו, מפל מקום, יכול להיות ענין שאין בה שינויים. דהנה ידוע בתורת הסוד ששלישת הקוין האמורים, ימין, שמאל ואמצע כפי שהם בספירות הם חכמה חסד נצח (בין הימין) בינה גבורה חוד (בין השמאל) דעת תפארת יסוד (בין האמצעי)¹³. אך ישנו חילוק ביניהם¹⁴, שכן הימין, חכמה חסד נצח, עם היותם באותו הקו, למרות שכל שלושת

(11) סנהדרין פ"א ה"א. (12) בהבא לקמן - ראה המשך תער"ב ח"ב פש"ס"ב (ע' תשמב ואילך). (13) ראה זח"ג (רע"מ) קנג, ב. פרדס שער ו (שער סדר עמידתן) פ"א. עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. (14) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שלח ס"ע א'קמג ואילך. ספר המאמרים תרנ"א ע' קפד ואילך. המשך תער"ב ח"א פקי"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הבחינות חכמה חסד נצח הם באותו קו ויש עניין ותוכן משותף, מכל
2 מקום, עדיין אין שלושת הבחינות דבר אחד ממש אלא יכול להיות
3 ענין החסד גם בלא ענין החכמה, שהרי כפי שרואים במידות
4 בני אדם גם מי שאינו בעל חכמה והרמה שלו בשכל והבנה היא
5 רמה נמוכה, גם הוא יכול לעשות
6 חסד. וכן הוא בגבורה ובינה
7 שבקו השמאל, יכול להיות ענין
8 הגבורה במידות גם בלא ענין
9 הבינה. מה שאין פן בקו
10 האמצעי, הנה כל שלוש
11 הפרטים שבו (דעת תפארת
12 ויסוד) קשורים ומאוחדים זה
13 בזה, שאין רחמים היא מידת
14 התפארת בלא דעת, כמאמר¹⁵
15 הגמרא כל מי שאין בו דעה
16 אסור לרחם עליו, משהו
17 שדעת ותפארת (רחמים)
18 קשורים זה בזה, וכן הוא
19 בענין היסוד, שקשור עם
20 מוח הדעת, כמאמר¹⁶ הגמרא
21 אין קישוי (שקשור עם מידת
22 היסוד) אלא לדעת. וכמבאר¹⁷
23 בתורת החסידות גם בענין
24 המשמעות הפנימית של אלה
25 תולדות יעקב יוסף גו'¹⁸,
26 שיעקב שענינו תפארת,
27 ויוסף שענינו יסוד, קשורים
28 זה עם זה כו'.
29 וכמו שהוא גם בציר הגוף
30 בפשטות (המסמל את עשר
31 הספירות, כנאמר ב'פתח אליהו'),
32 שהידים והרגליים (ימין
33 ושמאל) הם אברים
34 מחולקים זה מזה, מה שאין
35 בן הגוף עצמו (קו האמצעי)
36 לא ניכר בו התחלקות אברים
37 כו' והכל ענין אחד. וזהו מעלת
38 קו האמצעי על קו הימין וקו
39 השמאל, שבו בקו האמצעי דווקא
40 רואים בגלוי את ענין העדר
41 השנוי, שמתחלתו (דעת) ועד
42 סופו (יסוד) הכל דבר אחד.
- 1 וטעם הדבר שדווקא בקו האמצעי אין שינויים אלא הכול דבר אחד
2 הוא, כי קו האמצעי דווקא עולה עד פנימיות הכתר הבחינה
3 הפנימית והיותר עמוקה שבבחינת 'כתר עליון' שלמעלה מהספירות (שלא
4 כשני הקוין האחרים, קו הימין וקו השמאל, ששרשם ומקורם בדרגות
5 שלמעלה מהספירות הוא בחיצוניות
6 הכתר)¹⁹, והיינו שבו בקו
7 האמצעי דווקא הוא המשכת
8 והתגלות והשראת העצם של
9 האלוקות ממש (פנימיות
10 הכתר), שהוא העצם מאיר
11 ומתגלה בכל מקום מהדרגה הכי
12 עליונה עד הדרגה הכי תחתונה
13 בשוה (כנ"ל). וזהו גם
14 מעלת התורה שהיא בקו
15 האמצעי, שעולה עד
16 פנימיות הכתר כו' ולכן התורה
17 נקראת 'תורת אמת', כמבאר לעיל.
18 (ד) ובה יובן²⁰ גם מה
19 שכתוב בזהר²¹ דאורייתא
20 היא היכלא עילאה דקודשא
21 בריך הוא כו', ההיכל העליון של
22 הקודש ברוך הוא, היינו שהתורה
23 היא בחינת היכל שעצמות
24 אין סוף דר בו וכאמור לעיל
25 שבתורה נמצאת עצמות ומחות
26 האלוקות. וכמו²² בהיכלות
27 המלך יש היכלות חיצוניות
28 שהן לתשמישי המלך, כמו
29 למאכל שולחנו וכהאי גוונא
30 וכדומה, ואין המלך עצמו בא
31 שם לעולם, ויש היכלות
32 פנימיות שעצמות המלך דר
33 שם בקביעות. וכן היא
34 הדינא למעלה, שיש

(15) ברכות לג, א. סנהדרין צב, א. (16) יבמות נג, ב. (17) ראה ביאורו"ז לאדמו"ר האמצעי (עו, א ואילך) ולאדמו"ר הצ"צ (ח"א ע' קסח ואילך). אוה"ת ויחי שפה, ב. ואילך. ועוד. (18) וישב לו, ב. (19) ראה תו"ח נח סה, ב. המשך תערי"ב ח"א שם. (20) ראה המשך תערי"ב ח"ב פס"ג (ס"ע תשדמ ואילך). (21) ח"ב ר, א. (22) ראה סידור עם דא"ח עו, ד. אמרי בינה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא שעלה
ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך דרך-משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק
ביניהם כך וכך ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם לבוא למשפט
על טענות ותביעות אלו, מכל-מקום מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של
הקדוש-ברוך-הוא שאם יטעון זה כך
וזה כך יהיה הפסק כך הרי כשארם
יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה
הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים
הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו
רצונו וחכמתו של הקדוש-ברוך-הוא
דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו
וחכמתו כִּי-אם בהתלבשותם בהלכות
הערוכות לפנינו וגם שכלו מלוכב בהם
והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא
כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות
לאחדים וימודים ממש מכל צד
ופינה..."
וכן כשם שנתבאר לעיל על המעלה
המיוחדת שבעיון התורה, כך הוא
גם בקריאת אמירת אותיות
מילים של התורה, ואדרבה,
כמו שנתבאר לעיל⁹ במאמר
הנזכר שנאמר בחג השבועות שיש
מעלה בקריאת אותיות
התורה גם ללא הבנה ועיון אפילו
על עיון התורה, דאף שעיין
התורה במיוחד כשהוא מתוך יגיעה
ומאמץ יש בו מעלה נפלאה,
וכמבואר²⁵ בחסידות בענין דברי
הזוהר על הכתוב בישעיה יעשה
למחפה לו²⁶, אינו דדחקין
במילין דחוקמתא ודייקין
לה²⁷, אלה שדוחקים את עצמם
(מתייגעים) בדברי חכמה (דברי תורה)
ומדייקים בה, מפל מקום, הרי
זה לימוד התורה בעיון שייך רק
לשכל האדם וגורם התאחדות של השכל עם עצמותו של הקדוש-ברוך-
הוא נתן התורה, מה שאין בן על ידי קריאת אותיות התורה
קריאה ואמירה בלבד, ללא עיון מגיעים לדרגא נעלית מזה, כי
אותיות התורה שהאדם קורא ואומר הם כמו שניתנו מלמעלה,
בלי עירוב השכל וההבנה שלו, וכלשון הכתוב בתהלים שדוד המלך מבקש
מהקדוש-ברוך-הוא שלימוד התורה יהיה באופן של תען לשוני
אמרתך²⁸, כעונה אחר הקורא²⁹, (וכמבואר ב'תורה אור': וכענין

היכלות חיצוניים שאין עצמות אור אין סוף שורה
ומתגלה שם אלא בהעברה בלבד, כלומר, בוודאי הכול נמשך
מהעצמות וגם בחינות שאין בקו האמצעי נמשכו ונשתלשלו מהעצמות, אבל
בדרגות שאינם עיקר 'דירות' העצמות, שנמשלו להיכלות שהמלך עצמו לא
בא לשם, המשכת העצמות היא
בהעברה בלבד, ולא בהתעכבות
ובקביעות, וכמו דברי הגמרא
בלילה מאי עביד קודשא
ברוך הוא מה עושה הקדוש-ברוך-
הוא רוכב על פרוג קל שלו
ושט בשמונה עשר אלה
עלמין²³, שהן העולמות הללו
היכלות דאצילות, שגילוי
האור אין סוף בהם הוא רק
בבחינת שיש והעברה כמו
מעבר במקום בכלי שיש מבלי לעצור
ולתעכב במקום, והיא בחינת
הארה בלבד (ועוד זאת
שהוא בחינת לילה שאינו זמן
של גילוי אלא של העלם). אבל
תורה היא היכל פנימי
שעצמות אין סוף שורה
ומתגלה בו בקביעות כמו
היכלות הפנימיים שבהם המלך עצמו
גר ושוכן בקביעות.
וזהו גודל המעלה המיוחדת
שבלמוד התורה, דכיון
שעצמות אור אין סוף שורה
ומתגלה בתורה, נמצא בתורה
ומתגלה ומאיר על ידי לימוד התורה
הרי על ידי עיון התורה,
שמקשרים לומדי התורה שכלם
וחקמתם בחכמת התורה,
מתאחדים עם עצמות אור
אין סוף, נותן התורה,
וכמבואר גם פתניא²⁴ שעל
ידי לימוד התורה נעשה יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו כו'
כי הלימוד גורם התאחדות בין שכל האדם הלימוד ובין התורה עצמה (וזה)
לשוננו בתנאי שם: "... הנה כל שכל כשמשכיל ומשיג בשכלו איזה מושכל
הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו והמושכל נתפס ומוקף ומלוכב
בתוך השכל שהשיגו והשכילו וגם השכל מלוכב במושכל בשעה שמשגיגו
ותופסו בשכלו, דרך-משל כשארם מבין ומשיג איזה הלכה במשנה או בגמרא
לאשורה על בווייה הרי שכלו תופס ומקיף אותה וגם שכלו מלוכב בה

שער הק"ש פ"ב-מג (סט, א ואילך). (23) ע"ז ג, ב. (24) פ"ה. (25) ראה המשך תרס"ו ע' תקלד ואילך. וראה שם ע' תקטו ואילך. (26) ישע' סד, ג. (27) זהר ח"א קל, ב. (28) תהלים קיט, קעב. (29) ע"פ סוכה לח, ב. וראה תו"א יתרו סז, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דברי אשר שמתי בפיו וכוח זה ניתן לישראל להיות הלכה היוצאת מפיהם
- 2 דבר ה' ממש שנאמרה למשה מסני וניתן בזמן קבלת התורה בעשרת הדברות
- 3 לאמור מה שכבר נאמרה דהיינו בחינת בטול אליו יתברך שאין הדיבור נעשה
- 4 נפרד אצל האדם להיות יוצא מפי עצמו כאילו הוא שלו רק כמו שכתוב תען
- 5 לשוני אמרתך שהתורה היא אמרתך
- 6 אלא שלשוני תען כעונה אחר האומר
- 7 מה שהוא אומר ("ועל ידי זה
- 8 שהיהודי מתקרב אל הקדוש-ברוך-הוא
- 9 ומתאחד איתו על ידי לימוד התורה
- 10 נעשה נפעל קרוב ה' לכל
- 11 קוראיו לכל אשר יקראוהו
- 12 באמת³⁰, אין אמת אלא
- 13 תורה וכאשר הקריאה אל ה'
- 14 וההתקרבות אליו היא על ידי האמת,
- 15 היינו התורה, אזי הקדוש-ברוך-הוא
- 16 מצידו קרוב אל הקורא.
- 17 (ה) וזהו נשא את ראש בני
- 18 גרשון גם הם גו', בתור הוספה
- 19 וטפל לעיקר, דבני קהת שהציווי
- 20 למנות אותם נאמר לפני הציווי למנות
- 21 את בני גרשון הם בדרגא הכי
- 22 עליונה, להיותם נושאי
- 23 הארון, שבו התורה,
- 24 שגאמר⁶ בה ביחס לתורה יקרה
- 25 היא מפנינים, כפי שממשיך
- 26 ומבאר.
- 27 והענין בזה³¹, דהנה,
- 28 הפנינים שהם המרגליות הם
- 29 דבר יקר ונחשב ביותר, שלכן
- 30 קובעים אותם ומשבצים את
- 31 הפנינים ואת המרגליות בכתר
- 32 ועטרה שעושין למלך, וזהו
- 33 בנמשל ברוחניות ענין המצוות
- 34 ששורשם מגיע בבחינת הכתר
- 35 ולכן יש למצוות חשיבות גדולה. אף
- 36 מצד שני המצוות הם בבחינת
- 37 מקיף בלבד, כמו אור המאיר מלמעלה ואינו חודר ואינו מתלבש
- 38 בפנימיות וכמו כתר ועטרה כפשוטו שהוא בחינת מקיף מעל
- 39 לראש, אבל התורה שעליה נאמר שהיא יקרה יותר מהפנינים היא
- 40 בחינת אור פנימי ממש וכדיוע שהמצוות נעשים לבושים
- 41 לנשמה³², מה שאין כן התורה היא המזון, בחינת אור
- 42 פנימי²⁴ וכמבואר בתניא פרק ה': "ולפי שבידיעת התורה, התורה מלוכשת

- בנפש האדם ושכלו ומוקפת בתוכם, לכן נקראת בשם להם ומזון הנפש, כי
- כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף כשמכניסו בתוכו וקרבו ממש ונהפך שם
- להיות דם ובשר כבשרו ואזי יחיה ויתקיים, כך ידיעת התורה והשגתה בנפש
- האדם שלומדה היטב בעיון שכלו עד שנתפסת בשכלו ומתאחדת עמו והיו
- לאחדים נעשה מזון לנפש וחיים
- בקרבה מחיי החיים אין-סוף ברוך-הוא
- המלוכש בחכמתו ותורתו שבקרבה
- וזהו שכתוב ותורתך בתוך מעי...⁵⁰
- שלבושי הנשמות בגן עדן הן המצות
- והתורה היא המזון לנשמות שעסקו
- בעולם הזה בתורה לשמה... והמזון
- היא בחינת אור פנימי והלבושים
- בחינת מקיפים..."), ושרשה של
- התורה הוא מבחינת פנימיות
- הכתר, למעלה מבחינת
- הפנינים שהם מגיעים רק
- בחינוניות הכתר. וזהו
- שהתורה היא יקרה מפנינים,
- יקר וחשוב ועלה יותר מכל דבר
- יקר, כי, יקר בגימטריא שלש
- מאות ועשר³³, וכתר הוא
- שתי פנימיות שלש מאות
- ועשר, דהיינו, שתי הבחינות
- שככתר פנימיות וחינוניות,
- ולכן התורה שהיא מבחינת
- הפנימיות היא יקר מיקר כו'.
- אמנם לאחר הקדמת עבודת
- בני קהת, ענין התורה, כמבואר
- לעיל, צריך להיות גם עבודת
- בני גרשון, שהיא למטה
- יותר, עבודת ה' מתוך מגע והתעסקות
- בדברים נחותים יותר כי תכלית
- הפנינה המטרה של כל הבריא היא
- היא כדברי המדרש לעשות לו
- יתברך דירה פתחתונים
- דוקא³⁴, כלומר, שדוקא העולם הזה
- נחות והתחתון יהיה מקום ראוי לגילוי אלוות והשראת השכינה דעיקר
- שכינה פתחתונים היתה³⁵ וכפי שהיה בתחילת הבריא (לפני חטא עץ
- הדעת שגרם את סילוק ועליית השכינה מהעולם לעולמות יותר עליונים) שעיקר
- השראת השכינה היתה דווקא בעולם הזה (כמבואר בדרושי
- ההילולא³⁶ מאמרי החסידות (דיבור המתחיל 'באתי לגני אחותי כלה'
- הקשורים בהסתלקות הרבי הרי"צ ביו"ד שבט תש"י). ועל ידי זה

(30) תהלים קמה, יח. (31) ראה לקו"ת פרשתנו כג, ג. (32) ראה תו"א חיי שרה טז, א. משפטים עה, סע"ד. עט, סע"ב.
(33) מאורי אור אות י סימן כה. מקדש מלך לזח"ג נד, ב. (34) ראה תנחומא בחוקותי ג. פרשתנו טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר
פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (35) ב"ר פי"ט, ז. וש"נ. (36) המשך באתי לגני ה'ש"ת (ספר המאמרים תש"י ע' 111 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

6 פִּי הָיוּ דְּבָרֵי³⁷, הֵינּוּ שִׁיחָה גִּלּוּי
7 אֱלֹהִים בְּכָל הַבְּרִיָּה בְּבִיָּאת
8 מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יְבוֹא וְיִגְאָלֵנוּ
9 וְיִזְלִיכֵנוּ קִוְּמָמִית בְּקֹמָה זְקוּפָה
10 לְאַרְצֵנוּ, בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמִשְׁלִימִים אֶת הַכּוֹנֵה וְהַמְטֵרָה שֶׁל
2 'דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים' בְּאִיִּם לְקִיּוֹם
3 הַיְעוֹד הָאֶמּוֹר בְּנִבּוּאָה יִשְׁעִיהָ אֹרֶת
4 הַגְּאֻלָּה הָעֵתִידָה וְנִגְלָה כְּבוֹד
5 הָיוּ וְרָאוּ כָּל בְּשָׂר יַחְדָּיו כִּי

(37) ישע' מ, ה.

אגרות קודש

ב"ה, ראש חדש סיון, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

אל חבר המלחים וקציניהם בראשיהם,

האנ"י "משגב", לביקורם בארצות הברית

שלום וברכה!

בנועם שמעתי מחברכם האברך מר יצחק שי' גיטלזון, על דבר ביקורכם בארצות הברית, ועל
ידו הנני לשלוח לכם ברכת "בואכם לשלום" ופ"ש ואיחולים טובים.

מובן מאלי, אשר אחת ממטרות הביקור בארה"ב או בשאר מדינות היא לרכוש כבוד ותהלה
בעד הישוב בארצנו הקדושה, תבנה ותכוון, על ידי שישמשו דוגמא וסמל מהתפתחות החיים בארה"ק
ת"ו וייצגו לפני כל את מיטב כחות עמנו, החשוב והנעלה אשר בו.

ומהו החשוב והנעלה אצלנו לעיני כל העמים?

מאז היות עם בני ישראל לגוי, זאת אומרת מזמן מתן תורתנו - אשר מאורע זה חוגגים אנחנו
בחג השבועות הבא עלינו לטובה בימים הקרובים - הנה ה' עם בני ישראל המעט מכל העמים, המעט
בכמות. אבל מזמן זה עצמו, שימש מופת ומורה דרך לתבל כולה באיכות, ברוחניות: הפצת רעיון
אחדות האלקות, שמירת דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וכו' וכו'.

מאז ועד עתה, בכל דור ודור קמים עלינו, אבל למרות כל זה - עם בני ישראל חי וקיים, בה
בשעה אשר המתקוממים עליו, אשור ובבל יון ורומי, סופם היתה כלי' ולא נשאר מהם שריד ופליט.

ברור על פי הנ"ל כי סוד קיומו של עמנו אינו תלוי בכמות כי אם באיכות. לא בכח הזרוע כי אם
בערכים הרוחניים הנצחיים אשר ספג עמנו אל קרבו ויהיו עמו לאחדים.

ובלשון הכתוב: ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום.

והוא הדין לתכלית ביקורכם בכל מקום בואכם. ברצותכם לייצג את האפייני בחיי היהודי
והקו העקרי של עם ישראל, אשר בזה נבדל הוא, בזה הוא מצטיין וזוהי מעלתו, הנה צריכים להעלות
על נס ולהדגיש את הכחות הרוחניים של עם ישראל, הגברתו את הצורה על החומר. וכפתגם נביאנו:
לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות.

בברכת חג שמח והצלחה במילוי שליחותם האמיתית ותפקידם הנפשי בעולם זה.

בס"ד. שיחת ש"פ במדבר, ב' סיון, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 27 כז. ובנוגע לעניננו: למה אתה צריך לחזור לפני התלמידים על דברי הגוי הטורקי או האנגלי שלקחו
28 מהתורה – בה בשעה שאתה יכול לדבר אודות ענין בתורה?!
- 29 הדין הוא¹⁴² שגם דינים שאומות העולם דנים כדיני ישראל, אסור להביאם לפני ערכאות שלהם, אלא
30 לפני ב"ד של ישראל! – ובנוגע לפועל, עניני יהדות אתה נותן להם על קצה המזלג, ובעיקר אתה חוזר
31 על דברי הגויים! – לא בשביל זה הם באו לשמוע ממך!
- 32 ומה שאתה טוען שרצונך להראות לתלמידים שאתה חכם גדול, שלמדת ב"אוניברסיטה" ויש לך
33 "תואר" וכו', ואז ירצו לשמוע ממך אודות עניני יהדות – הרי בסופו של דבר אינך מדבר עניני יהדות,
34 כי לאחר 55 דקות שאתה מדבר ענינים אחרים, מצלצל הפעמון, ואז יוצאים לשחק בכדור!...
- 35 כשמדובר אודות עריכת הפגנות, הנך חובש כיפה, וקופץ בראש, כדי שכולם יראו אותך! – מה יש
36 לך להיות קופץ בראש כל חוצות?! – מוטב שתלמד עם התלמידים שלך תורה!
- 37 כאשר תלמיד שלך לא מתנהג כדבעי – למה אתה לא אומר לו כלום?!
- 38 יש לך תלמיד שטוען שאין בעה"ב לבירה זו, והוא מגייר גרים! – למה אתה לא אומר לו כלום?!
- 39 – תקרא לו ותאמר לו שלא ידבר ולא יתנהג כך; תאמר לו שאתה מתנער ממנו!
- 40 תאמר לו: עוד מעט אתה הולך לומר "יזכור", לבקש מהקב"ה שיזכור את נשמותיהם של אביך ואמך,
41 זקנך וזקנתך, וליתן צדקה בעבורם. ואם רצונך שהקב"ה יזכור אותם – הנה לכל לראש צריך אתה לזכור
42 אותם!
- 43 והגע עצמך: אילו היית אומר דברים כאלו בפני הסבא או הסבתא – לא היו בכלל נכנסים אתך
44 לשקו"ט, אלא היו מלקים ("אָפּגעשמיסן") אותך, וקוראים אותך "שוטה", "פעטאַך", ולא היו רוצים
45 לשמוע ממך!...
- 46 ובכן: אם רצונך שהקב"ה יזכור אותם – צריך אתה בעצמך לזכור אותם, ולהתחיל להתנהג כמותם,
47 ואז, הנה לאחר מאה ועשרים שנה, כשתפגוש אותם בפועל, יוכלו לומר: "ראו גידולים שגידלנו!"
- 48 כח. וענין זה – שגויים אין להם שייכות עם התורה, והם מובדלים מבניי – אינו ענין שיכולים
49 לטעון שהוא היפך דמוקרטיא, והיפך הצדק והיושר,
- 50 – שלכן יש כאלו שבאים ל"גלח" ואומרים לו "אחינו אתה", כיון שרוצים בדוקא למצוא חן בעיני
51 הגוי!
- 52 איזו שייכות יש ל"גלח" עם התורה? ומדוע הנך להוט כל כך למצוא חן בעיני הגוי? – כל ענין
53 חורבן הבית התחיל מזה שחזקיהו רצה להראות לגוי מה שנמצא בקדש הקדשים¹⁴³; מזה התחילו כל
54 הצרות! –
- 55 כי, דבר שהוא ע"פ תורה, ש"דרכי" דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום¹⁴⁴, הרי זה צדק ויושר, כך, שזוהי
56 טובה לא רק עבור בניי, אלא גם עבור מציאותם של הגויים, ורק באופן כזה יכול להיות שלום עם
57 גויים.

מלכים שם (רמז רמה).
144 משלי ג, יז.

142 גיטין פח, ב. רמב"ם הל' סנהדרין בסופו.
143 ראה מלכים ב, יג ואילך. פרדר"א ספנ"ב. יל"ש

1 וכפי שרואים שיש בא"י שבט שנקראים "דרוזים", שהם מלומדים במלחמה, ובמשך 22 שנה עומדים
 2 הם על משמר גבולי א"י להגן על בנ"י, ורבים מהם נהרגו בגלל זה, כך, שלא יכול להיות ענין נעלה
 3 יותר; ואעפ"כ, הם רשומים בתור גויים, ולא עלה בדעת אף אחד שיהיו יהודים, וגם הם לא חשבו על
 4 זה; הם לא רוצים להיות יהודים.
 5 כיון שהם מגינים על א"י – צריך לתת להם "מדלי", למנות אותם ל"שרים" (אלא שזה דבר גדול
 6 יותר מדי שלא רוצים למסור להם...), אבל מחשיבים אותם בתור גויים, ולכן לא סובלים מהם צרות.
 7 עד שהגיע מישו והחליט להפוך את העולם, ולומר על גויים שהם יהודים! – בשעת מעשה מסכים
 8 הגוי לכך, אבל לאחריו כן יתחרט על זה, כיון שלאמיתו של דבר אין רצונו בכך.
 9 מדוע צריכים יהודים להכניס בתוכם "גייס חמישי"?! – מזה באים כל הצרות, והלואי יצאו י"ח במה
 10 שכבר קרה עד אתמול והיום!
 11 טוענים שיש שטחים ריקים, וצריך להביא לשם אנשים שיתיישבו שם, ובמילא צריך לומר עליהם
 12 שהם יהודים.
 13 אבל בגלל זה תעמיד בסכנה את ה"אחיין" שלך שעומד על גבול א"י?!...
 14 עזרא, שהי' נביא גדול, אמר שזוהי סכנה אפילו בנוגע לימיו¹⁴⁵; ומכ"ש בנוגע לדור יתום כמו עכשיו!
 15 ומה שאתה טוען שצריך להיות דמוקרטי ולרחם גם על גויים – הנה ענין של רחמנות לרשעים סופו
 16 אכזריות לצדיקים¹⁴⁶, ואין זה ענין שבא בדרך סגולה, אלא אותו ענין של רחמנות לרשעים, סופו שנעשה
 17 אכזריות לצדיקים!
 18 כט. המורם מכל האמור לעיל:
 19 על בנ"י נאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו'", ככל פרטי הענינים האמורים לעיל מדברי
 20 המכילתא, ובמילא יש להם כל הענינים: "כרכא דכולה בי"י"¹⁴⁷; אם צריך מלך – יש מלך, צריך שר –
 21 יש שר, צריך שופט – יש שופט, ואינם זקוקים לאף אחד משאר העמים, ועד שהם מובדלים מכל העמים;
 22 כשם שהקב"ה מבדיל בין אור לחושך, כך מבדיל בין ישראל לעמים; כל העמים צריכים להתנהג לפי
 23 הנהגת העמים, ובנ"י צריכים להתנהג לפי הנהגת בנ"י.
 24 ואלו שרוצים לומר על גויים שהם יהודים – הרי זה שקר גמור, ואילו האמת היא שבנ"י הם לעצמם
 25 וגויים הם לעצמם, וסוכ"ס תנצח האמת, ובלשון הידוע¹⁴⁸: "אמת ראה ונפל על פניו", וצריכים רק לקוות
 26 שיהי' זה בחסד וברחמים.
 27 אף אחד אינו יכול לשנות מה שכתוב בתורה,
 28 – לא בעלי-בתים, ולא הרב. החילוק בין בעה"ב לרב הוא רק בהבנה והשגה, שבעה"ב לא למד או
 29 שאוחז באמצע הלימוד, ואילו הרב למד ויודע כבר את המסקנא, ולכן הולכים אליו לשאול שאלה; אבל,
 30 כשם ש"סנדלר" או "בן חמש למקרא" אינם יכולים לשנות את התורה, ואדרבה: לא עולה על דעתם
 31 לשנות את התורה, או שיש תורה או שאין תורה, וכיון שהם יהודים, ה"ה מקיימים את התורה – כך גם
 32 הרב, שיתכן שיעלה על דעתו שבכחו לשנות את התורה (כיון שבא מישו ומבקש ממנו "הכשר" על
 33 קולא מסויימת...), אין ביכולתו לשנות את התורה –
 34 שיהודים הם רק אלו שהקב"ה בחר בהם במ"ת,
 35 – כמ"ש⁴⁴ "והייתם לי סגולה מכל העמים", וכפירוש רש"י: "ולא תאמרו אתם לבדכם שלי, ואין לי
 36 אחרים עמכם. . (אלא כהמשך הכתוב) כי לי כל הארץ, ו(אעפ"כ בחרתי בכם דוקא, ואילו אומות העולם)
 37 הם בעיני ולפני לכלום" –

(147) לשון חז"ל – חולין נו, סע"ב.

(148) ע"פ סנהדרין קיא, סע"א.

(145) ראה עזרא קאפיטל ט"ו"ד.

(146) ראה יל"ש שמואל"א רמז קכא. קה"ר פ"ז, כד. מדרש

תהלים (שוח"ט) סוף מזמור ז.

1 וכן אלו שנתגייירו ע"פ התנאים המתאימים שהקב"ה בורא העולם קבע בתורה, שאז נעשה מציאות
2 חדשה, ועד שנעשה בן אברהם כו', שלכן פוסק הרמב"ם¹⁴⁹ ש"הגר מביא וקורא (דלא כדברי המשנה
3 בביכורים¹⁵⁰ ש"לא קורא"), שנאמר לאברהם אב המון גויים נתתיך¹⁵¹, הרי הוא אב כל העולם כולו
4 שנכנסין תחת כנפי שכינה, ולאברהם היתה השבועה תחילה שירשו בניו את הארץ".

5 ל. ולכן, דבר נכון ודבר בעתו – כפי שהציעה אגודת הרבנים – שבחג השבועות, "זמן מתן תורתנו",
6 ידברו בבתי-כנסיות אודות ענין זה.

7 יש להכריז בקול גדול (שצריך אח"כ לבוא בסדר מסודר) שישנו ענין מבהיל: "בת קול מכרזת ואומרת
8 אוי להם לבריות מעלבונה של תורה" (וכאמור, שאין צורך לפרש מעלת התורה, אלא רק לומר "אוי להם
9 לבריות מעלבונה של תורה"), שזוהי רחמנות מרה על אלו שמביישים את התורה, ואסור להניח שהתורה
10 תתבייש (וזאת – לא מצד המציאות שלו, כדי שהוא יתעלה כו', אלא מצד התורה עצמה).

11 וצריך לומר, שכשם שהתורה אינה מוגבלת בגדרי המקום, אלא היא בתקפה בכל מקום ללא שינויים,
12 כך גם בנ"י אינם מוגבלים בגדרי המקום, כך, שאין לחלק בין יהודים שבא"י ליהודים שבחו"ל; והשאלה
13 "מיהו יהודי", נפסקה כבר בשעת מ"ת, כשהקב"ה בחר בבנ"י ("ובנו בחרת"¹⁵²) ונתן להם את התורה.

14 ובעמדנו ימים אחדים לפני חג השבועות, יש להחליט עתה, ביום הש"ק, שבחג השבועות ידברו על
15 ענין זה – כל מי שדבריו נשמעים, ועד שיגיעו הדברים לכל אשר בשם ישראל יכונה.

16 וכאשר מחליטים לעשות זאת – מחשיב הקב"ה את ההחלטה הטובה למעשה בפועל, כפי שמצינו
17 בנוגע לתענית, שאנשי המלחמה ש"אינם רשאים להתענות, שלא לשבר כחם, יקבלו עליהם להתענות כך
18 וכך תעניות לכשינצלו"¹⁵³, וגם בשעה שאוכלים והמאכל נעשה דם ובשר כבשרם, מעלה עליהם הכתוב
19 כאילו התענו – שזהו אפילו בנוגע לענין של תענית, אבל כבר דובר לעיל¹⁵⁴ אודות חידושו של רשב"י
20 שלא זקוקים לענין של תענית, וכידוע תורת הבעש"ט¹⁵⁵ שאפילו בנוגע ל"חמור שונאך" צריכה להיות
21 העבודה (לא בדרך של תעניות, אלא) באופן ד"עזוב תעזוב עמו"¹⁵⁶.

22 ודוקא באופן כזה מגיעים למעמד ומצב שעליו נאמר¹⁵⁷ "ונתתי שלום בארץ גו' וחרב לא תעבור
23 בארצכם", אפילו חרב של שלום¹⁵⁸, ובחסד וברחמים, ועד לקיום היעוד¹⁵⁹ "ואשבור מוטות עולכם ואולך
24 אתכם קוממיות".

* * *

25
26 לא. נשאר עדיין לבאר ה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י, וכן הדיוקים באגרת התשובה ובפרקי
27 אבות.

28 ובכן:

29 נקודת הדברים בפרקי אבות – שאפילו בנוגע לאלו שנקראים בשם בריות בעלמא, שמעלתם היחידה
30 היא שנבראו ע"י הקב"ה (ואפילו אם הם בעצמם אינם מכירים במעלה זו), קובעים חכמים במשנתם –
31 דבר ה', כמודגש בהקדמה: "ברוך שבחר בהם ובמשנתם" – שאין צורך להקדים ולבאר להם מעלת
32 התורה, אלא צריך רק לומר להם "אוי להם לבריות מעלבונה של תורה", ואמירה זו תפעל כבר עליהם.
33 אלא מאי, הם בכל זאת "בריות בעלמא" – הנה על זה יש ה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י, "שיוכלו
34 לבוא בשבת":

(149) ה"ל' ביכורים פ"ד ה"ג – מירושלמי ביכורים פ"א ה"ד.
(150) פ"א מ"ד.
(151) לך לך יז, ה.
(152) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד. וש"נ.
(153) שו"ע או"ח סתקע"א ס"ג.
(154) שיחת ש"פ בחוקותי סל"ג (תורת מנחם – התוועדות
ח"ס ריש ע' 294). וש"נ.
(155) ראה כש"ט בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום"
כח שבט).
(156) משפטים כג, ה.
(157) בחוקותי כו, ו.
(158) תענית כב, א"ב.
(159) שם, יג.

המשך השיחה – שבהתאם לאופן ההנהגה דיום השבת (שבו עומדים במעמד ומצב שלמעלה מעובדין דחול, ובאים לאוהל מועד לשמוע דבר ה' ממשח רבינו) נקבע שיעור הסמיכות והקירוב של מחנה ישראל למשכן ("אלפים אמה שיוכלו לבוא בשבת") גם בימות החול, שגם בהם נמשך המעמד ומצב דיום השבת¹⁶⁰ – נכלל בשיחה המוגהת (לקו"ש הנ"ל סי"ג).

לב. וכן הוא בנוגע ללימוד התורה:

ובהקדים – שאיתא בזהר¹⁶¹ "תלמיד חכם איקרי שבת". ומוכרח גם ע"פ נגלה תורה – שהרי מסופר בגמרא¹⁶² ש"רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו לי' תלת סאוי טחיי (רקיקין טחין פניהן בשומן), אמר להו מי הוה ידעיתון דאתינא, אמרו לי' מי עדיפת לן מינה" (כלום אתה חשוב לנו מן השבת, לכבוד שבת הכננום, ולא היינו יודעים שתבא), ולכאורה, יש להקשות ע"פ נגלה: כיצד הותר להם לתת לו מאכלים שהכינו לכבוד שבת? והתירוץ על זה – ע"פ מאמר הזהר הנ"ל שת"ח איקרי שבת. ובכן: לימוד התורה צריך להיות לא רק ביום השבת, אלא גם במשך כל השבוע, שבכל יום ויום, הן ביום והן בלילה, צ"ל קביעות עתים לתורה, ועד שלימוד התורה פועל שכללות ההנהגה במשך כל היום תהי' ע"פ תורה, ועד כדי כך, שכל ההתעסקות במסחר היא בשביל התורה – כפי שהבעש"ט¹⁶³ הי' מלמד זכות על אלו שעוסקים בלהט ("קאכן זיך") בעניני מסחר, שמסתמא הסיבה לכך היא בגלל שצריכים לחתן בת וליתן מזונות לחתן שיוכל לשבת וללמוד ב"כולל" – כפי שהי' נקרא פעם: לימוד התורה לשמה, ללא חשבונות.

אך לכאורה איך יכולים לדרוש שני קצוות – לעסוק במסחר, וגם לעסוק בלימוד התורה!?

הנה על זה אומר רש"י: "משה ואהרן ובניו והלויים חונים בסמוך לו", והיינו, שישנם אלו שהם "ממוצעים" בין בני' לאוהל מועד – הלויים, כמ"ש הרמב"ם¹⁶⁴ ששבט לוי "הובדל לעבוד את ה' לשרתו וכו'", שהם נמצאים באוהל מועד במשך כל היום, והם אלו שפועלים לחבר את בני' עם אוהל מועד, ולפעול על בני' שגם בהיותם בחוץ וברחוק מקום מאוהל מועד, יהיו קשורים עם אוהל מועד – שזהו ענינם של בתי-מדרשות שמעמידים לומדי תורה, ובתי-כנסיות שמעמידים עובדי ה' באהבה ויראה.

לג. ענין זה קשור גם עם חנוכת הבית של ישיבת תומכי תמימים, ולכן, כאן המקום להכריז על זה עוד הפעם¹⁶⁵.

והעיקר – שנוסף על עיקר ההשתדלות עד עתה להשיג יותר כסף, ימשיכו להשתדל בכל הכח להשיג יותר תלמידים לשיבה, הן יותר תלמידים בכמות – שיתוספו ריבוי תלמידים כל כך עד שיאמרו "צר לי המקום" [ועי' יגיעו למעמד ומצב ש"לא אמר אדם לחבירו צר לי המקום"¹⁶⁶], והן יותר תלמידים באיכות – שהרי בלימוד התורה גופא יש כמה דרגות, החל מ"בן חמש שנים למקרא" ולאח"ז "בן עשר שנים למשנה" ו"בן חמש עשרה לגמרא"¹⁶⁷, ובכללות הם ד' הענינים דמקרא משנה גמרא והוראה, שזהו גם ענינם של משה ואהרן ובניו והלויים, ומה גם שהלימוד גופא יכול להיות לגירסא ובשטחיות או לימוד לעיונא (כמבואר בקונטרס עץ החיים¹⁶⁷ פרטי הענינים שבה), ועד ללימוד באופן ד"יגדיל תורה ויאדיר¹⁶⁸, היינו, גם בענינים שאין בהם נפק"מ להלכה, כי אם להגדיל תורה (ולא רק להגדיל, אלא גם) ולהאדירה.

חנ"ז ע' 165. וש"נ.

164) סוף הלי' שמיטה ויובל.

165) ראה מכתב ל"ג בעומר שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' שפו ואילך) – למשתתפים בחנוכת הבית. וראה גם שיחת ש"פ ויקהל שנה זו סי"ג (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ריש ע' 262). וש"נ.

166) אבות פ"ה מ"ה.

167) פכ"ט.

168) ישע"י מב, כא. וראה חולין סו, ב. וש"נ.

160) דכין שמיום השבת "מתברכין כולוהו יומין" (זח"ב סג, ב. פח, א), פועל יום השבת שגם בימות החול תהי' ההנהגה באופן המתאים ליום השבת. וכפי שהדבר מתבטא גם להלכה – כמ"ש הרמב"ם על הפסוק (יתרו כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו", ש"נצטוינו בו לזכור תמיד בכל יום", ולכן "מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת כו'".

161) ח"ג כט, א.

162) שבת קיט, א (ובפרש"י).

163) ראה כש"ט סקס"ה. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות

1 וענין זה תלוי בעיקר בתלמידים, שהרי תלמידי הישיבה הם אלו שבונים את השם של הישיבה, כך,
2 שבמקום לחפש "תירוצים" שהמשפיעים וראשי הישיבה והעומדים על גבם אינם ממלאים את תפקידם
3 כדבעי, עליהם להיות "עמלים בתורה", ועי"ז יפעלו גם על המשפיעים וראשי הישיבה להתייגע בתורה,
4 כדי שיוכלו לתרוץ את הקושיות שיתעוררו אצל התלמידים לאחר יגיעתם בתורה.

5 וכאמור לעיל – יכריזו עתה אודות חנוכת הבית, המקום והזמן כו'.

6 ויה"ר שיהיו כל הענינים בהצלחה, ובאופן ד"ונתתי גשמיכם בעתם"¹⁶⁹, כפירוש הבעש"ט¹⁷⁰ שעיקר
7 הברכה היא הענין ד"בעתם", ובנדו"ד, הרי סוכ"ס משלמים את המשכנתא עם האחוזים כו', אלא
8 שהתשלום אינו בזמן... ובינתיים צריך למצוא "גביר" שיסכים לפרוע את התשלום עד שישגו את הכסף;
9 ועל זה היא הברכה ד"בעתם" – שיוכלו לשלם את כל החובות בזמן.

10 והעיקר – שיעמידו תלמידים לומדי תורה באהבה ויראה כדבעי למהוי.

11 ועי"ז יקויים היעוד¹⁷¹ "אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף" – כי, נוסף על הפירוש הפשוט
12 שיוולדו הנשמות "שבאותו אוצר ששמו גוף"¹⁷², ישנו גם הפירוש הפנימי¹⁷³ ב"יכלו כל נשמות שבגוף",
13 שיהיו במעמד ומצב של כליון להקב"ה, שענין זה נעשה ע"י לימוד התורה באהבה ויראה, ואז "בן דוד
14 בא", בקרוב ממש.

15 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שיכריזו ע"ד חנוכת הבית, ואח"כ אמר: מסתמא רצונה של הנהלת
16 הישיבה שינגנו הניגון "והריקוטי לכם ברכה עד בלי די"].

17 * * *

18 לד. בנוגע להביאור באגרת התשובה¹⁷⁴:

19 כוונת רבינו הזקן במ"ש "נגדי דייקא" היא – להדגיש את השייכות אל האדם, "נגדי", רחוק ממני,
20 ובנדו"ד, שהחטא שהוא מרחוק ממנו, פועל עליו להיות בשמחה.

21 ובאופן הפעולה של דבר מרחוק – יש שני שלבים ומדרגות:

22 לכל לראש – "כמו ואתה תתיצב מנגד", שהפעולה בזה היא רק באופן של שלילה, "סור מרע",
23 כאמור לעיל (סי"ז) שעמידת יואב מנגד פעלה שלא יעבור על ציווי דוד, ודוגמתו בנדו"ד, שזכרון החטא
24 לא יפריע לעבודת ה' בשמחה.

25 אמנם, התכלית היא שלא ישאר רק ענין של שלילה ("סור מרע") בלבד, אלא שיפעל גם ענין חיובי,
26 "עשה טוב" – כפי שממשיך ש"לענין השמחה יועיל זכרון החטא ביתר שאת בכדי לקבל בשמחה כל
27 המאורעות כו'", ועד לסיום הענין בספי"ב: "ודעת לנכון כו'", שפועל תוספת הבנה והשגה.

28 ועל זה מביא את הפסוק "מנגד סביב לאוהל מועד יחנו":

29 חניית בני מרחוק לאוהל מועד היתה לא רק לצורך הזהירות שלא יתקרבו לגשת לאוהל מועד, אלא
30 ההרחקה עצמה עוררה אצלם את גודל המעלה והיוקר של אוהל מועד, שהרי הסיבה לכך שבמצבו הוא
31 אסור לו לגשת לשם היא בגלל שזהו מקום שעליו נאמר¹⁷⁵ "ונועדתי לך שמה וגו'".

32 ומזה מוכח שפעולת הענין ד"מנגד", "מרחוק", היא בענין חיובי, "עשה טוב" – הדגשת מעלת ויוקר
33 אוהל מועד, שלכן מביא רבינו הזקן גם את התיבות "מנגד סביב לאוהל מועד יחנו".

34 ועד שעי"ז באים גם לענין ד"סביב לאוהל מועד", שלמעלה מאוהל מועד, דקאי על אור הסוכב כל

(173) מובא בכ"מ בשם שפתי צדיקים פ' ואתחנן.

(174) סעיף זה – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף)

ח"ב ע' רמח ואילך.

(175) תרומה כה, כב.

(169) בחוקי כו, ד.

(170) ראה או"ת להה"מ ר"פ בחוקות.

(171) יבמות סב, סע"א. וש"נ.

(172) פרש"י שם.

עלמין¹⁷⁶, ובנדוד¹⁷⁷, שעייז שמהפכים את ענין החטא שעל ידו גופא יתוסף בעבודת ה', אזי ממשיכים
 אור הסוכ"ע.
 וזהו גם הענין ד"מנגד גו", כמבואר בד"ה איש על דגלו ה'ש"ת¹⁷⁷ ש"מנגד הם הבידורים דדברים
 התחתונים שהם יש הנראה לנפרד שזהו מנגד לאור העצמות ב"ה שבאוהל מועד¹⁷⁸, ו"ע"י הברור מגיעים
 סביב לאוהל מועד".
 ועוד זאת, שהמשכת אור הסוכב ("סביב לאוהל מועד") היא באופן ד"יחנו", שבאה בפנימיות
 ובהתיישבות (וע"ד פתגם רבינו הזקן¹⁷⁸ בנוגע להרב המגיד, ששיבתו בסוכה היא כפי ש"פנימי" יושב
 ב"מקיף" – כמו שמע"צ שהמקיף דסוכה נמשך בפנימיות¹⁷⁹).
 אמנם, ענין זה יכול עדיין להיות בהעלם; ועל זה מוסיף רבינו הזקן "ופרש"י מרחוק", שבפירוש
 רש"י (דברי סופרים) הרי זה בא בהתגלות, וע"ד מ"ש¹⁸⁰ "מרחוק הוי' נראה לי".
 לה. וכל זה נעשה ע"י ענין התשובה,
 והרי "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה. . ומיד הן נגאלין"¹⁸¹,
 שאז יקויים היעוד¹⁸² "כי אלקים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשוה וזרע עבדיו ינחלוה
 ואוהבי שמו ישכנו בה", שבפסוק זה נזכרו ג' הסוגים דכהן לוי וישראל: "אוהבי שמו" – כהנים, "זרע
 עבדיו" – שבט לוי, "וישבו שם וירשוה" – ישראל¹⁸³.
 ועד שבאים למנין העשירי דבנ"י¹⁸⁴, שיהי' באופן ד"נשא את ראש גו"¹⁸⁵, היינו, שבנ"י הולכים
 בראש מורם, וכפירוש רש"י על הפסוק¹⁸⁵ "ואולך אתכם קוממיות": "בקומה זקופה".
 ובאופן כזה יוצאים לקבל פני משיח צדקנו, והולכים עמו לארצנו הקדושה, "ארץ טובה ורחבה",
 "ארץ זבת חלב ודבש"¹⁸⁶, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁸⁷.
 [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך"].

(176) ראה גם סד"ה איש על דגלו שנאמר בהתועדות (תורת מנחם – התועדות ח"ס ע' 314).	(182) תהלים סט, לר"ז.
(177) בסופו (סה"מ ה'ש"ת ע' 107).	(183) ראה גם תורת מנחם – התועדות ח"ס ע' 223. וש"נ.
(178) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' רסג. וש"נ.	(184) תנחומא (באבער) תשא ח. ועוד.
(179) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פד, ד. ובכ"מ.	(185) ר"פ נשא.
(180) ירמי' לא, ב.	(186) שמות ג, ח.
(181) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.	(187) עקב יא, יב.

המשך מעמוד יז

אתענין לדעת משיעורי לימוד ברבים שישנם בבית הכנסת, ובטח נהוג אצלם ג"כ תקנת כ"ק אדמו"ר מו"ח זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שיאמרו בכל יום אחר התפלה תהלים, כפי שנחלק לימי החדש, והוא ענין נוסף על השיעורים השווים לכל נפש ביחידות, והם לימוד פרשה חומש עם פרש"י בכל יום (ביום ראשון מהתחלת הסדרה עד שני וביום שני מפרשת שני עד שלישי וכו') ושיעור התניא כפי שנחלק לימות השנה (וכנדפס בהמורה שיעור).

בפ"ש כל החבורה וברכה לטוב גשמי ורוחני המחכה לבשו"ט ואין טוב אלא תומ"צ.

בס"ד. ר"ד ליל א' דחג השבועות, בעת הסעודה, ה'תש"ל.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 1 א. הרש"ג הזכיר אודות המנהג לטבול פרוסת המוציא במלח, ששמע שר' הלל מפאריטש הי' נוהג
- 2 לטבול במלח ז' פעמים. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא שמעתי. המנהג הוא לטבול ג' פעמים (כמובא
- 3 בכ"מ)¹.
- 4 וכן שאל אודות אופן הנחת החלות, אם יש חילוק בין שבת ליו"ט. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
- 5 מ"ש בתו"א² – הרי זה בנוגע לשבת, ולא ראיתי שידייקו בזה גם בנוגע ליו"ט.
- 6 ב. ר' זלמן יפה שאל³ אודות הניגונים בתפלה, כמו הניגון "הוא אלקינו" ב"כתר", והניגון "א-לי
- 7 אתה"⁴ בהלל⁵ – למה לא מנגנים אותם כאן? ואמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א (בבת שחוק): זוהי
- 8 אשמתכם... וכשאמר שהוא רק "סאָלדאַט", אמר לו: אם כן, הנני מצוה עליכם לנגן (וכל המסובים כאן
- 9 יעזרו לכם)⁷.
- 10 ג. הרש"ג שאל על מ"ש בשיחת חג השבועות תש"ב⁸, אודות החילוק בין שבועות לשמח"ת,
- 11 שבשבועות הי' תחילה מתן תורה ואח"כ קולות וברקים, ובשמח"ת קודמים הקולות והברקים⁹, דלכאורה,
- 12 בפשטות הכתובים משמע שהקולות וברקים היו גם קודם מ"ת?
- 13 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהכוונה בשיחה הנ"ל, שבמ"ת היו קולות וברקים בשעת מ"ת, ולא
- 14 לפני¹⁰ (משא"כ בשמח"ת, שהקולות וברקים הם לפני שמח"ת).
- 15 ויש להעיר מדברי הגמרא¹⁰ שהתורה "ניתנה בחמשה קולות, שנאמר¹¹ ויהי ביום השלישי בהיות
- 16 הבורק ויהי קולות וברקים .. וקול שופר וגו' ויהי קול השופר וכו' והאלקים יענו בקול .. והא כתיב¹²
- 17 וכל העם רואים את הקולות, אותן קולות דקודם מתן תורה הווי"¹³.
- 18 ד. הרש"ג הזכיר ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א¹⁴ בענין שינת בנ"י בלילה שלפני מ"ת, למרות גודל
- 19 תשוקתם למ"ת, כיון שחשבו שע"י עליית נשמתם בעת השינה ישיגו יותר כו', ושאל למקור הדברים.
- 20 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: לא ראיתי בספרים שיתעכבו על שאלה זו. ובנוגע לביאור הענין – אף
- 21 שיכולים לחלוק כו', הנה בנדודי, נתקבלו הדברים גם אצל מתנגדים.
- 22 ה. דובר אודות מ"ש בתו"א¹⁵ ש"בצאת ישראל ממצרים התחילו לספור ספירת העומר" – שענין זה
- 23 הי' ע"י משה רבינו, שהוא זה שהוציאם ממצרים, והסיעם בעל כרחם מים סוף¹⁶ להר סיני – "והם הכנה

אדמו"ר שליט"א על עזרתו בעידוד הניגונים. וכשאמר שעדיין הי' הדבר קשה, אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א, שמחר יהי' קל יותר!
(8) סה"ש תש"ב ע' 125.
(9) ושם, שהקולות וברקים דשמח"ת הם חודש אלול, ימי הסליחות, ר"ה, עשיית, יוהכ"פ וחג הסוכות.
(10) ברכות ו, ב.
(11) יתרו יט, טז.
(12) שם כ, טו.
(13) ראה תורה שלמה עה"פ (אות תלו).
(14) ראה גם ר"ד הנ"ל ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות שם ע' 6). וש"נ.
(15) יתרו סז, ג.
(16) ראה תנחומא בשלח טז. הובא בפרש"י עה"ת בשלח טו, כב.

(1) ראה גם ר"ד לילות חה"ש תשכ"ו (בעת הסעודות) ס"ב (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ז ס"ע 4 ואילך). וש"נ.
(2) בשלח סה, ד ואילך (ש"ע"פ הנסתר צ"ל זה בצד זה". וראה גם לקו"ש ח"א ע' 244).
(3) כשהתחיל לדבר באנגלית, אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א שידבר באידיש.
(4) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר שזהו ניגון של רבינו הזקן (ראה סה"ש תש"ח ס"ע 200). וש"נ.
(5) נזכר גם אודות הניגון "אין כאלקינו", ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א ששמע ניגון זה בפעם הראשונה בהיותו בברלין.
(6) דובר גם אודות המנהג בזה אצל אדמו"ר מהור"צ, ולפנ"ז – בלויבאוויטש (ואמר רז"י, שבימינו שהעולם מודרני יותר, יש צורך בניגוני שמחה).
(7) יש לציין שבסעודת יום א' דחג השבועות הודה רז"י לכ"ק

להיות קבלת התורה בשבועות" (שהרי לולי זאת לא היו יכולים להגיע בזמן קצר ממעמד ומצב של
ציאה ממ"ט שערי טומאה¹⁷ להיות מוכנים לקבלת התורה).

ובהמשך לזה אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בביאור הענין שמשא "הוסיף יום אחד מדעתו"¹⁸ (במענה
לשאלת א' המסובים, שלכאורה ה' לו לגרוע יום אחד, כדי להקדים את קבלת התורה), שבגלל שמשא
ראה את גודל תשוקתם של בני"ל למ"ת¹⁹, לכן הוסיף יום אחד – מצד גודל העילוי שבענין התשוקה כו',
כמשל אדם שנמצא במדבר וצמא למים, שהתשוקה למים בעת הצמאון גדולה יותר מהתענוג שבשתיית
המים.

ו. במענה לשאלת א' המסובים אודות יום פטירת דוד המלך, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
כבר נתבאר פעם בארוכה²⁰ שבירושלמי²¹ איתא ש"דוד מת בעצרת", ובבבלי²² איתא שהסתלקות דוד
היתה בשבת, אף שע"פ הכלל²³ "לא בד"ו פסח" לא יחול עצרת בשבת – שבזמן שהיו מקדשין ע"פ
הראי' ה' יכול להיות עצרת בשבת.

אך עדיין צ"ע בזה, לדעת הרס"ג²⁴ שגם בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראי' עיקר הקביעות מן התורה
היא ע"פ החשבון, כך, שגם אז לא ה' חל עצרת בשבת (כי אם בחו"ל, ביו"ט שני של גלויות).
[נזכר גם שהסתלקות הבעש"ט היתה ביום א' דחג השבועות²⁵].

בהמשך להנ"ל נזכר גם שלדעת הרס"ג לעולם לא תהי' הקביעות דר"ה כפי שהיתה בפעם הראשונה²⁶
– ביום ו' (שהרי "לא אד"ו ראש"ש²⁷). ועד"ז בנוגע לשבועות לעולם לא תהי' הקביעות כפי שהיתה בפעם
הראשונה – ביום נ"א לעומר²⁸ (שהרי התורה אמרה²⁹ שחג השבועות הוא ביום החמשים לספח"ע).

ז. דובר אודות ענין הבחירה ("ובנו בחרת") במ"ת – שלא קאי על הנשמה (דממה-נפש²⁹: אם
הרצון הוא באלקות, יש רק אפשרות אחת, ואין צורך בבחירה. ועד"ז אם הרצון הוא להיפך כו'), אלא
על הגוף שבו לא ניכר החילוק בין בני"ל לאומות העולם³⁰.

וכן דובר אודות החידוש שפעל מ"ת (גם אצל משה רבינו) לגבי האבות (שגם הם היו נשמות
דאצילות³¹, כמו משה³²) – שאף שקיימו האבות כל התורה כולה עד שלא ניתנה³³, ה' זה בעיקר
ברוחניות הענינים, ולכן לא נפעלה קדושה בדברים הגשמיים (מלבד במצות מילה), וכמו בעבודת יעקב
בענין המקלות, שמבואר בזה שהו"ע התפילין³⁴, שלאח"ז לא נשארה קדושה במקלות; וזהו החידוש
דמ"ת, שנמשכת קדושה בדברים הגשמיים שבהם מקיימים את המצוות, וכמו בתפילין, שנעשים חפצא
של קדושה גם לאחר זמן קיום המצוה³⁵.

ח. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (במענה לשאלת א' המסובים) בנוגע לענין דמ"ת בחצי כדור התחתון
(בהזכירו את המכתב הידוע³⁶ בענין זה, ששם נתבאר שהחילוק הוא באופני הגילוי בלבד³⁷), שאף אם

(17) ראה זו"ח ר"פ יתרו.
(18) שבת פז, רע"א.
(19) ראה ר"ן סוף פסחים.
(20) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש תשכ"ח סי"ט (תורת מנחם – התועדויות חנ"ג ע' 44). וש"נ.
(21) ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. הובא בתוד"ה אף עצרת – חגיגה יז, א.
(22) שבת ל, סע"א.
(23) רמב"ם הל' קידוש"ח רפ"ז. טושו"ע אר"ח סתכ"ח.
(24) הובא ביסוד עולם ש"ד פ"ו. וראה בארוכה בתו"ש בא (כרך יג) פ"ג. וש"נ.
(25) ראה תורת מנחם – התועדויות שם בשוה"ג. וש"נ.
(26) ראה גם שיחת יום ב' דחג"ש דאשתקד סכ"ט (תורת מנחם – התועדויות חנ"ג ע' 270). וש"נ.
(27) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח רסתצ"ד. וש"נ.
(28) אמור כג, טו ואילך.
(29) ראה גם שיחת ש"פ בחוקתי ס"ו (תורת מנחם – התועדויות ח"ס ס"ע 266 ואילך).
(30) ראה תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).
(31) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך א) ערך אבות בתחלתו (ע' יז). וש"נ.
(32) ראה תו"א משפטים עו, ג. ובכ"מ.
(33) יומא כח, ב. וש"נ.
(34) ראה זח"א קסא, ב ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' יב.
(35) ראה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. וש"נ.
(36) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' תצב ואילך. וש"נ.
(37) וע"ד הידוע בנוגע לחילוק בין א"י לחו"ל, שבא"י העבודה היא בנקל יותר כו'.

- 1 לא היו שם אנשים, היו שם כל הסוגים דדומם צומח וחי, והרי מ"ת פעל בכללות העולם. והזכיר גם
2 מארז³⁸ מסתכלים למזרח ושומעין את הדבור יוצא אנכי כו', וכן לארבע רוחות כו'.
3 והוסיף: אך יש להעיר, דלכאורה, איך יתכן שמ"ת הי' בכל העולם באותו זמן – בשבת³⁹ – בה
4 בשעה שיש מקומות כמו אוסטרליא ששבת הוא ביום אחר⁴⁰.
5 ט. כ"ק אדמו"ר שליט"א התעניין אצל א' המסובים שביקר לאחרונה בא"י, אם ביקר גם בבאר שבע
6 וראה את העץ שעליו אומרים שזהו ה"אשל" שנטע אברהם⁴¹, באמרו, שזה דבר מעניין, להיותו ענין
7 שהי' לפני מ"ת, וגם בו פעל מ"ת, ומה גם שזהו ענין שנזכר בתורה, והרי התורה היא נצחית⁴².

בס"ד. ר"ד יום א' דחג השבועות, בעת הסעודה, ה'תש"ל.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 8 א. הרש"ג שאל אודות מ"ש ב"היום יום¹ ובספר המנהגים² ש"בליובאוויטש היו נעורים בליל חג
9 השבועות", שלא נתפרש אם הכוונה לליל א' או לליל ב', והרי ידוע מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר³
10 שאביו (כ"ק אדנ"ע) הי' נייער בב' הלילות.
11 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
12 מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות הנהגת אביו, הרי זה בגלל החידוש שבדבר (שהרי אם כולם
13 נוהגים כך, מאי קמ"ל בסיפור זה), כיון שבדרך כלל המנהג הוא להיות נעורים בליל א'.
14 ב. הרש"ג שאל בנוגע לטעם המנהג להיות נעורים בליל שבועות: "לפי שישראל היו ישנים כל
15 הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם. . . לכן אנו צריכים לתקן זה"⁴, אם התיקון הוא ע"י אמירת "תיקון
16 ליל שבועות"?
17 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א⁵:
18 התיקון לשינה שהיתה לפני מ"ת הוא ע"י עצם הענין שנעורים בליל שבועות, ומובן, שיכולים אז
19 לעסוק בענין של מצוה או בלימוד התורה (כמובן שלפני קבלת התורה צריך לעסוק בלימוד התורה)
20 באיזה ענין שיהי' – לאו דוקא באמירת "תיקון ליל שבועות", והראי', שאצל מתנגדים לא אומרים
21 "תיקון"⁶, אלא לומדים נגלה⁷. ואילו אמירת "תיקון ליל שבועות" – שמקורו בזהר⁸, והסדר בפרטיות
22 כפי שנתקן ע"י השל"ה⁹ (ג' פסוקים מהתחלת וסיום כל פרשה וכו'), ע"פ קבלה – הוא ענין בפני עצמו
23 (שלא נתקבל אצל המתנגדים).
24 ג. הרש"ג שאל אודות המנהג לטבול בשבועות באשמורת הבוקר בכדי לקבל תוספת קדושה וטהרה

(3) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ריש ע' קפב. וש"נ.

(4) מג"א או"ח רסתצ"ד.

(5) ראה גם ר"ד לילות חה"ש תשכ"ו (בעת הסעודות) ס"ד

(תורת מנחם – התועדויות חמ"ז ריש ע' 6).

(6) ראה גם ר"ד ליל א' דחה"ש תשכ"ט (בעת הסעודה) ס"ב

(תורת מנחם – התועדויות חנ"ו ס"ע 219). וש"נ.

(7) והוסיף, שאפשר לברר אצל א' המסובים שלמד בשיבת

טלז, במה עסקו שם בליל שבועות (והנ"ל אמר שלמדו גמרא עם

תוספות).

(8) ח"א ח, רע"א. ח"ג צח, רע"א.

(9) במס' שבועות שלו – קעט, ב ואילך.

(38) ראה תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. תקנ"ז תכ"ב

(סד, ב). תניא פל"ו.

(39) שבת פו, ב.

(40) א' המסובים אמר, שבטלוויזיא אפשר לראות בזמן אחד

מקצה העולם ועד קצהו. והשיב כ"ק אדמו"ר שליט"א: אבל אי

אפשר לברך "להדליק נר של שבת קודש" במקום שבו לא הגיע

עדיין יום השבת!

(41) ראה גם התועדויות תשד"מ ח"ב ע' 1068.

(42) תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(1) כא ניסן, שש"פ.

(2) ע' 44.

מבחי' הכתר (כדאיתא בפע"ח¹⁰, ונתבאר במאמרי כ"ק אדנ"ע דשנת תרנ"ט¹¹) – דלכאורה, המשכת הכתר
קשורה עם נתינת הכתרים בעת אמירת נעשה ונשמע שהיתה כבר בחמשה בסיון¹²?
ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
כנראה שבחמשה בסיון היתה ההמשכה בבחי' מקיף, ובשבועות באשמורת הבוקר באה ההמשכה
בפנימיות.
והוסיף: השאלה היא – למה לא מצינו שיש לעשות דבר-מה בחמשה בסיון שבו היתה הקדמת נעשה
לנשמע.
ד. א' המסובים שאל בנוגע לשני הכתרים "אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע"¹³, שלכאורה די בכך
שיהיו ב' הענינים, ולמה הוצרכו להקדמת נעשה לנשמע דוקא?
ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א¹⁴:
"כתר" הוא ענין שלמעלה מהשכל, ולכן, קבלת הכתרים היתה רק עי"ז שהקדימו נעשה לנשמע,
שזהו"ע שלמעלה מהשכל¹⁵, והו"ע הביטול לבעל הרצון¹⁶; אבל אילו היו אומרים תחילה "נשמע", שזהו
ענין שע"פ שכל, לא היו מקבלים את הכתרים כלל.
הרש"ג שאל מהו הענין דכתר תורה בהרגש ועבודת הנשמה, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהו"ע
חביבות התורה – לא רק מצד השכל (שזוהי רק חביבות השכל), אלא מצד התורה.
ה. הרש"ג אמר, שלאחרי ההכנה למ"ת ע"י ספירת העומר וע"י הקדמת נעשה לנשמע, היו כבר בני'
בתכלית השלימות, הן מצד כחות פנימיים והן מצד כחות מקיפים. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
גם כשהמקבל הוא מוכן בכל ענינו, עדיין חסר אצלו העיקר.
וכמו בנוגע לנבואה, שאינה חלה אלא על חכם עשיר ובעל קומה כו'¹⁷, שיכול להיות אדם שיש לו
כל מעלות אלו, ואעפ"כ לא תשרה עליו הנבואה, ובלשון הרמב"ם¹⁸ (בנוגע ל"אלו שהם מבקשין
להתנבא" עי"ז "שמכוונים דעתם כו'"): "אפשר שתשרה שכינה עליהן, ואפשר שלא תשרה".
ולזהיר, בדרך אגב, שלכאורה הרי זה בסתירה למ"ש הרמב"ם במו"נ¹⁹, שכל מי שיעשה הכנה
הדרושה, בהכרח שיתנבא²⁰.
ועד"ז בנדו"ד, שלמרות שבנ"י מצדם היו מוכנים למ"ת, עדיין הי' חסר העיקר, עד למחרת, שאז
קיבלו את התורה.
[נתבאר גם שהענין דמ"ת – ביטול הגזירה²¹ – פעל גם בנוגע לבחי' היחידה, כמובן גם מהמבואר
בחסידות (בהערה לתיקון חצות²²) שגם בנוגע לאהבה עצמית ישנו כפי שבאה ע"י עבודת האדם וכפי
שבאה מלמעלה כו'].
*
ו. א' המסובים אמר, שקשה לאכול בשר כשיושבים בשולחן של הרבי... ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א
(בבת-שחוק): עם קושי זה אפשר עוד להסתדר!...

ו"נשמע" בפ"ע הוא ענין כללי.

(16) ראה ד"ה בשעה שהקדימו בלקו"ת במדבר יד, א. ובכ"מ.

(17) שבת צב, א. וש"נ.

(18) הל' יסוה"ת פ"ז ה"ה.

(19) ח"ב פל"ב.

(20) ראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 87 הערה 50.

(21) שמו"ר פ"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(22) ראה סידור (עם דא"ח) – קנא, ג ואילך.

(10) שער חה"ש.

(11) רד"ה צאינה וראינה דחה"ש (סה"מ תרנ"ט ע' קפא).

(12) ראה תורת מנחם – התועדויות חכ"ג בתחלתו. וש"נ.

(13) שבת פח, א.

(14) ראה גם ד"ה בשעה שהקדימו דחה"ש תשי"ב; תשי"ד

(תורת מנחם – התועדויות ח"ה ע' 226 ואילך; ח"ב בתחלתו).

וש"נ.

(15) במענה לא' המסובים שאמר, שא"כ, הרי זה ענין כללי

– אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שגם כל א' מהענינים ד"נעשה"

- 1 והוסיף הנ"ל לשאול: איך אכלו הכהנים בשר בביהמ"ק – מקום שהיתה בו השראת השכינה?!
- 2 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
- 3 הקושי הוא – לא בעצם האכילה, שהרי אכילת קדשים (וכן אכילת בשר משום שמחת יו"ט) היא
- 4 מוצה, כמו הנחת תפילין, אלא – בזהירות שלא יתערב בזה ענין שלא לשמה כו'.
- 5 [הנ"ל אמר, שבכל זאת נראה לו שיותר קל להניח תפילין מאשר לאכול בשר על שולחנו של הרבי,
- 6 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכנראה הרי זה בגלל שזוהי אצלו הפעם הראשונה!...].
- *
- 7
- 8 ז. א' המסובים שאל אם יש איזה מנהגים בקשר להסתלקות הבעש"ט ביום א' דחג השבועות, ואמר
- 9 כ"ק אדמו"ר שליט"א:
- 10 כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' נוהג להזכירו במאמר, או בסיפור²³, אבל מלבד זה לא היו מנהגים מיוחדים.
- 11 וכמו"כ אין מנהגים מיוחדים בנוגע להסתלקות רבינו הזקן בכ"ד טבת. – חסידים אומרים "לחיים"
- 12 ועורכים התועודות, אבל לא שמעתי שהיתה הוראה מיוחדת על כך. וגם בנוגע להסתלקות משה רבינו
- 13 בז' אדר אין מנהגים מיוחדים, ואצל חסידי חב"ד אומרים גם תחנון, ועד שיש שנוהגים להתענות כו'²⁴.
- *
- 14
- 15 ח. כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכיון שבין המסובים ישנם רבנים, מן הראוי שיאמרו דבר-מה בנגלה
- 16 דתורה²⁵.
- 17 א' מזקני הרבנים כיבד את א' מצעירי הרבנים בגלל שהוא אורח, והלה אמר, שמצינו בנוגע לסנהדרין
- 18 שאף שלפעמים היו מתחילים מהצעירים, הנה בדרך כלל היו מתחילים מהזקנים²⁶. ואמר לו כ"ק אדמו"ר
- 19 שליט"א (בבת-שחוק): האם זהו ה"דבר תורה" שלכם? ...!
- 20 ואמר הנ"ל: יש רמב"ם קשה בנוגע לקצירת העומר, שפוסק²⁷ ש"מצותו להקצר בלילה בליל ששה
- 21 עשר בין בחול בין בשבת" (היינו שדוחה את השבת), ו"אם קצרוהו ביום כשר" – דלכאורה הרי זה
- 22 היפך הכלל שנאמר בגמרא²⁸: "כל מלאכה שאפשר לו לעשותה מערב שבת (ככנוד"ד, ש"אם קצרוהו
- 23 ביום כשר)" אינה דוחה את השבת". וסיים, שאינו רוצה לומר התירוץ, כיון שברצונו לדבר על זה
- 24 ב"כינוס תורה".
- 25 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (בבת-שחוק), שעליו להזהר שלא יאמרו שלקח את דבריו מספר
- 26 "המועדים בהלכה"²⁹ שמציין לכמה ספרים ששקו"ט בזה³⁰.
- *
- 27
- 28 ט. א' המסובים אמר שיש לו שאלה בפירוש רש"י על הפסוק³¹ "אמור להם", מדוע כופל רש"י
- 29 להעתיק התיבות "אמור להם", "אמור להם", "אמור". ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שבעזה"י ידבר על
- 30 זה³² ביום הש"ק³³.

בכמה ספרים, ואמר שבעצם אין זו קושיא, אבל אין זוכרים פרטי הדברים (המו"ז).

(31) נשא ו, כג.

(32) יש לציין שבסעודת יום ב', אמר הנ"ל לכ"ק אדמו"ר שליט"א, שא' המסובים הציע לתרוץ את שאלתו, ולא רצה לשמוע, כיון שרוצה לשמוע תירוץ של כ"ק אדמו"ר שליט"א. ואמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א (בבת-שחוק): אין זו סתירה! ...!

(33) ראה שיחת ש"פ נשא סי"א (תורת מנחם – התועודות ח"ס ע' 419 ואילך). וש"נ.

(23) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תש"ד ס"י (סה"ש תש"ד ע' 140). וראה גם תורת מנחם – התועודות ח"נ ע' 79. וש"נ.

(24) ראה לקו"ש ח"ט ע' 342 ואילך. וש"נ.

(25) ראה גם תורת מנחם – רשימת היומן ע' רה. וש"נ.

(26) ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"י ה"ו. פי"א ה"ו.

(27) הל' תמידין ומוספין פ"ז ה"ד.

(28) מנחות עב, א. וש"נ.

(29) ע' רצד.

(30) כ"ק אדמו"ר שליט"א הקשה על התירוץ שהובא

בס"ד. ר"ד ליל ב' רחג השבועות, בעת הסעודה, ה'תש"ל.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 1 א. הרש"ג שאל אודות מ"ש בסידור תורה אור בנוסח "יזכור": "פלוגי בר פלונית", דלכאורה, אחר
2 מיתה מזכירים שם האב?
3 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
4 גם אצלי תמוה הדבר, כי, הזכרת שם האם (כלשון הכתוב¹: "אני עבדך בן אמתך", וכן איתא בזהר²,
5 וכך נוהגים לכתוב בנוסח הפ"ג) היא רק בחיים, ואילו לאחר מיתה מזכירים את שם האב³.
6 אבל בפועל הנני נוהג כפי שכתוב בסידור, ומסתמא נהג כן כ"ק מו"ח אדמו"ר, דאל"כ, הי' מעיר לי
7 על זה.
8 ב. דובר אודות השייכות של חג השבועות למתן תורה:
9 ע"פ מ"ש רבינו הזקן בשו"ע⁴, ש"בזמן שהיו מקדשין החדשים ע"פ הראי' הי' אפשר להיות .. חג
10 השבועות שהוא יום חמשים לעומר בשבעה בסיון .. (או) בחמשה בסיון, אף שאינו ביום מתן תורה, אין
11 בכך כלום, שהכתוב לא תלה חג הזה ביום מתן תורה .. רק בחמשים לעומר .. אעפ"כ אנו אומרים זמן
12 מתן תורתנו בחמשים לעומר, כיון שהוא לנו בששה בסיון, ובששה בסיון נתנה התורה" – משמע לכאורה
13 שאין שייכות בין חג השבועות ל"זמן מתן תורתנו".
14 אבל ממ"ש בירושלמי⁵ בביאור הטעם לכך שבקרבנות של עצרת לא נאמר בפסוק הלשון "חטא" כמו
15 בקרבנות שאר הימים טובים: "מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם
16 מימיכם" – מוכח ש"עצרת"⁶ קשורה עם קבלת התורה.
17 וכן הוא ע"פ חסידות – כמבואר⁸ הטעם לכך ש"חג השבועות אינו אלא יום אחד בלבד .. כי בחג
18 השבועות הוא זמן קבלת התורה .. שהוא בחי' יחידה שלמעלה מהתחלקות כו".

בס"ד. ר"ד יום ב' רחג השבועות, בעת הסעודה, ה'תש"ל.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 1 א. נסב הדיבור אודות הענין ד"כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית"¹, וא' המסובים אמר,
2 שבעלי-המוסר אומרים שאין הכוונה כפשוטו בפועל (כי לא מתאים לומר שקיבלו התורה בעל כרחם),
3 אלא להורות שללא התורה חיהם אינם חיים.
4 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א²:
5 למה לא יכולים לפרש כפשוטו? – הרי כן הוא משמעות הדברים בהמשך דברי הגמרא: "מכאן
6 מודעא רבה לאורייתא", "שקבלוה באונס"³, ובפשטות היתה קבלת התורה (גם) מיראה.

פסח" ביחס ל"עצרת של חג" (שמע"צ שלאחרי חג הסוכות).

(7) ראה גם שיחת יום ב' רחג"ש דאשתקד סכ"ז (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ו ע' 269). וש"נ.

(8) תו"א בהוספות יתרו קט, סע"ד.

(1) שבת פה, א.

(2) ראה גם אג"ק ח"ב ע' שסה ואילך.

(3) פרש"י שם.

(1) תהלים קטז, טז.

(2) ח"א פד, א. וראה הנסמן בנצ"ו שם. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ז ע' 179 הערה 150. וש"נ.

(3) ראה ס' זיו השמות (ברוקלין, תשמ"ח) ע' 108. וש"נ.

(4) או"ח רסתצ"ד.

(5) ר"ה פ"ד ה"ח.

(6) נזכר גם דברי המדרש (שהש"ר פ"ז, ב) אודות "עצרת של

- 1 (והוסיף, במענה לשאלת הרש"ג, מה הי' הצורך בששה בסיון בענין ד"כפה עליהם הר כו", לאחר
2 שכבר בחמשה בסיון הקדימו נעשה לנשמע⁴), אלא שבחסידות ניתוסף ביאור ש"כפה עליהם הר" הו"ע
3 "התגלות האהבה העליונה (שנקראת הר) מלמעלה על ישראל"⁵, שעי"ז יוכל להיות הענין ד"ואהבת את
4 הוי' אלקיך"⁶ באופן ש"הוי' יהי' אלקיך, אלקה שלך"⁷.
- 5 ב. דובר אודות סדר הלימוד בליל שבועות שנזכר בזהר בב' מקומות: (א) "אצטריכו בהאי ליליא ..
6 למלעי באורייתא מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים (אותיות דתושב"כ) ובמדרשות דקראי"⁸, (ב) "דבעי
7 לי' למלעי בהאי ליליא אורייתא דבע"פ"⁹ – כיון שתושב"כ היא הקדמה לתושבע"פ. וכן הוא הסדר
8 בתיקון ליל שבועות, שתחילה אומרים פסוקי תושב"כ, ואח"כ עניני תושבע"פ¹⁰.
- 9 ג. הרש"ג שאל בנוגע לדברי הגמרא¹¹ "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של
10 מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, וכיון
11 שחטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום" – מהו הטעם¹¹ שלקשירת הכתרים
12 הי' מספיק ששים ריבוא מלאכים, ולפירוקם הוצרכו מאה ועשרים ריבוא מלאכים?
- 13 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהקושיא היא איך היו יכולים ששים ריבוא מלאכים לקשור שני כתרים
14 לכל אחד, הרי "אין¹² מלאך אחד עושה שתי שליחות"?
- 15 והתירוץ לזה, שרק לפירוק הכתרים הוצרכו ק"כ ריבוא מלאכים, כיון שפירוק שני הכתרים הם ב'
16 עונשים, משא"כ קשירת שני הכתרים שהוא ענין אחד.
- 17 ד. א' המסובים שאל אודות מ"ש ב"היום יום"¹³ שחג השבועות הוא בדוגמת ר"ה ויוהכ"פ, ולכאורה,
18 בשלמא בר"ה ישנו ענין התקיעות, וביוהכ"פ ישנו ענין התענית, אבל איזה ענין מיוחד יש בחג
19 השבועות?
- 20 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהעילוי דחג השבועות הוא מצד עצמו.
- 21 (והוסיף, במענה לשאלה אם אין צורך בהכנה) אלא שעילוי זה בא לאחר הקדמת ההכנה לפני חג
22 השבועות (שבה נכלל גם אמירת תיקון ליל שבועות).
- 23 ה. א' המסובים הזכיר אודות גודל אריכות הדברים במדרש על פרשת נשא, באמרו, שאולי הטעם
24 לכך הוא, מפני שפ' נשא קורין מיד לאחר מ"ת בחג השבועות, כך, שיש ריבוי תורה.
- 25 ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שבכמה שנים הקביעות היא באופן שקורין פ' נשא לפני חג השבועות.
26 (והוסיף:) ויש להעיר, שעיקר האריכות בדברי המדרש היא בנוגע לקרבנות הנשיאים. ומכל ענינים
27 אלו הובאו בפירוש רש"י רמזים רק בנוגע לקרבנו של הנשיא השני.
- 28 ו. כשיגנו הניגון החדש על התיבות "כי אלקים יושע ציון וגו'"¹⁴, התעניין כ"ק אדמו"ר שליט"א
29 מי חיבר הניגון על תיבות אלו, באמרו שהם תיבות מתאימות ביותר ("דייער גלייכע ווערטער").
- 30 א' המסובים אמר, שכיון שהלחן המקורי הוא על התיבות "אילו כו' דיינו", בקשתו שיהי' "דיינו"
31 לכל הצורות כו'. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אמן כן יהי רצון.

(4) ראה תוס' שם. ועוד.

(5) תו"א מג"א צח, סע"ד.
(6) ואתחנן ו, ה.

(7) תו"א תצוה פב, סע"ב ואילך.

(8) ח"א ח, רע"א.

(9) ח"ג צח, רע"א.

(10) ראה גם ר"ד ליל א' דחה"ש תשכ"ט (בעת הסעודה) ס"ב

(11) תורת מנחם – התוועדות חנ"ו ע' 220. וש"נ.
(12) ראה גם תוס', חדא"ג מהרש"א ועיון יעקב לעין יעקב שם.

(13) ב"ר פ"ג, ב. הובא בפרש"י עה"ת וירא יח, ב.

(14) ג"ד סיון.

(15) תהלים סט, לו.

בס"ד. שיחת יום ב' רחג השבועות, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה. ואח"כ צוה לנגן הניגון "אנא עבדא", והניגון "כי אלקים יושע ציון".

א. החידוש של לוחות ראשונות לגבי לוחות שניות (אף ששניהם היו באופן ד"חרות על הלוחות¹) – שעל ידם נפעל עיקר ענין החירות, החל מ"חירות מיצה"ר² (שהרי במ"ת "פסקה זוהמתן"³, כמו קודם החטא), ובאופן שנפעל בכל העולם – ש"אין כל אומה ולשון שולטת בהן"⁴.

אמנם, חירות זו נפעלה מלמעלה במ"ת⁵; ונוסף לזה צ"ל גם עבודת המטה – שהתחילה לאחר מ"ת, ונמשכת עד היום הזה – ע"י לימוד התורה באופן ד"בחוקותי תלכו"⁶, "בחוקותי" גם מלשון חקיקה⁷ (כמו הלוחות, שנוסף על עשה"ד כלולה בהם כל התורה כולה⁸),

– החל מביטול הענין ד"חרות על לוח לבם"⁹ שנאמר בנוגע ללעו"ז, באופן שמהפכים זאת לקדושה, ע"י עבודת התשובה (שזהו כללות הענין דלוחות שניות¹⁰), שהיא "בשעתא חדא וברגעא חדא"¹¹, וכפירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר¹² ש"שעתא" הוא מלשון פני' ("איין קער"), שזה מספיק לשלול ולבטל הרגע כפי שהי' מצד ההיפך, ולעשותו "רגע" מלשון מרגוע ומנוחה, ועד שבאים "אל המנוחה ואל הנחלה"¹³ –

שע"ז נעשה ענין החירות, כפסק המשנה¹⁴ (שלמדו בשבת שלפנ"ז, ש"מיני' מתברכין כולהו יומין"¹⁵, כולל חג השבועות) "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" – לכל לראש חירות בנוגע לעצמו (ב"עיר קטנה זה הגוף"¹⁶), ולאח"ז גם בחלקו בעולם, ולאח"ז גם בכל העולם כולו.

ועד שע"י העבודה ד"בחוקותי תלכו" באים למ"ש בסיום הפרשה: "ואולך אתכם קוממיות"¹⁷, כב' הפירושים שבזה¹⁸: (א) "מאה אמה" (כקומת אדה"ר), (ב) "מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון" ("כפלים לתושי"¹⁹).

וענין זה (שישנו תמיד) מודגש יותר כאשר "הימים האלה נזכרים ונעשים"²⁰, בימי השנה שמסוגלים לכך שה"נזכרים" יהי' בפנימיות ומעומקא דלבא, ולכן הרי זה זמן מסוגל שיהיו "נעשים" – להיות במעמד ומצב של חירות מיצה"ר ומכל אומה ולשון, ולהתמסר להקב"ה – "אנא עבדא דקוב"ה", ולילך לקראת משיח (ביחד עם כל עניני העולם שביררו כו'), ו"שמחת עולם על ראשם"²¹.

* * *

באה לאחר ז"א ומלכות (ראה לקו"ש חל"ט ע' 162)).

(11) זח"א קכט, סע"א.

(12) סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' קד. תרפ"ג ע' רל. תש"ט ס"ע 192.

(13) לשון הכתוב – פ' ראה יב, ט.

(14) אבות פ"ו מ"ב.

(15) זח"ב סג, ב. פח, א.

(16) נדרים לב, ב.

(17) בחוקותי כו, יג.

(18) ב"ב עה, א. וש"נ.

(19) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

(20) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(21) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

(1) תשא לב, טז.

(2) ראה זח"ב מ, א. קיג, סע"ב ואילך. זו"ח צז, ב.

(3) שבת קמו, רע"א. וש"נ.

(4) עירובין נד, א. וראה אוה"ת תשא ע' ב"כב.

(5) שהיתה באופן של קולות ולפידים וקול שופר (יתרו כ, טו).

(6) ר"פ בחוקותי ובתו"כ ופרש"י.

(7) ראה לקו"ת ר"פ בחוקותי. ובכ"מ.

(8) כדאיתא בירושלמי, ובקיצור ורמז – גם בבבלי (ראה תורה

שלמה כרך טז במילואים ס"א (ע' רג ואילך). וש"נ).

(9) ע"פ ירמ' יז, א.

(10) וכידוע שלוחות הראשונות הם כנגד ספירת המלכות, ואילו לוחות האחרונות הם כנגד ספירת הבינה, והרי תשובה היא בבינה (וכמשנ"ת גם בנוגע לאגרת התשובה שהיא חלק שלישי של ספר התניא, בהתאם לסדר הספירות (מלמטלמ"ע) שבינה

- 1 ב. (לאחרי הקדמה האמורה) פותחין בדברי הרב – שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר מחג השבועות לפני
2 שלשים שנה, בשנת ה'ש"ת²², לאחרי בואו לארצות הברית בפעם השני' על מנת להשתקע עד ביאת גואל
3 צדק, וז"ל:
- 4 יהודי יודע שכל פסיעה של נברא היא בהשגחה פרטית, כפי שמורנו הבעש"ט אמר שהשי"ת משיב
5 רוח חזק כדי שקש המתגולל בשוק יועבר ממקום אחד לשני, כי הקש המתגולל ברחוב הוא בשביל
6 כוונה פרטית. הבוץ והקש המתגולל בו הם חלק מהנהגת העולם בהשגחה פרטית.
- 7 וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכן הוא בענין גלגולו ממקום למקום עד בואו לארצות הברית, שזהו
8 בהשגחה פרטית ובשביל שליחות מיוחדת.
- 9 ג. ולכאורה צריך להבין: מדוע כ"ק מו"ח אדמו"ר האריך כ"כ במשל?
10 ובהקדים – שדיבורו של כל אחד מישראל צ"ל מחושב ("אויסגערעכנט"), וכמבואר בפירוש המשניות
11 להרמב"ם²³ בנוגע לסוגי הדיבור, שדיבור הראוי הוא במיעוט ביותר, ובפרט אצל אדם שממנו יראו וכן
12 יעשו.
- 13 ובפרט בנוגע לדיבור בחג השבועות, שצריך להיות מחושב ביותר – כיון שאז ניתנו עשרת הדברות,
14 שהם מכוונים כנגד עשרה מאמרות, כידוע²⁴ בפירוש "עשרה עשרה הכף בשקל הקודש"²⁵, שקאי על
15 עשרת הדברות שצריכים לחדור בתוך העשרה מאמרות (ועי"ז נעשה "שקל הקודש").
- 16 וכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר האריך כ"כ במשל הנ"ל, ולא עוד אלא שהגי' את הדברים ואח"כ נדפסו,
17 עכצ"ל, שענין זה נוגע (לא רק להבנת תורת הבעש"ט בענין השגחה פרטית, אלא גם) לגבי הנמשל –
18 בואו לארצות הברית.
- 19 גם צריך להבין:
- 20 מצינו שבנ"י נמשלו ל"חטה" ולא ל"קש", כמאוז"ל²⁶ "התבן והקש והמוץ מריבים (מדיינים) זה עם
21 זה, זה אומר בשבילי נזרעה השדה וזה אומר בשבילי נזרעה השדה, אמרו החטים המתינו עד שתבוא
22 הגורן ואנו יודעין בשביל מה נזרעה השדה, באו לגורן ויצא בעל הבית לזרותה, הלך לו המוץ ברוח,
23 נטל את התבן והשליכו על הארץ, ונטל את הקש ושרפו, נטל את החטים ועשה אותן כרי וכו', כך אומות
24 העולם הללו אומרים אנו עיקר ובשבילנו נקרא העולם וכו', אמרו להם ישראל המתינו עד שיגיע היום
25 ואנו יודעים בשביל מי נברא העולם וכו'".
- 26 ועפ"ז אינו מובן: מדוע המשל הוא מענין ה"קש" דוקא?
27 ד. והביאור בזה:
- 28 קש שמתגלגל בבוץ כפשוטו – אם זה בשביל תכלית – הרי זה לצורך עשיית "לבנה", כפי שמצינו
29 בגלות מצרים [מקור כל הגלויות, כולל גם "גלות אמעריקא", שנזכרה בשיחה הנ"ל] שעשיית ה"לבנים"
30 היא עי"ז שגובלין תבן (שמקושים מקש) עם הטיט²⁷, ומזה מובן שענין ה"לבנה" קשור עם כללות
31 העבודה שבזמן הגלות.
- 32 ובהקדים כללות החילוק שבין לבנים לאבנים (שהרי אע"פ שנאמר²⁸ "ותהי להם הלבנה לאבן", הרי
33 בכל זאת יש חילוק ביניהם) – כמבואר בתורה אור פ' משפטים²⁹ שאבנים "הן בריאה בידי שמים",
34 ואילו לבנה "נעשית מן העפר ע"י בני אדם", ודוגמתו בעבודה הוא החילוק בין זמן הבית, שאז היו כל
35 הענינים מלמעלה, לזמן הגלות, שאז היא עיקר עבודת האדם דוקא לעשות לו ית' דירה בתחתונים³⁰.

(27) שמות ה, ז וזכר ש"י.

(28) נח יא, ג.

(29) עז, סע"ג ואילך.

(30) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(22) בסעודת היום בתחלתה (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 125

ואילך).

(23) אבות פ"א מ"ז.

(24) זח"ג יא, ב – הובא בקונטרס ומעין מאמר טז בתחלתו.

(25) נשא ז, פו.

(26) ב"ר ספ"ג.

- ובכללות יותר הרי זה החילוק שבין תורה לתפלה, שתורה היא מלמעלה למטה ("מן השמים" ³¹) —
 בדוגמת אבנים, ואילו תפלה היא מלמטה למעלה ("סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" ³²) —
 בדוגמת לִבְנִים.
 וכיון שהכל מתחיל מהתורה, כדאיתא בב"ר בתחילתו שהתורה היא "דיפתראות ופינקסאות" שעל
 ידם ברא הקב"ה את העולם בעשרה מאמרות (שכוללים כל הענינים דשמים וארץ וכל צבאם), וכמאמר ³³
 "אסתכל באורייתא וברא עלמא", "כתיב בה" ³⁴ ויאמר אלקים יהי אור, אסתכל בהאי מלה וברא את האור,
 וכן בכל מלה ומלה כו", עכ"ל, שבתורה עצמה יש לא רק ענין האבנים (מלמעלה למטה), אלא גם
 ענין הלבנים (מלמטה למעלה) — שזהו כללות החילוק בין תושב"כ לתושב"פ, שתושב"כ היא כפי
 שניתנה מלמעלה ואסור להוסיף בה (וכ"ש לגרוע ממנה) מאומה, ואילו בתושב"פ הכוונה היא "לאפשא
 לה" ³⁵, שכל אחד צריך להתייגע ולחדש בתורה (כמבואר בהל' ת"ת ³⁶), ובלאה"כ אינו יוצא י"ח לימוד
 התורה.
 וכללות הענין בזה — שלא די בענין ה"אבנים", שזוהי הקריאה בתושב"כ וההבנה בתושב"פ, אלא
 יש צורך גם בענין ה"לבנים", שזוהי היגיעה לחדש בתורה.
 ונוסף על ענין העבודה והיגיעה בלימוד התורה, "מבית הכנסת לבית המדרש" ³⁷, הנה לאח"ז צ"ל גם
 הענין ד"הנהג בהן מנהג דרך ארץ" ³⁸, שזוהי כללות העבודה לפעול בעולם, ועד לעבודה בזמן הגלות
 — כמרומו בעשיית הלבנים בגלות מצרים, אלא שפרעה רוצה שיכנו מזה את הענינים שלו, אבל לפועל
 בונים מזה את ה"מרכבה", שזהו מ"ש ³⁹ "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר".
 וזהו גם ש"לבנה" ר"ת "ל"ב נתיבות החכמה" ⁴⁰, כי, ע"י העסק בחכמת התורה מגיעים ל"ב נתיבות
 החכמה, ועי"ז יש כח לברר את העולם — "בחכמה אתברירו" ⁴¹.
 ה. ובפרטיות יותר — מרומו ענין העבודה באופן עשיית הלבנים, שגובלין תבן עם הטיט ושורפין
 אותו בכבשן ²⁷:
 האבן עזרא ⁴² (שמובא פעמים רבות בתורת החסידות ⁴³) מבאר ש"בנין הלבנים חזק מהאבנים, כי בנין
 העפר זיקהו המים, ובנין האבנים זיקהו האש", ולכן, "מנהג בוני עפר לערב עמו תבן או קש —
 שיעמידנו"; "ושרפו הלבנים עד שעמדו, וזהו הבנין התקיף שלא ימס במים ולא באש" (שהרי הלבנה
 עברה כבר את ענין האש — שנצטרפה באש הכבשן ⁴⁴, והיינו, שע"י האש נעשה תוקף ושלמות הלבנה).
 וענינו בעבודה:
 התבן (קש) שגובלין עם הטיט (עפר ומים) — פועל חיבור המים עם העפר, והיינו, שהעפר, שמצד
 עצמו מורכב מגושים נפרדים, וגם כל גוש עפר בפ"ע הוא מפורר כו', מורה על ענין הפירוד — טורי
 דפרודא ⁴⁵, וכדי לחברו ולדבקו יש צורך במים, שהו"ע שבא מלמעלה, ובכדי שהמים יפעלו פעולתם,
 יש צורך בענין ה"קש", שמורה על עבודתו של איש ישראל.
 ועי"ז נעשית לבנה שלא זיקהו המים — ה"מים רבים" ש"לא יוכלו לכבות את האהבה" ⁴⁶, ולא זיקהו
 האש — תוקף החמימות וההתלהבות ("קאץ") בעניני העולם.

(31) יתרו כ, יט. ואתחנן ד, לו.

(32) יוצא כח, יב.

(33) זח"ב קסא, סע"א ואילך.

(34) בראשית א, ג.

(35) זח"א יב, ב.

(36) לאדה"ז — פ"ב ה"ב. וש"נ.

(37) ברכות בסופה. וש"נ.

(38) שם לה, ב.

(39) משפטים כד, יו"ד.

(40) ראה קה"י בערכו.

(41) ראה זח"ב רנד, סע"ב. סה"מ תש"ח ע' 206 הערה יא.

וש"נ.

(42) נח ושמות שם.

(43) ראה גם תורת מנחם — התועדויות חל"ט ס"ע 186.

(44) וכפי שמצינו בהלכה ענין הצירוף בכבשן (ראה רמב"ם

הל' כלים ספ"א. רפט"ו. ועוד).

(45) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(46) שה"ש ח, ז.

1 וענין זה מודגש יותר בעבודה שבזמן הגלות – שבה עברו בני כל מיני נסיונות, וכהלשון הידוע⁴⁷:
 2 "באנו באש ובמים על קידוש שמך" ! והרי הכוונה בזה היא – לא לעלות השמימה ע"י האש, אלא
 3 להשאר בעולם, ובעולם גופא להיות חדורים במס"נ, ובאופן כזה לפעול בנין העולם – לעשות לו ית'
 4 דירה בתחתונים.

5 והכח על העבודה בזמן הגלות היא – עי"ז ש"הקב"ה עוזרו"⁴⁸, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה
 6 הנ"ל, ש"השי"ת משיב רוח חזק", וכפי שמוסיף שם: "רוח סערה", ובלשון הכתוב⁴⁹: "רוח גדולה וחזק
 7 מפרק הרים ומשבר סלעים": "מפרק הרים" – לבטל את היצירה ש"נדרמה כהר"⁵⁰, ו"משבר סלעים" –
 8 לבטל את הסלע שהוא היפך המים (כמובן ממ"ש⁵¹ "על הסלע הך ויצאו מים").

9 ו. ועפ"ז יש לבאר טעם אריכות דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר במשל הנ"ל:
 10 שיחה הנ"ל נאמרה בתחילת התקופה שכ"ק מו"ח אדמו"ר הגיע לארה"ב – חצי כדור התחתון (כפי
 11 שמבאר במכתב הידוע⁵²), ששם יש מקום שיהודי יטען: איך יש ביכלתו לפעול בעולם, ובפרט בחצי
 12 כדור התחתון, והתירוץ על זה הוא, לפי שהתהוות העולם היא ע"י התורה כו"⁵³, כך, שיש צורך לבאר
 13 כל הענינים בביאור חדש ואותיות חדשים כו'.

14 ולכן חזר וביאר כ"ק מו"ח אדמו"ר כללות הענין דהשגחה פרטית על הקש שמתגולל בבון כו', אשר,
 15 ע"פ האמור לעיל, מונח בזה כבר ההסבר על עבודתו בארה"ב⁵⁴.

16 * * *

17 ז. ויש להוסיף ולבאר הדגשת ענין ה"קש" דוקא⁵⁴:
 18 ובהקדמה – שהאמור לעיל (ס"ה) אודות הצורך לערב תבן וקש בעפר כדי להעמיד הבנין, הרי זה
 19 בגשמיות הענינים, אלא שמזה מוכח שכן הוא גם ברוחניות הענינים. אבל, זוהי רק ראי', ועדיין אין זה
 20 ביאור הענין – מהו הטעם שאכן צריך להיות כך, שהרי הענין בגשמיות הוא רק "מסובב", ו"מסובב"
 21 אינו ביאור על ה"סיבה".

22 וכמו בכל ענין שמביאים משל מענין שלמטה על ענין שלמעלה, "משל למה הדבר דומה כו'", שזוהי
 23 רק ראי' לידע שכן הוא למעלה, כדמוכח מזה שרואים כן למטה, אבל עדיין יש צורך בביאור טעם הדבר.
 24 ח. ובנוגע לענינינו⁵⁵:

25 ידוע המשל על בני מ"עץ השדה" – כמ"ש⁵⁶ "כי האדם עץ השדה".
 26 ובהקדמה – שאע"פ שאיש ישראל נקרא בשם "אדם"⁵⁷, ע"ש "אדמה לעליון"⁵⁸, מ"מ, כשרוצים ליתן
 27 משל על פעולתו בעולם למטה, ובפרט בזמן הגלות (גלות בכלל, וגלות אמעריקא בפרט), אין ליתן משל
 28 מענין שהוא למעלה ממנו⁵⁹, ולכן המשל הוא מ"עץ השדה".
 29 ולהעיר, שאע"פ שהמשל מ"עץ השדה" הובא בגמרא⁶⁰ בנוגע לתלמיד חכם שלומד תורה – הרי
 30 התורה שייכת לכל אחד מישראל, וכידוע⁶¹ שלכל אחד מישראל יש חלק בתורה, כהדיוק במאמר
 31 המשנה⁶² "ותן חלקו בתורתך",

הענין, יש להתחיל עם נקודה זו, אע"פ שאז יראו את החידוש רק
 לאח"ז.

(56) פ' שופטים כ, יט.

(57) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(58) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(59) שבא בתור מסובב ע"י עבודתו.

(60) תענית ז, א.

(61) ראה לקו"ש ח"ג ע' 116 ואילך. וש"נ.

(62) אבות פ"ה מ"ב.

(47) ע"פ נוסח "אבינו מלכנו".

(48) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.

(49) מלכים"א יט, יא.

(50) סוכה שם, א.

(51) נוסח "תפלת גשם" במוסף דשמע"צ.

(52) אג"ק שלו ח"ב ע' תצב ואילך. וש"נ.

(53) חסד קצת (המור"ו).

(54) ראה גם "רשימות" חוברת יט. וש"נ.

(55) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכדי שיהי' נקל להבין

ומובן, ש"חלק" זה הוא נוסף לכך שלכל אחד מישראל יש אות בתורה, כמרומו בר"ת ד"ישראל":¹
 "יש ששים ריבוא אותיות לתורה"⁶³ – שהרי האות שלו בתורה ישנה כבר מן המוכן, ולא שיך לבקש
 על זה "ותן חלקנו", בלשון עתיד, ועכצ"ל, שהכוונה במאמר המשנה (שזהו פסק-דין) "ותן חלקנו
 בתורתך" היא – לתורה כפי שבאה במשנה וגמרא עד לפס"ד להלכה למעשה, שבה צריך לגלות את
 חלקו, עי"ז שמחדש בתורה (כנ"ל ס"ד), וכמ"ש רבינו הזקן בהל' ת"ת⁶⁴ "שכל נפש צריכה לתיקונה
 לעסוק בפרד"ס... עד שישגי וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה, הן בפשטי ההלכות
 הן ברמזים ודרשות וסודות"; וכיון ש"אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו"⁶⁵, הרי זו הוכחה שדבר זה
 הוא ביכלתו, כיון שלפני שמבקשים זאת ממנו נותנים לו את הכחות הדרושים לכך. וכיון שכן, הרי גם
 עליו נאמר המשל ד"עץ השדה".

ואין זה בסתירה לכך שע"פ שו"ע ישנם חילוקים והגדרות של "תלמיד חכם" ו"עם הארץ" – שהרי
 האפשרות להיות "תלמיד חכם" היא בגלגול זה או בגלגול אחר (כמבואר שם⁶⁴ שכל מה שלא השלים
 בגלגול זה, צריך לתקן ולהשלים בגלגול אחר), והברירה בידו אם להביא את הדבר לידי פועל מיד או
 לדחות זאת לגלגול אחר.

אמנם, במה דברים אמורים שיכולים להתמין לגלגול אחר – כשהי' ריבוי זמן עד ביאת המשיח,
 משא"כ עכשיו, שנמצאים קרוב מאד ולא נשאר זמן רב עד לביאת המשיח [שהרי ישנם ריבוי ענינים
 שצריכים להיות בזמן של "ימות המשיח"⁶⁶, וכל זה צריך להיות לפני סוף אלף הששי, כך, שלא נשאר
 זמן רב עד לביאת המשיח], אי אפשר לדחות זאת לגלגול אחר, ולכן מוכרח כל אחד להיות תלמיד חכם
 מיד.

וגם מי שנמצא כבר בדרגת ת"ח – הרי כיון שבכל רגע ורגע נעשה מציאות חדשה וצריך לקבל את
 התורה מחדש כמ"ש⁶⁷ "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", והרי הכוונה בזה היא לא רק
 בכל יום, אלא גם בכל רגע⁶⁸, ומזה מובן שגם קבלת התורה צריכה להיות בכל רגע מחדש], נמצא,
 שברגע זה יש בידו הברירה להיות עם הארץ (כפי שיכול להיות בקלות... – ע"י ענין השינה, או ע"י
 היותו יושב בטל שכישי דמי⁶⁹), או להיות תלמיד חכם שנמשל ל"עץ השדה".

ט. והנה, ב"עץ השדה" (שכולל גם תבואה⁷⁰) יש שני ענינים כלליים: (א) החטה (הפרי), (ב) הקש
 והתבן (שעל ידם מתקיימת החטה).

וענינם ברוחניות: החטה, מאכל אדם, שנעשה דם ובשר כבשרו – מורה על ההתאחדות של יש הנברא
 עם יש האמיתי⁷¹, שנעשה דם ובשר כבשרו של אדם העליון; ואילו הקש והתבן מורים על עבודת האדם
 שעל ידה נעשית ההתאחדות עם אדם העליון, כאמור לעיל (ס"ה) שעשיית הלכנים היא עי"ז שגובלין
 קש ותבן עם הטיט.

ועוד ענין בזה:

כאשר יהודי עוסק בעשיית הדירה בתחתונים, אזי התענוג שלו מונח (לא בעשיית הדירה, אלא) בקיום
 רצון העליון – "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", מבלי שיהי' נוגע לו מהו הרצון ורק בגלל שידוע שרצון
 העליון הוא עשיית הדירה בתחתונים, לכן עושה זאת, אבל עיקר התענוג שלו הוא בקיום רצון העליון
 – שזהו בגלל הביטול וההתמסרות לבעל הרצון (שלמעלה מהרצון), כפי שמבאר רבינו הזקן⁷² בענין
 הקדמת נעשה לנשמע⁷³.

(68) ראה אזה"ת בראשית (כרך ו) תתרכ, ב. סה"מ תרל"ה
 ח"ב ע' ש. תרס"ה ע' רלו ואילך. ה"ש"ת ע' 117 ואילך.

(69) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תקפג. וש"נ.

(70) ראה ברכות מ, סע"א.

(71) ראה ביאורה"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(72) ראה לקו"ת במדבר יד, א. ובכ"מ.

(73) שבת פח, א.

(63) מג"ע אופן קפו.

(64) פ"א ה"ד.

(65) ע"ז ג, סע"א.

(66) כלומר: אין הכוונה ללשון חז"ל (סנהדרין צז, סע"א.

רש"י) "שני אלפים ימות המשיח", שהרי תקופה זו כוללת ענינים

שהם ההיפך דמשיח, אלא הכוונה היא לתקופה שלאחרי ביאת

המשיח.

(67) נוסח ברכות ק"ש.

- 1 וזה גם הרמז בענין הקש דוקא – כי, הקש (בערך להחטה) מורה על החיצוניות, והיינו, שהתעסקותו
2 בעשיית הדירה בתחתונים היא רק מצד חיצוניותו, ואילו פנימיותו מונחת בהביטול לבעל הרצון.
3 ובעבודה דעשיית הלכנים גופא מודגש בעיקר ענינם של הקש והתבן שגובלין עם הטיט (עפר ומים)
4 – כי:
5 בעפר ומים (טיט) יכול להיות רק שינוי מקום, אבל לא ענין של צמיחה; ואילו בקש ותבן יש גם
6 מעלת הצמיחה, שכל זמן שהוא מחובר לשרשו ומקורו הרי הוא הולך וגדל.
7 וזהו שעבודת האדם נרמזת בענין הקש והתבן, שהם בחי' צומח – כיון שעבודת האדם צריכה להיות
8 באופן של צמיחה,
9 – וכמשנת"ל במאמר של יום ההילולא דרשב"י⁷⁴ שירידת הנשמה למטה היא בכדי לבוא לבחי'
10 מהלך, שהרי בהיות הנשמה למעלה הרי היא בבחי' עומד, ודוקא ע"י ירידתה למטה נעשית בבחי' מהלך,
11 שזהו"ע של עלי' וצמיחה, ועד שנעשה אצלה העילוי ד"לאשתאבא בגופא דמלכא"⁷⁵, שנעשה חר עם
12 גופא דמלכא –
13 שזהו ע"י שהוא מחובר לשרשו ומקורו, כמ"ש⁷⁶ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם וגו'".
14 אמנם, את התבן והקש, צומח, צריך לערב עם הטיט (עפר ומים), דומם, והיינו, שהתבן והקש לא
15 נשאר ענין בפני עצמו, באופן מקיף, אלא בא בהתלבשות בעניני הבירורים.
16 י. וכל זה נעשה ע"י בני', ש"מונין ללכנה"⁷⁷ ("המאור הקטן"⁷⁸, שיש בו ירידות ועליות, וכן הוא
17 גם בבני'), ועובדים עבודתם בענין ה"לכנה",
18 – ולהעיר שגם "לכנה" ר"ת "ל"ב נתיבות החכמה", כמו "לכנה" (כנ"ל ס"ד) –
19 ועד שעי"ז פועלים את הגאולה האמיתית והשלימה, שאז "הם עתידים להתחדש כמותה"⁷⁹, ובאופן
20 ד"מי זאת עולה מן המדבר"⁸⁰, כדרשת רז"ל⁸¹ "עילוי מן המדבר".
21 ובפשטות – שכל בני' יוצאים מהגלות, "בנערינו ובזקננו גו' בבנינו ובבנותינו"⁸², "לא תשאר
22 פרסה"⁸³, ו"כספם וזהבם אתם"⁸⁴.
23 וכך הולכים למתן-תורה, באופן של חירות אמיתית ("חרות על הלוחות") כפי שתהי' ע"י משיח
24 צדקנו, דוד מלכא משיחא.
25 ולהעיר, שיום ההילולא של דוד הוא בעצרת⁸⁵, וכיון ש"הקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום
26 ליום"⁸⁶, הרי מובן שכשם שנסתלק בעצרת, כך גם נולד בעצרת (שלכן קורין אז מגילת רות)⁸⁷, ונמצא
27 שבעצרת נולדה גאולתן של ישראל.
28 וכן תהי' לנו – למטה מעשרה טפחים, בקרוב ממש, בטוב הנראה והנגלה.
29 * * *
- 30 יא. בשיחה נוספת בארצות הברית בחג השבועות⁸⁸ דיבר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות החידוש של חג
31 השבועות לגבי שאר ימים טובים, וז"ל:

74 ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י דל"ג בעומר פ"ב ואילך (תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 225 ואילך).
75 זח"א ריז, ב.
76 ואתחנן ד, ד.
77 סוכה כט, א.
78 בראשית א, טז.
79 נוסח קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).
80 שה"ש ג, נ, ח. ה. נוסח קידוש לבנה.
81 שה"ש עה"פ. וראה גם ד"ה וירד ה' על ה"ס דיום ב' דחג"ש תשכ"ז פ"ו ואילך (תורת מנחם – התועדויות ח"נ ע' 23 ואילך).
82 בא יו"ד, ט.
83 שם, כו.
84 ישע' ס, ט.
85 ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג.
86 ר"ה יא, א. וש"נ.
87 ראה שערי תשובה או"ח סתצ"ד סק"ו. וראה גם שיחת יום ב' דחג"ש דאשתקד ס"ד (תורת מנחם – התועדויות חנ"ו ע' 248). וש"נ.
88 שיחת יום א' דחג"ש תש"ה ס"ג (סה"ש תש"ה ע' 104).

ההתוועדות של חג השבועות – לבד זאת שהיא משום שמחת יו"ט, הנה נוסף לזה הרי היא התוועדות שמחה של מצוה⁸⁹. כשם שעורכים סעודה כאשר התינוק מתחיל ללכת ל"חדר", כך גם בחג השבועות התחילו כל בני" ללכת ל"חדר", ולכן ההתוועדות היא גם שמחה של מצוה.

ויש להוסיף ולהעיר, שהכנסת התינוק ל"חדר" היא בהיותו בן שלש שנים, וכן מ"ת הי' "ביום השלישי"⁹⁰.

ומובן שהשמחה היא הן עבור התינוקות (בני" שמתחילים ללכת ל"חדר", והן עבור האב, אבינו שבשמים, שזכה והצליח להכניסם ל"חדר".

וכללות הענין בזה:

הכנסת התינוק ל"חדר" היא באופן שנותנים לו את כל צרכיו, לחם ומים וכו', כך, שאין לו שום דאגות, ולא חסר לו שום דבר בגשמיות וברוחניות.

וכיון ש"מגיד דבריו ליעקב וגו'"⁹¹, הנה כן הוא גם בענין ד"הביאני המלך חדריו"⁹² – שהקב"ה נותן לבני" כל המצטרך להם בגשמיות ורוחניות, ונוטל מהם את כל הדאגות – חירות מיצה"ר וכו', כדי שיוכלו ללמוד במנוחה, מתוך הרחבה, שמחה וטוב לבב, ובאופן של הליכה "מחיל אל חיל"⁹³, ועד לאופן הכי נעלה בלימוד התורה – "יגדיל תורה ויאדיר"⁹⁴; "אפילו חפצי שמים לא ישוו בה"⁹⁵.

ועד שהולכים לקבל תורתו של משיח – שילמד את כל העם כולו⁹⁶, ובאופן ד"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"⁹⁷ (כפי שמביא הרמב"ם בהלכות מלכים סוף פרק י"ב – כנגד י"ב שבטי ישראל) – יבוא ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

יב. בנוגע לענין ה(הליכה ל)"חדר" – כלשון הכתוב "הביאני המלך חדריו" – ידוע ש"חדר" ר"ת חסד דין רחמים⁹⁸, שהם כללות המדות שנחלקים לג' קוין הנ"ל.

וע"פ הידוע ש"כל אות הקודמת בצירוף היא הגוברת והיא העיקר והשאר טפלות אלי' כו'"⁹⁹, הרי כיון שהאות הראשונה ד"חדר" היא ח', ר"ת חסד, מובן שהעיקר בזה הו"ע ה"חסד", ואילו ענין הדין בטל בין החסד שלפניו לרחמים שלאחריו – בדוגמת המבואר בנוגע לר"ה¹⁰⁰, שקשור עם (עקידת) יצחק כפי שעומד בין אברהם שמימינו ליעקב משמאלו, ועי"ז נעשית הגבורה באופן של תגבורת החסדים, שלכן נאמר¹⁰¹ "ויתן לך האלקים", שהו"ע תגבורת החסדים.

יג. והענין בזה – שכללות ההליכה ל"חדר" היא מצד החסד, שהו"ע אהבת האב אל הבן, שהיא אהבה עצמית, שלכן מוליכו ומכניסו ל"חדר".

ובפרטיות יש בזה ג' ענינים – חסד דין רחמים:

ב"חדר" – נותנים לתינוק ענינים שהם תכלית הטוב והשלימות מצד החסד. אך יש בזה גם ענין של היפך החסד (דין) – כי, מצד קטנותו אינו מבין את המעלה שבכניסה לחדר, ואינו חפץ בכך, ומה גם שנוטלים ממנו את הענינים שמחוץ ל"חדר" שחפץ בהם, ולכן נדמה לו שזהו היפך החסד.

ובשביל זה יש צורך בענין הרחמים, ובלשון רבינו הזקן באגרת הקודש¹⁰²: "אב רחמן .. וחסיד"

(89) ראה גם בהנסמן שם לשיחת ח"י אלול תש"ג (סה"ש תש"ג ע' 142 ואילך).

(97) ישע"י יא, ט.
(98) ראה יאיר נתיב למאור"א מע' ח אות ז. וראה גם ד"ה משכני אחרין נרוצה דליל א' דחה"ש (לפנות בוקר) תשח"י (תורת מנחם – התוועדויות חכ"ג ע' 14 ואילך).

(99) תניא שעהיוה"א בסופו.
(100) ראה סידור (עם דא"ח) שער התקיעות בסופו (רמז, א"ב).

(101) תולדות כז, כח.

(102) סכ"ב.

(90) יתרו יט, טז.

(91) תהלים קמז, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט.

(92) שה"ש א, ד.

(93) תהלים פד, ח.

(94) ישע"י מב, כא. וראה חולין סו, ב. וש"נ.

(95) מו"ק ט, ריש ע"ב. וראה לקו"ת במדבר טו, ד.

(96) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.

1 שמתעסק בעצמו ("הרוחץ בכבודו ובעצמו") בחינוך בנו, היינו, שלא מספיק ענין החסד, אלא צ"ל גם
 2 ענין הרחמים – כי, החסד הוא בהגבלה, ולכן, מצד החסד יש מקום לחשבונות שבגללם יניח לתינוק
 3 לילך מה"חדר", אלא שזהו חסד חיצוני, אבל חסד פנימי הוא מצד הרחמים, שאינם מוגבלים¹⁰³ (מבחי'
 4 למעלה מעלה עד אין קץ, ונמשך למטה מטה עד אין תכלית), שלכן אין האב מתחשב בענינים של
 5 חשבונות, ומשאירו ב"חדר", ועי"ז ניתוסף אצלו ריבוי החסד.

6 יד. ובנוגע לענינו:

7 כיון שכבר הי' מ"ת לפני שנים רבות, ובו נכחו גם כל הנשמות של כל הדורות שלאח"ז (כדאיא
 8 בפרדר"א¹⁰⁴), הרי בודאי ישנה כבר ההכנה והשגה ("מ'קלייבט זיך פאנאנדער") בגודל החסד שבהכנסה
 9 ל"חדר" – "כי לקח טוב נתתי לכם"¹⁰⁵, ולכן מקבלים את התורה בשמחה ובפנימיות¹⁰⁶, שאז נקלטת
 10 התורה בטוב, ונעשית מציאות אחת עם האדם הלומד, שנעשה בעצמו "א' לעבדיקע תורה".

11 ובאופן ש"עולמך תראה בחיך"¹⁰⁷, בטוב הנראה והנגלה, ללא יסורים, שכבר היו די והותר ("גענוג
 12 און מער ווי גענוג") בדור העבר, ולא יהי' עוד חבלי משיח¹⁰⁸.

13 והולכים לארצנו הקדושה "בקומה זקופה"¹⁰⁹, באופן ד"נשא¹¹⁰ את ראש¹¹¹, ובונים את ביהמ"ק
 14 השלישי, יחד עם משיח צדקנו, בקרוב ממש.

15 * * *

16 טו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר.

17 * * *

18 טז. דובר בהתוועדות דשבת¹¹² אודות מאמר רו"ל (בגמרא במסכת זבחים¹¹³ ובמדרש ילקוט
 19 שמעוני¹¹⁴) שמ"ת הרעיש את העולם כולו ("הי' קולו הולך מסוף העולם ועד סופו"), וכל מלכי אוה"ע
 20 זעו ואחזתו רעדה, ונתקבצו ובאו אל בלעם ואמרו לו, שמא מביא הקב"ה מבול לעולם, מבול של מים
 21 או מבול של אש, ואמר להם: תורה נותן לעמו, שנאמר¹¹⁵ "ה' עוז לעמו יתן", "פתחו כולם ואמרו¹¹⁵
 22 ה' יברך את עמו בשלום" (ובילקוט שמעוני מסיים: "כיון ששמעו כולם את הדבר הזה מפיו .. הלכו
 23 איש איש למקומו").

24 [ולהעיר גם מדברי הגמרא¹¹⁶: "מאי דכתיב¹¹⁷ משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה .. בתחילה
 25 (קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע) יראה (שמא לא יקבלוה, ויחזור העולם לתוהו ובוהו) ולבסוף
 26 (כשקבלוה) שקטה .. (לפי) שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה
 27 אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו". וכן איתא בגמרא¹¹⁸: "אילמלא תורה לא
 28 נתקיימו שמים וארץ, שנאמר¹¹⁹ אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי". אבל, תוכן
 29 מאמר זה הוא קבלת התורה ע"י בני", ואילו תוכן מאמר הנ"ל הוא בנוגע להנהגת אוה"ע בשעת מ"ת].

(110) ר"פ נשא.
 (111) והמשך הכתוב: "בני גרשון" – על שם "גרש יגרש"
 (בא יא, א) את הענינים הבלתי-רצויים, כך, שנשאר רק טוב –
 טוב הנראה והנגלה.
 (112) ש"פ במדבר סכ"ו (תורת מנחם שם ע' 336).
 (113) קטז, סע"א.
 (114) יתרו רמז רסח. רפו.
 (115) תהלים כט, יא.
 (116) שבת פח, א (ובפרש"י).
 (117) תהלים עו, ט.
 (118) פסחים סח, סע"ב. וש"נ.
 (119) ירמ' לג, כה.

(103) ואף שאמרו רו"ל (ברכות לג, א. וש"נ) "מי שאין בו
 דעה אסור לרחם עליו", הרי ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר בשם
 אביו כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע: כמה גדולה הרחמנות על מי
 שהתורה אומרת ש"אסור לרחם עליו" (ראה גם תורת מנחם –
 התוועדויות חמ"ג ע' 293 בשה"ג הב' וש"נ).
 (104) פמ"א.
 (105) משלי ד, ב.
 (106) ראה גם שיחת יום דחה"ש תשכ"ה בתחלתה (תורת
 מנחם – התוועדויות חמ"ג ע' 366 ואילך). וש"נ.
 (107) ברכות יז, סע"א.
 (108) ראה שעה"ת לאדהאמ"צ ספ"ה. וראה גם תורת מנחם
 – התוועדויות ח"ס ע' 168. וש"נ.
 (109) תו"כ ופרש"י בחוקתי כו, יג.

ובביאור השייכות של "ה' עוז לעמו יתן" עם אומות העולם – מבואר בחדושי אגדות מהרש"א: "כי לולי ניתנה התורה לישראל לא הי' אומה יכולה לעמוד מפניהם¹²⁰ .. נמצא התורה היא נתינת שלום לאומות העולם עם ישראל".

יז. והענין בזה:

ע"פ האמור לעיל (ס"ד) שבריאת העולם היא ע"י התורה, הרי מובן, שכל הענינים שבעולם צריכים להיות ע"פ התורה, שאז מתנהל העולם כפי ה"תכנית" ("דיפתראות ופינסקאות"), ועי"ז יש קיום לעולם. ובמכ"ש וק"ו מבשר-ודם שבונה בנין, שעושה כל התלוי בו שהבנין יתקיים, ועאכו"כ בנוגע לבריאת העולם ע"י הקב"ה, הרי ברור הדבר שברא את העולם באופן שכאשר תהי' ההנהגה כפי רצונו – ע"פ הוראת התורה – אזי יהי' קיום לעולם באופן של שלום.

אמנם, לפני שלומדים תורה קשה לדעת איך צריך להתנהג, וכמארז"ל¹²¹ "אמר הקב"ה עד מתי יהא העולם מתנהג באפילה, תבא האורה, ויאמר אלקים יהי אור¹²²", זה אברהם הה"ד¹²² מי העיר ממזרח צדק וגו', אל תקרא העיר אלא האיר", אבל אור זה הי' רק אצל יחידי סגולה – אברהם ובניו וביתו אחריו¹²³, יחידי סגולה, שמצינו שלמדו תורה עוד לפני מ"ת¹²⁴, ומלבדם לא ידעו באי עולם וחיפשו איך צריך להתנהג.

ולכן, כששמעו אומות העולם שהקב"ה נותן את התורה שעל ידה נברא העולם – אזי ידעו שישנו כבר ענין שעל פיו צריך העולם להתנהג, ועי"ז יהי' קיום לעולם.

ואע"פ שהתורה ניתנה לבנ"י, כמ"ש "ה' עוז ("אין עוז אלא תורה"¹²⁵, היינו, שהדבר הכי חזק הוא התורה, "תורת חיים", תורה שנותנת חיים כו') לעמו יתן", וכפי ש"פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום" – הבינו אומות העולם שעי"ז יהי' גם הקיום שלהם.

ועפ"ז יש לבאר הסיום בילקוט שמעוני: "הלכו איש איש למקומו" – דלכאורה: מהו החידוש בזה שלאחר ששמעו מהו הרעש דמ"ת חזרו למקומם?! – שהדיוק בזה הוא ש"הלכו איש איש למקומו", ולא באופן שרדף את חבירו לכבוש את מקומו, כך, שבטלה סיבת המלחמות, ונעשה שלום בעולם – לא רק בין ישראל לאוה"ע, אלא גם בין אומות העולם עצמם.

וכל זה נעשה ע"י נתינת התורה לבנ"י, שמזה נמשך גם בכל העולם, וכידוע¹²⁶ בפירוש נוסח הברכות: "אלקינו מלך העולם", שע"ז שהקב"ה הוא "אלקינו" (אלקה שלנו, של בנ"י), אזי נעשה גם "מלך העולם", שניכר ש"מלכותו בכל משלה"¹²⁷, בכל חלקי העולם. וכן הוא בנוגע לנתינת התורה לבנ"י, שע"ז נמשך גם לאוה"ע, ועד ש"הלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' גו' ויורנו מדרכיו גו'¹²⁸. וכן הוא בנוגע לענין השלום – שע"י השלום אצל בנ"י, כמ"ש¹²⁹ "ונתתי שלום בארץ", נעשה שלום גם אצל אוה"ע, ש"לא ישא גוי אל גוי חרב"¹³⁰.

וכשם שאצל בנ"י מתחילים כל הענינים מקיום התומ"צ, כך גם אצל אוה"ע צ"ל ההתחלה מקיום ז' מצוות בני נח, שנוגעים לחיי החברה באופן שלא יהי' מעמד ומצב ש"איש את רעהו חיים בלעו"¹³¹, ועי"ז נעשה שלום בארץ ובכל העולם כולו.

יח. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע לשייכות של התורה לכל עניני העולם:

כיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא" – נלקחים כל עניני העולם מהתורה, ואין לך ענין בעולם שיכול להתקיים ללא תורה, כשם ש"אין עוד מלבדו"¹³².

(127) תהלים קג, יט.

(128) ישע"י ב, ג.

(129) בחוקתי כו, ו.

(130) ישע"י שם, ד.

(131) אבות פ"ג מ"ב.

(132) ואתחנן ד, לה.

(120) ביצה כה, ב.

(121) ב"ר פ"ב, ג.

(122) ישע"י מא, ב.

(123) ע"פ וירא יח, יט.

(124) ראה יומא כח, ב. רמב"ם הל' ע"ז ספ"א.

(125) שהש"ר פ"א, ד. פ"ב, ג. ועוד.

(126) ראה לקו"ת מסעי צא, ד. ובכ"מ.

1 ואלו שאומרים שיש ענינים שצריכים לחפש בתורה, אבל יש ענינים ששייכים לרופא או לפוליטיקאי
2 – הרי זה היפך התורה! אלא שהתורה עצמה אומרת שבעניני רפואה צריך לשאול אצל הרופא ולעשות
3 כהוראתו, והיינו, שהסיבה לכך שמתנהג כן היא – לא בגלל שכך צוה הרופא, אלא בגלל שהתורה ציוותה
4 לעשות כדברי הרופא.

5 כשם שיש פס"ד בתורה לשמוע לדברי הסנהדרין, כמ"ש הרמב"ם בריש הל' ממרים ש"הם עמודי
6 ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל", ו"כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא תעשה,
7 שנאמר¹³³ לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל"¹³⁴, "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל"¹³⁵
8 – כמו"כ יש פס"ד בתורה שבעניני רפואה יש לעשות כדברי הרופא, מבלי הבט על כך שאין לו
9 "סמיכה"... כי, זה שיש לו סמיכה פסק שצריך לעשות כדברי הרופא, כך, שזהו פס"ד של התורה!

10 ונקודת הדברים – שהתורה מורה את דרכו של האדם לא רק בנוגע לקיום מצוה, אלא גם בנוגע לכל
11 הענינים, אכילה ושתי', מסחר וכיו"ב, דכיון שהתורה היא חיינו, צריך יהודי להיות חדור בתורה במשך
12 כל כ"ד שעות המעת-לעת⁵³, שהרי¹³⁶ לא שייך לומר שהוא חי רק במשך חלק מהיום, ואילו בשאר היום
13 אינו חי!

14 אלא שיש ענינים שכדי לידע איך להתנהג בהם צריך לעיין בשו"ע: או"ח, יו"ד חו"מ או אה"ע, ויש
15 ענינים שבהם צריך לעשות כפי הוראת הרופא.

16 וכשם שכדי להבין דין בהתחלת או"ח צריך יהודי להיות קדוש וטהור, לומר בהתחלת היום "מודה
17 אני לפניך", ולברך ברכת התורה – כך יש צורך באמירת "מודה אני לפניך", ברכת התורה וכו', קודם
18 שהולך לקיים הוראת השו"ע להתנהג כמנהג התגרין בעסקו במסחר גם עם אינם-יהודים, שבזה מראה
19 שהוא לא לבדו, אלא הוא קשור עם הקב"ה, שברא אותו, ונתן לו את התורה – לא רק לפני אלפי שנה
20 בהר סיני, אלא היום¹³⁷, ולכן מודה להקב"ה ומספר "שבחו של הקב"ה"¹³⁸, ורק לאחר"ז הולך לעסוק
21 בעניני העולם – "הנהגה בהן מנהג דרך ארץ"³⁸, ואז יכול להיות בטוח שכל עניניו יהיו בהצלחה.

22 וכאשר בני"י מתנהגים ע"פ הוראת התורה, שנקראת "עוז", היינו, שישנו דבר חזק שמורה דרכו כו'
23 – אזי אף אחד לא יכול לעמוד נגדם, וגם אומות העולם אומרים "ה' יברך את עמו בשלום", והם
24 ממשיכים את השלום בכל העולם כולו.

25 וענין השלום מכין את הדרך לביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב
26 ממש.

* * *

27
28 יט. דובר לעיל (במאמר¹³⁹) בנוגע לתורה (שניתנה למטה דוקא), שיש מעלה באמירת אותיות התורה
29 לגבי העיון בתורה, שיש בזה הענין ד"תען לשוני אמרתך"¹⁴⁰, כיון שחוזר ואומר אותם האותיות שאמר
30 הקב"ה, ללא שינוי, משא"כ בעיון התורה, הנה אע"פ ש"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"¹⁴¹,
31 הרי זה "כנגדו", שתלוי באופן היגיעה וההשגה שלו.

32 ועילוי זה הוא לא רק בנוגע לאותיות דתושב"כ (ש"אע"פ שאינו מבין אפילו פירוש המלות .. הרי
33 זה מקיים מצות ולמדתם, ולפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה כו", ולא כמו בתושבע"פ ש"אם
34 אינו מבין הפירוש אינו נחשב לימוד כלל"¹⁴²), אלא גם באותיות דתושבע"פ, משנה וגמרא וכו', עד לכל

(138) ברכות לב, א. ויש"נ.

(139) פ"ד (תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 372 ואילך).

(140) תהלים קיט, קעב.

(141) ראה תדבא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(142) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. ויש"נ.

(133) פ' שופטים יז, יא.

(134) שם ח"ב.

(135) ספרי ופרש"י עה"פ.

(136) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ז ע' 118. ויש"נ.

(137) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. ויש"נ.

- מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש שנאמר למשה מסיני¹⁴³ – שגם אמירת אותיות אלו הם באותו סגנון כפי שנאמרו ע"י הקב"ה, שהוא מדויק בקדימה ואיחור כו', ואין לשנות מסגנון התנא שדבר ה' הי' בפיו.
- כ. וענין זה קשור עם הנקודה שאודותה רוצים לדבר עתה:
- החילוקים שיש בתורה, ישנם גם באדם – "זאת התורה אדם"¹⁴⁴ – שהרי התורה מחי' כל פרט שבגוף האדם, עד שנעשה "א' לעבדיקע תורה".
- והחילוק האמור לעיל בין אמירת אותיות התורה לעיון בתורה – דוגמתו באדם הוא החילוק בין חלק הגוף שבו נמצא (עיקר ענינו של האדם, שזהו) השכל, הבנה והשגה, להדיבור שבפה וכללות הגוף, שהוא בבחי' דומם לגבי השכל שבראש.
- ובפרטיות יותר: בנוגע למצוות התורה (רמ"ח מצוות עשה וש"ה מצוות לא תעשה, שהם כנגד רמ"ח אברים וש"ה גידים¹⁴⁵) – מבואר בספר חרדים שיש מצוות התלויות בראש, ועד"ז בנוגע לכל שאר האברים שבציור האדם, עד למצוות התלויות ברגל (כפי שמונה אותם בפרטיות).
- ויש חביבות מיוחדת במצוות התלויות ברגל דוקא – שבהם מודגש אמיתית ענין הביטול:
- כאשר יהודי מקיים מצוה הקשורה עם הבנה והשגה, ובפרט לימוד התורה – יש בזה גם הנאת עצמו. [וכמסופר במדרשי חז"ל¹⁴⁶ אודות ר' אבהו שהיו פניו מאירות בגלל שמצא תוספתא חדתא, כיון ש"חכמת אדם תאיר פניו"¹⁴⁷, וכן אודות מטרונה שראתה א' מחכמי ישראל שפניו מאירות, ואמרה שבודאי "חדא מן תלת מילין (שגורמים הנאה) אית בך כו'", ומזה מובן, שלימוד התורה פועל על האדם תענוג גדול, שלפי ההשגה של גוי יכול להיות תענוג כזה רק מענינים מסויימים כו'.]
- משא"כ בענין שנעשה רק מצד קבלת עול, אין בזה שום דבר נוסף מלבד קיום רצון הבורא, וכהלשון הידוע בלקו"ת¹⁴⁸: "אילו נצטוינו לחטוב עצים".
- כא. והנה, בין המצוות הקשורות עם קבלת עול, ובפרט אלו הקשורות עם הרגל – הרי זה ענין ההליכה למקום רחוק בכמות, או עכ"פ מקום רחוק לפי ערך האדם, שיש בזה ענין של טירחא, ובפרט ביו"ט שבו צ"ל היפך הטירחא.
- ולכן, הנה כל אלו שהשתתפו ב"תהלוכה" – יאמרו "לחיים" ביחד¹⁴⁹.
- והי"ר שיקויים בהם מ"ש "אם בחוקתי תלכו"¹⁵⁰.
- ולהעיר, שלכאורה הי' מתאים יותר לשון המורה על הבנת התורה, ולא הלשון "תלכו". אך הענין הוא – שבזה מדגישה "תורת אמת", שעמל אמיתי בתורה (שזהו הפירוש ד"ב חוקתי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה"¹⁵¹) הוא עי"ז שישנו ענין ההליכה ("תלכו"), שמורה על שינוי הטבע כו'.
- ועי' שהאדם משנה את טבעו, משנה הקב"ה את טבע העולם, כהמשך הכתוב¹⁵¹: "ועץ השדה יתן פריו", שאפילו אילני סרק עתידין לעשות פירות¹⁵²,
- ועד שבאים לקיום היעוד "ואולך אתכם קוממיות"¹⁵⁷, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

שליט"א למסור (ע"י הרב חדקוב), שע"י "אם בחוקתי תלכו" כפשוטו, כולל גם כהפירוש "שתהיו עמלים בתורה", אזי יקוימו כל הברכות שבהמשך הכתובים, עד "ואולך אתכם קוממיות".

(150) ראה גם שיחת ל"ג בעומר (בעת ה"פאראד") ס"ב (תורת מנחם – התוועדיות ח"ס ע' 215).

(151) בחוקתי כו, ד.

(152) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(143) ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

(144) חוקת יט, יד.

(145) זח"א קע, ב.

(146) ירושלמי שבת פ"ח ה"א.

(147) קהלת ח, א.

(148) שלח מ, א.

(149) יש לציין שכשחזרו מהתהלוכה ביקש כ"ק אדמו"ר

- 1 כב. ע"פ האמור לעיל (ס"ד) שבריא העולם היא ע"י התורה, מובן, שענין ההוראה שבתורה
2 ("תורה" מלשון הוראה¹⁵³) הוא לא רק בנוגע לבנ"י, אלא גם בנוגע לאוה"ע, שהרי אין הוראה אחרת
3 כיצד להתנהג בעולם מלבד ההוראה שנותן בורא העולם בעצמו בתורה, שעל ידה ברא את העולם כולו,
4 כולל גם אוה"ע. אלא שהוראת התורה בנוגע לאוה"ע היא – בחלק התורה ששייך לו' מצוות דידהו.
5 וזהו שמצינו אצל בני-נח שקיום ז' המצוות קשור עם עצם קיומם, עוד יותר מאשר אצל בני":
6 אצל בני"י יש חילוקים בענין העונשים על העדר קיום התומ"צ, מעונש קל עד לעונש דהיפך החיים;
7 ואילו אצל אוה"ע, העונש היחידי על העדר קיום כל מצוה הוא היפך החיים.
8 וההסברה בזה¹⁵⁴ – דלכאורה הוצרך להיות היפך הדברים, שהרי דוקא אצל בני"י התומ"צ הם "חיינו
9 ואורך ימינו", ולא אצל בני"י – כי, אצל בני"י אין זה עונש סגולי על העדר קיום המצוה, אלא העונש בא
10 מצד העדר קיום המצוה עצמו, דכיון שכל מציאותו של בני"י היא כדי לפעול ענינו בעולם ע"י ההליכה
11 בדרך ה', הנה כשאינו עושה זאת, אין לו מה לעשות בעולם, ובדרך ממילא מתבטלת מציאותו¹⁵⁵.
12 כג. המשך השיחה¹⁵⁶,
13 – בנוגע ללימוד התורה אצל אוה"ע, שאף שלימודם הוא בשביל שיוכלו לקיים ז' מצוות בני"י, עכצ"ל
14 שיש אצלם (כמו אצל בני"י) גם מעלת לימוד התורה עצמו (לא רק בתור הכשר לקיום המצוות), כדמוכח
15 מדברי הגמרא¹⁵⁷ בנוגע לנכרי הלומד תורה: "שנאמר¹⁵⁸ אשר יעשה אותם האדם גו', כהנים לויים
16 וישראלים לא נאמר, אלא האדם¹⁵⁹, הא למדת שאפילו נכרי (המתגייר¹⁶⁰) ועוסק בתורה הרי הוא ככהן
17 גדול" (אלא שאינו כמו בני"י שע"י לימוד התורה נעשים "קודם לכה"ג"), ובתוס'¹⁶¹: "להכי נקט כה"ג,
18 משום דכתיב¹⁶² יקרה היא מפנינים, ודרשי¹⁶³ מכה"ג הנכנס לפני ולפנים כו'" – שזוהי מעלת ויוקר
19 התורה מצ"ע¹⁶⁴.
20 ועד"ז אצל בני"י גופא – בנוגע לנשים, שאף שאינם במצוות ת"ת, ורק "חייבות ללמוד הלכות הצריכות

שעם היותו נכרי, מ"מ, כיון שעוסק בתורה כדי שיוכל להתגייר, "הרי הוא ככהן גדול".

(161) ב"ק וע"ז שם. – ויש לעיין למה לא הובא גם בסנהדרין, שזהו המקום העיקרי דסוגיית לימוד התורה לנכרי: "עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה וכו'", ופריך מהא ד"אפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול", ומשני, "התם בשבע מצוות דידהו", ואילו בב"ק וע"ז הובא רק בדרך אגב (בב"ק – בנוגע ל"שור של ישראל שנגח שור של כנעני", ובע"ז – בנוגע לענין קבלת שכר). ואף שאין להקשות מתוס' אחד למשנהו, כיון שפירוש התוס' נכתב ע"י כמה מחברים, הרי ע"פ הידוע בנוגע לחיבוריהם של גדולי ישראל שנתקבלו בתור פוסקים בדורם ולכל הדורות שלאחריהם, כמו הרמב"ם והשו"ע, שכל תיבה היא בדיוק כו', כדברי ר' יהונתן אייבשיץ (נסמן בלקו"ש חכ"ג ריש ע' 40) ש"הכל בכתב מיד ה' השכיל .. רוח ה' נוססה בקרבם להיות לשונם מכוון להלכה בלי כוונת הכותב כו'", מובן, שגם ענין זה (שדברי התוס' הנ"ל נקבעו דוקא במסכתות ב"ק וע"ז, ולא במסכת סנהדרין) הוא בדיוק כפי שנקבע מן השמים כו'.
(162) משלי ג, טו.
(163) הוריות יג, א. וש"נ.
(164) ומה שלא מדגישים גם ענין התורה בתור הכשר לקיום המצוות – הרי זה לפי ש"בכלל מאתיים מנה" (ב"ק ער, א. ב"ב מא, ב).

(153) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.

(154) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 150. וש"נ.
(155) ראה גם לקמן סכ"ז.

(156) בתור השתתפות בה"כינוס תורה" שהכריזו שיתקיים ביום ראשון הבע"ל.

(157) ב"ק לת, א. סנהדרין נט, א. ע"ז ג, א (וראה הערה 161).

(158) אחרי יח, ה.

(159) וכיון שכולם (כה"ג, כהנים לויים וישראלים, וגם גוים) נכללים בתיבת "האדם", הרי זה מורה על הנקודה המשותפת שביניהם בנוגע לעצם ענין לימוד התורה* – ע"ד שמצינו בנוגע ל"שעטנז", שכיון שג' הענינים שוע טווי ונוז הם בתיבה אחת, צריכים להיות כולם יחד (נדה סא, ב. וראה תורת מנחם – התועדויות חנ"ג ע' 452. וש"נ).

(160) כ"ה הגירסא בבמדב"ר פי"ג, טו. – ולהעיר מדיוק הלשון כאן "נכרי שנתגייר", ולא (כהלשון הרגיל בכ"מ) "גו שנתגייר" [אף שלכאורה מתאים יותר לומר "גוי שנתגייר", כמו "שוטה שנשתפה" או "קטן שהגדיל"]. כי, "גר שנתגייר" פירושו שכבר נתגייר, אבל כאן אי אפשר לפרש שכבר נתגייר, שאז הרי הוא ככל איש ישראל, "ככם כגו" (שלח טו, טו), ומאי קמ"ל שכש"עוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול", ועכצ"ל שמדובר אודות מי שרק עומד להתגייר, אבל עדיין הוא "נכרי", וזהו החידוש

(*) אף שביחס למצוות שבתורה יש חילוק ביניהם – שבנ"י לומדים אודות תרי"ג מצוות, וב"נ – אודות ז' מצוות בלבד.

לה"ן¹⁶⁵, הנה גם בלימוד ההלכות הצריכות יש אצלן גם מעלת לימוד התורה עצמו (ומ"מ, כיון שחיוב לימוד התורה הוא מסובב מהחיוב דקיום המצוות, אין מקבלים שכר כמצווה ועושה במצוות ת"ת, אלא כמי שאינו מצווה ועושה, ורק "אם היא עוזרת לבנה או לבעלה .. חולקת שכר עמהם ושכרה גדול מאחר שהם מצווים ועושים על ידה"¹⁶⁵).

ולדעת רבינו הזקן¹⁶⁶, הטעם שהנשים מברכות על לימודן ברכות התורה (שהברכה היא לא רק על קיום המצוה, אלא על עצם נתינת התורה, ש"חשובה בעיניו לברך עלי' בשמחה יותר מעל כל הנאות שבעולם"¹⁶⁷) הוא "שהרי חייבות ללמוד מצוות שלהן לידע היאך לעשותן", כי, אם הברכה היתה מטעם אחר (מצד החיוב ד"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיננו"¹⁶⁸, או ע"ד ברכת הנהנין¹⁶⁹), היו צריכות לברך בכל פעם שמתחילות ללמוד, ורק בגלל שהברכה היא מצד החיוב "ללמוד מצוות שלהן", שחיוב זה הוא במשך כל היום, די להן בברכה פעם אחת בכל יום, כמו באנשים –

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ד ע' 37 ואילך; ע' 148 ואילך¹⁷⁰.

כד. ועפ"ז יש להוסיף בהאמור לעיל אודות השייכות של כל עניני העולם לתורה – ששייכותם היא גם למעלת ויוקר התורה עצמה, ועד כדי כך, שע"י עבודת בני"י יכול העולם כולו להיות (לא רק חפצי שמים, אלא) מציאות של תורה!

וההסברה בזה – דלכאורה מניין הכחות לפעול זאת – כיון שלא צריך לפעול דבר חדש, אלא זהו ענין שהטביע הקב"ה בעולם בעת בריאתו – שנברא ע"י התורה, ובנ"י צריכים רק לגלות זאת מן הכח אל הפועל, ע"י התורה, דאורייתא וקוב"ה כולא חד¹⁷¹.

והכח על זה ניתן במ"ת, שאז היתה שלימות העולם באופן שכל ענין שבעולם הכריז "אנכי ה' אלקיך"¹⁷², ועי"ז נפעל שלא זו בלבד שהעולם לא ינגד לאלקות, אלא שהעולם כולו יהי' באופן ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד"¹⁷³, והיינו, שהעולם מתבטל ממציותו ("אויס וועלט"), ויש רק מציאות האלקות!

וכן הוא בכל דור ודור בכל שנה ושנה (בזמן מ"ת) ובכל יום ויום – שע"י שלומדים תורה, ובהקדמת ברכת התורה שמורה על חשיבות ומעלת התורה, הנה "דבר אלקינו יקום לעולם"¹⁷⁴, שהעולם נעשה במעמד ומצב ש"אין עוד מלבדו"¹³².

ויה"ר שהכח שניתן בזמן מ"ת יומשך על כל השנה כולה, שתהי' שנת אורה ושנת ברכה, בכל המצטרך, ועד – "ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות"¹⁷, בביאת משיח צדקנו, שילמד תורה את כל העם כולו⁹⁶, ועד לקיום היעוד⁹⁷ "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

* * *

כה. אע"פ שלימוד התורה הוא א' מתרי"ג המצוות, שעליהם אמרו "אורח חיים פן תפלו"¹⁷⁵, "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה כו' אחת קלה שבקלות ואחת חמורה שבחמורות כו'"¹⁷⁶, מ"מ, מצינו יוקר מיוחד בתורה שאינו בכל המצוות, שעל זה אמרו "כל חפציך לא ישוו בה"¹⁷⁷, "אפילו חפצי

(171) זהר הובא בתניא פ"ד, רפכ"ג. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). ועוד.
(172) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. וראה תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. תקו"ז שם (סד, ב). תניא פל"ו.

(173) ואתחנן ד, לט.
(174) ישעי' מ, ח.
(175) משלי ה, ו.
(176) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. ועוד.

(177) משלי ח, יא.

(165) הלי' ת"ת לאדה"ז ספ"א.

(166) שו"ע או"ח סוסמ"ז.

(167) שם רסמ"ז.

(168) האזינו לב, ג. ברכות כא, א.

(169) וע"ד שמצינו בנוגע לברכות הראי', כמו הרואה מלך, ש"אפילו סומא שיועד שהמלך עובר מברך", לפי שברכת הראי' אינה של הנאה, אלא שע"י כן נזכרים שבחו של מקום ב"ה (לוח ברכה"נ פ"ב ה"ט"ו. סדר ברכה"נ פ"ג ה"ט. וש"נ).

(170) בשילוב שיחת ש"פ נשא שנה זו, ושיחות יום ב'

דחה"ש וש"פ נשא תשל"א.

- 1 שמים"95 (מצוות), והיינו, שהמצוות הם רק "חפצי שמים", בדוגמת חפץ ששייך לאדם, אבל אינו גופו
2 ועצמיותו של האדם, ואילו התורה היא בחי' "שמים" עצמן¹⁷⁸ (ורק בגלל שלימוד התורה הוא גם מצוה,
3 הרי זה נכלל גם בסוג ד"חפצי שמים").
- 4 בנוגע לענין השכר – "אין אתה יודע מתן שכרן של מצוות"¹⁷⁹, ויכול להיות ששכר מצוה (ובפרט
5 מצוה שהזמן גרמא) יהי' גדול יותר משכר התורה; אבל בנוגע לעצם הענין – גדלה מעלת התורה על
6 המצוות.
- 7 וענין זה מובן מדין נוסף שבו מצינו חילוק בין מצוות לתורה:
8 יש דין ש"אין דברי תורה מקבלין טומאה, שנאמר¹⁸⁰ הלא כה דברי כאש נאם ה', מה אש אינו מקבל
9 טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"¹⁸¹, והיינו, שגם כפי שהתורה נמצאת בעולם למטה,
10 ובחוץ-לארץ, ונלמדת ע"י אדם בלתי טהור, נשארת היא "דבריה" (של הקב"ה). ועד שאפילו תלמיד חכם
11 שאסור לבוא בקהל ה"ה "קודם לכה"ג עם הארץ"¹⁶³.
- 12 [ואף ש"עזרא ובית דינו תקנו שלא יקרא בדברי תורה בעל קרי .. עד שיטבול, לא פשטה תקנה זו
13 בכל ישראל, ולא הי' כח ברוב הציבור לעמוד בה, לפיכך בטלה", ונשאר כפי שהדבר הוא ע"פ דין,
14 "שאין דברי תורה מקבלין טומאה אלא עומדין בטהרתן לעולם"¹⁸².
- 15 ואין זה בסתירה למ"ש הרמב"ם¹⁸³ "מעולם לא עשיתי זאת כו'" (לבטל טבילה זו) – כיון שאין זה
16 מעיקר הדין, אלא כמבואר בלקו"ת¹⁸⁴ ש"כתב תר"י¹⁸⁵ שלדברי הכל התפלה מקובלת יותר עם הטבילה"].
- 17 משא"כ בנוגע למצוות – הרי יש כו"כ מצוות שצריך לפרוש מהם בעת הטומאה.
- 18 כו. ונקודת הענין – שתורה היא בחי' שמים, למעלה לגמרי מכל עניני ארץ, כולל גם הדרגא הכי
19 נעלית בארץ, שיש בה החילוק בין חו"ל לא"י, ובא"י גופא – "עשר קדושות"¹⁸⁶, עד לקודש הקדשים
20 – "לפני ולפנים", שזוהי הדרגא הכי נעלית בארץ, אבל עדיין הרי זה בגדרים ד"ארץ", ואילו התורה
21 היא למעלה לגמרי מארץ, ולמעלה אפילו מ"חפצי שמים" – "שמים" עצמן.
- 22 ועפ"ז יש לבאר הדיוק במארו"ל¹⁶³ בנוגע למעלת התורה: "יקרה היא מפנינים מכהן גדול שנכנס
23 לפני ולפנים", אף שיש בכה"ג ענינים נעלים יותר מזה ש"נכנס לפני ולפנים", והראי', שהכניסה לפני
24 ולפנים יכולה להיות גם ע"י כהן מרובה בגדים, אף שחסרה אצלו מעלת הקדושה שע"י המשיחה בשמן
25 המשחה (כמו בבית שני, שהי' מיעוט בקדושה, ונחסר שמן המשחה¹⁸⁷) – כי, מארו"ל זה בא לבאר
26 הטעם שגדלה מעלת העסק בתורה יותר מכה"ג, לפי שמעלת הכה"ג היא שבהיותו בארץ נכנס לביהמ"ק,
27 ועד "לפני ולפנים", שזוהי המדרגה היותר נעלית בארץ; ואילו ע"י העסק בתורה מתעלים למעלה מכל
28 עניני הארץ, למעלה אפילו מכה"ג שנכנס "לפני ולפנים".
- 29 כז. אמנם, ענין זה שייך לבנ"י דוקא, דכיון ש"חלק ה' עמו"¹⁸⁸, "חלק אלקה ממעל"¹⁸⁹, לכן שייכים
30 הם לדרגת התורה שלמעלה מהארץ, למעלה "מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים"; משא"כ נכרי שעוסק
31 בתורה הרי הוא רק "נכהן גדול" (ולא למעלה מזה), דאף שיש בלימודו היוקר שבתורה עצמה, הרי זה
32 רק בדרגת התורה ששייכת לעולם, ולא כפי שהתורה היא למעלה מהעולם, בחי' "שמים" עצמם¹⁹⁰.

(178) ראה גם לקו"ש הנ"ל סכ"ג (ע' 44).

(185) לברכות שם – ד"ה כי אתא.

(186) כלים פ"א מ"ו.

(187) ראה יומא נב, ב. וש"נ. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד. כלי

(179) אבות רפ"ב.

(180) ירמי' כג, כט.

המקדש פ"א ה"ח.

(181) ברכות כב, א.

(188) האזינו לב, ט. וראה תניא אגה"ת פ"ד.

(182) רמב"ם סוף הל' ק"ש.

(189) איוב לא, ב. וראה תניא רפ"ב.

(183) אגרת הרמב"ם לר' פינחס ב"ר משולם – נדפסה בשו"ת

(190) לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ נשא ס"ה ואילך

הרמב"ם ליפסא סי' קמ. אגרות הרמב"ם ע' 178 ואילך.

(תורת מנחם – התוועדות ח"ס ס"ע 414 ואילך).

(184) תבוא מג, סע"ב.

ונקודת הענין – שגוי יכול להגיע רק לתכלית השלימות שיש בארץ, אבל הוא לא יכול להיות למעלה
 מהארץ; כל מציאותו של הגוי ותכלית בריאתו היא – "לא תוהו בראה (אלא) לשבת יצרה"¹⁹¹, שיביא
 תועלת בעולם כו', ועד להענין ד"ועמדו זרים ורעו צאנכם"¹⁹², וזהו גם תוכן הענין דו' מצוות ב"נ, שהם
 לצורך קיום החברה וישוב העולם, אבל אין לו שייכות כלל ל"שמים".

משא"כ בנ"י, יש אצלם ענינים שהם למעלה לגמרי מישוב העולם, ולכן יכול יהודי להשאר בישוב
 גם אם אינו פועל בו, כיון שפועל בענינים שהם למעלה מישוב (ולא כמו גוי, שאם אינו פועל בישוב
 העולם, בטלה מציאותו, כנ"ל סכ"ב).

כח. וכאן המקום לחזור ולדבר אודות הענין הידוע:

ובהקדים – שצריכים לידע שכיון שכל עניני העולם נלקחים מהתורה, שהיא ה"דיפתראות ופינקסאות"
 שעל ידם נברא העולם, כמאמר "אסתכל באורייתא וברא עלמא" (כנ"ל ס"ד), הנה כאשר ההנהגה בעולם
 היא ע"פ התורה, כמ"ש¹⁹³ "ושמר דרך ה' וגו'", אזי יש קיום לבנין העולם, להיותו באופן המתאים
 ל"דיפתראות ופינקסאות" שעל ידם נברא; אבל כשרוצים לשנות זאת, אזי גורמים צרות, ומזיקים לכולם,
 גם לגויים שרוצים להכניסם בין בנ"י כיון שחושבים שבכך עושים להם טובה!...

התורה דואגת גם לטובתם של הגויים, ונותנת גם להם הוראה כיצד להתנהג – לקיים שבע מצוות
 בני נח, וכמ"ש הרמב"ם¹⁹⁴ שצריכים לקיימם "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה
 רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן". ומזה מובן, שכאשר יהודי מתנהג שלא ע"פ תורה, הרי הוא מזיק
 גם לגויים, ובפרט כשמתנהג שלא ע"פ תורה ביחס לגוי, שאז בודאי מזיק לו. וסוף האמת להתגלות –
 שבסופו של דבר מרגיש זאת גם הגוי, ובגלל זה יהיו ליהודי צרות מהגוי.

וכאמור לעיל (סט"ז ואילך) שכאשר אוה"ע שמעו שבנ"י אמרו "נעשה ונשמע" והקב"ה נתן להם
 תורה, ה' עוז לעמו יתן", אזי "פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום", והיינו, שנעשה שלום
 בינם ובין בנ"י, וכן בינם לבין עצמם – כהסיום בילקוט שמעוני: "הלכו איש איש למקומו", מבלי
 להתעסק זה עם זה, ומכ"ש לא להתעסק עם בנ"י! אבל במה דברים אמורים – כשישנה ההקדמה ד"ה'
 עוז לעמו יתן".

כט. וענין זה שייך במיוחד לחג השבועות – כפי שדובר¹⁹⁵ שצריך לנצל את חג השבועות כדי לדבר
 על זה:

בחג השבועות נעשו בנ"י "סגולה מכל העמים"¹⁹⁶, וכפירוש רש"י: "ולא תאמרו אתם לבדכם שלי
 ואין לי אחרים עמכם.. כי לי כל הארץ"¹⁹⁶, והם בעיני ולפני לכלום".

ובחג השבועות קורין מגילת רות, לפי¹⁹⁷ שאז נעשה ענין הגירות אצל בנ"י¹⁹⁸, וגם רות נתגיירה,
 ומשם למדים כמה דיני גירות¹⁹⁹. ומסופר שם²⁰⁰: "ותשק ערפה לחמותה", כיון ש"שבה.. אל עמה ואל
 אלהי", ואילו "רות דבקה בה", באמרה "עמך עמי ואלקין אלקי", ולכן הכניסוה לעם ישראל.

ובסיפור זה רואים גם את התוצאות – שערפה, יצא ממנה גליית, שהי' מזיק ושונא ישראל, ונהרג
 ע"י בן בנה של רות, שהי' משיחן של ישראל!

ל. ומובן עד כמה חמור הדבר שרוצים להכניס גויים ל"עם סגולה"!

וענין זה הוא היפך הצדק והיושר גם כלפי הגוי – לכל לראש בכך שמרמים אותו שנעשה יהודי,
 ונוסף לכך שולחים אותו לעמוד על הגבול, ורוצים עי"ז להגן על בנ"י – בה בשעה שההיפך הוא הנכון:

(196) יתרו יט, ה.

(197) ראה אבודרהם ב"קריאת המגילות במועדים".

(198) ראה יבמות מו, א"ב. וש"נ.

(199) ראה שם מו, ב.

(200) א, יד-טז.

(191) ישעי' מה, יח.

(192) שם סא, ה.

(193) וירא יח, יט.

(194) ה' מלכים ספ"ח.

(195) שיחת ש"פ במדבר ס"ל (תורת מנחם – התוועדויות

ח"ס ע' 341).

- 1 יש דין פלאי – שיש כאלו שלא רוצים להזכירו, כיון שאין הדבר כדאי להם... – בנוגע לגר תושב,
- 2 שאין מושיבין אותם בספר, שנאמר²⁰¹ "עמך ישב בקרבך", ולא בספר, שמא ימסרו העיר ביד גויים²⁰².
- 3 והגע עצמך:
- 4 מדובר אודות "גר תושב", שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ונזהר לעשותן, שאז הוא "מחסידי אומות
- 5 העולם ויש לו חלק לעולם הבא" (כמ"ש הרמב"ם¹⁹⁴), אלא שאינו "גר צדק". ואעפ"כ אומרת התורה
- 6 שאין להושיב אותו בספר, שמא ימסור העיר ביד גויים.
- 7 ועאכו"כ בנדו"ד, שלא מדובר אודות גר תושב, אלא אודות גוי שלא קיבל על עצמו שום דבר, באמרו,
- 8 שאינו רוצה לקבל עליו שום דבר – הרי בודאי שאסור לומר עליו שהוא יהודי, ולערב אותו בין יהודים,
- 9 ולטעון שעושים זאת כדי להגן על הגבול, בה בשעה שזוהי צרה עבור הגבולות והעיירות כו'.
- 10 יש מי שעושה זאת (לא כדי להכעיס, אלא) באמרו, שעם ישראל זקוק לריבוי אנשים. אבל²⁰³ התורה
- 11 אומרת שזוהי סכנה!
- 12 הקב"ה, עליו נאמר "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל"²⁰⁴, הוא גם "איש מלחמה"²⁰⁵, "גענערצ'ל",
- 13 וגם הוא מבין פרק ב"אסטרטגי", והוא אומר שאפילו גר תושב אסור להושיבו על הספר; ואילו הם
- 14 אומרים שגויים שבאים מחוץ לארץ יש לקבל אותם בתור יהודים, גם ללא גיור כהלכה!
- 15 ובשביל זה מוכנים לוותר על יהודים ולזרוק אותם היל"ת – כפי שהציעו ב"פברוארי-אגרימענט"²⁰⁶
- 16 לוותר על עשר מליון יהודים שנמצאים בחו"ל [באמרו, שאין לו שייכות אליהם! – אם אין לך שייכות
- 17 אליהם, איך אתה יכול "למכור" אותם? ... בשביל "למכור" אותם יש לו שייכות אליהם; שייכותו אליהם
- 18 היא רק "לעוותי", אבל לא "לתקוני"²⁰⁷], וגם לוותר על שתים וחצי מליון יהודים שנמצאים בא"י, עי"ז
- 19 שוויתרו על הוספת תיבה (גיור) כהלכה, ו"מתנחמים" בכך שאף אחד לא ידע מי הציע זאת... אבל
- 20 יודעים גם מי הוא, כיון שהדבר הי' בפני יותר משלשה!
- 21 ולא עוד אלא שצועקים שזהו נצחון עבור דת! ורק כשלא הניחו להם להמשיך לרמות, התחילו
- 22 להשתמט!
- 23 – בודאי יכול הקב"ה לפעול ביטול כל הענין בחדש וברחמים, וכך אכן יהי', אבל חבל על הימים
- 24 שבינתיים שבהם מתייסרים יהודים שצריך לרחם עליהם, ועד שנופלים קרבנות רח"ל! ...!
- 25 לא. ובכן: בבואנו מזמן מ"ת, שבו ניתנה התורה מחדש (נוסף לכך שבכל יום צ"ל הענין של מ"ת
- 26 מחדש, ועאכו"כ בזמן מ"ת "אחת בשנה"), ואין השטן שולט בו ביום (כדאיתא בתוס'²⁰⁸) – הנה לכל
- 27 לראש צריך להבחין ולידע שענין זה בא מצד היצה"ר, ועל זה אמרו רז"ל²⁰⁹ "בראתי יצה"ר ובראתי לו
- 28 תורה תבלין", תורת אמת, שעל ידה אפשר לנצח את היצה"ר, ולהודות על הטעות (מבלי להתפעל מה
- 29 יאמרו הבריות) ולומר: דברים שאמרתי לפניכם היו היזק וחורבן הרבים! ...!

(206) = הסכם פברואר.

(207) בענין זה נזכר "פוטר מים ראשית מדון" (משלי יז, יד).
 – ואולי הכוונה לדברי הגמרא (סנהדרין ו, ב): "שנים שבאו
 לפניך לדין, עד שלא תשמע דבריהן, או משתשמע דבריהן ואי
 אתה יודע להיכן דין נוטה, אתה רשאי לומר להן צאו ובצעו,
 משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה, אי אתה רשאי
 לומר להן צאו ובצעו, שנאמר פוטר מים ראשית מדון ולפני
 התגלע הריב נוטש, קודם שנתגלע הריב אתה יכול לנטשו,
 משנתגלע הריב אי אתה יכול לנטשו". ודוגמתו בנדו"ד,
 שהשייכות אליהם אינה יכולה להיות לחצאין כו' (המו"ז).

(208) שבת פט, רע"א.

(209) קידושין ל, ב. וש"נ.

(201) תצא כג, יז.

(202) ראה אנציק' תלמודית ערך גר תושב ס"ב (כרך ו ע'
 רצא). וש"נ.

(203) בענין זה נזכר אודות כוס של זכויות לבנה. – ואולי
 הכוונה לדברי הגמרא (ברכות כח, רע"א (ובפרש"י)): "לשתמש
 אינש יומא חדא בכסא דמוקרא (כוס זכויות יקרה) ולמחר ליתבר
 (אומרים בני אדם במשל הדיוט, יום אחד ישתמש בו בעלי
 ויתכבד בו, ואם ישבר ישבר)", ודוגמתו בנדו"ד, שחושבים
 שתהי' תועלת זמנית בדבר (כמו השימוש בכוס), מבלי להתחשב
 מה יהיו התוצאות (שישבר) – המו"ז?

(204) תהלים קכא, ד.

(205) בשלח טו, ג.

1 וכאמור כמ"פ שאי אפשר לשער ערכו של יהודי – כדברי הבעש"ט²¹⁰ על הפסוק²¹¹ "כי תהיו אתם
2 ארץ חפץ", שכל יהודי הוא כמו "ארץ חפץ" שטמונים בה אוצרות יקרים כו', ועאכו"כ בנוגע ליהודי
3 שצריך לתקן ענין שפגע בפועל במליוני יהודים, הרי בודאי שזכות הרבים מסייעת לו לעמוד על דרך
4 הישר, ולהכריז שברצונו לתקן זאת!
5 ויה"ר שיקויים הענין ד"ה' עוז לעמו יתן" – שיהי' לבנ"י ה"עוז" לעמוד בתוקף נגד כל האויבים,
6 וזו תהי' הכנה קרובה להיפטר מ"עול גלות" אשר "על צווארנו", הן מהגלות שבחו"ל והן מהגלות שבא"י
7 (החל מהגלות אצל ה"אל זר אשר בקרבך"²¹²); ו"ה' יברך את עמו בשלום", שלום אמיתי, כמ"ש¹²⁹
8 "ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד", ועד ש"לא ישא גוי אל גוי חרב"¹³⁰, ו"לא ירעו ולא ישחיתו
9 בכל הר קדשי"⁹⁷, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו, הוא דוד המלך!

* * *

11 לב. בהמשך להמדובר לעיל (סכ"ג) אודות השייכות של לימוד התורה גם לנשים, שיש בזה שני
12 ענינים: (א) העזר לבעל ולבנים, (ב) לימוד ההלכות הצריכות להן, כל מצות עשה שאין הזמן גרמא וכל
13 מצוות לא תעשה – יש להוסיף המדובר כמ"פ²¹³ שבמצוות שגם הנשים חייבות בהן נכללים גם אהבת
14 ה' ויראתו, אחדות ה' וכו', שש המצוות (שסימנם "שש ערי מקלט תהיינה לכם"²¹⁴) שחיובן תמידי²¹⁵,
15 וכדי לקיימן צריכים ללמוד הענינים הקשורים בזה, כמ"ש הרמב"ם²¹⁶: "היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו
16 בשעה שיתבונן האדם וכו'" – שזהו כללות הענין דלימוד החסידות, ולכן הנהיג כ"ק מו"ח אדמו"ר
17 שיעורים בתורת החסידות גם עבור נשי ובנות ישראל²¹⁷.

18 ומזה מובן, שאין לנשים ליפול ברוחן, שהרי יש להם ריבוי ענינים שחייבות ללמוד, והלואי ילמדו
19 כל ענינים אלו,

20 – ולא עוד אלא שגם האנשים הנמצאים כאן, כבודם במקומם מונח... הלואי שילמדו כל הענינים
21 שהנשים חייבות ללמוד...

22 וגדול שכון, ועיקר שכון הוא עבור שילוח ילדיהם לבתי-ספר כשרים לחנכם לתומ"צ מתוך יראת
23 שמים, ועידוד וחיוזוק בעליהם ללמוד תורה, כדברי הגמרא במסכת ברכות²¹⁸: "גדולה הבטחה שהבטיחן
24 הקב"ה לנשים יותר מן האנשים, שנאמר²¹⁹ נשים שאננות קמנה שמענה קולי בנות בטחות האזנה אמרתי
25 .. במאי זכין באקרוי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי
26 רבנן" – ש"חולקת שכר עמהם ושכרה גדול (כ"מצווה ועושה") מאחר שהם מצווים ועושים על ידי¹⁶⁵.
27 ושכר זה כולל כל ברכות ה', שיומשך לכל אחד ואחת "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"²²⁰,
28 למטה מעשרה טפחים, אמן כן יהי רצון, בקרוב ממש.

* * *

30 לג. ככל עניני התורה שהם הוראות – יש גם לימוד והוראה מזה שהתורה ניתנה במדבר²²¹:
31 ובהקדים – שהקב"ה נותן כח לבנ"י ללמוד תורה כדבעי, להבינה לעומקה ולאמיתתה, ומתוך שמחה
32 וטוב לבב.

33 ולכאורה: מה יעשו אלו שנמצאים במקום שאסור שיהיו שם ישיבות בגלוי, וכדי ללמוד תורה צריכים
34 להתחבא במרתף או בעליית-גג, כך, שזהו בדוגמת שתיית מים כשנמצאים במדבר!

(216) הל' יסוה"ת פ"ב ה"ב.
(217) ראה גם תורת מנחם – התועדויות שם ע' 227. וש"נ.
(218) יד, א. וש"נ.
(219) ישעי' לב, ט.
(220) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
(221) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ג ע' 77. וש"נ.

(210) ראה כש"ט בהוספות סנ"ז. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יז
אייר).
(211) מלאכי ג, יב.
(212) ראה שבת קה, ב. וש"נ.
(213) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ע' 57. וש"נ.
(214) מסעי לה, יג.
(215) אגרת המחבר שבראש ספר החינוך (בסופה).

- 1 ובכן: על זה באה ההוראה מנתינת התורה במדבר – להורות שגם כשנמצאים במקום של "נחש שרף
2 ועקרב"²²² יש כח ללמוד תורה, ולהינצל מהנחש שרף ועקרב כו'.
- 3 אבל אעפ"כ, מובן, שאינו דומה לימוד התורה במצב שאין שום קשיים, לגבי לימוד התורה במעמד
4 ומצב הנ"ל, ולכן שכרם גדול ביותר.
- 5 ומזה מובן גם בנוגע לנשים שצריכות ל"אקרוי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גבריהו כי רבנן"
6 בבית-מדרש שנמצא במרתף או בעליית-גג – ששכרם גדול יותר לא רק משכר האנשים, אלא גם משכר
7 הנשים שנמצאות במקום של הרחבה.
- 8 – אין הכוונה למעט ח"ו בשכרן של אלו שנמצאים כאן, כי אם להוסיף בזכותם של האנשים והנשים
9 שנמצאים שם.
- 10 ויה"ר שזכותם תעמוד להם שבקרוב ממש יצאו משם, בחסד וברחמים, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
11 ובבנותינו"⁸², "בקומה זקופה"¹⁰⁹, ובשמחה וטוב לבב.
- 12 וזו תהי' ההכנה לגאולת כלל ישראל בקרוב ממש, ע"י משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות לארצנו.
- 13 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' – ג"פ), והניגון
14 "ניע זשוריצי כלאפצי".
- 15 לאחר ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה – חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכל הנאספים
16 שיחיו מ"כוס של ברכה"].

(222) עקב ח, טו.

אגרות קודש

ב"ה, ר"ח סיון, ה'תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

בעמדנו בריש ירחא תליתאי בו יהב אוריין תליתאי לעם תליתאי ע"י תליתאי ביום תליתאי.

אשר מעניני מתן תורה ונקודתו העיקרית הוא ביטול הגזירה וההבדלה שבין עליונים ותחתונים, ולא עוד אלא שאני (הקב"ה) המתחיל, היינו שביטול זה התחלתו מצד העליון, שאז אין כל הגבלה בזה ועד שאפשר להיות התאחדות גמורה.

יהי רצון שיעשה כאו"א כל התלוי בו בזה בנוגע לעליון ותחתון אשר בכל הענינים – הן הרוחניים והן הגשמיים, הן הפרטים והן הכללים.

מתחיל מדרגות אלו כמו שהן בתורה (סתים וגליא דאורייתא) ועד לתחתון הגשמי והחומרי ממש שאין תחתון למטה ממנו ונפש וחיות רוחנית אשר בו מדבר ה'.

ועשי' ועבודה זו מביאים קיום היעוד: ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר.

בברכה – בלשון הרב הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר – לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות,

מ. שניאורסאהן

בס"ד. שיחת ש"פ נשא, ט' סיון, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. עומדים אנו בימי התשלומין של חג השבועות, ובימי התשלומין גופא – ביום השבת.

ויש לבאר תחילה השייכות של יום השבת לימי התשלומין – בהקדים כללות הענין של ימי התשלומין, שיש לבארו בב' אופנים:

(א) כיון שבימים אלו יכולים להקריב את הקרבנות של חג השבועות – כדברי הגמרא¹: "מניין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה, שנאמר² בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, מקיש חג השבועות לחג המצות, מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה, אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה" – לכן שייכים גם ימים אלו לחג השבועות, שנקראים ימי התשלומין.

(ב) הלימוד בגמרא הוא ששבעת הימים עצמם שייכים לחג השבועות, שגם בו צ"ל ענין של שבעה ימים, כמו בחג המצות ובחג הסוכות; ובגלל שייכותם של הימים לחג השבועות, יכולים להקריב בהם את הקרבנות של חג השבועות.

והנפק"מ בין שני אופנים אלו (ועפ"ז תתברר מסקנת הענין) – בנוגע ליום השבת:

כיון שהלשון הוא "תשלומין כל שבעה", ולא כל ששה,

– כי חג השבועות עצמו נחשב ליום ראשון של התשלומין, וההסברה בזה – לפי שמלבד ענין היו"ט עצמו, שזהו העיקר שבו, יש בו גם ענין של תשלומין לעיקר שבו (כמבואר במ"א³). וע"ד חול המועד, שהוא בעצמו ענין של יו"ט, שיש בו מצות עשה מן התורה "להיות שמח וטוב לב"⁴, ולכן צ"ל בו שתיית יין, כיון ש"עכשיו שאין ביהמ"ק קיים אין יוצאים י"ח שמחה אלא ביי"ח⁵ (כמדובר כמ"פ⁶), ונוסף לזה יש בו גם ענין של תשלומין ליו"ט, שלכן, אם לא ברך שהחיינו ביו"ט, יכול להשלים זאת בחוה"מ⁷ –

הרי זה כולל גם את יום השבת, כיון שאי אפשר שיהיו שבעה ימים ללא יום השבת.

ובכן: אם נאמר שכל ענין ימי התשלומין הוא רק בגלל שבהם יכולים להקריב את קרבנות החג – הרי כיון שביום השבת אי אפשר להקריב את קרבנות החג [כיון שבשבת יכולים להקריב רק את קרבנות היום עצמו, ולא קרבנות שהם תשלומין לחג⁸], נמצא שיום השבת אינו שייך כלל לימי התשלומין.

אבל אם נאמר שהימים עצמם שייכים לחג, וכתוצאה מזה יכולים להקריב בהם את קרבנות החג – שייך גם יום השבת לימי התשלומין, אף שאי אפשר להקריב בו הקרבנות, כי העדר המסובב (הקרבנות) אינו מבטל את הסיבה (שהיום מצד עצמו שייך לחג).

והנפק"מ בפועל – אם יש ביום השבת כל הענינים השייכים לימי התשלומין, שבהם אין אומרים תחנון, שלכן אין לומר ביום השבת "אב הרחמים" ו"צדקתך צדק".

וש"נ.

(1) חגיגה יז, א.

(2) פ' ראה טז, טז.

(3) ראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 77 ואילך. וש"נ.

(4) שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט ס"ו.

(5) שם ס"ז.

(7) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ג ס"ב. וש"נ. וראה גם שיחת אחש"פ ס"ד (תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 118 ואילך). וש"נ.

(8) ראה גם שיחת ש"פ נשא, ט' סיון תשכ"ג ס"ג (תורת מנחם

(6) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ב ריש ע' 114. – התועדויות חל"ז ע' 51).

1 וכיון שרבינו הזקן פוסק (בסידורו) שאין אומרים תחנון "מר"ח סיון עד י"ב בו .. כי החג יש לו
2 תשלומין כל שבעה", ואינו מחלק בין ימות החול ליום השבת, הרי מובן שביום השבת שלאחרי שבועות
3 אין לומר "אב הרחמים" ו"צדקתך צדק", כיון שגם הוא נכלל בימי התשלומין, אף שאי אפשר להקריב
4 בו קרבנות החג.

5 ונוסף על השייכות של יום הש"ק זה לחג השבועות להיותו אחד משבעת ימי התשלומין, ישנה גם
6 השייכות המיוחדת לחג השבועות מצד ענינו של יום השבת, שהרי ביום השבת עולים כל הענינים של
7 ששת הימים שלפניו – הן ע"פ נגלה, כמובן ממאדו¹⁰ "מי שטרח בערב שבת (שקאי על כל ששת ימי
8 השבוע) יאכל בשבת", ועאכו"כ ע"פ קבלה וחסידות¹¹, וא"כ, בשבת שלאחרי חג השבועות עולים גם
9 כל הענינים של חג השבועות.

10 ולכן, כאן המקום להמשיך ולסיים את הענינים שדובר אודותם בחג השבועות, הן בהמאמר, והן
11 בענינים שלפניו ושלאחוריו.

12 ב. דובר בחג השבועות¹² אודות השייכות של התורה לעולם, כולל גם לשבעים אומות העולם – הן
13 מצד אגדה, כדאייתא במדרש רבה בתחלתו שהתורה היא "דיפתראות ופינקסאות" שעל ידם נברא העולם,
14 והן מצד הלכה, ש"נכרי ועוסק בתורה (במצוות דידהו) הרי הוא ככהן גדול"¹³; ונתבאר, שיש אצלם גם
15 מעלת ויוקר התורה מצד עצמה (לא רק כפי ששייכת לקיום מצוות דידהו) – "יקרה היא מפנינים ..
16 מכה"ג הנכנס לפני ולפנים"¹⁴.

17 ומזה למדים גם בנוגע לנשים – שאע"פ ש"אשה אינה במצות ת"ת"¹⁵, מ"מ, כיון ש"חייבות ללמוד
18 מצות שלהן לידע האיך לעשותן כו", יש אצלן גם מעלת ויוקר התורה מצד עצמה, וכמ"ש רבינו הזקן¹⁶
19 שזהו הטעם ש"נשים מברכות ברכת התורה" – דיש לומר בדרך אפשר¹⁷, שמקורו של רבינו הזקן הוא
20 הלימוד במכ"ש וק"ו מנכרי שיש אצלו גם מעלת ויוקר התורה מצד עצמה (אלא שנכרי אינו מברך ברכת
21 התורה, כיון שאינו מחוייב בברכות, משא"כ נשים, כיון שמברכות על מצוות שלהן, מברכות גם ברכת
22 התורה).

23 ג. ובהקדים – שמצינו בדברי האחרונים טעמים נוספים בנוגע לחיוב נשים בברכת התורה:

24 (א) כמו ברכת הנהנין.

25 וענין זה מרומז גם בדברי רבינו הזקן בהתחלת דיני ברכת התורה¹⁸: "ברכת התורה צריך ליזהר בה
26 מאד .. לברך עלי' בשמחה יותר מעל כל הנאות שבעולם", היינו, שזוהי הנאה גדולה יותר מכל הנאות
27 שבעולם, הן הנאות גשמיות והן הנאות רוחניות, ולכן צריך לברך עלי', אע"פ שהיא הנאה רוחנית.

28 [ולהעיר, שאין להביא רא"י שמברכים ברכת הנהנין על הנאה רוחנית מזה שמברכים על "ריח"
29 ש"הנשמה נהנית ממנו"¹⁹ – כי, גם ההנאה מ"ריח" היא (לא הנאה רוחנית, כמו ההנאה מתומ"צ שאינה
30 שייכת לגוף כלל, אלא) הנאה גשמית²⁰, וכפי שרואים שגם אדם גם ביותר שאינו שייך כלל לרוחניות,
31 נהנה מריח, אלא שהיא "רוחנית" רק לגבי שאר הנאות שעל ידם ניתוסף בגשמיות הגוף, שנהנה מהם
32 מצד עצמו, כמו אכילה ושת"י, שנעשים דם ובשר כבשרו, משא"כ ריח, אין הגוף יכול ליהנות ממנו אלא
33 ע"י הנשמה.

הצ"צ (שו"ת יו"ד סס"ג, ח; סק"ב ח"א נח, ד; ח"ב יז, ב)
אודות לימוד התורה שלו (ועאכו"כ בנוגע לאנשים כערכו) לגבי
לימוד התורה של רבינו הזקן: "כשם שבין קדשי קדשים לחולי
חולין כך גבהו דרכיו מדרכינו" (וכיון שכותב זאת בשו"ת, הרי
מובן שזהו ענין בנגלה).

(18) או"ח ר"ס מז.

(19) ברכות מג, ב.

(20) ראה גם רמב"ן וריטב"א שנעתקו בלקו"ש דלקמן ס"ד

הערה *8.

(9) לפני "למנצח גר' יענך".

(10) ע"ז ג, סע"א.

(11) ראה לקו"ת בהר מא, א. ובכ"מ.

(12) שיחת יום ב' דחה"ש סכ"ג (תורת מנחם – התועדויות

ח"ס ס"ע 395 ואילך).

(13) סנהדרין נט, א. וש"נ.

(14) תוס' ב"ק וע"ז שנסמך שם.

(15) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א.

(16) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס מז.

(17) אע"פ שמי יבוא בסוד ה' ובסוד עבדיו הנביאים, וכמ"ש

ועאכו"כ לפי המבואר²¹ בפירוש ש"הנשמה נהנית ממנו", שע"י הריח ממשיכים את הנשמה אל הגוף,¹
כפי שרואים שכאשר אדם מתעלף, רח"ל, אזי ע"י ריח חזק חוזרת ונמשכת הנשמה אל הגוף – הרי מובן²
בודאי שזוהי הנאה גשמית].³

(ב) מצד הלימוד המיוחד בנוגע לברכת התורה – "מנין לברכת התורה לפני" מן התורה, שנאמר²² כי⁴
שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיננו²³.⁵

[אך עפ"ז ה' צ"ל החיוב דברכת התורה על כל מי שלומד תורה – גם נכרי, כי, בשלמא אם ברכת⁶
התורה היא כמו ברכת הנהנין, אין זה שייך לנכרי שלא נצטווה על ברכת הנהנין (הן לפי הקס"ד שזהו⁷
חיוב מן התורה, כמו ברכת המזון, והן לפי המסקנא להלכה שזהו חיוב מדרבנן²⁴); אבל אם זהו גדר⁸
וחיוב מיוחד בלימוד התורה, הרי זה שייך לכל מי שלומד תורה, גם נכרי. ויש לתרץ (בדוחק), שכיון⁹
שלמדים זאת ממ"ש "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלקיננו", הרי זה שייך רק לאלו שלהם אמר משה¹⁰
רבינו פסוק זה – בני דוקא].¹¹

ונתבאר הקושי שבטעמים אלו, שעפ"ז היו הנשים צריכות לברך בכל פעם שמתחילות ללמוד – שזהו¹²
חידוש שלא אישתמיט תנא בשום מקום לאמרו; ורק לפי דברי רבינו הזקן* שהברכה היא מצד החיוב¹³
ללמוד מצוות שלהן", הרי כיון שחיוב זה הוא במשך כל היום, די להן בברכה פעם אחת בכל יום,¹⁴
כמו באנשים.¹⁵

[ולהעיר מהמבואר בכמה שיחות²⁸ אודות אופן לימודו של רבינו הזקן – שמלכתחילה למד הענין¹⁶
(עם כל הטעמים והנימוקים כו') כפי שהוא לאמיתתה של תורה (שעפ"ז מתורצות מיד כו"כ קושיות¹⁷
כו'), ורק לאחר"ז הוסיף לבאר מדוע אי אפשר לומר סברא זו או אחרת; ולא באופן שתחילה ישנו מצב¹⁸
ד"במחשכים הושיבני"²⁹, שלא יודעים את הפירוש, ומגששים באפילה כו' (מ'טאפט א וואנט...), עד¹⁹
שסוכ"ס באים לפירוש האמיתי.²⁰

ועד"ז בנדר"ד – בנוגע לטעם שנשים מברכות ברכת התורה: אין הכוונה שבגלל שיש קושי בשאר²¹
הטעמים, ונשארת רק הסברה אחת, לכן אין ברירה ובהכרח לפרש כן, אלא מלכתחילה זהו הטעם²²
האמיתי].²³

ד. המשך השיחה³⁰ – (א) שמצד החיוב התמידי לעסוק בתורה יש לאדם שייכות ללימוד התורה גם²⁴
בשעה שאינו עוסק בה, ולכן לא צריך דעת בפועל שלא ייקרא הפסק והיסח הדעת (אא"כ עושה ענין²⁵
הפכי), כמו בתפילין, כי עצם החיוב מקשר האדם למצוה³¹, (ב) השייכות של ברכת התורה ל"ברכות²⁶

(*) החילוק בין דברי האחרונים הנ"ל לדברי אדה"ז: לדידהו – ה"ז ענין בפ"ע שנהנה ממנו (ולכן מברכת) וכיו"ב. משא"כ
לאדה"ז – ה"ז חיוב (א) הקשור במצוותיהן שכמה מהן חיובן כל היום, (ב) שבכלל גמרו קיום המצוה, ולכן בכלל הברכה
צ"ל בעת הגמר (וע"ד שאין מברכים על עשיית הסוכה²⁵ – אף שנאמר²⁶ "תעשה", ובירושלמי²⁷ שמברכין לעשות כו'),
אלא שכיון שחייבות ללמוד כו' יש בזה ענין דחביבותא וכו' מכל הנאות כו'.

(28) ראה סה"ש תש"ו ע' 28.
(29) איכה ג, ו. וראה סנהדרין כד, א.
(30) במענה על השאלה שלכאורה גם לולי זה שחייבות
ללמוד כו', לא יצטרכו הנשים לברך בכל פעם שמתחילות
ללמוד, כי, (א) הפסק הלימוד אינו חשיב היסח הדעת, (ב) "ברכת
התורה היא כברכות השחר שלא תיקנו אותן אלא פ"א ביום".
(31) משא"כ בתרומה וקדשים (ראה אנציק' תלמודית ערך
הסח הדעת בתחלתו (כרך ט ע' תקמו ואילך). וש"נ) – לא די
בכך שאינו מסיח דעתו בפירוש, אלא צריך דעת בפועל, כיון
שצריך לפעול קישור האדם עם הקרבן וכיו"ב.

(21) ראה סה"מ תרנ"ד ע' פו. תורת מנחם – התועדויות
סה"מ כסלו ע' קפג. תורת מנחם – התועדויות חי"ב ע' 22. חכ"ג
ע' 188. ועוד.
(22) האזינו לב, ג.
(23) ברכות כא, א.
(24) ראה אנציק' תלמודית ערך ברכות הנהנין בתחלתו (כרך
ד ע' שכט ואילך). וש"נ.
(25) ראה שו"ע או"ח רסתרמ"א. וש"נ.
(26) פ' ראה טז, יג.
(27) ברכות פ"ט ה"ג.

1 השחר שלא תיקנו אותן אלא פ"א ביום³² היא רק כשהחיוב דלימוד התורה הוא במשך כל היום, כמו
2 ברכות השחר, ש"תקנום³³ חכמים על .. מה שהבריות נהנין בכל יום שיברכו .. בפעם הראשונה שנהנין
3 הנאה זו בכל יום ויום³⁴ – נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה³⁵ בלקו"ש חי"ד
4 ע' 148 ואילך.

* * *

6 ה. כמו"כ נתבאר בחג השבועות³⁶ שמצד מעלת התורה נעשה לומד התורה בדרגא נעלית יותר אפילו
7 מכהן גדול – "קודם לכהן גדול"³⁷, ועד שאפילו מי שאסור לבוא בקהל, אם הוא "תלמיד חכם", הרי
8 הוא "קודם לכהן גדול עם הארץ"³⁸; ויתירה מזה: "אפילו נכרי" – שהוא למטה אפילו מהדרגא הכי
9 פחותה שבבני – אם הוא "עוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול"³⁹.

10 [ועפ"ז יש לבאר (בדרך אגב) סיפור הגמרא³⁹: "מעשה בנכרי אחד .. (ש)בא לפני שמאי (ואח"כ
11 לפני הלל) אמר לי' גיירני על מנת שתשימני כהן גדול" – דלכאורה אינו מובן⁴⁰: מדוע רצה להיות כהן
12 גדול – "אטו⁴¹ בשופטני עסקינן"? ! ובודאי לא מסופר בגמרא אודות אדם לא נורמלי שרצה להיות כהן
13 גדול, שהרי כל סיפור בתורה יש בו תוכן והוראה. אך הענין הוא – שכיון ש"אפילו נכרי ועוסק בתורה
14 הרי הוא ככהן גדול", לא הבין הנכרי מדוע אינו יכול להיות כה"ג כפשוטו בביהמ"ק, עד ש"הלך³⁹ וקרא
15 .. והזר⁴² הקרב יומת", שאז חזר בו מרצונו להיות כה"ג, כיון שהבין שטובתו שלא יהי' כה"ג, כדי שלא
16 תתבטל מציאותו].

17 אך יש בזה חילוק – שיהודי שעוסק בתורה הרי הוא "קודם (למעלה מ) כהן גדול", ואילו נכרי שעוסק
18 בתורה הרי הוא רק "ככהן גדול", אבל לא למעלה ממנו.

19 ולכאורה אינו מובן – דממה-נפשך: אם מצד מעלת התורה אין הגבלות כלל – מדוע נכרי שעוסק
20 בתורה הוא רק ככה"ג, ולא למעלה ממנו; ואם לימוד התורה אינו יכול להעלות את הלומד כל כך –
21 מדוע יהודי שעוסק בתורה הוא למעלה מכה"ג?

22 ו. ויובן בהקדם משנ"ת במאמרי חג השבועות⁴³ שיש בתורה ב' ענינים:

23 מחד גיסא – התורה היא למעלה מהעולם לגמרי, וכמובן ממ"ש על דברי תורה: "הלא כה דברי
24 כאש"⁴⁴, כשם ש"ה' אלקיך אש אוכלה הוא"⁴⁵ – שטבע האש שנמשך למעלה [ולא כמו שאר היסודות
25 ששייכים לארץ: יסוד העפר – ארץ עצמה, ויסוד המים – שיוורדים ממקום גבוה למקום נמוך, ויסוד
26 הרוח – שאמנם לא יורד למטה, אבל גם לא עולה למעלה], כך, שגם בהיותה למטה הרי היא נשאת
27 למעלה מהעולם.

28 ולאידך גיסא – ניתנה התורה למטה דוקא, ובאופן שמתלבשת בעולם כדי לברר ולזכך את העולם
29 ולפעול בו שיהי' בתכלית העילוי השייך לו, כך, שאין זה ענין שלמעלה מהעולם לגמרי, אלא שפועל
30 בעולם שבהיותו במציאותו יהי' בתכלית העילוי.

31 וכמו בכל ענין, ניתוסף עריבות ("ס'איז געשמאקער") כשמוצאים אותו גם בהלכה:

32 יש דין ש"דברי תורה אינן מקבלין טומאה"⁴⁶, שלכן, גם מי שאינו טהור יכול ללמוד תורה, כיון
33 שהטומאה שלו אינה נדבקת לתורה. ולאידך גיסא יש דין שאסור ללמוד תורה במבואות המטונפות⁴⁷.

(32) שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ז ס"ז. וש"נ.

(33) שם רסמ"ז. וש"נ.

(34) ועפ"ז יש לבאר עוד כמה ענינים ודיוקים בשו"ע של רבינו הזקן, אלא שאין כאן מקומם.

(35) בשילוב שיחת יום ב' דחה"ש שנה זו.

(36) שיחת יום ב' דחה"ש סכ"ו (תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 352 ואילך).

(37) ח"ס ע' 399.

(38) הוריות יג, א.

(39) איך שיהי' הביאור בזה – כיצד יכולה להיות מציאות כזו.

(39) שבת לא, א.

(40) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 232.

(41) ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז, א. ועוד.

(42) במדבר א, נא. ועוד.

(43) ראה גם ד"ה ויהי ביום השלישי דליל א' דחה"ש (תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 352 ואילך).

(44) ירמ' כג, כט.

(45) ואתחנן ד, כד. וראה לקו"ת ר"פ אחרי. ובכ"מ.

(46) ברכות כב, א. רמב"ם הל' ק"ש בסופן.

(47) ראה טושר"ע ואדה"ז או"ח ספ"ה. וש"נ.

- ולכאורה אינו מובן⁴⁸: כיון שדברי תורה אינן מקבלין טומאה, מדוע אסור ללמוד תורה במבואות המטונפות – הרי התורה לא תקבל את הטומאה מהמבואות המטונפות, וא"כ, הי' צ"ל מותר – ובמילא צריך⁴⁹ – ללמוד שם?!
- ואין לומר שהאיסור ללמוד במבואות המטונפות הוא משום בזיון, שהרי גם הלימוד ע"י אדם בלתי טהור הוא בזיון (והרי אין לומר שאין זה בזיון כיון שאף אחד אינו יודע שהוא בלתי טהור – כי: (א) הדין הוא שמותר לו ללמוד כאשר גם אחרים יודעים שהוא טמא, (ב) הבזיון הוא גם בנוגע ללומד עצמו שיועד שהוא בלתי טהור).
- והביאור בזה⁵⁰ – שהחילוק הוא אם הטומאה היא אצל איש ישראל או שהיא בענין שבעולם: כל אחד מישראל הוא תמיד למעלה מהעולם וקודם לעולם⁵¹, ולכן נמצא תמיד במעמד ומצב של טהרה, כפי שאומר כל אחד⁵²: "נשמה שנתת בי טהורה היא" – לא רק קודם ירידתה בגוף, אלא גם לאחר ירידתה בגוף. וכיון שסוכ"ס "לא ידח ממנו נדח"⁵³, הנה מבלי הבט על כל מה שיהי' בינתיים – ישאר טהור. וא"כ, הרי זה ע"ד הדין ששינוי החזור לברייתו אינו שינוי (גם קודם שחזור לברייתו)⁵⁴. ולכן, כשיהודי לומד תורה שקדמה לעולם אלפיים שנה⁵⁵, הנה גם כפי שהתורה באה לעולם ונלמדת ע"י יהודי שנמצא במעמד ומצב בלתי טהור, נשארת התורה למעלה מהעולם.
- משא"כ כשמדובר אודות ירידת התורה בעניני העולם – שהרי התורה ירדה למטה ונתלבשה בעניני העולם כדי לברר ולזכך אותם (והרי ידוע⁵⁶ שעבודת הבירורים היא באופן של התלבשות בלבושי המתברר כו'), ועד שאפילו נכרי יכול ללמוד תורה [ואף שאצלו אין זה באופן שנעשה דם ובשר כבשרו, הרי זה עדיין באופן שהתורה באה למטה בפנימיות, ולא כמו מצוה שהיא רק באופן מקיף] – אזי יכולה הטומאה לידבק לתורה, ולכן אסור ללמוד תורה במבואות המטונפות.
- ז. ועפ"ז מובן החילוק בלימוד התורה בין איש ישראל לנכרי – שאיש ישראל שלומד תורה הוא למעלה מכה"ג, ואילו נכרי שלומד תורה הוא רק ככה"ג⁵⁷:
- איש ישראל (אפילו אם הוא אסור לבוא בקהל, הרי גם הוא איש ישראל) הוא בעצם למעלה מהעולם, ולכן, ע"י לימוד התורה הרי הוא מתעלה למעלה מכל הענינים שישנם בעולם, למעלה אפילו מכה"ג ש"נכנס לפני ולפנים", שזהו המקום הכי נעלה שבעולם.
- משא"כ נכרי שקשור עם מציאות העולם, יכול להתעלות ע"י לימוד התורה רק לתכלית העילוי שבעולם – קדש הקדשים, "לפני ולפנים", אבל זהו עדיין בעולם [שהרי קדש הקדשים הוא מקום גשמי בעולם, ששם נכנס הכה"ג ביוהכ"פ בגשמיות (בודאי היתה גם הכניסה והעלי' בהיכלות רוחניים, אבל העיקר היא הכניסה לקדש הקדשים בגשמיות)], אבל לא למעלה מזה, למעלה מהעולם לגמרי (כמדובר בחג השבועות⁵⁸).
- ח. וענין זה בא בהמשך להמדובר לאחרונה אודות הענין ד"מיהו יהודי":
- רוצים כאן להשוות לא רק שני ענינים שיש ביניהם איזה דמיון והשתוות, אלא שני ענינים שאין ביניהם שייכות כלל, ולא עוד אלא שהם הפכיים זמ"ז – דכשם שישנה ההבדלה בין אור לחושך, כך בשעת מ"ת, שאז "בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", נעשית ההבדלה בין ישראל לעמים.

התועודיות חנ"ה ע' 182 ואילך. וש"נ.
(55) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד.
וש"נ. זח"ב מט, א.
(56) ראה סה"מ תרכ"ט ע' קפו ואילך. תרנ"ח ע' קעב ואילך.
ועוד.
(57) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 38; ע' 44 הערה 57 (משיחה זו).
(58) שיחת יום ב' דחה"ש סכ"ו ואילך (תורת מנחם – התועודיות ח"ס ע' 399 ואילך).

(48) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חל"ט ע' 328.
"רשימת המנורה" ע' קיג בהערה (ובהנמקן שם).
(49) שהרי בכל רגע פנוי יש חוב ללמוד תורה.
(50) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חל"ב ע' 128 ואילך.
(51) ראה ב"ר פ"א, ד. ועוד.
(52) נוסח ברכת "אלקי נשמה כו'" (מברכות ס, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז ה"ג. ועוד).
(53) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.
(54) ראה ב"ק צג, ב. צו, א"ב. וראה גם תורת מנחם –

- 1 ואע"פ שגם נכרי יכול ללמוד תורה (בענינים השייכים אליו), וא"כ, איך אפשר לומר שמ"ת פעל
2 הבדלה בין ישראל לעמים – הרי החילוק הוא (כאמור לעיל) שנכרי שלומד תורה הרי הוא נשאר קשור
3 עם העולם, משא"כ בני, שמתעלים למעלה מהעולם.
- 4 וע"ד הפעולה דמ"ת לגבי לימוד התורה של האבות⁵⁹ – שהתורה שלמדו האבות, ככל שגדלה מעלתה
5 כו', הגיעה רק עד לשרש הנאצלים, ואילו מ"ת פעל ביטול הגזירה ש"תחתונים לא יעלו לעליונים"⁶⁰,
6 כך, שע"י לימוד התורה מתאחדים בני"י עם הקב"ה (הבורא) בעצמו.
- 7 ועד"ז הוא גם החילוק בין בני"י לגויים – שגוי נשאר תמיד קשור עם העולם, כך, שנשאר בגדר
8 "נכרא", ואילו יהודי, ע"י לימוד התורה הוא מתאחד בתכלית עם הבורא; והרי אין לך "אין ערוך" גדול
9 יותר מאשר הריחוק בין נכרא לבורא.
- 10 ט. וה"בכך" מזה בעבודה בפועל:
- 11 ע"י לימוד התורה – נעשה יהודי בעה"ב על העולם, כפי שמצינו בירושלמי⁶¹ שפס"ד של ב"ד בנוגע
12 לעיבור השנה או החודש משנה את מציאות העולם – ש"בתולי" חוזרין", כיון שהתורה היא למעלה
13 מהעולם, ולכן ע"י התורה נעשים בני"י בעה"ב על מציאות העולם לשנותו כו'. – תורה עצמה אינה יכולה
14 לפעול זאת, כי אם עי"ז שיהודי לומד תורה⁶².
- 15 ועד שע"י התורה פועל יהודי בעולם שיהי' בו גילוי אלקות – לאחר שפועל תחילה בעצמו, ע"י
16 הלימוד באופן של ביטול כו' (כמדובר במאמר שלפנ"ז⁶³), ועי"ז פועל גם בחלקו בעולם, ועד שפועל
17 בכל העולם, והיינו, שע"י שהקב"ה נעשה "אלקינו", אזי נמשך אח"כ להיות "מלך העולם".
- 18 וכיון ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד"⁶⁴, הרי ע"י פעולת התורה בעולם נעשה גם העולם חד עם קוב"ה,
19 וזוהי ההכנה לקיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו"⁶⁵ ש"ה' הוא האלקים בשמים ממעל
20 ועל הארץ מתחת אין עוד"⁶⁶.
- 21 וכמבואר בתניא⁶⁷ ש"כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה .. רק שאח"כ גרם החטא ונתגשמו
22 הם והעולם, עד עת קץ הימין, שאז יזדכך גשמיות הגוף והעולם ויוכלו לקבל גילוי אור ה' שיאיר
23 לישראל ע"י התורה כו'", וממשיך, ש"מיתרון ההארה לישראל יגי' חושך האומות ג"כ, כדכתיב וכו'",
24 ומביא על זה ד' פסוקים (שזהו ענין הדורש ביאור מיוחד⁶⁸ – מדוע הוצרך להביא ד' פסוקים דוקא, לא
25 פחות ולא יותר)⁶⁹.
- 26 * * *
- 27 י. מאמר (כעין שיחה) ד"ה נשא את ראש בני גרשון גם הם.
- 28 * * *
- 29 יא. הביאור בפירוש רש"י⁷⁰ על הפסוק⁷¹ "כה תברכו את בני ישראל אמור להם", "אמור להם, כמו
30 זכור שמור .. אמור להם, שיהיו כולם שומעים, אמור, מלא, לא תברכם בחפזון ובבהלות, אלא בכוונה
31 ובלב שלם",

(59) ראה סה"מ תרנ"ד ע' ר. תרע"ח ע' קסה. תרפ"ט ע' 269.

(60) תש"ג ע' 23. ועוד.

(61) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו. ועוד.

(62) כתובות פ"א ה"ב ובקה"ע שם. וש"נ.

(63) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ו ע' 242.

(64) ד"ה וידבר אלקים דיום ב' דחה"ש פ"ד (תורת מנחם – התועדויות ח"ס ע' 373).

(65) זהר הובא בתניא פ"ד, רפכ"ג. וראה זהר ח"א כד, א.

(66) ח"ב ס, א. תקי"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). ועוד.

(67) ישע"י מ, ה.

(68) ואתחנן ד, לט.

(69) ראה לקיט לוי"צ הערות לספר התניא שם (ע' טו). סד"ה וארא תשל"ה. התועדויות תשמ"ו ח"ב ריש ע' 815.

(70) חסר הסיום (המו"ל).

(71) כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל ריבוי קושיות על פירוש רש"י, באמרו לא' המסובים למנות את מספרם (ומידי פעם שאל היכן אוהזים במספר הקושיות), ולאחרי הקושיא הי"ט, אמר (בבת"שחוק) שיש עוד קושיות, אבל מסתמא מספיק י"ט קושיות בפעם אחת! ... ואח"כ בהתחלת הביאור אמר, שנוסף על י"ט הקושיות, יש גם הקושיא העשרים.

(72) פרשתנו ו, כג.

— דכיון שנאמר "אמור להם" (ולא "אמור" סתם, שיכול להתפרש שאינו ציווי אלא לשון מקור),¹
 הרי זה ציווי, אלא שאעפ"כ נאמר בלשון מקור, "כמו זכור שמור", כיון שזהו ציווי תמיד, וכן ברכת
 כהנים היא ענין תמיד — בזמנים קבועים בשנה (וע"ד "תמיד" שנאמר במנורה⁷², להיותו בכל לילה, אף
 שאינו בכל משך המעל"ע).

אך עדיין אינו מובן: כיון שלא נתפרש כאן הזמן הקבוע לברכת כהנים — למה נאמר בכלל "אמור
 להם", לאחר שכבר נאמר הציווי "כה תברכו", וגם, למה נאמר "אמור להם", בלשון רבים, ולא בלשון
 יחיד, כמו נוסח הברכה? — ועכצ"ל שכאן מדובר גם אודות ענין שנוגע לשומעים ("להם") — "שיהיו
 כולם שומעים", היינו, שהברכה היא אמנם לכל אחד בתור יחיד, אבל כל יחיד מתברך בתור חלק מהכלל.
 וכיון שיש כאן ברכה וכוונה הן ליחיד והן לכלל, יש צורך לשלול שלא יהי' זה בחפזון ובבהלות,
 אלא בכוונה ובלב שלם —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 76 ואילך.

* * *

יב. באגרת התשובה אוחזים עתה בפרק י"א, בביאור מ"ש⁷³ "וחטאתי נגדי תמיד", "נגדי דייקא ..
 מרחוק" (כמשנ"ת בהתוועדות שלפנ"ז⁷⁴), ומבאר, ש"המכוון רק לבלתי רום לבבו ולהיות שפל רוח בפני
 כל האדם כשיהי' לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'".

וצריך להבין⁷⁵:

(א) מהו הצורך להבהיר ולשלול "לבלתי רום לבבו" — הרי לעיל מיני' דובר אודות הכנעת הלב להיות
 נשבר ונדכה כו', ומהי הנתינת מקום שיהי' "רום לבבו", שלכן צריך להזהיר "לבלתי רום לבבו"?!
 ולהעיר, שמצינו לשון זה בתניא גם באגה"ק ד"ה קטנתי⁷⁶: "לבלתי רום לבבם כו'", אבל שם מובן
 הצורך בהבהרה זו — דכיון שהי' ענין של נצחון, ונצחון גדול, ועד שאפילו מלכות המדינה הכירה האמת,
 והניחה לרבינו הזקן להפיץ תורת החסידות עוד יותר מאשר מקודם לכן, הרי מובן שענין זה יכול להביא
 לידי רוממות הלב מצד קדושה, כמ"ש⁷⁷ "ויגבה לבו בדרכי ה'". [ועד שמצינו עונש על העדר הענין
 ד"ויגבה לבו" במקום שהי' צריך להיות⁷⁸], ולכן הוצרך רבינו הזקן להבהיר "לבלתי רום לבבם מאחיהם
 כו'".

אבל כאן באגה"ת, שמדובר אודות הצורך בהכנעת הלב להיות נשבר ונדכה, "להיות ממארי דחושבנא
 בעומק הדעת להעמיק דעתו ובינתו שעה אחת בכל יום כו'⁷⁹" — הנה כשנמצא בתנועה של מרירות
 ממעמדו ומצבו, איך יתכן שלפתע ירום לבבו?!

(ב) מה שייך כאן הענין שצריך "להיות שפל רוח בפני כל האדם"?!

בחלק ראשון בתניא⁸⁰ ביאר רבינו הזקן בארוכה כיצד "לקיים מאמר רז"ל⁸¹ והוי שפל רוח בפני כל
 האדם", אבל ההתבוננות שנתבארה שם אינה שייכת לענין התשובה; ולמה מביא רבינו הזקן באגה"ת
 הענין ד"שפל רוח בפני כל האדם", ובפרט כפי שמוסיף ומדגיש "להיות שפל רוח בפני כל האדם —
 כשיהי' לזכרון בין עיניו שחטא נגד ה'"?!

(ג) מהו דיוק הלשון "לזכרון בין עיניו" — דלכאורה זכרון אינו קשור עם העינים?

(76) ס"ב (קג, ב).

(77) דברי הימים"ב יז, ו.

(78) ראה — לדוגמא — הקדמת התניא (קרוב לסופה).

(79) אגה"ת פ"ז.

(80) פ"ל.

(81) אבות פ"ד מ"י.

(72) ר"פ תצוה ובפרש"י. אמור כד, ב ובפרש"י.

(73) תהלים נא, ה.

(74) שיחת ש"פ במדבר סי"ד ואילך (תורת מנחם —

התוועדויות ח"ס ס"ע 325 ואילך).

(75) מכאן עד סוסט"ו — נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא

(קאָרף) ח"ב ע' רמט ואילך.

- 1 ואם כוונת רבינו הזקן היא שיהי' הזכרון באופן תמידי – הול"ל "לזכרון תמיד", כלשון הכתוב⁸²:
 2 "לזכרון גו' תמיד", ולא "לזכרון בין עיניו".
- 3 ומ"ש גבי תפילין "לזכרון בין עיניך"⁸³ – הרי הפירוש הוא ש"בין עיניך" הוא המקום שבו מניחים
 4 התפילין שהם לזכרון, ולא שחלק הגוף שבו שייך ענין הזכרון הוא העינים.
- 5 ואם כוונת רבינו הזקן לחלק הגוף שבו שייך ענין הזכרון – הרי מצינו מ"ש גבי האפור "על שתי
 6 כתפיו לזכרון"⁸⁴, וכן גבי החושן "על לבו גו' לזכרון"⁸²; ולמה מדייק "לזכרון בין עיניו"?
- 7 יג. וממשיך רבינו הזקן: "ואדרבה לענין השמחה יועיל זכרון החטא ביתר שאת בכדי לקבל בשמחה
 8 כל המאורעות המתרגשות ובאות וכו'", ומביא על זה שני מאמרי רז"ל: "הנעלבין ואינן עולבין שומעים
 9 חרפתם ואין משיבים עושים מאהבה ושומחים ביסורים וכו'"⁸⁵, ו"כל המעביר על מדותיו מעבירי' לו על
 10 כל פשעיו"⁸⁶.
- 11 וצריך להבין⁸⁷:
- 12 המקום העיקרי שבו מבאר רבינו הזקן שצריך לקבל בשמחה כל המאורעות כו', הוא – לא כאן
 13 באגה"ת, אלא בחלק ראשון שבתניא⁸⁸ (וכן באגה"ק⁸⁹), ולכן מביא שם גם השכר על ענין זה – "ארז"⁸⁵
 14 כי השמחים ביסורים עליהם הכתוב⁹⁰ אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו וכו'", ואילו כאן באגה"ת
 15 אינו מזכיר את ענין השכר ("עליהם הכתוב אומר וכו'"), אלא רק מה שנוגע לעבודה בפועל⁹¹, כיון שאין
 16 זה המקום העיקרי לביאור ענין זה.
- 17 וא"כ אינו מובן:
- 18 (א) מה נוגע כאן האריכות בפרטי הדברים – "לקבל בשמחה) כל המאורעות המתרגשות ובאות בין
 19 מן השמים בין ע"י הבריות בדיבור או במעשה", שלא נזכרו במקום העיקרי, אלא באגה"ת דוקא?
- 20 (ב) כיון שאינו מזכיר כאן את ענין השכר (ש"עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו
 21 וכו'"), למה מביא בכלל מארז"ל "הנעלבין ואינן עולבין שומעים חרפתם ואין משיבים עושים מאהבה
 22 ושומחים ביסורים וכו'" – מהי שייכותו לענין התשובה?
- 23 (ג) גם צריך להבין מדוע מביא מארז"ל הב', "כל המעביר על מדותיו מעבירי' לו על כל פשעיו" –
 24 הרי ענין זה שייך להתחלת אגה"ת, וכמבאר שם⁹² "שנמחל לו לגמרי . . ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר
 25 וכו'"; ועאכ"כ כשאוחזים כבר בפ"א, לאחר שילימות התשובה, הן תשובה תתאה והן תשובה עילאה,
 26 כך שישנו גם ענין השמחה וכו'. וא"כ, מדוע חוזר ומזכיר כאן הענין ש"מוחלין לו על כל פשעיו"?
- * * *
- 27
- 28 יד. והביאור בזה:
- 29 באגה"ת כאן מדובר אודות אדם ששב בתשובה שלימה, והגיע כבר לדרגת תשובה עילאה שהיא
 30 מתוך שמחה, וכפי שמביא לפנ"ז הפסוקים⁹³ "תשמיעני ששון ושמחה וגו' ורוח נדיבה תסמכני וגו'",
 31 ובדודי שהקב"ה ממלא בקשתו להשמיעו ששון ושמחה, וליתן לו רוח חדשה באופן של נדיבות, שבוה
 32 נכלל גם הענין ד"לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי"⁹⁴.

(89) סי"א וסכ"ב.

(90) ס' שופטים ה, לא.

(91) לכאורה הכוונה למ"ש (בחצאי עיגול) "וזו עצה טובה להנצל מכעס ומכל מיני קפידא וכו'" (המו"ל).

(92) פ"ב.

(93) תהלים נא, יו"ד-יד.

(94) שם, יב.

(82) תצוה כח, כט.

(83) בא יג, ט.

(84) תצוה שם, יב.

(85) שבת פח, ב. יומא כג, א.

(86) יומא שם, ושי"ג.

(87) לשלימות הענין – ראה גם שיחת ש"פ בהעלותך סכ"ג

(תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 453 ואילך).

(88) פכ"ו.

- וכיון שנעשה אצלו מעמד ומצב של ששון ושמחה, לב טהור ורוח חדש ועד לאופן של רוח נדיבה – אזי יכול להיות שירום לבבו.
- ועל זה אומר רבינו הזקן, שעוד לפני שביקש כל הענינים הנ"ל, הקדים כבר "וחטאתי נגדי תמיד", שהמכוון בזה – "לבלי רום לבבו", כי אע"פ שיש אצלו ענינים נעלים כאלו, הרי כיון ש"חטאתי נגדי תמיד", לא ירום לבבו, "כשיהי' לזכרון . . שחטא נגד ה'".
- ומוסיף רבינו הזקן גם הצורך "להיות שפל רוח בפני כל האדם" – דכיון שכבר שב בתשובה שלימה, והגיע לענינים נעלים כאלו שאין לכל אדם, אזי לא מספיקה ההתבוננות שנתבארה בחלק ראשון שבתניא, אלא יש צורך בהוספה בהתבוננות כדי לפעול על עצמו "להיות שפל רוח בפני כל האדם" – "כשיהי' לזכרון . . שחטא נגד ה'".
- טו. ומדייק רבינו הזקן "כשיהי' לזכרון בין ענינו":
- החילוק בענין הזכרון בין "על . . כתפיו", "על לבו" ו"בין ענינו" הוא – שהלב מורה על ענין המדות שמקומם בלב; הכתפים שהם בין הלב לראש מורים על מיצר הגרון שמפסיק בין המוחין למדות, ובכללות הו"ע המדות שבדעת; והענינים שהם בראש מורים על ענין המוחין שמקומם בראש.
- וכאן נוגע ענין הזכרון כפי שהוא במוחין – "לזכרון בין ענינו":
- לכאורה אינו מובן: כיון ש"אין המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו", אלא צריך להיות ענין השמחה – איך יכול להיות הענין ד"חטאתי נגדי תמיד", "שיהי' לזכרון . . שחטא נגד ה'", הרי זה סתירה מיני' ובי'?!
- ועל זה מדגיש רבינו הזקן "שיהי' לזכרון בין ענינו כו'", שזהו"ע הזכרון כפי שהוא מצד בחי' המוחין – כמבואר בכ"מ⁹⁵ שמוחין יכולים לסבול שני הפכים, והיינו, שאין זה כמו במדות שענין אחד הוא בסתירה לענין השני (אא"כ "חדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא ובכי' תקיעא בלבאי מסטרא דא"⁹⁶, שהם בב' מקומות שונים), משא"כ במוחין, שיכולים להיות גם שני הפכים – לחשוב סברא אחת, וביחד עם זה, לחשוב גם סברא הפוכה.
- ולכן, "כשיהי' לזכרון בין ענינו שחטא נגד ה'", הנה מצד ענין המוחין יוכלו להיות שני ההפכים: להיות תמיד בשמחה, וביחד עם זה, "לבלי רום לבבו ולהיות שפל רוח בפני כל האדם"⁹⁷.
- טז. ביאור ה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י, ש"זכור" (חיוב) ו"שמור" (שלילה) הם ענין אחד (ועד שבדיבור אחד נאמרו⁹⁸), שע"י השמור גם הזכור הוא בשלימות. וכן הוא בנוגע להחיוב והשלילה שבברכת כהנים ("ויברכך, שיתברכו נכסיך, וישמרך, שלא יבואו עליך שודדים כו'") שהם ענין אחד – נכלל בשיחה (הנ"ל ס"א) שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.
- יז. ענין זה קשור גם עם המדובר לאחרונה אודות השאלה "מיהו יהודי":
- ובהקדמה – שכדי שיהי' הענין ד"וישמרך", "שלא יבואו עליך שודדים כו'", וכפי שממשיך רש"י "שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם . . אבל הקב"ה הוא הנותן הוא השומר", צריך להכיר בכך שזהו ענין שניתן ע"י הקב"ה, ולא ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁹⁹, שאז אי אפשר להיות בטוח שיהי' קיום לדבר, ורק כשיודעים שהקב"ה נתן זאת, אזי אפשר להיות בטוח בקיום הדבר, כיון שהקב"ה "הוא הנותן הוא השומר".
- ועפ"ז מובן, שכאשר הקב"ה נותן לבנ"י את ארץ ישראל, הנה כיון ש"הוא הנותן הוא השומר", ברור הדבר שאף אחד אינו יכול ליטלה מהם; צריכים רק להבטיח שבנ"י לא ימסרו בעצמם את ארץ ישראל

ח"ס ע' 456 ואילך).

(98) פרש"י יתרו כ, ח. – ולכן ישנם רק עשרת הדברות, ולא אחד עשר.

(99) עקב ח, יז.

(95) ראה סה"מ עזר"ת ס"ע צט ואילך. עטר"ת ס"ע תע ואילך. תרפ"ב ע' קז ואילך. ועוד.

(96) זח"ג עה, א.

(97) הביאור בפיסקא "ואדרבה לענין השמחה כו'" – נתבאר בשיחת ש"פ בהעלותך סכ"ז ואילך (תורת מנחם – התוועדיות

- 1 לגויים – שזהו תוכן הענין ד"מיהו יהודי", שרוצים לומר על גויים שהם יהודים ויש להם חלק בארץ
2 ישראל.
- 3 יש דין ש"מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל"¹⁰⁰, אבל לא לומר עליהם שהם יהודים ויש להם
4 חלק בארץ ישראל.
- 5 ומזה באים כל הצרות שסובלים מהגויים,
- 6 – נוסף לכך שזהו היפך טובתו של הגוי, כמוכן מדברי הגמרא¹⁰¹ על הפסוק¹⁰² "ואת הבהמה
7 תהרגו", "לפי שבאה לאדם תקלה על ידה לפיכך .. תיסקל", ועד"ז בנדר"ד: כיון שע"י הגוי באה תקלה
8 ליהודי, לכן מתחייב הגוי מיתה –
- 9 כפי שרואים במוחש¹⁰³, שכאשר ערכו את ההסכם הנקרא בשם "פברוארי-אגרימענט"¹⁰⁴ (דוקא על
10 שם החודש של גויים, ולא על שם החודש של יהודים), הנה בחודש זה (אינני יודע בדיוק באיזה יום,
11 אבל מסתמא יכולים לברר גם את זה) הגיעה הידיעה מווינגטון שרוסיא הסובייטית הולכת להתערב! ...
- 12 יח. ובזה ניתוסף עוד ענין:
- 13 כבר לא חושבים אודות השאלה "מיהו יהודי", אלא אודות ענינים של מפלגות כו', ושוכחים לגמרי
14 על השאלה "מיהו יהודי" כפי שהיא מצד עצמה.
- 15 וכמדובר פעם¹⁰⁵ אודות דברי הגמרא¹⁰⁶ "טענו חטים והודה לו בשעורים" – שלכאורה אינו מובן:
16 מדוע מדברת הגמרא אודות מקרה כזה – הרי לא עסקינן באדם לא נורמלי שאינו מדבר לענין, שכאשר
17 באים אליו בטענה בנוגע לחטים, עונה בנוגע לשעורים?
18 ובנדר"ד – רואים זאת במוחש: כששואלים "מיהו יהודי", הרי הפירוש בזה הוא כפשוטו: "מי הוא
19 יהודי" ("ווער איז אַ יוד"). ואעפ"כ, המענה על זה הוא – שיש מפלגה כזו ומפלגה אחרת, "מזרחי"
20 או "אגודה", י"ח אנשים או י"ג אנשים, וזהו הנושא שעליו מדברים, ושוכחים לגמרי על השאלה "מיהו
21 יהודי"!
- 22 זאת ועוד:
- 23 כיון שהיצה"ר הוא "אומן במלאכתו"¹⁰⁷ – המציא טענה חדשה: זהו ענין של ליובאוויטש! ...
24 ה"ליובאוויטשער" יושב בחו"ל, ומביע דעות ורוצה להנהיג את ה-2.5 מליון יהודים שנמצאים בארץ
25 ישראל! ...
- 26 במשך כל הזמן נסיתי לעסוק בזה בחשאי, שלא ידעו שאני משתדל בזה. וכיון שלא הועיל, הוצרכתי
27 לדבר על זה בגלוי. ובגלל זה טוענים שזהו ענין של ליובאוויטש, וצריכים להיות "א" ליובאוויטשער"
28 כדי לציית! ... וכיון שהוא כועס – "אש להבה" – על ליובאוויטש, אינו צריך לציית!
- 29 ובכן: אין זה ענין הקשור עם ליובאוויטש, אלא ענין ששייך לכל בני" – שהרי זה דין מפורש
30 ברמב"ם¹⁰⁸ שכאשר קורה מאורע מסויים ליהודי, אין זה "מנהג העולם", "נקרה נקריית", אלא זהו ענין
31 הקשור עם מעשיהם של ישראל!
- 32 כשאומרים שהרמב"ם הו"ע של קבלה – צועק פלוני: חס ושלום! הרמב"ם – זה נגלה! נו – טוב!
33 גם אני סבור שהרמב"ם הוא נגלה... והרמב"ם כתב את ספרו לא באופן שיש צורך בנבואה... או עבור
34 יחידי סגולה בלבד, אלא באופן ברור עבור כל ישראל, וכותב בפירוש ש"ידעו הכל שבגלל מעשיהם
35 כו'". – אם יש לך "פשט" אחר בדברי הרמב"ם, רוצה גם אני לשמוע! ...

(105) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חנ"ט ע' 341.

(106) ב"ק לה, ב. וש"נ.

(107) ראה שבת קה, ב. וש"נ.

(108) הל' תעניות פ"א ה"ב-ג.

(100) גיטין סא, א.

(101) סנהדרין נד, סע"א (במשנה) – הובא בפרש"י עה"פ.

(102) קדושים כ, טו.

(103) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ס ע' 286. וש"נ.

(104) = הסכם פברואר – ראה גם שם ע' 402.

וכיון שהרמב"ם הי' כבר בדפוס (לא רק בכתב) לפני שאני נולדתי, לפני שכ"ק מו"ח אדמו"ר נולד, לפני שאביו כ"ק אדנ"ע נולד, ואפילו לפני שרבינו הזקן נולד – הרי אין מקום לטענה שזהו ענין של ליובאוויטש!

ונוסף לזה: איתא בגמרא¹⁰⁹ "אע"ג דמדה (עצמה) בטילה, במדה לא בטיל" (שמורדין להם .. במדה שמתחייבים בה), והיינו, שהקב"ה מתנהג עם בני" באותה מדה שמתנהגים בני".

יט. ועוד ענין בזה:

חושבים שזהו ענין שנוגע למישהו אחר – לפלוני שגר בנגב, בתל-אביב או בירושלים, אבל אין זה ענין שנוגע אליו.

אבל האמת היא, שזהו ענין שנוגע אליו – לידע עם מי להשתדך!

נמצאים אנו בזמן שיכולים לבוא ממקום למקום, מקצה העולם ועד סופו, במשך זמן קצר – שעות ספורות, פחות יום שלם. ובכן: מחר יכול לבוא גוי ולומר שרצונו להתחתן עם הילדים או הנכדים שלך! – האם אתה רוצה שהם יתחתנו או לא? ...!

אתה בעצמך פסקת בשאלה "מיהו יהודי", שגוי שמקבל "פתק" שהוא יהודי, הרי הוא יהודי ויש לו חלק בארץ ישראל. ונמצא, שאתה אומר, שיכול לבוא "שייגעץ" או "שיקצע" ולהתחתן עם הבן או הנכד שלך!

וכידוע¹¹⁰ בפירוש לשון המשנה¹¹¹ "דין וחשבון" (ע"פ תורת הבעש"ט¹¹²), שתחילה ישנו ה"דין" שהוא פוסק בנוגע להזולת, ואח"כ מראים לו את ה"חשבון" בנוגע אליו!

וכאשר יבוא הבן או הנכד לשאול אותך אם הם יכולים להתחתן עם גויים,

– ע"פ דין לא חייבים לשאול את ההורים בנוגע לשידוך¹¹³, כך, שביכלתם לעשות זאת מדעת עצמם, אבל אעפ"כ, כיון שזהו צעד שנוגע לכל החיים, לא יפה לעשות זאת מבלי לשאול את ההורים –

ואתה תענה לו שאסור להתחתן אתם, ישאל אותך: סבא! אתמול אמרת על גוי שהוא יהודי, וא"כ, מדוע אסור להתחתן אתו?!

ומה גם שיכול להיות שהוא בכלל לא יבוא לשאול אותך, כי, בידעו שאתה אמרת על גוי שהוא יהודי, מבין מעצמו שמותר להתחתן אתו!

וכיון שכן, צריך כל אחד לדעת, שכאשר נשאלת השאלה "מיהו יהודי", אם צריך להיות גיור כהלכה, או שמספיק גיור סתם, אפילו ע"י ראביי רפורמי,

– האמת היא שאין שני סוגי גיור: גיור ע"פ הלכה, וגיור שלא ע"פ הלכה, כי, גיור שלא ע"פ הלכה אינו גיור כלל, אלא חוכא ואטלולא. אפשר רק לקרוא לזה גיור במרכאות: "גיור" ... –

הרי זה ענין שנוגע לא רק למישהו אחר, אלא ענין שנוגע אליו בעצמו, כי, יתכן שמחר יכנס מדלת¹¹⁴ "שייגעץ" או "שיקצע", ויאמר לך, שרצונו להתחתן עם בן או נכד שלך!

ובכך מתבטאת השאלה "מיהו יהודי": האם מותר לגוי להתחתן עם הבן או הנכד שלך? ...!

כ. הנני מדבר על זה עתה, כיון שביום שני הבע"ל עומדת להיערך אסיפה רבתי בענין זה (וביום ראשון ייערכו ההכנות לאסיפה זו), ולכן, יש צורך לפרסם – ללא נפק"מ אם בשמי או שלא בשמי, ובלבד שיהי' לתועלת הענין – שלפני שכל אחד מצביע אודות השאלה "מיהו יהודי", שיחשוב, שזהו ענין שנוגע לא רק למי שנמצא במלבורן, סידיני או מאַנטרעאַל, ואינו שייך אליו, אלא זהו ענין שנוגע אליו, כך, שהוא עומד להביע דעה האם בנו או בתו יכולים להתחתן עם גויים! ...!

(113) ראה רמ"א יו"ד סוסר"א.

(114) כ"ק אדמו"ר שליט"א הצביע בידו הק' לעבר דלת

ביהכנ"ס.

(109) סוטה ח, ב (ובפרש"י).

(110) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 15. וש"נ.

(111) אבות רפ"ג.

(112) ראה כש"ט בהוספות סק"ב ואילך. וש"נ.

- 1 וברור הדבר, שכל יהודי יזדעזע וידע מהו המענה על השאלה "מיהו יהודי" – שיהודי הוא יהודי,
2 ואילו גוי נשאר גוי, ולא יטען שיהודי שיושב בחו"ל אינו יהודי, ואילו גוי שמקבל "פתק" הוא יהודי! ...
3 ובטוחני, שאפילו הראב"י הרפורמי שבעצמו נתן לגוי פתק שהוא יהודי – סבור כך.
4 אלא שבכל הענינים יכולים למצוא מישהו שונה, ולכן יש ראב"י רפורמי אחד שלקח את ילדיו לכנסי'
5 רח"ל¹¹⁵! – זהו דבר פראי ("א וילדע זאך") יוצא דופן, אלא כיון שבימינו כל הענינים הם באופן פראי,
6 הנה בגלל הנהגתו הפראית מינו אותו לראש בישראל! ...
7 אבל בכלל, בטוחני שאם ישאלו את הראב"י הרפורמי שנתן לגוי פתק שהוא יהודי, האם הוא רוצה
8 שבתו תתחתן עם גוי זה, יזדעזע ויאמר שאין רצונו בכך, כיון שבתו היא בת שרה רבקה רחל ולא,ה
9 ולכן רצונו שתתחתן עם בן אברהם יצחק ויעקב!
10 וכשישאלו אותו: הרי אתה בעצמך נתת לו "פתק" שהוא יהודי? – יענה: אז יש לך קושיא עלי! ...
11 אני לא אוחד מ"אפלי", ולכן הנני סבור שזה צדק ויושר (אע"פ שצדק ויושר אמיתי הוא רק ע"פ תורה,
12 ש"דרכי" דרכי נועם וכל נתיבותי שלום¹¹⁶); אבל שגוי יתחתן עם הבת שלי – זאת לא! הוא יזדעזע
13 ויניף את שתי ידיו ויאמר שאינו רוצה זאת!
14 ובפרט שטבע ההורים שאפילו דבר שלעצמם אין להם צורך בו, יעשה הכל שלילדיו יהי' דבר זה¹¹⁷.
15 ולכן, גם אם הוא בעצמו אומר על גוי שהוא יהודי, הנה בנוגע לנישואי ילדיו אינו חפץ בכך. – הוא
16 בעצמו פסק שהגוי הוא יהודי, בגלל היותו "אדם הגון", אבל בנוגע לילדיו – לא ירצה זאת.
17 ולכן צריך כל אחד לדעת שזהו ענין שנוגע אליו בעצמו, ועליו לשכוח מכל הענינים. – תשכח אודות
18 "מזרחי", תשכח אודות "אגודה", תשכח אודות "נטורי קרתא", ואפילו תשכח ברגע זה שזה נוגע
19 להקב"ה... מדובר רק בנוגע אליך בעצמך – אם הילדים והנכדים שלך יתחתנו עם גויים או לא!
20 כא. ומוכן שאין מקום לחלק בין יהודי חו"ל ליהודי א"י, שאין הדבר שייך ליהודי חו"ל, או לחלק
21 בין גוי שבא מחו"ל לגוי בא"י, שגיר של גוי בחו"ל, שאינו נוגע לו, לא צריך להיות כהלכה – כיון
22 שע"ז "מוכרים" את כל 10 מליון יהודי חו"ל, ובלבד שבא"י יהי' גיור כהלכה!
23 מדוע אתה "מוכר" את כל 10 מליון יהודי חו"ל? אתה טוען שאינך "בא-כח" של יהודי חו"ל,
24 ואינך צריך לדאוג להם – אזי תשתוק לגמרי, ומדוע אתה נעשה בא-כח למכור את כל יהודי חו"ל?
25 ומה גם שלא יעזור מה שסיכמו (שבא"י יהי' גיור כהלכה), כפי שרואים שאינם עומדים בדיבורם גם
26 בנוגע לגיור בא"י.
27 כב. ובכן:
28 גזירה זו מוכרחת להתבטל, וכפי שאמרה הרבנות הראשית בא"י, שאם יתקבל ענין זה, אזי יהי' פילוג
29 וקרע בין בני" שלא הי' כמוהו מאז שירבעם בן נבט ניתק את עשרת השבטים מיהודה ובנימין! ...
30 ולכאורה: כיון שיש לך חוות-דעת ברורה מהרבנות הראשית שמדובר אודות שאלה שעלולה לגרום
31 לפילוג וקרע בעם ישראל – מדוע אינך עושה מאומה? !
32 כל אחד צריך לידע שהדבר נוגע אליו, ולכן, כל מי שיש לו היכרות והשפעה כו', מוכרח לעשות כל
33 התלוי בו לבטל את הגזירה, כיון שזהו ענין של סכנת-נפשות שנוגע לקיום עם ישראל.
34 ויה"ר שבקרוב ממש תתבטל הגזירה,
35 – ללא נפק"מ ע"י מי נתבטלה; תשכח מליובאוויטש! ... לא ליובאוויטש ביטלה את הגזירה, ובלבד
36 שתתבטל הגזירה. ואדרבה: מוטב שאתה תעסוק בביטול את הגזירה, ואז יזכר ויכתב שהי' לך חלק
37 בביטול הגזירה –
38 ויובהר שיהודי נשאר יהודי, וגוי נשאר גוי, ואסור לומר על גוי שהוא יהודי.

(115) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ט ע' 381 ואילך. (117) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ס ס"ע 282.

וש"נ.

(116) משלי ג, יז.

1 כג. ובנוגע לצורך שיהיו יהודים נוספים בארץ ישראל – הנה עז"נ בהפטרה של השבת שלפנ"ז:
 2 "והי' מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר"¹¹⁸, כך, שבנ"י לא זקוקים לשאר העמים,
 3 כיון שהקב"ה מבטיח להם – ובודאי יקויים הדבר – שמספר בנ"י יהי' "כחול הים אשר לא ימד ולא
 4 יספר".

5 ויש להעיר אודות דבר פלא, שאינני יודע אם מישהו שם לב לכך:
 6 בפ' בחוקותי¹¹⁹ נאמר: "ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב", ומפרש רש"י – פשוטו של מקרא
 7 – "לפניכם לחרב, איש בחרב רעהו".

8 ובכן: מאז שקראנו פסוק זה בתורה (בהקדמת הברכה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את
 9 תורתו"), התחילו מלחמות וצרות אצל הגויים בינם לבין עצמם, כך, שאין צורך בפעולת בנ"י, שלא
 10 צריך להיות אצלם אפילו "חרב"¹²⁰ של שלום!

11 עד עכשיו הי' הדבר קורה רק לפעמים, וגם לא במדה גדולה; אבל עכשיו, מאז הקריאה בתורה –
 12 קורה הדבר באופן שלא הי' מעולם!

13 ובכן: כשם שהיעוד "ונפלו לפניכם לחרב" התקיים מיד בשעה שקראו זאת בתורה – כמו"כ יתקיים
 14 מיד מה שקראו בהפטרה "והי' מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר".

15 וכן יתקיים הענין שבו אווזים עתה, בשבת פ' נשא¹²¹: "נשא את ראש בני גרשון גם הם", וכן "יברכך
 16 ה' וישמרך" – שיקויים מ"ש¹²² "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל", "ה' שומרך ה' צלך", "ה' ישמרך
 17 מכל רע", "ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם".

18 כד. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

19 יש לפרסם – בשמי או שלא בשמי – שזהו ענין שנוגע לכל אחד ואחד, לילדי ולנכדיו, ולמסור את
 20 הדברים לכל מי שיש לו היכרות עמו ולכל מי שיהי' מוכן לשמוע את דבריו – שידעו שביטול הגזירה
 21 הו"ע שנוגע אליו בעצמו.

22 ויהי' ששבואנו מיום השבת למוצאי שבת – יהי' הענין ד"אל תירא עבדי יעקב"¹²³, כפי שאומרים¹²⁴
 23 בזמן סעודת מלוה מלכה, שנקראת "סעודתא דדוד (ומוסיפים) מלכא משיחא"¹²⁵,

24 יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

25 [ניגנו הניגון "כי אלקים יושיע ציון", ובאמצע הניגון עמד כ"ק אדמו"ר שליט"א מלוא קומתו ורקד
 26 על מקומו בשמחה רבה.

27 אח"כ נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א את המזונות להרב משה הכהן דובינסקי עבור ה"מלוה מלכה".

28 לאחר ברכה אחרונה – טרם צאתו – התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הנ"ל].

(123) ישעי' מד, ב. ועוד.

(124) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ס ע' 106. וש"נ.

(125) פע"ח שער השבת ספכ"ד. סידור האריז"ל בכוונת
הבדלה ומוצ"ש.

(118) הושע ב, א.

(119) כו, ז.

(120) תענית כב, א"ב.

(121) ד, כב.

(122) תהלים קכא, ד ואילך.

לקוטי-שיחות פרשת נשא כרך יח שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

- 19 (ג) רש"י כלל לא מזכיר שיר בפה⁸? הקושיא מתחזקת
 20 בהשוואה למה שנלמד קודם לכן אודות שיר שהתקיים
 21 בפועל – בו היה "אז ישיר משה גו' לאמר" – שיר בפה⁹.
 22 לא ניתן לומר, שרש"י מביא רק את שני כלי השיר¹⁰
 23 הללו, משום שהם סוגים כלליים של כל כלי השיר –
 24 משום¹¹ שהפסוק (בדברי הימים¹²) מחלקם לשלושה
 25 סוגים: נבלים וכוורות ומצלתים¹³; וממה נפשך: או שהיה
 26 על רש"י להביא את שלושתם (כולל "נבלים"), או רק אחד
 27 מהם כדוגמא¹⁴, ולאחר מכן להוסיף (על דרך שמוצאים
 28 בדברי הימים¹⁵) – "(מצלתים) וכלי שיר"?

ב.

מדוע הוזכרה כאן רק עבודת השיר

- 29 גם צריך להבין: הן אמת שלשון הפסוק ("עבודת
 30 עבודה") פירושו שיר (שוהי "עבודה לעבודה אחרת") –
 31 אך עדיין אין מובן בפסוק עצמו: העבודה של שירת
 32 הלויים לא נזכרה בפסוק עד כאן; דובר¹⁶ רק אודות
 33 עבודות הלויים בנשיאת המשכן, פירוקו והקמתו ושמירת
 34 המשכן (והמקדש). הציווי על עבודת השיר (על פי פשוטו
 35 של מקרא¹⁷) נאמר רק מאוחר יותר בפרשת בהעלותך¹⁸:
 36 נתונים נתונים, נתונים למשא נתונים לשיר –

א.

"עבודת עבודה" - השיר "במצלתים וכוורות"

- 1 לאחר שהפסוק¹ מספר כיצד נמנו בני קהת, בני גרשון
 2 ובני מררי – "כל הבא לצבא לעבודה באוהל מועד"² –
 3 אומר הפסוק³: כל הפקודים אשר פקד משה גו' מבן
 4 שלשים גו' ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבוד עבודת
 5 עבודה ועבודת משא באוהל מועד ויהיו פקודיהם גו'.
 6 רש"י מפרש את המילים "עבודת עבודה": הוא השיר
 7 במצלתים וכוורות שהיא עבודה לעבודה אחרת⁴. זאת
 8 אומרת⁴: הביטוי "עבודת עבודה" אין פירושו פעולה של
 9 עבודה, אלא "עבודה לעבודה" – עבודה בשביל עבודה
 10 אחרת, וזוהי עבודת השיר שהיא בשביל עבודת הקרבנות⁵.
 11 וצריך להבין:
 12 (א) לשון הגמרא⁵ (המקור לפירוש רש"י) היא "איזהו
 13 עבודה שצריכה עבודה⁶ הוי אומר זו שירה" וכלל לא
 14 מזכירים שמות של כלי שיר – ואילו רש"י מוסיף
 15 במצלתים וכוורות?
 16 (ב) מדוע אומר רש"י "הוא השיר במצלתים וכוורות" –
 17 הרי היו כמה וכמה מיני כלי שיר שהשתמשו בהם לעבודת
 18 השיר⁷?

- (8) ובפרט (ע"ד ההלכה) "דכולי עלמא עיקר שירה בפה" (סוכה
 נא, א. ערכין שם, א. רמב"ם שם ה"ג).
 (9) וראה פרש"י בראשית (ד, כ) כנור ועוגב לזמר כו'.
 (10) ולהעיר מלשון הבחיי כאן: והשיר הזה ה' בכוורות ומצלתים
 – אבל ממשיך ע"ד השיר בפה, ובסוף הענין מביא ח' כלים (כנ"ל הערה
 7).

- (11) נוסף על זה שלא מתורץ למה לא הזכיר השיר בפה.
 (12) א טו, טז. שם טז, ה. כה, א. ו. דה"ב ה, יב. כט, כה. נחמי
 יב, כז.
 (13) וי"ל: "נבל" כולל כל כלי שיר שמלאכתם בפה (ראה לקמן
 הערה 59); "כנור" – אלה שיש להם נימין: "מצלתים" – אלה
 שמלאכתם ע"י הכאה והקשה כו' (ראה לקמן ההערה 57).
 (14) או – לכתוב בקיצור "זו שירה", כבגמרא כנ"ל בפנים.
 (15) ב ה, יג. ולהעיר מעוזא ג, יוד ופרש"י שם.
 (16) במדבר א, ניג. שם ג, ז ואילך.
 (17) משא"כ (דעת ר"י) בערכין שם (סע"א), ש"עניק שירה מן
 התורה" נלמד מכתוב דילן.
 (18) ח, טז וברש"י. – ומה שלא פירש"י כן לפנ"ו (במדבר ג, ט)
 נת' בלקו"ש ח"ג ע' 15, עיי"ש.

(1) פרשתנו ד, לד ואילך.

(2) שם, לה. לט. מג.

(3) שם, מר"מח.

(4) להעיר מהשינויים בפרש"י דה"ב (כט, כה) – אבל: (א) י"א
 שפירוש דה"י אינו לרש"י (שם הגדולים להחיד"א ע' רש"י. ועוד). (ב)
 דובר כמ"פ שפרש"י לנ"ך אינו בדיוק גמור ע"פ פש"מ כפירושו עה"ת.
 (4*) ר"א"ם. ועוד.

(5) ערכין יא, א. וגם ע"ד ההלכה כן הוא והמשוררים בכל יום
 שעל הדוכן (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ז ה"ה) – ה"ז שיר של יום
 שאומרים על התמיד* (ולפלא קצת שלא מצאתי ע"פ בס' שיציינו המקור
 לרמב"ם כאן** – וראה כללי התוה"מ צ' להרגעובי דיש חליל על הדוכן
 בכל השנה (והוא מצוה ולא עבודה). וראה רמב"ם הל' כהמ"ק פ"ג ה"ו.
 ואכ"מ).

(5*) ערכין שם. וראה גם מדרש לקח טוב כאן.

(6) והל' משמע לכאורה שהעבודה (דניסוך הקרבנות) טפלה
 להשירה – היפך פרש"י.

(7) ברמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ד (ע"פ משנה ערכין פ"ב
 מ"ג. מ"ה. וראה משנה סוכה פ"ה מ"ד): בנבלים וחלילים וכוורות
 וחצוצרות והצלצל. ובבחי כאן: והיו משוררים ג"כ בח' כלים, עיי"ש.
 וראה הנסמן לקמן הערה 12.

(*) אף שברמב"ם שם משנה מלשוננו לפנ"ו (פ"ג ה"ב) ומשמית התיבות "על הקרבן" – בכ"ז נראה דגם כאן כוונתו כן (וכהכלל יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ו') דבספר
 ידן סומך על מה שכתב לפנ"ו ודוחק קצת כיון דמעתיק "שעומדים על הדוכן".
 (**) משא"כ בפ"ג שם, וכן בהל' תמידין ומוספין ס"פ.

ד.

"נשא את ראש" אצל בני קהת, גרשון, ולא אצל מררי

ויוכן זה בהקדם הביאור בפירוש רש"י בתחילת הפרשה: "נשא את ראש בני גרשון גם הם – כמו שצויתך על בני קהת לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה" – שלכאורה, לא מובנת התוספת ואריכות לשון רש"י "לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה"? – הרי דבר זה מובן מעצמו מההשוואה לציווי²³ על מנין "על בני קהת" ("מבן שלשים גו' ועד בן חמשים שנה"²⁴) – וכפי שרש"י מפרש שם²⁵ – "מנה מהם את הראויין לעבודת משא והם מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה וכו'".

מבאר על כך המהר"ל (בפירושו גור אריה): מטרת רש"י כאן היא להסביר, שהכוונה בנאמר "נשא את ראש בני גרשון גם הם" אינה שצריך לספור גם את בני גרשון כמו את בני קהת "מבן שלשים גו' ועד בן חמשים שנה" – כי המילים "גם הם" אינן נמשכות לפסוק הבא "מבן שלשים שנה גו'²⁵ אלא לנאמר לפני כן – "נשא את ראש", שמשמעו (לא מנין סתם, אלא מנין הקשור עם) נשיאות ראש²⁶ וחשיבות²⁷, כלומר: שגם הנמנים מבני גרשון יתעלו על-ידי כך ש"הגיעו לכלל עבודה"; ולכן נאמר גם בבני גרשון "נשא את ראש" – ולא "פקוד גו'". אמנם על פי זה צריך להבין²⁸ מדוע אומר הפסוק "גם הם" (שמשווים את בני גרשון לבני קהת), מה שמצביע על כך שבענין ה"נשא" (נשיאות ראש) בני גרשון תפלים ("גם הם") לבני קהת – כי לכאורה המטרה ב"נשא" – "לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה" – הינה בשווה אצל בני קהת ובני גרשון?

הקושי מתחזקת לאור העובדה שאצל בני מררי לא נאמר "נשא את ראש" (אלא "תפקוד אותם"²⁹) – למרות שגם הם נמנו רק "מבן שלשים גו' ועד בן חמשים גו' כל

1 ויש להבין: מהו הטעם שכאן, לאחר המנין של בני
2 לוי ("כל הבא לצבא לעבודה גו'"), מזכיר הפסוק רק את
3 עבודת השיר (ולא את שאר עבודות הלויים – חוץ
4 ממשא), ובפרט שעדיין לא נכתב הציווי על שיר?

ג.

"עבודת משא כמשמעו" – מה בא לשלול?

5 לאחר מכן מתעכב רש"י על "עבודת משא" ומפרש
6 "כמשמעו"⁴. בפשטות מבהיר כאן רש"י¹⁹: מכיוון שקודם
7 פירש "עבודת עבודה" "עבודה לעבודה אחרת", אפשר
8 היה לטעות ולחשוב כי גם "עבודת משא" פירושה
9 "עבודה למשא" – עבודה בשביל משא (אבל לא "משא" גופא),
10 לפיכך מבהיר רש"י, שהפירוש של "עבודת משא" הוא
11 "כמשמעו" – "עבודה של משא".

12 אך צריך להבין: כיצד יתכן בכלל לפרש "עבודת
13 משא" – "עבודה למשא", הרי (בלשון הרא"ם) "אין
14 למשא עבודה אחרת"?

15 לכאורה היה אפשר לומר, כי היה ניתן לפרש שהכוונה
16 בפסוק היא לעבודת טעינת העגלות²⁰, שאין זה המשא
17 עצמו, אלא עבודה למשא (העבודה להעמיס את הקרשים
18 וכו' על העגלות – כהכנה למשא העגלות)

19 [והפסוק מזכיר עבודה זו כאן, משום שבפסוק זה באה
20 התורה להוסיף את העבודות שלא נזכרו בפסוקים
21 הקודמים: עבודת עבודה (שיר) ועבודת משא (טעינת
22 עגלות)].

23 ברם, (נוסף על הקושי לומר שרש"י בא לשלול את
24 טעינת העגלות אודותם מדובר רק מאוחר יותר בפרשה²¹
25 – הרי) על פי זה לא מובן לאיך גיסא: מדוע אכן לומר
26 רש"י שהפסוק שולל עבודה²² זו ("ועבודת משא" פירושו
27 "כמשמעו") – הרי טעינת עגלות היא חלק מעבודת בני
28 גרשון ובני מררי?

כאן – "נשא את ראש".

27 ראה גם אברבנאל ס"פ במדבר. ביאורי מהרא"י (לבעל תה"ד)
ירושלמי פרשתנו, הובא בצידה לדרך (ושם, דכונת רש"י (במדבר ד, ב) "מנה
מהם כו'") היא לפרש ד"נשא" אינו לשון מנין אלא מינוי שורה. וראה
משכיל לדוד במדבר שם (וראה רא"ם שם*).

28 כמו שהקשה בגו"א שם.

ומה שתרץ שמכיון שנאמר כאן "כל הבא גו'" הו"א שבבני גרשון
מונים רק מי שעובד בפועל – לכאורה, ע"פ פשטות (גם לולי הכתוב
"גם הם") אין לחלק בהמנין דבני קהת ובני גרשון.

ומש"כ אח"כ דמש"נ בבני גרשון "כל הבא גו'" הוא למעט חרש
ושוטה – לא נרמז כלל ברש"י.

29 פרשתנו ד, כט.

19 שפ"ח.

20 ראה גם משכיל לדוד כאן (באו"א קצת).

21 ז, ג ואילך. – אף שהפרשיות לא נאמרו על הסדר, שהרי
חנוכת הנשיאים הייתה בחודש ניסן לפני מנין הלויים (בחודש השני).

22 במשכיל לדוד כתב שכונת רש"י ב"כמשמעו" היא "שיש
במשמעותו הכל גם הטעינה" – אבל בפשטות, "כמשמעו" היינו שהפירוש
ד"עבודת משא" הוא (לא עבודה למשא, כ"א) עבודה של משא, כנ"ל
בפנים.

23 במדבר ד, ב.

24 שם ג.

25 כפירוש ס' הזכרון, רא"ם, דבק טוב ועוד.

26 ובזה יומתק מה שרש"י מעתיק בהר"ה – הן בפ' במדבר והן

(*) וברא"ם ר"פ תנא ד"שאו את ראש... פירש (רש"י) אותו לשון הרמה כו'". אבל ראה משכיל לדוד שם ד' בספרים שלנו (דרש"י) לא נמצא מזה כלל.

והזרת הקושיא למקומה: מהו החילוק בזה, בין בני 33
 קהת בני גרשון ובני מררי? 34
 בהכרח אם כן לומר, שבמנין של בני לוי "מבן שלשים 35
 גו' ועד בן חמשים שנה" היו לפי רש"י שני סוגים: 36
 (א) סוג מנין אחד באופן של "נשא את ראש" השייך 37
 בעיקר אצל בני קהת, וגם אצל בני גרשון כטפלים אליהם 38
 ("גם הם"), אך לא אצל בני מררי. 39
 (ב) מנין הלויים "כל הבא לצבא לעבודה באוהל מועד" 40
 שלא היה קשור עם נשיאות ראש – ומנין זה היה בשוב 41
 אצל כל בני לוי "מבן שלשים גו' ועד בן חמשים שנה" 42
 העושים עבודה. 43

ו.

"עבודת משא" - הנעשית בכתף ולא בעגלות

והביאור בכל זה: 44
 (המנין בלשון) "נשא את ראש" מציין את הנשיאות 45
 ראש והחשיבות של בעלי כח³⁷, המתאימים לעבודת משא 46
 (כלשון רש"י אצל בני קהת "מנה מהם את הראויין 47
 לעבודת משא"); וזה טעם ההבדל האמור (בנוגע לנשיאות 48
 ראש) בין בני קהת ובני גרשון ומררי – בהתאם להבדל 49
 ביניהם בנוגע ל"עבודת משא": 50
 אצל בני קהת מוזכר³⁸ רק הענין של (עבודת) משא, 51
 ומכיוון שזו הייתה כל עבודתם, לכן היה אצלם עיקר הענין 52
 של "נשא את ראש"; 53
 אצל בני גרשון נאמר³⁹ "זאת עבודת משפחות הגרשוני 54
 לעבוד ולמשא" – הייתה אצלם עבודה נוספת חוץ 55
 מ"משא" – ולכן הענין של "נשא את ראש", הקשור עם 56
 עבודת משא, היה אצלם בדרך טפל לבני קהת⁴⁰ ולכן 57
 מדייק כאן רש"י בלשונו "כמה יש שהגיעו לכלל עבודה" 58
 (סתם) ואינו אומר (כמו בבני קהת) "עבודת משא"; 59
 אך אצל בני מררי לא נאמר כלל "זאת עבודת גו'", 60
 אלא "זאת משמרת משאם"⁴¹ – כלומר: "משאם" לא 61
 היה בגדר עבודה (שהרי לא הוצרכו לשאת בעצמם 62
 בכתף), כי אם היו ממונים בלבד [כפי שרש"י פירש 63

1 הבא לצבא לעבוד גו'³⁰ – ולכאורה: אם "נשא את ראש" 1
 2 פירושו נשיאות ראש של אלה ש"הגיעו לכלל עבודה", 2
 3 היה צריך להכתב "נשא את ראש" גם אצל בני מררי? 3
 ה.

ההבדל אינו נובע מהשוני בקדושת המשא

לכאורה היה אפשר להסביר³¹ את ההבדל בין בני 4
 גרשון ובני מררי (בענין של נשיאות ראש) – שהוא נובע 5
 6 מההבדל ביניהם בסוגי המשא אותם היה עליהם לשאת: 6
 7 בני קהת עליהם הוטל לשאת את "קודש הקדשים"³² 7
 8 (הארון, השולחן מגורה ומזבחות וכו') – חפצי המשכן 8
 9 המקודשים ביותר) אצלם היה עיקר נשיאות הראש ובאופן 9
 10 הנעלה ביותר; בני גרשון, שגם להם ניתנה "עבודת הקודש 10
 11 כו' הנראות בבית קודש הקדשים"³³, הייתה גם אצלם 11
 12 נשיאות ראש, אך משום שהקדושה של משאם אינה 12
 13 מגיעה לקדושת המשא של בני קהת, לכן נשיאות הראש 13
 14 שלהם היא בבחינת טפל ("גם הם") לבני קהת³⁴; מה שאין 14
 15 כן בני מררי, להם לא היה משא הנראה "בבית קודש 15
 16 הקדשים"³⁵, ולכן לא נאמר אצלם כלל "נשא את ראש". 16
 17 וזה מתאים, לכאורה, עם פירוש רש"י לקמן בפרשת 17
 18 בהעלותך³⁶, ששלושת התנופות שמצינו אצל בני לוי, היו 18
 19 – "הראשונה לבני קהת .. לפי שעבודת קודש הקדשים 19
 20 עליהם .. השני לבני גרשון .. שאף עליהם היתה עבודת 20
 21 הקדש .. הנראות בבית קודש הקדשים והשלישית לבני 21
 22 מררי". 22
 23 אמנם (נוסף על כך שאי אפשר לומר שרש"י סומך 23
 24 בדבריו כאן על כך שישו אותם עם פירושו מאוחר יותר 24
 25 בפרשת בהעלותך, הרי) מזה גופא שעל "נשא את ראש 25
 26 וגו'" הנאמר בבני קהת אומר רש"י "מנה מהם את הראויין 26
 27 לעבודת משא .. (שזה קשור עם בעלי כח, כפי שרש"י 27
 28 ממשיך) והפחות משלשים לא נתמלא כחו .. והיותר על 28
 29 בן חמשים כחו מכחיש מעתה" – ואינו מקשר זאת בכלל 29
 30 עם הקדושה של משאם – מובן, שלפי פירוש רש"י ה"נשא 30
 31 את ראש" הוא רק מצד זה שהנם "ראויין לעבודת משא" 31
 32 – 32

(30) שם, ל.

(31) וראה במדב"ר ריש פרשתנו. אברבנאל, כלי יקר, אלשיך ועוד שם. וראה לקו"ת פרשתנו סד"ה (וידבר גו') נשא הא' (וביאורו) והב'.

(32) במדב"ר ד, ד ואילך.

(33) לשון רש"י – הובא לקמן בפנים.

(34) שעפ"ז מתורץ מה שהקדים בני קהת לבני גרשון – אף שגרשון הוא הבכור – ראה במקומות שנשמנו בהערה 31.

(35) ראה ביאורי מהרא"י לפרש"י דלקמן בפנים (נעתק לקמן הערה 51).

(36) ח, יא. וראה משכיל לדוד ריש פרשתנו.

(37) להעיר משבת צב, א. נדרים לח, א (אין כו' גבור).

(38) ב' במדב"ר ד, טו. ומש"נ (שם, יט) "איש איש על עבודתו ואל משאו" – עכצ"ל שאיירי בעבודתם זו ב"קדש הקדשים" (ולא בשר וכיו"ב) שהרי בא בהמשך ל"בגשתם את קודש הקדשים". וראה ראב"ע שם.

(39) פרשתנו ד, כד. ועד"ז שם, כז.

(40) ראה גם חזקוני ורע"ב ריש פרשתנו (אלא ששם, שהם טפלים מפני שאין עליהם עבודה משא בכתף).

(41) שם, לא.

לשאת בכתף – עבודת משא (וכנ"ל שגם אצלם היה משא
בכתף).

ח.

העבודה היתירה של בני גרשון ביחס לבני מררי
אמנם צריך להבין: גם לבני גרשון היו עגלות
למשאם⁴⁶ – ואם כן במה שונים הם מבני מררי (שגם להם
היה משא בכתף כנ"ל), שאצלם נאמר "זאת עבודת
משפחות הגרשוני גו' ולמשא", שאצלם ה"משא" (לשאת
בכתף) היה עבודה?

והביאור בזה: לכאורה מובן, שהעבודות של גרשון
ומררי בהקמת המשכן נעשו על הסדר:

קודם פירקו בני גרשון את חלק המשכן השייך
לתפקידם – קלעי החצר, היריעות וכו' (המכסים ותלויים
על הקרשים ועמודים) – ומיד העמיסו אותם על העגלות⁴⁷
שלהם, ורק אחר כך⁴⁸ החלו בני מררי בעבודתם – לפרק
את עמודי החצר, קרשי המשכן וכו' והעמיסו אותם על
העגלות

[וכמו כן בהקמת המשכן: קודם הורידו בני מררי את
הקרשים עמודים וכו' מהעגלות שלהם ומיד הציבו אותם,
ואחר כך הורידו בני גרשון את היריעות וקלעים וכו'
מהעגלות שלהם ותלו אותם על הקרשים והעמודים וכו'].

נמצא, שכאשר בני גרשון הורידו את יריעות המשכן
(ואת קלעי החצר מהעמודים) עמדו עדיין עמודי החצר על
מקומם, וממילא היו מוכרחים לשאת את היריעות
(בכתף)⁴⁹ את כל השטח של חצר המשכן עד מחוץ לחצר
(שהרי את העגלות לא היה אפשר להכניס בין עמודי
החצר⁵⁰ עד קרוב למשכן) – ולכן נקרא זה אצלם "עבודת
משא"⁵¹.

1 קודם⁴² את "משמרת" – "מנוי שהאדם ממונה עליו"
2 על "משאם"

3 – כלומר היה עליהם לדאוג לנשיאתם של דברים אלה,
4 אך לא דווקא בעצמם (בכתף); וכפי שאכן היה בפועל,
5 שהמשא שלהם לא היה בכתף אלא על עגלות (כמסופר
6 בהמשך הפרשה⁴³) –

7 ומכיוון שעיקר תפקידם לא היה בגדר של "עבודת
8 משא", לכן לא הייתה אצלם נשיאות ראש וחשיבות
9 הקשורה עם "הראויין לעבודת משא".

ז.

גם לבני מררי היה משא כלשהו בכתף

10 אף על פי כן, נמנו גם בני מררי "מבן שלשים שנה
11 גו' ועד בן חמשים שנה" – כי למרות שתפקידם היה
12 באופן של "משמרת משאם" (ולא "עבודת משא"), אך אין
13 זה שולל שגם אצלם היו מקרים מסויימים של משא
14 בכתף; כי אף שמשאם נעשה בכללות באמצעות העגלות,
15 הרי בכל אופן היה עליהם לשאת אותו עד העגלות, וגם
16 יש מקום לומר שלא כל "כלי משמרת משאם" היו על
17 העגלות⁴⁴.

18 על פי האמור אפשר לומר, שזו כוונת רש"י לשלול
19 בפירושו על "עבודת משא – כמשמעו": היה ניתן לפרש
20 "עבודת משא" – "עבודה למשא" בדומה ל"משמרת
21 משאם" של בני מררי, שאין זה משא גופא, אלא המינוי
22 לדאוג לענין המשא –

23 וזה רש"י שולל בפירושו – לפי שענין זה אינו קשור
24 עם בעלי כח, וממילא לא עם "מבן שלשים גו' ועד בן
25 חמשים שנה"⁴⁵; והעובדה שגם בני מררי נמנו "מבן
26 שלשים גו'" היה כדי לדעת כמה יש בהם המסוגלים

(48) להעיר מלשון רש"י (בהעלותך י, יז. מברייאת דמלאכת
המשכן פי"ג) "בני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו
בעגלות".

(49) ראה עד"ז אליך ריש פרשתנו.

(50) ראה שבת (צט, א) דרוחב כל עגלה (עם ציד"י) ה' אמות,
ויש "חמש אמות בין עמוד לעמוד" (פרש"י תרומה כז, יד. מברייאת
למלאכת המשכן פ"ה) – והרי אמתא באמתא לא על (ע"ד פסחים קט,
ב). ובפרט שלפרש"י שם נכלל בהחמש אמות גם עובי העמוד, כמ"ש
ברא"ם שם.

(51) ויומתק יותר (החילוק דבני גרשון ובני מררי) עפמ"ש בביאורי
מהרא"י לפרש"י בהעלותך (ח, יא) ד"בני גרשון נשאו אותן יריעות
וקרשים* (שנראו בבית קה"ק) בכתף כמו שנשאו בני קהת כלים
המקודשים כו' אבל הקרשים מתוך כובדם א"א ה' לבני מררי לשאתם
בכתף אלא בעגלות".

(42) במדרב ג, ז.

(43) ז, ח. – בנוגע לבני גרשון ראה לקמן. סעיף ח.

(44) וכמ"ש בגו"א בהעלותך ח, כה (בתירוקן קושיית הרמב"ן שם
על רש"י – למה נמנו בני גרשון ומררי רק עד בן חמשים, עיי"ש). וראה
לקמן הערה 60.

ומ"מ לא נאמר אצלם "עבודת משא" – כי: א) אין זה הכרח
אצלם, כדלקמן בפנים שם. ב) יתירה מזו: "עבודת משא" פירושו לא רק
עבודה ועמל דמשא כ"א גם עבודה ושירות לה* (כמו עבודת הכהנים).
ומכיון שאין מוכרח שיהי' אצלם משא בכתף אי"ז נק' "עבודה".

(* להעיר מגו"א פרשתנו ד, מ"ז).

(45) להעיר מפרש"י ורע"ב לאבות פ"ה מכ"א ד"ה בן חמשים.

(46) פרשתנו ז, ז.

(47) כי פשוט שלא הניחו היריעות כו' ע"ג הקרקע עד שפרקו בני
מררי עמודי החצר כו'.

29 בפשטות אפשר לומר, ש"לעבוד" פירושו⁵⁵ העבודה
 30 של פירוק והקמת המשכן וטעינת העגלות, עבודה לה
 31 דרוש בעל כח⁵⁶
 32 – אף שלא בעל כח כמו בעבודת משא ונלכן לא
 33 מתאים ביחס אליו הענין של "נשא את ראש", שיש בהם
 34 נשיאות ראש וחשיבות מיוחדים], אך בכל זאת בעל כח
 35 –
 36 ולכן נמנו דוקא מגיל זה (מבן שלשים עד חמשים)
 37 כאשר כח האדם הוא בתקפו.
 38 אך כאשר מגיעים לפסוק "מבן שלשים גו' כל הבא
 39 לעבוד עבודת עבודה" – שפירושו "עבודה לעבודה
 40 אחרת" (שיר) – מתעורר קושי: מדוע שיר שיך דוקא לגיל
 41 של בעלי כח?
 42 לכן אומר רש"י "הוא השיר במצלותם וכוונות" –
 43 ומשמית "נבלים" ואת השיר בפה בכלל: מהעובדה
 44 שבפסוק זה נאמרה עבודת שיר מדייק רש"י, שהמדובר
 45 כאן אודות סוג שיר כזה אליו נדרשים בעלי כח – וזהו
 46 "השיר במצלותם וכוונות", שהשיר שלהם קשור עם ענשי,
 47 מלאכת יד⁵⁷, עם מאמץ גדול יותר; מה שאין כן בנבל –
 48 מלשון נבל יין⁵⁸ – אשר קול שירתו נוצר על-ידי נשיפה⁵⁹
 49 בפה ומכל שכן סתם שיר בפה, אינו קשור עם כזו
 50 התאמצות.

י.

שאר העבודות כשרות גם לאחר גיל חמשים

51 בכך יובן גם הטעם ש"עבודת עבודה" נאמרה דוקא
 52 בפסוק זה, בסוף המנין:
 53 בהצבת הפסוק בסוף וסך הכל של המנין – שנמנו רק
 54 בני לוי "מבן שלשים גו' כל הבא לעבוד עבודה עבודה
 55 ועבודת משא באוהל מועד" – בא הפסוק להבהיר, כי
 56 העובדה שהמנין הוגבל לגיל זה דוקא, הוא רק מחמת שני

1 לעומת זאת אצל בני מררי⁵¹, לא היה כל הכרח
 2 שיסחבו בעצמם את הקרשים כו' למרחק גדול, כי היה
 3 באפשרותם לקרב את העגלות בסמוך לקרשי המשכן⁵², כך
 4 שנותר להם רק להעמיסם על העגלות⁴⁹.
 5 [על פי זה מיתוספת הסברה בכך שה"נשא את ראש"
 6 אצל בני גרשון הוא רק בבחינת "גם הם" (כטפל לבני
 7 קהת) – שזה (לא רק משום שחוץ מהמשא היה עליהם
 8 גם "לעבוד", אלא) גם מחמת ה"ולמשא" גופא: המשא
 9 אותו היו מוכרחים לשאת בכתף היה רק עד העגלות מחוץ
 10 לחצר; מה שאין כן בני קהת, להם כלל לא היו עגלות,
 11 אלא רק "בכתף ישאו"⁵³].
 12 אלא שכמה פרטים מהאמור לעיל הנם רק לכאורה –
 13 מלבד הסדר של הקמת המשכן עצמו (שממנו מובן לגבי
 14 פירוק המשכן, שהיה בסדר הפוך מסדר הקמתו) המפורש
 15 בפרשת פקודי⁵⁴, שהיו מתחילים עם האדנים, הקרשים כו'
 16 ורק בסוף מעמידים את החצר⁵⁴.
 17 – אך בכל אופן הייתה לבני גרשון עבודה יתרה בגופם
 18 ביחס לבני מררי, משום שאת היריעות המכסות, המסכים
 19 והקלעים היה עליהם לתלות (או להוריד) כאשר הקרשים
 20 והעמודים עדיין עומדים: לטפס למעלה, לסחוב לשם את
 21 היריעות וכו', ושם להתעסק עם הלולאות, מיתרים וכו'.

ט.

ל"מצלותם וכוונות" דרושים בעלי כח

22 על פי כל האמור לעיל יובן הביאור בפירוש רש"י על
 23 "עבודת עבודה – הוא השיר במצלותם וכוונות כו'":
 24 ובהקדים – שלאחר כל הביאור, עדיין נותר בלתי
 25 מובן: מכיוון שהמנין "מבן שלשים גו'" (בעלי כח) קשור
 26 עם משא – אם כן מדוע במנין (מבן שלשים גו') של בני
 27 גרשון נכללו גם אלה שעבודתם היא (לא משא, אלא)
 28 "לעבוד"?

(56) ואולי נכללת בזה גם שמירה – וגם בזה צריך בעל כח "שלא יקרב זר" (ל' רש"י במדבר ג, ו), כי אפשר שהזר יקרב מצד גודל תשוקתו ליקרב לה' כו' (ע"ד שני בני אהרן – "בקרבתם לפני ה'"), ודוקא בעל כח יכול למונעו מליקרב.

(57) ראה (בנוגע למצלותם) פרש"י ערכין יג, ב ד"ה עבדתא. וראה

תוי"ט ערכין פ"ב מ"ה ד"ה והצלצל.

(58) ש"א י, ג. וראה פיה"מ ערכין פ"ב מ"ג דנבל כעין נאד (אף שש"ל שהוא כלי שיר במתרים).

(59) ראה פרש"י ערכין ספ"ב. רלב"ג דה"א טו, כ. ועוד.

אבל ראה פיה"מ להרמב"ם ערכין שם ושם מ"ו. ולכאורה הוא כהירושלמי סוכה פ"ה ה"ו. שוח"ט (ופרש"י) תהלים פא, ג. וכהקס"ד בערכין ספ"ב.

(52) אבל להעיר, שעפ"ז פרק תחילה עמודי החצר ורק אח"כ קרשי המשכן. וראה לקמן בפנים.

(53) פרשטנו שם, ט.

(54) מ, יח ואילך. וראה ג"כ מהעלותך י. יזכא.

(54*) ומתורץ ג"כ איך "בני קהת מוצאים אותו על מכונו ומכניסין בו . . והמזבחות" (פרש"י בהעלותך י, כא) – גם מזבח החיצון שהי' "חמש אמות אורך וחמש אמות רוחב" (תרומה כו, א) ואפ"ה הביאו בין עמודי החצר – כי הקמת החצר היתה "סביב למשכן ולמזבח" (החיצון) כמפורש בפקודי מ, לג ולפני זה מ, ח ו"מוצאים אותו על מכונו" – קאי רק על "המשכן".

(55) ראה (כמה פירושים ב"לעבוד"): ראב"ע, אברבנאל, ספורנו,

אלשיך ועוד – עה"פ.

במצלתיים וכנורות" – הרי אין טעם לחלק בזה בין המשכן
והמקדש; וממילא לפי פשוטו של מקרא⁶⁹, נמצא כי
שנים" פוסל מעבודת לוייה גם לדורות (בנוגע ל"השיר
במצלתיים וכנורות")! – אלא אם נאמר שזוהי גזירת
הכתוב.

יב.

שלוש אופני ה"משא" – בפנימיות הענינים

מיינה של תורה שבפירוש רש"י:
בהתאם לביאור הנ"ל בחילוק שבין בני קהת גרשון
ומררי – מיתוספת הסברה בדברי אדמו"ר הזקן בענין זה
בלקוטי־תורה בפרשתנו:
אדמו"ר הזקן מבאר⁷⁰ את החילוק בין בני קהת גרשון
ומררי בענין של נשיאות ראש: נשיאות ראש מורה על
עבודה של הליוך בלי גבול (העלאת הראש לבחינת רצון
וכת⁷¹); בני קהת ובני גרשון הנם שני דרגות ואופנים
בהליוך (מלמעלה למטה ומלמטה למעלה) ולכן נאמר בהם
נשא את ראש; אך בני מררי הנם בבחינת "עומדים"
(כפי שרואים שעבודתם הייתה משא הקרשים, שהם "עצי
שטים עומדים"⁷²) ומטעם זה לא נאמר בהם "נשא את
ראש".

ענינים אלה: "עבודת עבודה (השיר במצלתיים וכנורות)⁶⁰
ועבודת משא" – ולא בגלל העבודות⁶¹ האחרות של בני
לוי (כמו פירוק והקמת המשכן וטעינת העגלות⁶²) היכולות
להיעשות גם לאחר בן חמשים שנה⁶³;
וכפי שרש"י אומר בפירוש בפרשת בהעלותך⁶⁴: "ולא
יעבוד עוד – עבודת משא בכתף אבל חוזר הוא לנעילת
שערים ולשיר ולטעון עגלות כו", "לשמור משמרת,
לחנות סביב לאוהל ולהקים ולהוריד בשעת המסעות".

יא.

השירה לאחר גיל חמשים – בפה בלבד

על פי זה יוצא גם חידוש גדול ב"ענינים מופלאים"⁶⁵
על דרך ההלכה שבפירוש רש"י:
על פי הנ"ל – ש"השיר במצלתיים וכנורות" הוא רק
עד בן חמשים שנה" – צריך לומר, שזה שרש"י כותב
"חוזר הוא .. ולשיר" כוונתו לשיר בפה ובנבל כו', אבל
לא "השיר במצלתיים וכנורות"⁶⁶ שהוא (על דרך הפשט)
רק "מבין שלשים גו' ועד בן חמשים שנה"⁶⁷!
זאת ועוד: מכיוון שהטעם לכך הוא מכיוון שלאחר בן
חמשים שנה "כחו מכחיש מעתה"⁶⁸ וקשה לו ה"שיר

(66) ומה שהזכיר רש"י (בפ' בהעלותך שם) רק "עבודת משא
בכתף" ולא "השיר וכו'" – כי מה שצריכים בעל כח הוא בעיקר לעבודת
משא (שלכן רק ע"ז נאמר "נשא את ראש", כנ"ל שוה"ג הא' להערה 60).
(67) ראה גם מושב זקנים (מבעה"ת) לפרש"י פרשתנו כאן (אלא
שמחלק רק בין שיר שבכלי לשיר שבפה – משא"כ להמבואר בפנים,
שגם בשיר שבכלי גופא יש לחלק בין השיר במצלתיים וכנורות ושאר
כלים).

וע"פ חילוק זה יש להעיר טובא בתמיהת הרמב"ן (ושקו"ט
המפרשים) בפרש"י בהעלותך שם. ואכ"מ.

(68) לשון רש"י במדבר ד, ב. ועייג"כ בחיי ריש פרשתנו. מושב
זקנים בהעלותך שם.

משא"כ להרמב"ן (בהעלותך שם) שמה שנפסלו לויים לשיר מבין
חמשים (במשכן) הוא מפני "שלא היו ממניין אותם לשיר .. אלא בראויים
למשא", עיי"ש.

(69) משא"כ ע"ד ההלכה – ראה חולין כד, א. רמב"ם הל' כלי
המקדש פ"ג ה"ח.

ולהעיר מדעת הבה"ג שמנה הלאו ד"ולא יעבוד עוד" במנין
המצות – ראה סהמ"צ להרמב"ם שורש ג' ובמפרשיו שם. ולהעיר ג"כ
מזהר בהעלותך (קנא, ב) ובהנסמן בניצוצי זהר שם.

(70) סד"ה (וידבר גר) נשא הב'. ועייג"כ ד"ה הנ"ל הא' וביאורו
בסופם.

(71) לקו"ת שם כא, ב. כג, סע"ג.

(72) תרומה כו, טו.

(60) ואת"ל (דלא כנ"ל ס"ז והערה 44) שלא הי' שום משא בכתף
לבני מררי – נמצא, דזה שנמנו בני מררי רק עד "בן חמשים שנה" (אף
שאין בהן עבודת משא), הוא רק מפני שיש (גם) אצלם "עבודת עבודה"
(שיר)** שהיא רק עד בן חמשים.

(61) ועפ"י "לעבוד" שנאמר (ד, כד) בבני גרשון היינו (רק) שיר.
ומה שלא פרש"י זה שם – כי ההנחה לזה הוא רק ממש"נ כאן "עבודת
עבודה".

(62) ועפ"י, פירוש רש"י "עבודת משא – כמשמער" שולל ג"כ
טעינת עגלות (כנ"ל בפנים ס"ג).

(63) ואף שלעבודות הנ"ל צריך לכאורה בעל כח יותר מב"שיר
במצלתיים וכנורות" – אולי אפ"ל, כי עבודות הנ"ל נעשו ע"י שנים ויותר,
משא"כ השיר במצלתיים וכנורות שנעשית ע"י כאו"א בפ"ע.

ובזה יומתק ההמשך בפרש"י בהעלותך (דלקמן בפנים) "ואבל
חוזר כו' וזהו ושרת את אחיר עם אחוה" – דלכאורה: מה נוגע לפרש
זה באותו הדיבור – אלא שכוונתנו*** בזה להסביר, דזה שחוזר לעבודות
אלו (אף שלכאורה צ"ל בעל כח) הוא מצד זה שאפשר לעשותן "עם
אחוה".

(64) ח, כה"ו. – בתזקין (והובא בריב"א) שם, דרש"י קאי רק על
בני קהת (כנ"ל בשוה"ג להערה הקודמת), וגם בני גרשון ובני מררי נפסלו
בשנים לטעינת ופריקת עגלות והורדת והקמת המשכן (אלא שחוזרין
לשיר ולשמור. ובדברי דוד (להט"ז) שם – שנפסלו מהכ"ז – אבל לא
נזכר זה כלל בפרש"י).

(65) לשון השל"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(*) ובפשוטו צ"ל שגם מבני קהת היו משרירים – ומה שנוכר אצלם (בס"פ במדבר) רק עבודתם לשאת ולא ע"ד עבודה אחרת – כי הענין ד"נשא את ראש" (שהוא
העיקר כאן) הוא רק מצד עבודת משא (שצריך בעל כח גדול ביותר) ולא מצד עבודת השיר.

(**) ובדוק אפ"ל שנכלל ב"משמרת משאם" לכל עבודתם – פרשתנו ד, לא.

(***) במפרש רש"י (רא"ם ועוד) שכונת רש"י שהכתוב קאי אבני קהת ש"כתף ישאו", ו"עם אחוה" היינו בני גרשון ובני מררי – אבל ראה גו"א שם (והובא לעיל
בפנים ס"ז והערה 44) שגם בבני גרשון ובני מררי הי' משא בכתף. ועפ"י כונת רש"י ב"עבודת משא בכתף" היא גם לבני גרשון ובני מררי.

ומקורה השייך רק אליה לבדה – הביאני (לשון יחיד) 21
 המלך חדריו⁷⁷. 22
 וזהו החילוק בין בני קהת, גרשון, ומררי: 23
 אצל בני מררי נאמר רק "משמרת משאם" – אך עצם 24
 המשא היה על העגלות (וגם משאם בכתף אינו בגדר 25
 עבודה) – ובעבודה רוחנית משמעו: ההילוך בלי-גבול 26
 אצלם היה רק בנפש הבהמית (בחינת "עגלות"); אך 27
 ההילוך לא פעל בהם גופא – בנפש האלקית; 28
 אצל בני גרשון היה – "אחריו נרוצה" – הילוך בלי 29
 גבול הן בנפש הבהמית (משא בעגלות) והן בנפש האלקית 30
 ("זאת עבודת גו' ולמשא"); 31
 ואילו אצל בני קהת היה אף למעלה מכך – "הביאני 32
 המלך חדריו" – הילוך בלי גבול מצד שורשה האמיתי של 33
 נפש האלקית שאין לו שום שייכות לנפש הבהמית 34
 (עגלות); 35
 ולכן עיקר משאם היה הארון – תורה – לפי שהענין 36
 של "הביאני המלך חדריו" נעשה במתן תורה בחג 37
 השבועות⁷⁸. 38

(משיחת ש"פ נשא תשכ"ה ותשל"ד)

1 ברם, אין מובן: כל מטרת הנסיעה במדבר היא לפעול
 2 את העבודה של הילוך אצל עם ישראל⁷³ – מעתה כיצד
 3 ניתן לומר שעבודה זו אינה קיימת אצל בני מררי?
 4 ועל פי הנ"ל – ש"נשא את ראש" קשור עם עבודת
 5 משא – אפשר לומר, בפנימיות הענינים, כי גם אצל בני
 6 מררי הייתה העבודה של הילוך בלי גבול (נשא את
 7 ראש⁷⁴); אלא שהילוך זה קשור עם בחינת עגלות (שעל
 8 ידם נעשתה עבודת המשא אצל בני מררי).
 9 והביאור בזה: בעבודה של הילוך בלי גבול ישנם שני
 10 ענינים⁷⁵:
 11 (א) עצם ההילוך בלי גבול הוא האהבה לה' של נפש
 12 הבהמית (לאחר בירורה), זאת משום ששורש הנפש
 13 הבהמית הוא מעולם התהו (למעלה משורש נפש האלקית)
 14 ולכן דוקא אצלה קיים "רב תבואות בכח שור"⁷⁶ – אהבה
 15 בלי גבול;
 16 (ב) כוונת ההילוך בלי גבול הוא לפעול – "אחריו
 17 נרוצה"⁷⁷ (לשון רבים) – שגם הנפש האלקית (שמתקין)
 18 תהיה בתנועה של בלי גבול.
 19 (ג) לאחר שנפעל ההילוך בלי גבול בנפש האלקית
 20 (אחריו נרוצה) – מתעלית הנפש האלקית לאמתית שרשה

אהבת ה' – ההוספה שבה ע"י נה"ב, וש"נ.

(76) לשון הכתוב – משלי יד, ד.

(77) לשון הכתוב שה"ש א, ד.

(78) ראה רד"ה משכני (הא') תש"א. ובכ"מ.

(73) ראה לקו"ת מסעי פח, ריש ע"ד. פט, ב. ושם צו, א – שהוא
 בחי' הליכה. וראה המשך המאמר בלקו"ת כאן.

(74) להעיר מש"ך עה"ת פרשתנו ד, כט. אלשיך ריש פרשתנו ד"ה
 עוד אפשר.

(75) בכל הבא לקמן – ראה בפרטיות ס' הערכים חב"ד ח"א ע'

אגרות קודש

ב"ה, י"ז סיון, תשי"א

ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח הוו"ח אי"א נוי"מ וכו' מהורמיי"א שי' הכהן

שלום וברכה!

מכתבו עם ההערה עדמ"ש בקונטרס חגה"ש ה'תש"א ע' רעת: דעם כה"ג מאכט דער רבי,
 והשארתי - בהערתי שם - בצ"ע **קצת** הכוונה בזה, ורוצה לבאר זה עדמ"ש בעבוד"י (להמגיד מקאזניץ)
 במאמר ליוהכ"פ שהצדיקים מרימים בקדושתם את הכה"ג והשייץ.

לא נ"ל כי עתה אין לנו כה"ג ואם לשייץ כוונתו - עיקר חסר מן הספר. ולפי"ד הכוונה, שכל
 העבודות ביאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נייע מה מה"ה עתה בעבודת האדם שצריך לפעול בנפשו,
 וכשהגיע לעניני כה"ג אמר, אשר להגיע למעין מדרי"ג כה"ג **בנוגע לעבודה הרוחניות הנ"ל**, זה מאכט
 דער רבי, ורק אח"כ יכול האדם הנפעל לעבוד עבודת כה"ג ברוחניותו.

ואם זוהי הכוונה, הרי שני חידושים הפכיים בדבר, (א) שכאוי"א **מחוייב** גם בעבודת כה"ג
 - כמובן ברוחניות (ראה אגה"ק סכ"ט: לבד מצות התלויות **במלך**, ולא חשיב כה"ג, ועיקר ג"כ שער
 הגלגולים הקדמה יא, טז. שלי"ה חלק תושב"כ בתחלתו, תולדות י"י בהקדמה). (ב) שא"א לו להתחיל
 בעבודה זו עד שמתחלה יסייעו להעשות כה"ג - ועצ"ע.

בברכת רפואה קרובה.

לקוטי-שיחות פרשת נשא כרך יח שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

- מיד לאחר נזיר (כפירוש רש"י⁵, וכפשטות לשון הגמרא),
או לאחר מסכת גיטין (כשיטת הרמב"ם)?

ב.

חובת הקינוי תלויה במחלוקת לגבי גירושין

- יש המפרשים⁶, שהרמב"ם נוקט בשיטת הירושלמי,
שענין הקינוי תלוי בגירושין, ולכן הוא סובר שמסכת
סוטה באה לאחר גיטין:

- בירושלמי⁷ מובא, שהמחלוקת בין רבי ליעזר לרבי
יהושע אם הקינוי לאשתו הוא חובה או רשות, קשורה
למחלוקת בין בית-שמאי לבית-הלל במשנה, בסוף גיטין,
אם (כדעת בית-שמאי) "לא יגרש אדם את אשתו אלא-
אם-כן מצא בה ערוה", או (כדברי בית-הלל) "אפילו
הקדיחה תבשילו":

- במקרה שמצא בה דברים כאורין (מכוערים⁸) ללא
עדים⁹, הרי לפי בית-שמאי "לגרשה אינה יכול, שלא מצא
בה ערוה, לקיימה אינה יכול, שמצא דברים כאורין", ולכן
הוא חייב בקינוי, כדי לברר אם היתה בה "ערות דבר" אם
לא. ואילו לפי בית-הלל, שמותר לגרשה אף אם "הקדיחה
תבשילו", הקינוי הוא רשות בלבד, כי באפשרותו לתת לה
גט.

- "התוספות"¹⁰ מצטט את דברי הירושלמי, ושואל:
"לפי הירושלמי כיוון דתליא (=שתלוי) קינוי בגירושין,
הוה ליה למתני בתר גיטין (=היה צריך לשנות סוטה
לאחר גיטין)". ואומרים המפרשים, שלפי הירושלמי, אכן,
באה מסכת סוטה לאחר גיטין¹¹, וכך סובר הרמב"ם.

א.

הסמיכות בין נזיר לבין סוטה וגיטין

- חז"ל¹ אומרים "למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת
סוטה, לומר לך, שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו
מן היין".

- מאותה סיבה סמוכים נושאים אלו גם בתורה שבעל-
פה – מסכת סוטה באה מיד לאחר מסכת נזיר – כדברי
הגמרא בתחילת מסכת סוטה²: "תנא מנזיר סליק, מאי
תנא דקא תנא סוטה? כדדבי .. למה נסמכה פרשת נזיר
לפרשת סוטה .. שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר..."

- ואילו הרמב"ם³ אומר שמסכת סוטה באה מיד לאחר
מסכת גיטין (ומסכת נזיר היא לפני מסכת גיטין) –
"שעינינה (של מסכת סוטה) מענין הגירושין, שהסוטה
כשתזנה, יש לכוף האיש והאשה על הגירושין".

- ודברי הגמרא "תנא מנזיר סליק מאי תנא סוטה .. שכל
הרואה סוטה .. יזיר עצמו..." נאמרים, כהסבר ה"מאירי"⁴,
כי "גיטין וסוטה לענין זה אחד הם, שסיבת הגירושין
בסיבת הקלקול .. ונסמכו (גיטין וסוטה) לנזיר למד"⁴.
שהקלקול הבא מצד היין גורם לגיטין וסוטה".

- יש להבין: מאחר ובתורה שבכתב באות שתי
הפרשיות, נזיר וסוטה בסמיכות מיידית זו לזו – מדוע
בתורה שבעל-פה, שגם בה סמיכות מסכת נזיר לגיטין
וסוטה הוא אותו טעם של התורה שבכתב – יש הפסק
ביניהם?

- ועוד יש להבין: מהו ההסבר למחלוקת, אם סוטה באה

(* וסיום מס' סוטה.

- (1) ברכות סג, א. ריש סוטה. פרש"י פרשתנו ו, ב. וראה תיב"ע
עה"פ.

- (2) וראה שם הטעם שלא תני נזיר לאחר סוטה (כסדרם
בתושב"כ). וראה תור"ה מאי ריש נזיר. ולהעיר מסדר המסכתות דסדר
נשים במאירי (בפתיחתו לבית הבחירה) לפי "הסדור אשר בידינו היום
על פי קבלתנו ועל פי הספרים המדויקים".

- (3) בהקדמתו לפיה"מ ד"ה והחלק הששי.
(4) לסוטה שם. ועד"ז מפרש בריש נזיר. – ומתורצת עפ"ז קושיית
התוי"ט ריש סוטה.

- (* (4) כ"ה בהוצאת ירושלים תשכ"ז – ע"פ כת"י פארמא (למדרש
– להדרש?). ובהוצאות הראשונות (ליוורנו תקנ"ה. הלבשרשטאט כת"ר)

– "לסדר" (בסמ"ך).

- (5) סוטה שם ד"ה מכרי וד"ה מאי תנא.

- (6) מים חיים להפר"ח ריש סוטה.

- (7) ריש סוטה.

- (8) קרבן העדה ופני משה שם.

- (9) כי בעדים גם משום דברים כאורין מצי לגרש (גם לב"ש) –
ירושלמי שם. וראה ירושלמי סוף גיטין ובמפרשים שם.

- (10) סוטה ג, א ד"ה ר"י.

- (11) אבל ראה פני משה בקטע שלאחרי יבמות (ועד"ז אחרי נדרים
וגיטין) בסדר המסכתות דסדר נשים בירושלמי (יבמות סוטה . . גיטין
נזיר קידושין).

(=בדיעבד, אם קינא – קינא), לכתחילה – לא, קסבר תנא 20
 דידן (=דעת המשנה שלנו היא) אסור לקנאות. ואם לפי 21
 סתם משנה "אסור לקנאות", מדוע פוסק הרמב"ם כרבי 22
 עקיבא, שדעתו מובאת רק כבריייתא¹³ והרי הכלל הוא 23
 ש"סתמא¹⁸ דמתניתין (=דעה סתמית במשנה) ומחלוקת 24
 כבריייתא .. הלכה כסתם?²⁵

בעל ה"תוספות יום טוב"⁷ עונה, שכיון שגם רבי 26
 עקיבא וגם רבי ישמעאל סוברים כבריייתא ש"לאו איסורא 27
 הוא (=אין איסור לקנא), הילכך לית הלכה כמתניתין 28
 (=אין הלכה כמשנה סתם), ובאנו לכלל הלכה כרבי 29
 עקיבא מחברו.³⁰

תירוצ זה מתאים רק לפי השיטה¹⁹ שהכלל "הלכה 31
 כסתם (משנה)" ולא כבריייתא, אינו חל במקרה שבו "סתם 32
 משנה" היא דעת יחיד. אבל לפי השיטה¹⁹ שגם במקרה 33
 זה ההלכה היא כסתם משנה, נשאר הקושיא בעינה²⁰. 34

ד.

לדעת הרמב"ם אין מחלוקת "משולשת"

ויש לומר שלדעת הרמב"ם אין מחלוקת "משולשת" 35
 בענין הקינוי (אם הוא אסור, רשות, או חובה), כי רבי 36
 ישמעאל ורבי עקיבא, כבריייתא, אינם חולקים על דעת 37
 המשנה ש"אסור לקנאות"²¹. 38

(19) ראה יד מלאכי כללי הסמ"ך כלל תקיג, אנציקלופדי תלמודית
 ע' הלכה כסתם משנה ס"ה, ושו"נ.

(20) לכאורה אפשר לתרץ דלא פסק כהסתם משנה מפני שאמרו
 בגמ' (סוטה ג, א) "ומסתברא כמ"ד (רב אשי) רוח טהרה", דמשמע מזה
 שלא קיי"ל כסתם משנה דאסור לקנאות (וראה מים חיים להפר"ח ריש
 סוטה. ועוד).

אבל ראה פרש"י סוטה שם (ד"ה ומסתברא. וראה תוד"ה ר"י
 פסחים ה, א) דרבנן ור"א פליגי (רק) בפירוש תיבת "רוח דקאמרו רבי
 ישמעאל*", והכוונה ב"ומסתברא כו"י" היא רק ש"כ" כוונת ר"י: וא"כ
 אין מזה ראיה, לכאורה, שר"א עצמו וכן סתמא דגמ' לא ס"ל להלכה
 כסתם משנה.

אבל יל"ע אם שייך לומר בזה דמכיון שהש"ס מכריע כמ"ד זה
 מוכח ש"כ" ההלכה (ראה המובא באנציקלופדי תלמודית ע' הלכה
 סכ"ט). ואכ"מ. וראה רי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע עה (רצ, ב).

(21) אבל להעיר ממ"ש בגמ' שם (ברייתא העמוד) "אלמא קסברי
 דאסור לקנאות, ומאן דאמר מותר לקנאות מהו כו", דמשמע שיש בזה
 פלוגתא.

ויש לומר (בדוחק עכ"פ) שהכוונה ב"ומ"ד מותר לקנאות מהו
 לשון קינוי, היא (לא שיש בעל פלוגתא דתנא דידן, כ"א): במקום
 שאמרו מותר לקנאות (כדלקמן) מהו לשון קינוי.

ולהעיר ממאירי (ב, א) שכתוב בפשיטות שאין לדייק מהמשנה
 דאסור לקנאות. ואכ"מ.

1 אך קשה לקבל תירוץ זה: התלמוד בבלי אינו קושר
 2 בין ענין הקינוי לגירושין

3 כפי שרואים גם¹² מכך שבתלמוד הבבלי¹³ מובאת
 4 אותה מחלוקת לגבי קינוי, אם הוא חובה או רשות, אלא
 5 שבעלי המחלוקת הם רבי עקיבא (חובה) ורבי ישמעאל
 6 (רשות), והרי רבי עקיבא סובר¹⁴, שמותר לגרש אשה
 7 "אפילו מצא אחרת נאה הימנה"¹⁵.

8 יוצא איפא, שלשיטת תלמוד הבבלי, מסכת סוטה
 9 איננה המשך לגיטין, ולכן כפשוטו לשון הגמרא, באה
 10 מסכת סוטה מיד לאחר מסכת נזיר. כיצד ניתן אפוא לומר,
 11 שהרמב"ם נוקט בשיטת הירושלמי נגד שיטת הבבלי?

12 יתר-על-כן: אם הרמב"ם סובר כשיטת הירושלמי,
 13 שחובת הקינוי תלויה בגירושין – כיצד הוא פוסק (כרבי
 14 עקיבא) שהקינוי הוא חובה¹⁶, בעוד אשר לפי הירושלמי
 15 זוהי שיטת בית שמאי¹⁷?

ג.

ההלכה במקרה זה כ"סתם משנה" או לא?

16 כדי להבין זאת יש להסביר תחילה את פסקו של
 17 הרמב"ם, שהקינוי הוא חובה, כדעת רבי עקיבא.

18 שהרי לכאורה: הגמרא⁷ מסבירה את הדיוק שבלשון
 19 המשנה בסוטה "המקנא לאשתו" – "דיעבד אין

(12) נוסף לזה שלא הוזכר ענין זה בבבלי (שאיירי כשמצא בה
 דברים כאורין כו). וגם: לשיטת הבבלי גם כשמצא בה דברים כאורין
 מצי לקיימה (ראה סוטה כה, א. רמב"ם ה' אישות פכ"ד הט"ז). וראה
 העמק שאלה לשאלתא קלד סק"ח. מראה הפנים שצוין לקמן הערה 15.
 ועוד.

(13) סוטה ג, א.

(14) משנה הנ"ל סוף גיטין.

(15) ובקושיית התוס' (ד"ה ר"י הנ"ל). וראה תי' המראה פנים
 (שלהי גיטין) ומפרשים לתוס' שם.

(16) ה' אישות פט"ו הי"ז (ובמגיד משנה שם). ה' סוטה פ"ד
 הי"ח (ובכסף משנה שם). – דלא כמאירי (סוטה ג, א) ש"כ" ההלכה
 שהיא רשות (כו"י) שאין הקינוי מצוה מן התורה אלא מדברי סופרים.
 בכמה מפרשים כתבו (דלא כהמ"מ וכו"מ הנ"ל) שגם הרמב"ם
 פסק כו"י דקיני רשות, ורק "מצות חזנים" . לקנאות כו"י (ה' סוטה
 שם). אבל מפשטות לשון הרמב"ם בפי"ה"מ (ריש סוטה) – "ודע שאדם
 חייב לקנאות" . וכן אמרנו (אמרו) וקנא את אשתו חובה" – משמע
 שפסק כו"י. ובפרט שבהל' אישות שם (שלפני ה' סוטה) סתם "וחובה
 . . לקנאות". וראה כס"מ שם.

(17) אבל אין לתרץ ע"פ מה שקיי"ל דבאשתו ראשונה לא יגרש
 אא"כ מצא בה ערות דבר (רמב"ם ה' גירושין פ"י הכ"א. ע"פ בבלי
 סוף גיטין*). וראה נ"כ שם) – כי לפ"ז החובה לקנאות הוא רק באשתו
 ראשונה. וראה ב"ש לאה"ע סק"ט ס"ג. ועוד.

(18) יבמות מב, סע"ב.

(*) ומכיון שבירושלמי לא הובא החילוק (שבבבלי שם) בין זוג ראשון לזוג שני. לכן סתם (ברייתא סוטה) דהמ"ד שחובה לקנאות ס"ל כב"ש.
 (**) וכדמוכח ג"כ מהא שלא תי' דרבנן דאמרי "רוח סומאה" ס"ל כתנא דידן דאסור לקנאות וע"ז הא דאיתא בגמ' לפני"ז (ברייתא העמוד) שהאמוראים שמפרשים
 "לשון קינוי דבר המסיל קנאה כו", ס"ל דאסור לקנאות.
 אלא שעפ"י צ"ל דמה דנקט בלשון הקושיא שם גם "וחובה" (כו"ע) – אלא אי אמרת רוח סומאה רשות וחובה כו" – הוא רק אגב גררא.

בדיוק כשם שהאדם צריך²⁵ להדריך ולהקפיד על התנהגות
בניו ובני ביתו בכלל²⁶.
ולכן "מצות חכמים על בני ישראל לקנאות לנשיה"²⁷,
באופן כללי, לכל אשה, כהנהגה תמידית²⁸, עם ההגבלות
"ולא יקנא לה ביותר מדאי"²⁹, "לא מתוך שחוק .. ולא
להטיל עליהם אימה .. אין ראוי לקפוץ ולקנאות בפני
עדים תחילה"³⁰.

ה.

במשנה - קינוי עקב חשר, בברייתא - קינוי לאשה כשרה

וזהו ההבדל בין המשנה לבין הברייתא:
במשנה, ששם נאמר "המקנא" – "דיעבד", מדובר על
קינוי לאשה ש"מצא בה דברים כאורין" וכדומה³¹, שהוא
הקדמה להסתתרות, ובענין זה סובר הרמב"ם, שלפי
שיטת התלמוד הבבלי "אסור לקנאות"³² (כדלהלן בסעיף
ר').

ואילו המחלוקת בברייתא בין רבי ישמעאל לרבי
עקיבא, אם הקינוי הוא חובה או רשות, דנה בענין הקינוי
לאשה כשרה – "להדריכה":

רבי ישמעאל סובר שכל ענין הקינוי, גם אצל אשה
כשרה, הוא "רשות" בלבד – יש כאן חידוש ומתן היתר:
"כלפי³³ שאמרה תורה³⁴ לא תשנא את אחיך בלבבך",
אומרת התורה כאן, שבמקרה זה מותר הענין של "וקנא
את אשתו", גם אם הוא עלול להביא לשנאה.

ורבי עקיבא סובר, שהקינוי במטרה "להדריכה" הוא
חובה.

וכך פוסק הרמב"ם, המדבר על אופן זה של קינוי³⁵,
כפי שמוכן מלשונו, כאמור.

ויש לומר, ששני אופני הקינוי רמוזים בפסוק³⁶ "ועבר

דבר זה מוכן מכך, שהגמרא איננה מביאה את
הברייתא מיד לאחר קובעה ש"קסבר תנא דידן (=דעת
משנתינו) אסור לקנאות", כדרך שהיא מביאה²² את הדעות
של רבי אליעזר ורבי יהושע במשנה ש"מקנא לה על-פי
שנים", ואומרת "מתניתין דלא כי האי תנא (=דעת המשנה
אינה כדעת תנא זה) .. רבי יוסי ברבי יהודה .. מקנא על-פי
עד אחד או על-פי עצמו", ואפילו אינה מביאה זאת בקשר
לדעה של "תנא דידן" ש"אסור לקנאות";

ברייתא זו מובאת בגמרא¹³ רק כהוכחה לכך שהנאמר
בתנא דבי רבי ישמעאל, ש"אין אדם מקנא לאשתו
אלא-אם-כן נכנס בו רוח" הוא כדעת האומר "רוח טהרה"
(כי "אי אמרת רוח טומאה, רשות וחובה לעיולי אינש רוח
טומאה בנפשיה"? (=אם תאמר רוח טומאה, כיצד ייתכן
שרשות וחובה לאדם להכניס רוח טומאה בנפשו?).

אלא, במשנה ובברייתא מדובר על שני מקרים שונים
זה מזה, כמוסבר להלן.

ישנם שני אופנים של קינוי²³:

(א) קינוי לגבי אשה בלתי צנועה, שהוא הקדמה לענין
של הסתתרותה עם אדם אחר: כאשר, כלשון הירושלמי
שלעיל, "מצא בה דברים כאורין" והבעל חושד באשתו
בדבר עבירה, הוא מקנא לאשתו כדי שיוכל אחר-כך לברר
(אם לא תישמע להתראה, ותיסתר עם אדם אחר) אם
נטמאה או לאו.

(ב) קינוי לגבי אשה כשרה, כדברי הרמב"ם²⁴, שהקינוי
צריך להעשות "בנחת בדרך טהרה ואזהרה כדי להדריכה
.. ולהסיר המכשול, וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ובניו
ובני ביתו ומזהירן ופוקד דרכיהן תמיד... הרי זה חוטא".
מכך מובן, שחובת קינוי אינה קשורה בחשד הבעל על
אשתו בדבר עבירה וכדומה, או בכך שראה בה "דברים
כאורין", אלא זהו פרט בענין הכללי של הדרת האשה,

שהמשנה איירי באותו אופן דקינוי (אלא שלהירושלמי תלוי קינוי
בגירושין, משא"כ להבבלי).

(32) אלא שפ"ז צע"ק מדוע לא הביא הרמב"ם הא דאסור
לקנאות כשמצא בה דברים כאורין כו'. וראה לעיל הערה 21 בסופה.
אין להקשות מהא שפסק (שם פ"א ה"י"א) שב"ד מקנין לאשה
"שהעם מונעין אחר" – כי שם הקינוי אינו בשביל להשקותה (רמב"ם
שם), שבוה תלוי טעם האיסור לקנאות, כדלקמן סעיף ו.

(33) כגמרא שם ג, א.

(34) קדושים יט, יד.

(35) וצע"ק מה שהביא הרמב"ם בפי"מ (בהמשך לפי המשנה)
"ודע שאדם חייב לקנאות על אשתו כו'" – והרי המשנה לא איירי בקינוי
שהוא חובה.

(36) פרשתנו ה, יד. וראה ג"כ ספורנו עה"פ. עיין יעקב לסוטה

שם ד"ה רבנן אמרי.

(22) שם ב, ב.

(23) להעיר מצפצ"נ השלמה כד, ד.

(24) הל' סוטה בסופן. וראה טרש"ע אה"ע סקע"ח סכ"א-ב.
ובב"ש שם סק"ד.

(25) עד מש"נ "יצווה את בניו ואת אחיו ושמרו דרך ה'
גוי" (וירא יח, יט. וראה סנה"נז, ב).

(26) ובפרט שהענין דפוקד דרכיהן של ב"ב כו' הובא בש"ס
(יבמות סב, סע"ב. סנה"עו, ב) לא בהמשך לקינוי אשתו, והרמב"ם
מצרפם יחד.

(27) לשון הרמב"ם שם הי"ח. ועד"ז בהל' אישות שם.

(28) וכדמוכח עוד יותר מזה שהביא הלכה זו בהל' אישות בעניני
הנהגות איש לאשתו, ע"ש.

(29) הל' אישות שם.

(30) הל' סוטה שם.

(31) ויש להוסיף שעפ"ז הושווה הבבלי וירושלמי עכ"פ בענין זה

הוא קדלעת גדולה ואשתו קדלעת קטנה, ואומר רש"י: 25
מין אחד הוא, אלא שאלו גדולים ואלו קטנים, כלומר, 26
במה שהוא עוסק היא עסוקה. זאת אומרת, שכאשר 27
האשה אינה מתנהגת כראוי, קיים חשש גדול, שגם הבעל 28
לא התנהג כראוי, ובמילא – אין המים בודקין. 29

לכן דעת "תנא דידן" היא שבמקרה כזה "אסור 30
לקנאות" 44, מפני החשש שבין כך ובין כך לא יבדקו המים 31
את האשה 45, ואם הוא ישקה את אשתו הוא יכול לגרום, 32
כלשון הרמב"ם 46, ל"פשע שגרם לשם המפורש שימחק .. 33
ומוציא לעז על מי סוטה" 47. 34

אלא, עדיף 48 שיגרשנה 49. 35

ז.

ההבדל בין דעת רמב"ם לדעת רש"י

לפי כל האמור לעיל, מובן, מדוע סובר הרמב"ם 36
שמסכת סוטה באה לאחר גיטין: 37

במשנה, בתחילת סוטה מדובר על אשה ש"מצא בה 38
דברים כאורין", סוטה חוטאת, ולכן סביר, שהפירוש לטעם 39
הסמיכות לענין נזיר, "שכל הרואה סוטה בקלקולה..." 40
איננו כפירוש רש"י 50 "בניוולה ובבשתה", אלא כפשוטו 41
הלשון: הקלקול של סוטה חוטאת 51, המקלקלת ועוברת 42
עבירה, או בעונשה – "צבתה בטנה" 52. 43

וכיוון שכל הקלקול של סוטה חוטאת בזמן הזה הוא 44
ש"יש לכופף האיש והאשה על הגירושין" 53, סובר 45
הרמב"ם, שמסכת סוטה באה לאחר גיטין, כי בענין 46
הקלקול "אחד הם". 47

וענין זה, שבמשנה, בתחילת סוטה, מדובר על סוטה 48
חוטאת, הוא גם בהתאם לסדר הפסוקים בפרשת סוטה 49

עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא נטמאה או עבר עליו 1
רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה. ההרחבה, 2
וכפילות הלשון רומזים שמדובר על שני סוגים שונים של 3
נשים: "וקנא את אשתו והיא נטמאה" – זהו הקינוי לאשה 4
אשר "מצא בה דברים כאורין" וכדומה, וסביר יותר לומר 5
ש"היא נטמאה: ו"קנא את אשתו והיא לא נטמאה" – 6
זהו הקינוי לאשה כשרה "להדריכה" 37. 7

ו.

לפי המשנה אסור לקנאות מחשש שהמים לא יבדקו

מדוע יהיה אסור לקנא לאשה ש"מצא בה דברים 8
כאורין" וכדומה? לכאורה, אדרבה: במקרה כזה בודאי 9
צריך האדם לקנא לאשתו 38, למרות שהוא עלול להביא 10
לידי ריב ושנאה, כדי להישמר להבא מדבר עבירה, וכדי 11
שיוכל לברר אם חטאה! 12

ויש לומר, שלדעת הרמב"ם, הסיבה לכך ש"אסור 13
לקנאות", איננה כדעת רש"י 39, משום שעלול להביא "לידי 14
תגר", אלא מפני שבמקרה כזה, ש"מצא בה דברים 15
כאורין", קיים חשש שהמים לא יבדקו בין כך ובין כך, 16
כדלהלן: 17

ההלכה היא 40, ש"בזמן שהאיש מנוקה מעוון המים 18
בודקים את אשתו, אין האיש מנוקה מעוון – אין 19
המים בודקים את אשתו". הכוונה של "אין מנוקה 20
מעוון" היא, כלשון הרמב"ם 41 "שבא ביאה אסורה 21
מימיו אחר שהגדיל", ואפילו "עוון דפנויה" 42. 22

ולפי דברי הגמרא 43 "כל המזנה אשתו מזונת עליו .. 23
דאמרי אינשי איהו בי קארי ואיתתיה בי בוציני" (=אם 24

השקאה – הוא התראה, שאם תעבור על הקינוי המים בודקים אותה.

(46) שם פ"ג הי"ח.

(47) להעיר גם ממ"ש הרמב"ם (הל' סוטה פ"ג הכ"ג) גבי "באו עידי טומאה אחר ששתת ה"ז תצא כו' ואפי' לא אירע לה דבר כו' מפני שאין המים בודקין אלא מי שאין לה עדים כו' (ומוסיף) – על הש"ס שם ו, א) ועוד שמא בעלה אינו מנוקה מעון ולפיכך לא בדקו המים את אשתו. – וכבר האריך בזה במשנה למלך הנ"ל ועוד. ואכ"מ.

(48) אף שאין נופין אותו לגרש (נסמן לעיל הערה 12). וראה יבמות סג, ב. גיטין בסופה. רמב"ם הל' גירושין פ"י הכ"ב.

(49) ע"ד מ"ש בשטמ"ק שם, ד"כין שיכול לגרשה מוטב שיגרשנה ממה שיקנא לה ותהי' עמו בקטטה וגם שמא תזנה תחתיו בסתר" (וע"פ המבואר בפנים שר"י ור"ע איירי בקינוי לאשה כשורה כו', אין צריך לדחוק כמ"ש בשטמ"ק שם שלר"י שרשות לקנאות איירי ש"אינו רוצה לגרש מחמת שיש לו בנים ממנה או שכתובתה מרובה").

(50) שם, ב, א ד"ה בקלקולה.

(51) ראה גם פני משה (שצויין לעיל הערה 11).

(52) פרשתנו ה, כז.

(53) לשון הרמב"ם בפיה"מ (הובא לעיל סעיף א).

(37) ויזמק עפ"ז הא שאמרו בגמ' שם שר"ע יליף שקינוי חובה מזה ש"קינוי אחרינא כתיב", ובקינוי זה נאמר "והיא לא נטמאה" – שאיירי בקינוי לאשה כשרה כו', כבפנים.

(38) ראה גם שטמ"ק כאן בשם הרא"ש.

(39) ב, א ד"ה אסור לקנאות.

(40) סוטה כח, רע"א. ושר"י. רמב"ם הל' סוטה פ"ב ה"ח. פ"ג

הי"ז.

(41) פ"ב שם. והוא ע"פ סוטה מז, ב. וראה בארוכה משנה למלך שם. ועוד.

(42) סוטה שם.

(43) סוטה י, א.

(44) ראה גם הגהות היעב"ץ לסוטה (ג, א) דמ"ד (שם) "רוח טומאה" הוא "משום דאמר מר אם הוא מזנה אשתו מזנה עליו כו'".

(45) אין להקשות מזה שאי' בגמ' (שם ב, סע"ב ואילך) שהפ' דלשון קינוי דבר המטיל קנאה כו' הוא למ"ד אסור לקנאות – דלכאורה, להפ' שבפנים אין האיסור שייך להטלת קנאה כו'?

כי מכיון שחוששין שהקינוי לא יועיל לבדוק אשתו, נמצא שפעולת הקינוי הוא רק בזה שמטיל קנאה (משא"כ קינוי המביא לידי

ט.

הקשר בין תחילת המסכת לבין סופה לפי שיטת

רש"י

יש להסביר את הקשר שדלעיל גם לפי שיטת רש"י,²⁹
שהקינוי שבתחלת המסכת הוא גם לגבי אשה כשרה, וכך³⁰
גם ההיסתרות וההשקאה שעליהם כתוב אחר-כך, אין³¹
מודגש שמדובר דוקא על סוטה חוטאת, אלא "אפילו היא³²
טהורה"³³.

ידוע³⁴ הפירוש של "יראת חטא", שאין מפחדים מן
העונש שמביא החטא – יראת העונש – אלא מן החטא³⁵
עצמו, מעצם עשיית היפך מרצון ה', וענין זה מודגש³⁶
במיוחד אצל סוטה שהיא טהורה:³⁷
לכל העבירות יש עונש³⁸, ולכן אפשרית אצל כולם³⁹
יראה מן החטא עצמו, ויראת העונש.

ירצאת מכלל זה אשה שהיא טהורה, והיתה אצלה⁴⁰
סתירה והשקאה וכו', שלא זו בלבד שלא מגיע לה עונש,⁴¹
אלא להיפך, היא זוכה לשכר גדול – "ונקתה ונזרעה⁴²
זרע"⁴³, כדברי חז"ל⁴⁴: "היתה יולדת בצער, יולדת בריוח⁴⁵
.. נקבות, יולדת זכרים..."

בכל זאת היא צריכה להביא מנחה לכפרה⁴⁶ כי עצם⁴⁷
העובדה שהיא נסתרה, ואף שלא היה זה באופן אסור⁴⁸
(לולא קינוי הבעל)⁴⁹, אינה התנהגות כראוי⁵⁰.

וכאשר היתה אצלה היסתרות, ואפילו כאשר היא⁵¹
עשתה זאת במחשבה שבאמצעות כך היא תזכה לשכר של⁵²
"ונזרעה זרע"⁵³, הרי זה סימן לפגם ב"יראת חטא".

לכן הסיום וה"גמר" של מסכת סוטה, הוא כאשר⁵⁴
מגיעים לידי "לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא".⁵⁵

(משיחת ערב חג השבועות ה'תשי"ט)

1 בתורה שבכתב: בתחילת הפרשה⁵⁴ נאמר "איש .. כי
2 תשטה אשתו ומעלה בו מעל ושכב איש אותה .. ונסתרה
3 והיא נטמאה", ורק לאחר מכן מדובר על 99 "ועבר עליו
4 רוח קנאה וקנא את אשתו והיא נטמאה או... לא נטמאה",
5 וגם בספק עצמו נאמר קודם "והיא נטמאה" ורק אחר-כך
6 "והיא לא נטמאה" (וכפי שהוזכר מקודם, מדבר התחלת
7 הפסוק ("וקנא .. והיא נטמאה") על קינוי לאשה שמצא
8 בה דברים כאורין).

9 ואילו שיטתו של רש"י בענין זה היא שונה: הוא סובר
10 שבמשנה מדובר על קינוי כל-שהוא, גם לגבי אשה שלא
11 מצא בה "דברים כאורין", ולכן: (א) הוא סובר ש"סוטה
12 אחר נזיר"⁵⁵, כי תחילת מסכת סוטה אינה קשורה למסכת
13 גיטין. (ב) "שכל הרואה סוטה בקלקלה...", הוא מפרש⁵⁰
14 "בניווילה ובבשתה" (ג) האיסור לקנאות הוא מפני ש"מביא
15 עצמו לידי תגר ואת אשתו לידי ניוול ואפילו היא
16 טהורה"³⁹.

ח.

הקשר בין תחילת המסכת לסופה

17 לפי שיטת הרמב"ם, שבתחילת המסכת מדובר על
18 סוטה חוטאת, אפשר להבין גם את הקשר שבין תחילת
19 המסכת לבין סופה, ששם נאמר: "לא תיתני יראת חטא
20 דאיכא אנא" (=אל תאמר שבטלה יראת חטא, כי אני
21 נמצא, שאני ירא חטא):

22 האמצעי שבאמצעותו אפשר "לסיים" את מסכת סוטה,
23 לבטל את האפשרות למציאות של סוטה חוטאת, שלא
24 יהיה צורך לקיים למעשה את הלכות סוטה, הוא על-ידי
25 "לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא": כאשר יהודי לומד
26 את המסכת ומסיים "לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא",
27 כאשר הוא מגיע לדרגה של יראת חטא, מתבטלת
28 המציאות והאפשרות של חטא⁵⁶ וסוטה.

(62) ראה תוד"ה כל ותוד"ה הקומץ – סוטה כג, א. וראה כריתות
(כד, א) הפלוגתא אם היא כפרה או לברר עון (וראה תוד"ה כשבעלה
סוטה כב, סע"ב). וי"ל דגם למ"ד לברר עון הוא רק לגבי חלק הבעל
שבמנחה (ראה תוס' שהובאו בתחילת ההערה) שלגבי צריך לברר עון:
משא"כ לגבי האשה (שיודעת אם חטאה) היא כפרה לחוד. ואכ"מ.
(63) כגון עם אבי, כשבעלה בעיר – ראה צפע"נ ה"ל סוטה פ"א
ה"ז, השלמה שם, ועוד.

(64) ראה רמב"ם ה"ל אישות פכ"ד הכ"ד: שאין לך דבר יותר
מכוער מזה. ולהעיר מלשון הירושלמי וספרי שבהערה הבאה: יתקלקלו
בשביל שיפקדו.

(65) להעיר ממ"ד (סוטה כו, א. ירוש' שם ה"ד. ספרי שם, כח)
א"כ יסתרו כל העקרות ויפקדו. וראה ברכות לא, ב (גבי תנה) וצפע"נ
השלמה שם.

(54) ה, יב"ד.

(55) לשון רש"י שם ד"ה מכדי.

(56) להעיר ממחז"ל בריש המס' (ג, א) "אין אדם עובר עבירה ..
שנאמר .. כי תשטה כו'.

(57) כלשון רש"י ד"ה אסור הנ"ל.

(58) תוי"ט בסוף המס'. וראה לקו"ת קרח נב, ד. מוטות פב, א.
ובכ"מ.

(59) להעיר מתניא ספכ"ד בהגהה.

(60) פרשתנו כו, כח.

(61) סוטה כו, א. ושו"נ. ירושלמי שם פ"ג ה"ד. תוספתא שם פ"ב,
ד. ספרי ורש"י פרשתנו ע"פ. וכן הוא להלכה – רמב"ם ה"ל סוטה פ"ג
הכ"ב – דלא כמ"ד (תוספתא שם. ספרי שם. לא. ירושלמי שם ה"ה) שגם
טהורה יש לה פורעניות.

בראשית מט, יב - חכלילי עינים מיינ ולבן שנים מחבל

"ביאור שרש ענין הנ"ל"

ושרש הענין מה שצריך להיות, חכלילי עינים מיינ דתורה שבכתב, ולבן שנים מחבל דתורה שבעל פה, הוא, כי ע"י תורה נתקן השבירה דתהו. ובתהו הי' ב' בחי'.
(א) הז' תחתונים³ דתהו שנשברו, שהם הז' נקודות⁴

(1) מבאר הקשר בין תורה שבכתב ל"עינים" – "עין", והקשר בין תורה שבעל פה ל"שנים" – "שן", דהוא כנגד ב' בחי' בשבירה דתהו, והבירור ע"י התורה.

(2) ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שכב וז"ל: והנה בשבירה דתהו נפלו י"א בחי', שהם הז' מליכין שמתו, והוא התהו המפורש בפסוק והארץ היתה תהו, והז' דאחוריים דאב ואם וישראל סבא ותבונה שהוא התהו שבראשי תיבות והארץ היתה תהו למפרע וכמ"ש בעץ חיים שער דרושי נקודות פ"ב ע"ש.

וזהו לשון העץ חיים שער דרושי נקודות (שער ח') פרק ב': ואו"א נשברו ונפלו האחוריים שלהם. וזו"נ נפלו פנים והאחוריים שלהם, והנה זהו הטעם שנרמז בפסוק (בראשית א, ב) והארץ היתה תהו ובהו, אשר הוא מדבר בענין מיתת המלכים וכו', נרמז בו ב' פעמים מלת תהו, א' במפורש בפסוק, וב' בר"ת למפרע "והארץ היתה תהו", והוא כנגד ב' בחי' הנ"ל, כי תהו הישר המפורש בפסוק הוא בחי' ז' מלכים שמתו ונתבטלו אפי' הפנים שלהם הישרים, ותהו שבר"ת למפרע הוא בחי' ביטול האחוריים דאו"א, כי כל למפרע הוא בחי' אחוריים. ע"ש. (ראה הנסמן בהערה 44).

וראה פרי עץ חיים שער עולם העשי' פרק ד' וז"ל: הז' מלכים שמתו בארץ אדום, שהם ז' תחתונים, ועוד ד' אחוריים של חכמה ובינה וישראל סבא ותבונה, וסודם הוא ב' אותיות אחרונות שבכתב הוי"ו, שהם גי' י"א. וכבר ידעת כי ב' אותיות אלו הם ז"ן שהם ז"ת אמנם עם ד' אחוריים הנז' שירדו למטה במקום ז"ן הם י"א, כמנין ו"ה, כי כ"ז הוא בכלל ז"ן. ולכן תמצא כי לעולם אין הפגם עולה רק נגד ז"ן, ולא באו"א. ע"ש.

ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן ק. קכד. קלה. קלו. קנ.
(3) פירוש: הז' תחתונים הם הז' מדות, ובתהו הם ז' מדות רעות, חסד דקליפה וגבורה דקליפה וכו', וכן נפלו "אחוריים דחכמה ובינה וכו', והוא חכמת אומות העולם חכמת הרפואה חכמת הטבע וכו', דאמיתית חכמה ובינה הוא חכמת התורה. ראה תניא סוף פרק ח.

(4) פירוש: מבואר בעץ חיים המצויין כאן – שער (ח) דרושי הנקודות פ"א. דהנקודות באל"ף ב"ת הם ט' במספר, שהם: קמץ, פתח, צירי, סגול, שָבָא, חולם, שורק, חִירֵק, קובץ.

והנה כל שבע ה"נקודות" האחרונים הם רק ב"ציר" נקודות, וכל נקודה הם כמו אות יוד שהוא כמו נקודה אחת (וכל נקודה הוא מספר י' – עש), אחוץ קמץ ופתח שהם ביחד ציר ב' פעמים אות ו' ואות י', (דקמץ הוא ציר אות ו' לרוחב וגם אות י' באמצע, ופתח הוא רק ציר אות ו' לרוחב). וב' פעמים ו' (12) + אות י' (10) בגי' כ"ב, כנגד כ"ב אותיות דאל"ף ב"ת. משא"כ שאר כל הנקודות הם רק בציר "נקודות". (ראה טבלא)

טבלא ציר ומספר "הנקודות"

ומבאר שם וז"ל: שנודע כי הז' נקודות תחתונים (היינו צירי, סגול,

מספר עי"ן כמ"ש בעץ חיים⁵ שער דרושי נקודות פ"א ע"ש.

שבא, חולם, שורק, חירק, קובץ) הם כנגד ז' מלכים שמתו, אבל הראשונה (קמץ ופתח) לא מתו, ונודע כי בחי' השבירה היא שבירת הכלי, לכן הז' נקודות אחרות נשארו בלא כלי רק אור לבדו, שהוא בחי' הנקודות.

אבל הראשונים שלא מתו ונשארו עם הכלים שלהם... שהם הכ"ב אותיות הרמזים בקמץ ופתח כנו" ע"ש.

וביאור:

כידוע** דהז' מלכי דאדום (וישלח פרק ל"ט) הם כנגד ז' מלכי דתהו שנשברו, והוא כנגד הז' מדות רעות, וסיבת השבירה הוא מצד ריבוי אור בלי כלים, וזהו דהנקודות דקמץ ופתח יש להם גם כלים, שהוא הכ"ב אותיות, משא"כ שאר הנקודות הם רק בציר "נקודה" – אור בלי כלי, וע"כ הם רמז וכנגד השבירה דז' מלכים שמתו. ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (קה"ת ה'תשע"ה) ריש עמוד ס, ג. ועוד. והנה כל מדה רעה כלולה מעשר בחי' (כמבואר בתניא פ"ו. ועוד). שהם חב"ד – השכל, חג"ת – המדות עצמן, נהי"ם – כפי שבאים בפועל וכו'.

וזהו שכתוב כאן "הז' נקודות מספר עי"ן", מספר עי"ן הוא 130, ק"ל, דמבואר שם בעץ חיים, דנקודות "צירי, סגול, שָבָא, חולם, חִירֵק, שורק, קובץ" יש סך הכל י"ג פעמים ציר "נקודה", ב"צירי" (2 נקודות), "סגול" (3), שָבָא (2), חולם (1), חִירֵק (1), שורק (1), קובץ (3), סך הכל 13.

וכנ"ל דכל נקודה בגימטריא עשר, כמו אות י' שהוא ג"כ כמו נקודה אחת, נמצא י"ג נקודות בגי' 130, ק"ל, כמספר עי"ן.

נמצא מכל הנ"ל, דתיבת "עי"ן" מרמז על הז' נקודות – השבירה דז' תחתונים – המדות.

(ר"עין" – היינו אות ע – במספר קטן*** הוא ז', וכן אותיות "עי"ן" מספר ק"ל, וזה מרמז על הז' מדות – כנגד הז' נקודות שהם בגי' ק"ל כנ"ל, וד"ל).

(*) ראה ביאור הזהר להצמח צדק פרשת בלק עמוד תצו ואילך, בביאור הענין שמתחלה ז"א ומלכות נאצלו – ז"א ו"ק ומלכות נקודה א' – ומביא משל וז"ל: וכמשל התינוק הגם שיש לו מזון ומח"י ממה שיונק משדי אמו, אינו יכול ליתן לאחרים מפני שאין לו רק בצמצום, ע"ש. וראה דרך מצותיך עמוד 043.

(**) ראה באריכות הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן צו ואילך.

(***) ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר בראשית עמוד רלה וז"ל: ותהו שנשבר הוא ז' נקודות, צירי" סגול" שב"א חל"ם חיר"ק שור"ק מלופו"ם, זהו שז' מדורין יש בגיהנם (ועד"ז שבעה דברים בגולם, ז' שמות דיצר הרע, ז' פרות הרעות, וכדומה), ובפרטיות יש בהם י"ג נקודות מספר עי"ן כמ"ש בעי"ח שער דרושי נקודות פ"א ע"ש. וראה לעיל סימן ח.

ובהערות לזהר שמות דברים עמוד תכו כתוב וז"ל: בז' ימי סוכות מקריבין ע' פרים לנגד ע' אומות ששרשם מז' מלכים הקודמים דתהו, ומתחילים ב"ג פרים נפחם כט, יג פרים בני בקר שלשה עשרי, כמנין י"ג יודיין דע' במלואו שקאי על תהו שנמשך מבחי' עי"ן, ומסיימים בז' נשם פסוק לג' יוביום השביעי פרים שבעה, כמנין ז' יודיין דע' פשוט, והוא הז' נקודות דתהו. ועיין בע"ח שער דרושי הנקודות פ"א ע"ש.

(5) שער ח.

פא ילקוט לוי יצחק על התורה

מספר קפ"ד קס"ו¹, (ולכן עבד* כנעני ששרשו מתהו יוצא לחירות² בש"ן ועי"ן וכמ"ש במ"א בס"ד).

ואחוריהם קפ"ד קס"ו הוא מספר ש"ן, ואחוריים דמוחין הוא מוחין דקטנות, והיינו שינה – ש"ן י"ה, שהוא הסתלקות המוחין דגדלות ונשאר רק מוחין דקטנות שהם בחי' גבורות שמות אלקים, וזהו שזמן השינה הוא בלילה, חשך, הזמן דגבורות. ע"ש.
(*) פירוש: י"ה פשוט הוא מספר ט"ו (15) + אותיות יו"ד (20) ה"א (6), בכפל זה על זה, היינו 20 x 6 = 120.
ביחד 15 + 120 = 135.
וכן ע"ב (27) + ט"ג (36) = 135.
נמצא דבאותיות י"ה מרומז שם ע"ב (חכמה) ט"ג (בינה).
(8) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן קסא. קסב. דעבד יש לו רק מוחין דקטנות, דאין לו דעת דהוא משועבד לאדונו, וכשיוצא לחירות באים לו מוחין דגדלות דנעשו חפשי ולכן מחוייב אז במצות. וראה הערה 36.
(9) פירוש: מבאר ומרמז הטעם בשרש ובפנימיות הענינים, דיוצא העבד לחפשי בשן ועין דוקא (משפטים כא, כו).
ד"שן" ו"עין" בגימטריא ומרמז על השבירה דעולם התהו, הן השבירה דז' תחתונים – המדות, המרומז בתיבת "עין" כנ"ל (הז' נקודות וכו'), והן השבירה ד"אחוריים" דאב ואם (חכמה ובינה) המרומז בתיבת "שן". והנה העבד בעצמו הוא מעולם התהו וכנ"ל דאין לו דעת והוא ממוחין דקטנות וכו', ולכן כשהאדון הכה העבד ה"שן" וה"עין", ובפנימיות הענינים זה מרמז דנתבטל הבחי' דתהו וכלשון הפסוק "ושחתה", אזי הוא נתעלה לעולם התיקון. ראה קהלת יעקב ערך ש"ן א.

(ב) וחכמה בינה דתהו שנתבטלו, שזהו בחי' ש"ן⁶
(6) פירוש: מבאר כאן דמ"ש בפסוק "ולבן שנים מחלב", דשרש תיבת "שנים" הוא אותיות "שן", דהוא מרמז לבחי' "אחוריים" דחכמה ובינה, דהרי:
שם ע"ב הוא בחכמה דהיינו שם הוי' במלוי יודין (דאות י' הוא בחכמה, עיין אגרת התשובה פ"ד), והוא: יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י = 72, ע"ב.
ושם ס"ג הוא בבינה, והוא שם במילוי כזה: יו"ד, ה"י, וא"ו, ה"י = 63, ס"ג.
וה"אחוריים" דשם ע"ב בגי' קפ"ד (ראה לקוטי תורה פ' פקודי ז, ד) והוא: יו"ד (20), + יו"ד, ה"י (35), + יו"ד, ה"י, וי"ו (57), + יו"ד, ה"י, וי"ו, ה"י (72) = 184, קפ"ד.
והאחוריים דשם ס"ג הוא כזה: יו"ד (20), + יו"ד, ה"י (35), + יו"ד, ה"י, וא"ו (48), + יו"ד, ה"י, וא"ו (63) = 166, קס"ו.
ביחד 184 + 166 = 350, בגי' "שן".
נמצא דבאותיות "שן" מרומז האחוריים דחכמה ובינה (ראה מאורי אור ערך שן). וראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שפז ד"שן" הוא עצם קשה ובגי' "ערף", "ערף" הוא באחוריים, וזהו אחוריים דחכמה ובינה קפ"ד + קס"ו בגי' ערף – ש"ן. ראה גם הערה 34.
(7) ראה גם בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קיב וז"ל: ענין שינה שהוא הסתלקות מוחין דגדלות מוכן שזהו מצד הגבורות, וזהו שינה – ש"ן י"ה. י"ה הם המוחין חו"ב, שהם הוא השמות ע"ב ס"ג.
י"ה* פשוט עם מלא יו"ד ה"א בכפל זה על זה הוא מספר ע"ב ס"ג.

שורק (או מלאופם)	קבוץ	חיריק	חולם	שָבָא	סגול	צִירָה	פֶּתַח	קָמֶץ	
ו	־	.	.	.	ֿ	ֿֿ	-	ֿֿֿ	ציור הנקודה
יסודי	הוד"י	נצח'י	תפארת"י	גבורה'י	חסדי	בינה"י	חכמה"א	כתר"א	ספירה
10 ציור פעם א' אות י	30 ציור ג' פעמים אות י	10 ציור פעם א' אות י	10 ציור פעם א' אות י	20 ציור ב' פעמים אות י	30 ציור ג' פעמים אות י	20 ציור ב' פעמים אות י	6 ציור אות ו	61 ציור אות ו (6) + אות י (10)	מספר
שמות הנקודות ז', כנגד השבירה דז' מלכי דתהו, סך הכל מספר 13 נקודות חשבון 130 – בגי' עי"ן							ביחד 22 = 6 + 16 כנגד כ"ב אותיות דאל"ף בי"ת.		

(ה) ראה לקוטי תורה ויקרא עמוד ו, ג. ועוד.
(ו) ראה לקוטי תורה דרושים לשמיני עצרת עמוד 19, ב.
(ז) ראה לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד תסו. תורת מנחם התוועדויות המצויין בהערה ח.
(ח) ראה תורה אור מה, ג בסופו. אור התורה ויחי עמוד תתשלה ואילך. תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ב חלק ד' עמוד 1212 ואילך. 4912 ואילך.

(א) ראה ביאור הנקודות בתיקוני זהר תיקון ע' דף קכט סע"א ואילך.
אור התורה ואתחנן עמוד שפב. דרושים לשבועות עמוד קלב.
במדבר הוספות עמוד א'תצב. ויקרא (קה"ת ה'תשנ"ג) ח"ג עמוד תתקלו. סע"א ואילך.
(ב) ראה אור התורה ואתחנן עמוד שפ.
(ג) ראה אור התורה עמוד מז, א. ואתחנן עמוד שפא.
(ד) ראה לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומחז"ל עמוד נט.

החלב דתושבע"פ, (ומתקנים האחוריים¹⁷ דאב ואם ישראל סבא ותבונה שכ"א כלול מ' מספר חל"ב). לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רנד

דהאחוריים דא"א, דפרטיות יש ד' בחינות אב ואם (ח"ב) וישראל סבא ותבונה (ראה ביאור הערה 44), וכ"א כלול מ' הוא מספר מ' חלב, והבירור לכל זה הוא ע"י תורה שבע"פ.

האחוריים דאב ואם וישראל סבא ותבונה: פירוש, הנה מבואר בקבלה (כנ"ל), ובחסידות (ראה ספר מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים חלק א עמוד ח ואילך. ספר המאמרים תקס"ה חלק ב עמוד תתקנא ועוד), דעיקר השבירה ה' בזו"ן (המדות וכו'), ובא"א (בחכמה ובינה) ה' רק השבירה ב"אחוריים".

וזהו סוד הענין מ"ש "כי יד על כס יה" (שמות יז, טז), דבזמן הגלות יש כיוסו "כס" על אותיות "יה", ומבואר בחסידות (תניא – אגרת התשובה פרק ד. ועוד) דארבעה אותיות שם הוי"ו הם כנגד "י" – בחי' חכמה, "ה" – בחי' בינה, "ו" – בחי' מדות, "ה" בחי' דיבור ומעשה, וזהו דעיקר השבירה ה' באותיות ו"ה (המדות ומעשה). ראה לקמן סימן קמו.

והנה בחכמה יש ב' מדרגות, אבא (חכמה), וישראל סבא.

וכן בבינה גופא, יש ב' מדרגות, בינה ותבונה.

וביאור הענין (בקיצור): מבואר בחסידות (ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת ויצא ד"ה אמר ר"ח כד אזיל שמשא עמוד יח. המשך תער"ב חלק א' עמוד רס ואילך. המשך תרס"ו עמוד שלח קה"ת תשע"א). ועוד, דבחכמה ובינה (מוחי-שכל) ישנם שני שלבים כלליים, והם:

שלב א' – קליטת עצם המוחין, עצם השכלה, והיא ההתעסקות בהשגת והבנת הענין כמו שהוא בעצם השכלת הדבר, מבלי לקבוע כיצד האדם צריך להתייחס אל הדבר (היינו האם התוצאות – מההשכלה והבנתו יה' לחסד – אהבה, או לגבורה – יראה וכיוצא בו).

שלב ב' – התפשטות והתגלות החכמה ובינה, היינו ה"מדות" של השכל, המסקנא והבנן של הדבר, כלומר, הקביעה בשכלו הנוטה לחסד או לגבורה (אהבה, או יראה), ושלב זה השכל כבר מתייחס אל הענין המדות, וזהו שנקרא "תבונה".

והנה השלב הראשון נק' אב ואם (חכמה ובינה) עילאין, ושלב הב' נק' ישראל סבא ותבונה.

ובפרטיות: בחי' מדות שבחכמה נק' ישראל סבא, ובחי' מדות שבבינה נק' תבונה.

ודבר זה נרמז בחיבת "תבונה" אותיות "בן ובת" והם נרמזים למדות אהבה ויראה (ראה תניא פרק מד (עמוד סב, א) ועוד). האהבה (חסד) נק' בן בחי' זכר, והיראה (גבורה) נק' בת, בחי' נקבה.

ועיין בהביאור בכל זה בלקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד קיח.

נמצא מכל הנ"ל, דבפועל יש י"א בחי' שנפלו בשבירה דתהו, השבירה בהו' מדות וכו' (זו"ן), והשבירה בה"אחוריים" דחכמה ובינה, הנחלק לד' בחי' כנ"ל, ד' וד' בגי' י"א. והוא כנגד (ובגימטריא) האותיות ו"ה כנ"ל, השבירה בהו' מדות (זו"ן) מרומז באותיות ו"ה עצמם, והשבירה באחוריים דהמוחין (ח"ב) מרומז בה"גימטריא" דאותיות ו"ה בגי' יא. ראה תורת מנחם התועדויות ה'תשמ"ב חלק ד' עמוד 1952-1951.

וזהו יי"ן (בגי' שבעים כנגד הו' מדות שכ"א כלול מיו"ד, שהוא) כנגד הו"ת, ו"חלב" בגימטריא מ' (במספר קטן ד'), כנגד הו' בחי' ד"אחוריים" דחכמה בינה ישראל סבא ותבונה שכ"א כלול מ' וד"ל.

הנה, ע"י תורה שבכתב¹⁰ שכתוב בה רק תגיין¹¹ ואותיות שהם לנגד הו' תחתונים, תגיין בז"א¹² ואותיות במלכות, מתקנים הו' תחתונים דתהו, זו"ן דתהו שנשברו. גם התגיין ואותיות הם לנגד האורות¹³ וכלים דתהו. זהו חכלילי עינים¹⁴ מיינ דתושב"כ שמתקנים העינים ע"י יי"ן דתושב"כ, (ומתתקן היין דתהו שהוא הו"ת שכ"א כלול¹⁵ מ' מספר יי"ן).

וע"י תושבע"פ מתתקנים האחוריים דחו"ב שנתבטלו, שמתתקן בחי' ש"ן¹⁶ קפ"ד קס"ו, והוא ע"י

וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן לה דחיבת "לחפשי" בגי' "חכמה בינה חסד גבורה" דבא לו מוחין גדלות, ע"ש.

מרמו, דידוע דיש בתורה ד' עינים: טעמים, נקודות, תגיין, אותיות (ר"ת טת"א), ו"תגיין ואותיות" הם בתורה שבכתב, ו"טעמים ונקודות" הם נמסרו בתורה שבע"פ, ומבואר בקבלה וחסידות דאותיות דהו"ע גילוי רצון העליון במצות בפועל הוא בחי' מלכות – מעשה, והתגיין הם בחי' ז"א.

משא"כ טעמים ונקודות שהוא גילוי השכל והתענוג של האותיות זהו בחי' חכמה ובינה.

וזהו שמבאר דע"י תורה שבכתב מבררים הו' תחתונים – ז"א ומלכות, וע"י תורה שבע"פ מבררים בחי' האחוריים דבחי' חכמה ובינה שנפלו לתהו. ראה הערה 39.

תגיין ואותיות: ראה אור התורה פרשת וארא עמוד ב'תקעה. נ"ך תקמג. מאמרי אדמו"ר מהר"ש – תורת שמואל – תר"ם (א) עמוד פה (קה"ת תשס"ו), ובהנמסן שם.

פירוש: ידוע דז"א (מדות) ומלכות (דיבור ומעשה) הם "בגלוי", והם כנגד האות דהשם ו"ה "והנגלות לנו ולבנינו".

וזהו כנגד האותיות והתגיין הם בגלוי בתורה, דהם כנגד ז"א ומלכות – ז' תחתונים.

דהמדות של האדם הם ג"כ בגלוי, וע"ד אדם שעושה מצות מעשיות (מלכות) בחיות וברגש הלב (מדות – ז"א).

משא"כ טעמי המצות ושכל של תורה הם מכוסים בראש האדם, והם האותיות י"ה – חכמה ובינה, והם כנגד טעמים ונקודות שלא ניתן בגלוי אלא בע"פ וד"ל.

אורות וכלים: הוא ע"ד הגוף וחיותו (ראה דרך מצותיך לח, ב), ולמשל העושה חטא ח"ו המעשה עצמו הוא הכלי, והחיות המדות – הרגש הלב – זהו האור.

ועד"ז במצות, מעשה המצות עצמה הוא במלכות – הגוף, והחיות אלקי המלוכש בהמצוה זהו האור כידוע, וזהו שמבאר דתורה שבכתב האותיות והתגיין – מה שניתן בגילוי – הם מבררים הז"א ומלכות דתהו.

מבאר ומרמז ב' "חכלילי עינים מיינ", דהן תיבת "עינים" (שרש "עין") והן תיבת "יין" (בגי' ע'), הם רמז על בירור הו' תחתונים – הו' מדות דתהו, אותיות "עין" (מ"עינים") בגי' ק"ל בגי' הנקודות שנפלו לתהו (כנ"ל הערה 31), ויי"ן בגי' ע' כנגד הו' מדות שכ"א כלול מ' הוא שבעים, והבירור להו"ת הוא ע"י תורה שבכתב.

כל אחד מהו' מדות – הו' תחתונים כלול מ' כנ"ל הערה 31. מבאר ומרמז ב' "ולבן שנים מחלב", דהן תיבת "שנים" (שרש "שן"), והן תיבת "חלב" בגי' מ', הם רמז על בירור ה"אחוריים" דחו"ב, "שן" הוא בגימטריא ה"אחוריים" דע"ב (חכמה) ס"ג (בינה), והוא מספר קפ"ד (האחוריים דע"ב) + קס"ו (האחוריים דס"ג) וזהו מספר "שן". ו"חלב" בגימטריא מ' (במספר קטן ד') כנגד הו' בחינות

תואר בן אדם, ואינו מבקש תאווה מה שאין כן בדרך אמצעי מסלסל בשערו.

ואיתא בניזר ריש פרק קמא (ד, ב) אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא (בלשון הגמרא חוץ מאדם אחד שבא אלי מן הדרום יפה עינים) אלא פעם אחד בא אחד לפני מן הדרום ראיתי יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית להשחית שערך זה נאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות [לשאוב] מים מן המעיין ונסתכלתי בבואה שלי ופחז יצרי עלי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה [ריקה מפני מה] אתה מתגאה בעולם שאינו שלך [שסופך להיות] במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים. (מיד) עמדתי ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו (בני) כמוך ירבו (נודרי נזירות) [נזירים בישראל], עליך הכתוב אמר (במדבר ו, ב) איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה', עד כאן.

וזהו נזר אלקיו עליו, כלומר נכנס בגדר אדם הראשון קודם שחטא שלא הי' זר ואז הי' נזר אלקיו בלי שום אמצעי כמו הכהן שהוצרך לשמן, וזה הנזר עליו כל זמן נזרו אבל בכלות הזמן וישוב להיות כשאר בני אדם אזי מסתלק ממנו הנזר ועל זה הוצרך להביא קרבנות דוגמא של אדם הראשון שהוצרך לקרבן אחר שחטא כמו שאמרו רז"ל (שבת כח, ב) שור שהקריב אדם וזהו טעם קרבן הנזיר.

של"ה עה"ת

ו, כג – דבר אל אהרן ואל בניו לאמור³ כה תברכו את בני ישראל אמור להם

ג' ברכות של ברכת כהנים יתקיים רק לע"ל וזהו "אמור" בתוס' וא"ו, כשיבואו תולדות מלא וא"ו – משיח, ורמזים בזה

ג' ברכות של ברכת כהנים בעולם הזה לא נתקיימו כלל רק לעתיד לבוא, אמור להם מלא בו' כשיבואו תולדות⁴ מלא בו', על כן וקרבנו ו' יתירה⁵ גבי נחשון, כי שמו של משיח קודם שנברא העולם⁶, בראשית⁷ שית דרגין שמעיטה בהם משיח וירם קרן משיחו.

מגלה עמוקות

ו, ז – לאביו ולאמו ולאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם כי נזר אלקיו על ראשו

ביאור דנזיר נק' קדוש, שפורש עצמו מן היין, שחטא עה"ד הי' ע"י גפן, וגרם כתנות עור בעין, (דקודם החטא, וכן) לע"ל יהי כתנות אור באלף, וזהו "נזר אלקיו עליו" שהוא בגדר אדה"ר קודם החטא וכו'

כתיב אצל הנזיר (במדבר ו, ז) כי נזר אלקיו על ראשו כמו שכתוב בכהן כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, כי הנזיר הוא כמו כהן שלא יטמא למת ונקרא קדוש.

אמנם יש יותר מעלה בניזר, כי הכהן לא זכה להנזר אלא על ידי שמן המשחה, אבל הנזיר נזר אלקיו עליו, ודבר זה צריך ביאור, ויתבאר גם כן בזה מה שאמר (שם שם, ב) כי יפליא לנדור נדר נזיר ויהי מופלא פירושו מכוסה ונעלם כמו כי לא נפלאה היא ממך.

והענין כי אילו לא חטא אדם הי' גופו קדוש כתנות אור¹ ועתה נעשה כתנות עור ובשר חומר והושם בגן עדן לעבדה ולשמרה כי הי' ראוי לעבודה כי לא הי' זר. ועתה בהתלבשות כתנות עור נעשה זר עד בוא אהרן שהוא במקום אדם ונתקן הזרות שבו על ידי שמן משחת קודש. ועיין לעיל בפרשת תצוה² מה שכתבתי מזה בענין משה רבינו ע"ה שהי' משמש בחלוק לבן כלומר שלא הי' זר מעולם, כי מעת שנולד נתמלא הבית אורה עד שלבסוף קרן אור פניו והוא הי' מלובש בכתנות אור, וזהו חלוק הלבן נמצא לא הי' זר ולא הוצרך לתיקון כי לא בא הזרות אלא לאחר שנסתלק כתנות אור המאיר ונגנז זה האור עד לעתיד כמו שנגנז אור העליון, ומשה רבינו ע"ה זכה תכף לאורה.

הנה הנזיר שפירש את עצמו מהיין כוונתו הוא לילך במופלא, כלומר במה שנתכסה להיות כאדם קודם שחטא דהיינו היפך התאווה שגרם לאדם להיות נפשט מכתנות אור, והי' על ידי גפן כי גפן הי' והוא אומר הריני נזיר כלומר אפרוש את עצמי מהתאוות בכל יכולתי וקובע זמן במה שאפשר לגופו להתקיים כי מה שהוא הכרחי לקיום הגוף כדי שתשאר הנשמה דביקה בגוף אין זה נקרא הולך אחר התאווה.

והנה נצטווה לגדל שער ואחר כך במלאת ימי נזרו לגלח, כי אין ספק שהשער הגדל ביותר אז הגלוח הגמור יפסיד

(1) אדם הי' גופו קדוש כתנות אור: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן שמו. פרשת ויקרא סימן יב. לג. פרשת צו סימן ו. לקמן סימן קלא. פרשת תזריע סימן קס.

(2) ועיין לעיל בפרשת תצוה מה שכתבתי: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת מוצרע סימן כג אות כד. כה. לב.

(3) כה תברכו את בני ישראל: עיין בענין ברכת כהנים, ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תצוה סימן קנב.

(4) כשיבואו תולדות מלא בו': עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בחוקותי סימן קמב, ובהנסמן שם.

(5) וקרבנו ו' יתירה גבי נחשון: עיין בזה לקמן סימן קיב. (קיד).

(6) שמו של משיח קודם שנברא העולם: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בראשית סימן א, ובהנסמן שם.

♦ יום ראשון ה' סיון ♦

ד (כא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כא ומליל יי עם משה למימר:

(כב) נָשָׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם-הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם:

כב קבל ית חשבון בני גרשון אף אנון לבית אבותיהו לזרעיהו:

כג"א נשא את-ראש בני גרשון גם-הם • כמו שצויתיו על בני קהת, לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה.

(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה עַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל-הַבָּא לְצָבָא צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאַהֲל מוֹעֵד:

כג מבר תלתין שנים ולעלא עד בר חמשים שנים תמני יהיון כל דאמי לחילא חילא למפלח פלחנא במשפן זמנא:

(כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֹׁנִי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא:

כד דין פלחן זרעית גרשון למפלח ולמטול:

(כה) וְנָשְׂאוּ אֶת-יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-אַהֲל מוֹעֵד מִכֶּסֶהוּ וּמִכֶּסֶה הַתַּחֲשׁ אֲשֶׁר-עָלָיו מִלְמַעְלָה וְאֶת-מִסְךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כה וישלון ית יריעת משכנא וית משפן זמנא חופאה וחופאה דסגונא די עלוהי מלעלא וית פרסא דתרע משפן זמנא:

כז"א אֶת-יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן • עֶשֶׂר הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד • יְרֵיעוֹת עֲדִים הָעֲשׂוּיֹת לְאֹהֶל עָלָיו.

מכסהו • עורות אילים מאדמים. מסך פתח • וילון המזרחי.

(כו) וְאֶת קַלְעֵי הַחֹצֵר וְאֶת-מִסְךְ פֶּתַח שַׁעַר הַחֹצֵר אֲשֶׁר עַל-הַמִּשְׁכָּן וְעַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת-כָּל-כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעָבְדוּ:

כו וית קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על-המשכן ועל-המזבח סביב ואת מיתריהם ואת כל-כלי עבודתם ואת כל-אשר יעשה להם ועבדו:

כז"א אֲשֶׁר עַל-הַמִּשְׁכָּן • כְּלוֹמַר, הַקְּלָעִים וְהַמִּסְךְ שֶׁל חֹצֵר, הַסּוּכִּים וּמִגְנִיִּם עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל מִזְבַּח הַנֶּחֱשֶׁת סָבִיב. וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם • כְּתַרְגּוּמוֹ: "וְיֵת כָּל דִּי יתְמַסֵּר לְהוֹן" – לְבְנֵי גִרְשׁוֹן.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כא-כב) וַיְדַבֵּר ה' וגו' נשא. וידבר לומר וידבר פעם ב' ולא הספיק כמה שאמר וידבר ה' במספר בני קהת הקודם שבפרשת במדבר, לצד שבא לומר ענין אחר לבד המספר, והוא שישא וירומם בני גרשון לערך בני מררי, וענין זה הוא דבר בפני עצמו שאין נשיאות זה בגדר נשיאות בני קהת שהם נושאי הארון, לזה קבע לו דבור בפני עצמו, ולזה כשצוה על מספר בני מררי אמר בני

פרשתי בפרשת במדבר בענין בני קהת:

לצבא צבא וגו', ובבני קהת אמר לצבא לבד, כי הם היו נושאים כלי הקדש הפנימיים לזה אמר לצבא, מה שאין כן מה שלפנינו הם צובאים צבא הצובא קדש שהם היריעות וגו' והקדשים וגו' שהם צבא הקדש לזה אמר לצבא צבא, מעתה הם צובאים הצבא: תורה כד

מררי וגו' תפקד לא קבע להם דבור בפני עצמו שאין להם מעלה אלא מנן ממה שאמר תפקד ולא תשא:

אל משה וגו'. ולהלן במספר אמר ואל אהרן, לצד כי שם בא הצווי לאהרן כדי שיעשה סדר האמור בענין משאם של בני קהת דכתיב ושמנו אותם וגו' ולא ימתו, לזה אמר ואל אהרן, מה שאין צורך לזה במשא בני גרשון: תורה כג

(כג) תפקד אותם. כפל לומר תפקד,

כא-כב) וַיְדַבֵּר ה' וגו' נשא. וידבר לומר וידבר פעם ב' ולא הספיק כמה שאמר וידבר ה' במספר בני קהת הקודם שבפרשת במדבר, לצד שבא לומר ענין אחר לבד המספר, והוא שישא וירומם בני גרשון לערך בני מררי, וענין זה הוא דבר בפני עצמו שאין נשיאות זה בגדר נשיאות בני קהת שהם נושאי הארון, לזה קבע לו דבור בפני עצמו, ולזה כשצוה על מספר בני מררי אמר בני

(כו) **עַל־פִּי אֶהְרֶן וּבְנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגִּרְשָׁנִי לְכָל־מִשְׁאֵם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקֻדָּתָם עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֶת כָּל־מִשְׁאֵם:**

כו על מימר אהרן ובניהו יהי כל פלחן בני גרשון לכל מטולהו ולכל פלחנהו ותמנון עליהו במטרא ית כל מטולהו:

כ"ו – על-פי אהרן ובניו • ואיזה מהבנים ממנה עליהם? ביד איתמר בן-אהרן הכהן.

(כח) **זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגִּרְשָׁנִי בְּאֶהֱל מוֹעֵד וּבְמִשְׁמֶרֶתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהְרֶן הַכֹּהֵן: ׀**

כח דין פלחן זרעית בני גרשון במשפן זמנא ומטרתהו בידא דאיתמר בר אהרן כהנא:

♦ יום שני ו' סיון ♦

(כט) **בְּנֵי מִרְרִי לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם:**

כט בני מררי לזרעיתהו לבית אבותהו תמני יתהו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח כרך ב עמ' 465)

בְּנֵי מִרְרִי . . תִּפְקֹד אֹתָם (ד, כט) | **בְּקֶהֱת וּגְרִשׁוֹן, שֶׁנִּשְׁאָאוּ אֶת הַכֹּלִים הַיּוֹתֵר חֲשׁוּבִים. בְּטוּל –**
לא נאמר בהם נשיאת ראש, כפי שנאמר בקהת ובגרשון. | "לי לשמי", בלי פניות אישיות. וזה בא לידי בטיב בקררי
וְיֵשׁ לְבָאָר, דְּהִנֵּה עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן דְּרָשָׁה שְׁנֵי תַנָּאִים. (לשון מרירות ובטול), שְׁנֵשָׂא אֶת הַקִּרְשִׁים. לכן לא נאמר
מְצִיאוֹת – נדיבת הלב וחקמת לב. וזה בא לידי בטיב | בו נשיאת ראש, כי מעלתו היא הבטול והפשטות.

(ל) **מִכֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֶם כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֶהֱל מוֹעֵד:**

ל מפר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשין שנין תמנון כל דאיתי לחילא למפלח ית פלחן משפן זמנא:

(לא) **וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֶהֱל מוֹעֵד קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאַדְנָיו:**

לא ודא מטרת מטולהו לכל פלחנהו במשפן זמנא דפי משפנא ועברוהי ועמודוהי וסמכוהי:

(לב) **וְעַמּוּדֵי הַחֲצָר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם וַיְתַדְתֶּם וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלִיָּהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבִשְׁמַת תִּפְקְדוּ אֶת־כָּלִי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם:**

לב לב ועמודי דדרתא סחור סחור וסמכיהו וספיהו ואטיניהו לכל מניהו ולכל פלחנהו ובשמח תמנון ית מגי מטרת מטולהו:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום. אברמוביץ

(ל) **לַעֲבֹד אֶת עֲבֹדַת אֶהֱל מוֹעֵד. וְלַהֲלֹן** | אהל מועד שנושאים אהל מועד, ולזה
בְּבְנֵי גְרִשׁוֹן אָמַר עֲבֹדָה בְּאֶהֱל | אָמַר לַעֲבֹד אֶת וְגו' הַקִּרְשִׁים וְגו' שֶׁהֵם
מוֹעֵד, לַעֲד כִּי עֲבֹדַת בְּנֵי גְרִשׁוֹן הִיא | עֲבֹדַת אֶהֱל מוֹעֵד, וְלָזֶה לֹא חָשׁ לומר
בְּאֶהֱל מוֹעֵד עֲצָמוֹ שְׁנוֹשְׂאִים יְרִיעוֹת | לַעֲבֹד לְבַד, שֶׁהִרִי פֶרֶשׁ הַכְּתוּב דְּבָרָיו,
הַמִּשְׁכָּן וְאֶהֱל מוֹעֵד מְקֻסָּהוּ וְגו', מֵה | מֵה שָׁאִין כֵּן בְּעֲבֹדַת בְּנֵי גְרִשׁוֹן
שָׁאִין כֵּן בְּנֵי מִרְרִי שֶׁעֲבֹדָתָם הִיא | לְהַעֲרִיךְ בַּהֲפָרֵשׁ שֶׁבֵּין עֲבֹדָתָם
הַקִּרְשִׁים וְהָאֲדָנִים וְגו' שֶׁהֵם עֲבֹדַת | לַעֲבֹדַת בְּנֵי קֶהֱת לַעֲד שֶׁבְּשִׁנְיָהֶם אָמַר

תגביהם הרוח, ויתדות ומיתרים היו לעמודים סביב לתלות בהם הקלעים בשפתם העליונה בכלונסות וקנדיסין כמו ששנויה ב"מלאכת המשכן".

ויתדותם ומיתריהם • של צמודים, שהרי יתדות ומיתרי הקלעים במשא בני גרשון היו; ויתדות ומיתרים היו ליריעות ולקלעים מלמטה, שלא

לג דין פלחן ורעית בני מררי לכל פלחנהון במשכן זמנא בינא דאיתמר פר אהרן פהנא:

(ג) זאת עבדת משפחת בני מררי לכל עבדתם באהל מועד ביד איתמר בן אהרן הכהן:

לד זמנא משה ואהרן וברכבי כנשמת ית בני קהת לזרעיתהון ולבית אברהמהון:

(ד) ויפקד משה ואהרן ונשיאי העדה את בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם:

לה מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשין שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשכן זמנא:

(ה) מבין שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבהא לצבא לעבדה באהל מועד:

ליוהיו מנגניהון לזרעיתהון תרין אלפין שבע מאה וחמשין:

(ו) ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות וחמשים:

לז אלין מנגני זרעית קהת כל דפלח במשכן זמנא די זמנא משה ואהרן על מימרא דזי בינא דמשה:

(ז) אלה פקודי משפחת הקהתי כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה ביד משה: ס

לח זמנא בני גרשון לזרעיתהון ולבית אברהמהון:

(ח) ופקודי בני גרשון למשפחתם ולבית אבתם:

לט מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשין שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשכן זמנא:

(ט) מבין שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבהא לצבא לעבדה באהל מועד:

מיוהיו מנגניהון לזרעיתהון לבית אברהמהון תרין אלפין ושית מאה ותלתין:

(מ) ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושיש מאות ושלשים:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

השבע מאות משנה בהדרגה ממספר האלפים משעם מעשה קרח. לזה לא אמר ושבע מאות להוסיף על ענין ראשון להשוותם יחד, והגם שלא נתפרסם בתורה במעשה הזהא אלא קרח, אפשר שענף של קרח נטו קצת אחריו, או לצד שלא מחו בו אהיו וקרויו: תורה לו (* ומאנים, וחמש מאות ושמונים כצ"ל

שבערסיה, ואמרו ז"ל (במד"ד פ"ג) שבת קול היתה אומרת באהל זה יש כף וקר, לזה לא הזכיר אלא משה נביא ה': תורה לה (ל) אלפים שבע מאות. ולא אמר ושבע מאות בדרך שאמר בבני גרשון ושיש מאות ושלשים, ובבני מררי*) וה' מאות ושמונים. אולי רמו בקסרון ו' לקרח ואותם שמותו עמו שהיו מבני קהת, או אולי כי מספר

(לד) ויפקד משה ואהרן ונשיאי העדה. טעם שלשיתם, משה שליח ה', אהרן הנמסרים לו דכתיב (ג ט) נתונם נתונם המה לו, נשיאי ישראל המוסרים אותם במקומם לעבד דכתיב בפרשת במדבר (שם ז) ושמרו את משמרתו ואת משמרת כל העדה וגו', ומה שלא אמר בן במספר הלויים מבין חדש, לצד כי מספר ההוא היה על פי ה' לצד שהיה המספר גם למה

(מא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי גִרְשׁוֹן בְּלֶהֱעֹבֵד בְּאַהֲל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה:

(מב) וּפְקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבֵית אֲבֹתָם:

(מג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה בְּלֶהֱפֹא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאַהֲל מוֹעֵד:

(מד) וַיְהִיו פְּקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחַתָּם שְׁלֹשָׁת אֲלָפִים וּמֵאָתַיִם:

(מה) אֵלֶּה פְּקוּדֵי מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בֵּיד־מֹשֶׁה:

(מו) בְּלֶהֱפָקְדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשֵׁי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחַתָּם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

(מז) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה בְּלֶהֱפֹא לַעֲבֹד עֲבֹדָה וְעֹבֵדֶת מִשָּׂא בְּאַהֲל מוֹעֵד:

כ"י • עֲבֹדֶת עֲבֹדָה • הוּא הַשִּׁיר בְּמִצְלָתִים וּכְנוּרוֹת, שֶׁהִיא עֲבֹדָה לַעֲבֹדָה אַחֲרָת. וְעֹבֵדֶת מִשָּׂא • כְּמִשְׁמְעוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 49)

אז יוֹתֵר, יְכוּלָה לְהַעֲשׂוֹת גַּם עַל־יְדֵי לִוי שֶׁהוּא מַעַל לְגִיל חֲמִשִּׁים (רש"י בהעלתך ח, כה), וְאִינָה שִׁנְתָה לְמִנְיָן מִבֶּן שְׁלֹשִׁים עַד בֶּן חֲמִשִּׁים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ זק"ש כרך יח עמ' 44 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

שירת הלוויים בְּמִצְלָתִים וּכְנוּרוֹת דְּוָקָא

וְיֵשׁ לוֹמֵר בְּזֶה בְּאֶפֶן מִחֻדָּשׁ, דְּהִנֵּה זֶה שָׂרָק הַלְוִיִּים הַצְעִירִים מִחֲמִשִּׁים שָׁנָה הָיוּ רְאוּיִים לַעֲבֹדֶת הַמִּשְׁכָּן, מְפָרֵשׁ רִש"י (במדבר ד, ג ד"ה נשא) כִּי "הַיּוֹתֵר עַל בֶּן חֲמִשִּׁים כַּחוֹ מְכַחֵשׁ".

וְלִכְאוּרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, הֲרִי שִׁירָה בִּפְהָ, אוּ בִנְבָלִים וְחִלְלִים וְכִי"ב, הִיא עֲבֹדָה קִלָּה בְּיוֹתֵר, וְאִין צְרִיכִים לַעֲבֹדָה זֶה כּוֹחַ רַב, וְאִ"כ מְדוּעַ רְאוּיִים לַעֲבֹדָה זֶה רַק אֵלּוּ שֶׁהֵם פְּחוּתִים מִחֲמִשִּׁים שָׁנָה, הֲרִי גַם הַמְבַּגְרִים יוֹתֵר יְכוּלִים לְשִׁיר בִּפְהָ,

מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַצָּבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה הוּא הַשִּׁיר בְּמִצְלָתִים וּכְנוּרוֹת, שֶׁהִיא עֲבֹדָה לַעֲבֹדָה אַחֲרָת (ד, מז. ובפרש"י)

יֵשׁ לַעֲנֹן, מְדוּעַ אִין רִש"י מְבִיא כָּלֵל אֶת הַשִּׁירָה בִּפְהָ? כֵּן יֵשׁ לְדַבֵּק מִה שֶׁהִבִּיא רִש"י רַק "מִצְלָתִים וּכְנוּרוֹת", וְהֲרִי בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ הַלְוִיִּים מְנַגְּנִים בְּעוֹד כּו"כ כָּלִים (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ד)?

מִצְלָתִים שָׁהִם "ב' חֲתִיכוֹת רַחְבּוֹת שֶׁל מִתְּכֶת" (רש"י ד"ה עבִידָתָא, עֵרְכִין יג, ב), וְהַעֲבֹדָה בָּהֶם מִצְרִיכָה כַח רֹב. וְלָכֵן רַק הַלְוִיִּים הַצְעִירִים מִ"בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה" רְאוּיִים לְמַלְאכָה ז'. וק"ל.

או לְנִשְׁף בַּחֲלִילִים וּנְבָלִים?
וְלָכֵן מִתְרַצַּ רַשִׁי, שֶׁבִּדְרָךְ הַפֶּשֶׁט אֵין הַמְדָּבָר פֶּאֶן עַל שִׁירָה בָּפָה אוּ בְנִבְלִים, אֲלָא רַק בְּגִיטָה "בְּמִצְלָתִים וְכַנּוֹרוֹת", שֶׁהֵם עֲבֹדוֹת הַקְּשׁוּרוֹת עִם עֲשִׂיָּה וּמִלְאכָתָה ז', וּבִפְרָט

מִחַ וְהוּוּ מִנְּגִיחֵיהוֹן תִּמְנִיָּא אֶלְפִין וְחֲמִשׁ מֵאָה וְתִמְנִין:

(מח) וַיְהִי פְקֻדֵיהֶם שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים:

מִט עַל מִימָרָא דִּי מָנָא יְתְהוֹן בִּידָא דְמִשָּׁה גְבַר גְּבַר עַל פְּלִחְנָה וְעַל מִטוּלָה וּמִנְּגִיחֵיהּ דִּי פְקִיד יִי יָת מִשָּׁה:

(מט) עַל־פִּי יְהוָה פָּקַד אוֹתָם בִּיד־מִשָּׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מִשְׁאָו וּפְקֻדָּיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מִשָּׁה: פ

כ"י" וּפְקֻדָּיו אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מִשָּׁה • וְאוֹתָן הַפְּקָדִים הָיוּ בַּמִּצְוָה "מִכֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים".

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

בְּהִיוָּהֶם בְּאַרְצָן כְּשִׁדִּים וְהַפְּרָאוֹת רָאָה כְּשֶׁעָמַד עַל־גִּתְהִר־כְּבֹד בְּמִקּוֹם מְחֹרָע עַל הַפִּסִּים וְתָהִי עָלָיו שֵׁם יְדִי־יְהוָה כַּח הַנְּבִיאָה: ד וְאֶרָא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עֲנַן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת מִתְּלַהֵב וְנוֹעַר וְנִגְהָ וּרְרִיחָה לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין בְּנוֹן הַחֲשָׁמַל שְׂחֹא הָאֵשׁ תּוֹךְ כְּלִי הַעֲשֵׂן מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: ה וּמִתּוֹכָהּ מִתּוֹךְ הַנֶּחֱם רָאָה דְמוּת אֲרֻבַּע תַּיִת וְזֶה תוֹרַר מִרְאִיהוֹן

הפטרה ליום ראשון של חג השבועות

יחזקאל פרק א

א וַיְהִי | בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה בְּרִבְעֵי בַחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וְאֲנִי בְּתוֹךְ־הַגּוּלָּה עַל־גִּתְהִר־כְּבֹד נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶרְאָה מֵרָאוֹת אֱלֹהִים: ב בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הָיָה הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין: ג הָיָה הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחִזְקָאל בֶּן־בוּזִי הַכֹּהֵן בְּאַרְצָן כְּשִׁדִּים

עטרת מרים

א וַיְהִי | בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה בְּשִׁנְתָּ הַיָּבֵל הָאֲחֵרוֹן שָׁנָה בִּזְרִיבֵי חֹדֶשׁ הַרְבִּיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וְאֲנִי אֲנִי הָיִיתִי בְּתוֹךְ אִשֵּׁי הַגּוּלָּה חוּץ לְאַרְצָן יִשְׂרָאֵל עַל־גִּתְהִר בְּשֵׁם כְּבֹד נִפְתָּחוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶרְאָה מֵרָאוֹת אֱלֹהִים מֵרָאוֹת הַשְּׂכִינָה: ב בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הָאֲמֹר, הָיָה הַתֵּנָה הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוֹת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין: ג אֲחֵר סִיפּוֹר הַמִּנְחָה שֶׁל פֶּסֶחַ הָיָה הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחִזְקָאל בֶּן־בוּזִי הַכֹּהֵן הַכֹּהֵן גַּם אֶת הַגּוּלָּה שִׁדְעוּ שֶׁהִשְׁכִּינָה עִמָּהֶם גַּם

עַל־גִּתְהִר־כְּבֹד וְתָהִי עָלָיו שֵׁם יְדִי־יְהוָה: ד וְאֶרָא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עֲנַן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקַּחַת וְנִגְהָ לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: ה וּמִתּוֹכָהּ

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס. אברמוביץ

וְאֶמְרוּ וּפְקֻדָּיו, פְּרוֹשׁ פְּקֻדָּיו שְׁמֹנֶה אֲהָרִין וּבְנֵיו עַל שִׁבְט לְוִי כְּאֵמֹר לְמַעַלָּה גַם הוּא אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מִשָּׁה: תורה א

פְּרוֹשׁ כָּל הַמְּנוּיִים מִשָּׁה מִנָּה אוֹתָם לֹא שָׁצָנָה לְאֲהָרִין לְמִנּוֹת, וְאַחֵר שֶׁפָּקַד אוֹתָם מִשָּׁה עַל פִּי מַעֲשֵׂיו הָיָה מִתְּנַהֵג אֲהָרִין לְשׁוֹם אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ,

(מט) עַל פִּי ה' פָּקַד וְגו'. פְּרוֹשׁ הַמְּנוּיִ שְׁמֹנֶה אוֹתָם בְּנֵי קָהָת עַל דְּבַר זֶה וּבְנֵי גֵרְשׁוֹן עַל דְּבַר זֶה וְגו' הָיוּ כָּל הַפְּקֻדוֹת עַל פִּי ה' וְאֶמְרוּ בִּיד־מִשָּׁה

עטרת מרים

עטרת מרים

היה יוצא בעין ברק: יד וְחַיִּיתָ לֹא עָמְדוּ בְּמִקְוֵם אֶחָד אֶלָּא הָיוּ רָצוּא וְשׁוֹב בְּמַהֲרָת רַב בְּמִרְאָה הַבּוֹקֵם: מִן וְאֵרָא הַסְתַּפְלַחִי אֶל הַחַיִּית וְרֵאִיתִי וְהִנֵּה דְמוֹת אוֹפֵן אֶחָד בְּאַרְצָן לְמִשָּׁה מִן הַחַיִּית אֶצֶל כָּל אֶחָד מִהַחַיִּית עָמַד אוֹפֵן אֶחָד לְאַרְבַּעַת פָּנָיו לֹא הָיָה אֶלָּא אוֹפֵן אֶחָד: מִזֶּה מִרְאָה הָאוֹפְנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם

בְּעֵין תְּרָשִׁישׁ בְּעֵין מִן הַחֲבֵלֶת וְדַחֲרִי עַד שִׁנְאָה בּוֹ מַעֲבָר אֶל עֶבֶר וּדְמוֹת אֶחָד לְאַרְבַּעַתָּן לְאַרְבַּעַת הָאוֹפְנִים וּמִרְאֵיהֶם תּוֹאֵר פְּנֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם וּפְעוּלָתָם הָיָה כְּאִשֶּׁר יִהְיֶה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן לְהַתְנַלְּלֵל לְכָל רוּחַ מְבִילֵי סָבּוֹב וְהַחֲרָדָה: יֵז מִכּוֹן שְׁהָיוּ מִתְנַלְּלִים לְכָל צֶדֶל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם וְצִדְדֵיהֶם בְּלִכְתָּם בְּחִפְזָן לִכְתָּם יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן: יח וְגִבְיָתָן וְגַב שְׁלָתָם וְנִבְהָ לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם אִשֶּׁר מְאֻמִּים הֵם לְרֹאֶה אוֹתָם וְגִבְתָּם וְגִבּוֹת עֵינִים שְׁלָתָם מְלֹאֵת עֵינִים סָכִיב לְרֹאוֹת לְכָל רוּחַ לְאַרְבַּעַתָּן: יט וּבְלִכְתָּ הַחַיִּית יִלְכוּ גַם הָאוֹפְנִים אֶצְלָם וּבִהְנֵשָׁא הַחַיִּית עֲצָזוֹן מַעַל הָאָרֶץ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה וַיִּשְׁאֲאוּ גַם הָאוֹפְנִים: כ עַל אֶל הַמִּקְוֵם אִשֶּׁר יִהְיֶה שֵׁם הָרוּחַ הָרִצּוֹן מִהֶאֱל יִתְבָּרֵךְ הַרוּכֵב בָּהּ לְלִכְתָּ יִלְכוּ הַחַיִּית כִּי שְׁפָה גַם רִצּוֹן הָרוּחַ לְלִכְתָּ וְהָאוֹפְנִים כְּאִשֶּׁר יִשְׁאֲאוּ הַחַיִּית לְמַעְלָה לְעִמָּתָם גַם הָאוֹפְנִים וַיִּשְׁאֲאוּ כִּי רוּחַ הַחַיָּה תִּקְוָהָ בְּאוֹפְנִים: כא בְּלִכְתָּם בַּעַת יִלְכוּ הַחַיִּית יִלְכוּ גַם הָאוֹפְנִים וּבְעִמָּדָם

וְנִגְהָ לְאִשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא בְּרִק: יד וְהַחַיִּית רָצוּא וְשׁוֹב בְּמִרְאָה הַבּוֹקֵם:

טו וְאֵרָא הַחַיִּית וְהִנֵּה אוֹפֵן אֶחָד בְּאַרְצָן אֶצֶל הַחַיִּית לְאַרְבַּעַת פָּנָיו:

טז מִרְאָה הָאוֹפְנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם בְּעֵין תְּרָשִׁישׁ וּדְמוֹת אֶחָד לְאַרְבַּעַתָּן

וּמִרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּאִשֶּׁר יִהְיֶה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן: יז עַל־אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם בְּלִכְתָּם יִלְכוּ לֹא יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן: יח וְגִבְיָתָן וְגַב שְׁלָתָם לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם וְנִבְתָּם מְלֹאֵת עֵינִים סָכִיב לְאַרְבַּעַתָּן: יט וּבְלִכְתָּ הַחַיִּית יִלְכוּ הָאוֹפְנִים אֶצְלָם וּבִהְנֵשָׁא הַחַיִּית מַעַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁאֲאוּ הָאוֹפְנִים: כ עַל אִשֶּׁר יִהְיֶה שֵׁם הָרוּחַ לְלִכְתָּ יִלְכוּ שְׁמָה הָרוּחַ לְלִכְתָּ וְהָאוֹפְנִים וַיִּשְׁאֲאוּ לְעִמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפְנִים: כא בְּלִכְתָּם יִלְכוּ וּבְעִמָּדָם יַעֲמִדוּ וּבִהְנֵשָׁא מַעַל הָאָרֶץ וַיִּשְׁאֲאוּ הָאוֹפְנִים לְעִמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפְנִים:

דְמוֹת גּוֹף אָדָם לְהִנָּה: ו וְאַרְבַּעַת פָּנִים אָדָם וְאַרְיֵה וְשׁוֹר וְנֶשֶׁר, אֶחָד לְכָל רוּחַ לְאַחַת לְכָל חַיָּה, וְאַרְבַּעַת בְּנִפְיִם לְאַחַת לָהֶם לְכָל פְּרָצוֹף: ז וְרִגְלֵיהֶם רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי, מְבִילֵי עֲקוּם פְּרָקִים וְכָף תַּחְתּוּיֹת רִגְלֵיהֶם בְּכָף דְמוֹת כִּף רִגְלֵי עֲגֹל וְנִצְצִים כְּאֵלוּ מְשִׁלִּיכִים נִיצוּצוֹת אֵשׁ בְּעֵין

נְחֹשֶׁת קָלָל מְוֹסֵק: ח יָדִים וְיָדֵי כִידֵי אָדָם מִתַּחַת בְּנִפְיָהֶם עַל אַרְבַּעַת רַבְעֵיהֶם וְצִדְדֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וּכְנִפְיָהֶם לְאַרְבַּעַתָּם הָיוּ שְׁנֵים לְאַרְבַּעַת הַחַיִּית זֶה כּוּחַ: ט כְּנִפְיָהֶם הָיוּ חִבְרַת מַחְבֻּרֹת וְנוֹנְעוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוּתָהּ לְכַסּוֹת בָּהֶם הַפְּנִים, בְּנִפְיָהֶם לֹא־יִסְבּוּ בְּלִכְתָּן מִצַּד אֶל צֶדֶד אִישׁ אֶל־עֶבֶר מִלִּפְנֵי וּלְכוּ כִי יֵשׁ לָהֶם פָּנִים לְכָל רוּחַ: י וּדְמוֹת פְּנֵיהֶם מִרְאָה פְּנֵי הַחַיִּית, אֶחָת הָיָה לְפָנָיו פָּנֵי אָדָם וּפָנָיו אֲרִיָּה אֶל־הַיָּמִין הַפְּנִים לְאַרְבַּעַתָּם וּפָנֵי שׁוֹר מִהַשְׁמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּן וּפָנֵי נֶשֶׁר מֵאַחֲרָיו לְאַרְבַּעַתָּן: יא וּפְנֵיהֶם שֶׁל הַחַיִּית וּכְנִפְיָהֶם הָיוּ פִּרְדּוֹת פְּרוּשׁוֹת מְלֻמָּעָה לָהֶם לְחַיִּית מְכּוּסוֹת בָּהֶם, לְאִישׁ לְכָל פָּנִים הָיָה שְׁתֵּי שְׁתֵּי כְּנָפִים חִבְרֹת נִזְנְעוֹת אִישׁ אֶל אֲחֵיו לְכַסּוֹת בָּהֶם הַפְּנִים, וְשִׁתֵּי וְשִׁתֵּי כְּנָפִים הָיוּ מְכּוּסוֹת אֶת גִּוִּיתֵיהֶנָּה אֶת גּוֹפְתָן: יב וְאִישׁ כָּל חַיָּה מִהַחַיִּית אֶל מִל עֶבֶר פָּנָיו וּלְכוּ כִי הָיָה לָהֶם פָּנִים בְּכָל רוּחַ, אֶל הַמִּקְוֵם אִשֶּׁר יִהְיֶה שְׁמָה הָרִצּוֹן שֶׁל הָרוּחַ לְלִכְתָּ יִלְכוּ הִלְכוּ וְלֹא יִסְבּוּ מִצַּד אֶל צֶדֶד בְּלִכְתָּן: יג וּדְמוֹת הַחַיִּית מִרְאֵיהֶם בְּנִחְלִי־אֵשׁ בְּעִירוֹת בְּמִרְאָה הַלְפָּדִים הָיָה מִתְנַלְּלָת בֵּין הַחַיִּית

עטרת מרים

יַעֲמִדוּ וּבִהַנְשָׂאִם מַעַל הָאָרֶץ וַיִּנְשְׂאוּ הָאֹפָנִים לְעַמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאֹפָנִים: כב וּדְמוּת הַשְּׁטוּחַ וּפְרָשׁוֹ עַל־רֹאשִׁי הַחַיָּה שֶׁל רִקְיעַ כַּעֲנַן כְּגוֹן הַקֶּחֶךְ הַנּוֹרָא הַמְפִּיל אִמָּה עַל רוֹאֵיו בַּעֲבוּר הַפִּלַּת וְהָרֹו הָיָה נְטוּי עַל־רֹאשֵׁיהֶם מְלַמֵּעֶלָה: כג וְתַחַת הָרִקְיעַ כְּנִפְיָהֶם שֶׁל הַחַיּוֹת

הָיוּ יִשְׁרוֹת מְבֹנֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוּתָהּ לְאִישׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד הָיוּ שְׁתֵּים מְכַסּוֹת לְהִנָּה לָהֶם, וּלְפָנִים זֶה הָיָה וְלְאִישׁ שְׁתֵּים מְכַסּוֹת לְהִנָּה לָהֶם אֶת גּוֹיְתֵיהֶם: כד וַאֲשַׁמְעַ אֶת־קוֹל הַרְעֵשֶׁת כְּנִפְיָהֶם בְּקוֹל מִיּוֹם רַבִּים הַשּׁוֹמְפִים וּבְקוֹל־שִׁדִּי בְּרָבְרוֹ בְּסִינִי, הַקּוֹל הַהוּא שְׁמַעְתִּי בְּלִבָּתָם בְּקוֹל הַמִּלְחָה הַמְּהִי וְשִׁאֵן בְּקוֹל מַחֲנֶה מִהֶמּוֹן עַם. בַּעֲמֻדָם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן לֹא הִרְעִישׁוּ אוֹ כְּנִפְיָהֶם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל: כה וַיְהִי־קוֹל מַעַל לְרִקְיעַ אֲשֶׁר עָמְדוּ הַחַיּוֹת וְלֹא הִרְעִישׁוּ, בְּשִׁהֲיָהּ הַקּוֹל יֵצֵא מַעַל לְרִקְיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם בְּשִׁהֲיָהּ הַקּוֹס בְּרוּד־הוּא מְדַבֵּר אֶל הַנְּבִיאִים, אֲבָל בַּעֲמֻדָם אוֹ תִרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן: כו וּמִמַּעַל לְרִקְיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם רִאֲיוֹ דָּבָר מִזִּהוּר כְּמִרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר וְהוּא כְּדְמוּת כֶּסֶף וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף רִאֲיוֹ דְּמוּת כֶּסֶף אֲדָם עָלָיו מְלַמֵּעֶלָה: כז כֹּאֲשֶׁר הִסְתַּכַּלְתִּי לְרֹאוֹת מִרְאֵה הָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶף וְאֶרְאֶה וְכִי עָנִין כְּגוֹן חֲשָׁמֶל כְּמִרְאֵה־אֵשׁ יוֹד וְנֹקֵי, וְהָיָה

עטרת מרים

לָהּ כַּעֲנַן בֵּית כְּמִרְאֵה אֵשׁ לָהּ סָבִיב כֵּן הוּא מְמִרְאֵה מִתְנִיּוֹ וּלְמַעַלָּה אֲבָל וּמִמִּרְאֵה מִתְנִיּוֹ וּלְמַטָּה רִאֲיוֹ כְּמִרְאֵה־אֵשׁ וְנִגְהָה הָאֵרֶה וְהִרְיָה הָיָה לוֹ סָבִיב: כח כְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִיָּה בַּעֲנַן בְּיוֹם הַנִּשְׁשָׁם כֵּן מִרְאֵה הַנִּגְהָה סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד־יְהוָה נֹסֵעַ מִבֵּית

הַמִּקְדָּשׁ בְּדְמוּת מִלֵּךְ יוֹשֵׁב עַל הַמִּקְדָּבָה וְנוֹסֵעַ וְאֶרְאֶה אֶת כָּל זֶה, אוֹ וְאֶפְלַע עַל־פְּנֵי לְהַשְׁתַּחֲוֹת מוֹל ה' וַאֲשַׁמְעַ קוֹל מְדַבֵּר: יב לְאַחֵר שְׁנֵי דְבָרִים צָוָה אֶל הָרוּחַ לְשִׁאֲנוֹ אֶל הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בְּנִי הַנּוֹלָה שָׁם וְתִשְׁאֲנִי רוּחַ וַאֲשַׁמְעַ אַחֲרֵי מִמְקוֹם הַנְּבִיאָה שֶׁהָיָה שָׁם קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל שֶׁהָיָה אוֹמֵר בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְקוֹמוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּרִיחוֹת מִמְקוֹמוֹ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אֶת־עַל־פִּי שֶׁשֶׁר מִמְקוֹמוֹ:

כב וּדְמוּת עַל־רֹאשִׁי הַחַיָּה רִקְיעַ כַּעֲנַן הַקֶּחֶךְ הַנּוֹרָא נְטוּי עַל־רֹאשֵׁיהֶם מְלַמֵּעֶלָה: כג וְתַחַת הָרִקְיעַ כְּנִפְיָהֶם יִשְׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוּתָהּ לְאִישׁ שְׁתֵּים מְכַסּוֹת לְהִנָּה וְלְאִישׁ שְׁתֵּים מְכַסּוֹת לְהִנָּה אֶת גּוֹיְתֵיהֶם: כד וַאֲשַׁמְעַ אֶת־קוֹל בְּנִפְיָהֶם בְּקוֹל מִיּוֹם רַבִּים בְּקוֹל־שִׁדִּי בְּלִבָּתָם קוֹל הַמִּלְחָה בְּקוֹל מַחֲנֶה בַּעֲמֻדָם

תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן: כה וַיְהִי־קוֹל מַעַל לְרִקְיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם בַּעֲמֻדָם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן: כו וּמִמַּעַל לְרִקְיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם כְּמִרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוּת כֶּסֶף וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף דְּמוּת כֶּסֶף אֲדָם עָלָיו מְלַמֵּעֶלָה: כז כֹּאֲשֶׁר הִסְתַּכַּלְתִּי לְרֹאוֹת מִרְאֵה הָאָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶף וְאֶרְאֶה וְכִי עָנִין כְּגוֹן חֲשָׁמֶל כְּמִרְאֵה־אֵשׁ לְהָיָה לוֹ סָבִיב: כח כְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יְהִיָּה בַּעֲנַן בְּיוֹם הַנִּשְׁשָׁם כֵּן מִרְאֵה הַנִּגְהָה סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד־יְהוָה וְאֶפְלַע עַל־פְּנֵי וַאֲשַׁמְעַ קוֹל מְדַבֵּר: ג יב וְתִשְׁאֲנִי רוּחַ וַאֲשַׁמְעַ אַחֲרֵי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בְּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְקוֹמוֹ:

♦ יום שלישי ז' סיון ♦

עטרת מרים

כ אֹלָם ה' אֲשֶׁר בּוֹרֵאם אוֹתוֹ וְחַלְלָתָם כָּל חֵיכַל קֹדֶשׁוֹ, וַיְהִיָּה עֲדוֹן שׁוֹכֵן הוּא בְּהִיכַל קֹדֶשׁוֹ בְּשִׁמְיָם מַמְעַל, עַם כָּל זֶה תָּם שׁוֹחֲקִים מִפְּנֵי אִמָּתוֹ כְּל־הָאָרֶץ כִּי הוּא הַמְשַׁנֵּית בָּתָּם וְהוּא כָּל מַעֲשֵׂיהֶם: א תִּפְלָה לְחַבְּקוֹן הַנְּבִיאַ עַל שְׁנִינּוֹת בַּעֲבוּר שְׁשֻׁנָּה וְהַתְרַעַם מוֹל ה': ב וַיְהִיָּה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְתִּי מִהֶמּוֹן שְׁמַעְתִּי מִהֶמּוֹן לִי מִתְּהִלָּתוֹ וְאֶרְבּוֹ, וְהָיָה

הַפְטֵרָה לְיוֹם שְׁנִי שֶׁל חֹג הַשְּׁבוּעוֹת בַּחוּ"ל

חֲבֻקוֹק פָּרַק ב

ב כ וַיְהִיָּה בְּהִיכַל קֹדֶשׁוֹ תָּם מִפְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ: ג א תִּפְלָה לְחַבְּקוֹן הַנְּבִיאַ עַל שְׁנִינּוֹת: ד וַיְהִיָּה שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְתִּי יְרֵאֲתִי יְהוָה

עטרת מרים

וַיְרֵאֲתִי עַד כֹּאֵה לָכֵן אֲבַקֵּשׁ מִמֶּךָ אֶתָּה יְהוָה פֶּעֱלָךְ עִם יִשְׂרָאֵל, שְׁמוֹר עֲלֵיהֶם כִּי בְּקֶרֶב שְׁנִים הָאֵלֶּה לֹא יִכָּל, תִּיְהִי עוֹרְרָתוֹ וְהַשְׁבִּיחַוּ וְגַם בְּקֶרֶב שְׁנִים הָאֵלֶּה שְׁאֵנוֹ בִּפְתַח תוֹדִיעַ כִּי אִם בְּרָגוֹ בַּעֲת הַיּוֹם רַחֵם תִּנְקְבוֹר: ג הֵלֵא אֶתָּה הוּא אֱלֹהֵי בְּשִׁבְתָּ לִיתֵּן אֶת הַתּוֹרָה תִּתְּנֵה עַל עִשְׂי

פֶּעֱלָךְ בְּקֶרֶב שְׁנִים תִּיְהִי בְּקֶרֶב שְׁנִים תוֹדִיעַ בְּרָגוֹ רַחֵם תִּנְקְבוֹר: ג אֱלֹהֵי

עטרת מרים

עטרת מרים

זה לזה והרגו את הנסתרים בבקיעי ההרים וְרַם מִי הַבָּאָר עֲבָר בֵּין הַהָרִים וְהַעֲלָה מֵאֲבָרֵי הַהָרִים לְהוֹדִיעַ תָּמִיד לְיִשְׂרָאֵל נִתָּן תְּהוֹם קוֹלָו מִהַעֲוֹמֶק הַשְּׁמִיעַ מִי הַבָּאָר קוֹלָו לְפָרֶסֶם הַנֶּסֶם רֹם רֹמָמוֹת יִדְיָהוּ בַּח הַמָּקוֹם נִשְׁאָא אֲזַ עַד לְמַעְלָה כִּי בָלֵם הַבִּירָו בְּנִפְלְאוֹתָיו: יֵאָבֵד יְהוֹשֻׁעַ שְׁמִישׁ יִרְחַ כָּל אֲחֵד מֵהֶם עֲמֵד זְבִלָה בְּמִדּוֹר שְׁלָה וְלֹא תִלְכֶּה מִהֲלִכָה אֶלָּא לְאֹדֹר חֲצִיִּיךָ חֲצִי הַמָּקוֹם בְּרִידֵי־הָאֵל וְיִחַלְכּוּ לְגִנְהַ בְּרַק חֲנִיתֶךָ: יֵב בִּזְעֵם בִּזְעֵםךָ עַל שְׂבָעָה גוֹיִם תִּצְעֵד רְמֶסֶת יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בְּאֶף תִּדְרֹשׁ גִּישָׁת אֶת שְׂבָעַת גוֹיִם: יֵב מַעֲלֵם יִצְאָתָּ לְיִשְׁעַ לְהוֹשִׁיעַ אֶת עַמְּךָ לְיִשְׁעַ אֶת־מְשִׁיחֶךָ חֲזָקִי מִלֵּךְ יְהוּדָה כִּי מִחֲצֶתָ כָּל רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע מִמַּחֲנֶה סִנְחָרִיב עַל יַד הַמֶּלֶךְ עֲרוֹת גִּלְתִּי אֶת הַסֹּד עַד צִוָּר הַאֲבֵרָתָ כִּל מִמַּחֲנֶה סִלָּה עַד עוֹלָם וְלֹא יִסְפּוּ לְקוֹם: יֵד סִנְחָרִיב, נִקְבַּת בְּמִטּוֹי בְּמִטְדָּ כָּל רֹאשׁ אֲנִשְׁדִּי הַיִּשְׁבִּים בְּעָרֵי פְרָזִיו בְּלִי חוֹמָה, כִּי מְרֹב אֲנִשְׁוֹ לֹא יִכִּלֶם מָקוֹם מִקֶּדֶף חוֹמָה, הֵם יִסְעֲרוּ בָּאוּ בְּרוֹחַ סֶעֱרָה לְהַפִּיצָנִי בְּאַרְצוֹת אַחֲרוֹת, אֲכַל עֲלִיצָתָם סוּף שְׂמַחַת הַעֲלָתָתָם הָיָה כְּמוֹ אֵלֹה שֶׁחֲשָׁבוּ לֵאמֹר אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁתִּיהַ עָנִי מַעֲוָה וְלִפְתָּתָם בְּמִסְתָּר בְּמִדְבָּר, כְּמוֹ מִצְרַיִם שֶׁדָּפוּ אַחֲרֵיהֶם לִכְלוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם: מִזֶּדֶרְכָּת רְמֶסֶת בֵּינָם בְּסוֹכִיֶּךָ הֵם הַעֲנִיִּים עֲלִימֵם חֲמֹר וּבַעֲרֻמַּת מוֹם רַבִּים בָּאתָ לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם וְלִאֲבָדָם: מִזֶּ אֲמַר הַנְּבִיא שְׁמַעֲתִי מִהֲעֵדָה שִׁיחִיו בְּהַ יִשְׂרָאֵל בַּעַת הַהִיא בְּיוֹם בֹּא גֹג, וּבַעֲבוּרָה וְתִרְגָּן תִּחַדֵּר בְּמִנִּי לְקוֹל הַשְּׁמִיעָה צִלְלוּ רָעָדִי שְׁפָתַי, מְרֹב הַצֵּעַר יֵבֹא רָקֵב רָקֵב רָקֵב בַּעֲצָמֵי וְתַחְתִּי כָּל מָקוֹם עֲמִיד אֲרָגוּ אַחֲרַי, כִּי שְׂמַעֲתִי אֲשֶׁר אֲנוּחַ הִיִּיתִי חֲשׁוֹב שְׁאֵנִתָּ בְּאַרְצִי אַחֵר שׁוֹבִי מִהֲנָלוֹת לְאַרְצִי, וְהִנֵּה נִהַפְּקָה מַעֲוָתִי לְיוֹם צָרָה כִּי הוּא הַיּוֹם שֶׁחֲשַׁב גֹּג לַעֲלוֹת לָעָם יְרוּשָׁלַיִם וְיִשְׂרָאֵל יִגְדְּלוּ וְיִבְאִי עֲלֵיו גִּידְרֵי הַעֲשִׂים: יִזְכֵּר יִשְׂרָאֵל לֹא־תִפְרָח עַדִּין לֹא קָנוּ בְּבוּדָה וְאַמְנוּתָה חֶלֶב לַעֲמִיד

מִתִּימָן יֵבֹא וְקָדֹשׁ מִהֶרֶץ־פָּאָרֶן מֵאֲרֶץ יִשְׁמַעֲאֵל כִּי גַם הֵם לֹא קָבְלוּ סִלָּה לְעוֹלָם, וְכִתִּי בִּסְפָה שְׁמִיִם הוֹדִוּ בַּעַת מִתֵּן תְּהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּסִינִי וְתִהְלֶתָו וְהָיָה אֲזַ מְלִאָה הָאָרֶץ: דַּ כְּמִתֵּן תְּהוֹרָה וְכִי לְרֹאוֹת וְלִגְנָה מִרְאָה כְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרֹאשׁ הָהָר כְּאֹדֹר הַיּוֹם תְּהִיָּה קִרְנִים קֶרֶן עוֹר פָּנֵי מִשְׁחָה כִּי מִיָּדִי מִיָּד ה' בָּא זֹאת לֹא לְמִשְׁחָה, וְשֵׁם בְּסִינִי חֲבִיּוֹן מִה שְׁתִּיהַ נִחְפָּא עַד הַיּוֹם תִּהְיֶה נִגְלָה עָנִי הַלְלוּהוֹת: הַ כְּכֹשֶׁב הָאָרֶץ לְפָנֵינוּ לְפָנֵי הָאָרֶץ יִלְךְ הַלֵּךְ הַדְּבָר הַצֵּרָה לְחִרּוֹג אֶת הַכְּנַעֲנִים וְיִצְאָ רָשָׁף וְיִסִּי אֵשׁ הַמִּבְיָאִים אֶת הַדְּבָר הוֹלֵךְ קְרוֹב לְהִגְלִי: וְכָאֵשׁ עֲמִיד הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ כְּכֹשֶׁב אֹתָהּ יִשְׂרָאֵל וְיִמְדֵּד אֶרֶץ וְחִלְקֶהָ לְשִׁבְטִים בְּמִדָּה, כָּאֵשׁ רֹאֶה הָאָרֶץ וְשֵׁם עֵינֵי בְּאֶרֶץ וְיִתֵּר הָיָה מַעֲתִיק גוֹיִם אֶת הַכְּנַעֲנִים לְהָרִשָׁם מֵאֲרֶצָם וְיִתְפַּצְצוּ וְיִשְׁתַּבְּרוּ הַרְרֵי עַד שְׂרֵי הַכְּנַעֲנִים שָׁחֻו כְּרַעֲוֵי וְנִפְלוּ גְבָעוֹת עוֹלָם הַתְּקִיפִים וְהַעֲרִיצִים שְׁלָחָם, מֵאֲחֵר שָׁכַל הַלִּיכּוֹת עוֹלָם מוֹלִיכֵי וּמִנְחִיגֵי הָעוֹלָם לֹא שֶׁל הַמָּקוֹם בְּרִידֵי־הָאֵל לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כְּרַעֲוֵי: וְהַפִּיר עֲתָה גְבוּרוֹת שְׁעִשָּׂה לֵנוּ בְּמִלְחָמוֹת כּוֹשֵׁן רִשְׁעִימִים עַל יַד עֲתִינְאֵל בֶּן קָנוּ וּבְמִלְחָמָה גִּדְעוֹן עִם מִדְּוֹן, וְאִמֵּר תַּחַת אֲנִי בְּמָקוֹם שְׁלֹא הָיָה לָהֶם הַשְׁמָדָה וְקִיָּם כִּי הָיָה ה' אֶת עֲתִינְאֵל וְהַפִּיר אֹתָם אֶהְיֶה רֵאִיתִי אֶהְיֶה כּוֹשֵׁן יִגְדְּלוּ וְיִרְעוּת אֶרֶץ מִדְּוִן: חַ הַבְּנֵה־רִים וְכִי בְנֵה־רִים חֲרָה אֶף יְהוָה כְּשֶׁקָּרַע אֶת הַיָּרֵד לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל אִם־בְּנֵה־רִים אֶפְדָּ לְהַחֲרִיב מִיָּמִיו, אִם־בֵּינָם עֲבָרְתָּ לְהַחֲרִיב מִיָּמִיו כְּשֶׁקָּרַע אֶת תָּמִס, אֶלָּא הַסֶּפֶד הַיָּחֵד כִּי תִרְכַּב לִפִּי שְׂכִכְתָּ עַל־סוֹכִיֶּךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשְׁוּעָה לְהוֹשִׁיעַ עַמְּךָ וְלָבוֹן בַּעֲתֵי הַיּוֹם לִלְכֵּת דֶּרֶךְ הַבְּקִיעָה וְהַכֵּל עֵינֵי מְלִיצָה: ט עֲרִיָּה תַעֲוֹר גִּלְתִּי קִשְׁתְּךָ גְבוּרָתְךָ, שְׂבָעוֹת מִטּוֹת בְּשִׁבְעוֹת שְׁשִׁבְעָתָ לְשִׁבְטִים אֲמַר סִלָּה הוּא מֵאֲחֵר הַמַּחֲנֶה לְעוֹלָם, וְכִמוֹ נִהְרֹת תִּבְקַע בַּעֲתֵי לָהֶם הָאָרֶץ לִתֵּן לָהֶם מוֹם רַבִּים: י' כָּאֵשׁ רֹאדֵךְ תִּרִי אֲרֵעוֹן עוֹבֵר לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל יְחִילוּ חֵלֹו וְהָעִיר הָרִים וְתִתְקַרְבוּ

עטרת מרים

וְשִׁדְמוֹת וְשָׂדוֹת תְּבוֹאָה לֹא־עֲשֶׂה אֲכָל עֵדֶן לֹא חֲצִמְתּוֹ מֵאֵכֶל גִּזְרֵי מִמְכֹּלָה צֹאן דִּין הַצֹּאן נִכְרַת מִמָּקוֹם כִּלְאוֹ כִּי מַעֲטוֹ וְאִין בָּקָר בְּרִפְתִּים הֵנָּה יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹתָם כִּבְבֵּל נִתְמַעֲטוֹ, וְאִידָּךְ נִעְמְדוּ מוֹל הַמֶּזֶן הָרֹב הֵנָּה: יח עִם כָּל זֶה וְאִנִּי כִנְסַת יִשְׂרָאֵל בִּיהֲוָה אֶעֱלֹזָה אֲנִילָה אֲשַׁמַּח בְּמִשְׁעַנְתִּי ה'

עטרת מרים

וּבְכוֹרוֹת בְּאַלְהֵי יִשְׁעִי: יט עִם כִּי אֲנִתְנוּ הַמַּעֲט, הֵנָּה יְהוָה אֲדֹנִי לִי בְּמָקוֹם חִילִי וְיִשְׁשֵׁם רַגְלִי קִלּוֹת פְּאִילוֹת לְרִדּוֹף אַחֵר הָאוֹיֵב וְעַל־בְּמוֹתַי יִדְרִיכֵנִי יִדְרִיךְ אוֹתִי לְרִדּוֹף עַל זִבְחֵי הַתְּהִרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם, לְמַנְצָח לָכֵן לִי הַמְנַצֵּחַ בְּשִׁיר בְּנִגְיֹתַי לְנִגְנָה בְּנִגִּן אֲשֶׁר יִתְחַדֵּי לָהּ:

מַעֲשֵׂה־זֵוִית וְשִׁדְמוֹת לֹא־עֲשֶׂה אֲכָל גִּזְרֵי

מִמְכֹּלָה צֹאן וְאִין בָּקָר בְּרִפְתִּים: יח וְאִנִּי

בִּיהֲוָה אֶעֱלֹזָה אֲנִילָה בְּאַלְהֵי יִשְׁעִי: יט יְהוָה אֲדֹנִי חִילִי וְיִשְׁשֵׁם רַגְלִי פְּאִילוֹת וְעַל־בְּמוֹתַי יִדְרִיכֵנִי לְמַנְצָח בְּנִגְיֹתַי:

ה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ:

(ב) צוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צִרְעוֹ וְכָל־זֶב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ:

ב פֶּסֶד זֶה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּן מִן מִשְׁרִיתָא כָּל דְּסִגִּיר וְכָל דְּדָאב וְכָל דְּמִסְאָב לְטָמִי נִפְשָׁא דְאַנְשָׂא:

חוץ לַכֵּל; הַזֶּב מִתֵּר בְּמַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁלַח מִן הַשְּׂתִים. וְטָמֵא לְנֶפֶשׁ מִתֵּר אֵף בְּשֵׁל לִוְיָה, וְאִינוּ מִשְׁלַח אֲלָא מִשְׁלַח שְׂכִינָה. וְכָל זֶה דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּמִסְכַּת פְּסָחִים (דף סו). טָמֵא לְנֶפֶשׁ • דְּמִסְאָב לְטָמִי נִפְשָׁא דְאַנְשָׂא. אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁהוּא לְשׁוֹן עֲצָמוֹת אָדָם בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בִּ'בְּרָאשִׁית רַבָּה' (פ'ע"ח): אֲדִרְיָאנוֹס שְׁחִיק טָמִיא – שְׁחִיק עֲצָמוֹת.

וְצוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. פֶּרֶשָׁה זֹאת נִאֲמְרָה בַּיּוֹם שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, וְשִׁמּוֹנָה פְּרָשִׁיּוֹת נִאֲמְרוּ בּוֹ בַּיּוֹם, כְּדֹאִיתָא בְּמִסְכַּת גִּטִּין בְּפֶרֶק 'הַנִּזְקִין' (דף סו). וַיִּשְׁלְחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה • שֶׁלֹּשׁ מַחֲנוֹת הָיוּ שֵׁם בְּשַׁעַת חֲנֻכָּתָן: תוֹךְ הַקְּלָעִים הָיָה מַחֲנֶה שְׂכִינָה, חֲנִית הַלְוִיִּם סְבִיב – כְּמוֹ שֶׁמֶפְרָשׁ בְּפֶרֶשׁת "בְּמִדְבַר סִינִי" – הָיָה מַחֲנֶה לִוְיָה. וּמִשָּׁם יָעַד סוֹף מַחֲנֶה הַדְּגֻלִּים לְכָל אֲרֻבַּע הָרוּחוֹת הָיָה מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל. הַצִּרְעָה נִשְׁתַּלַּח

(ג) מִזִּכָּר עַד־נִקְבָּה תִּשְׁלְחוּ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה תִּשְׁלְחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם:

ג מִזִּכָּר עַד נִקְבָּה תִּשְׁלְחוּן לְמִכְרָא לְמִשְׁרִיתָא תִּשְׁלְחוּן וְלֹא יִסְאָבוּן זֶה מִשְׁרִיתָהוֹן דִּי שְׂכִנְתִּי שְׁרָיָא בִּיגִיהוֹן:

(ד) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתָם אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

ד וַיַּעֲבְדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ וַיִּתְּהוּן לְמִכְרָא לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי מִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה כֵּן עָבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ה וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ:

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס אנג'לס, אברמוביץ

שהוא שוכן, אֲכָל הַגִּלְלוֹ הַפְּרוֹכּוֹת מִתְּהִירִים מִצְרָעִים לְכַנֵּס לַמַּחֲנוֹת (מַחֲנֶה צה): תורה ד

הַכְּהֵנִים כְּאִמּוֹר בְּסִמּוֹן, הַטִּיל גַּם עַל יִשְׂרָאֵל הַרְחַקַת אֶת שְׂאִינָם רְאוּיִים לְכַנֵּס לַמַּחֲנֵיהֶם הַקְדוּשׁ: תורה ג
(ג) אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן. פְּרוּשׁ דְּוָקָא כָּל עוֹד

(ב) צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ וְגו'. טַעַם סְמִיכוֹת פְּרָשָׁה זֹאת לְשִׁלְפָנֶיהָ, לְצַד שְׂצוּדָה ה' עַל הַרְחַקַת הַלְוִיִּים מִדְּבָרִים הַמְקַדְּשִׁים וּמִנְהָ עֲלִיָּהֶם

(ו) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטָּאת הָאֵלֶּם לַמַּעַל מַעַל בַּיהוָה וְאִשְׁמָה הִנָּפֵשׁ הַהוּא:

נ"י - לַמַּעַל מַעַל בַּה' • הָרִי חֹזֵר וְכָתֵב כָּאֵן פְּרִשְׁת גִּזְלָל וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר, הִיא הָאִמּוּנָה בַּפְּרִשְׁת וַיִּקְרָא (ויקרא ה'): "וּמַעֲלָה מַעַל בַּה' וְכַחַשׁ בַּעֲמִיתוֹ וְגו'", וְנִשְׁנִית כָּאֵן בְּשִׁבִּיל שְׁנֵי דְבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בַּה': הָאִתְּחַד

(ז) וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יִסֹּף עָלָיו וְנָתַן לְאִשֶּׁר אָשָׁם לוֹ:

נ"י - אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ • (ב"ק קיא) הוּא הַקָּרֵן שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו. לְאִשֶּׁר אָשָׁם לוֹ • (כתובות יט) לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך לח עמ' 18 ואילך)

תשובה במצוה כללית

"תמים ושלם בכל איברי הנפש כו', מה שאין-כן אם חסר מצוה אחת או פגם בה הרי נעשה מחסר איבר" (לקוטי תורה נצבים מה, א).

אף מצוות התשובה בכללה לתקן את האיברים הפגומים, פי התשובה מגיעה מעמקא דלבא ומעצם הנפש, שהוא מקור החיות של ה"תרני"ג מיני כחות וחיות". ולכן נמשך משם חיות חדשה לתקן האבר הפגום.

ולכן לא נמנית מצוות התשובה שבלב במנין המצוות, כי נמנו רק המצוות שהן כנגד כחות הנפש, אף מצוות התשובה מגיעה מעמק הנפש שלמעלה מכחות הנפש, עד שבכחה לתקן את הפגמים שבכחות, ורק מצוות הודי שהיא בפה יכולה להמנות במנין המצוות.

והתודו את חטאתם אשר עשו (ה, ז)

צנינו להתודות על העוונות . . ולאמור אותם עם התשובה . . והוא אמרו . . והתודו (סהמ"צ להרמב"ם מ"ע עג) כָּבֵר הַקִּשׁוּ בַכֶּמֶה מְקוֹמוֹת עַל הַרְבֵּם"ם (מנ"ח מצוה ססד. ועוד), מדוע מנה רק הודי למצוה, ואת התשובה עצמה לא מנה. ובארו באופנים שונים. ויש לבאר זה בדרך הדרוש:

אמרו חז"ל שרמ"ח מצוות עשה הם כנגד רמ"ח איבריו של אדם (מכות כג, סע"ב) וְשֵׁס"ה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה הֵם כִּנְגֵד שֵׁס"ה גִּידִים (וח"א קע, ב). ומבאר בספרי חסידות, שיש בכל נשמה "תרני"ג מיני כחות וחיות" (תניא פרק נא), וכאשר האדם הוא שלם בשמירת כל התרני"ג מצוות, אז הוא

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

ישראל שתקרא נפש, וכדי שלא תבין שעל המועל הוא מדבר לזה אמר **ההוא** ולא אמר ואשמה נפשו, ועין מה שכתוב בזר (אחרי סי') בפרוש פסוק נפשי אוייתיך בלילה בדיק נכון: תורה ז (ז) **והשיב** את אשמו. שנה לדבר לשון חיד הַגֵּם שֶׁהִתְחַיֵּל לְדַבֵּר לְשׁוֹן רַבִּים וְהִתְוַדּוּ, לְצַד שֶׁהוֹדִי שׁוּם הֵם בּוֹ, מֵה שָׁאִין כֵּן הָאִשָּׁם אֵינוֹ בְּהִשְׁוֹאָה, לְצַד שֶׁהוּא בְּעוֹלָה וְיִוָּרֵד כְּאִמּוֹר בַּפְּרִשְׁת וַיִּקְרָא, וְגַמֵּר הַכְּתוּב לְדַבֵּר בְּשִׁעוֹר זֶה לְשׁוֹן יְחִיד, כִּי אֵין צָרָה לְשׁוֹנוֹת לְכַתֵּב בַּעֲנֵין אַחֵר: תורה ח

שהוא גולת ממון חברו משעת מעשה הנה הוא מסכים למעל מעל בה: **ואשמה** הנפש ההוא. לצד שהוא חטא בשבועה בה: ופעיל הגרעון בנפש, וְשִׁנָּה ה' לומר לשון יחיד, וְכֵל מֵה שֶׁלִּפְנֵי וּמֵה שֶׁלֹּא־חֲרִי לְשׁוֹן רַבִּים, מִלִּפְנֵי אָמַר **כִּי יַעֲשׂוּ** וְגו', מִלִּאֲחֲרִי וְהִתְוַדּוּ, וְתִמְצָא שֶׁאִמּוֹר בַּגְּמָרָא כִּי בְּשִׁירְגִישָׁף הַכְּתוּב בְּכֻּוֹן זֶה הוּא הַרְגָּשׁ גְּדוֹל, וְעֵין מֵה שֶׁכְּתִבְנוּ מִזֶּה בַּפְּרִשְׁת וַיִּקְרָא (י' כ"א). גַּם דִּקְדַּק לומר תבת **ההוא** ללא צרה, וְעוֹרֵר הַכְּתוּב שֶׁהִפְגֵּם הֵלֹ יַעֲשֶׂה רָשָׁם לְמִקּוֹר נִפְשׁוֹת עִם בְּנֵי

(ו) **איש וגו'** כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל וְגו'. אָמַר לַמַּעַל ולא אמר וּמַעֲלָה מַעַל, יִתְבָּאֵר עַל פִּי דְבִרְיָהֶם ז"ל (ספרי פסיקתא ב' ב"ק קי) שֶׁאִמּוֹר שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּמִשְׁקַר בְּמִוּוֹן חִבְרוֹ וְנִשְׁבַּע לוֹ לְשִׁקָּר, וְהֵגַם שֶׁכָּבֵר נֶאֱמַר הַדָּבָר בַּפְּרִשְׁת וַיִּקְרָא, חֹזֵר וְנִשְׁנָה לְפָרְטִי הַדִּינִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בּוֹ, כִּפִּי זֶה יַעִיר הַכְּתוּב כִּי מִשְׁעַת מַעֲשֶׂה הַחֲטָא שֶׁהוּא הַגִּזְלָל וְכַפִּירַת מְמוֹן יִחַשֵׁב הוּא לַמַּעַל מַעַל בַּה' לְשַׁבַּע בְּשִׁמּוֹ כְּשִׁיתְבָּעוּהוּ לְדִין, שָׁאֵם לֹא כֵן הָרִי הוּא בְּהִשְׁבוֹן, וְהוּא אִמּוֹר **כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטָּאת הָאֵלֶּם**

ח ואם לית לגבר פריק לאתבא חובתא לה
חובתא דמתב קדם יי לכהנא בר מדבר
כפונקא די יכפר בה עלוהי:

(ח) ואם אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם
המושב ליהוה לפהן מלבד איל הפפרים אשר
יכפר בו עליו:

עד יעקב? אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים.
האשם המושב. זה הקרן והחמש. לה' לפהן.
קנאו השם, ונתנו לפהן שבאותו משמר. מלבד
איל הפפרים. האמור ב'ויקרא' שהוא צריך להביא.

כ"ט ואם אין לאיש גאל. שמת התובע שהשביעו
ואין לו יורשים. להשיב האשם אליו. כשנמלך
זה להתודות על עונו. ואמרו רבותינו: וכי יש לך
אדם בישראל שאין לו גואלים, או בן, או בת, או
אח, או שאר בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה

ט וכל אפרשיתא לכל קודשיתא דבני ישראל
די יקרבון לכהנא דלה יהי:

(ט) וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו
לפהן לו יהיה:

בית ה' אלהיך, ואיני יודע מה יעשה בהם?
תלמוד לומר: "לפהן לו יהיה", בא הכתוב ולמד
על הכפורים שיהיו נתנין לפהן.

כ"ט וכל תרומה וגו'. אמר רבי ישמעאל: וכי
תרומה מקריבין לפהן? והלא הוא המחוץ אחריה
לבית הגרנות? ומה תלמוד לומר "אשר יקריבו
לפהן"? אלו הכפורים, שנאמר בהם (שמות כג): "תביא

נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 29)

אין נותנין להם תרומה בשכרן, ואם עושין פן חללו. לכן
כתב "לבית", ולא שמיסיע בבית הגרנות עצמו (וגם בזה
נראה עד כמה יש לדק בפרוש רש"י).

והלא הוא המחוץ אחריה לבית הגרנות (רש"י ה, ט) יש
לשאל, מדוע מדיק "לבית הגרנות", ולא נקט "בבית
הגרנות". ויש לומר, דהנה אמרו רז"ל "הכהנים... המסיעים
... בבית הגרנות (לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות),

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לה' הרי הנפיר הבאתם שהם יקריבו
אותם למקום המקדש. ונגד חלקה ב'
שהם תרומה ותרומת מעשר וחלה
אמר ואיש את קדשיו לו יהיה, הנפיר
לשון הקדש לומר כי מדבר במתנות
המקדשים, ולא הנפיר בהם הקרבה כי
הבהן יחזיר אחריהם. ונגד ו' מתנות
אמר איש אשר יתן לפהן לא הנפיר
שם קדשה לצד שהם חלין גמורים,
ודקדק לומר אשר יתן שאין לפהן זכות
בהם אלא משעת נתינה כדיון המתנות
עד שיגיע ליד המקבל, ועין מה
שכתבתי בהלכות מתנות כהונה (פרי תאר
סי' ס"א), ואמר לו יהיה שאין הפהן יכול
למאן שלא לקחם כאמור בדבריהם
(ירד ש"י ד), ומעתה יש טעם נכון כמה
שחלקם הכתוב לג' הדרגות לומר על
כל אחת ואחת מג' חלקות לו יהיה,
שצריך לקחת כל הבא לו מהם, ולא
היה נשמע אם היה אומר על חלקה
אחת מהם לבד: תורה י

שהם ג'. הא' הם קדשים שזוכים מן
המקדש ואלו הם. בשר חטאת. בשר
אשם. שלמי צבור. מותר העמר. שירי
מנחות. שתי הלחם. לחם הפנים. שמן
מצרע. עורות קדשים. חזה ושוק של
שלמים. המוקרם מן התודה. המוקרם
מאיל נזיר. בכור בהמה טהורה.
והכפורים. הרי אלו י"ד מתנות שכלן
צריכין הפעלים להביאם ולתנם לפהן
ובלן קדש. חלקה ב' הם התרומה.
והתרומת מעשר. והחלה. והג' הם
המתנות. וראשית הגז. שדה אגוז.
פדיון הבן. פדיון פטר חמור. גזל הגר.
והחרימים. שהם חלין ועל הפהן לחזר
אחריהם עד כאן:

ואלה הם דברי הכתובים, כנגד חלקה
ראשונה שהם י"ד מתנות שיש
בהם ב' הדרגות שהם קדש וצריכין
ישראל להביאם ולתנם לפהן אמר וכל
תרומה לכל קדשי בני ישראל הרי
הנפיר עליהם שם קדש, אשר יקריבו

(ט) וכל תרומה וגו' לו יהיה וגו'. צריך
לדעת למה כפל הכתוב ענין אחד
ג' פעמים וכל תרומה וגו' לו יהיה,
ואיש את קדשיו וגו', איש אשר יתן
וגו'. עוד למה כפל לומר ג' פעמים ו
יהיה, ורז"ל בספרי פרשו לו יהיה בא
לתת הכפורים שנקראו ראשית
כתרומה המובאים בית ה' שיהיו לו
לפהן נתונים. לו יהיה שומר בפסוק
שני לומר שאם הבהן הקריב קדשיו
אפלו במשמרה שאינה שלו הרי הם
שלו, ואמרו אשר יתן לפהן לו יהיה
אם נתן לו פדיון בכור בנו ומת אחר
ל' יום לפהן לו יהיה ולא יחזירם,
והרבה דרשות פיוצא בזה, אבל צריכין
אנו לישוב המקרא על פי פשוטו. ונראה
לפרש ג' כתובים הבאים כאחד שהם
מלמדים כללות כ"ד מתנות אשר חלק
ה' לכהנים, וכתבם רמב"ם בפרק א'
מהלכות בכורים וזה לשונו כ"ד מתנות
שנתן לכהנים נחלקים לה' חלקים,

צה
(י) וְאִישׁ אֶת־קַדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן יוֹגֵבֵר יֵת מַעֲשֵׂר קֹדֶשׁה דְּלָה יְהוֹן גִּבֹּר דִּיתֵן לַכֹּהֵנָא דְּלָה יְהִי:

לֹא יִהְיֶה:

אֶת־קַדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה, מִי שֶׁמַּעֲבִיב מַעֲשָׂרוֹתָיו וְאִינוֹ נוֹתֵן, לֹא יִהְיֶה הַמַּעֲשָׂרוֹת, סוֹף שֶׁאֵין שָׂדֵהוּ עוֹשֶׂה אֶלָּא אֶחָד מַעֲשָׂרָה שֶׁהִיתָה לְמוֹדָה לַעֲשׂוֹת. אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן • מִתְּנוֹת הָרְאוּיֹת לוֹ. לֹא יִהְיֶה • מִמּוֹן הָרֵבָה.

כִּי־ אִישׁ אֶת־קַדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה • לִפִּי שְׁנֵאֲמָרוּ מִתְּנוֹת כֹּהֵנָה וְלוֹיָהּ, יָכוֹל יָבוֹאוּ וְיִטְלוּם בְּזֹרֹעַ? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "וְאִישׁ אֶת־קַדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה", מַגִּיד, שְׂטוּבַת הַנָּאֲתָן לַכֹּהֵלִים, וְעוֹד מִדְּרָשִׁים הָרֵבָה דִּרְשׁוּ בּוֹ בְּסִפְרֵי. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה (תַּחְוּמָא פ' רֵאחַ): "וְאִישׁ

♦ יום רביעי ח' סיון ♦

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר
גבר ארי תסטי אתמה ותשקר בה שקר:

(יב) דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשָּׂמָה אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה בֹּ מַעַל:

נוֹאֲפִין עַד שֶׁתִּכְנַס בְּהֵן רוּחַ שְׁטוּת, דְּכִתִּיב: "כִּי־ תִשָּׂמָה", וּכְתִיב בּוֹ (מִשְׁלֵי י): "נֹאֲפָ אִשָּׁה חֶסֶר־לֵב". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "כִּי־תִשָּׂמָה" - תֵּט מִדְּרָכֵי צְנִיעוּת וְתִחַשֵּׁד בְּעִינָיו, כְּמוֹ (שִׁם ד') "שָׂמָה מַעֲלִיו וְעָבַר" (שִׁם ט): "אֵל יִשְׁטֹ אֶל־דִּרְכֶּיהָ לִכְדֹּךְ". וּמַעֲלָה בֹּ מַעַל • וּמַהוּ הַמַּעַל?.

כִּי־ אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשָּׂמָה אִשְׁתּוֹ • מַה כְּתוּב לְמַעֲלָה מִן הַעֲנָן? "וְאִישׁ אֶת־קַדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה", אִם אִתָּה מַעֲבִיב מִתְּנוֹת הַכֹּהֵן, חִיִּיד שֶׁתִּצְטָרֵף לְבֹא אֶצְלוֹ לְהִבִּיאַ לֹא אֶת הַסּוּטָה. אִישׁ אִישׁ • לְלַמֶּדְךָ, שֶׁמוֹעֲלֵת בְּשִׂתִּים: בְּאִישׁ מִלְחָמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְאִשָּׁה מִלְמֻטָּה. כִּי־תִשָּׂמָה אִשְׁתּוֹ • שְׁנוֹ רְבוּתִינוּ: אֵין הַמִּנְאָפִין

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי שיחות כרך ב עמוד 311 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

חשיבות ההזירות בצווי הקב"ה

דִּין סוּטָה שִׁיף רַק בְּאִשְׁת׃ אִישׁ וְלֹא בִּפְנִיָּהּ. וְהִנֵּה, יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁלוּ לְאִשָּׁה וְהַקֶּבֶ"ה לְבַעַל, וּמִכֵּיִן שִׁי־אִיזוּהִי אִשָּׁה כְּשֶׁרָה הַעוֹשֶׂה רָצוֹן בְּעֵלָהּ" (תַּנְא דְּבִי אֱלֹהֵי רַבָּא פֶּרֶק ט (בִּשְׁנוֹי לִשׁוֹן קִצָּת)), וּמוֹבֵן שֶׁבָּזָה נֹגַע שְׂלֵא לַעֲבֹר אֶפִּילוֹ עַל רָצוֹן קַל, שֶׁהָרִי אֶפִּילוֹ אִם מְשִׁנִּים קִצָּת מִרָצוֹן הַבַּעַל הָרִי אֵין זֶה "עוֹשֶׂה רָצוֹן בְּעֵלָה", הָרִי כֵּן הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וְהַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־

אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשָּׂמָה אִשְׁתּוֹ (ה, יב)
אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה אֶל־אִם־כֵּן נִכְנָס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, שְׁנֵאֲמָר: אִישׁ אִישׁ כִּי תִשָּׂמָה אִשְׁתּוֹ, "תִּשָּׂמָה" כְּתִיב (סוּטָה ג, א).
יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶׁהָרִיָּה לַעֲנִין דְּאֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה כּו' נִלְמַד מִדִּין סוּטָה:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

טְהוֹר, גַּם כְּדִי שְׂלֵא יִרְעַ חֻקְתּוֹ, וְאוֹמְרוּ וְאָמַרְתָּ אֲמִירָה רַבָּה לְהַחֲפֹץ בְּדַבָּר, אוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד יִשְׁנוּ בְּדַבּוֹר קָשָׁה וְאֲמִירָה רַבָּה, מִי שִׁישׁ בּוֹ מַעַל הִגַּם שִׁישׁ לֹא דַבּוֹר קָשָׁה כִּי תִגְלֶה רַעְתּוֹ בְּקֶהֱל אֶף עַל פִּי כֵּן יֵשׁ לֹא טוֹבָה לְהִרְחִיקוֹ מִמִּכְשׁוֹל לְכָל יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה בְּתַמִּידוֹת, וְלָמִי שֶׁהוּא נָקִי יֵשׁ לֹא דַבּוֹר קָשָׁה לְהִכְרִיחוֹ לְבוֹת בְּאִשְׁתּוֹ, וְיֵשׁ לֹא אֲמִירָה הַסּוּעָדַת הַלֵּב שֶׁתִּנְקָה הָאִשָּׁה וְנִנְרָעָה וְרַע וְגו': תוֹרָה יג

(מְגִלָּה יב) בְּאוֹמְרוֹ וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל אִם מַעֲלָה בּוֹ מַעַל אִיהוּ בְּקָרִי וְכו', וּמַעֲתָה יֵאמַר אָדָם אִם קָבֵא לְאִשְׁתּוֹ וְיִוָּדַע הוּא בְּעֶצְמוֹ שֶׁאֵין בּוֹ מַעַל תִּהְיֶה בְּדִיקָתָהּ אֶצְלוֹ מִמַּעֲשָׂיו בְּמָקוֹם הַשְּׂקָאָה וְיֵאמַר לְהִרְחִיקָהּ בְּטָהֳרָה אֶפִּילוֹ אַחֵר קְנוֹי וְסִתִּירָה, לָזֶה אָמַר אִישׁ אִישׁ בֵּין הַיּוֹדֵעַ בְּעֶצְמוֹ כִּי הוּא אִישׁ טְהוֹר בֵּין אֲשֶׁר לֹא טְהוֹר צְרִיף לְהִבְיָאָה אֶל הַכֹּהֵן: וְאוֹלִי כִּי לָזֶה כּוֹן הַכְּתוּב בְּכֹפֶל דַּבָּר וְאָמַרְתָּ, בֵּין לָמִי שֶׁחוֹשֵׁב שְׂלֵא לְהִבִּיאַ מִשְׁעָם שְׂיִוָּדַע בְּעֶצְמוֹ שֶׁהוּא

(יב) דַּבָּר וְגו' וְאָמַרְתָּ וְגו' אִישׁ אִישׁ וְגו'. כֹּפֶל לוֹמַר דַּבָּר וְאָמַרְתָּ, גַּם שְׁנָה אֶת לִשְׁוֹנוֹ, גַּם כֹּפֶל לוֹמַר אִישׁ אִישׁ, לְצַד שִׁישׁ ב' הַדְּרָגוֹת בְּסוּטוֹת א' נִקְיָה וְא' טְמֵאָה, הַטְּמֵאָה תִּצְבֶּה בְּטָהֳרָה וְתַפֵּל יִרְכָּה וְגו', וְהַטְּהוֹרָה מִשְׁבַּחַת וְנִנְרָעָה וְרַע, לָזֶה אָמַר דַּבּוֹר וְאָמַרְתָּ, דַּבּוֹר לְטְמֵאָה, וְאָמַרְתָּ רַבָּה לְטְהוֹרָה אֲשֶׁר יִקְבֹּא לָהּ בְּעֵלָה, כִּי ה' יִסְמֹךְ לָהּ בְּיַעֲוִדִים הַנֶּאֱמָרִים אִם לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה, וְלִטְעָם זֶה עֲצָמוֹ כֹּפֶל לוֹמַר אִישׁ אִישׁ, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם וְל'

הוא שכל עברה נוגעת מפנין שגם על-ידי עברה קלה נפגדים רחמנא-לצלן מהקדוש-ברוך-הוא. ולכן לומדים

יג. וישכב אִישׁ אִתָּהּ שְׁכֵבְתָּ זֶרַע וְנִעְלַם מְעִינִי אִישָׁהּ וְנִסְתָּרָה וְהָיָה נִטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהָיָה לֹא נִתְפָּשָׂה:

יג. וישכב אִישׁ אִתָּהּ שְׁכֵבְתָּ זֶרַע וְנִעְלַם מְעִינִי אִישָׁהּ וְנִסְתָּרָה וְהָיָה נִטְמָאָה וְעַד אֵין בָּהּ וְהָיָה לֹא נִתְפָּשָׂה:

בדקין אותה. ונסתרה. שיעור שתראה לטמאת ביאה. ועד אין בה. הא אם יש בה אפלו עד אחד שאמר: נטמאת! לא היתה שותה. ועד אין בה. בטמאה, אבל יש עדים לסתירה. נתפשה. נאנסה, כמו (דברים כב): "ותפשה וישכב עמה".

יג. וישכב אִישׁ אִתָּהּ • (סוטה כז) איש, פרט לקטן ומי שאינו איש. אתה שכתב-זרע • (יבמות צה) שכיבתה פוסלת אותה ואין שכיבת אחותה פוסלת אותה, כמעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו. ונעלם מעיני אישה • (סוטה כז) פרט לסומא. הא אם היה רואה ומעמדם (ספרים אחרים: ומעלים), אין המים

יד. ויעבר עליו רוח-קנאה וקנא את-אשתו והוא נטמאה או-עבר עליו רוח-קנאה וקנא את-אשתו והיא לא נטמאה:

יד. ויעבר עליו רוח-קנאה וקנא את-אשתו והוא נטמאה או-עבר עליו רוח-קנאה וקנא את-אשתו והיא לא נטמאה:

עליו וגו'. פלומר, הוא התרה בה ועברה על התראתו, ואין ידוע אם נטמאה אם לאו.

יג. ויעבר עליו • קדם לסתירה. רוח קנאה וקנא • פשוטו רבותינו (סוטה ז): לשון התראה, שמתרה בה: אל תסתרי עם איש פלוני. והוא נטמאה או-עבר

טו. והביא האיש את-אשתו אל-הבהן והביא את-קרבתה עליה עשירת האופה קמח שערים לא-יצק עליו שמן ולא-יתן עליו לבנה כרמנית:

טו. והביא האיש את-אשתו אל-הבהן והביא את-קרבתה עליה עשירת האופה קמח שערים לא-יצק עליו שמן ולא-יתן עליו לבנה כרמנית:

שנאמר (שיר ד): "אל גבעת הלבונה", (סוטה ה) והיא פירשה מדרכיה. כרמנית קנאת הוא. הקמח הזה. קמח - לשון זכר. מנחת קנאת. מעוררת עליה שתי קנאות: קנאת המקום וקנאת הבעל.

יג. קמח • שלא יהא מסלת. שערים • ולא חטים (סוטה יב); היא עשתה מעשה בהמה, וקרבתה מאכל בהמה. לא-יצק עליו שמן • שלא יהא קרבתה מהדר, שהשמן קרוי "אור", והיא עשתה בחשף. ולא-יתן עליו לבנה • שהאמהות נקראות "לבונה",

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ממני הדברים, גם אמרו ונתן אל המים ואמרו ז"ל (שם) שצריך שיהיה העפר צוף על פני המים, ורבנן סוברים שאם הקדים העפר למים פסול, מה מעכב דבר זה, ורואני שלא הזכיר הכתוב במצוה זו חקה לסתם פי שואל לאמר לא תשאל, גם אמרו מי המרים לא ידעתי למה יקרא להם מרים, ורז"ל בספרי אמרו מרים נהפכים המים להיות מרים, דבר אחר על שם סופן

מעשיהם של מים, ולמה נקראו קדושים, ורז"ל אמרו (סוטה טז: ספרי) שנתפון לומר שקדשו בכלי שהוא הכיור, גם לזה יש להשפיל למה יצו ה' על דבר זה, גם מה הוא פעלת הספר להשקותה בו, בשלמא מה שעשה משה בעגל שהשקה את ישראל הוא על דרך תיסרוף רעתו (ימיה ה) גם למה מן המקדש, גם דקדק שיהיה מהמזמן במקדש (סוטה שם) ולא יחפר, נפלאים

טו. והביא האיש את אשתו וגו'. עד סוף כל הענין. יש להעיר בענין. א' מה היא כונתו במאמר מנחת זכרון מופרת עין, למה הצריך לזכרון, ומה גם שהמעשה אינו רחוק להצריך זכרון, גם למה יתיחס למנחת שעורים שהיא מופרת עין והלא רואה אני שהוא קרבן מנחה חדשה לישראל ממחרת הפסח. עוד צריך לדעת הכונה במעשה זה של מים קדושים, מה

(מז) וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהַעֲמִידָהּ לִפְנֵי יְהוָה: טז וַיִּקְרַב יְתָה כַּהֵנָּה וַיְקִימֶנָּה קֹדֶם יי:

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

טעם זה עד הנה לעשות את אשר חפץ ה' עשות:

וַיִּצְוֶה ה' שִׁיתָן הַמִּיִּם תְּחִלָּה וְהָעֶפֶר לְמַעַל, הטעם בסדר אשר המה בעולם, ותמצא שחכמים שאמרו אם הקדים העפר לא עשה כלום אמרו אם היו מערבים פשרים, והוא הענין עצמו שהם סדורים מים ועפר, כי יש חלק שהמים למטה והעפר למעלה ויש חלק שהמים אצל העפר, אבל עפר למטה אין דגמא זו בסדר מים החיים, ולר"ש שאמר שם (טז) אפלו עפר למטה סובר שאין להקפיד כי יש מים למעלה מהעפר ודי שיתקדשו המים בכלי וזהו חיותם להרגיש בהרגש הצריך לענין: **וַיִּצְוֶה ה' לכתב פרשת סוטה באזכרות שבה ומוחקים כל הכתב במים** ובעפר ההוא, והטעם לתת כח בהם לעשות מעשה אשר יחפצו עשות, וצוה עוד שיקריב מנחה מהשעורים, הטעם דגמא למנחה פחותה שהביא קין בתחלת העולם, וזה נסבב מחטא אדם וחווה, והוא הנזכרת עון אשר גרם בכי למים וקללה לאדמה, והוא מאמר מנחת זכרון מנזכרת עון, ואז ישקה האשה המים, והנה בבוא המים ההם במעי האשה במחוי השם בתוכו אם האשה טמאה הנה השם ההוא על ידי המנחה שמנזכרת עון יזכר עון הקודם ויירגשו המים ויבנה יהיו מרים כי יזכרו יגונם ובכיותם ודי מחה את דמעתם, והנה האשה הטמאה תסובב מרתם ובאו בה המים המאבדים למרים יחתכו מעיה ויעשו בה נקמה כי זאת האשה הגורמת בכיותם, ובכח השם הנתון בהם ינקמו נקמתם ממנה, והיוע חטא חוה בזה המעשה נחש ידע כי זה הוא עון הראשון אשר העלה שכינת אור עליו מעולם זה התחתון, וכפי זה האם ימצא איש את אויבו וישלחנו, ויקימו בה הבא להרגל השכם להרגו, ויעשו נקמה בה בין המים בין העפר שלשניהם יש גרם רעה, והגם שלא הזכיר הכתוב אלא מים יש בו גם העפר: תורה טז

הדיונים לקול תתו מים, וצריך להעיר און בלמודים אלו כי הטבת ישראל בשעמדי על הר סיני והכשרתם היה גם כן ראוי להשרות שכינתו ותבדך בארץ ומלאה הארץ רעה ודירת ה' בתחתונים כבעליונים ויתעלה מקומנו זה, כי המעלה והירידה תלויה בקרבתם לפני ה':

וְהַמִּצָּה שאמרו ז"ל (שמו"ר פמ"א) חרות ממלאך המות וכו' חרות מצר הרע, ועל ידי עון העגל חזר הכעור לכמות שהיה והוציא ראשו השטן ולא הועיל הטבתם של ישראל אלא למקום מגבל תוך מחניהם, אבל כללות העולם נשמ"ו ביום ועם וחזר קב המות לעולם, מה שאין כן בזמן המקנה אשר יאבד כל בחינת הרע באמרו (וכר"י י) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ שאז ארצנו תקרא ארץ החיים כי בלע המות לנצח:

וַיִּשְׁמַר לך הדברים ועל פיהם נעלה במסלת פונת הענין על נכון, כי יצו ה' בקצת איש אשתו כי יבדקנה במעשה זה שייבאנה אל מקום אשר שם חונה האלהים, וכבר העירותיך כי למקום ההוא יקרא ארץ העליונה לצד ששכנה שם שכינה, ואינה בכלל ארור אשר אברהם ה', גם מים אשר שם לא תרד עיניהם דמעה, כי למה יכבו ולמה ירע לבבם, וצוה ה' שישקו מהמים ההם קדושים, יקראו קדושים בקרבתם לפני ה' קדוש ונורא שמו, ובה העירך מעשה המים, ואין דברי סותרים חס ושלום דברי רבותינו שאמרו שהיו מקדשים בכיור, אלא ממה שדבר ה' בדרך זה נתפזן לדברי גם כן אלהים חיים, גם צוה לקחת מן העפר המקדש דוקא לצד שהוא קרוב לקדוש ועליון ברוך הוא, וצוה שלא יחפר בדרך אלא מן העפר המוכן לפני ה' בלא הפסק בנין כמאמרם ז"ל (סוטה טז) לצד היותם יותר קרובים ומרגישים בהשראת שכינה בהם, מה שהרגש זה אינו בעפר שהוא חוץ למקדש כי לא טעם

ממין את הגוף, ובגמרא (שם כ) אמר אבוי דשמואל צריך שיתן דבר מר לתוף המים מאי טעמא דכתיב המרים שמרים כבר עד כאן. והדברים תמוהים למה סתם ה' הדברים במצוה זו, נוסף על תמיחת הדבר בכללותו: **וְאִפְשָׁר** לפרש הענין על פי מה שקדם לנו מדיעה בפנימיות התורה, הלא השמעתיו בפרשת בראשית (א) בפסוק ויכלו השמים וגו' ויכל אלהים וגו' כי כל נברא והווה תכסוף ותכל תאונתו להדבק אל האלהים חיים ברוך הוא, והרגש תאבון זה ישנו גם בבילתי נועץ כל אחד כפי שעור ההתנאות אשר הטביע בו הבורא כפי מה שצריך לקיומו ולתת שבח לבוראו באמרו (משלי טז) כל פועל ה' למענהו. עוד מצינו לר"ז"ל שאמרו (ביר פ"ה) טעם שנקראו מים בוכים לצד שה' פלג המים חצים למעלה וחצים נשארו למטה מתחת ליבשה, המים שנשארו למטה הם בוכים ומתאנחים על שלא זכו להתקרב לאלהים חיים בחצי העליון, כי הוא זה כסף הנבראים יחד ותקוותם: **עוד** הן הראנו ה' את אשר יחפץ לקבץ דינה בתחתונים מימי אדם, ובחטאו נתקללה האדמה וגבה פסא המלוכה מקור הברכה מן העולם, (ביר פ"ה) עד עת בוא דברו ביום מתן תורה ויחשק למעשה ידיו לדור בתחתונים, וזה לך האות מאמרו במדבר לבני ישראל לעשות לו מקדש, ולא המתין עד בואם אל ארץ נושבת שהיה נשאר זמן מועט אם לא היה מעשה המרגלים, ובשהתעו עול אפלו אחר שיצדה שכינה וישכן בבדו שנים רבות סלק ה' שכינתו ושב למקומו הראשון שמים לרם, ומעלה וזלת החטאים אשר יסובבו תהיה דירת אלהים חיים בתחתונים, ובה ומחה ה' דמעת המים הבוכים ויוסר חרפת הארץ וישמחו המים ותגל הארץ אשר אברהם ה' ורחק ממנה דוד עולם והנה עתה עת יודים, ואם יסובבו החטאים ישוב הדבר לכמות שהיה וירום הכסא, ועל זה ידוה

יו ויטב כהנא מי כיור במן דחסף ומן עפרא
די יהי ביסודי משכנא יטב כהנא ויתן
למאי:

(י) ולקח הכהן מים קדשים בכלי-חרש ומן-העפר
אשר יהיה בקרקע המשפן יקח הכהן ונתן
אל-המים:

בכלי-חרש • (סוטה ז) היא השקתה את הנואף זין
משבח בכוסות משבחים, לפיכך תשפה מים המרים
במקדה בזויה של חרס.

כ"י • מים קדשים • שקדשו בפניו, (כתובות עב) לפי
שנעשה (הפניו) מנחשת - מראות הצובאות, וזו
פירשה מדרכיהן, שהיו נבעלות לבעליהן במצרים
תחת התפוס, וזו קלקלה לאחר - תבדק בו.

יח ויקים כהנא ית אתמא קדם יי ויפרע ית
רישא דאתמא ויהב על ידהא ית מנחת
דוכרנא מנחת קנאתא היא ובידא דכהנא
יהון מיא מרידא מלטטא:

(יח) והעמיד הכהן את-האשה לפני יהוה ופרע
את-ראש האשה ונתן על-כפיה את מנחת הזכרון
מנחת קנאת הוא וכיד הכהן יהיו מי המרים
המארים:

דעתה ותודה, ולא ימחה שם המיוחד על המים.
המרים • על שם סופן שהם מרים לה. המארים •
המחסרים אותה מן העולם, לשון (יחזקאל כד): סלון
ממאיר. ולא יתכן לפרש מים ארוכים, שהרי קדושים
הן. ולא ארוכים כתב הפתוב, אלא מארים את
האחרים. ואף אונקלוס לא תרגם "ליטא", אלא
"מלטטא", שמראות קללה בגופה של זו.

כ"י • והעמיד הכהן וגו' • והלא כבר נאמר
"והעמידה לפני ה'"? אלא מסייעין היו אותה ממקום
למקום כדי ליגעה ותטורף דעתה ותודה. ופרע •
(שם יד. ספרי) סותר את קליעת שצרה כדי לבזותה. מכאן
לבנות ישראל שגלוי הראש גנאי להן. לפני ה' •
(ספרי) בשער נקנור, הוא שער העזרה המזרחי, דרך
כל הנכנסים. ונתן על-כפיה • ליגעה, אולי תטורף

יט ויומי יתה כהנא וימר לאתמא אם לא
שכיב גבר יתיד ואם לא סטית לאסתאבא
בר מבצלדך הוי זפאה ממאי מרידא
מלטטא האלין:

(יט) והשביע אותה הכהן ואמר אל-האשה אם-לא
שכב איש אתך ואם-לא שטית טמאה תחת אישך
הנקי ממי המרים המארים האלה:

לא תנקי, שמכלל לאו אתה שומע הן, אלא שמצוה
לפתח בדיני נפשות תחלה לזכות.

כ"י • והשביע וגו' • ומה היא השבועה? אם לא
שכב - הנקי, הא אם שכב - חנקי (ספרים אחרים):

כ ואת ארי סטית בר מבצלדך וארי אסתאבא
ויהב גבר ביד ית שכבתה בר מבצלדך:

(כ) ואת פי שטית תחת אישך וכי נטמאת ויתן
איש בך את-שכבתו מבלעדי אישך:

כ"י • ואת פי שטית • "כי" משמש בלשון "אם".

כא ויומי כהנא ית אתמא במומתא דלוטא
וימר כהנא לאתמא יהב יי יתיד ללוט
ולמומי בגו עמיד בדיהב יי ית ירפיד מסיא
וית מעיכי נפיהין:

(כא) והשביע הכהן את-האשה בשבעת האלה
ואמר הכהן לאשה יתן יהוה אותך לאלה ולשבעה
בתוך עמך בתת יהוה את-זרעך נפלת ואת-בטןך
צבה:

שיהיו הכל נשבעין ביד: לא יארע לי כדרך שארע
לפלוגית. וכן הוא אומר (ישעיה סה): "והנחתם שמכם
לשבועה לבחירי", שהצדיקים נשבעים בפרענותן

כ"י • בשבעת האלה • שבועה של קללה. יתן ה'
אותך לאלה וגו' • שיהיו הכל מקללין ביד: ובואך
כדרך שבא לפלוגית. ולשבעה • (סוטה יח, שבועות כד)

שֶׁל רָשָׁעִים, וְכֵן לַעֲנִין הַכֹּרֶכָה (בראשית יא): "וְנִבְרָכוּ וְגו'" (שם מח): "בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְאָמֶר". אֶת־יִרְכּוּ.

(כב) וּבָאוּ הַמַּיִם הַמֵּאֲרָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לַצְּבוֹת בָּטָן וּלְנֹפֶל יִרְדּוּ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אִמִּן אִמִּן:

כ"י לַצְּבוֹת בָּטָן • כְּמוֹ לַהֲצְבוֹת בָּטָן. וְהוּא שְׁמוֹשׁ פֶּתַח שֶׁהֵלֵךְ נִקְוָה בּוֹ. וְכֵן (שמות יג): "לִנְחֹתֶם הַיָּרֵךְ", (דברים א): "לִרְאֹתְכֶם בַּיָּרֵךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ־בָהּ". וְכֵן "לְנֹפֶל יִרְדּוּ", לַהֲנַפִּיל יִרְדּוּ, שֶׁהַמַּיִם מַצְבִּים אֶת הַבָּטָן וּמְפִילִים אֶת הַיָּרֵךְ. לַצְּבוֹת בָּטָן וּלְנֹפֶל יִרְדּוּ • בָּטָן וְיִרְכּוּ שֶׁל בּוֹעַל. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁל נִבְעֵלֶת?

(כג) וְכָתַב אֶת־הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בְּסֵפֶר וּמַחָה אֶל־מֵי הַמָּרִים:

(כד) וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים הַמֵּאֲרָרִים וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמֵּאֲרָרִים לְמָרִים:

כ"י וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה • אֵין זֶה סֵדֶר הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהָיָה בְּתַחֲלָה מְקַרֵּב מִנְחָתָה, אֶלָּא הַפְּתוּב מִבְּשֻׁרְךָ שֶׁשִּׁשְׁשִׁשְׁקָנָה יָבֹאוּ בָּהּ לְמָרִים, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: בָּטָן וְיִרְדּוּ, מִנֵּין לְשָׂאֵר כָּל הַגּוֹף? תִּלְמוּד־לּוֹמֵר: "וּבָאוּ בָּהּ",

(כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְיָאֹת וְהִנִּיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

כ"י וְהִנִּיף • מוֹלִיף וּמְבִיא, מַעֲלָה וּמוֹרִיד, וְאִף הִיא מְנִיפָה עִמּוֹ, שִׁידָה לְמַעֲלָה מִיָּדוֹ שֶׁל כֹּהֵן. וְהִקְרִיב

(כו) וְקִמֹּץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזִכְרֹתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמַּיִם:

כ"י אֲזִכְרֹתָהּ • הוּא הַקִּמֹּץ, שֶׁעַל־יְדֵי הַקְּטָרְתּוֹ, הַמִּנְחָה בָּאָה לְזִכְרוֹן לְגִבְהָ.

(כז) וְהִשְׁקָה אֶת־הַמַּיִם וְהִיתָה אִם־נִטְמָאָה וְתִמְעַל מֵעַל בְּאִשָּׁה וּבָאוּ בָּהּ הַמַּיִם הַמֵּאֲרָרִים לְמָרִים וְצִבְתָּהּ בְּטָנָהּ וְנֹפְלָה יִרְכּוּ וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלֶּה בְּקָרֵב עִמָּה:

כ"י וְהִשְׁקָה אֶת־הַמַּיִם • לְרִבּוֹת שָׁאֵם אִמְרָה: אֵינוֹ שׁוֹתָה! לְאַחֵר שְׁנִמְחָקָה הַמְּגֵלָה, מַעֲרַעְרִין אוֹתָהּ

כג ויכתוב ית לויטא האלין פהנא בספרא וימחוק למיא מריבא:

כד וינשקי ית אתתא ית מיא מריבא מלטטא ויעלון בה מיא מלטטא למרירו:

כ"ה בבלה. אם כן, מה תלמוד לומר "בטן וירדו"? לפי שהן התחילו בעברה תחלה, לפיכך התחיל מהם הפרענות. למרים. להיות לה רעים ומרים.

כה ויסב פהנא מידא דאתתא ית מנחת קנאקא וירים ית מנחתא קדם יי ויקרב יתה למדבחא:

אתה • זו היא הגשטה בקרן דרומית מערבית של מזבח קדם קמיצה, כשאר מנחות.

כו ויקמוץ פהנא מן מנחתא ית אדפרתה ויסק למדבחא ובתר כן נשקי ית אתתא ית מיא:

כז וינשקנה ית מיא ויהי אם אסתאבת ושרת שקר בבצלה ויעלון בה מיא מלטטא למרירו ויפחון מעהא ותתמסי ירביה ויהי אתתא ללוט בגו עמה:

וימשקין אותה בעל-כרחא, אלא-אם-כן אמרה: טמאה אני (סוטה כז). וצבתה בטנה וגו'. אף-על-פי

שְׁבַקְלָהּ הַזָּפִיר יָרֹךְ תַּחֲלָה, הַמִּים אֵינָן בּוֹדְקִין אֶלָּא
בְּדֶרֶךְ פְּנִיסְתָּן בָּהּ. וְהִיתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה. כְּמוֹ
שִׁפְרָשִׁי, שִׁיְהִי הַכֹּל אֵלַי בָּהּ. בְּקָרֵב עִמָּהּ. הִפְרֹשׁ

יֵשׁ בֵּין אָדָם הַמִּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שְׁנֹפֶר, לְאָדָם הַמִּתְנַוֵּל
בְּמָקוֹם שְׁאִינוֹ נִפְרָה.

וְאִם-לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטָהְרָה הִוא וְנִקְתָּה
וְנִזְרְעָה זֶרַע:

כח ואם לא אִסְתַּאֲבַת אֶתְמָא וְנִכְנָאָה הִיא
תַּפּוּק זִכָּאָה וְתַעֲדִי עֲדוּי:

זֶרַע אֶלָּא "וְנִזְרְעָה זֶרַע" – אִם הִיתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר, תִּלְדֵּי
בְּרוּחַ, אִם הִיתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוּרִים, יוֹלֶדֶת לְכָנִים (סוּטָה כז).

ז"ל ואם-לא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה • בְּסִתְרָה זוֹ. וְטָהְרָה
הִיא • מְקוֹם אַחֵר. וְנִקְתָּה • מִמִּים הַמְּאָרְרִים, וְלֹא

זֹאת תוֹרַת הַקְּנָאִת אֲשֶׁר תִּשְׁמָטָה אִשָּׁה תַּחַת
אִשָּׁה וְנִטְמָאָה:

כט דא אורייתא דקנאיתא די תסטי אתתא פר
מבעלה ותסתאב:

או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא
את-אשתו והעמיד את-האשה לפני יהוה ועשה
לה הבהן את כלה-התורה הזאת:

לא או גבר די תעבר עלוהי רוח קנאה ויקנא
ית אתתה ויקם ית אתתא קדם יי ויעבד לה
כהנא ית כל אורייתא דקנא:

ז"ל או איש • כְּמוֹ (שְׁמוֹת כא): "או נודע". כְּלוּמַר, אִם אִישׁ קִנְאִי הוּא, לְכָךְ "וְהִעֲמִיד אֶת-הָאִשָּׁה".

וְנִקְתָּה הָאִשָּׁה מֵעוֹן וְהָאִשָּׁה הִהוּא תִּשְׂא אֶת-
עוֹנָהּ:

לא ונקתה האיש מעון והאשה ההוא תשא את
תקבל ית חובה:

ז"ל ונקתה האיש מעון • אִם בְּדִקְוָה הַמִּים, אֵל
יִדְאָג לוֹמַר: "חֲבַתִּי בְּמִיתָתָה!" נָקִי הוּא מִן הָעֲנֹשׁ.

דבר אחר: משישקנה, תהא אצלו בהתר ונקתה
מעון, שהסוטה אסורה לבעלה (ספרי).

ו וידבר יהוה אל-משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש
אוי-אשה כי יפלא לנדר נזיר להזיר ליהוה:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר או
אתתא ארי פרש למדר נדר נזירו למיזר
קדם יי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כח) ואם לא נטמאה וגו'. וטוהרה וגו'.
כָּפַל לוֹמַר וְטָהְרָה, לְצַד שְׂבָא
לוֹמַר כִּי מִלְכָּד שֶׁתִּנָּקֶה הָאִשָּׁה מִהַמִּים
וְלֹא יִשְׁחִיתוּהָ עוֹד לָהּ וְנִקְתָּה וְנִזְרְעָה
זֶרַע, לָזֶה הִתְנַה וְטָהְרָה פְּרוּשׁ לֹא
נִטְמָאֵת בְּנִתְיִנָּת שִׁכְבָּתוֹ שֶׁל אִישׁ
מִבְּלַעֲדֵי אִישָׁה, וְטָהְרָה מִדְּבַר מִגְנָה
שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה הַנוֹאֲפִים הַקּוֹדְמִים
לְבִיָּאָה חֶשֶׁק הַזּוּלָּת וְחִבּוּק וְנִשְׁוּק
וְדוּמָה לוֹ, אֲזִי הוּא שִׁיטְבוֹ לָהּ הַמִּים
כָּכָל הַכְּתוּב, אֲכָל אִם לֹא נִטְמָאָה אֲכָל
לֹא נִטְהָרָה מֵעַנְפֵי הַחֶטָּא הֵגֶם שֶׁתִּנָּקִי
מִקְעָנֶשׁ לֹא יִגְיעוּהָ טוֹבוֹת הָאֻמּוּרוֹת.

וְתִמְצָא שֶׁבִּשְׁבוּעַת הַכֹּהֵן אָמַר **כִּי שְׁטִית תַּחַת וגו' וכי נטמאת וגו'**, וְקִשָּׁה
מִזֶּה הוּא כּוֹנְנָתוֹ בְּמִאֲמַר כִּי שְׁטִית, אִם
הוּא כִּי נִטְמָאֵת לֹא הִיָּה לוֹ לוֹמַר וְכִי
נִטְמָאֵת בְּתוֹסַפֶּת וְאִי, אֶלָּא וְדֹאִי
שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְעִנְיַן דְּבָרִים הַקּוֹדְמִים
לְטִמְאָה שֶׁהוּא חֶשֶׁק הַזּוּלָּת וְכו', וְהִתְנַה
וכי נטמאת אֲזִי הוּא שִׁיְהִיָּה לָהּ עֲנֵשׁ,
וְאָמַר בְּהַפְכֵיּוֹת אִם לֹא הִיָּה ב' הַחֲלָקוֹת
תִּנָּקֶה מִהֲרַע וְתַצְלִיחַ בְּדָבָר טוֹב,
וְחֲלָקָה הָאֲמִצְעִית מוֹכֶנֶת מֵאֲמִצְעוֹת
הַדְּבָרִים, וְרַ"ל אָמַרְו (שם יח) וְטָהְרָה
הִיא מֵאִישׁ אַחֵר, וְלִדְרַכְנָהּ אִישׁ אַחֵר

נִכְלָל בְּמִאֲמַר לֹא נִטְמָאָה כִּי דֶרֶךְ כָּלֵל
אָמַר בֵּין מֵאִישׁ זֶה בֵּין מֵאֲחֵר: תוֹרָה כֹּט
(ב) דבר וגו' ואמרת וגו'. כָּפַל הַכְּתוּב
לוֹמַר **דְּבַר וְאִמְרָתָה**, גַּם שְׁנָה לְשׁוֹנוֹ,
אוֹלֵי שִׁיְכּוֹן לִב' מִיַּיִן נִזִּיר שֶׁאֵקוּד
מִשְׁבָּח מִחֻבְרוֹ, וְהוּא נִזִּירוֹת כִּהְיוּא
שֶׁאֲמַרְו בְּנִדְרִים (ט) שֶׁאָמַר שְׁמַעוֹן
הַצַּדִּיק מִיָּמִי לֹא אֲכַלְתִּי וְכו', אֶלָּא
פַּעַם וְכו', הֶעֱבֹדָה שֶׁאֲגַלַּח לִשְׁמַיִם
וְכו' עֲלִיק אָמַר קָרָא נִזִּיר לְהַזִּיר לָהּ
זַעֲיֵן שֵׁם. לָזֶה אָמַר **דְּבַר כְּנָגֵד** שֶׁאֵר
נִזִּירוֹת, **וְאִמְרָתָה** כְּנָגֵד נִזִּירוֹת הַמְּקַלָּה,
וְלָזֶה כָּפַל לוֹמַר **נִזִּיר לְהַזִּיר לָהּ** וְלֹא

שיעור יומי ליום רביעי ח' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ו - פרשת נשא קא

ניאוף (סוטה ב). נָדָר נָזִיר • אין נזירה בכל מקום אלא פרישה, אף כאן שפירש מן היין. להזיר לה • להבדיל עצמו מן היין לשם שמים.

כ"י • כי יפלא • יפריש. למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה? לומר לה: שכל הרוצה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, שהוא מביא לידי

גמחמך חדת ועתיק יור חל דחמך חדת וחל דחמך עתיק לא ישתה וכל מתרות ענבין לא ישתה וענבין רטיבין ויבשין לא ייכול:

(ג) מיין ושכר יזיר חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל:

במים או בכל משקה. ובלשון משנה יש הרבה: "אין שורין דיו וסממנים", "נזיר ששרה פתו ביין".

כ"י • מיין ושכר • בתרגומו: "מחמך חדת ועתיק", שהיין משפר כשהוא ישן. וכל משרת • לשון צביעה

הכל יומי נזרה מכל דיתעבד מגפנא דחמרא מפורצנין ועד עצורין לא ייכול:

(ד) כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד יגזג לא יאכל:

כ"י • חרצנים • (נזיר לד) הם חרצנין. זג • הם הקלפות שמבחוץ, שהחרצנים בתוכן פענבל בזוג.

הכל יומי נזיר נזרה מספר לא יעבר על רישה עד משלם יומא דנזור קדם יי קדיש יהי מרבי פרוע שער רישה:

(ה) כל ימי נזרו תער לא יעבר על ראשו עד מלאות הימים אשר יזיר ליהוה קדש יהיה גדל פרע שער ראשו:

של "פרע": גדול של שער. וכן (ויקרא כא) את ראשו לא יפרע. ואין קרוי 'פרע' פחות משלשים יום.

כ"י • קדש יהיה • (ספרי) השער שלו, לגדל הפרע של שער ראשו. פרע • נקוד פתח קטן (סגול), לפי שהוא דבוק לשער ראשו — פרע של שער. ופרוש

וכל יומין דנזור קדם יי על נפשא דמתא לא ייעול:

(ו) כל ימי הזירו ליהוה על גופו מת לא יבא:

ולאבוי וולאמו ולאמה ולאחוי ולאחיה לא יסתאב להון כמותהון ארי כלילא דאלהה על רישה:

(ז) לאביו ולאמו ולאחיו ולאחיה לא יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על ראשו:

הכל יומי נזרה קדיש הוא קדם יי:

(ח) כל ימי נזרו קדש הוא ליהוה:

כ"י • כל ימי נזרו קדש הוא • זו קדשת הגוף מלהטמא למתים.

ט וארי ימות מתא עלוהי בתכף שלו ויסאב ריש נזרה ויגלח רישה כיומא דדכותה כיומא שביעאה יגלחה:

(ט) וכי ימות מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו ויגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

לא סתר הנזירות מאז והלאה לבד אלא וטמא גם כן ראש נזרו פרוש תחלת הנזירות, והוא מה שגמר אמר והזיר לה' וגו' והימים הראשנים יפלו ומה שחזר לומר אחר כך כי טמא נזרו ולא הספיק מה שקדם בפאמר וטמא

(ט) וטמא ראש נזרו. אמר תוספת ואי, גם אמר תבת ראש, נתכונן לומר שהגם שאינו אלא טמא שוגג אף על פי כן לא מלכד שנטמא גופו אלא אפלו קדשה שיש בראשו דכתיב נזר אלקיו על ראשו. עוד ירצה לומר כי

אמר להזיר לה', נתכונן לומר כנגד ב' מיני נזירות, נזיר כנגד כל הנזירות שזיר עצמו, ומאמר להזיר לה' כנגד נזירות שהיא מתחלתה לה' כמעשה אותו אדם שהזיר כשראה בבואה של: תורה ג

טָהוּר לְגִמְרִי? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי". אִי שְׂבִיעִי, יָכוֹל אֲפֹלוּ לֹא הָיָה? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "בְּיוֹם טָהֲרָתוֹ".

כִּי־אֵלֶּה פְּתָעֵי זֶה אֲנִי. פְּתָאֵם. זֶה שׁוֹגֵג. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: פְּתַע פְּתָאֵם, דְּבָר אֶחָד הוּא: מִקְרָה שֶׁל פְּתָאֵם. וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו. בְּאֵהָל שֶׁהוּא בּוֹ. בְּיוֹם טָהֲרָתוֹ. בְּיוֹם הַזֵּיתוֹ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּשִׁמְיָנִי, שֶׁהוּא

יְבִיזָמָא תְּמִינָא זִיתִי תְּרִין שְׁפִינִין אוֹ תְּרִין בְּנֵי יוֹנָה לְוֹת פְּהִנָּא לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמָנָא:

(י) וּבְיוֹם הַשְּׂמִינִי יָבֵא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

שְׂמִינִי וּמִשְׁמִינִי וְהִלָּאָה, אַף מִקְרִיבִין - שְׂמִינִי וּמִשְׁמִינִי וְהִלָּאָה.

כִּי־אֵלֶּה וּבְיוֹם הַשְּׂמִינִי יָבֵא שְׁתֵּי תָרִים. לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׂבִיעִי. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַתְּשִׁיעִי? קָבַע זְמַן לְקַרְבִּין וְקָבַע זְמַן לְמִקְרִיבִין: מִה קָרְבִּין הַכָּשִׁיר

יֵא וַיַּעֲבֹד פְּהִנָּא חַד לְחִטָּאָתָא וְחַד לְעֵלְתָא וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי מִדְּחָב עַל מִתָּא וַיִּקְדֹּשׁ יְתָ רִישָׁא בְּיוֹמָא הַהוּא:

(יא) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחִטָּאָתָא וְאֶחָד לְעֵלְתָא וְכִפֹּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנֶּפֶשׁ וְקִדֹּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בְּיוֹם הַהוּא:

כִּי־אֵלֶּה מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ. שְׁלֹא נִזְהַר מִשְׁמָאָת הַמֵּת, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקָּפֶר אוֹמַר: שְׂעִיעַר עֲצָמוֹ מִן הַיֵּין. וְקִדֹּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ. לְחֹזֵר וּלְהַתְחִיל מִגֵּן נִזְיוֹתוֹ.

יב וַיִּזְכֹּר קֳדָם יְיָ יְתָ יוֹמִי נִזְרָה וַיִּזְתִּי אִמֵּר פֵּר שְׁתֵּה לְאִשְׁמָא וַיּוֹמַר קֳדָמָי יִבְטְלוֹן אֲרִי אִסְתָּאב נִזְרָה:

(יב) וַהֲזִיר לַיהוָה אֶת־יָמֵי נַזְרוֹ וַהֲבִיא כִּבְשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ לְאִשָּׁם וַהֲיָמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נַזְרוֹ:

כִּי־אֵלֶּה וַהֲזִיר לַה' אֶת־יָמֵי נַזְרוֹ. יִחְזֹר וַיִּמְנָה נִזְיוֹתוֹ בְּכַתְחֻלָּה. וַהֲיָמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ. לֹא יַעֲלוּ מִן הַמִּנְחָן.

יג וַיָּבֵא אוֹרִיתָא דְנִזְרָא בְּיוֹם מִשְׁלָם יוֹמִי נִזְרָה וַיִּזְתִּי יְתָה לְתַרְע מִשְׁפָּן זְמָנָא:

(יג) וַזָּאת תּוֹרַת הַנִּזְוִיר בְּיוֹם מְלֹאֵת יָמֵי נַזְרוֹ יָבִיא אוֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

(כב): "וְהָשִׂיאוּ אוֹתָם עֹזֶן אֲשָׁמָה" - אֶת עֲצָמָם; כִּי־יָצֵא בּוֹ (דְּבָרִים לז): "וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בְּגִי", הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ.

כִּי־אֵלֶּה יָבִיא אוֹתוֹ. יָבִיא אֶת עֲצָמוֹ; וְזֶה אֶחָד מִשְׁלָשָׁה 'אֶת־יָמִים' שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן, כִּי־יָצֵא בּוֹ (וַיִּקְבֹּר)

יד וַיִּקְרֵב יְתָ קֳרִבְנָה קֳדָם יְיָ אִמֵּר פֵּר שְׁתֵּה שְׁלָמִים חַד לְעֵלְתָא וְאִמְרָתָא חַדָּא בֵּת שְׁתֵּה שְׁלָמָתָא לְחִטָּאָתָא וְדָבַר חַד שְׁלָמִים לְנִכְסֵת קוֹדֶשְׁתָּא:

(יד) וַהֲקִרִיב אֶת־קֳרִבְנֵי לַיהוָה כִּבְשׁ בֶּן־שָׁנָתוֹ תָמִים אֶחָד לְעֵלְתָא וְכִבְשָׁה אֶחָת בֵּת־שָׁנָתָה תְּמִימָה לְחִטָּאָתָא וְאִיל־אֶחָד תָּמִים לְשִׁלָּמִים:

טו וְסָל פְּטִיר סְלִתָּא גְרִיצוֹן דְּפִילֹן בְּמִשַּׁח וְאִסְפּוֹגִין דְּמִשְׁיחִין בְּמִשַּׁח וּמִנְחָתָהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן:

(טו) וְסָל מִצֹּת סָלֵת חֲלָל בְּלוּלָת בִּשְׁמֹן וְרִקְיָקִי מִצֹּת מִשְׁחִים בִּשְׁמֹן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם:

קג

— הִחַזִּירָן לְכָלֶלָן שִׁיטְעִינוּ נִסְכִּים כְּדִין עוֹלָה וּשְׁלָמִים.
חֵלֶת בְּלוּלֹת וּרְקִיקֵי מִצּוֹת • (מנחות עז) עֶשׂוֹר מִכָּל מִין.

טז וַיִּקְרָב פְּהֶנָּא קָדָם יְיָ וַיַּעֲבֹד יְת חֲטָאתָהּ
וַיֵּת עֲלֶתָהּ :

יִזְוֶה דְּכָרָא וְעֵבֶד נִכְסֵת קוּדְשִׁיא קָדָם יְיָ עַל
סֵלָא דְּפִטְיָרִיא וְעֵבֶד פְּהֵנָּא יָת מְנַחֲתָהּ וְיָת
נִסְכָּה :

לִּמְנַת לְקַדֵּשׁ אֶת הַלֶּחֶם. אֶת־מִנְחָתוֹ

יח ויגלה נזירא בתרע משפן זמנא ית ריש
נזרה ויסב ית שער ריש נזרה ויתן על
אשתא די תחות דודא דנכסת קודשא :

הַשְּׁלָמִים • פֶּתַח הַדֹּד שֶׁהוּא מְבַשֵּׁל בּוֹ, לְפִי שְׁשָׁלְמִי
נִזְיֹר הָיוּ מִתְבַּשְּׁלִין בְּעֶזְרָה שְׁצִירָה לְטַל כֹּהֵן הַזֶּרֶע
אֲחֵר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל וְלֹהֲנִיף לִפְנֵי ה'.

יִשְׁוֹסֵב כְּהֶנָּה יֵת דְּרֵעָא בְּשָׁלָא מִן דְּוִכְרָא
וּגְרֵצָתָא פְּטִירְתָּא חֲדָא מִן סֵלָא וְאַסְפּוּג
פְּטִיר חֲדָ וְיִתֵּן עַל יְדֵי גְזִירָא בְּתֵר דְּגִלְחָ יֵת
גְּזֵרָה :

כס"י ◀ הִזְרַעַ בְּשִׁלָּה • לְאַחַר שְׁנַת־בְּשִׁלָּה.

כַּיְיָרִים יִתְהוֹן פֶּהנָּה אֲרָמָא קָדָם יִי קוּדְשָׁא
הוּא לִכְהֵנָּה עַל חֲדָא דְאַרְמוּתָּא וְעַל שְׁקָא
דְּאַפְרִשׁוּתָּא וּבִתְרַן כֵּן יִשְׁתִּי גִזִּירָא חֲמֵרָא:

הַזֶּרֶעַ הַזֶּה. לְפִי שְׁהִיּוּ שְׁלָמִי נָזִיר בְּכָל־ל, וַיֵּצְאוּ לְדוֹן
בְּדַבָּר הַחֲדָשׁ – לְהַפְרֹשֶׁת זֶרֶעַ – הַצֶּרֶף לְהַחֲזִירָן
לְכָל־לָן, לְדוֹן אֶף בַּחֲזוֹה וּשְׁשׁוֹק.

כא דא אורייתא דנזירא די ידר קרננה קדם
 יי על נזרה בר ממתדבק ידה פפום נזרה די
 ידר פן יעבד על אורייתא דנזרה:

נָדָרוֹ – עַל תּוֹרַת הַנְּזִיר, מוֹסֵף וְלֹא יִחְסֹר, שְׂאֵם אָמַר:
הָרִינִי נְזִיר חֲמֵשׁ נִזְרִיּוֹת עַל־מִנְתָּ לְגַלַּח עַל ג' בְּהֵמֹת
הַלָּלוּ, אֵין אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ: "כֹּאֲשֶׁר יִדָּר כֵּן יַעֲשֶׂה".

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כב ומליל יי עם משה למימר:

(כג) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם: ׀

כ"י אָמֹר לָהֶם • כְּמוֹ זְכוֹר, שְׁמוֹר. בְּלַע"ז דִּישַׁנ"ט (זאגנדר). אָמֹר לָהֶם • (ספרי) שִׁיְהִיו בָּלֶם שׁוֹמְעִים.

אָמֹר • (תנחומא) מָלֵא, לֹא תִבְרַכְם בַּחֲפוּזוֹן וּבִבְהֻלֹת, אֶלָּא בִּכְבוֹדָה וּבִלְבָב שָׁלֵם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות פרשת נשא חלק י"ז)

ושמור בדבור אחד נאמר "הזכירה היא משלמות פאשר ישנה שמירת שבת. וכך גם "אמור להם": כל ברכה שמברכים הפהנים את ישראל פוללת חיוב ושמירה (שלילה), וזהו ענין אחד, פדלעיל, ש"יברכך - יתברכו נכסיר" הוא באופן של "וישמך" - "הוא הנותן הוא השומר", ורק אז הברכה משלמת.

ובהמשך לכך, מפרש רש"י "אמור להם, שיהיו כלם שומעים", שההכנה לכך שהברכה תהיה באופן כזה - ברכה אחת הכוללת חיוב ושמירה - היא פאשר אצל ישראל, ואצל כנות הפהנים יהיו שני הענינים: החיוב - הברכה היא בלשון יחיד לכל אחד בפרט, הן באמירת הפהנים והן בשמיעת ובהרגשת בני ישראל. ומצד שני: "שיהיו כלם שומעים", כל יחיד שומע שמברכים את היהודי האחר ואת כל האחרים, פדלעיל, וזהו ענין של שלילה, התבטלות מציאותו העצמית.

וכאשר "קלנו פאחד" - זהו הפלי ל"ברכנו אבינו", עד לכללות הברכה "וישם לך שלום", שהוא "שקול כנגד הכל", ועד לשלמות בך בביאת משיח צדקנו ש"שלום" שמו, שאז יהיה "אהפך אל עמים כלם שפה ברוך לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד" - "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

כד יברכך יי וישרך:

ליסטים עליו ונוטלין אותה ממנו, מה הנאה יש לו במתנה זו? אבל הקדוש ברוך הוא הוא הנותן, הוא השומר. והרבה מדרשים דרשו בו ב'ספרי'.

(כד) יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: ׀

כ"י יִבְרַכְךָ • שִׁיתְּבְרְכוּ נְכִסֶּיךָ. וְיִשְׁמְרְךָ • שְׁלֹא יָבוֹאוּ עָלֶיךָ שׁוֹדֵדִים לְטַל מְמוֹנְךָ, שֶׁהַנֹּתֵן מִתְּנָה לְעַבְדּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁמְרוֹ מִכָּל אָדָם, וּכְיוֹן שֶׁבָּאִים

שתי הדגמאות שמביא רש"י ל"אמור להם" - "כמו זכור שמור" - אינן מסבירות רק את המלים "אמור להם", אלא גם מהות הקדמה לברכת פהנים:

את "יברכך" מפרש רש"י "שיתברכו נכסיר", ועל "ישמך" אומר רש"י "שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממוןך (ורש"י מרחיב כיצד מתרחש ענין זה אצל בשר ודם) שהנותן מתנה... מה הנאה יש לו במתנה זו, אבל הקדוש ברוך הוא הוא הנותן הוא השומר". ולכאורה אינה מובנת האריכות בפירוש רש"י "כיון שבאים לסטים ונוטלים אותה ממנו מה הנאה יש לו במתנה זו", כי לכאורה, זהו דבר פשוט, ומה רש"י מוסיף בך?

אלא בך מדגיש רש"י ש"יברכך וישמך" אינם שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת "שיתברכו נכסיר" באופן שהקדוש ברוך הוא שומר את הנכסים, כי לולא "ישמך", הרי "מה הנאה יש לו", אין שום ברכה ב"יברכך".

בדומה לכך "ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" אינם שני ענינים שונים, אלא ברכה אחת הכוללת חיוב ושלילה, "וישם לך שלום" יתכן רק פאשר "ישא ה' פניו אליך" - כבש פסו. לכן מפרש רש"י על "אמור להם" (אמירת הברכות), שברכה זו היא "כמו זכור שמור": הזכירה והשמירה בשבת אינם שני ענינים שונים, אלא ענין אחד, עד כדי כך ש"זכור

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ה' שמירתו להם לפי ערך הברכה וגדלתה. עוד ירצה שכל כך תהיה גדלת הברכה עד שיצטרף ה' לשמך. עוד ירצה יברכך ולא יסבב רעה מהברכה בדרך פן תאכל ושבעת וגו' (דברים ח): תורה כה

לומר כי מצוה זו יש בה דבר מלך לקיים הדבר, גם יש בה מעלה לפהנים כי הברכות מסרם ה' בידם, והוא אומר דבר וגו' לאמר: תורה כד (כד) יברכך ה' וישמך. הקדים הברכה ואחר כך השמירה, לומר שיצוה

(כג) דבר אל אהרן וגו' לאמר. אמר פעם ב' לאמה, אולי כי חש הכותב לומר שאינו אלא רשות תלמוד לומר לאמר כי מצות עשה היא לאמר. עוד ירצה שלא לאהרן ובניו שהיו אז בנמצא לבד הוא מצוה אלא גם לדורות. עוד נתבאר לשון רוממות,

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך לג עמוד 50 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

יברכה – שיתברכו נכסיה

יברכה ה' וישמרה:

יברכה – שיתברכו נכסיה (ו, כד. ובפרש"י)

יש לעין, דבפשטות ברכת "יברכה" היא ברכה כללית שהקב"ה יברך את האדם בכל עניינו, ואם כן מדוע פרש רש"י שהברכה היא "יתברכו נכסיה" שהיא על הנכסים בלבד?

ויש לומר כן, דהנה בפרשת בחקותי נתפרשו רבוי ברכות למקמי תורה ומצות, ואם כן קשה, מה החידוש בברכת כהנים על הברכות שבפרשת בחקותי (וכן הקשו בפעם ראשונה ומושב זמנים כאן)?

ולכן פרש רש"י שהברכה כאן היא "יתברכו נכסיה", שהיא

ברכה מיוחדת שאינה נכללת בפרשת בחקותי. דבפרשת בחקותי, עקר הברכות הוא בענין רבוי הטוב בכמות שיטפיע לבני ישראל על ידי קיום התורה ומצות, וכשמדבר על התבואה והפרות, הברכה היא רק ש"הפרות יהיו משתמרים" (רש"י שם, י ד"ה ואכלתם).

מה שאין כן כאן הברכה היא "שיתברכו נכסיה", דפרושו שהנכסים שיש לו להאדם כבר ("נכסיה"). יתברכו ויתרבו יותר מכפי מדתם וטבעם. על דרך שמצינו ביצחק – "וימצא בשנה ההיא מאה שערים" (תולדות כו, יב), דאף על פי ש"הארץ קשה והשנה קשה", "עשתה על אחת שאמזוהי מאה" (פרש"י שם).

כה ינהר יי שנתה לותה וירח יתה:

(כה) יאר יהוה פניו אליך ויחנה:

כ"י יאר ה' פניו אליך • יראה לך פנים שוחקות, פנים צהבות. ויחנה • (ספרי) יתן לך חן.

כו יסב יי אפה לותה וישוי לך שלם:

(כו) ישא יהוה פניו אליך וישם לך שלום:

כ"י ישא ה' פניו אליך • יכבש בעסו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר שבת פרשת קרח, א' דר"ח תמוז, ה'תשל"ג)

מהטעמים על זה שהסיוס והחומתם דברכת כהנים הוא "וישם לך שלום", הוא פי הכלי לריבוי ברכה, ועד לריבוי בלתי מוגבל [דריבוי ההשפעה דברכת כהנים הוא (בפרשו) ריבוי בלתי מוגבל, וכנ"ל ששורש ההשפעה דברכת כהנים הוא למעלה מהשתלשלות], הוא השלום, דלא מצא הקדוש ברוך הוא פלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום". ועל פיה ייש לבאר השניות דמעלת האתהפא לענין המהירות דשקדים, פי אמיתית ענין

המהירות הוא, דזה שגם למטה ההשפעה היא בריבוי הוא לא רק מפני שההמשכה שמלמעלה אינה מתעכבת אלא גם שהמטה הוא כלי לזה על ידי השלום שבו, ואמיתית ענין השלום הוא כשגם המוטב נהפך לטוב. ותכלית השלימות דשלום זה (שגם האויב נהפך לאוהב) יהיה בביאת משיח דצדקו בקרוב ממשי, שאז יהיה שלום בריבוי וברכה בריבוי, ריבוי בלתי מוגבל, כמו שקתוב "פרזות תשב ויושלים", בלי מדידות והגבלות.

(כו) וישמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם: כו וישוין ית ברפת שמי על בני ישראל ואנא אברכנין:

כ"י וישמו את שמי • (ספרי) יברכום בשם המפרש. ואני אברכם • (חולין מט) לישראל, ואספים עם הכהנים. דבר אחר: "ואני אברכם" – לפהנים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטי ח"ג עמ' 50 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

שמי וגו', "שהיה גילוי שם הויה, כשם שאני נכתב כן אני נקרא, לא רק "זה זכרי" אלא "זה שמי לעולם", שבמקום

ויהירצון שעל ידי מעשינו ועבודתנו, ובפרט באופן דלפנים משורת הדין, יקים מה שקתוב כאן "וישמו את

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס. אברמוביץ

הפך הפרוד, והמשכיל בתבת שלום ידע כי הוא זה יסוד עולם המחזיק בעליונים ובתחתונים והוא כלי המחזיק ברכה בשאין מפריד, וזה הוא סוד וישמו את שמי על בני ישראל שגמר אמר ואני אברכם: תורה כו

לכ"א ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו וגו' תורה כו (כו) ישא ה' פניו אליך וגו'. פרוש אם סבבו מעשים עד שהבדילו גונותיכם ביניכם ובין ה' אלהיכם ישא ה' המבדיל, וישם לך שלום פרוש הוא

(כה) יאר ה'. פרוש שלא יהיה מקף המבדיל בין ישראל לאביהם שבשמים שבה יאיר אור שכינתו על ישראל: ויחנה וגו'. פרוש יתן לך חן וחנינה, ועין מה שפרשתי בפסוק וראשית

ולעולם עולמים, ובגלוי יהיה זה באֶלֶף השביעי, כמבואר בהגהה בתנ"א שם (ובארוכה בכמה דרושים) דעיקר קבלת השקר הוא באֶלֶף השביעי, אָמנם "טועמיה חיים זכו", וטועמים מכל תבשיל ותבשיל גם באֶלֶף הששי בערב שבת, במהרה בְּמִינוּ ממש, בביאת משיח צדקנו.

שיהיה 'לעולם כתיב' מלשון העולם, יהיה שם הויה בגלוי, וכבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה, כמבואר בתנ"א, דַּיֵּש לומר שמה שכתוב "לעולמים" לשון רבים, יש בו ב' פירושים, א' שנמשך הגילוי בכל עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה, ב' שהגילוי הוא באופן נצחי, לעד

♦ יום חמישי ט' סיון ♦

א וַיְהִי בַּיּוֹם בְּיוֹמָא דְּשִׁינְי מִשָּׁה לְאַקְמָא יְתֵּי מִשְׁכָּנָא וְרַבִּי יִתְהִי וְקַדִּישׁ יִתְהִי וְיֵת כָּל מְנוּהִי וְיֵת מְדַבְּחָא וְיֵת כָּל מְנוּהִי וְרַבְּנֵי וְקַדִּישׁ יִתְהִי:

ז (א) וַיְהִי בַּיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשַׁחֵם וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם:

"זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' וגו'", לפיכך נקרא על שמו, שְׁנַאֲמַר (מלכים א יב): "ראה ביתך דוד". ביום פלות משה להקים. ולא נאמר "ביום הקים", מלמד, שכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמידו ומפרקו, ובאותו היום העמידו ולא פרקו, לכך נאמר: "ביום פלות משה להקים", אותו היום כלו הקמותיו, וראש-חדש ניסן היה (ניסן ס). בשני נשפך הפרה, בשלישי הוזחזה ראשונה ובשביעי גלחו.

ז"א וַיְהִי בַּיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה • (במדבר רבה) "פלות" כתיב (רצה לומר בפתיח ולא "פלות" בשוא ודו"ק) יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחפה. פלות משה. בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במשה, לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר, כמו שהראהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת. וכן מצינו בדוד, לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש, שְׁנַאֲמַר: (תהלים קלב):

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 40 – מותך 'לקראת שבת')

העגלות היו מגדרי המשכן עצמו

והותר" (ויקהל לו, ז), ודוקא נשיאי ישראל יתרכו בצמצום גדול כל-כך – עגלה אחת על ב' נשיאים? [ובפרט שתרומוקם ביום זה היתה בזריזות גדולה, על מנת לתקן עפויבם בנדבות מלאכת המשכן, ומדוע צמצמו בכמות התרומה]. והבאור בזה: איתא במדרש (במדבר פ"ב, טז): "ומי נתן להם

וַיְהִי בַּיּוֹם פְּלוֹת מִשָּׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן . . נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל . . וַיָּבִיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי ה' . . עֲגֻלָּה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים (ז, א)

ולכאורה דבר פלא הוא, שהרי מצינו שאת נדבת המשכן תרכמו בני ישראל בנדיבות לב גדולה ביותר (וכלשון הכתוב "דִּים" . .

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

משבצותם והם האומרים כי פלת כתיב והנ"א היא משאלת שם בהשאלה, והמשכיל יבין כי הוא סודו של משה אשר מתיחדת לו וקנימה בו נקבה תסובב גבר ירמיה לא, וזה שיעור הדברים פלת כתיב פרוש תבה זו של פלות זה פרושה קח מהכתוב פלת כדי שתבין אשר תכונן אליו התבה ואות הנ"א היא בחינת החתן, והוא סוד נעלם נא"ו תוף פלת והבן. ודרשה זו אין אדם דורשה מדעתו אם לא תקדים ההכרה בדברים על ברקן ואמתותם מפי מקבלי תורה וסודותיה ורמזיה: תורה ב

ואינה במכתב, ונשנה במקום שאינה נרגשת שהוא בין ה"א לשי"ן, והערה זו תכונן דעת משכיל להביר כי אותיותיה ספורות מוקקות ואי אפשר להוסיף אפלו אות אחת והגם כי תצטרף למבטא הקריאה ותהיה נקראת והגם שאינה כתובה, ותהיה קרי ולא כתיב, וקבעה התורה הנ"א שלא במקומה להעיר בנסתרות, ואולי כי מנה השכילך שנתכונן לצרף שלשה אותיות משמו יתברך בשמו של צדיק, ולסמך שי"ן ועי"ן להעיר אל ש"ע נהורין, ואם היה מסדר נא"ו במקומה היתה נפסדת הדיעה בדבר כי לא פרש והנה מביני מערכות האותיות המה ישכילו

א) ביום פלות משה. ר"ל אמרו במדר פ"ב פלת כתיב, ורואני כי בספר תורה כתובה בנא"ו, ואני אומר כי דברי תורה כאלו וכיצא באלו אינם נמסרים לכל מרים יד בתופשי התורה, כי יסובב הדבר הפפירה והזלזול בכבוד מורים, ויש לך לדעת כי סדר תורתנו הקדושה ותבותיה ואותיותיה ספורות מוקקות חצובות ממחצב קדוש ונורא נפלאים המה למפיר בהם ויותר פליאות נעלמים מעין כל, ואע"פ גרגר אחד והוא הלא תמצא כי יש אותיות נרגשות במבטא התבות ואינם בכתב כגון יהושע כי במבטא ישנו להרגש של אות הניי"ו בין שי"ן לעי"ן

שענינו שהוא נשא ממקום למקום, הרי שאלולי העגלות היה חסר בשלמות המשכן עצמו. ובה יובן הטעם שהביאו רק שש עגלות, ששם שכל כלי המשכן והצרכים להיות מזיקים בתכלית ללא כל תורב ככמות ובגדל הפלי, על-דרך-ההעגלות, כיון שמטרתם שלמות המשכן, הצרכים להיות בתכלית הדיק כפי הצורך המשכן, ולכן לא הפליגו הנשיאים בתרומתם.

העצה הזאת שבטו של וששכר, שפך אמרו להם: משכן שעשיתם פורח הוא באויר, אלא התנדבו עגלות שתהיו נושאים אותו בהם. ועל-פי-זה יש לומר, שפיון שעל-ידי התנדבות העגלות, נעשה המשכן ממשכן "פורח באויר" למשכן נשא, הרי אין העגלות איזה אמצעי לסיוע למשכן, כיון שתרומתם היתה חלק מהמשכן עצמו שנעשה למשכן הנשא בעגלות, דכיון שהמשכן היה "אהל מועד",

ב ויקריבו וברכי ישראל רישי בית אבהתהון
אנו וברכי שבטיא אנו דקנמין על
מנניא :

(ב) ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם
נשיאי המפות הם העמדים על-הפקדים:

שעמרו עם משה ואהרן כשמונו את ישראל, שנאמר
(במדבר א) : "ואתכם יהיו וגו'".

ז"ל הם נשיאי המפות • שהיו שוטרים עליהם
במצרים, והיו מכים עליהם, שנאמר (שמות ה) : "ויכּו
שטרי בני ישראל וגו'". הם העמדים על-הפקדים •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כח עמוד 40 ואילך – מותו 'לקראת שבת')

בכל פרט צריך להשתמש לעבודת ה'

לגמרי לתכליתו ובכל פרטיו, מבלי שהיה אפילו פרט אחד
מיותר. וכדאיתא בספרי (פרשתנו ז, פה) "היו כלי המקדש
מקונים במשקלן כלן כאחד, לא ריבה כו'".
ואם-כן, מפיון שארבע עגלות הספיקו לנשיאת הקרשים,
הרי אם היו משתמשים בעוד עגלות, לא היו עגלות אלו
מנצלות לגמרי ולכל תכליתן.
ומזה יש ללמוד הוראה נפלאה בדרך עבודת השם יתברך,
ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד
לבטלה" (שבת עז, א). דאל יאמר האדם: הרי רב שעות היום
הקדשתי לעבודת ה', ומה בכך אם ילכו כמה רגעים
לבטלה? אלא עליו לדעת שכל רגע ופרט בחייו צריך
להיות מנצל לגמרי לעבודת ה' ולכבודו יתברך.

ויקריבו נשיאי ישראל . שש-עגלת צב. עגלה
על שני הנשיאים (ז, ב) .
עגלות אלו שנדבו הנשיאים השתמשו בהם לצורך נשיאת
הקרשים והמשכן, וכמו שכתוב (ז, ז) "את שתי העגלות
גו' נתן לבני גרשון כפי עבודתם. ואת ארבע העגלות גו'
נתן לבני מררי כפי עבודתם".
ולכאורה תמוה הדבר ביותר, דאף שבנוגע למשכן ולבית
המקדש יש כלל ש"אין עניית במקום עשירות" (שבת קב,
ב), מכל-מקום נדבו הנשיאים רק ארבע עגלות לצורך
נשיאת הקרשים המרובים, שרק בדחק הספיקו לנשיאת
הקרשים (עין שבת צט, א).
ויש לבאר בזה, דאף שבמשכן היה הכל צריך להיות
ברחבות ובעשירות, מכל-מקום היה כל דבר במשכן מנצל

ג ואיתיב ית קרביהון קדם יי שית עגלן בד
מחפין ותרי עשר תורין עגלתא על תרין
ברכביא ותור למד וקריבו יתהון לקדם
משכנא :

(ג) ויביאו את-קרבתם לפני יהוה שש-עגלת צב
ושני עשר בקר עגלה על-שני הנשיאים ושור לאחד
ויקריבו אותם לפני המשכן:

הנשיאים: יתנדבו צבור מה שיתנדבו ומה שמחפין
אנו משלימין, כיון שראו שהשלימו צבור את הכל,
שנאמר (שמות לו) : "והמלאכה היתה דים", אמרו:
מעתה מה לנו לעשות? הביאו את אבני השהם
והמלוואים לאפוד ולחשן, לך התנדבו כאן תחלה.

ז"ל שש-עגלת צב • אין "צב" אלא מחפים, וכן
(ישעיה סו) : "ובצבים ובפרדים" – עגלות מכסים קרויים
"צבים". ויקריבו אותם לפני המשכן • שלא קבל
משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום. אמר רבי
נתן: מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה,
ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה? אלא כך אמרו

ד ואמר יי למשה למימר :

(ד) ויאמר יהוה אל-משה לאמר:

ה קבל מנהון ויהון למפלח ית פלחון משפן
זמנא ותמן יתהון ללואי גבר כמסת
פלחנה:

(ה) קח מאתם והיו לעבד את־עבדת אהל מועד
ונתתה אותם אל־הלוים איש כפי עבדתו:

ויוסיב משה ית עגלתא וית תורי ויהב
יתהון ללואי:

(ו) ויקח משה את־העגלות ואת־הבקר ויתן אותם
אל־הלוים:

ז ית תרמין עגלתא וית ארבעא תורי יבב
לבני גרשון כמסת פלחנהון:

(ז) את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני
גרשון כפי עבדתם:

כ"א כפי עבדתם. שהיה משא בני גרשון קל משל מררי, שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים.

ח וית ארבע עגלן וית תמנא תורי יבב לבני
מררי כמסת פלחנהון בידי דאיתמר פר
אחרן כהנא:

(ח) ואת ארבע העגלות ואת שמנת הבקר נתן
לבני מררי כפי עבדתם ביד איתמר בן־אהרן
הכהן:

ט ולבני קהת לא יבב ארי פלחון קודשא
עליהון ככתפא נטלין:

(ט) ולבני קהת לא נתן כ־עבדת הקדש עליהם
בפתח ישאו:

כ"ב כ־עבדת הקדש עליהם. משא דבר הקדשה: הארון והשלחן וגו', לפיכך "בפתח ישאו".

י ויקריבו רבכנא ית חנכת מדבחא ביומא
דבכיו יתה וקריבו רבכנא ית קרבנהון
קדם מדבחא:

(י) ויקריבו הנשאים את חנכת המזבח ביום המושח
אותו ויקריבו הנשאים את־קרבתם לפני המזבח:

את־קרבתם לפני המזבח. כי לא קבל משה מידם
עד שנאמר לו מפי הגבורה.

כ"ג ויקריבו הנשאים את חנכת המזבח. לאחר
שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן, נשאים לבם
להתנדב קרבנות המזבח לחנכו. ויקריבו הנשאים

אור החיים על התורה - מנהגות בלום, אברמוביץ

שבא לרשיון, הא למדת שלא קבל מהם, ויש לנו לחקר זאת למה ימאן משה מקחת מידם נדבת ה', ואפשר שלא רצה לקבל מהם עד שידע אם ה' חפץ שהם יחנכו המזבח או משה או אהרן, ומה גם שלא ראה עמיהם שבט לוי, ועין בתחלת פרשת בהעלותך מה שכתבנו שם, והוא הדין שהיה מסתפק בכל אחד שיבוא לחנך המזבח בקרבנו, אבל זולת זה בודאי שהיה מקבל: ויקריבו הנשאים וגו'. אמר פעם ב' ויקריבו הנשאים, לומר שהם עצמם טרחו בהקאת הנדבה עד המשכן, הגם שהם נשאים לא חשו לכבודם. עוד ירצה שלא הביאו הקרבן

וגו' אמר פעם אחרת לחנכת המזבח לומר כמו שכתבנו, וכאן לא אמר ה' למשה קח מאתם בדרך שאמר למעלה, משמע שלא היה צריך רשות לזה כי ודאי שיקח קרבנות וכל המובא בית ה' והב וקסוף, אלא לצד שבאו יחד אמר ה' אליו כי יסדרם נשיא א' ליום, אלא שראיתי לר"ל בספרי שאמרו וזה לשונם מגיד שבשם שנתנדבו הנשאים למלאכת המשכן כך נתנדבו לחנכת המזבח ולא קבל משה מהן עד שנאמר לו מפי הקדוש ברוך הוא שנאמר ויקריבו את קרבנם לחנכת וגו' עד כאן. ר"ל דיקו יתור אמרו ויקריבו את קרבנם שלא היה צריך לומר, ודרשו

(ה) קח מאתם וגו'. אמרו מאתם, ללמד שעדין היו ברשות המביאים ולא באו לרשותו של משה, וטעמו של משה לצד שלא נצטוו שישאו המשכן על העגלות לא רצה לקבל כי למה הם ראויים, והנשיאים שערו בדעתם כי הקרשים והאדנים משא גדול שצריך לעגלות, והסכימה דעתו של הקדוש ברוך הוא: תורה ו י ויקריבו הנשאים וגו'. נראה כי כלם באחד רצו להקריב ביום ראשון לחנכת המזבח, שרצו שיתחנך מבדם יחד, וזה אמר נשיא אחד ליום וגו', ואמר כי בכל הי"ב ימים יחשב חנכת המזבח, ולזה אחר אמרו נשיא אחד

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ: ׀

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ • (ובחים כא) וַעֲדִין לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִשָּׁה הָאִיף יִקְרִיבוּ; אִם כִּסְדֹר תוֹלְדוֹתָם, אִם כִּסְדֹר הַמַּסְעוֹת, עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: יִקְרִיבוּ לַמַּסְעוֹת אִישׁ יוֹמוֹ.

(יב) וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נְחֹשֶׁן בֶּן־עֲמִינָדָב לַמִּטָּה יְהוּדָה:

כִּי־׀ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן • אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת: רִאשׁוֹן לַמַּעֲשֶׂה בְּרֹאשִׁית, רִאשׁוֹן לַנְּשִׂאִים וְכו' כְּדֹאִיתָא ב'סֵדֶר עוֹלָם'. לַמִּטָּה יְהוּדָה • יַחֲסוּ הַכְּתוּב לֹמַר: "זֶה קָרְבַּן נְחֹשֶׁן", מִשְׁלֹ הַבִּיא.

(יג) וְקָרְבָּנוֹ קִעְרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לַמִּנְחָה:

כִּי־׀ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֵלֶת • לַמִּנְחָה נִדְבָה.

(יד) כֹּה אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קְטֹרֶת:

כִּי־׀ עֲשָׂרָה זָהָב • כְּתֻרָגוֹמוֹ: מִשְׁקַל עֶשֶׂר שֶׁקֶלִי הַקֹּדֶשׁ הָיָה בָּהּ. מִלֵּאָה קְטֹרֶת • לֹא מְצִינוּ קְטֹרֶת לְיַחֲדִיד וְלֹא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אֲלָא זֹו בְּלִבְדֹ. וְהוֹרָאָה שְׂעָה הִיְתָה.

וּנְתַנּוּהוּ בְּיַד הַמִּקְרִיב אֲלָא הַקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ בְּסֻמוֹף לוֹ לֹמַר כִּי אֵלֹו יִקְרִיבוּ רִאשׁוֹנָה בְּאֵין קוֹדֶם לָהֶם, וְכֻמוֹ כֵּן יִכְוֹן הַכְּתוּב בְּמֵאֶמֶר וַיִּקְרִיבוּ אֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן הָאֶמּוֹר בְּעֵגְלוֹת לֹמַר כִּי הַקֹּדֶשׁ הוּא לְצִרְכֵי מִשְׁכָּן לְשֵׁאת עֲלֵיהֶם קִרְשֵׁי וְגו'; תוֹרָה יֹא (יב) הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קָרְבָּנוֹ צִרִיף לְדַעַת לְמֹה הֶצְרַךְ לֹמַר אֶת קָרְבָּנוֹ וְאוֹלֵי שְׂבָא לֹמַר שֶׁהִבִּיא מִשְׁלֹ וְלֹא מִשְׁלֹ הַשֶּׁבֶט, וְלִדְבָרֵיהֶם ז"ל (ספֵר פִּסְקָא מ"ח) שְׁדִיקוֹ דְּבָר וְהָ מִמֶּה שֶׁכָּפַל לֹמַר בְּכָל אֶחָד זֶה קָרְבַּן נְחֹשֶׁן וְגו' זֶה קָרְבַּן נְתַנָּאל מִלֵּמַד שֶׁהִבִּיאוּ מִשְׁלֵהֶם טַעַם אוֹמְרוֹ קָרְבָּנוֹ, לִפִּי שִׁישׁ בּו ב' בְּחִינּוֹת הַקְרִיבָה, א' הַפְלָגַת זְכוּיָתוֹ וְקָרְבָתוֹ לִפְנֵי ה'; כְּאֶמּוֹר בְּדְבָרֵיהֶם ז"ל (במד"ר פ"ג) נִפְלְאִים מַעֲשֵׂי שֶׁל נְחֹשֶׁן, וְהִב' הַקְרִיב עֲצָמוֹ, לֹוֹה אֶמֶר הַקְרִיב

אֶת קָרְבָּנוֹ פְּרוֹשׁ הַקְרִיב קָרְבַּן הָאֶמּוֹר בְּעֵנִין עִם קָרְבָנוֹ הַנֶּעֱלָם שֶׁהוּא סֶגֶל מַעֲשֶׂה הַטוֹב אֲשֶׁר הִפְלִיא עֲשׂוֹת, וְתִדַּע כִּי עִם קָרְבַּן הָאָדָם יִתְיַחֲדוּ וְיִתְעַדּוּ כַחוֹת הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר סוּכְבוּ מִמֶּנּוּ וְאֲשֶׁר אֵלָיו, עוֹד לְצִד כִּי בְחִינַת הַקְרִיב יִפְעִיל הַקְרִיב עֲנִפִי הַקֹּדֶשׁ, וְהָעִיד הַכְּתוּב כִּי הַשִּׁיגָה יֵד נְחֹשֶׁן לְהַקְרִיב אֶת קָרְבָנוֹ פְּרוֹשׁ הַצִּרִיף לְהַקְרִיב מְנִיצוּצֵי הַקֹּדֶשׁ וְעֲנֻפֵי הַקְרִיב וְיַחֲדִיד יַחֲדִיד כֹּל הַצִּרִיף לְהַתְקַרֵּב וְלְהִתְיַחֵד מִבְּחִינָתוֹ, וְהוּא מֵאֶמֶר הַמִּקְרִיב אֶת קָרְבָנוֹ, וְזֶה יַעֲשֶׂה בְכֹחַ וּבְכֻנָּה בְּהִבָּאת הַקְרִיב: לַמִּטָּה יְהוּדָה. וְלֹא אֶמֶר נָשִׂיא כָּכָל הָאֶמּוֹר בְּכָל הַמַּסּוֹת, לֹמַר כִּי רִאשִׁי הוּא נְחֹשֶׁן לְהַקְרִיב רִאשׁוֹן הַגֵּם שֶׁלֹא הָיָה נָשִׂיא וּמַעֲלָתוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ, מִה שָׁאִין כֵּן בְּכָל שָׂאֵר הַנְּשִׂאִים כִּי מַעֲלָתָם הִיא לְצַד הַיּוֹתָם נְשִׂאֵי הַשֶּׁבֶט

לְבַד. עוֹד יִרְצֶה לְהַפְלִיג מִהוֹתוֹ שֶׁלֹא הָיָה מִחֻשִׁיב עֲצָמוֹ כְּנָשִׂיא אֲלָא כְּאֶחָד מִבְּנֵי הַשֶּׁבֶט, וְלְצַד שֶׁמְצִינוּ ר"ל (תְּנִיחוּמָא לְקַמֵּן פְּסוּק מ"ח) שֶׁבִקְשׁוּ לְדַרְשׁ בְּשִׁמּוֹת הַנְּשִׂאִים כֹּל אֶחָד כְּפִי מַעֲשֵׂיו, נִרְאֶה כִּי צִדִּיק זֶה שְׁמוֹ גַּם כֵּן יִגִּיד כִּי הוּא זֶה אֲשֶׁר הָיָה יַחֲדִיד שֶׁנֶּתְנָדָב לְקַדֵּשׁ שְׁמוֹ בִּירִידָה לָאִם, וְהוּא אוֹמְרוֹ נְחֹשֶׁן אוֹת נ"ו מִתְחַלֶּפֶת בְּלִמָּ"ד בְּאוֹתִיּוֹת דְּטַלְנִ"ת שֶׁהֵגֵם שֶׁהָיָה נְחֹשֶׁן שֶׁל יֹם גוֹבֵר בֵּין יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּקְרָאוּ עִמִּי, נָדָב וְיִזְרָד לָאִם כְּמֵאֶמְרָם ז"ל (סוֹטָה ל"ג) תוֹרָה יֹא (יג) וְקָרְבָנוֹ, אֶמֶר תּוֹסֶפֶת וְא"ו מִתְחַלֶּת הַמַּעֲשֶׂה, לִפִּי מֹה שֶׁפָּרְשְׁנוּ בְּמֵאֶמֶר הַמִּקְרִיב וְגו' אֶת קָרְבָנוֹ כִּי יִכְוֹן לְנַעֲלָם יִצְדֵק לֹמַר בּוֹכְרוֹן הַנִּגְלָה וְקָרְבָנוֹ, גַּם לְשָׂאֵר הַדְּרָכִים הוֹסִיף בּו וְא"ו לְרֻמוֹ לִיתְרוֹן אֲשֶׁר בְּצִדִּיק זֶה יְרוֹם וְגִבָּה מֵאִד: תוֹרָה יֹא

(טו) פֶּרֶ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

כ"ט • פֶּר אֶחָד • מִיָּחֵד שְׁבַעֲדָרוֹ.

(טז) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

כ"ט • שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת • לְכַפֵּר עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם (עֵינִן בְּרֹא"ם) וְטִמְאַת סָפֶק.

(יז) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן נַחֲשׁוֹן
בֶּן־עַמִּינָדָב: פ

(יח) בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הַקָּרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעָר נָשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר:
דִּישְׁשַׁכָּר:

כ"ט • הַקָּרִיב נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעָר:

(יט) הַקָּרִב אֶת־קֶרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מֵלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה:

כ"ט • הַקָּרִב אֶת־קֶרְבָּנוֹ • מֵה תִּלְמוּד־לוֹמַר "הַקָּרִיב"
בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכָּר, מֵה שְׁלֹא נֶאֱמַר בְּכָל הַשְּׁבָטִים?
לְפִי שֶׁבֶּא רְאוּבֵן וְעָרְעָר וְאָמַר: דִּי שֶׁקֶדְמִנִי יְהוּדָה
אָחִי, אֶקָּרִיב אֲנִי אַחֲרָיו! אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: מִפִּי הַגְּבוּרָה
נֶאֱמַר לִי שֶׁיִּקְרִיבוּ כִסְדָּר מִסְעָן לְדִגְלֵיהֶם, לְכָף אָמַר:
"הַקָּרִב אֶת־קֶרְבָּנוֹ", וְהוּא חֹסֵר יו"ד, שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ:
"הַקָּרִב" לְשׁוֹן צוּרִי, שֶׁמִּפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטוּר: "הַקָּרִב".

ומהו "הַקָּרִיב, הַקָּרִיב" שְׁתֵּי פְעָמִים? שֶׁבְּשִׁבְלִי שְׁנֵי
דְּבָרִים זָכָה לְהַקָּרִיב שְׁנֵי לְשִׁבְטִים: אַחַת שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים
בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ד"ב א יב): "וּמִבְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי בִינָה
לְעֵתִים", וְאַחַת – שֶׁהֵם נִתְּנוּ עֲצָה לְנִשְׂאִים לְהִתְנַדֵּב
קֶרְבָּנוֹת הַלֵּלוֹ. וּבִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן מִצָּאֵתִי:
אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאֱרִי: נִתְנָאֵל בֶּן צוּעָר הָשִׂיֵּאן
עֲצָה זֹאת. קַעֲרַת־כֶּסֶף • מִנֵּן אוֹתוֹתָיו בְּגִימְטְרִיא

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יח) בַּיּוֹם הַשְּׁנִי וְגו'. הַקָּדִים שֶׁבֶט
יִשְׁשַׁכָּר, לְצַד הֵיוֹתוֹ בֶּן תּוֹרָה
הוֹרֵם שְׁבִטוֹ וְקֹדֶם לְרְאוּבֵן הַבְּכוֹר, וְלֹא
זוּ בְּלִבָּד אֲלָא גַם זְבוּלוֹן הַמַּחְזִיק בְּיָדוֹ
לְלַמֵּד דְּבָרֵיב (דָּרִים א) שֶׁמַּח זְבוּלוֹן
בְּצִאֲתוֹ וְיִשְׁשַׁכָּר וְגו' יֵשֵׁב בְּצִלוֹ וְקֹדֶם
לְרְאוּבֵן:
הַקָּרִיב נִתְנָאֵל וְגו' נָשִׂיא יִשְׁשַׁכָּר.
הַקָּדִים הַזֶּכֶר שְׁמוֹ לְזָכְרוֹן
הַנְּשִׂאוֹת, לְעֵשׂוֹת לוֹ גֶּדֶר הַמַּעֲלָה גַם
בְּלֹא חֲשִׁיבוֹת הַנְּשִׂאוֹת, מֵה שֶׁאֵין בֶּן
כָּל שָׁעַר הַנְּשִׂאִים שֶׁהַקָּדִים וְזָכְרוֹן
הַנְּשִׂאוֹת לְשִׁמּוֹ וּבְשִׁמּוֹ הַזֶּכֶר וְזָכְרוֹן
נִתְנָאֵל נִתָּן אֵל עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (מִשְׁלִי ד)
לְקַח טוֹב נִתְּנִי לָכֶם, אֲמַצְעוֹת קִנְיָנָה בֶּן
צוּעָר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה נִקְנִית אֲלָא עַל יְדֵי
יִסּוּרִין, כִּי הִיא דְּרָכָה שֶׁל תּוֹרָה (נִסְיָן ג)
אָדָם כִּי מוֹת בְּאֶהֱל, וְאוֹלִי כִי לְצַד זֶה
גַם בֶּן הַקָּדִים וְזָכְרוֹן שְׁמוֹ לוֹמַר כִּי לְצַד
הַמַּפְעֵל הַרְשׁוֹם בְּשִׁמּוֹ שֶׁהִזָּה בּו זָכָה
לְהֵיוֹת נָשִׂיא לְבְנֵי יִשְׁשַׁכָּר יוֹדְעֵי בִינָה
לְעֵתִים: תּוֹרָה יט
(יט) הַקָּרִב אֶת קֶרְבָּנוֹ. כָּל זֶה מִיתָר אַחֲרֵי
שֶׁבָּר אָמַר הַקָּרִיב נִתְנָאֵל, אֲלָא נִתְּנוּ
לְהַגְדִּיל בְּחִינּוֹת הַנוֹסְפוֹת בְּזָכְרוֹן
הַקָּרִיב נִחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב, וְתִמְצָא
שֶׁהַזֶּכֶר בְּנִחְשׁוֹן וְזָכְרוֹן הַקָּרִיב שְׁלֹשָׁה
פְּעָמִים, הַמַּקְרִיב וְגו' קֶרְבָּנוֹ וְגו' וְקֶרְבָּנוֹ,
אֶחָד וְזָכְרוֹן הַתְּקַרְבוּתוֹ לְהַקָּדִים
רִאשׁוֹנָה וְאַחֲרָיָהּ לְבִחְיִינַת הַקָּרִיב הַנֶּעֱלָם,
וְאַחֲרָיָהּ לְקָרְבָּן עֲצָמוֹ, כְּמוֹ בֶּן בְּנִשְׂאִי שֶׁל
תּוֹרָה הַזֶּכֶר שְׁלֹשָׁה קֶרְבָּנוֹת, הַקָּרִיב
נִתְנָאֵל וְגו' הַקָּרִב אֶת קֶרְבָּנוֹ, וּבְשָׂאֵר
הַנְּשִׂאִים לֹא הַזֶּכֶר אֲלָא הַזֶּכֶר הַזֶּכֶר
הַקָּרִיב הַמּוּבָא בֵּית ה', כִּי לֹא יוֹכֵלוּ

שיעור יומי ליום חמישי ט' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ז - פרשת נשא קיא

שְׁנָה שְׁנִנְזָה גִּזְרַת הַמִּבּוּל קִדְם תּוֹלְדוֹתָיו - כְּמוֹ שִׁפְרָשִׁי אֶצֶל (שם ה): "וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה", לְפִיכָף נֶאֱמַר: "מִזְרַק אֶחָד כֶּסֶף" וְלֹא נֶאֱמַר: "מִזְרַק כֶּסֶף אֶחָד" כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּקַעֲרָה, לֹאמַר שֶׁאֵף אוֹתִיּוֹת שֶׁל "אֶחָד" מִצְטָרְפוֹת לַמִּנְיָן. שְׁבָעִים שָׁקֶל. כִּנְגֵד שְׁבָעִים אֲמוֹת שִׁצְאוּ מִבְּנִיּוֹ.

כ בְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֲשָׂר סֻלְעִין הִיא דְּדִהֲב מִלְּנִי קִטְרַת בּוּסְמִיָּא:

תַּרְנִי"ג מִצּוֹת, וּבִלְבָד שֶׁתַּחֲלִיף קו"ף בְּדִלְ"ת עַל-יְדֵי א"ת ב"ש ג"ר ד"ק.

כא תוֹר חַד פֶּר תוֹרֵי דְּכָר חַד אֲמַר חַד פֶּר שְׁתֵּה לַעֲלֵתָא:

"וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וְגו'". כְּבִשׁ-אֶחָד. כִּנְגֵד יַעֲקֹב (שם ה): וְהַשְׁכִּיבִים הַפְּרִיז יַעֲקֹב".

כב צִפִּיר פֶּר עֲזִין חַד לַחֲטָאָתָא:

כג שְׁעִיר-עֲזִים. לְכַפֵּר עַל מִכִּירַת יוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמַר בּו (שם לו): "וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עֲזִים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 46)

לומר, על שלא חפש אותו כל אותן השנים. או יש לומר, כְּדֵי לְכַפֵּר עַל יַעֲקֹב אָבִיו, שֶׁשָּׁלַח אֶת יוֹסֵף לְשָׂכָם. וּשְׁנֵי הַדְּבָרִים שִׁכְּיָם לְכָל שָׁבַט וּשְׁבָט.

כג וּלְנִכְסֵת קוֹדֶשֶׁתָא תוֹרִין תַּרְנִין דְּכָרִי חֲמִישָׁא גְדִי חֲמִישָׁא אֲמִרִין בְּגִי שְׁנָא חֲמִישָׁא דִּין קֶרְבֵּן נִתְנָאֵל פֶּר צוּעֵר:

חֲמִישִׁיּוֹת כִּנְגֵד חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁין, וְחֲמֵשׁ הַדְּבָרוֹת הַכְּתוּבִין עַל לוֹחַ אֶחָד וְחֲמֵשׁ הַכְּתוּבִין עַל הַשְּׁנֵי, עַד כָּאֵן מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדֶּרֶשֶׁן.

כד בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה רַבָּא לְבָנֵי זְבוּלָן אֱלִיאָב פֶּר חֲלוּן:

תַּתְק"ל, כִּנְגֵד שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרָאוּן. שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ. עַל שֵׁם שֶׁכִּשְׁהַעֲמִיד תּוֹלְדוֹת לְקִיּוֹם הָעוֹלָם, בֶּן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ה): "וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדַמּוּתוֹ וְגו'". מִזְרַק אֶחָד כֶּסֶף. בְּגִימַטְרִיא תַק"כ, עַל שֵׁם נַח שֶׁהַעֲמִיד תּוֹלְדוֹת, בֶּן ת"ק שָׁנָה, וְעַל שֵׁם עֲשָׂרִים

(כ) בָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלְּאָה קִטְרַת:

כז בָּף אַחַת. כִּנְגֵד הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקּוֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. עֶשְׂרֵה זָהָב. כִּנְגֵד עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת. מִלְּאָה קִטְרַת. גִּימַטְרִיא שֶׁל "קִטְרַת"

(כא) פֶּר אֶחָד בֶּן-בֶּקָר אֵיל אֶחָד כְּבִשׁ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לַעֲלָהּ:

כז פֶּר אֶחָד. כִּנְגֵד אֲבִרָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר בּו (בראשית יח): "וַיִּקַּח בֶּן-בֶּקָר". אֵיל אֶחָד. כִּנְגֵד יִצְחָק (שם כב):

(כב) שְׁעִיר-עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאָתָא:

כג שְׁעִיר-עֲזִים. לְכַפֵּר עַל מִכִּירַת יוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמַר בּו (שם לו): "וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עֲזִים".

לְכַפֵּר עַל מִכִּירַת יוֹסֵף (רש"י ז, כב)
יש לשאל, מִדּוּעַ הֵבִיא גַם נְשִׂיא בְּנִימִין שְׁעִיר עֲזִים לְכַפֵּר, וְהָיָה בְּנִימִין לֹא הָיָה קָשׁוּר כָּלֵל לְמִכִּירַתוֹ שֶׁל יוֹסֵף. וַיֵּשׁ
(כג) וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנֵים אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נִתְנָאֵל בֶּן-צוּעֵר:

כז וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנֵים. כִּנְגֵד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁנִּתְּנוּ שְׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבָשְׂמִים. אֵילִם עֶתְדִים כְּבָשִׂים. שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים - כִּנְגֵד כֹּהֲנִים וְלוֹיִם וַיִּשְׂרָאֵלִים, וּכְנִגֵּד תּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים; שְׁלֹשׁ

(כד) בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי נְשִׂיא לְבָנֵי זְבוּלָן אֱלִיאָב בֶּן-חֲלוּן:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

מֵאֲמַר אֱלִיאָב פְּרוּשׁ לִי יִתְיַחֵס לְקִרּוֹת אָב, הִגַּם שֶׁהוּא חָלַן פְּרוּשׁ חֲלוּן שְׁאִינוּ בֶּן תּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּפִרְקָמְטִיָּא חֲלוּן עוֹלָם הָיָה אָף עַל פִּי בֶּן דִּין אָבָא לְמַלְכָּא: תּוֹרָה כה

לְזֶה כְּתָב בְּלֹא יו"ד לְרִמּוֹ זֶה: תּוֹרָה כ (כד) אֱלִיאָב בֶּן חֲלוּן. נִקְרָא בֶּן לְצַד שֶׁהוּא דְּבָר הַמַּעֲמִיד לְיִשְׁשָׁכָר לְלַמֵּד תּוֹרָה יִקְרָא אָב, וְכֵמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהַקְדִּימוֹ מֹשֶׁה לְיִשְׁשָׁכָר דְּכַתִּיב (דברים לו) שֶׁמַּח זְבוּלָן וְגו' וַיִּשְׁשָׁכָר וְגו', וְהוּא

עֲשׂוֹת כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם שְׁבַט יְהוּדָה וְשְׁבַט יִשְׁשָׁכָר, וְטַעַם אוֹמְרוֹ הַקֶּרֶב בְּלֹא יו"ד, לְדַרְשׁ הַמִּסְתָּר שֶׁהוּא לְשׁוֹן צוּרֵי הַדּוּרְמָנוּתָא, וְהַכּוֹנֵה בָּזֶה עַל פִּי מֵאֲמָרָם ז"ל (ספרי פ' גיט) שֶׁעָרַעַר רָאוּבֵן עָלָיו, לְזֶה כָּא מֵאֲמַר אֲדוֹן הָרִשׁוֹת וְאָמַר הַקֶּרֶב,

והקרבנות, ובשאר - שלא נאמר בהן "הקריב", נופל עליהן לשון זה "נשיא לבני פלוני", אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני.

כ"י - ביום השלישי נשיא וגו' - ביום השלישי היה נשיא המקריב לבני זבולן, וכן פלם, אבל בנתנאל שנאמר בו: "הקריב נתנאל", נופל אחריו הלשון לומר "נשיא יששכר", לפי שפבר הנפיר שמו

כה קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרניהון מלן סלתא דפילא במשח למנחתא:

(כה) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

כו בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא דדבה מליא קטרת בוסמיא:

(כו) כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת:

כז תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

(כז) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה:

כח צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(כח) שעיר-עזים אחד לחטאת:

כט ולנכסת קודשא תורין תורין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנא חמשא דין קרבן אליאב בר חלון:

(כט) ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליאב בן-חלון: פ

ל פימא רביעאה רבא לבני ראובן אליצור בר שדיאור:

(ל) ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן-שדיאור:

לא קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרניהון מלן סלתא דפילא במשח למנחתא:

(לא) קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבועים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה:

לב בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא דדבה מליא קטרת בוסמיא:

(לב) כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת:

לג תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר שתה לעלתא:

(לג) פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

רפא הנגע, ולדברי חז"ל שאמרו (שבת נה) כל האומר ראובן חטא וכו' הן הם הדברים שהקראו ה' בפסיכות ויהיו בני יעקב וגו': תורה לא

הצרי אין בגלעד, בן שדי אור כאן רמז לענין הרשום בתורה וישבב וגו' והצרי הוא שתבב למאמר וישבב וגו', אמר ויהיו בני יעקב שנים עשר בנה

(ל) אליצור בן שדיאור. אולי שרמז לראובן אשר מחל לו ה' עון הרשום בתורה (פראשית לה) וישבב וגו' והעלה לו צרי למחלתו, והוא אומר אלי פרוש אלהי, צור על דרך (רמיה ח)

לד צפיר בר עזין חד לחטאתא :

(ד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאתַ:

לה ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שְׁנָא חמשא
דין קרבן אליצור בר שדיאור :

(לה) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנִיִּם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
אֱלִיצוֹר בֶּן־שְׁדִיאוֹר: פ

לו ביומא חמישא רבא לבני שמעון
שלמיאל בר צורישידי :

(לו) בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיאל
בֶּן־צוּרִישַׁדִּי:

לז קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא :

(לז) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:

לח בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מלניא קטרת בוסמיא :

(לח) כֹּהֵן אֶחָת עֹשֶׂרָה זָהָב מִלֵּאָה קָמַרְתָּ:

לט תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר
שתה לעלתא :

(לט) פֶּרֶךְ אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁי־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

מ צפיר בר עזין חד לחטאתא :

(מ) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאתַ:

מא ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שְׁנָא חמשא
דין קרבן שלמיאל בר צורישידי :

(מא) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנִיִּם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
שְׁלֵמִיאל בֶּן־צוּרִישַׁדִּי: פ

♦ יום שישי י' סיון ♦

מב ביומא שתיחא רבא לבני גד אליסף בר
דעואל :

(מב) בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלִּיסָף בֶּן־דְּעוּאָל:

מג קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא :

(מג) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:

אור החיים על התורה – מנהגות בלז, אברמוביץ

מ"ב בידוע, ועין מה שכתבתי בפרשת
מטות בפסוק עֲשׂוּתוּ וְגו', לזה קראו
אֶלִּיסָף לְצַד שְׁהוֹסִיף לטל יותר ממנהג
ה' והסכים ה' עמם, בן דְּעוּאָל פרוש
שעשו הכר לעדות לדעת כי הם ידועי
עובדי אל באחד שבטי ישראל כאמור
ביהושע סימן כ"ב: תורה מג

ה' כאמור וזולת גבורי חיל שעברו כל
חלוצי וגו', והוא אומרו אֶלִּיסָף. עוד על
פי דבריהם ז"ל שארץ סיחון ועוג לא
היתה בכלל מתנת ארץ ישראל שנתן
ה' לאברהם, כמו שאמרו בספרי (ח"ב
פסקא רצט) וזה לשונם פרט לעבר היקדן
שנטלת מעצמך עד כאן. ומצינו
שמשפט ארץ ישראל יש לה ושבעית פ"ט

(לו) שְׁלֵמִיאל בן צורישידי. ירמזו
לשמעון ששלם לו אל על חטא
יוסף ויאסר אותו במשמר, גם מה
ששלם ה' במעשה זמרי, צוּרִי שַׁדִּי שְׁדִי
אמר לכליונו די דכתיב (לקמן כה, ח)
וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה: תורה לו
(מב) אֶלִּיסָף בן דְּעוּאָל. ירמזו להיות
שנאספו לעריהם תחלה על פי

(מד) **כָּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:**

מד **כְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְּדִהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִינָא:**

(מו) **כָּרְ אֶחָד בֵּין־כָּקָר אֵיל אֶחָד כְּבִשְׂאֶחָד בֵּין־שָׁנָתוֹ לַעֲלָה:**

מה תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שותה לעלתא:

(מו) **שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:**

מו צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(מז) **וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֹתָדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אֱלֹסָף בֶּן־דְּעֻיָּאל: פ**

מז ולזבחת קודשיתא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן אליסף בר דעואל:

(מח) **בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד:**

מח ביומא שביעאה רבא לכני אפרים אלישמע בר עמיהוד:

(מט) **קֶרְבָּנוֹ קֶעֱרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:**

מט קרבנה מגסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סלתא דפילא במשה למנחתא:

(נ) **כָּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:**

נ כְּזִיכָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלַעִין הִיא דְּדִהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת בּוֹסְמִינָא:

(נא) **כָּרְ אֶחָד בֵּין־כָּקָר אֵיל אֶחָד כְּבִשְׂאֶחָד בֵּין־שָׁנָתוֹ לַעֲלָה:**

נא תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שותה לעלתא:

(נב) **שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:**

נב צפיר בר עזין חד לחטאתא:

(נג) **וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֹתָדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אֱלִישָׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד: פ**

נג ולזבחת קודשיתא תורין תרין דכרי חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קרבן אלישמע בר עמיהוד:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

אליה לשכב אצלָה להיות עמה פרוש לשכב וגו' בפשוטו, להיות עמה שתבגעה ממנו לקרוב בשרו לבשרה ולא רצה, והוא מאמר עמי הודו וכו', ור"ל שאמרו עם רשעים לשון רבים, אולי שפונתם לומר שלא מאשת פוטיפר לבד נשמר אלא מכמה כיוצא בה: תורה מט

(בראשית לט) וחקטאתי לאלהים, והוא מאמר אלי שמע. עוד ירצה על פי דברייהם שאמרו (סוטה לו) שנדמה לו דיקנו של אביו וכו', והו' ידוע כי הוא מראה השכינה כי אביו במקומו לא ידע דבר ואפי' אם עודנו חי, אלא אביר יעקב אלהי ישראל, והוא מאמר אלי שמע, וכפל לומר עוד עמיהוד לרמז מה שאמר הכתוב (שם) ולא שמע

מח) אלישמע בן עמיהוד. ר"ל אמרו (תנחומא) רבי מאיר ור' יהושע בן קרחה היו דורשים את השמות אלישמע בן עמיהוד אלי שמע ולאדונו לא שמע, עמי היה הודו ולא עם הרשעים עד כאן. נראה כי יבנו הכתוב במאמר אלי שמע שטעם שפרש יוסף לא לצד שום מחוש אשר יסובב מהמעשה אלא לצד יראת ה' כאומרו

שיעור יומי ליום שישי י' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – ז – פרשת נשא
קטו
(נד) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לְבָנִי מִנִּשְׁאָה גַּמְלִיאֵל
בְּפָדְהָצוּר:
נד בַּיּוֹמָא תְּמִינָא רַבָּא לְבָנִי מִנִּשְׁאָה גַּמְלִיאֵל
בְּפָדְהָצוּר:

(נה) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
נה קָרַבְנָה מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וּתְלָתִין
סְלָעִין הָוָה מִתְקַלָּה מִזֶּרֶקא חַד דְכֶסֶף
מִתְקַלָּה שִׁבְעִין סְלָעִין בְּסְלָעֵי קוּדְשָׁא
תְּרֻיְהוֹן מֶלֶן סְלֵתָא דְפִילָא בְּמִשָּׁה
לְמִנְחָתָא:

(נו) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:
(נז) פֶּר אֶחָד בֵּין־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֵּין־שִׁנְתּוֹ
לְעֹלָה:
נו בְּזִיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלָעִין הִיא
דְדֵּהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:
נז תּוֹר חַד בְּר תּוֹרִי דְכֶר חַד אֲמַר חַד בְּר
שְׁתֵּה לְעֹלָתָא:

(נח) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:
(נט) וּלְזִבְחַ הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבֵּן גַּמְלִיאֵל
בְּפָדְהָצוּר: פ
נח צִפִּיר בְּר עִזִּין חַד לַחֲטָאָתָא:
נט וְלִזְבִּיכָסַת קוּדְשִׁיא תּוֹרִין תְּרִין דְכֶרִי
חֲמִשָּׁא גְדִי חֲמִשָּׁא אֲמִרִין בְּנֵי שָׁנָא חֲמִשָּׁא
דִּין קָרְבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּר פָּדְהָצוּר:

(ס) בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לְבָנִי בְּנִימָן אֲבִידֹן בֵּין־גְּדַעְנִי:
(סא) קָרַבְנוּ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֶלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה:
ס בַּיּוֹמָא תְּשִׁיעָא רַבָּא לְבָנִי בְּנִימָן אֲבִידֹן
בְּר גְּדַעְנִי:
סא קָרַבְנָה מִגִּסְתָּא דְכֶסֶף חֲדָא מֵאָה וּתְלָתִין
סְלָעִין הָוָה מִתְקַלָּה מִזֶּרֶקא חַד דְכֶסֶף
מִתְקַלָּה שִׁבְעִין סְלָעִין בְּסְלָעֵי קוּדְשָׁא
תְּרֻיְהוֹן מֶלֶן סְלֵתָא דְפִילָא בְּמִשָּׁה
לְמִנְחָתָא:

(סב) כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת:
(סג) פֶּר אֶחָד בֵּין־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֵּין־שִׁנְתּוֹ
לְעֹלָה:
סב בְּזִיקָא חֲדָא מִתְקַל עֶשֶׂר סְלָעִין הִיא
דְדֵּהָב מִלֵּאָה קִטְרֶת בּוֹסְמִיָּא:
סג תּוֹר חַד בְּר תּוֹרִי דְכֶר חַד אֲמַר חַד בְּר
שְׁתֵּה לְעֹלָתָא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

המלכות ממנו באוּמרו (שם טו) קָרַע ה' את ממלכות ישראל מעליך. עוד ירמוז למרדכי אשר אבד ורע עמלק. בן גְּדַעְנִי בן אותו שנגדעה מלכותו של שאול בשבילו: תורה סא

שהוא פָּדָאוּ במה שְׁהִרְאָהוּ דִּקְנּוּ, והוא אוּמרו פָּדְהָצוּר: תורה נה
(ס) אֲבִידֹן בן גְּדַעְנִי. רמז לשאול שהוא אָבִי שֶׁכֶּן קָרָא לוֹ דָּוִד (שמואל א כד) ואָבִי רָאָה גַם רָאָה, דָּן שְׁנִדּוֹן לְגַדַּע

(נד) גַּמְלִיאֵל בן פָּדְהָצוּר. אֲמָרוּ רַז"ל הַנּוֹכְרִים וְזֶה לְשׁוֹנָם גַּמְלִיאֵל, עֲמִי גְמוּלִים טוֹבִים, בן פָּדְהָצוּר פָּדָאֲנִי מִבֵּית הַסֵּהָר עַד כָּאן. וְיִרְמֹז עוֹד עַל זֶה הַדֶּרֶךְ גַּמְלִיאֵל שִׁיּוֹסָף אֲמַר כִּי גַּמְלוּ ה' חֲסִידִים טוֹבִים בְּעַד הַמַּעֲשֶׂה הַגָּם

(סד) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

סד צִפִּיר בַּר עֵזִין חַד לְחַטָּאת:

(סה) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה בָּבָשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
אֲבִידוֹן בֶּן־גִּדְעָנִי: פ

סה ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנא חמשא
דין קרבן אבידון בר גידעוני:

(סו) בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לְבָנִי הֵן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־
עֲמִישַׁדִּי:

סו ביומא עשיראה רבא לבני דן אחיעזר בר
עמישדי:

(סז) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

סז קרבנה מגסמא דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלמא דפילא במשה
למנחתא:

(סח) כֹּהֵן אֶחָת עֹשֶׂהָ זֶהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

סח בזיקא חדא מתקל עשר סלעין היא
דזהב מליא קטרת בוסמאי:

(סט) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד בָּבָשׁ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

סט תור חד בר תורי דבר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

(ע) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

ע צִפִּיר בַּר עֵזִין חַד לְחַטָּאת:

(עא) וּלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתִידִים חֲמִשָּׁה בָּבָשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדִּי: פ

עא ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרי
חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנא חמשא
דין קרבן אחיעזר בר עמישדי:

(עב) בַּיּוֹם עֲשִׂיתִי עֹשֶׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנִי אֲשֶׁר פָּגְעִיאל
בֶּן־עֶכְרֹן:

עב ביומא חד עשר יומין רבא לבני אשר
פגעאל בר עכרון:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(סו) אֲחִיעֶזֶר בֶּן עֲמִישַׁדִּי. אולי שרמו
לשמשון, ואומר אֲחִי ירמו לרוח
ה' שהיתה עמו דכתיב (שופטים יד) וַתִּצְלַח
עָלָיו רוּחַ ה', ויכנה בשם אֲחִי על דרך
אומר (תהלים קכב) לִמְעַן אֲחִי וְרָעִי, עֶזֶר
שהיה ה' בעזרו נגד אויביו, ואמר בֶּן
עֲמִישַׁדִּי ירמו לאחר שנקרו פלשתים
את עיניו וקרא לה' והיה עמו ונקם
מאויביו: תורה סו

כאשר עד כאן. ומצינו שברכת הבנים
תסבב משכנות הקדשה, וזה לך האות
אֶרֶן התורה אשר חנה בבית עובד
אָדום הגנאי וכו' (ברכות סג), והוא מאמר
פָּגְעִי אֵל שפגע בו אֵל אשר מנה נתברך
בבנים, ואומר בֶּן עֶכְרֹן ירמו לעבירות
הבתולים מבנותיהם כמאמרם ז"ל
(תדאר פ"ט) שלא היה להם דם
בתולים: תורה עג

(עב) פָּגְעִיאל בֶּן עֶכְרֹן. ירמו על פי
דבריהם (ספרי ח"ב פסקא שני"ח) שאֲשֶׁר
הגיד לֵאחָיו מַעֲשֵׂה רָאוּבֵן ונִנְפֹּוהוּ
וּכְשֶׁהוּדָה רָאוּבֵן הוּדוּ לְדָבְרִי אֲשֶׁר
נִקְרְבוּהוּ. והוא מאמר פָּגְעִי אֵל פְּרוֹשׁ
פָּגְעוּ אֵלָיו אֲחָיו אַחֵר שֶׁעֲכְרוּהוּ:
עֹזֵר יִרְצֶה. על דרך אומרם ברוך מְבָנִים
אֲשֶׁר. וְאָמְרוּ רַ"ל (שם) וְזֶה לְשׁוֹנָם
אֵין לָךְ בְּכָל הַשְּׁבָטִים שְׁנַתְּבָרְךָ בְּבָנִים

עג קרבנו מגסתא דכסף תדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

עד בזיקא תדא מתקל עשר סלעין היא
דדבה מליא קטרת בוסמיא:

עה תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

עו צפיר בר עזין חד לחטאתא:

עז ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא
גדיי חמשא אמרין בגי שנא חמשא דין
קרפן פגעיאל בר עכרן:

עח ביומא תרי עשר יומין רבא לבגי נפתלי
אחירע בר עינן:

עט קרבנה מגסתא דכסף תדא מאה ותלתין
סלעין הנה מתקלה מזרקא חד דכסף
מתקלה שבועין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סלתא דפילא במשה
למנחתא:

פ בזיקא תדא מתקל עשר סלעין היא דדבה
מליא קטרת בוסמיא:

פא תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר
שתה לעלתא:

פב צפיר בר עזין חד לחטאתא:

פג ולנכסת קודשא תורין תרין דכרי חמשא
גדיי חמשא אמרין בגי שנא חמשא דין
קרפן אחירע בר עינן:

(עג) קִרְבָּנוֹ קֶעֱרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מִלֵּאִים סֹלֶת בִּלְוִלָה בַּשֶּׁמֶן לַמִּנְחָה:

(עד) כֹּה אֶחָת עֲשֶׂה זֶה בְּמֵלֶאכֶת קִטְרֶת:

(עה) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

(עו) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

(עז) וּלְזִבְחֵה שְׁלָמִים בֶּקָר שְׁנֵים־אֵילִם חֲמִשָּׁה עֹתָדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן פִּגְעִיָּאל
בֶּן־עֶכְרָן: פ

(עח) בַּיּוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי נִפְתָּלִי אַחִירֵעַ
בֶּן־עֵינָן:

(עט) קִרְבָּנוֹ קֶעֱרַת־כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִים סֹלֶת בִּלְוִלָה בַּשֶּׁמֶן
לַמִּנְחָה:

(פ) כֹּה אֶחָת עֲשֶׂה זֶה בְּמֵלֶאכֶת קִטְרֶת:

(פא) פֶּר אֶחָד בֶּן־בֶּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ
לְעֹלָה:

(פב) שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:

(פג) וּלְזִבְחֵה שְׁלָמִים בֶּקָר שְׁנֵים־אֵילִם חֲמִשָּׁה עֹתָדִים
חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אַחִירֵעַ
בֶּן־עֵינָן: פ

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס. אברמוביץ

בערך חלקו. והיתה עינו מלאה מחלק
שנפלה בגורלו: תורה עט

בימים בדיגים בפרגיות ומלא ברבת ה'
ים גינוסר עד כאן. והוא מאמר אחי
רע פרוש שחלק אחיו היה בעיניו רע

עח) אחירע בן עינן. ירמזו על דרך
מאמרם ז"ל (ספרי שם) בפסוק שבע
רצון מלמד שהיה נפתלי שמח בחלקו

♦ שבת קודש י"א סיון ♦

פד דא חֲנֻכַּת מִדְּבָרָא בְּיוֹמָא דְּרַבִּי יְהוֹה מִן
רַבְרָבִי יִשְׂרָאֵל מְגִיִּסִי כִּסְפָּא תְּרֵמָא עֲשָׂרִי
מִזְרְקִי כִּסְפָּא תְּרִין עֲשָׂר בְּזִיכִי דְּדִהְבָּא
תְּרֵמָא עֲשָׂרִי:

(פר) זאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ מֵאֵת
נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל קָעֵרֶת כֶּסֶף שְׁתֵּים עָשָׂר מִזְרְקִי
כֶּסֶף שָׁנִים עֶשֶׂר בַּפֹּת זָהָב שְׁתֵּים עָשָׂר:

לְמַדְנוּ שְׁנֵים עָשָׂר בְּיוֹם. וְיָמָּה תִּלְמוּד-לוֹמַר: "בְּיוֹם
הַמָּשָׁח אֹתוֹ"? בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר – הַקָּרִיב. קָעֵרֶת כֶּסֶף
שְׁתֵּים עָשָׂר • (ספרי במ"ד) הֵם הֵם שֶׁהִתְנַדְּבוּ וְלֹא אָרַע
בָּהֶם פָּסוּל.

כ"י • בְּיוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ • בּוֹ בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר הַקָּרִיב,
וְיָמָּה אֲנִי מְקַיֵּם "אֲחֵרֵי הַמָּשָׁח"? שְׁנֵים עָשָׂר תִּחְלֶה
וְאַחֲרֵיכָּךְ הַקָּרִיב, אוֹ "אֲחֵרֵי הַמָּשָׁח" – לְאַחֵר זְמַן,
וְלֹא כֹּא לְלִמּוּד "בְּיוֹם הַמָּשָׁח" אֲלֵא לֹמַר שְׁנֵים עָשָׂר
בְּיוֹם? כְּשֶׁהָיָה אוֹמֵר (ויקרא ז): "בְּיוֹם מָשַׁחוּ אֹתָם",

פֶּה מֵאָה וּתְלָתִין סְלַעִין הָיָה מִחֻקְלָא
דְּמִגִּיסְתָּא חֲדָא דְּכִסְפָּא וְשִׁבְעִין דְּמִזְרְקָא
חֲדָא כֹּל כֶּסֶף מְנִיָּא תְּרִין אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה
כִּסְלָעִי קוּדְשָׁא:

(פה) שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקָּעֵרָה הָאֶחָת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים
הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אֲלָפִים וְאַרְבַּע
מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים וְגו' • (ספרי) לְמַדְךָ שֶׁהָיָה כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ
מְכֻנָּה בְּמִשְׁקָלָן, שׁוֹקֵלֵן אֶחָד אֶחָד וְשׁוֹקֵלֵן כָּלֵן
כְּאֶחָד, לֹא רַבָּה וְלֹא מַעֲט.

כ"י • שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקָּעֵרָה הָאֶחָת וְגו' • מֵה
תִּלְמוּד-לוֹמַר? לְפִי שְׁנֵים עָשָׂר: "שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ", וְלֹא פִירַשׁ בְּאִיזוֹ שֶׁקֶל, לְכַךְ חֲזַר וּשְׁנֵים עָשָׂר
כָּאֵן וְכָלֵל בְּכָלֵן "כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ".

פו בְּזִיכִי דְּדִהְבָּא תְּרֵי עֲשָׂרִי מִלֵּין קִטְרֵת
בוֹסְמִיָּא מִתְקַל עֲשָׂר סְלַעִין הָיָה מִחֻקְלָא
דְּבִזִּיקָא כִּסְלָעִי קוּדְשָׁא כֹּל דְּהָב בְּזִיכָּא
מֵאָה וְעֶשְׂרִין:

(פו) בַּפֹּת זָהָב שְׁתֵּים עָשָׂר מִלֵּאֵת קִטְרֵת עֲשָׂרָה
עֲשָׂרָה הֶכֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל-זָהָב הַבַּפֹּת עֲשָׂרִים
וּמֵאָה:

אֶחָת שֶׁל כֶּסֶף וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלִי זָהָב, וְשֶׁקֶלִי
זָהָב אֵין מִשְׁקָלָם שׁוֹה לְשֶׁל כֶּסֶף? תִּלְמוּד-לוֹמַר
"בַּפֹּת זָהָב" – שֶׁל זָהָב הָיוּ (ספרי).

כ"י • בַּפֹּת זָהָב שְׁתֵּים עָשָׂר • לְמָה נֶאֱמַר? לְפִי
שְׁנֵים עָשָׂר "כֶּף אֶחָת עֲשָׂרָה זָהָב" – הִיא שֶׁל זָהָב
וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלִים שֶׁל כֶּסֶף. אוֹ אֵינוֹ אֲלֵא כֶּף

פז כֹּל תּוֹרֵי לְעֻלְתָּא תְּרֵי עֲשָׂר תּוֹרִין דְּכָרִין
תְּרֵי עֲשָׂר אֲמִרִין בְּגִי שְׁנָא תְּרֵי עֲשָׂר
וּמִנְחָתָהוֹן וְצִפְיֵי בִר עֲזִין תְּרֵי עֲשָׂר
לְחֻטָּאתָא:

(פז) כָּל-הַבֶּקֶר לְעֹלֹה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם
שְׁנֵים עָשָׂר כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם
וְשִׁעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחֻטָּאת:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

יִמְצָא בָּהֶם הַדְּרָגוֹת זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה
כִּי נִחְשׁוֹן גְּדוֹל מִכָּלֵן: תּוֹרָה פֶּה
(פו) כֹּל הַבֶּקֶר לְעֹלֹה. אָמַר לְשׁוֹן יְחִיד,
לוֹמַר כִּי גִדַּר אֶחָד לְכָלֵן. וְכֵן אָמַר
בְּקֶרֶב זִבְחַ הַשְּׁלָמִים לְשׁוֹן יְחִיד לְטַעַם
זֶה עֲצָמוֹ: תּוֹרָה פֶּה

הַמִּזְבֵּחַ, וְהָיָה מֵאֲמַר מֵאֵת נְשִׂאֵי פִּרוּשׁ
מֵאֵתָם הָיָה הַמַּעֲשֶׂה וְלֹא הִצְרָכּוֹ לְהִגִּיעַ
מִהוּזִילָת, וְרַ"ל אָמַרוּ (ספרי ח"א נ"ג) שֶׁכֹּא
לוֹמַר שֶׁשׁוּוֹ כָּלֵן בְּמִצְוָה אֶחָת וְזָכוּת
אֶחָד עַד כָּאֵן. פִּרוּשׁ אוֹמֵרָם זָכוּת אֶחָד
הוּא בְּעִנְיַן הַקֶּרֶבֶן הָאֲמוּר בְּעִנְיָן, אֲבָל

(פר) בְּיוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ וְגו'. כָּאֵן הִצְדִּיק
דְּבָרֵנוּ שֶׁכְּתִבְנוּ לְמַעְלָה כִּי כָּלֵן
הַקָּרִיבוּ יְחִיד בְּיוֹם אֶחָד אֲלֵא שֶׁנִּסְדְּרָה
נִדְּבָתָם אֶחָד לְיוֹם:
מֵאֵת נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל. צָרִיף לְדַעַת לְמָה
הִצְרָף לוֹמַר כֵּן. וְאוּלַי שִׁישְׁבַח
הַכְּתוּב אוֹתָם שֶׁמַּעֲצָמָן עָשׂוּ חֲנֻכַּת

(פח) וְכָל בֶּקָר וַיִּבַּח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה פָּרִים
אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְרִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁשִׁים
זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשָּׁח אֹתוֹ:

(פט) וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל־אַהֲל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע
אֶת־הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אָרֶן
הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוֹבִים וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ: פפפ

פח וְכָל תּוֹרֵי לְנִכְסֵי קוֹדֶשֶׁיָא עֶשְׂרִין
וָאַרְבָּעָה תּוֹרִין דְּכָרִין שְׁתִּין גְּדָנָן שְׁתִּין
אִמְרִין בְּגֵי שָׁנָה שְׁתִּין דָּא חֲנֻכַּת מִדְּבָחָא
בְּתֵר דְּרַבִּינָא יְתֵה:

פט וכד עליל משה למשכן זמנא למלא
עמה ושמע ית קלא דמתמלל עמה מעלוי
כפרתא די על ארונא דסדודתא מבין תרין
כרוביא ומתמלל עמה: פ פ פ

שְׁנֵי הַכְּרוֹבִים, וּמִשָּׁם יָצָא לְאַהֲל מוֹעֵד. מִדְּבַר • כְּמוֹ
"מִתְדַּבֵּר". כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַעֲלָה לֹא מֵרָא: מִדְּבַר בֵּינוּ
לְבֵין עַצְמוֹ, וּמִשָּׁה שׁוֹמֵעַ מֵאֱלֹוֹ. וַיְדַבֵּר אֱלֹוֹ • (ספד)
לְמַעַט אֶת אֶהֱרֹן מִן הַדְּבָרוֹת. וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל •
יָכוֹל קוֹל נְמוּדָה? תְּלֻמוּד־לֹאמֵר: "אֶת־הַקּוֹל", הוּא
הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינִי, וַיִּשְׁמָעֵהּ לְפָתַח הָיָה נִפְסָק
וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לְאַהֲל • (במדבר רבה):

אִמְרָה נִפְשִׁי. וַיֵּשׁ לְהַעִיר, שִׁי'שְׂרָאֵל הוּא רָאשֵׁי תְבוּת יֵשׁ
שְׁשִׁים רְבּוּא אוֹתִיּוֹת לְתוֹרָה, הֵינּוּ שְׁכָל אֶחָד יֵשׁ לוֹ אוֹת
בְּתוֹרָה. וְהַדְּבַר נִרְמָז כָּאן: לְכָל יְהוּדֵי יֵשׁ חֵלֶק בְּתוֹרָה
שִׁי'מִדְּבַר אֱלֹוֹ בְּלִבָּהּ.

כִּי אֵילֹו הָיָה נִמְשָׁךְ גַּם לְאַחֲרֵי מִתֵּן תּוֹרָה, הָיָה זֶה שׁוֹלֵל אֶת
עֲנִין הָעֲבוּדָה הַתְּלוּיָה בְּבַחֲרֵתָם הַחֲפָשִׁית שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
כִּי בְּהַגְלֹות הַקּוֹל גְּדוֹל' 'אֲנֹכִי הֵנִי' - אֶלְקִיךָ - אֵין מְקוֹם
לְבַחֲרֵהּ בְּאִפְּן הַפְּכִי,
- כֵּן הוּא גַם בְּהַפְּסָקוֹת הַקּוֹל שֶׁבִּמְשָׁכָן (בְּמְקוֹם) שִׁי'הוּא
הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינִי: אֵילוֹ הָיָה קוֹלוֹ וְדַבּוּרוֹ שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא נִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם (בְּקִבְעוֹת וּבְתַמִּיּוֹת) גַּם
מִחוּץ לְאַהֲל מוֹעֵד, הֵרִי אִזְּ הָיָה נַעֲשֶׂה הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּבַחֲרֵת
אֶהֱל מוֹעֵד, וְלֹא הָיָה מְקוֹם וְאִפְשָׁרוֹת לְבַחֲרֵהּ חֲפָשִׁית.
וְעוֹד: נִתְאַוָּה הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה
בְּתַחְתּוֹנִים דְּזָקָא, הֵינּוּ שִׁדְּזָקָא "תַּחְתּוֹנוֹן" כְּזֶה שֶׁמִּצַּד־עַצְמוֹ
אֵין בּוֹ (בְּגִילוּי) קוֹלוֹ וְדַבּוּרוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, יִמְשִׁיכוֹ
וַיִּגְלוּ בּוֹ אֶת קוֹלוֹ יִתְבָּרַךְ, וַיַּעֲשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם
לְדִירָה לוֹ יִתְבָּרַךְ.

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן. חסלת פרשת נשא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפ - רפב

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

מתדבר, לצד שהקול הוא עצמו הדבור
יצדק לאמר כסדר זה, והמשפיל יבין:
חסלת פרשת נשא

פי זה ישבתי כל תבת לאמר האומר
בדבורי ה' והוא אומר הקול מדבר
אליו פרוש קולו של הקדוש ברוך הוא
מדבר לו, והגם שהתבה דגושה כמו

(פט) הקול מדבר אליו. לפי מה
שכתבנו במקומות אחרים (שמות
כ' א'), כי דבור היוצא מזה היתה נוצר
ממנו מלאך והוא המדבר לנביא, ועל

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראווי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ה' סיון פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד	יום רביעי - ח' סיון פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שני - ו' סיון פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח	יום חמישי - ט' סיון פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד
יום שלישי - ז' סיון פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג	יום שישי - י' סיון פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט
שבת קודש - י"א סיון פרק כ מפרק ס עד סוף פרק סה	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ה' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, והנה ענין אהבה זו... עד עמ' עו, שית' במקומה.

ליקוטי חלק שני אמרים

לעיל, שהיא שלחבת העולה מאליה, – ואין היא אהבה
 שיוצרים אותה, לא שיש לשון ציוי ומצוה כלל, ולא עוד,
 – לא זו בלבד שמדריגת אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור
 עלידי התבוננות, שלכן לא מתאים לגביה לשון ציוי, אלא
 שהיא – אהבה זו היא
 מתן שכן של צדיקים,
 למעם מעין עולם הקא
 על לבך כדי שיש תבא לאהבה 12 בעולם הזה, – העולם
 את ה' כדאיתא בספרי ע"פ זה. 13 הבא הוא הרי הענין של
 והנה על אהבה זו השנית שיש לשון 14 "נהנין מזיו השכינה" –
 מצוה וציוי דהיינו לשום לב ודעתו 15 תענוג מאלקות, ומוזה
 בדברים המעוררים את האהבה אבל 16 נהנים צדיקים בעולם הזה,
 כאהבה ראשונה שהיא שלחבת העולה 17 באהבה זו, ששליה – על
 מאליה לא שיש לשון ציוי ומצוה כלל 18 ולא עוד אלא שהיא מתן שכן של
 מדריגת אהבה זו, 19 צדיקים למעם מעין עו"הב בע"ה 20 נאמר: "עבודת מתנה
 שעליה נאמר עבודת מתנה אתן את 21 אתן את בהנתיבם" 13, –
 כהונתכם כמו שיתב' במקומה 22 שישנו אופן עבודה שבא
 כמתנה מלמעלה, כמו שיתבאר במקומה – היכן שמדובר
 אודות מדריגת אהבה בתענוגים. להלן מסיים רבנו חזקן את
 אשר התחיל להסביר במה מתבטאת מעלת "חנוך לנער על פי
 דרכו", עד ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה", כלומר, כש"זקין",
 כשיגיע למדריגה עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה שהיא
 ענין של "חנוך לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי
 הביאור בקצרה הוא: למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה
 עלידי התבוננות, היא בבחינה של "חינוך" (דרך העבודה של
 "נער" שכל אחד יכול להגיע אליה) בהשוואה למדריגה
 העליונה יותר של אהבה, שהיא עצמותית ותמידית (והשייכת
 לצדיקים בלבד) – הרי יש בה (באהבה של "חינוך") מעלה, שגם
 כשנמצא במדריגת צדיק, הכוללת מדריגת האהבה העליונה
 יותר – עליו להזדקק גם אז לאהבה של "חינוך" הבאה עלידי
 התבוננות. שכן, גם בצדיק יכול להיות אי-פעם, שהמדריגה
 העליונה שלו באהבה בתענוגים לא תהיה אצלו בגילוי, במיוחד
 משום שכשעולים ממדריגה למדריגה, נדרש, לפני שמגיעים
 למדריגה העליונה יותר, לסגת מהמדריגה הקודמת, וזאת כדי
 שהיא לא תפריע להגיע למדריגה העליונה יותר – ואז,
 כשחסרה לו המדריגה שלו באהבה, הוא עובד את ה' במה
 שנשאר לו ממדריגת האהבה הראשונה שלו, האהבה של
 "חינוך" הבאה עלידי התבוננות, בה "התחנך" לפני שהגיע
 למדריגת צדיק.

1 והנה, ענין אהבה זו – האהבה הבאה מהתבוננות, רצה
 2 משה רבנו עליו השלום למע – לטעת, בלב כל ישראל,
 3 בפרשה: "ועתה ישראל וגו'", בפסוק: "הן לה' אלהיך
 4 השמים וגו' – בפסוק זה מדובר אודות גדלות ה' ובפסוקים
 5 הבאים אחריו מובאים
 6 ענינים המראים על
 7 אהבתו הגדולה של
 8 הקב"ה לבני ישראל: רק
 9 באבותיך חשק וגו',
 10 ומלתם וגו', בשבעים
 11 נפש וגו', – ירדו אבותיך
 12 מצרימה ועתה שמך ה'
 13 אלקיך ככוכבי השמים
 14 לרוב, דבר הדורש, כפי
 15 שהפסוק אומר להלן, את
 16 הענין של: ואהבת וגו' 8.
 17 – להגיע לאהבת ה'. ולכן
 18 סיים דבריו – בפרשה זו, על אהבה זו: "אשר אנכי מצוה
 19 אתכם לעשותה", – שלכאורה לא מובן, כיצד מתאים לומר
 20 על אהבה – שהיא רגש שבלב – לשון עשייה? – אלא, מפני
 21 שמדובר על אהבה הבאה מהתבוננות, עליה מתאים הלשון
 22 "לעשותה", משום, שהיא אהבה עשויה בלב, עלידי הבנה
 23 והדעת – ההבנה והעמקה, בדברים המעוררים את האהבה.
 24 – ברם, לכאורה אפשר לשאול: מכיון שיש לעורר אהבה זו
 25 עלידי התבוננות, היה על הפסוק להורות בתחילה שצריכים
 26 להתבונן? מעיר רבנו חזקן מיד, שאכן: ועל זה צוה כבד תחלה
 27 בפרשה ראשונה של "קריאת שמע": "והיו הדברים האלה
 28 אשר אנכי מצוה היום על לבך 10, כדי שעלידיך תבא
 29 לאהבה את ה', כדאיתא – כפי שמובא בספרי על פסוק
 30 ה' 11. והנה, על אהבה זו השנית – הבאה מהתבוננות, שיש
 31 לשון מצוה וציוי, – כלשון הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם
 32 לעשותה לאהבה", שהרי, לכאורה, לא מתאים להשתמש לגבי
 33 אהבה זו בלשון של ציוי, כיון שאהבה היא הרי רגש הלב,
 34 וממנה נפש: אם יש לו רגש זה, מיותר הרי הציוי; ואם חסר לו
 35 רגש זה, מה יועיל הציוי? – ברם, לגבי אהבה זו מכיון שהיא
 36 באה מהתבוננות, מתאים להשתמש בלשון ציוי: ציוי שיתבונן
 37 ויעורר את האהבה. דהיינו – כלומר, כוונת הציוי היא: לשום
 38 לב ודעתו בדברים המעוררים את האהבה. אבל באהבה
 39 ראשונה, – לגבי מדריגת האהבה הראשונה אודותה דובר

7. עקב י, יב – יד – טו – טז – כד. 8. שם יא, א. 9. יא, כב. 10. ואחזקן ו, ו. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"י מובנים דברי הספרי הסתומים שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך – מה מוסיף בזה על מש"נ (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל לבבך וק"ל". 12. קרח יח, ז. 13. על הפירוש שבחינת כהונה כעבודת האדם היא מדריגת אהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם כן הוא – ויל"ע אגה"ק רס"ח".

יום שני ו' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, אך הנה ידוע... עד עמ' עו, יתברך וית':

מכל האדם בעבודתו, כי נשאר בה - בעבודתו, בחינת
רשימו - רושם, ממדרגתו הראשונה. אך עקרה - עיקר
עבודתו באה אז מאהבה שנתחנך והרגל בה מנעוריו, במרם
- לפני, שהגיע למדרגת צדיק. - ולמדרגה העליונה יותר של
אהבה; שאז היתה עבודתו
באהבה הזו הבאה
מהתבוננות, האהבה של

ליקוטי חלק שני אמרים

ולא לגבי שאר כל אדם ה"ו שאעפ"כ 11 "חינוך" - הנה גם כעת
הוא למעלה מכל האדם בעבודתו כי 12 עיקר עבודתו הוא באהבה
נשאר בה בחי' רשימו ממדרגתו 13 זו. וזהו שפיתוב: "גם כי
הראשונה אך עיקרה מאהבה שנתחנך 14 וזהו רגל בה מנעוריו, במרם
למדרגת צדיק וז"ש גם כי יזקין וגו'. 15 מחנכים את ה"נער". - לא
והנה ראשית הדברים המעוררים האהבה 17 נאמר "גם בזקנתו לא יסור
והיראה ויסודו היא האמונה הטהורה 18 ממנה", שגם כשיהיה
ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך וית': 19 קשיש לא יסור מהדרך בה
נתחנך, אלא כתוב כי 20 יזקין" - כשהוא בתהליך

של התבגרות, כלומר: בהליכתו ועליתו ממדרגה למדרגה, 21
ובהיותו בין מדרגה אחת לשניה (שזה "כי יזקין", שהוא
בתהליך של התבגרות ושל התעלות למדרגה עליונה יותר) - 22
לא יסור אז מהדרך (מהאהבה) בה נתחנך בנערותו. וזהו, 23
ראשית הדברים המעוררים האהבה והיראה ויסודן - 24
אהבה ויראה הן הרי, כאמור, השורש והיסוד לעבודת ה', 25
וראשית ויסוד האהבה והיראה, 26 היא האמונה הטהורה
ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך ויתעלה: - "אחדותו" היינו 27
מה שכל הנבראים מאחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. - אמונה 28
טהורה, היינו ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה 29
מהשכל ונתפסים בכוח האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח 30
האמונה לתפוס מה שלמעלה מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול 31
לתפוס ו"לוקחים" אותו באמונה, אין זו תפיסה בחוש ובכוח 32
הנכון, כי "כל חוש תופס מוחשו": על שכל "לקחת" ענינים של 33
שכל, ועל אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה מהשכל. וכיוון 34
שבענינים שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר להבין אותם 35
- אין זו אמונה טהורה. דוקא כשבשכל מבינים מה שניתן 36
להבנה, והאמונה היא רק במה שלמעלה מהבנה, או היא 37
אמונה טהורה. כמו בענין אחדות ה', שישנם בו ענינים שהשכל 38
יכול וצריך להבין אותם, וישנם בו ענינים שהם למעלה מהבנה, 39
צריכים איפוא להסביר את הענינים שביכולת השכל להבין, 40
כדי שהאמונה תהיה טהורה ונקיה רק בענינים שלמעלה
מהבנה.

1 אך הנה ידוע ליודעים, טעמא דקרא מאי דכתיב: - טעם
2 הפסוק מה שנאמר: "כי שבע יפול צדיק וקם" 14, - שגם
3 בצדיק שייך ענין ה"נפילה", שהוא נופל ממדרגתו ועולה לאחר
4 מכן שוב - כך, שישנו זמן שאין הוא במדרגת אהבה בתענוגים,
5 ובפריט - שמצד סדר
6 העבודה נדרש שבזמנים
7 מסויימים לא יעמוד
8 הצדיק במדרגתו, מפני 1
9 שהאדם נקרא "מהלך" 2
10 ולא "עומד", - האדם 3
11 נקרא "מהלך", הוא הולך 4
12 ועולה 5
13 למדרגה, ובאופן 6
14 שהמדרגה אליה הגיע 7
15 היא באין-ערוך למעלה 8
16 מהמדרגה הקודמת, וזו 9
17 ענינו האמיתי של 10

18 "מהלך", ולא "עומד" הנמצא תמיד במדרגה אחת, או גם
19 כשהעליונות של המדרגה השניה היא ביחס מסויים למדרגה
20 הראשונה, שאז לא נדרש (כפי שיוסבר להלן) שלפני שהוא
21 מגיע למדרגה השניה, הוא מוכרח לסור ממדרגתו הראשונה.
22 להיפך, המדרגה הראשונה מסייעת למדרגה השניה. ואילו
23 ב"מהלך" אמיתי, ההולך ועולה ממדרגה אחת למדרגה שניה,
24 שהיא עליונה שלא בערך - מפריעה אז המדרגה הראשונה
25 למדרגה העליונה השניה, ולכן מן ההכרח שיסור לגמרי
26 ממדרגתו הראשונה, כדי שיוכל להגיע למדרגה השניה 15,
27 וצריך - האדם המהלך, ללכת, במדרגה למדרגה,
28 ולא לעמוד במדרגה אחת לעולם, - שכאמור, גם
29 כשהמדרגה (העליונה) השניה היא בערך למדרגה הראשונה,
30 הן נקראות שתייהן מדרגה אחת, ובין מדרגה למדרגה טרם
31 שגיע למדרגה עליונה ממה, הוא בבחינת "נפילה"
32 במדרגה הראשונה. - כך, שאז אין לו את מדרגתו הגבוהה
33 של אהבה בתענוגים. אך "כי יפול לא יוטל" כתיב 16, - גם
34 כשהוא נופל, אין הוא ניטל לגמרי מעבודתו, ואינה נקראת
35 נפילה - מה שאמרים "כי יפול" ו"שבע יפול צדיק", שלפעמים
36 הצדיק הוא במצב של נפילה, אין זה נקרא נפילה, אלא לגבי
37 מדרגתו הראשונה, - בהשוואה למדרגתו המעולה הקודמת
38 לפני ה"נפילה", זה נקרא נפילה, ולא לגבי שאר כל אדם
39 חס-ישראל, - שיהיה חלילה למטה מאלה שאינם במדרגת
40 צדיק, שאח-על-פירבן - למרות ה"נפילה" שלו, הוא למעלה

14. משלי כד, טז. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בדוגמא דר"ז צם דלישכח בבלי כו' (ב"מ פה, א). 16. תהלים לו, כד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"מ (קצת) הפי' גם בפלח הרמון, אלא שלפ"ז זהו סותר הנ"ל - שבאים ע"י הבינה ודעת כו' (היפך, דאמונה, ובפרט - טהורה), או ע"י האהבה העליונה - (דרך באבותיך גו'). - וכנראה הפי' שצ"ל האמונה הטהורה ביחודו כו' (יחוד ויחודות וכו'. שבא לבארם עתה) ואין מעוררת האהבה כו' ? ע"י הבינה ודעת ככ"ז (ושאעפ"כ באבותיך חשק גו' והוא חייו כו') וכו'. ולפ"ז הפי': 'ראשית הדברים' - שכמה 'דברים' ישנם (שה' חייו, גדלות ה' וכו' - כדלעיל) וראשית כולם האמונה כו'.

יום שלישי ז' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 152, שער היחוד והאמונה... עד עמ' 152, ימי בראשית.

שער היחוד והאמונה

נאמר מכבר, לפני כמה אלפים שנה⁴⁰ – כדכתיב: – כמו⁴¹ שכתוב⁴²: "ודבר אלהינו יקום לעולם", "ודבריו חיים וקיימים לעד בו"⁴³ – ולא זו בלבד שהדברים מתייחסים לנברא כמו "בשמים", הקיים תמיד (השמים וצבא השמים שמש וירח בו⁴⁴ "קיימים באיש"⁴⁵ כל פרט שבהם קיים תמיד) – אלא גם צבא הארץ (ה"קיימין במין"⁴⁶ המין בלבד קיים, ואילו הנבראים הפרטים מתחלפים) מן ההכרח שבכל נברא תתקיים תמיד החיות האלקית שבראה אותו, ותיצור ותחיה אותו מחדש, כפי שהדבר הוא לגבי "שמים", שהדיבור מוכרח לעמוד בו תמיד, כפי שהוא מבאר להלן, כי אלו היו האותיות – של המאמר האלקי שברא את השמים, מסתלקות ברנע חסד ושלום וחוירות למקורן – לאותה דרגה באלקות

שממנה באות האותיות, היו כל השמים – כל הרקיעים, אין ואפס ממש, והיו בלא היו כלל, וכמו קדם מאמר יחי רקיע בו⁶⁷ ממש – שאז לא הייתה קיימת כלל שום מציאות של רקיע, כך גם עתה לא היתה קיימת שום מציאות של רקיע אילו האותיות היו מסתלקות ממנו. להלן מסביר רבנו הזקן, שהדברים אמורים לא רק לגבי רקיע, אלא כך הדבר גם בכל הנבראים: וכן בכל הנבראים שבכל העולמות עליונים ותחתונים, ואפילו ארץ הלוז הגשמית ובהינת דומם ממש, – הדברים הדוממים שבהם לא נראית שום תנועה של חיות ושל רוחניות, גם לא החיות הנראית ב"צומח" כשגדל מקטן לגדול, ואילו ב"דומם", כמו אדמה, אבנים וכדומה, לא נראית שום חיות, אלא חומר בלבד – אף-על-פי-כן גם ב"דומם" קיים תמיד הכוח האלקי שברא אותו, אלו היו מסתלקות ממנה ברנע חסד ושלום האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת

שער היחוד והאמונה¹ (השורות דלהלן, משמשות כמבוא ל"שער היחוד והאמונה")² להבין מעט מועד מה שכתוב בוהר, ד"שמע ישראל בו"³ – הוא יחודא עלאה, ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"⁴ – הוא יחודא תתאה. – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תוכן שער היחוד והאמונה הוא" – להבין, ולו במעט משהו ממה שכתוב בוהר (ח"א יח, א. יב, א. ועוד), ש"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" הוא האופן העליון ביותר בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (המלה "ועד" בחילופי אותיות היא "אחד", כנאמר בוהר, הוא האופן התחתון יותר בהבנת אחדות ה', להבין, איך יתכנו שני אופני הבנה באחדות ה', עליון ותחתון, וביאורם –

פרק א. כתוב²⁵: "ודעת היום והשבת אל לבך, כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת – אין עוד"²⁶ – פירושו הפשוט של הפסוק הוא, שאין א-ל נוסף בשמים ממעל ועל הארץ ומתחת לארץ. וצריך להבין: וכי תעלה על דעתך שיש אלהים נשרה – שריו במים מתחת לארץ, שצריך להזהיר בלבך "והשבת אל לבך"? – כלומר, להתבונן היטב ולשים לב כי אין הדבר כך? הנה, בתיב³²: "לעולם, ה', ה'ך נצב בשמים", ופרש הפעל-שם-מוזכר³³: "לעולם, הסביר באריכות, ובביאור באופן של הפצה³⁴ שפירוש הפסוק הוא: כי "דברך" – של הקב"ה, שאמרת. יחי רקיע בתוך המים וגו'" – שמדיבור ואותיות אלו נברא רקיע השמים, תבות ואותיות אלו, הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים, ומלגשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם, – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ול"ק – שהדבר

והוא ע"ד מ"ש כ"פ ל"ג 'כשיעמיק בו' באמונה בו' באמונתו ביחוד ה' בו' כל התרי"ג מצות. ועד"ז באגה"ק להצ"צ (דרמ"צ סוף ע' 226): אמונת ה' אחד בו' אך כדי שיבוא... בגילוי בו' ע"י התבוננות בו' (עיי"ש). ועיי"ג"כ הקדמה לשער האמונה (ע' 14): ואחר חיווק האמונה בו' התבוננות ביוח"ע ויחוד' בו' אהוי"ר בו". 1. ואתחנן ד, לט. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה בא בהמשך לקודמו אתה הראת (בעת מ"ת), שאז וידבר גו' (ד, יב) פן תשחיתון גו' (- מלמטה מטה) דגה אשר במים מתחת לארץ (ועד למעלה) תשא עיניך השמימה גו". 3. תהלים קיט, פט. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמוכא בלקו"ת ר"פ אחרי שנקודת הענין היא במד"ת" [על הפסוק]. 5. ישע"י מ, ח.

- 1 הָאָרֶץ בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית – בתחילת בריאת העולם, הִיְתָה
2 – הארץ, חֲזוּרָה לְאֵין וְאָפֶס מִמֶּשׁ, כְּמוֹ לִפְנֵי שֵׁשֶׁת יָמִי
3 בְּרֵאשִׁית מִמֶּשׁ – שאז
4 הרי לא היתה קיימת שום
5 מציאות של ארץ, כך לא
6 הייתה קיימת גם עתה
7 שום מציאות של ארץ.
8 וְהָיוּ שְׁבַתֵּי הָאָרֶץ ז'ל,
9 שְׁנֵים בְּדוֹמָם מִמֶּשׁ, כְּמוֹ
10 אֲבָנִים וְעֵפֶר וַיְמִים, –
11 בהם לא נראית שום חיות
12 ושום רוחניות, יֵשׁ בְּחִינָה
13 נֶפֶשׁ וְחַיּוּת רִוּחָנִית. הִתְיַנְנוּ, – איזו חיות רוחנית ישנה
14 ב"דומם", מאחר שגם החיות שקיימת ב"צומח", איננה נמצאת
- 15 בּוֹז – זוּ בְּחִינַת הַתְּלַבְּשׁוֹת אוֹתִיּוֹת הַדְּבּוּר, מַעֲשֶׂה
16 מֵאֲמֵרוֹת הַמְּחִיּוֹת וּמִקְהוֹת אֶת הַדּוֹמָם, לְהִיּוֹת – שיהא
17 הדומם יֵשׁ מֵאֵין וְאָפֶס
18 שְׁלִפְנֵי שֵׁשֶׁת יָמִי
19 בְּרֵאשִׁית – שבמקום
20 המצב שלפני ששת ימי
21 בראשית שאז לא היתה
22 קיימת שום מציאות של
23 "דומם", אלא רק "אין"
24 ואפס" – תהיה עכשיו
25 מציאות של "דומם",
26 באמצעות האותיות של
27 "עשרה מאמרות" – ואם כן, האותיות של "עשרה מאמרות" הן
28 הנפש והחיות הרוחנית של ה"דומם".

שער היחוד והאמונה

יום רביעי ח' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 152, ואף שלא הוזכר שם... עד עמ' עז, כולא חד:

- 29 וְאֵף שֶׁלֹּא הֻזְכַּר שֵׁם "אָבֵן" בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שְׁבַתִּיָּה, –
30 כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של
31 "עשרה מאמרות" שבתורה? אֶת־עַל־פִּי־כֵן נִמְשָׁךְ חַיּוֹת לְאָבֵן
32 – מ"עשרה מאמרות", עַל־יְדֵי צִרּוּפִים וְחִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת, –
33 אות אחת מחליפה את
34 השניה, לדוגמה: האות
35 אל"ף מתחלפת באות
36 ה"א, כי שתייהן הן ממוצא
37 אחד, וכדומה,
38 הַמְּתַלַּגְלוֹת בְּרַל"א
39 שְׁעָרִים פְּנִים וְאַחֲרֵי, –
40 המתגלגלות ומתחלפות
41 לפי מאתים שלושים
42 ואחד אופנים, באופן של
43 "פנים ואחור", כְּמוֹ
44 שְׁבַתֵּי ב'סָפֵר יִצְרָה,
45 עַד שֶׁמִּשְׁתַּלְּשֵׁל מַעֲשֶׂה
46 מֵאֲמֵרוֹת וְנִמְשָׁךְ מֵהֶן
47 צִרּוּף – האותיות המהוות
48 שֵׁם "אָבֵן", וְהוּא –
49 צירוף האותיות
50 המשתלשלות מ"עשרה
51 מאמרות" ומצטרפות
52 למלה "אבן", הן חַיּוֹת
53 שֶׁל הָאָבֵן, וְכֵן כָּל הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם, הַשְּׁמֹת שֶׁנִּקְרָאִים
54 בָּהֶם – הַנִּבְרָאִים, בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ – לשון הקודש היא הלשון
55 שבה נברא העולם – והשמות בלשון הקודש של הדברים
56 קשורים למהותם – שלא כמו בשפות אחרות, שהן שפות
- 29 וְאֵף שֶׁלֹּא הֻזְכַּר שֵׁם "אָבֵן" בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שְׁבַתִּיָּה, –
30 כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של
31 "עשרה מאמרות" שבתורה? אֶת־עַל־פִּי־כֵן נִמְשָׁךְ חַיּוֹת לְאָבֵן
32 – מ"עשרה מאמרות", עַל־יְדֵי צִרּוּפִים וְחִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת, –
33 אות אחת מחליפה את
34 השניה, לדוגמה: האות
35 אל"ף מתחלפת באות
36 ה"א, כי שתייהן הן ממוצא
37 אחד, וכדומה,
38 הַמְּתַלַּגְלוֹת בְּרַל"א
39 שְׁעָרִים פְּנִים וְאַחֲרֵי, –
40 המתגלגלות ומתחלפות
41 לפי מאתים שלושים
42 ואחד אופנים, באופן של
43 "פנים ואחור", כְּמוֹ
44 שְׁבַתֵּי ב'סָפֵר יִצְרָה,
45 עַד שֶׁמִּשְׁתַּלְּשֵׁל מַעֲשֶׂה
46 מֵאֲמֵרוֹת וְנִמְשָׁךְ מֵהֶן
47 צִרּוּף – האותיות המהוות
48 שֵׁם "אָבֵן", וְהוּא –
49 צירוף האותיות
50 המשתלשלות מ"עשרה
51 מאמרות" ומצטרפות
52 למלה "אבן", הן חַיּוֹת
53 שֶׁל הָאָבֵן, וְכֵן כָּל הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעוֹלָם, הַשְּׁמֹת שֶׁנִּקְרָאִים
54 בָּהֶם – הַנִּבְרָאִים, בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ – לשון הקודש היא הלשון
55 שבה נברא העולם – והשמות בלשון הקודש של הדברים
56 קשורים למהותם – שלא כמו בשפות אחרות, שהן שפות

שער היחוד והאמונה

- 8 וְאֵף שֶׁלֹּא הֻזְכַּר שֵׁם אָבֵן
9 בַּעֲשֶׂרָה מֵאֲמֵרוֹת שְׁבַתִּיָּה אֶת־עַל־פִּי־כֵן נִמְשָׁךְ חַיּוֹת לְאָבֵן
10 ע"י צירופים וחילופי אותיות המתגלגלות בְּרַל"א שְׁעָרִים
11 פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה עד שמשתלשל מעשרה
12 מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של
13 האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים
14 בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשלו
15 ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י
16 חילופים ותמורות האותיות בְּרַל"א שְׁעָרִים עד שמוגיעות
17 ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי
18 הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן
19 שבתורה שהחיות הנמשך מהן גדול מאד מבחי' פרטיים
20 הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י
21 שיוור החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה
22 ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגוימריאות
23 שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש
24 אֶלָּא עַל־יְדֵי שְׁיִוּר
25 חַיּוֹת וּמִשְׁתַּלְּשֵׁל מִמְּדִרְגָּה – שלה, לְמִדְרָגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה,
26 – ויירדה זו נעשית עַל־יְדֵי חִלּוּפִים וְתַמּוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת,
27 וְגִימְרִיאוֹת שֶׁהֵן חֲשָׁבוֹן הָאוֹתִיּוֹת, – החיות היא לא רק
28 עַל־יְדֵי חִלּוּף אוֹת אֶחָד בְּשִׁנְיָה, אלא גם עַל־יְדֵי חִשּׁוֹב חֲשָׁבוֹן

- 1 האות, עד שיוכל – שתוכל החיות, להתצמצם ולהתלבש
2 ולהתהוות ממנו –
3 מהחיות, נברא פרטי.
4 וזה שמו אשר יקראו
5 לו – השם שקוראים
6 לנברא, בלשון הקדש,
7 הוא כלי לחיות
8 המצמצם באותיות שם
9 זה, שגשגתלשל מעשה
10 מאמרות שבתורה,
11 שיש בהם – בעשרה מאמרות, כך וְחיות לְבָרָא יֵשׁ מֵאִין,
- 12 וְלִתְחִיּוּתוֹ – את ה"ש" הנברא, לְעֹלָם, – מדוע יש בהם כח
13 זה? – הרי זה מפני
14 דְאִינִיתָא וְקִנְשָׁא-בְרִידָא
15 הוא – התורה והקדוש
16 בְרִידָא-הוא בְּלֵא חָד – הם
17 כולם אחד. וכשם שיש
18 בכוחו של הקב"ה לברוא
19 יש מאין, כך יש לעשרה
20 מאמרות שבתורה הכוח
21 והחיות לברוא "יש"
22 מ"אין".

שער היחוד והאמונה

ולתהוות ממנו נברא פרטי וזה שמו אשר יקראו לו בלח"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה שגשגתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא וקב"ה כולא חד:

יום חמישי ט' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עז, פרק ב והנה מכאן... עד עמ' 154, הבריאה:

- 23 פֶּרֶק ב. בפרק הקודם, פרק א/ הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא
24 כל נברא, חייב להתקיים תמיד בנברא, לברוא אותו ולהחיותו מחדש.
25 שכן, אם הכוח האלקי שברא את הנברא היה חוזר למקורו, היה הופך
26 הנברא ל"אין ואפס", הוא היה מתבטל ממצאיאותו, כפי שהיה לפני
27 שנברא.
28 וְהֵנָּה, מִכָּאן – ממזה
29 שהוסבר עד עתה, שהכוח
30 האלקי שברא את הנברא
31 חייב להתקיים תמיד
32 בנברא, לברוא ולהחיותו
33 מחדש, תְּשׁוּבַת הַמִּינִים
34 – התשובה למינים, וְגִלּוֹי
35 שְׂרֵשׁ מְעֻתָּתָם, – של
36 המינים. הכוונה ב"מינים"
37 כאן, היא לא לאלה
38 שכופרים בחידוש העולם,
39 שהעולם נברא עלידי
40 הבורא – בכך הם מודים,
41 אלא הַכּוֹפְרִים בְּהַשְׁגָּחָה
42 פְּרִטִית וּבִאֲתוּת
43 וּמִפְּתֵי תְּתוּרָה, – הם כופרים בכך שהקב"ה משיג בהשגחה
44 "פרטית" על כל נברא ויצור, וכופרים גם באותות ובמופתים
45 הכתובים בתורה; מדוע הם אכן כופרים בכך, למרות שהם
46 מודים שהקב"ה ברא את העולם? הרי זה מפני שְׁמוּעִים
47 בְּדִמְיוֹנֵם הַכּוֹזֵב, – הם טועים בהשוואתם הכוזבת והם טועים
48 גם בנוסף לכך. שכן, גם לפי השוואתם הכוזבת צריך להיות
49 אחרת מכפי שהם חושבים, כפי שמוכן מההסבר הבא: שְׁמִדְמִין
50 – שהם משווים מְעֻשָּׁה ה' "עֲשֵׂה שְׁמִים וָאָרֶץ" לְמַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ
51 וְתַחבּוּלוֹתָיו, כִּי כֹאֲשֶׁר יֵצֵא לְצוּרָה כְּלִי – כשכלי יוצא
52 מתחת ידי האומן, שׁוֹב אֵין הַכְּלִי צָרִיךְ לִידֵי הַצּוּרָה, כִּי –
53 שהרי, אֵף שִׁידּוֹ – של האומן, מְסַלְקוֹת הִמָּנּוּ – מהכלי,
54 וְהוֹלֵךְ לוֹ בְּשׁוֹק – הַכְּלִי קִים בְּתַבְנִיתוֹ וְצִלְמוֹ מִשֵּׁשׁ כֹּאֲשֶׁר
55 יֵצֵא מִיַּד הַצּוּרָה, כִּךְ מְדַמִּין – משווים, הַסְּכָלִים הָאֵלּוּ
56 מְעֻשָּׁה שְׁמִים וָאָרֶץ. – שאחרי שהקב"ה ברא שמים וארץ, אין
- הם צריכים להזדקק יותר, חלילה, להקב"ה, בוראם, ולכן הם
כופרים בהשגחה פרטית ובאותות ובמופתים שבתורה המראים
שהקב"ה משיג על הנבראים ולפעמים גם משנה, על-ידי נסים
ומופתים, את טבע הנבראים. אֵךְ טַח מְרֵאוֹת עֵינֵיהֶם, – את,
הַהִבְדֵּל הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין
מְעֻשָּׂה
וְתַחבּוּלוֹתָיו, שֶׁהוּא –
מַעֲשֵׂה הָאֱנוֹשׁ, יֵשׁ מֵאִין,
– מדבר שכבר קיים יוצר
האדם יצירה נוספת, כפי
המשל המובא להלן, על
כלי הנוצר מחתיכת כסף,
שהכסף הוא דבר שכבר
קיים, רַךְ שְׁמִשְׁנָה –
האומן את הַצּוּרָה
וְתַחבּוּלָהּ – של החומר;
מִתְמַיֶּנֶת חֲתִיכַת כֶּסֶף
לְתַמְנִית כְּלִי, – הרי כיוון
שלא יצר כאן מציאות
חדשה, שהרי המציאות,
החומר של הכלי, היתה קיימת גם לפני עשיית הכלי; וגם
הצורה והתבנית של הכלי שיצר האומן מחתיכת הכסף, אין
בהם באמת משום חידוש בכסף, כי מציאות הכסף נבראה כך,
שהיא ניתנת לעיצוב בכל מיני צורות ותבניות של כלים – הרי
שהאדם לא חידש חידוש מהותי במציאות הכסף, ולכן אין
הכלי, אחרי יצירתו, צריך להזדקק לידי האדם שיצר אותו –
ואילו ה"מינים" אינם רואים כיצד אי אפשר להשוות יצירת כלי
– לְמַעֲשֵׂה שְׁמִים וָאָרֶץ, שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאִין. – לפני שנבראו
השמים והארץ, הם היו אין ואפס, הם לא היו קיימים כלל, ועם
התהוותם הם נעשו בבחינת "יש" דבר ממשי – הרי שנתחדש
כאן דבר חדש שלא היה קיים מקודם כלל. ומכיוון שנוצרת כאן
יצירה מהותית חדשה – יסביר להלן – מן ההכרח, איפוא,
שהכוח שיצר חידוש זה יהווה תמיד את החידוש, שאם לא כן
– יתבטל הדבר ממצאיאותו. וְהוּא – בהתהוותם של שמים וארץ

45 אחר שיחזיק אותם – שְׁהָרִי חֹמֶת אֲבָנִים נֶצְבֶּת מַעֲצָמָה בְּלִי
46 רוּחַ – שיחזיק אותה, רַק שְׁמִיכָה הַמִּים אֵינוֹ כֵּן; – ואם למים
47 יש טבע לא להיות עומדים, אלא להיות ניגרים מלמעלה למטה,
48 הרי שטבע זה הוא בריאה "יש מאין" במים עצמם, הרי שהכוח
49 האלקי שברוח, לא היה
50 צריך ליצור מציאות
51 חדשה "יש מאין", דבר
52 חדש שלא היה לפני כן
53 בנבראים, אלא רק שינוי
54 "יש" אחד ל"יש" שני – מן
55 הטבע להיות ניגרים,
56 לטבע של עמידה כחומה
57 – ואף-על-פי-כן יש בכך
58 משום פלא-חידוש גדול,
59 עד שלשם כך מוכרח
60 הכוח מחדש לברוא תמיד
61 את החידוש (ובאם לאו –
62 מתבטל החידוש מיד), הרי
63 מכל-שכן וקל-והומור

64 שבחידוש של "יש מאין", שזה התהוותם של כל הנבראים, על
65 הכוח האלקי שברא אותם, לברוא את החידוש תמיד ובלי
66 הפסק, שיהיו "יש" ולא יחזרו ל"אין" כלפני בריאתם – הרי שגם
67 לפי ההשוואה הכוזבת, מה שהמינים מדמים מעשה שמים וארץ
68 ("יש מאין") ליצירתו של אדם שהיא רק "יש מיש", צריכים
69 לומר שגם בשינוי מ"יש" אחד ל"יש" שני ובאופן של חידוש (כמו
70 מטבע המים להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה) מוכרח
71 הכוח לחדש זאת באופן תמידי; דבר זה עצמו כבר מחייב,
72 שהכוח האלקי שברא את הנברא חייב לעמוד תמיד בנברא
73 ולברוא אותו תמיד בלי הפסק, כך, שנוסף על הכוב
74 שבהשוואתם, הם גם טועים, בחשבם שהכוח המחדש אינו
75 מוכרח לעמוד תמיד בחידוש – ואם בקריעת ים סוף, שינוי "יש"
76 אחד לשני בלבד, מן ההכרח שהכוח המחדש יברא את החידוש
77 תמיד ובלי הפסק – וְכִלְיָשָׁן וְכִלְיָחֶמֶר בְּבְרִיאת – הנבראים,
78 יֵשׁ מֵאֵין, שֶׁהֵיָא לְמַעַל מֵהַטֶּבֶע, וְהַפְּלֵא וְפִלֵא יוֹתֵר
79 מִקְרִיעֵת יָם סוּף, עַל־אֲחַת־בְּמֵהָ וְכִפְהָ שֶׁהִסְתַּלְקוּת בֶּחַ
80 הַבּוֹרָא מִן הַנִּבְרָא חֲסֹד־שְׁלֹם – יָשׁוּב הַנִּבְרָא לְאֵין וְאִפֹּס
81 מִפֶּשׁ. אֶלָּא צָרִיךְ לְהִיטֵב בֶּחַ הַפּוֹעֵל – המהווה את הנברא,
82 בְּנִפְעָל – בנברא, תָּמִיד, לְהַחְיֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ. וְהֵן הֵן בְּחִינַת
83 אוֹתִיּוֹת הַדְּבֹר מַעֲשֵׂה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרָאוּ – הנבראים.
84 לכן אומר הפסוק: "לעולם הוי' דברך נצב בשמים" – הדיבור,
85 שהוא הכוח האלקי שברא את הנברא, מוכרח לעמוד תמיד
86 בנברא לברוא אותו ולהחיותו מחדש* וְעַל זֶה נֶאֱמָר: – על מה
87 שדובר לעיל, שהחיות האלקית שבראה את הנברא מוכרחת
88 לעמוד תמיד בנברא לברואו ולהחיותו מחדש, אומר הפסוק:

1 "יש מאין", פֶּלֶא גָדוֹל יוֹתֵר מִקְרִיעֵת יָם סוּף עַל־דֶּרֶךְ־מִשְׁל,
2 – שהיתה על-ידי שְׁהוּלִיךְ ה' אֵת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל
3 הַלְיָלָה – כלומר, הכוח שבקע את הים התלבש ברוח הקדים
4 וַיִּבְקְעוּ הַמִּים, וַנִּצְבּוּ כְּמוֹ נֵד וְכִחְמָה, – שלא זו בלבד
5 שהמים לא המשיכו
6 בזרימתם הטבעית, אלא
7 גם עמדו כחומה בצורה. 1
8 וְאֵלוֹ הַפְּסִיק ה' אֵת 2
9 הָרוּחַ כִּרְגֵעַ – הָיוּ הַמִּים 3
10 חֲזֹזִים וְנִגְרִים בְּמוֹדֶךְ 4
11 בְּדִרְכָם וְטִבְעָם, וְלֹא 5
12 קָמוּ בְּחִיּוֹמָה בְּלִי סִפְקָה, 6
13 – כלומר, אין מקום 7
14 לחשוב כלל, שהמים היו 8
15 נשארים עומדים כחומה 9
16 אחרי שהרוח היתה 10
17 מפסיקה לנשוב עליהם 11
18 בחזקה, אלא בודאי היו 12
19 המים חוזרים לטבעם

20 וניגרים מלמעלה למטה. אֵף שֶׁהַטֶּבֶע הָיָה בְּמִים גַּם בֵּן נִבְרָא
21 וּמִחֲדָשׁ יֵשׁ מֵאֵין, – שבמקום שמקודם היה "אין", שלא היה
22 טבע כזה – נעשה "יש", נתהווה טבע כזה. כלומר, כפי שמפרש
23 הרבי שליט"א – שטבע זה במים, הניגרים תמיד ואינם עומדים
24 כחומה, גם הוא נברא "יש מאין": לא רק מציאות המים נבראה
25 "יש מאין", אלא שגם נברא במים הטבע להיות ניגרים ולא
26 לעמוד כחומה. הרי כשהרוח החזקה משפיעה על המים
27 שיעמדו כחומה, אין זה באופן שנוצר דבר חדש לגמרי, "יש
28 מאין", אלא רק שינוי "יש" אחד (טבע המים להיות ניגרים)
29 ל"יש" שני (לעמוד כחומה) ואף על פי כן, כדי שהמים יעמדו
30 באופן של חידוש, מן ההכרח שעל הכוח הפועל חידוש זה,
31 לברוא את החידוש בלי הפסק – הרוח מוכרחת תמיד ובאופן
32 סדיר לעשות את המים עומדים כחומה – וכשכוח זה מפסיק
33 לרגע פעילותו זו, מתבטל החידוש. אם כן מוכיח הדבר שגם
34 בחידוש של "יש" מ"יש", מן ההכרח שהכוח המחדש לא יפסיק
35 מלברוא את החידוש. וכלפי מה שדובר שטבע המים להיות
36 ניגרים הוא בריאה "יש מיש" ולא ענין עצמי במים – כלומר,
37 שנאמר, שאם נוצרת מציאות של מים, מן ההכרח שעליהם
38 להיות ממילא דבר שניגר מלמעלה למטה (כמו למשל, הענין
39 מה שנברא תופס מקום, הרי זה ענין עצמי בנברא, באופן שעל
40 תפיסת המקום שלו אין בריאה מיוחדת "יש מאין", אלא עם
41 יצירת נברא הוא ממילא באופן שהוא תופס מקום, ואילו מה
42 שהמים ניגרים אינו כך), אלא טבע זה עצמו הוא בריאה "יש
43 מאין" – על כך מביא רבנו הזקן מיד להלן ראייה ממה שישנם
44 נבראים, כמו קיר, חומה, העומדים מעצמם מבלי להזדקק לכוח

(*) על השאלה, כיצד אפשר לשכנע את ה"מינים" הכופרים במופתי התורה וגם בקריעת ים סוף, על ידי השתמשות בדוגמה של קריעת ים סוף? – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין זה מכוון אליהם – שהרי אומרים להדם – כ"א זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר אליבא דאמת – איך שזוהו פלא גדול וכו' [כן בזה מסולקת קושיא עצומה לכאורה ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שו"א למעשה כו' ולכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם – אלא שקרי"ס שהולך ה' מוכיחה שאינו]. 1. נחמיה ט, ו.

1 "וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלם" – אתה מחיה את השמים ואת הארץ
2 ואת כל הנבראים שבתוכם – הנוכחים בתחילת הפסוק, אֵל תִּקְרֶי
3 "מְחִיָּה" אֵלָּא "מְחִיָּה", – כך נאמר ב"ראשית חכמה" ובשל"ה
4 (מת, ב. ע, א) שלמרות שנאמר "מחיה", אין הכוונה שהקב"ה
5 מחיה בלבד את הנבראים,
6 שבתחילה ברא אותם
7 ועתה הוא רק נותן להם
8 חיים בלבד, כמו מה
9 שהנשמה נותנת לגוף,
10 אלא הכוונה היא שהחיות
11 גם מחדשת את קיומו של
12 הנברא, דִּהְיִינוּ יֵשׁ מֵאִין, –
13 דבר קיים מדבר שלא היה
14 קיים, ובלעדי החיות
15 האלקית לא היה הדבר
16 נמצא כלל, ועל-ידי החיות
17 הדבר הוא "יש", דבר קיים.
18 וְאַתָּה – המלה "אתה",
19 הֵן בְּחִיַּת הָאוֹתִיּוֹת
20 מֵאֵלָּף – האות הראשונה
21 באותיות – וְעַד תִּי"ו, – האות האחרונה באותיות – זהו הא'
22 וזהו 'שבמלה "אתה", וְהָיָא – שבמלת "אתה", הִיא – רומזת על
23 ה' מוֹצֵאוֹת הַפֶּה, – חמשת המוצאות של הדיבור, מִקּוֹר
24 הָאוֹתִיּוֹת. – זהו פירוש "ואתה מחיה את כולם", ש"אתה" –
25 האותיות שלמעלה, הבאות מה' המוצאות שלמעלה, מקור
26 האותיות, הן מחיות כל הנבראים באופן של התהוות "יש מאין",
27 שהתהוות "יש מאין" באה בעיקר מצד האותיות, ולא מצד האור
28 המאיר על-ידי האותיות. וְאַף שֶׁאֵין לוֹ – להקב"ה, דְּמוּת הַגּוֹף
29 – אִם-כֵּן, כיצד, אנו אומרים שקיים ענין האותיות למעלה,
30 ואשר מהן דוקא באה ההתהוות "יש מאין"? – הֲרֵי מִקְרָא מֵלֵא

שער היחוד והאמונה

מהוה דהיינו יש מאין ואתה הן בחי' האותיות מאל"ף
ועד תי"ו והה"א היא ה' מוצאות הפה מקור האותיות
ואף שאין לו דמות הגוף הרי מקרא מלא דבר הכתוב
וידבר ה' ויאמר ה' והיא בחי' התגלות הכ"ב אותיות
עליונות לנביא' ומתלבשות בשכלם והשגתם במראה
הנבואה וגם במחשבתם ודיבורם כמ"ש רוח ה' דבר בי
ומלתו על לשוני וכמ"ש האר"י ז"ל [בשער הנבואה]
וכעין זה היא התלבשות האותיות בברואים כדרכי
בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם רק שהיא
ע"י השתלשלות רבות ועצומות עד שיוודות לעשיה
גופנית משא"כ השגת הנביא' היא באצילו' המתלבשת
בעולם הבריאה:

דְּבַר הַכְּתוּב: "וַיִּדְבֹּר ה'", "וַיֹּאמֶר ה'", – ענין של דיבור ושל
אותיות, וְהִיא – מה שכתוב "וידבר ה', ויאמר ה'", הכוונה
לְבְחִיַּת הַתְּגִלּוֹת הַכ"ב אוֹתִיּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת לְנִבְיָאִים,
וּמִתְלַבְּשׁוֹת – האותיות העליונות, בְּשִׁכְלָם וְהִשְׁתַּתֵּם – של
הנביאים, בְּמִרְאָה
הַנְּבוּאָה, – ולא רק
בשכלם ובהשגתם, אלא
וְגַם בְּמַחְשַׁבְתָּם וּדְבוּרָם,
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "רוּחַ ה' דְּבַר בִּי, וּמִלְתּוֹ עַל
לְשׁוֹנִי", וְכְמוֹ שֶׁכְּתַב
הָאֲרִי ז"ל [בְּשֶׁעַר
הַנְּבוּאָה]. – הרי, שקיים
למעלה ענין של אותיות,
השייכות להתלבש עד
במחשבתם ודיבורם של
הנביאים. וְכַעֲיִן זֶה –
דומה לכך, הִיא
הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאוֹתִיּוֹת –
שלמעלה, בְּבִרְוֵאִים,
בְּדְבָרֵיכֶם: – כמו שכתוב: "בְּדְבַר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּי
– נבראו, כָּל צִבְאָם", – הרי זה ענין של "דיבור" ו"רוח פה", כמו
שהנבואה הוא ענין של "דיבור" ו"רוח ה'" רק שְׁהִיא – מה
שהדיבור מתלבש בנבראים, הוא עַל-יְדֵי הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת רְבוּת
וְעִצּוּמוֹת, עַד שִׁיּוּדוֹת לְעִשְׂיָה גּוֹפְנִית, – בעולם העשיה,
שהוא עולם גופני בעל נבראים גופניים מִחֵשְׁבוֹתֵיכֶם הַשְּׁנֵת
הַנְּבִיאִים הִיא – בעולם בְּאֲצִילוֹת הַמִּתְלַבְּשׁוֹת בְּעוֹלָם
הַבְּרִיאָה: – וממדירגה עליונה זו, מאיר ומתגלה לנביאים. ברם,
על כל פנים, מדובר כאן על האותיות שלמעלה המתלבשות
בנבראים להחיותם באופן של התהוות יש מאין.

יום שישי י' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עח, פרק ג והנה אחרי... עד עמ' עח, בלעדו באמת.

נראה ל"מציאות", ל"יש", הרי הוא בְּאֵמֶת נִחְשָׁב לְאֵין וְאִפֹּס
מִמֶּשׁ לְגַבִּי בֶּחַ הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּי – של הקב"ה, שֶׁבְּנִפְעֹל, –
בדבר הנברא, הַמְּתַנֶּה אוֹתוֹ תָּמִיד וּמוֹצִיא – בלי הפסק,
מֵאֵין מִמֶּשׁ לִישׁ. – שבמקום שיהיה "אין" – דבר שאינו בנמצא
– כפי שהיה לפני שנברא
– יהיה "יש", דבר קיים. –

שער היחוד והאמונה

פרק ג והנה אחרי הדברי' והאמת האלה כל משכיל
על דבר יבין לאשורו איך שכל נברא
ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל
ורוח פיו שבנפעל המחיה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש
האלקי הוא כל מציאותו של הנברא, וממילא הנברא הוא כלא

61 פֶּרֶק ג. לעיל הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב
62 להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות
63 שלמעלה, הבאות מ'מוצא פי ה'", המתלבשות בנברא ומחיות אותו
64 באופן של התהוות "יש מאין".
65 וְהֵנָּה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
66 וְהָאֵמֶת הָאֵלֶּה, –
67 שהוסברו לעיל, שהכוח
68 האלקי מוכרח "לעמוד"
69 תמיד בנברא ולבראו
70 אותו בלי הפסק מ"אין
71 ליש", כָּל מִשְׁכִּיל עַל
72 דְּבַר יָבִין לְאִשּׁוּר, אִיךְ שְׁכָל נִבְרָא וְיֵשׁ – למרות שהנברא

- 1 כלום לגבי הכוח האלקי הממציא בלי הפסק את מציאותו של
2 הנברא. ומה שכל נברא ונפעל נראה לנו ליש וממשות, —
3 כדבר מציאותי וממשי, ולא ככוח אלקי רוחני בלבד, והו
4 מחמת — מפני, שאין אנו משיגים ורואים בעיני בשר את
5 כח ה' ורוח פיו
6 שבנברא, אבל אלו
7 נתנה רשות לעין
8 לראות ולהשיג את
9 החיות ורוחניות שכל
10 נברא, השופע בו מוצא
11 פי ה' ורוח פיו — אילו
12 היינו רואים בעיני בשר
13 ומבחינים באותו כוח אלקי
14 רוחני השופע בכל נברא,
15 האותיות מ"מוצא פי ה'".
16 לא היה גשמיית הנברא
17 והקמו וממשו נראה כל
18 לעינינו, כי הוא — החומר
19 והממשות של הנברא, כמל במציאות ממש — נחשב כאפס, לגבי
- החיות והרוחניות שבו, מאחר — כיוון, שמכלעדי הרוחניות —
20 שבנברא, היה — הנברא, אין ואפס ממש, כמו קדם ששת ימי
21 בראשית ממש, — שאז היה "אין ואפס" ממש; והרוחניות
22 השופע עליהם — על הנברא, ממוצא פי ה' ורוח פיו, הוא לבדו
23 המוציא תמיד מאפס
24 ואין ליש, ומתנה אותו —
25 החיות האלקית מקיימת
26 את הנברא ועושה אותו
27 לדבר ממשי, אפס
28 בלעדו באמת. — אין הוא
29 באמת כלום, מלבד החיות
30 הרוחנית המקיימת אותו,
31 כיון שרק היא, היא
32 המציאות האמיתית; ואילו
33 הנברא, הנברא ללא הרף
34 מן החיות הרוחנית, אין
35 מציאותו אמיתית. שכן, כל
36 מציאותו באה רק ממנה
37 שהחיות הרוחנית "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את מציאותו.
38

יום שבת קודש י"א סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עת, והמשל לזה הוא... עד עמ' 156, להקדים:

- 39 והמשל לזה — שאנו אומרים, שהנבראים, למרות שהם נראים
40 בעינינו כ"יש" ו"מציאות", לאמיתות של דבר אין הם מציאות
41 אמיתית, כיוון שכל מציאותם הוא הכוח האלקי שבהם, המשל
42 לכך הוא, אור השמש המאיר לארץ ולדירים — עליה,
43 כלומר, קרני השמש,
44 שהוא זיו ואור
45 המתפשט מגוף השמש
46 ונראה — אור זה, לעין
47 כל, — כפי שהוא מאיר
48 על הארץ ובחלל
49 העולם, והנה, זה פשוט,
50 — ודאי הדבר, שאור זיוו
51 הזה ישנו — אותו זיו, קרני
52 השמש שמגיעים לארץ,
53 נמצאים, גם כן בגוף
54 והמר כדור השמש
55 עצמו שבשמים, שאם —
56 שהרי אם אור זה,
57 מתפשט ומאיר למרחוק
58 כל-כך, — עד לארץ, כל-
59 שכן שיוכל להאיר
60 במקומו ממש, — כלומר,
61 בכדור השמש עצמו; רק
62 ששם במקומו ממש — בכדור השמש עצמו, נחשב חזיו הזה
63 לאין ואפס ממש, כי — הוא, כמל במציאות לגבי גוף
64 כדור השמש, שהוא — כדור השמש, מהווה מקור האור והזיו
- הזה, שתחיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם
65 כדור השמש; — ומכיוון שאור השמש אינו רק זיו מגוף השמש,
66 לכן בהיותו במקורו, בגוף השמש, בטלה הארה זו במציאות
67 לגבי גוף השמש שהוא ה"עצם" שלה, ואין כל מקום לומר
68 שבגוף השמש מאיר אור
69 השמש, אלא — שם קיימת
70 ומאירה השמש עצמה
71 בלבד, רק בחלל העולם,
72 — בלבד, תחת כל
73 השמים ועל הארץ,
74 שאין כאן גוף כדור
75 השמש במציאות —
76 אלא קיים כאן זיו השמש
77 בלבד, נראה כאן האור
78 והזיו הזה — של השמש,
79 ליש ממש לעין כל,
80 ונופל עליהם כאן שם
81 "יש" באמת. — מתאים
82 באמת לומר, שהזיו הוא
83 כאן דבר ממשי, שהרי
84 השמש עצמה איננה
85 נמצאת כאן, רק אורה
86 חיונה.
87 כשהוא — הזיו, במקורו בגוף השמש — אין נופל עליו שם
88 — אינו מוגדר בתואר "יש" כלל, רק שם הוא, "אין" ואפס,
89 כי באמת הוא — הזיו, שם — בתוך גוף כדור השמש, לאין

העולם או על הארץ. כך, שרק לגבי עיני הבשר שלנו, מכיוון
שאינן הן רואות את מקור הנבראים, הרי לגביהן הנבראים הם
כאילו היו מחוץ למקורם (כמו אור השמש כשהוא נמצא
מחוץ לשמש שהיא מקורו). אבל האמת היא, שהמקור נמצא
בהם, למרות שאין אנו

רואים אותו, ולכן אין הם
באמת מציאות כלל, אלא הם בטלים במציאות
למקורם. רק שפנה אין
המשל דומה לנמשל
לנמרי לכאורה, – יש,
לכאורה, הבדל בין
המשל לבין הנמשל,
שנמשל – של אור
השמש לגבי השמש, אין
המקור – השמש, נמצא
במציאות כלל בחלל העולם ועל
שנראה שם אורו ליש
גמור, – הרי כיוון
שהשמש המקור, איננה
נמצאת שם כלל, לכן
אור השמש הוא שם
בבחינת מציאות, ומובן
מדוע הוא נראה
כמציאות. מה שאין כן
כל הנבראים הם
במקורם תמיד, – שהרי
המקור, הכוח האלקי, נמצא תמיד בתוך הנברא ובורא אותו
תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", רק שאין המקור נראה לעיני
בשר. – אך, באמת הם נמצאים תמיד במקורם, ואם כך –
ולמה אינן בטלים במציאות למקורם? – מדוע אין ביטולם
במציאות של הנבראים, באופן שיראה איך הם בטלים
במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את הנבראים כ"יש"
וב"מציאות"? אך להבין זה – צריך לתקדים: – רבנו הזקן
יסביר בפרק הבא, שדבר זה בא מהכוח האלקי של צמצום
והעלם המכסה על האור ועל החיות האלקית ו"פועל"
שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש" וב"מציאות", למרות
שבאמת הם בטלים במציאות.

1 ואפס ממש, שאין מאיר שם רק מקורו לבדו, שהוא גוף
2 השמש המאיר, ואפס בלעדיו. – הרי, למרות שהוא
3 המתפשט מהשמש נמצא בודאי בשמש עצמה, אף על פי כן,
4 אין הוא יכול להיחשב כ"יש". אך באיזה אופן הוא נמצא שם?

5 – באופן שהוא בטל
6 במציאות, וכשאנו רוצים
7 להגדיר מי נמצא שם
8 במציאות – הרי זה רק על
9 השמש עצמה ולא על
10 האור והזיו. ובדברים
11 האלה ממש, בדמותם
12 בצלמם, הם כל
13 הנבראים לגבי שפע
14 האלהי מרוח פיו,
15 השופע עליהם ומהנה
16 אותם, והוא – "רוח פיו"
17 של הקב"ה, מקורם, והם
18 עצמם – הנבראים, אינם
19 רק כמו אור וזיו
20 מתפשט מן השפע
21 ורוח ה' השופע
22 ומתלבש בתוכם –
23 בתוך הנבראים, ומציאותם
24 מאין ליש, ולכן הם –
25 הנבראים, בטלים
26 במציאות לגבי מקורם,
27 כמו אור השמש שבטל
28 במציאות ונחשב לאין
29 ואפס ממש, ואינו נקרא בשם "יש" כלל כשהוא
30 במקורו, – גוף כדור השמש, רק תחת השמים שאין שם
31 מקורו, – שם נקרא האור והזיו בשם "יש", ואילו בתוך גוף
32 כדור השמש, אין הוא נקרא בשם "יש" כלל. כך כל
33 הנבראים, אין נופל עליהם שם "יש" כלל אלא לעיני
34 בשר שלנו, – נראים הנבראים כ"יש". מדוע? מפני שאין אנו
35 רואים ומשיגים כלל את המקור, – של הנבראים שהוא
36 רוח ה' המהנה אותם, ולכן – מפני שאין אנו רואים
37 ומשיגים את מקורם של הנבראים, נראה לעינינו נשמות
38 הנבראים וחמרם וממשם שהם יש גמור, כמו שנראה
39 אור השמש יש גמור בשאינו במקורו. – אלא נמצא בחלל

שער היחוד והאמונה

ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף
השמש המאיר ואפס בלעדיו וכדברים האלה ממש
בדמותם כצלמם הם כל הנבראים לגבי שפע האלהי
מרוח פיו השופע עליהם ומהוה אותם והוא מקורם והם
עצמם אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח
ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ליש ולכן
הם בטלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש
שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש ואינו נקרא
בשם יש כלל כשהוא במקורו רק תחת השמים שאין
שם מקורו כך כל הנבראים אין נופל עליהם שם יש כלל
אלא לעיני בשר שלנו שאין אנו רואים ומשיגים כלל
את המקור שהוא רוח ה' המהוה אותם. ולכן נראה
לעינינו גשמות הנבראים וחומרם וממשם שהם יש
גמור כמו שנרא' אור השמש יש גמור כשאינו במקורו
רק שבזה אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה
שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל
הארץ שנראה שם אורו ליש גמור משא"כ כל הנבראים
הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר
ולמה אינן בטלים במציאות למקורם אך להבין זה
צריך להקדים:

המקור, הכוח האלקי, נמצא תמיד בתוך הנברא ובורא אותו
תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", רק שאין המקור נראה לעיני
בשר. – אך, באמת הם נמצאים תמיד במקורם, ואם כך –
ולמה אינן בטלים במציאות למקורם? – מדוע אין ביטולם
במציאות של הנבראים, באופן שיראה איך הם בטלים
במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את הנבראים כ"יש"
וב"מציאות"? אך להבין זה – צריך לתקדים: – רבנו הזקן
יסביר בפרק הבא, שדבר זה בא מהכוח האלקי של צמצום
והעלם המכסה על האור ועל החיות האלקית ו"פועל"
שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש" וב"מציאות", למרות
שבאמת הם בטלים במציאות.

יום ראשון

יום שלישי

ה סיון, עחה"ש, מט לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: כט-לד.
תנאי: וז"ש הינוקא . . . במ"א.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה:

וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאס דארף מען אליין. דאס איז געווען די גאנצע תורה. דער צ"צ האט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאגט געווארען צו משה', און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וואס זיי קענען הייליג מאכען דעם היינט און דעם מארגען, אבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואס דאס דארף מען אליין.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן 'תורה':

"וקדשתם היום ומחר גו'". "וקדשתם היום ומחר" זהו מלמעלה, אבל "וכבסו שמלותם" זה צריך [לעשות] לבד. זו היתה כל התורה. ה'צמח צדק' באר: "וקדשתם" נאמר למשה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא – שהם יכולים לקדש את 'היום' ואת 'המחר'; אך נחוץ לכך "וכבסו שמלותם" – לבושי מחשבה דבור ומעשה, שזה צריך [לעשות] לבד.

יום שני

יום רביעי

ו סיון, א דחה"ש

ה'תש"ג

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר תורה, אין אומרים אקדמות.
שיעורים. חומש: נשא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לה-לח.
תנאי: לקוטי אמרים .. הנקרא בשם . . . ואחדותו ית'.

הסתלקות הבעל-שם-טוב – ביום הרביעי א דחג השבועות תק"ך, ומנוחתו כבוד במעזיבוש. אדמו"ר הזקן אמר על זה – יום ד כ בכסלו תקנ"ט בפעטערבורג – ביום הרביעי גטלי המאורות.

יום שלישי

יום חמישי

ז סיון, ב דחג השבועות [בחו"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: לט-מג.
תנאי: שער היחוד . . . כולא חד.

גשיאות בפנים:

כשאומרים תבת יברכך – המתברך ראשו באמצע. ה' – מסב ראשו לימינו, שהיא שמאל המברך. וישמרך – באמצע. יאר – לשמאלו שהיא ימין המברך וכו'. שלום – ראשו באמצע. אמירת רבונו של עולם – בשעה שהכהנים מנגנים דוקא, אבל כשאומרים התבות צריך לשמוע. כשמנגנים ל"וישם", אומרים רבונו של עולם . . . הצדיק. כשמנגנים לתבת "לך" – ואם . . . אלישע. ל"שלום" – וכשם . . . לטובה. כשאומרים [הכהנים] "שלום" – אומרים [הקהל] "ותשמרני ותחנני ותרחמי". "אדיר במרום" אומרים אחר עגית אמן, כשעדין הטלית על פניו.

יום
רביעי

יום ששי

ח סיון, אסרו חה"ש [בחול"ל]

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, ששי.

תהלים: מד-מח.

תניא: פרק ב. והנה . . . 154- אינו כן.

דער עולם הזה הגשמי איז א געמיש פון גינניא של הקב"ה (א צוזאמענקונפט פלאץ, וואו השי"ת כביכול קומט זיך צוזאמען מיט דעם אדם בחיר הנבראים) און גנת אגוז (בגימטריא חטא). און השי"ת גיט א בחירה חפשית צום מענשען, אז דער מענש קען זיך אליין אויסקלייבן א וועג אין לעבען.

העולם הזה הגשמי הוא תערובת של "גינניא" של הקדוש-ברוך-הוא (מקום מפגש, שבו ה' יתברך כביכול מזדמן עם האדם בחיר הנבראים) ו"גנת אגוז" [=המלה 'אגוז' עם הפולל] (בגימטריא חטא). והשם יתברך מעניק בחירה חפשית לאדם, שהאדם יכול לבחור בעצמו דרך בחיים.

יום
חמישי

שבת

ט סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מט-נד.

תניא: וכ"ש . . . 154- הבריאה.

די וועלט דארף האבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאך דורך אותיות התורה. די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי משנה (בעל-פה) איז א "ובלכתך בדרך" דיקער. די משנה משניות וואס מען וועט חזר'ן וואו מען וועט זיין, אין וואס פאר א פלאץ מען וועט זיין, וועט באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב"ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה"י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואס דער כסדר'דיגער חזר'ן משניות וועט בעזה"י בריינגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואס מען וועט פארשאפען דעם בורא עולם ב"ה.

העולם זקוק לטהרת האויר. טהרת האויר היא רק על ידי אותיות התורה. האותיות שבתורה הן שמירה כללית ושמירה פרטית. חלקת הששה סדרי משנה (בעל פה) היא "ובלכתך בדרך". המשנה-משניות שישננו אותם היכן שימצאו, באיזה מקום שימצאו - יאירו את הקשר של ישראל עם קודש-א-ברוך-הוא. משנה היא אותיות נשמה. קשה מאד למצא את המלים להביע את התועלת הגדולה ביותר, בעזרת ה' יתברך, בשמירה הכללית ובשמירה הפרטית, שהחזרה הסדירה של משניות תביא, בעזרת ה' יתברך, וחסרות המלים לתאר את גדל נחת הרוח שיגרמו לבורא עולם ברוך-הוא.

יום
שישי

יום ראשון

י סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: נה-נט.

תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ... בני ישראל ווערען אנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אנצינדען דעם אש און דעמאלט

איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אָן דעם אש אלקי.

רבנו הזקן ענה לאַחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל קרויים גרות. גר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אף חיבים להצית את האש, ואז הוא מאיר. הגר שבוך הוא טוב, אך חסר לך המדליק; על-ידי הפאה בכח באבן של נפש הבהמית, נתז ניצוץ אש, שמצית את האש האלקי.

שבת קודש

יום שני

יא סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש"י.

תהלים: ס"ח.

תנאי: והמשל . . . 156- ואפס בלעדו.

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר נישט האָבען. עס איז אבער אויך פאראן – ת"ל – תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז נישט אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און גערירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך התסידות, נמצאות כל הרמות.. דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אך קיימת גם – תודה לה' – תחית המתים בעבודה רוחנית. מת הוא קר, אין דבר כל-כך קר כמו השכל הטבעי ושכל אנושי, וכאשר השכל הטבעי מבין השגה אלקית, והמדות שבשכל מתפעלות ומגיבות מהערכות השכלית – הרי זו תחית המתים האמתית.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו סיון, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

שמחתי להודיע על ידי הרה"ח וו"ח אי"א נוי"מ וכו' ידידי מוהר"ר חיים מרדכי אייזיק שי' חדקוב, אשר ענינו נסתדר בכי טוב. כן יתן השי"ת אשר גם להבא יהיו הענינים מסודרים הן בגשמיים והן ברוחניים באופן המתאים לגוף איש הישראלי ולנשמת איש הישראלי. וכמובן אשר אי אפשר שיהי' שלום ביניהם כי אם על ידי זה שהגוף יישמע לקול הנשמה, או יותר נכון, שהנפש הבהמית תשמע לקול הנפש האלקית.

והדרך לזה הוא כמרו"ל כל העוסק בתורה לשמה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, שפירוש פמליא של מטה הוא הנפש האלקית - והגוף ונפש הבהמית (ראה לקו"ת פ' מטות ד"ה החלצו), ובטח שומר השיעורים שדברנו אודותם.

מוסיג"פ קבלה על הסכום ששלח על דעתי, ומסרתי ללשכת חשאין, קופת הצדקה שממנה ניתן עזר בחשאין ובלי פירסום, וידוע אשר מתן בסתר היא אחת המעלות הכי נעלות בצדקה.

בברכת הצלחה בגו"ר.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלג

ירושת הגוי

יום ראשון ה' סיון ה'תשפ"א

ש"נכרי מוריש ליורשיו, לאו דוקא לבניו יוצאי חלציו אלא כל יורשיו". אך הרמב"ם כתב במפורש שהגוי יורש רק את אביו "אבל שאר ירושותיהן מניחין אותן לפי מנהגם". וכפי שפירש ה'מגיד משנה' "שלא מצינו שיהיה סדר נחלות אלא לישראל בלבד".

ובספר 'דברי חן' (סי' פ) מבאר את דברי הרמב"ם ומקורו: נאמר בגמרא (יבמות סב, א) שבני נח אינם בני נחלה, ואיך זה מתאים להלכה ש"הגוי יורש את אביו דבר תורה"? אלא שאכן דין ירושה בגוי הוא רק בבן היורש את אביו, כפי שנלמד מהכתוב (קידושין שס), ואילו שאר קרובים 'אינם בני נחלה', כי הסדר הכתוב בפרשת נחלות לא נאמר בגוי. ומה שכתב הרמב"ם "שאר ירושותיהן מניחין אותן לפי מנהגם", היינו כאשר אין לגוי בן שירש ושאר הקרובים אינם 'בני נחלה' מן התורה, וממילא רשאים הם "לתקן משפטים וחוקים" שלא כסדר הנחלה שבישראל, שהרי בני נח נצטוו על ה'דינים' ואסור לגזול מהיורש לפי חוקיהם.

הלכות נחלות פרק ו, הלכה ט: הגוי יורש את אביו מן התורה; אבל שאר ירושותיהן, מניחין אותן לפי מנהגן.

ומה 'נפקא מינה' אם יש או אין בגוי דין ירושה?

מבארים הראשונים (מאירי, ריטב"א קידושין יז, א): אם יש לו דין ירושה אסור לישראל לקחתם כי גזל הגוי אסור (הל' גזלה פ"א ה"ב) אבל אם הגוי אינו יורש, הנכסים הם הפקר ואין בהם משום גזל.

והוסיף ה'מנחת שלמה' (סי' פו):

גם לדעה הסוברת שגזל הגוי מותר (כבא מציעא ק"א, ב), תהא 'נפקא מינה' לפי דברי ה'יראים' (הביאם ה'מגן אברהם' או"ח סי' תרלו סק"א) שמצוות סוכה או ד' מינים (שנאמר בהם 'לכם' וצריכים להיות 'משלכם') אינו יוצא בהם ידי חובה אם הם גזולים מהגוי, אף אם גזל הגוי מותר כיון שאין זה 'משלכם'. ואם כן, הגזול מהגוי שירש את אביו לא יוכל להשתמש בהם למצוה כי אין זה 'משלכם'.

והנה, לדעת המאירי (שם) גם שאר קרובי הגוי יורשים אותו במקום שאין בן. וכן נקט ה'חתם סופר' (יו"ד סי' קכז)

קיום מצוות ללא רשות

יום שני ו' סיון ה'תשפ"א

הטלית מקפידים הבעלים, וכל-שכן בהפסד של הוצאת ממון, ולפי דעות אלו צריך להבין בהלכה זו: איך מותר להפסיד את השוטה או החרש ולקחת מממונו לצדקה ללא רשות? ויש לבאר:

כאשר נותנים צדקה מממונו הוא עצמו מקיים בכך מצוה, ולשם כך הוא מסכים אף להוציא ממון, אך כאשר מדובר בסיוע לאחר לקיים מצוה, כגון להתעטף בטליתו וכדומה, אין הוא מסכים אלא כאשר לא נגרם לו מכך שום נזק או הפסד (שער אפרים סי' ב).

וה'חתם סופר' (או"ח סי' ב) מבאר, כי צדקה שונה משאר המצוות, שכן מלבד המעלה של קיום המצוה הרי 'צדקה תציל ממות', ובנתינת צדקה מממונו כאילו קנו לו סם חיים לרפואתו ולכן בוודאי כל אדם מסכים.

הלכות נחלות פרק יא, הלכה יא: מי שנתפס או שנתחרש - בית דין פוסקין עליו צדקה, אם היה ראוי.

בטעם הדין מבאר ה'כסף משנה': 'משום דמסתמא כל אדם ניחא ליה למעבד צדקה מממוניה'. וכן מצינו שמותר להשתמש בחפץ של אדם למטרת מצוה ללא נטילת רשות ממנו, כי מן הסתם הוא מסכים שיקיימו מצוה ברכושו.

אך לכמה דעות אין אומרים כן אלא במקום שאין הפסד לבעלים, אך במקום הפסד אין וודאות שיסכים ואסור להשתמש בממונו ללא רשותו. וכן הביא ה'בית יוסף' (או"ח סי' יד) בשם רבינו ירוחם: 'ואותם שלוקחים ציצית בבית הכנסת בלא ידיעת בעליהם מותר'. . . ובלבד שיחזירנו שם מקופל כמו שהיה, שאם לא החזירו מקופל ודאי לא ניחא ליה למאריה והוי גזל', הרי שאפילו בהפסד קלוש כגון אי קיפול

דין זקן בסנהדרין

יום שלישי ז' סיון ה'תשפ"א

הרמב"ם לכתוב שאין להעמיד 'זקן מופלג בשנים', כי דווקא מי שנזדקן זקנה גדולה והשכחה גברה עליו "ששכח כבר צער גידול בנים" (רש"י סנהדרין לו, ב ד"ה זקן) אינו ראוי להיות בסנהדרין מחמת האכזריות שיש בו. אבל זקן רגיל, הרי אדרבה, יש לו מעלה וחשיבות בסנהדרין.

ואם הושיבוהו בסנהדרין קודם שנזדקן, ולאחר זמן נזדקן ונעשה 'זקן מופלג', כתב הרשב"א (הובא ב'שבות יעקב' שם): "נראה לי דכל שהוא תלוי בסיבה, כל שישנה לסיבה, הענין נגרר אחר הסיבה. וסיבת הזקנה – האכזריות, ולפיכך אין מושיבין אותו אחר שנזדקן... שהרי נתחדשה לו הסיבה הגורמת".

הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ג: אין מעמידין בכל סנהדרין לא פרים ולא זקן מופלג בשנים, מפני שיש בהן אכזריות.

האם 'זקן' בסנהדרין הוא מעלה או חסרון?

בגמרא (סנהדרין יז, א) נאמר: "אין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי קומה... ובעלי זקנה". וכך פסק הרמב"ם (הל' ה"ה): "צריך להשתדל ולבדוק ולחפש שהיה כולן בעלי שיבה". הרי ש'זקן' יש בו מעלה בסנהדרין. ואילו בהלכה זו פסק הרמב"ם שאין להעמיד זקן, מפני שיש בו אכזריות! וכתבו המפרשים (לח"מ, שבות יעקב ח"א סי' כט) שלכך דקדק

קלד הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

מנעורי עד היום הזה" שבא להסביר מדוע אין למאוס בו אף אם הגיע לגיל זקנה שכבר אין מעמידים בסנהדרין - מפני שתחילת המינוי היה 'מנעורי', ולפיכך גם מאוחר יותר, כאשר זקנתי ושכתי, אין להעביר אותי.

אולם יש סוברים (ראה עיקרי הד"ט אורח, סי' ל אות י') שמי שנתמנה בהיתר לא מורידים אותו גם אם נעשה זקן מופלג. ובכך הסבירו את דברי שמואל הנביא שהוכיח את העם (שמואל א יב, ב): "ואני זקנתי ושכתי... ואני התהלכתי לפניכם

יום רביעי ח' סיון ה'תשפ"א

ניסיון חידוש הסמיכה בצפת

בלשון רבינו.

ובפירוש המשניות (סנהדרין פ"א מ"ג) פירש הרמב"ם את שיטתו שניתן לחדש את הסמיכה באמצעות "הסכמה מכל החכמים והתלמידים להקדים עליהם איש מן הישיבה וישמו אותו לראש". והוכיח כן מחזרת הסנהדרין לעתיד לבוא שתהיה "לפני בוא המשיח", כדברי הפסוק "ואשיבה שופטייך כבראשונה ויועצייך כבתחילה" ורק "אחרי כן יקרא לך עיר הצדק וגו'". ואם כן, כיצד יוסמכו חכמי הסנהדרין? אלא שהסמיכה תיעשה ע"י הסכמת כל חכמי ישראל.

ועל הוכחה זו כתב הרדב"ז: "מי יתן ואדע, שהרי אליהו בא לפני המשיח כמבואר בכתובים... והרי הוא סמוך מפי סמוך ויסמוך אחרים לפני בוא המשיח! אולם ה'תומים' (הל' דינים סי' א ס"ק ב) כתב כי הרמב"ם הולך לשיטתו (הל' מלכים פ"ב ה"ב) בנוגע לזמן ביאתו של אליהו, ש"לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומים הן אצל הנביאים וגם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו", ונמצא כי אין הדבר ברור שאלהיו יבוא קודם משיח.

הלכות סנהדרין פרק ד, הלכה יא: נראה לי שהרמב"ם, שאם הסמיכו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דינין ולסמך אותן - הרי אלו סמוכים, ויש להם לדון דיני קנסות, ויש להם לסמך לאחרים.

על יסוד דברי הרמב"ם אלה, התעוררו חכמי צפת לפני כחמש מאות שנה לחדש את הסמיכה: "הסמיכו רוב חכמי ישראל שבארץ ישראל לסמוך לגדול בדורו מורינו הרב רבי יעקב בירב ז"ל, והוא סמך קצת מתלמידיו המובהקים" (קריה ספר למבי"ט כאן). אולם הדבר עורר התנגדות מצדו של ראש חכמי ירושלים דאז, רבי לוי בן חביב (הרלב"ח), ששלל את הרעיון מכמה טעמים ('קונטרס הסמיכה' בסוף שו"ת מהרלב"ח).

פרשה זו מוזכרת גם בפירוש הרדב"ז כאן: "על לשון זה [נראה לי הדברים שאם הסמיכו...]" סמכו חכמי צפת והגדול שבהם לסמוך סמוכין לדון דיני קנסות ולא עלה בידם לפי שהחכם שהיה בירושלים לא הסכים עמהם". ומוסיף הרדב"ז: "ושאלו את פי בעודי במצרים ואת פי חברי ולא הסכמנו, ואני הארכתי באותה תשובה לבטל דעתם, ושלא דקדקו יפה

'אחרי רבים להטות' - והרי אין הולכין בממון אחר הרוב? יום חמישי ט' סיון ה'תשפ"א

ומבאר ה'תומים' (קיצור תקפו כהן ס"ק קכג): אין להוציא ממון מספק, וכיון שבכל רוב ומיעוט יש ספק בדבר ובית דין אינם יודעים האם הנידון הוא מהרוב או מהמיעוט, הרי אף שהרוב נוטה לצד אחד, אין מוציאים ממון מחזקתו, כי החזקה מסייעת למיעוט. מה שאין כן בבית דין, כיון שהתורה אמרה 'אחרי רבים להטות', הרי דעת המיעוט בטלה ודעת הרוב קובעת, ולדעתם הדין ברור וודאי, ונמצא שהוצאת הממון היא ללא כל ספק.

וב'קונטרס הספקות' (כלל ו ס"ק ב) הוסיף בשם מהר"ם חביב: בכל רוב ומיעוט אין בכוח הרוב להוציא מהמוחזק, כי היות ויש מיעוט השונה מהרוב, יכול לסמוך עליו ולטעון 'אני מן המיעוט'. מה שאין כן בבית דין, כיון שהתורה אמרה 'אחרי רבים להטות' ואסור למיעוט להורות נגד דעת הרבים (סנהדרין פח, א), אין כאן דעת מיעוט שיוכל המוחזק לומר 'קים לי' כדעת המיעוט.

הלכות סנהדרין פרק ח, הלכה א: בית דין שנתחלקו, מקצתן אומרים 'זבא' ומקצתן אומרים 'חב' - הולכין אחר הרב; וזו מצות עשה של תורה, שנאמר: 'אחרי רבים - להטות'.

הקשו התוספות (בבא בתרא ג, ב. ד"ה דיני): ההלכה היא ש'אין הולכין בממון אחר הרוב', ומי שמכר שור לחברו ונמצא נגחן, שאינו ראוי אלא לשחיטה, והקונה טוען שקנה לחרישה ומקח טעות הוא - אין המקח בטל, כי יכול המוכר לומר 'לשחיטה מכרתי לך'. ואף שהרוב קונים שור הראוי לחרישה, אין הולכים אחר הרוב להוציא ממון מיד המוחזק. ומדוע כאן אם רוב הדיינים מחייבים, מוציאים ממון מיד המוחזק? ויתירה מזו: אף בדיני נפשות החמורים הולכים אחר הרוב, ומדוע בממון אין הולכים אחר הרוב?

ותירצו: רוב הקונים לחרישה אינו נחשב 'רוב חשוב' כמו רוב בית דין, ולכן אין מוציאים מיד המוחזק. ובמקום אחר (בבא קמא כז, ב. ד"ה קמ"ל) כתבו: ברוב דיינים נחשב המיעוט כמי שאינו, אך לא ביארו מה ההבדל בין הדברים.

יום שישי י' סיון ה'תשפ"א

דין אחד, מקורות נפרדים

אחד בוודאי נמנים כאחד, והחידוש הוא שאפילו משני מקראות נמנים כאחד.

אמנם, בגמרא (סנהדרין לד, א) נאמר: "אמרו שנים טעם אחד

הלכות סנהדרין פרק י, הלכה ה: שנים שאמרו טעם אחד - אפילו משני מקראות, אין נמנין אלא כאחד.

מלשון הרמב"ם משמע שכאשר אמרו טעם אחד ממקרא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלה

אחד בוודאי אין נמנים אלא כאחד, אך כאשר אומרים טעם אחד משני מקראות שונים היה מקום לומר שנחשבים כשניים ועל כך מחדש הרמב"ם שבכל זאת נמנים כאחד עד שיאמרו שני טעמים משני מקראות שונים.

והש"ך (תו"ם סכ"ה סק"ט) מקשה על שיטת הרמב"ם: איך יתכן לדרוש שכל אחד מהדיינים יאמר טעם אחר, וכי באדם שהרג את הנפש ופסקו כל הדיינים שחייב מיתה משום שעבר על 'לא תרצח' ייחשבו כולם רק כדעה אחת משום שכולם הסתמכו על אותו מקור? ולכן כתב שתיבת 'אפילו' היא טעות בדברי הרמב"ם, ויש לגרוס "שנים שאמרו טעם אחד משני מקראות אין מונין אלא כאחד", אך אם יאמרו ממקרא אחד בוודאי נמנים כרבים.

אך ה'קרבן אורה' מקיים את הגירסא שלפנינו ומיישב את קושיית הש"ך שאכן בדין המפורש בכתוב אפשר שכולם יתבססו על מקור אחד, ובדברי הרמב"ם שכל דיין צריך לומר טעם נפרד אמורים בדבר התלוי בסברא.

משני מקראות, אין מונין להן אלא אחד... דאמר קרא 'אחת דיבר אלוקים שתיים זו שמעתי' – מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות". ופירש רש"י: כלל הוא שלא אמר הקב"ה שני פסוקים שונים כדי ללמוד מהם אותו דין, ולכן כאשר שני דיינים אמרו טעם אחד וכל אחד מתבסס על פסוק אחר, ברור שאחד מהם טועה כי לא יתכן ששני הפסוקים באו ללמד אותו דין.

ואם כן, רק כאשר אמרו טעם אחד משני מקראות נמנים כאחד, כי ברור שאחד מהם טועה, אך אם הגיעו לאותה מסקנה מאותו הפסוק, אין סיבה לומר שאחד מהם טועה, וראוי למנות אותם כשניים, היפך משמעות דברי הרמב"ם שאם אומרים טעם אחד ממקרא אחד, בוודאי נמנים רק כאחד!

ומבאר ה'קרבן אורה' (סנהדרין שם):

בדיני נפשות צריך כל אחד צריך לומר טעם משל עצמו כדי לזכות או לחייב, ולכן כאשר אומרים טעם אחד ממקרא

מי יסמוך את הסנהדרין בטבריה? שבת קודש י"א סיון ה'תשפ"א

ראה את דברי הרמב"ם אלה שנשמטו מדפוס פירוש המשניות.

אולם הרלב"ח (קונטרס הסמיכה ג, בסוף שו"ת מהרלב"ח) כתב על דברי הרמב"ם שאין הדבר נוגד את ההלכה. כי המשיח יהיה סמוך "על ידי שיסמוך אותו אלוקיני יתברך", כפי שמשא רבינו נסמך מאת הקב"ה בעצמו וגם אם הסמיכה תיעשה ע"י אליהו הנביא - אין בזה משום חידוש בדת "שהרי כפי קבלתנו אליהו הוא חי עדיין והרי הוא סמוך מפי סמוך". ונמצא שסמיכת הסנהדרין יכולה להתבצע על ידי משיח או אליהו, והרי זה תואם לדיני התורה.

ויש ליישב את דעת הרמב"ם:

כיון שנפסקה הלכה שהסמיכה צריכה להיות "איש מפי איש... עד בית דינו של משה רבינו" (לעיל פ"ד ה"א), צריך סמיכה של בשר-ודם, ואם המשיח נסמך ע"י הקב"ה, הרי זה חידוש בדת.

ובנוגע לאליהו הנביא שהוא אכן 'סמוך מפי סמוך', כיון שהמשך חייו לאחר עלייתו השמימה אינם באופן טבעי, אי אפשר שחידוש הסנהדרין יהיה באמצעות עניין ניסי, כי "לא תסמוך התורה באזהרותיה על הנס" (רמב"ן עה"ת אמור כא, יז. וראה תוס' יומא כא, א ד"ה נבלעין).

הלכות סנהדרין פרק יד, הלכה יב: וְלַעֲשֹׂתָ מְקוֹמוֹת גָּלוּ, וְסוֹפֵם לְמִבְרָא; וּמִשֵּׁם לֹא עָמַד בֵּית דִּין גָּדוֹל, עַד עֲתָה. וְקָבְלָהּ הָיָא, שֶׁמִּבְרָא עֲתִידִין לְחַזֵּר תַּחֲלָה, וּמִשֵּׁם נִעְתָּקוֹן לְמִקְדָּשׁ.

כאשר הסנהדרין תחזור לטבריה - כיצד יוסמכו חכמי הסנהדרין?

כתב הרדב"ז, על יסוד מאמר חז"ל "עתיד המשיח ליגלות תחלה בגליל" שהמשיח יסמוך את הסנהדרין: "אפשר שהוא יסמוך בית דין הגדול שם בטבריה שהיא סמוכה לגליל". אבל לדעת הרמב"ם בפירוש המשנה (סנהדרין פ"א מ"ג) סמיכת החכמים תיעשה באמצעות הסכמת כל החכמים שבארץ ישראל (בהתאם לדבריו לעיל פ"ד ה"א). ולפי זה מסתבר לומר להיפך - שהסנהדרין, לאחר שיהיו בעצמם סמוכים, יסמכו את המשיח.

והנה, בכתב היד של פירוש המשנה (במהדורת קאפח שם) הוסיף הרמב"ם לבאר מדוע אין לומר שהמשיח יסמוך את הסנהדרין שכן המשיח בעצמו צריך להיות סמוך, ואם ימנה את הסנהדרין, למרות שאינם סמוכים - הרי זה נוגד את יסוד ההלכה, כי "כבר ביארנו שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה". והרדב"ז שכתב שהמשיח יסמוך את הסנהדרין לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ה'י"א סיון ה'תשפ"א

יום ראשון ה' סיון ה'תשפ"א

הלכות נחלות

פרק ששי

(1) מבאר שאין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור הירושה מן היורש.

א. אין אדם² יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו, ולא לעקור³ הירושה מן היורש, אף על פי שזה ממון הוא⁴. לפי שנאמר בפירשת נחלות: והיתה לבני ישראל לחקת משפט - לומר: שחקה זו לא נשתנתה⁵ ואין התנאי מועיל בה. בין שצוה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע⁶, בין על פה בין בכתב - אינו מועיל.

(2) משנה בבא בתרא קל. (3) משנה שם קכו: (4) וכלל בדינו שבענייני ממון מועיל כל תנאי (כרבי יהודה קידושין יט: ובכמה מקומות). (5) בכתב יד תימן: לא תישתנה. (6) חולה אנוש.

ב. לפיכך⁷, האומר: איש פלוני בני בכורי לא יטל פי שנים, איש פלוני⁸ בני לא יירש עם אחיו - לא אומר כלום⁹. איש פלוני יירשני במקום שיש לו בת¹⁰, בתי תירשני במקום שיש לו בן - לא אומר כלום. וכן כל פיוצא בזה¹¹. אכל היו לו יורשין רבים, כגון בנים רבים או אחים או בנות, ואמר כשהוא שכיב מרע: פלוני אחי יירשני מקלל אחי¹², או בתי פלונית תירשני מקלל בנותי¹³ - דבריו קיימין¹⁴, בין שאמר על פה בין שכתב בכתב. אכל אם אומר: פלוני בני יירשני לבדו¹⁵: אם אומר על פה - דבריו קיימין; אכל אם כתב כל נכסיו לבנו - לא עשהו אלא אפטרופוס¹⁶, כמו שבארנו¹⁷.

(7) בבא בתרא שם. (8) שם קל. שאין לו כל זכות ליורשו. (9) דיבורו אינו מועיל וכאילו לא אמר כלום. (10) ומכל שכן כשיש לו בן. (11) כל הדומה לזה, כשאומר על מי שאינו יורשו כלל - שירשנו. (12) הוא היחידי מבין אחי יירש אותי. (13) ואין לו בנים. (14) כרבי יוחנן בן ברוקה במשנתנו: "אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים", ונפסקה שם הלכה כמותו. וטעמו פירש רבא בגמרא שם: אמר קרא (דברים כא, טז): "והיה ביום הנחילו את בניו" - התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה. (15) רבינו מחלק בין בן לבין יורשים אחרים. (16) שם קלא: "אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לבנו הגדול - לא עשהו אלא אפטרופוס וכו' ואפילו בנו קטן". כלומר, התכוון שבניו יכבדוהו, אבל לא להעבירם מנחלתם. (17) בפרק ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב והלכה ג. לשון

שמואל שם: "הכותב כל נכסיו וכו'" ואפשר להבין שהמדובר בלשון מתנה ורבינו כתב "פלוני בני יירשני", שאם נתן בתורת מתנה דבריו קיימים. וההבדל הזה בבן בין הבנים בין אומר בעל פה ובין כתב, אמרו הרי"ף כאן, ומדגיש שזאת היא "הילכתא בלי טעמא (הלכה שלא נמסר נימוקה)" ומסתמך על הגמרא שם קמד.

ג. אמר: פלוני בני יירש חצי נכסי, ושאר בני החצי - דבריו קיימין¹⁸. אכל אם אומר: הבכור יירש בפשוט, או שאמר: לא יירש פי שנים עם אחיו - לא אומר כלום; שנאמר: לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור¹⁹, כי את הבכור בן השנואה יכיר.

(18) דין זה פשוט, שהרי אפילו אמר יירש כל נכסי - דבריו קיימים כמבואר בהלכה הקודמת, ונכתב משום הבבא שלאחריה. (19) חציו הראשון של פסוק זה: "והיה ביום הנחילו את בניו" מלמדנו שהאב רשאי להנחיל את יורשיו כרצונו, כמבואר למעלה הלכה ב, ומסופו של הפסוק למדנו, שזכות זו ניתנה לאב רק בחלק הפשיטות לבדו ולא בחלק הבכורה. [הר"י מיגאש, מובא במגיד משנה כאן, מבאר ששני הדינים האלה: יירש הכל ויירש חצי נכסי דבריו קיימים - נאמרו כשאין בכור בין הבנים; אבל אם יש בכור ביניהם, ברור, שאינו יכול למעט חלק בכורה, והואיל ובטלה צוואתו לגבי חלק זה, בטלה גם לגבי חלק הפשוטים. והרא"ש והטור (שם) חולקים עליו בחלק הפשוטים ודעתם, שהבכור נוטל כדינו והפשוטים מפסידים לפי חשבון. (ראה לקמן הלכה ד).]

ד. ואם היה בריא²⁰ - אינו יכול להוסיף ולא לגרע, לא לבכור ולא לאחד משאר היורשין.

(20) בעייה שלא נפשטה שם קלא. ואין מוציאים מיד היורשים מספק (ר"ף שם). [בטור שם מביא דעת רבינו חננאל שגם בריא יכול לשנות בלשון ירושה (עיין שם)].

ה. כמה דברים אמורים²¹? כשאמר בלשון ירשה; אכל אם נתן מתנה - דבריו קיימין. לפיכך, המחלק נכסיו²² על פיו לבניו²³ כשהוא שכיב מרע²⁴, רפה לאחד ומעט לאחד, והשונה להן הבכור - דבריו קיימין²⁵. ואם אומר משום ירשה - לא אומר כלום²⁶.

(21) האמור כאן מכוון גם להלכה א. שאין אדם יכול להוריש למי שאינו ראוי ליורשו וגם להלכה ד בדין בריא. (22) משנה שם קכו: (23) בלשון מתנה. (24) ואינה צריכה קניין, משום שדברי שכיב מרע "ככתובין וכמסורין דמי". (25) התורה לא צימצמה זכותם של בני אדם - בין בריאים בין חולים - להעניק מתנות בחייהם כרצונם, וקבעה רק סדרי ירושה, שאי אפשר לשנותם כמבואר למעלה הלכה א. (26) לשון המשנה ובר"ן שם מביא כמה פירושים למשנה זו.

ט. העובד פוכבים יורש³⁹ את אביו דבר תורה. אבל
שאר ירשותיהן - מניחין אותו לפי מנהגם.

(39) מימרא של רבא קידושין יז: ולמד זה מדרשתו של חזקיה על הכתוב גבי ישראל שנמכר לגוי (ויקרא כה, ג): "וחישב עם קונהו" - ולא עם יורשי קונהו, פירוש, אם מת אדונו הגוי יצא עבדו הישראלי לחירות ללא כל תשלום ליורש. ומכאן למד רבא, שהבן הגוי יורש נכסים אחרים של אביו. ורבי יוחנן (שם יח). למד זה מהכתוב (דברים ב, ט) "כי לבני לוט נתתי את ער ירושה" ושם מבואר, שרבא לא קיבל לימודו של רבי יוחנן, משום שאפשר לומר שמפני כבודו של אברהם דודו העניק לו הקב"ה זכות ירושה כיצא מן הכלל.

י. והגר⁴⁰ אינו יורש את אביו העובד פוכבים אלא מדבריהם⁴¹. תקנו לו שירש כשהיה, שמה יחזר למרד⁴². ויראה לי, שתנאי מועיל בירשה ז⁴³, הואיל ואין העובד פוכבים מחיב לעמד בתקנת חכמים⁴⁴. ואין העובד פוכבים יורש את אביו הגר, ולא גר יורש את גר⁴⁵, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים⁴⁶.

(40) שם. (41) מן התורה אינו יורשו, משום ש"גר שנתגייר כקטן שנולד" ונותקה קורבת בשר עם הוריו. (42) כדי שלא יפסיד את ירושתו. [בתוספות ישנים שם דיבור המתחיל אלא הקשו: מה יועיל אם יחזור בו מגירותו, הלא גר דינו כישראל גמור, שאף על פי שחטא ישראל הוא, ולא יירש? ותירצו: שאינו בקי בדיני ישראל ויחשוב שיירש. (43) אם התנה לפני שנתגייר, שלא יירש - אינו יורש. (44) יכול הוא לוותר עליה לפני שנתגייר. נתבאר למעלה הלכה ח שתנאו של הבעל בירושת אשתו אינו מועיל, אף על פי שהיא מדבריהם ולפיכך משמיענו כאן, שבירושת הגר מועיל התנאי מטעם האמור. (45) האב ובנו או שני אחים שנתגיירו. והטעם, נתבאר למעלה: שנותקה קורבת בשר הגויית, ושניהם כאילו נולדו ברגע גיורם. (46) הנימוק שאמרנו בגר שאביו נשאר בגיותו איננו שייך כאן שהרי אם יחזור לגיותו גם כן לא יירש את אביו הגר.

יא. כל הנותן⁴⁷ נכסיו לאחרים והניח היורשין, אף על פי שאין היורשין נוהגין בשורה - אין רוח חכמים נוחה הימנעם⁴⁸, וזכו האחרים בכל מה שנתן להן⁴⁹. מדת חסידות היא, שלא יעיד אדם⁵⁰ חסיד בצוואה שמעבירין בו הירשה מן היורש, אפלו מבין שאינו נוהג בשורה לאחרים חכם ונוהג בשורה.

(47) משנה בבא בתרא קלז: (48) "אין לחכמים נחת רוח ממעשיו וכו' שכועסים עליו דקא עקר (שעוקר) נחלה דאורייתא" (רש"י שם). פסק כחכמים בניגוד לדעת רבן שמעון בן גמליאל שאמר: אם לא היו בניו נוהגין כשורה - זכור לטוב. רבינו מסתמך על הוראתו של שמואל (שם) לרב יהודה תלמידו. (49) נתבאר למעלה הלכה ה. שבלשון מתנה דבריו קיימים. (50) שלא יחתום כעד על צוואה כזו. שמואל הורה כך לרב יהודה.

הרשב"ם מפרש, שהמשנה בשיטת חכמים החולקים על רבי יוחנן בן ברוקה וסוברים שאפילו בראוי ליורשו אינו רשאי לשנות. ויש מי שאומר, שדברי הכול היא ומה שאמר "לא אמר כלום" הכוונה להשוות להם הבכור בלבד ובבכור גם רבי יוחנן בן ברוקה מודה, ולזה הסכים רבינו יונה. והפירוש השלישי: דברי הכול היא וגם לגבי פשוטים לא אמר כלום, מפני שבטלה מקצת הצוואה בטלה כולה. וכן היא דעת הר"י מיגאש, שהבאנו למעלה בהערות להלכה ג. וסגנונה של ההלכה שלפנינו מוכיח שרבינו קיבל את דעת רבו הר"י מיגאש.

ו. כתב²⁷ בין בתחלה בין באמצע בין בסוף משום מתנה, אף על פי שהזכיר לשון ירשה בתחלה ובסוף - דבריו קיימין. כיצד? תנתן שדה פלונית לפלוני בני וירשנה, או שאמר: יירשנה ותנתן לו וירשנה, או יירשנה ותנתן לו, הואיל ויש שם לשון מתנה, אף על פי שהזכיר לשון ירשה בתחלה ובסוף - דבריו קיימין. וכן אם היו שלש שדות לשלשה יורשין, ואמר: יירש פלוני שדה פלונית, ותנתן לפלוני שדה פלונית, וירש פלוני שדה פלונית - קנו, אף על פי שדה שאמר לו בלשון ירשה אינו זה שאמר לו בלשון מתנה²⁹. והוא שלא ישהה בין אמירה לאמירה כדי דבור³⁰; אבל אם שעה - צריך שהיה לשון המתנה מערב בשלשון.

(27) משנה שם, כפי שנתפרשה בגמרא שם קכט. (28) גמרא שם. (29) גם בשלוש שדות אין הבדל בין בתחילה או באמצע או בסוף, כפירוש של הר"י מיגאש בבא בתרא שם לדברי ריש לקיש, שנפסקה הלכה כמותו נגד רבי יוחנן בדין זה. (30) כדי שאילת שלום תלמיד לרב: "שלום עליך רבי ומורי", שתוך כדי דיבור הוא כדיבור אחד, ולשון מתנה נמשך לכולם.

ז. כיצד³¹? אם היה לשון המתנה באמצע - יאמר: פלוני ופלוני יירשו שדה פלונית ופלונית שנתתם להן במתנה וירשום³². ואם היה לשון המתנה בתחלה - יאמר: תנתן שדה פלונית ופלונית לפלוני ופלוני וירשום. ואם היה לשון המתנה בסוף - יאמר: יירש פלוני ופלוני שדה פלונית ופלונית שנתתם להן במתנה.

(31) נוסח מעורב בשלושתן שנאמר בסוף הלכה ו. (32) לשונו של ריש לקיש שם. (33) דוגמא זו היא בשתי שדות ושני בני אדם והוא הדין לשלושה או יותר.

ח. ירשת הבעל³⁴, אף על פי שהיא מדבריהם³⁵, עשו חזוק לדבריהם כשל תורה, ואין התנאי מועיל בה³⁷, אלא אם פן התנה עמה כשהיא ארוסה, כמו שבארנו בהלכות אישות³⁸.

(34) כתובות פג: (35) מדברי חכמים. (36) אם התנה שלא יירשנה. (37) והוא יורש אותה. (38) פרק כ"ג הלכה ב והלכה ו. למעלה פרק א נתבאר כל זה באריכות.

ג. מי ששטבע במים שאין להם סוף⁸, וכאז עדים
ששטבע בפניהם ואבד זכרו⁹, אף על פי שאין
משיאין את אשתו לכתחלה¹⁰ - הרי היו רשין נוחלין
על פיהם¹¹. וכן אם באו עדים שראוהו ששטבע לגב
אריזות ונמרים, או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו,
או שנדקר במלחמה ומת, או שנהרג ולא הקירו
פניו אבל היו לו סימנים מבהקין בגופו והקירו
אותם¹² - בכל אלו הדברים וכיוצא בהן, אם אבד
זכרו אחר כך - יורדין לנחלה בעדות זו, אף על פי
שאין משיאין את אשתו. שאני אומר: שלא החמירו
בדברים אלו אלא מפני אסור כרת¹³; אבל לענין
ממון, אם העידו העדים בדברים שחזקתן למיתה,
והעידו שראו אותן הדברים ואבד זכרו, ואחר כך
נשמע שמת¹⁴ - הרי אלו נוחלין על פיהן. וכן
מעשים בכל יום בכל בתי דינין, ולא שמענו מי
שחלק בדבר זה.

(8) ברייתא, שם קכא. "נפל למים . . . וחכמים אומרים: מים
שיש להם סוף - אשתו מותרת להינשא, שאין להם סוף -
אשתו אסורה". ואביי שם מפרש, מים שיש להם סוף, היינו
"שעומד ורואה מארבע רוחותיו", ולפיכך כשהעד ראה
שבעלה נפל למים, ושהה יותר מכדי שאדם יכול להימצא
במים ולחיות - אשתו מותרת להינשא, ואם אינו רואה
מארבע רוחותיו, חוששים שמא עלה מן המים במקום
שראיתו של העד אינה מגיעה. (9) לא הגיעה כל ידיעה
ממנו ונשתכח. (10) דייק רבינו וכתב "לכתחילה",
להודיענו שאם נשאת שלא ברשות בית-דין אין הבעל
מחויב לגרשה, כמבואר בפ"ג מהלכות גירושין ה"ט (ראה
שם, דיני עדות מיתת הבעל). (11) טעמו יתבאר בסוף
הלכה זו. (12) בכל אלו המקרים, אמרו חכמים (שם קב.
וקכא). שאין משיאים את אשתו (ראה הלכות גירושין שם,
נימוקי דינים אלה). (13) לא דוקא "כרת", שהרי ביאת
אשת איש עונשה מיתת בית-דין, ונקט "כרת" משום שכל
עבירה שחייבים עליה מיתת בית-דין כשיש עדים והתראה
- עונשה כרת בידי שמים כשאין עדים או התראה.
(14) בבבא ראשונה, חסר הסיום: "ואחר כך נשמע שמת".
וב' בית יוסף' חו"מ סימן רפד (ב'דק הבית' שלו) כתב שזה
לא דוקא. ונראה שהתכוון לומר שאין זה תנאי נוסף, אלא
מסקנה הגיונית מן העדות ומן "אבד זכרו". בהלכה
הקודמת, ביאר רבינו שלפעמים משיאין את האשה ואין
היורשים נוחלים, וכאן מבאר שלפעמים אין משיאין
והיורשים נוחלים. ולא ביאר רבינו כאן אם האשה נוטלת
כתובתה משום שזה דבר שבממון, או אינה נוטלת כל זמן
שאסור לה להינשא. הראב"ד כאן אומר שאינה נוטלת, מפני
"שאין אני קורא בה: כשתינשאי לאחר תיטלי כתובתך"
(ראה מגיד-משנה).

ד. שבויו¹⁵ שנשפה, ושמעו שמת, וירדו יורשיו
לנחלה¹⁶ וחלקו אותה ביניהם - אין מוציאין אותה
מידן. וכן הבורח מחמת סכנה¹⁷. אבל היוצא
לדעת¹⁸ ששמעו בו שמת, וירדו יורשיו לנכסיו

יב. ישאל⁵¹ שהמיר⁵² - יורש את קרוביו
הישראלים כשהיה⁵³. ואם ראו בית דין לאבד את
ממונו ולקנסו שלא יירש, כדי שלא לחזק את
ידיהם⁵⁴ - הרשות בידן. ואם יש לו בנים בישראל
- תנתן ירשת אביהן המומר להן. וכן המנהג תמיד
במערכב⁵⁵.

(51) שם. (52) החליף דתו, השתמד. (53) אף על פי
שחטא ישראל הוא. בקידושין שם דרשו שגוי יורש את אביו
מהכתוב (שם ה): "כי ירושה לעשיו נתתי את הר שעיר",
ורחו לימוד זה משום ש"ישראל מומר שאני". ומכאן
שישראל מומר - יורש (את עשיו הגדירו חכמים כישראל
מומר). (54) ידי הממירים. (55) בארצות אירופה שהן
מעברית למצרים, מקום מגורי רבינו.

יג. צו חכמים⁵⁶, שלא ישנה אדם⁵⁷ בין הבנים
בחיו אפלו בדבר מועט, שלא יבואו לידי תחרות
וקנאה, פאחי יוסף עם יוסף⁵⁸.

(56) שבת י: (57) לא יעדיף. (58) שכתונת הפסים שנתן
לו יעקב גרמה לשנאת אחים חריפה.

פרק שביעי

(1) מבאר שאין היורשים נוחלים עד שיביאו ראיה שמת
מורישם, ודין הורדת קרוב לנכסי שבו או לנכסי בורח או
לנכסי רטושים או נטושים.

א. אין היו רשין² נוחלין עד שביאו ראיה ברוחה
שמת מורישין. אבל אם שמעו בו שמת, או שפאו
עובדי כוכבים משיחין לפי תמן, אף על פי
שמשיאין את אשתו על פיהם ונוטל כתובתה³ - אין
היורשין נוחלין על פיהם⁴.

(2) משנה, יבמות קטז: (3) כבית-שמאי, שהודו להם בית-
הלל אחר שחלקו עליהם בתחילה. ונימוקם: רגילים היו
לכתוב בכתובה: "כשתינשאי לאחר, תטלי מה שכתוב
ליכי", והרי נישאה לאחר. (4) משום שאין מוציאים ממון
מחזקתו אלא על-פי שנים, ובנישואי אשה הקילו חכמים,
כדי שלא תתעגן, כמו ששנינו (יבמות קכב). "והוחזקו
להיות משיאין עד מפי עד, מפי עבד, מפי אשה, מפי
שפחה" (ראה הלכה הבאה).

ב. האשה שבאת ואמרה: מת בעלי, אף על פי
שהיא נאמנת ותנשא ותטל כתובתה⁵ - אין היו רשין
נכנסין לנחלה על פיה⁶. אמרה: מת בעלי, ונתניבמה
- הרי יבמה נכנס לנחלה על פיה⁷; שנאמר: יקים
על שם אחיו המת, והרי קם.

(5) נתבאר בהלכה הקודמת. (6) שם קיז. (7) שנינו שם
(מ:): הכונס את יבמתו, זכה בנכסים של אחיו. ובברייתא
שם כד. למדו זה מן הכתוב (דברים כה, ז): "יקום על שם
אחיו המת" - לנחלה. ובגמרא שם קיז. דרש רב חסדא, אותו
הכתוב עצמו: "יקום על שם אחיו המת" - והרי קם. פירוש:
הרי ייבם אותה, ולפיכך זכה בכל נכסי המת.

מורידין הקרוב לנכסיו; שאם ירד תחלה, שָׁמָּא
יתלש אֵלֹה הפירות שֶׁהֵן כְּתוּבִין וְיֵאָכֵל אוֹתָן.²⁹
וְהָיָה הַדִּין בְּחֻצְרוֹת וּפְנִדְקוֹת³⁰ וְחֲנִיּוֹת, הַעֲשׂוֹיֹת
לְשָׂכָר וְאֵינָן צָרִיכִין עֲבוּדָה וְלֹא טָרָה, וְאֵין אָדָם
נֹתֵן אוֹתָן בְּאֲרִיסוֹת³¹ - אֵין מוֹרִידִין לָהֶם יוֹרֵשׁ;
שֶׁהֵרִי גֹבֶה הַשָּׂכָר וְאוֹכֵל. אֲלֹא בִּיצֵד עוֹשִׂין? בֵּית
דִּין מַעֲמִידִין לָהֶן גִּבְּאִי, וְיִהְיֶה הַשָּׂכָר מִנְּחָ בֵּית דִּין
עַד שֶׁיָּבִיאוּ רֵאִיָּה שְׁמָת, אוֹ עַד שֶׁיָּבִיאוּ וְיִטַּל שָׂכָרוֹ.²⁸

(25) מימרא של רב יהודה בשם שמואל (שם). (26) תבואה מחוברת לקרקע. (27) בשלה וראויה לקצור. בעברית יש שמות שונים לקטיפת מינים שונים של גידולי קרקע: קצירה - לתבואה, בצירה - לענבים, מסיקה - לזיתים, גדירה - לתמרים, ואורה - לתאנים. (28) משום שאין בזה טורח לזמן מרובה, אפשר יהיה למצוא אדם שיעסוק בזה. (29) קרוב יורש, מורה היתר לעצמו. (30) בתי מלון. (31) על-מנת שהמקבל עליו הטיפול, יטול חלק מן ההכנסה. בגמרא שם אמרו שבקרקעות תיקנו חכמים שיטול שכר כאריס, כדי שיעבד את השדה ולא תבור (שדה שאין מעבדים אותה זמן רב - מתקלקלת). ומזה למד רבינו, שבמקום שאין חשש הפסד כזה - לא תיקנו. ולפיכך בכל אלה, שאין הפסד מצוי בהם - אין מורידים יורש בשכר (מגיד-משנה. ראה ה"ז).

ז. וְאֵין מוֹרִידִין³² הַקְּרוֹב לְעוֹלָם אֲלֹא לְשָׂדוֹת וּלְגִנּוֹת וּבְרָמִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶן בְּאֲרִיס³³, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסְדוּ וְנִמְצְאוּ בּוֹרִים וְנִשְׁמִים.³¹

(32) מתבאר מהאמור למעלה. (33) מלשוננו משמע, שקרוב מקבל רק חלק אריסות מכל הפירות שאכל, ומחזיר לבעלים - כשיבואו - את מותר דמי הפירות. והראב"ד בהשגותיו חולק, ודעתו שכל מה שאכל הוא שלו, ובפירות שלא נקטפו עד שבאו הבעלים - הוא נוטל חלק אריסות (ראה 'טור' שם).

ח. מִי שִׁיָּצָא³⁴ לְדַעַת וְהָיָה נֶכְסִי, וְאֵין יָדוּעַ לְהִיכֵן הַלֵּף וְלֹא מָה אָרַע לוֹ - אֵין מוֹרִידִין קְרוֹב לְנֶכְסִי; וְאִם יָרַד - אֵין³⁵ מְסַלְקִין אוֹתוֹ. וְאֵין בֵּית דִּין צָרִיכִין לְהַטְפִּיל בּוֹ וּלְהַעֲמִיד לוֹ אֶפְסָרוֹפּוֹס, לֹא לְקַרְקַע וְלֹא לְמַטְלָטִלִין, שֶׁהֵרִי לְדַעַתוֹ יֵצֵא וְהָיָה נֶכְסִי³⁶. וְכִיצֵד יִהְיֶה דִּין נֶכְסִי זֶה? מְטַלְטִלִין - יַעֲמִידוּ בִּיד וְזֶה שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ עַד שֶׁיָּבִיאוּ זֶה וְיִתְּבַע, אוֹ עַד שֶׁיִּמָּנוֹת וְיִתְּבַעוּ הַיּוֹרֵשִׁין.³⁹

(34) שם לח: "היורד לנכסי רטושין, מוציאין אותן מידו", ופירשו (שם לט.) "רטושין" היינו שבעליהם יצאו מרצונם, ולא מסרו לשום אדם את הטיפול בנכסיהם. (35) ב'בית יוסף' חו"מ שם, כתב שטעות-סופר נפלה כאן, ויש למחוק את התיבה "אין" (וכן היא הגירסא בכת"י תימן). (36) ללא כל השגחה, ולפיכך אין בית-דין מצווים לשמור עליהם.

ט. וְהַקְּרָקְעוֹת: מִי שֶׁהֵנִיחוֹ שָׂכָן³⁷ - אֵין לוֹקַחְתִּין⁴⁰

וּחֲלָקוֹם - מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ³⁹, עַד שֶׁיָּבִיאוּ רֵאִיָּה שְׁמָת מוֹרִישָׁן.²

(15) בבא-מציעא לח: ולט. (16) לירש גוף הנכסים ולזכות בהם (לא רק כאריסים לקבל חלק הפירות). (17) סכנת הריגה. (18) מרצונו. (19) רש"י שם מבאר ההבדל בין נאנס לצאת ובין יוצא לדעת: במקרה השני, אנו אומרים: מכיון שלא אמר הורידו קרובי לנכסי, נראה שאינו רוצה בכך. אבל כשנשבע או ברח מפני הסכנה, אפשר שלא הספיק לצוות או שלא שם לב לענייני רכושו (על-פי ביאורו של המגיד-משנה).

ה. שְׁבוּיָיו²⁰ שֶׁנִּשְׁבָּה וּבִזְרֵחַ מַחֲמַת סִכְנָת וּפְשׁוֹת - חִיבִין בֵּית דִּין לְהַתְּעֵסֶק בְּנֶכְסֵיהֶן²¹. בִּיצֵד עוֹשִׂין? כָּל הַמְּטַלְטִלִין יִהְיוּ מַפְקְדִין בְּיַד נְאֻמָּן עַל פִּי בֵּית דִּין, וּמוֹרִידִין לְתוֹף הַקְּרָקְעוֹת קְרוֹבִין הָרְאוּיִין לִירֵשָׁה כְּדִי לַעֲבֹד אֶת הַקְּרָקְעוֹת²² וּלְהַתְּעֵסֶק בָּהֶן עַד שֶׁיָּדוּעַ שְׁמָתוֹ אוֹ עַד שֶׁיָּבִיאוּ. וְלִכְשִׁיבֹא הַשָּׂבִי וְהַבּוֹרֵחַ - שָׁמִין אֵלֹה הַקְּרוֹבִים שֶׁהוֹרְדוּ מָה שֶׁעָשׂוּ וּמָה שֶׁאָכְלוּ, בְּמִנְהַג כָּל הָאֲרִיסִין שֶׁל אוֹתָהּ הַמְּדִינָה. וְלָמָּה לֹא יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אֶפְסָרוֹפּוֹס²³ לְעוֹלָם, בֵּין בְּמַטְלָטִלִים בֵּין בְּקַרְקַעוֹת, עַד שֶׁיָּבִיאוּ הַבְּעִלִּים אוֹ עַד שֶׁיָּדוּעַ בּוֹדָאי שְׁמָתוֹ? לְפִי שֶׁאֵין בֵּית דִּין חִיבִין לְהַעֲמִיד אֶפְסָרוֹפּוֹס לְגְדוּלִים שֶׁהֵן בְּנֵי דַעַת²⁴.

(20) שם לט. (21) ולשמור עליהם שלא יחזיקו בהם אחרים שלא כדין. (22) בהלכה שלפנינו, מדובר כשלא שמעו שמת, ולפיכך אין יורשיו זכאים לנחול אלא לעבוד ולקבל חלק מהיבול כפי מנהג המדינה. (23) שאינו נוטל שכר, כמו שמעמידים ליתומים. (24) בגמרא שם: "אפוטרופוס לדיקנני (מגודלי זקן) - לא מוקמין". וטעמו של דבר, מבואר ברש"י שם: שלא יימצאו אנשים שיסכימו לקבל עליהם טורח גדול של טיפול בקרקעות חינם, אלא בשביל יתומים קטנים יקבלו עליהם למען המצוה הרבה; ובמטלטלין, שאין כל טורח בשמירתם, יימצאו אנשים שמקבלים לשמירה, משום שמתכבדים בזה שבית-דין נותנים בהם אימון (על-פי ביאורו של המגיד-משנה). [ב'נמוקי יוסף' מביא מחלוקת ראשונים, במקרה שנמצא אדם שאינו קרוב, ומסכים לקבל על עצמו אפוטרופוסות בקרקעות ללא תשלום. דעת הרשב"א שמורידים אותו לקרקעות, ודעת רבינו אהרן הלוי שאין מורידים, שמה יפסיד את הנכסים, אבל קרוב הראוי ליורשו ומקבל חלקו כאריס - לא יפסיד. וכן כתב ה'טור' סי' רפה בשם אביו הרא"ש, והוא מוסיף, שהיורש יכול למחות נגד מינויו של אפוטרופוס].

ו. נִשְׁבָּה²⁵ הַשָּׂבִי וּבִזְרֵחַ הַמְּסַכֵּן, וְהָיָה קָמָה²⁶ לְקַרְקַע²⁷ וְעֲנָבִים לְבָצֹר, תְּמָרִים לְגִדּוֹ וְזִיתִים לְמַסֵּךְ - בֵּית דִּין יוֹרְדִים לְנֶכְסִי וּמַעֲמִידִין לָהֶן אֶפְסָרוֹפּוֹס²⁸, וְקוֹצֵר וּבוֹצֵר וְגוֹדֵר וּמוֹסֵק, וּמוֹכֵר הַפְּרוֹת, וּמַגְחִיחַ דְּמִיָּהּ עִם שָׂאֵר הַמְּטַלְטִלִין בְּבֵית דִּין, וְאַחֵר כֵּף²⁹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למחות ולהתדיין עמו. (6) בהגהות מיימוניות אות א, כתב: "צריך עיון מניין לו זה?" ובלחם-משנה האריך בזה, והוסיף קושיא: למה לא פירש רבינו קרוב מחמת קרוב, שפירשו בגמרא: "באחי דאימא"? (אחי האם שאינם יורשי אבי הקטן, ואף-על-פי-כן יש אפשרות רחוקה שיוכל לטעון: ירשתים. ראה ה"ב). ונראה לי, שהדין שלפנינו אינו ביאור לקרוב מחמת קרוב, אלא הרחבת המונח "קרוב", שהרי בן אחיו הוא יורש ממש כמו אחיו ועומד במקומו, "ואפילו" שכתב רבינו משמעותו - אף-על-פי שאחיו חי - אין מורידין את בנו, שמה ימות אביו ויאמר בנו זה: מחמת אבי ירשתי. ודין קרוב מחמת קרוב, מבאר רבינו בהלכה הבאה (ראה ביאורנו שם). [פירוש פשוט זה מיישר את ההדורים מבלי להיכנס לפירצה הדחוקה של בעל לחם-משנה].

ב. לעולם אין מורידין קרוב לנכסי קטן, אפלו
קרוב מחמת אחי האם⁷ שאינו ראויין לירש. הרהקה
יתרה היא זו. ואפלו יש ביניהם⁸ שטר חלקה⁹ בין
בבתיים¹⁰ בין בשדות - לא ירד. ואפלו אמר: כתבו
עלי שטר אריסות¹¹ - לא ירד; שמה יאבדו השטרות
ויארכו הימים ויטען ויאמר שזה חלק ירשה בא לו
(מחמתו או) מחמת מורישיו. מעשה¹² באשה אחת,
שהיו לה שלש בנות, ונשפית הזקנה היא ובת אחת,
ומתה בת שניה והניחה בן קטן¹³; ואמרו חכמים:
אין מורידין זו הבת הנשארה לנכסים - שמה מתה
הזקנה¹⁴, ונמצאו שליש נכסים¹⁵ אלו לקטן, ואין
מורידין קרוב לנכסי קטן; וכן אין מורידין לזה
הקטן בנכסים - שמה עדין הזקנה בחיים, ואין
מורידין קטן לנכסי שבו. אלא פיצד עושיין? מתוך
שצריך להעמיד אפטרופוס לחצי של קטן¹⁶,
מעמידין אפטרופוס על כל נכסי הזקנה¹⁷. אחר
זמן שקמו שמתה הזקנה. אמרו חכמים: תרד הבת
הנשארה לשליש הנכסים, שהוא חלק ירשתה; וירד
הקטן לשליש, שהוא חלקו מנכסי הזקנה¹⁸;
והשליש של בת השבויה¹⁹ - מעמידין לו
אפטרופוס²⁰ מפני חלק הקטן, שמה מתה גם הבת
השבויה, ויש לזה הקטן חצי השליש שלה. וכן כל
פיצא בזה.

(7) רבינו מפרש מה שאמרו שם "אחי מאמא", בקרובים מחמת אחי האם, שאינם ראויים לירש את הנכסים שהיו בחזקת אבי הקטן. תמצית שיטתו של רבינו היא: א. כל מי שראוי לירש את נכסי אבי הקטן במקרים מצויים, כגון בני המת, אחיו ובני אחיו - נכנסים בגדר "קרוב", ועיקר התקנה שלא להוריד קרוב, מנומקת: שלא יאמר אני היורש החוקי של אותם הנכסים; ב. "קרוב מחמת קרוב", פירוש, אדם שאין לו אפשרות של ירושת נכסים אלא במקרה רחוק מן המציאות, שאין אנו רגילים לחוש לו בענינים אחרים, ואף-על-פי-כן אין מורידים אותו. וטעמו של דבר, מבאר רבינו: "הרחקה יתירה היא זו" כלומר, מכיון שהוכרחו

ממנו שכתב³⁸. ושהיה או כרם שהיה בהן ארסי -
ישארו כמו שהניחו עד שיבוא. ושהיה או כרם
שהניחם בורים³⁹ - ישארו בורים⁴⁰; שהיה הוא
ברצונו אבד ממנו, ואבדה לדעת אין אנו מצוין
להחזירה.

(37) צ"ל "שוכן" - כתי' תימן. פירוש, אם מי שהוא שוכן בחצירו או בחנותו לפני שיצא לדעתו. (38) אין בית-דין גובה ממנו שכר דירה. (39) בלתי מועבדים. (40) ואף-על-פי שהקרקע יפסד.

י. שמעו בוי⁴¹ שמת - הרי בית דין מוציאין כל
המטלטלין ומניחין אותן אצל נאמן על פיה⁴²,
ומורידין הקרוב לשדות ולכפרים שיהיה בהן
פאריס⁴³ עד שיביא ראיה ברורה שמת או עד
שיבוא.

(41) בזה שיצא לדעתו. (42) דעת רבינו, שדין שמעו שמת ביוצא לדעת - כדין לא שמעו שמת בשבוי (מגיד-משנה). (43) כמבואר למעלה בהלכה ה' בדין שבוי. והרמב"ן והרשב"א - הובאו במגיד-משנה כאן - חולקים על רבינו בזה, ודעתם שאין מורידים קרוב כלל כל זמן שאין ראיה ברורה שמת. ונימוקם, שבברייתא אמרו סתם: היורד לנכסי רטושין מוציאין אותן מידו, ולא חילקו בין שמעו שמת ובין לא שמעו, אולם כשהקרובים רוצים להוריד לא קרוב בתורת אריסות - נותנים בית-דין הסכמתם לזה, משום שחוששים לשמועה כזו, אבל אין כוח השמועה יפה להוריד קרובים.

פרק שמיני

(1) מבאר דין שאין מורידין קטן לנכסים אלה, ולא קרוב לנכסי קטן.

א. כשמורידין קרוב לנכסי השבוי או בורח או
לנכסי היוצא לדעת ששקמו בו שמת - לא יורידו
קטן³, שמה נפסיד הנכסים. ואין מורידין קרוב
לנכסי קטן, שמה יטען ויאמר: זה חלקי המגיע לי
בירשתי. ואפלו קרוב מחמת קרוב אין מורידין.
פיצד? היו שני אחים, אחד גדול ואחד קטן, ונשפה
הקטן⁴ או ברח - אין מורידין הגדול לתוך שדהו,
מפני שהקטן אינו יכול למחות, ושמה יחזיק זה
האח, ולאחר שנים יאמר: זה חלקי שהגיע לי
בירשתי⁵, ומחמת ירשה באתי. ואפלו בן אחיו של
זה הקטן הנשפה - אין מורידין אותו לנכסיו⁶, שמה
יאמר: שמחמת אבי ירשתי חלק זה.

(2) בבא-מציעא לט. (3) מימרא של רב הונא, שם: "אין מורידים קטן לנכסי שבוי, ולא קרוב לנכסי קטן, ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן". (4) רבינו מפרש מימרא של רב הונא, בקטן שבוי, משום שכל הסוגיא שם עוסקת בשבוי, אולם להלכה גם רבינו מודה שאין מורידים קרוב אפילו לקטן שאינו שבוי, שהרי הנימוק: "שמה יטעון" כוחו יפה גם בלא שבוי (ראה לחם-משנה). (5) והקטן אינו יודע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שני ו' סיון – ספר משפטים – הלכות נחלות קמא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ונותן בבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו, ודין אחד מן האחים ששטר חוב של אביהם יוצא מתחת ידו ודין נטל מכספי הירושה כסף ללמוד תורה או אומנות, ודין מניח בנים גדולים וקטנים שאין הגדולים מתפרנסים פרנסת הקטנים ולא קטנים ניזונים ממזונות הגדולים, ודין החזרת שושבינות, ודין גדול האחים שלובש מתפוסת הבית, כדי שיהיו דבריו נשמעים.

- 1 א. האחין² שעדיין לא חלקו ירשת אביהן, אלא פלן
- 2 משתמשין ביחד במה שהניח להן - הרי הן פשתפין
- 3 לכל דבר. וכן בשאר היושרין - הרי הן שתפין
- 4 בנכסי מורישן. וכל שנשא ונתן כל אחד מהן
- 5 בממון זה³ - השכר לאמצע⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

בנוסח התפילה, נאמר "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו" והם שלושה עניינים שבכל אחד מישראל - חלק, גורל וירושה. והם שלושה עניינים בעבודת האדם לקונו. א. "ירושה" הם העניינים שיש לכל אחד ואחד מישראל בירושה מהאבות והאמהות, ובלשון התניא (פ"ח) "אהבה מסותרת שהיא ירושה לנו מאבותינו", ואין זה מגיע מצד גיעת האדם אלא מירושה, שמבלי להתחשב במעמדו ומצבו - הוא "יורש הכל".

ב. "חלק" היא עבודת האדם בכח עצמו, היינו העבודה בכוחות הפנימיים שלו - שכל ומדות. ג. "גורל" היא העבודה על-ידי הכוחות המקיפים - בחינת 'יחידה' שבנפש.

ההוראה מהלכה זו, שכל יהודי ויהודי "יורש הכל" בכל שלושת האופנים, וצריך שתהיה הירושה חדורה אצלו בכל כוחות הנפש - הגלויים והמקיפים.

בהמשך לזה ישנה גם הוראה פרטית מהלכה זו:

"האחין שעדיין לא חלקו ירושת אביהן... וכל שנשא ונתן כל אחד מהן בממון זה, השכר לאמצע".

העבודה בכלל היא, שהירושה שמקבל כל אחד מישראל תתגלה ותומשך בעבודה בפועל - "המעשה הוא העיקר", על-דרך ניהול משא ומתן בממון שבא בירושה. ובזה יש שני אופנים, האחד לפני שמחלקים את הירושה, שאז כולם עדיין שותפים, ולכן השכר לאמצע. והשני, שכל אחד ואחד נושא ונותן לעצמו ומקבל את חלקו.

ובעבודה, הסדר הרגיל הוא שכל אחד ואחד עובד את עבודתו לעצמו ומקבל את שכרו, אבל ישנם עניינים שחייבים להעשות ביחד, כגון תפילה בציבור עד"מ.

ולמעלה משני עניינים אלו, ישנו עניין הירושה שהיורש עומד במקום המוריש, ואז עבודתו אינה בבחינת בן שיוורש, אלא שהוא המוריש ממש. ועבודה זו שייכת בכל ג' הקווין:

בתורה - שלימוד התורה שלו הוא בתכלית הביטול "תען

לתקן שלא להוריד קרוב - לא נכנסו לחלק בין ראוי לירש במקרים מצויים, ובין אינו ראוי אלא במקרים יוצאים מן הכלל, וכללו בתקנה זו כל מי שיש אפשרות כל שהיא - לרבות כוז שברוך כלל אין בית-דין חוששים לה - לטענת ירושה. וכן פירש ב"טור" חו"מ סי' רפה: "קרוב מחמת קרוב", אם יש בו צד שיכול להחזיק בהן משום ירושה. והגבלה זו - אפשרות ירושה - אין להימלט ממנה, שהרי מוכרחים לקבוע גבול מסויים בין קרוב מחמת קרוב ובין רחוק, שאם לא כן הרי כל ישראל קרובים הם, שכולם צאצאי יעקב אבינו (ונראה שגם רש"י מגביל כך תחומי הקרוב מחמת קרוב). ובזה נתבארה שיטת רבינו ונסתלקו התמיהות. [ומה שהקשה בלחם-משנה בנגוע ל"אחי מאמא" שבדברי רב הונא בעמוד א, ולמה שאמרו שם בעמוד ב ב"אחי דאמא" לא על רבינו תלונתו - שהרי פסק כמסקנת הגמרא שם - אלא על הגמרא שסותרת לכאורה דברי עצמה. ראה מהר"ם ש"ף שיישב סתירה זו בפשטות]. (8) גמרא שם. (9) יורשי אבי הקטן כתבו בשטר, כיצד חלקו ביניהם נכסי המוריש, ומתוך כך בטל החשש שמא יאמר הקרוב: נכסים אלה שאני מטפל בהם - חלקי הם בירושה. (10) שיטה אחת בגמרא שם ואומרת, שלבתיים מורידים קרוב, מפני שהשכנים יודעים שבתים אלה הם רכושו של הקטן, מה-שאינ-כן בקרקעות הנמצאים מחוץ לעיר. ובמסקנא שם אמרו, שאין הברל בין בתים לשדות. (11) ובשטר זה ירשמו בדיק גבולות שדותיו של הקטן. (12) שם. (13) שהוא יורש חלק אמו בנכסי הזקנה (הסתא). (14) שנינו בגיטין כח. "המביא גט והניחו (את הבעל) חולה או זקן, נותן לה בחזקת שהוא קיים" ואין חוששים שמא מת, ולמה כאן חוששים למיתה? ב'תוספות' שם ד"ה והניחו (וכן כאן ד"ה דילמא) הסבירו: שלנכסי יתומים חששו יותר, ובעגונה הקילו. ועוד: בשבוייה יש לחשוש יותר למיתה, משום עינויי שביה. (15) בכל הנכסים. (16) שמא מתו שתי השבויות, והקטן יורש חצי הנכסים, והבת שלא נשבת - חצי. (17) כרבא, שם, בניגוד לדעת אב"י, שמוסרים לבת חצי הנכסים, משום שמורידים קרוב לנכסי שבוי (כלמעלה פ"ז ה"ה), ומעמידים אפטרופוס למחציתו של הקטן. (18) כיורשה של אמו. (19) שאין אנו יודעים אם היא חיה או לא. (20) לכל השליש. גם כאן נחלקו אב"י ורבא, בהתאם לשיטותיהם בדין הקודם בחצי הנכסים. [כתב הר"ף בהלכותיו (בבבא-מציעא אות שלו): איתמר משמיה דרב צמח גאון זצ"ל, מעות (כסף מזומן) קטן, ממנין עליהן אפילו קרוב, דאמרינן מעיינינן איניש דמעלי ושאפו נכסיה (נחפש ונמצא איש הגון ונכסיו במצב טוב), ולא פלוג רבנן (ולא חילקו חכמינו) בין רחוק לקרוב וכו'. ופסק הר"ף כמותו. וכן יש לדיין מלשונו של רבינו לקמן פ"י סוף ה"ו].

יום שני ו' סיון ה'תשפ"א

פרק תשיעי

(1) מבאר דין אחים ששיבחו נכסים שהשבח לאמצע, ודין יורש שהשביח הנכסים ולבא לו אח ממדינה אחרת, ודין אחד מהאחים שמינהו המלך גבאי או סופר, ודין נושא

לשוני אמרתך" שהוא כעונה אחר האומר דבר ה' ממש, מה שנאמר למשה מסיני.

בתפילה - "ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך", ש"יגיד" הוא לשון המשכה, שהפה הוא רק כלי שיומשך ויתגלה על-ידו דיבורו ית'.

ובגמ"ח - שמרגיש בצדקה ובגמ"ח שנותן, שאינו אלא שליח של הקב"ה, וכל הצדקה שנותן היא משלו ית' שהוא "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים".

(ע"פ י"ן מלכות ספר משפטים סימן יט)

(2) משנה בבא בתרא קמד. (3) של הירושה. (4) חולקים בשווה. זה נלמד ממעשה של רב ספרא (שם קמד.) שנשא ונתן בממון של ירושה משותפת, ובאו היורשים האחרים ותבעו חלקם ופסק רבא, שאדם גדול כרב ספרא שביטל תלמוד תורה והקדיש זמן וטירחה, בוודאי לצרכי פרנסה נחוצים עשה זאת וכאילו התנה בפירוש, שלעצמו הוא עושה, ותנאי כזה מועיל כמבואר במשנתינו. ומכאן, שבאדם שאינו מסוגל של רב ספרא - השכר לאמצע ואינו יכול לטעון: אני טרחתי והרווחתי - ובשבילי טרחתי, שאנו אומרים שהמשביח מחל ליורשים האחרים את טירחתו.

ב. הָיוּ הַיּוֹרְשִׁין גְּדוֹלִים וְקִטְנִים, וְהַשְּׂבִיחַ הַגְּדוֹלִים אֶת הַנְּכָסִים - הַשְּׂבִיחַ לְאִמְצָע. אָמְרוּ: ⁷ רָאוּ מָה שֶׁהֵנִיחַ לָנוּ אָבָא, וְהָרִי אָנוּ עוֹשִׂין וְאוֹכְלִין - הַשְּׂבִיחַ שֶׁל מְשִׁיבָה. ⁹ וְהָיָה ¹⁰ שֶׁהֵנִיחַ הַשְּׂבִיחַ מִחֲמַת הַוּצָאָה שֶׁהוּצִיא הַמְּשִׁיבָה; אֲבָל שְׂבִיחוֹ נְכָסִים מִחֲמַת עֲצָמָן ¹¹ - הַשְּׂבִיחַ לְאִמְצָע.

(5) משנה שם קמג: וכביאורו של רבא בגמרא. (6) והקטנים אינם יכולים להשביח. (7) הגדולים לקטנים לפני שהשביחו. (8) נוטלים את השבח. רשב"ם במשנתנו מבאר, שאפילו לא אמרו בפני בית דין אלא בפני עדים - מועיל התנאי. ובמגיד משנה כאן כתב, שכן משמע גם מלשוננו של רבינו, שהרי לא התנה שהאמירה צריכה להיות בפני בית דין. [בירושלמי בבא בתרא פרק ט הלכה ג אמר רבי לא (שם תנא או אמורא): אם אמרו בפני בית דין. וכן כתבו בתוספות בבבלי בשם תוספתא (ראה הגהות הב"ח שם). ויש לתמוה על הרשב"ם והרב המגיד שלא הביאו כלל את דברי הירושלמי]. והרא"ש (פרק ט סימן ט) מחלק בין גדולים לקטנים: בקטנים - צריך שיאמר בפני בית דין, שמא יטרחו בית דין וימצאו אדם שישביח גם בשבילם. אבל בגדולים מספיק תנאי בפני עדים. (9) מפני שהאחרים שאינם משתתפים בהשבחה, מוחלים. ומה שאמרו (בבבא מציעא כב:): "קטנים אינם בני מחילה" היינו במקום שמפסידים. אבל כאן אינם מפסידים כלום, שהרי אינם יכולים להשביח (תוספות שם דיבור המתחיל ואם. וכן כתב הרא"ש שם). (10) בתנאי. (11) כגון שעלה הנהר על גדותיו והציף שדות והעלה עליהן אדמה שמינה או זבל.

ג. וכן ¹² אם היתה אשתו של ית' היא הירשת בכלל אחיותיה ¹³ או בכלל בנות דודה ¹⁴, והשביחה הנכסים - השבח לאמצע. ואם אמרה: ראו מה

10 שְׁהֵנִיחַ לִי בְּעָלִי, וְהָרִינִי עוֹשָׂה וְאוֹכְלָת, הַשְּׂבִיחַ
11 הַנְּכָסִים מִחֲמַת הַוּצָאָה - הָרִי הַשְּׂבִיחַ שֶׁלָּהּ.

(12) במשנתנו: "וכן האשה שהשביחה וכו'" וביארו בגמרא (שם קמד.) שהמדובר באשה יורשת. ורבינו הוסיף דוגמאות. (13) כגון ראובן נשא בת שמעון אחיו ומת ראובן בלי בנים ושמעון מת והניח עוד בנות והן קטנות, הרי אלמנתו של ראובן ואחיותיה יורשות את בעלה מכוח אביהן, שהיה יורשו אילמלי היה בחיים. (14) כגון, שהיו לראובן ושמעון עוד אח, או אחים שהם דודיה ומתו והניחו בנות. ורשב"ם שם מוסיף עוד דוגמא: כגון שאמר בעלה: תירש אשתי בין הבנים.

ד. מִי שֶׁיִּרְשֶׁה ¹⁵ אֶת אָבִיו, וְהַשְּׂבִיחַ הַנְּכָסִים וְנָטַע וּבְנָה, וְאַחֵר כִּף נֹדַע שָׂישׁ לוֹ אֲחִין בְּמִדְיָה אַחֶרֶת: ¹³
אם קטנים הן - הַשְּׂבִיחַ לְאִמְצָע ¹⁶; וְאִם הֵיוּ גְּדוֹלִים, ¹⁴
הוֹאִיל וְלֹא נֹדַע שָׂישׁ לוֹ אֲחִין - שְׂמִין לוֹ פְּאָרִיס ¹⁵.
וְכֵן אִחַ שְׂוִיר לְנָכְסִי קָטָן וְהַשְּׂבִיחַ - אֵין שְׂמִין לוֹ ¹⁶
כְּפָרִיס, אֲלָא הַשְּׂבִיחַ לְאִמְצָע, שֶׁהָרִי לֹא בְּרִשּׁוֹת יָרֵד. ¹⁷

(15) בבא מציעא לט: ר"מ. (16) ואינו נוטל חלק כאריס בחלק הירושה של אחיו. כרב חסדא שם במעשה של מרי בר איסק. והטעם, משום שאין מורידים קרוב לנכסי קטן אפילו הוא שבו (ראה למעלה פרק ח הלכה א) ולפיכך נידון כיורד שלא ברשות בית דין, שאין לו כלום, ואף על פי שלא ידע שיש לו אחים ולא שייך לומר: מחל לאחיו. (17) נוטל חלק היבול והשבח בחלקם של אחיו, משום שמורידים קרוב לנכסי שבו או בורח מחמת סכנה ומקבל חלק כאריס (ראה למעלה פרק ז הלכה ד) ואחים אלה שיצאו למדינה רחוקה לפני שמת המוריש - בית דין מטפלים בנכסיהם כמו בנכסי שבו, שהרי אינם בגדר יוצא לדעת שהשאירו נכסיהם מבלי לדאוג לטיפול בהם (ראה שם הלכה ח) ולפיכך דנים אותו כיורד ברשות בית דין. וכל זה כשלא ידע שיש לו אחים, אבל כשידע אנו אומרים: מכיוון שלא התנה בפני עדים שלטובת עצמו הוא משקיע כסף או טורח רב, מתקבל על הדעת שמחל. כל הדינים שבהלכה זו הם בשיטת הרי"ף בהלכותיו כאן. [בהשגות הראב"ד כתוב: "ואם ידע מה בכך, הלא מורידין קרוב לנכסי שבו קטן אלא אם כן יצא לדעת ולא ציווה דהיינו רטושין". ברור, שטעות סופר כאן, במקום "קטן" צריך להיות "גדול"].

ה. אֶחָד מִן הָאֲחִין ¹⁸ שֶׁלָּקַח מְעוֹת וְעָשָׂה בָּהֶן סְחוּרָה, אִם הָיָה תַּלְמִיד חָכָם גְּדוֹל שְׂאִינוּ מַנִּיחַ תּוֹרָתוֹ שְׂעָה אַחַת - הָרִי הַשְּׂכָר שֶׁלּוֹ ¹⁹; שְׂאִין זֶה מַנִּיחַ תּוֹרָתוֹ וּמִתְעַסֵּק לְצַרְף אֲחִיו ²⁰.
21

(18) מעשה ברב ספרא (בבא בתרא קמד. ראה למעלה הלכה א בהערות). (19) משמע שכל השכר שלו. והרמב"ן הובא במגיד משנה כאן כתב, שרב ספרא לקח חלקו וגם שכר טירחתו בחלק אחיו כפי מנהג המדינה. [בנימוקי יוסף כאן כתב, שעכשיו אין לנו תלמידי חכמים כרב ספרא וכולם נידונים לעניין זה כאנשים פשוטים. ובבית יוסף חושן

25 נְדוּנְיָא וְלֹא הִבִּיֵּא רְאִיָּה³⁸ - הָרִי הֶפֶל בְּחֻזְקָת
26 הַיִּזְרָשִׁין.

(27) מחלוקת רב ושמואל שם נב. (28) היה מנהל כל ענייני נכסי הירושה המשותפים. (29) בשטר הקניין כתוב שמו בלבד ואין בו רמז שנקנו בכספי הירושה. (30) והירושים האחרים הם אחיו מן האב ולא מן האם, ואין להם חלק באותן המעות. (31) כרב. אף על פי שבכל מקום הלכה כשמואל בדיני ממונות, פסק רבינו כאן כרב, משום ששנינו כמותו בברייתא (שם:). (32) רב אמר סתם: "עליו להביא ראייה" ופירש רבה (שם:): כוונתו, שעליו להביא ראייה שיש לו כסף משלו שאינו מנכסי הירושה, ורב ששת פירש שצריך להביא שטר מקויים בבית דין וסומכים אנו על בית דין שבוודאי בדק את כל הפרטים הנוגעים לתוכן השטר - ונמצאו נכונים. ופסק רבינו כרבה. (33) ברייתא שם. (34) נשואה. (35) לא התכוון לומר שעליה להביא ראייה שאותם השטרות נפלו לה לירושה, אלא מספיקה ראייה שנפלה לה ירושה בסכום מספיק לקניית העבדים ולהלוואות הרשומות בשטרות - כמו באחד מן האחים. בגמרא שם משמע שהברייתא מדברת באשה אלמנה המטפלת בנכסי יתומים. ורבינו משמיענו שגם בנשואה בנכסי בעלה הדין כן. ונראה מדברי הגמרא שם שלא כל שכן הוא מנכסי יתומים. [בפרק כ"ב מהלכות אישות הלכה ל כתב רבינו שהאשה נאמנת לומר במתנה נתנו לי, ובמגיד משנה שם מוסר מקור הדין בירושלמי כתובות פרק ו'. ואין בזה ניגוד לדין שלפנינו, משום שהמדובר שם כשאניה נורשאת ונותנת בתוך הבית]. (36) ואין אנו אומרים, מכיוון שבית דין נותן בה אימון ומוסר לידיה נכסי יתומים והרי היא מתגאה בזה - יש להניח שלא תנצל את האימון לרעת היתומים ולפיכך, נאמין לה בלי ראייה. (37) נכסים שהכניסה לבעלה מבית אביה והם חוזרים לידיה אחר מות בעלה. (38) שם.

27 ח. בְּמָה דְּכָרִים אָמְרִים? בְּאַחִים וּבְאֶלְמָנָה שְׁאִין
28 חֲלוּקִין בְּעִסְתָּן³⁹; אֲבָל אִם הָיוּ חֲלוּקִין בְּעִסְתָּן⁴⁰ -
29 שְׁמָא מְעִסְתָּן קִמְיָא⁴¹, וְעַל הָאֶחָיִן לְהִבִּיא רְאִיָּה⁴²
30 שְׁהֵן מִשָּׁל אֶמְצָע⁴³. וְכֵן אִם מֵת זֶה⁴⁴ הַנּוֹתֵן וְהַנּוֹשֵׂא
31 בְּתוֹךְ הַבֵּית - עַל הָאֶחָיִן לְהִבִּיא רְאִיָּה, אֵף עַל פִּי
32 שְׁלֹא הָיוּ חֲלוּקִין בְּעִסְתָּן.

(39) אינם חלוקים בשום דבר ואפילו מזונותיהם אוכלים ביחד. (40) כל אחד נוטל לצורך פרנסתו מהירושה המשותפת ומנהל משק בית בפני עצמו. (41) צמצם הוצאות משק הבית שלו וחסך סכום זה. (42) מימרא של רב חסדא שם. (43) מנכסים המשותפים. (44) שם עמוד א אמר שמואל: "מודה לי אבא (רב) שאם מת - על האחין להביא ראייה", וטעמו, שאין היתומים יכולים להביא ראייה משום שאינם בקיאים בעיסקי אביהם. אבל על האח מטילים להביא ראייה ואם אינו מביא - יפסיד (רשב"ם שם), בגמרא שם הקשו על דברי שמואל וסיימו "קשיא" (הקושיא נשארה בתוקפה), ואף על פי כן פסק רבינו חננאל (וכן רבינו כאן) כמותו, וביאר: "נקטינן מרבויי ז"ל כל היכא

משפט סימן רפז מביא שיטת הנימוקי יוסף ואומר: "ואין דבריו נראים לי כלל" (ראה דרכי משה שם). (20) לצורך עצמו מוטל עליו לטרוח כמו שאמרנו: יפה תורה עם דרך ארץ (סמ"ע שם סעיף קטן יג) אבל לא לצורך אחרים, והרי זה כאילו התנה שלצורך עצמו הוא עושה. מכאן יש ללמוד שעיסקא נידונית כטירחה רבה בגופו ממש, שהרי דעת רבינו, שהתנאי מועיל רק בהשקיע כספו או טירחה בגופו ממש (כמו שביארנו למעלה הלכה ב). ואין לומר, שרב ספרא השקיע כסף משלו, שהרי אמרו שם בפירוש: "שבק אבוה זוזי שקלינהו עבד בהו עיסקא (הניח אביו זוזים, לקחם ועשה בהם עסק)", ולא מצאנו בדברי הפוסקים שהמדובר בהשקעות כסף.

1 ו. אֶחָד מִן הָאֶחָיִין²¹ שְׁמָנְהוּ הַמֶּלֶךְ גְּבֵאִי²² או סוֹפֵר
2 שְׁמֻכְנִיס וּמוֹצִיא בְּמִמּוֹן הַמֶּלֶךְ²³, וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּזֶה
3 מַעֲבֹדֵת הַמֶּלְכִּים: אִם מִחֻמַּת אֲבִיהֶן מָנְהוּ, כְּגוֹן
4 שְׁהָיָה אֲבִיהֶן יָדוּעַ בְּדָבָר זֶה, וְאָמַר²⁴: נַעֲמִיד תַּחְתָּיו
5 בְּנו כְּדִי לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַיְתוּמִּים - הִפְרַס שְׁיִטֵּל
6 וְכָל הַשְּׂכָר שְׁיִשְׁתַּכֵּר בְּעִבּוּדָה לְכָל הָאֶחָיִין. וְאִפְלוּ
7 הָיָה חֶכֶם בְּיוֹתֵר וְרָאוּי לְמַנּוּת²⁵. וְאִם מִחֻמַּת עֲצָמוֹ
8 מָנְהוּ - הָרִי זֶה לַעֲצָמוֹ²⁶.

(21) ברייתא שם קמד: המדובר באחים שלא חילקו בית יוסף שם סימן קעז בבדק הבית). וכן משמע מלשון המשנה: "האחין השותפין". (22) גובה מסים. (23) ומקבל שכר קצוב או חלק מסויים מההכנסות. (24) המלך או שריו. (25) בזכות עצמו. (26) אפילו אם האב שימש גם כן בתפקיד זה, מכיוון שלא בזכות האב נתמנה. [במשנה שם כתוב: "האחין השותפין שנפל אחד מהם לאומנות". ופירשו בגמרא שם: "האי אומנות - לאומנות המלך". ומפירוש זה למד הר"י מיגאש (מובא בטור שם סימן קעז) שבמינוי לאומנות פרטית - הכול לעצמו. ובשם רבינו יונה מובא שם, שאפילו לאומנות המלך נוטל לעצמו רק שכרו כפועל, והשאר חולקים.

9 ז. אֶחָד מִן הָאֶחָיִין²⁷ שְׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּתוֹךְ
10 הַבֵּית²⁸, וְקָנָה עֲבָדִים בְּשִׁמּוֹ לְבָדוֹ²⁹, הֲלוֹה לְאַחֵרִים
11 וְהָיָה שְׂטֵר הַחֹב בְּשִׁמּוֹ לְבָדוֹ, וְאָמַר: מַעוֹת אֵלוּ
12 שְׁהָלוּיִי אוֹ שְׁקָנִיתִי בְּהֵן עֲבָדִים אֵלוּ שְׁלִי לְבָדִי הֵן,
13 שְׁנַפְּלוּ לִי מִבֵּית אָבִי אֲמִי³⁰, או מְצִיאָה מְצָאִתִּי, או
14 מִתְּנָה נְתָנָה לִי - עָלָיו לְהִבִּיא רְאִיָּה³¹ שְׁנַפְּלוּ לוֹ
15 יִרְשָׁה אַחֶרֶת, או מְצָא מְצִיאָה, או זָכָה בְּמִתְּנָה³².
16 וְכֵן³³ הָאִשָּׁה³⁴ שְׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵנָה בְּתוֹךְ הַבֵּית,
17 וְהָיוּ אוֹנוֹת, שְׁהֵן שְׂטֵרִי מִמֶּכֶר עֲבָדִים וְשְׂטֵרִי חֻבּוֹת,
18 יוֹצְאוֹת עַל שְׁמָה, וְאֶמְרָה: שְׁלִי הֵן, שְׁנַפְּלוּ לִי מִבֵּית
19 אָבוֹתִי - עָלֶיהָ לְהִבִּיא רְאִיָּה שְׁנַפְּלוּ לָהּ לִירְשָׁה³⁵.
20 וְכֵן אֶלְמָנָה שְׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵנָה בְּנֻכְסֵי יְתוּמִים,
21 וְהָיוּ אוֹנוֹת וְשְׂטֵרוֹת יוֹצְאוֹת עַל שְׁמָה, וְאֶמְרָה:
22 מִירְשָׁה נָפְלוּ לִי, או מְצִיאָה מְצָאִתִּי, או מִתְּנָה נְתָנָה
23 לִי - עָלֶיהָ לְהִבִּיא רְאִיָּה³⁶. וְאִם יֵשׁ לָהּ נְדוּנְיָא³⁷,
24 וְאֶמְרָה: מְנְדוּנִיתִי לְקַחְתִּי - נֶאֱמָנָה. אֲבָל אִם אֵין לָהּ

נִשְׁאָר⁵⁹ גְּדוּלִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן - יִשְׁאוּ הַקְטָנִים¹⁷
בֶּן מִקְלָל הַנֶּכְסִים, וְאַחַר כֵּן יִחַלְקוּ. נִשְׁאוּ הַגְּדוּלִים¹⁸
בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן, וְאַמְרוּ הַקְטָנִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן:¹⁹
הֲרִי אָנוּ נוֹשְׂאִין⁶⁰ כְּדָרְךָ שֶׁנִּשְׁאַתָּם אִתָּם⁶¹ - אֵין²⁰
שׁוֹמְעִין לָהֶן, אֲלָא מָה שֶׁנֶּתַן⁶² לָהֶם אֲבִיהֶם - נִתֵּן.²¹

משנה שם קלט. כפי שנתפרשה בגמרא שם.
(56) הקטנים יכולים לעכב שהגדולים לא יתלבשו ויתכסו
מנכסים המשותפים, משום שמלבושי גדולים יקרים יותר
משל קטנים מאותו הסוג עצמו. (57) דרכם של קטנים
לאכול יותר מגדולים. (58) וכל אחד מוציא מחלקו כמה
שהוא רוצה. (59) נשים, והוציאו לצרכי חופה וכדומה
מנכסי הירושה לפני החלוקה. (60) מנכסי הירושה
המשותפים. (61) בחיי האב. (62) שהרי זה מתנה מחיים.

יג. הַשִּׂיא הָאֵב⁶³ אֶת בְּנוֹ וְעֵשָׂה לוֹ מִשְׁתָּה, וְהִיתָה²²
הַהוֹצָאָה מִשָּׁל אֵב, וְנִשְׁתַּלְחָה שׁוֹשְׁבֵינֹת⁶⁴ לָזֶה הַבֶּן²³
בְּחַיֵּי הָאֵב⁶⁵, כְּשֶׁהִיא חוֹזְרָת⁶⁶ לְאַחַר מִיתַת הָאֵב -²⁴
חוֹזְרָת לְאֻמְצָע⁶⁷. אֲבָל הוֹצִיא הַבֶּן בְּמִשְׁתָּה מִשָּׁלוֹ⁶⁸²⁵
- אֵינָה חוֹזְרָת אֲלָא מִחֶלֶק הַבֶּן שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה לוֹ²⁶
בְּכֹכֶד⁶⁹.²⁷

(63) משנה וברייתא שם קמד: (64) "מנהג פשוט ברוב
המדינות, שבזמן שיישא אדם אשה משלחין לו ריעו
ומיודעיו מעות, כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא
באשתו ובאים אותם הריעים והמיודעים לשלחו לו,
ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתן
- הכל כמנהג המדינה, ואלו המעות שמשלחין נקראין
שושבינות" (לשון רבינו בפרק א מהלכות זכייה ומתנה
הלכה א). ובהלכה ב שם מבואר, שהמקבל את השושבינות
מחוייב להחזירה לשולח כשישא אשה (ראה שם פרטי דין
שושבינות). (65) ומובן, שהאב לקח לעצמו את המעות,
משום שהוא הוציא משלו לצרכי סעודות הנישואין.
(66) כשהשולח נשא אשה ויש להחזיר לו שושבינות.
(67) כל האחים משתתפים בהוצאה זו, משום שעל האב
מוטל היה להחזיר, וכל בניו מתחלקים בשווה בזכויותיו
ובחובותיו. (68) ולקח הוא השושבינות לצרכי ההוצאות.
(69) שחובת החזרה מוטלת עליו. זה הכלל: מי שקיבל
השושבינות צריך להחזיר שושבינות לשולח כשישא אשה.

יד. הָאֵב שֶׁשָּׁלַח⁷⁰ שׁוֹשְׁבֵינֹת בְּשֵׁם אֶחָד מִבָּנָיו,²⁸
כְּשֶׁתִּחְזֹר הַשׁוֹשְׁבֵינֹת⁷¹ לְאוֹתוֹ הַבֶּן - הֲרִי הִיא²⁹
שָׁלוֹ⁷². אֲבָל אִם שָׁלְחָה הָאֵב בְּשֵׁם בָּנָיו סָתֵם,³⁰
כְּשֶׁתִּחְזֹר - תִּחְזֹר לְאֻמְצָע⁷³. וְאֵין זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה לוֹ³¹
חֵיב לְהַחֲזִירָהּ⁷⁴ עַד שֶׁיִּשְׁמְחוּ עִמּוֹ הַבָּנִים כָּלָן; שֶׁהֲרִי³²
כָּלָן שׁוֹשְׁבֵינִין, שֶׁבְּשֵׁם כָּלָן נִשְׁתַּלְחָה. לְפִיכֵךְ, אִם³³
שָׁמַח בְּמִקְצָתָן⁷⁵ - מִחְזִיר חֶלֶק זֶה שֶׁשָּׁמַח עִמּוֹ³⁴
בְּכֹכֶד, וְהֲרִי הוּא לְאֻמְצָע.³⁵

(70) שם. (71) אחר מיתת האב. (72) שעל מנת כן שלח
האב השושבינות בשמו. (73) כולם שותפים בשושבינות,
וכל מה שיתקבל כתוצאה מהשושבינות שנשלחה - יחלקו

דאמרה גמרא: תיובתא דפלוני - תיובתא, בטלו דברי מי
שהתיובתא עליו לגמרי, אבל היכא דעלתה בקושיא, כי הך
דשמואל, לא בטלו דבריו דאמרין לא הוה ברירא להון
דבטלה שמועה זו לגמרי, אלא דלא אישתכח פירוקא בהאי
שעתא [= כשמסיימים בגמרא "תיובתא דפלוני תיובתא"
הכוונה בטלו דבריו, אבל כשמסיימים "קשיא" הכוונה - לא
מצאנו לפי שעה תירוק לקושייא זו.

ט. אֶחָד מִן הָאֲחִין⁴⁵ שֶׁשָּׁטַר חוֹב⁴⁶ יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ⁴⁷
עָלָיו לְהִבִּיא רְאִיָּה שְׂאֲבִיו נִתְּנוּ לוֹ בְּכַתִּיבָה⁴⁸
וּמְסִירָה⁴⁹, אוֹ שְׂעֻזָּה לוֹ בּוֹ כְּשֶׁהוּא שָׂכִיב מְרַע; וְאִם³
לֹא הִבִּיא רְאִיָּה - הֲרִי הוּא לְאֻמְצָע.⁴

(45) ברייתא שם קעג. (46) של אביהם שהלווה כסף
לפלוני. (47) וטוען - אבא נתנו לי במתנה. (48) שכתב
לו שטר מתנה על שטר חוב זה. (49) ומסר לו את השטר.
בקידושין מז: נחלקו רבי וחכמים בדין הקנאת שטר; רבי
אומר: אותיות (שטר שאינו ממון בעין אלא אותיות) ניקנות
במסירה וחכמים מצריכים כתיבה ומסירה. ופסק רבינו
כחכמים.

י. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים⁵⁰? בְּאֲחִין, מִפְּנֵי שֶׁחֻקָּתָן⁵
שׁוֹמְטִין⁵¹ זֶה מָזָה; אֲבָל אַחֵר שֶׁשָּׁעֵן שָׁנַתָּ לוֹ אוֹ⁶
שֶׁקָּנְהוּ מִבְּעָלָיו - גּוֹבֶה בּוֹ⁵², וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִבִּיא⁷
רְאִיָּה.⁸

(50) בגמרא בבא בתרא שם נחלקו אב"י ורבא באדם אחר
(לא אח בין אחים) שהוציא שטר חוב שכתוב בו מלווה
אחר, והוא טוען שקנה אותו מהמלווה, אב"י אומר - צריך
להביא ראייה ורבא אומר - אינו צריך ופסק רבינו כרבא.
(51) מורים היתר לעצמם לקחת מן הירושה המשותפת שלא
מדעת אחיהם (נימוקו של רבא שם). (52) בהלכות מכירה
(שם) כתב רבינו, שנאמנותו מצומצמת לגבי המלווה שאינו
צריך להחזיר לו את השטר, משום שהוא מוחזק בו, אבל
הלווה יכול לטעון: אינך בעל הדברים שלי, הבא ראייה
שקנית את השטר בכתיבה ומסירה ואשלם לך וכן היא
שיטת רבו הר"י מיגאש.

יא. אֶחָד מִן הָאֲחִין⁵³ שֶׁנָּטַל מֵאִתָּם זֹז לְלַמֵּד תּוֹרָה⁹
אוֹ לְלַמֵּד אֲמָנוֹת - יְכוּלִין הָאֲחִין לומר לוֹ: אִם אֵין¹⁰
אִתָּה אֲצִלְנוּ, אֵין לָךְ מְזוֹנוֹת אֲלָא לְפִי בְּרַפְת הַבֵּית⁵⁴;¹¹
שְׂאִין הוֹצָאת מְזוֹנוֹת הָאֶחָד לְבֹדוֹ כְּהוֹצָאת מְזוֹנוֹתָיו¹²
בֵּין רַבִּים.¹³

(53) ברייתא וגמרא שם קמד: (54) לפי חשבון הוצאות
המזונות כשכולנו בבית אחד וניזונים על שולחן אחד,
שמזונות משותפים של כמה אנשים עולים פחות מסיכום
הוצאות מזונותיהם כשכל אחד ואחד מתפרנס בנפרד (על
פי פירושו של רבינו גרשום. ראה תוספות שם דיבור
המתחיל ברכת).

יב. מִי שֶׁמָּת⁵⁵ וְהָיִית בָּנִים גְּדוּלִים וְקְטָנִים - אֵין¹⁴
הַגְּדוּלִים מִתְּפָרְנִסִּים⁵⁶ פְּרִנְסַת הַקְטָנִים, וְלֹא הַקְטָנִים¹⁵
נִזְוָנִים מְזוֹנוֹת הַגְּדוּלִים⁵⁷, אֲלָא חוֹלְקִים בְּשָׁוָה⁵⁸.¹⁶

בשווה. (74) אם נשאו מקצתם, איננו חייב להחזיר חלקם. [אפשר גם לפרש באופן אחר: אינו חייב להחזיר כל השושינות אלא החלק המגיע על פי החשבון לאלה שנשארו]. (75) מקצת האחים והוא השתתף בשמחת נישואיהם.

10 - הרי המחלקת בטלה. וכיצד עושין? נותנין מה שצוה מוריין, ואחר כך חוזרין וחולקין פתחלה. 11 (8 כתובות קט: ג. האחין שחלקו - שמין להן מה שעליהן¹⁰; אבל מה שעל בניהן ובנותיהן, שקנו להן מתפיסת הבית¹¹ - אין שמין. וכן מה שעל נשותיהן, שפכר זכו בהן לעצמן¹². במה דברים אמורים? בבגדי חל; אבל בבגדי שבת ומועד - שמין מה שעליהן¹³. 16

(9) מימרא של עולא, בבא-קמא יא: (10) הבגדים שהם לובשים, וקנו אותם מנכסי הירושה לפני החלוקה. (11) מרכוש הבית המשותף. וטעמו של דבר, שהאחים מוחלים זה לזה כדי למנוע מהנשים והילדים להתבזות ולבוא לבית-דין לצורך השומא. (12) בתוקף המחילה. (13) ר"ף בבא-קמא שם, ומסר מקורו בירושלמי (קידושין פ"א ה"ד).

ד. מי שהניח¹⁴ יתומים, מקצתן גדולים ומקצתן קטנים¹⁵, ורצו לחלק בנכסי אביהן כדי שישלו הגדולים חלקן - מעמידין בית דין אפוטרופוס לקטנים, ובזר להן החלק הנפה. ואם הגדילו - אינן יכולין למחות¹⁶, שהרי על פי בית דין חלקו להם¹⁷. ואם טעו בית דין בשומא ופחתו שותות¹⁸ - יכולין למחות¹⁹, וחולקין חלקה אחרת אחר שהגדילו.

(14) קידושין מב. (15) בגמרא כתוב סתם: "יתומים שבאו לחלוק". ורבינו מבאר, שמדובר בגדולים וקטנים, שאם כולם גדולים הרי אין בית-דין נזקקים להם כלל, ואם כולם קטנים - חלוקה למה? הלא גם אחר החלוקה יימסרו לידי אפוטרופוס. (16) כרב נחמן, שם. (17) מלשוננו זה, מדייק המגיד-משנה שאפוטרופוס אינו רשאי לחלוק על דעת עצמו, אלא על-פי בית-דין. (18) הקטנים קיבלו פחות אחד משההמגיע להם. (19) שנינו בכתובות צט: שום היתומים שפחתו שותות או הותירו שותות - מכרן בטל (ראה פ"ג מהל' מכירה ה"ו).

ה. מי שמת והניח יורשין גדולים וקטנים - צריך למנות אפוטרופוס²⁰ שיהיה מתעסק בחלק הקטן²¹ עד שיהגדיל. ואם לא מנה - חייבין בית דין להעמיד להן אפוטרופוס עד שיהגדילו; שפית דין הוא אביהן של יתומים.

(20) כלומר, אדם המצווה מחמת חוליו הקשה, צריך למנות אפוטרופוס. מקור הדברים במשנה, גיטין נב. (21) הראב"ד בהשגותיו מוסיף: "והוא שחלק להם בחייו, שאם לא חלק - יניח הכול ביד הגדולים והם ישיבחו לאמצע וטוב להם". ונראה שגם דעת רבינו כן, שאם הגדולים מסכימים להאריך את השותפות עד שיגדלו הקטנים, ונראה לבית-דין שהגדולים ישיבחו את הנכסים - מניחים את חלק הקטנים בידיהם, כדי שיהיה מן השבח,

1 טו. גדול האחין⁷⁶ שהיה לזבש ומתפסה מלבושין נאים, אם יש לאחים הנאה ממנו כדי שיהיו דבריו נשמעין - הרי זה לזבש מתפיסת הבית⁷⁷.

(76) מימרא של רבא, שם קלט. (77) מכספי הירושה המשותפים.

פרק עשירי

(1) מבאר דין אחים שחלקו ובא להם אח ממדינת הים, ודין המצווה תנו דקל לפלוני וחלקי הירושה ולא נתנו, שבטלה החלוקה, ודין אחים שחלקו מה שעליהם, ודין מינוי אפוטרופוס ליתומים קטנים.

4 א. שני אחים² שחלקו, ובא להן אח ממדינת הים³, וכן שלשה אחין שחלקו, ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן⁴, אפלו נטל זה קרקע וזה כספים⁵ - בטלה מחלקת⁶, וחוזרין וחולקין השאר בשוה⁷.

(2) מחלוקת רב ושמואל בבבא-בבא-קמא קו: (3) שלא היה ידוע להם בשעה שחלקו. (4) שאביהם עשה שדה זו אפותיקי לבעל-חוב. שאם לא כן, אין בעל-חוב יכול לגבות כל חובו מאחד מן היורשים בלבד, אלא נוטל מכל אחד כפי חלקו בירושה ('טור' חו"מ ס"ו קעה. ובסמ"ע שם סק"ה מבאר שני מקרים אחרים, שמזכים את בעל החוב לגבות כל חובו מיורש אחד: א. כשכל חובו אינו גדול יותר מדמי שדה אחת (כדי זריעת תשעה קבים תבואה. ראה הלכות שכנים פ"א ה"ד) במקרה כזה אין מכריחים אותו ליטול חצי שדה מזה וחצי שדה מזה, כמו שאין מכריחים שותפים לחלק שטח קרקע קטן; ב. כשחלקו של השני הוא במקום אחר, יכול בעל החוב לומר אינני רוצה בשתי שדות מרוחקות זו מזו. ראה סמ"ע ס"ו קז ס"ק כא). (5) בבא-קמא ט. (6) כרב, משום שבמסקנא (ב"ב שם) אמרו: והלכתא: בטלה מחלוקת, וכאילו לא חלקו כלל. (7) מחלקים הנכסים לשלושה חלקים, ומטילים גורל ביניהם. [בלקח אחד קרקע והשני כספים, אמרו בבבא-קמא שם בלשון אחרון, שאם גבה קרקע יכול בעל הכספים לטעון: אני נטלתי כספים וקיבלתי עלי אחריות של גניבה, וכנגד זה קיבלת עליך אחריות של גביית חובות - אם יהיו כאלה, מהקרקעות שירשת. ורבינו כאן פסק כלשון ראשון. ונטה כאן מדרכו בכל מקום לפסוק כלשון אחרון, משום שהסוגיא שם עוסקת בביאור דברי רבי אסי, ואפשר שזה נאמר רק לפי שיטתו בבבא-בבא-קמא (שם) שלא בטלה מחלוקת לגמרי. אבל לפי דעת רב, שנפסקה הלכה כמותו, אין הבדל בין קרקע וקרקע לבין קרקע וכספים].

8 ב. מי שצוה⁸ בשעת מיתתו שיתנו לפלוני דקל או שדה מנכסיו, וחלקו האחין ולא נתנו לפלוני פלוס

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) גיטין נב: (28) מעשה, שהודיעו לרב נחמן, שאפטרופוס על נכסי יתומים מוציא לצרכיו הפרטיים למעלה מהמתאים למצבו החמרי, וחשדו בו שהוא אוכל מנכסי יתומים, וסירב רב נחמן לסלקו, שמא מציאה מצא ונתעשר, ואמר: הביאו ראיה שהוא מפסיד את הנכסים ואסלקו. חלקו עליו דבי רב שילא, ואמרו: אין מסלקים אותו אפילו אם הוא מפסיד. וסובר רבינו שמחלוקת זו אינה אלא במינהו אבי יתומים, שהרי אין זה מתקבל על הדעת שדבי רב שילא יאמרו, שאין בית-דין מסלקים אפטרופוס שהם עצמם מינוהו בטעות, שחשבו שהוא אדם הגון (ראה ההלכה הקודמת), ונתברר שהוא מפסיד נכסי יתומים. ומזה יוצא שהנידון לפני רב נחמן היה במינהו אבי יתומים, וכשאמר רב נחמן: "שמא מציאה מצא", לא אמר במינהו בית-דין, משום שמציאה היא דבר רחוק קצת מן המציאות, ובית-דין צריכים לשמור על נכסי יתומים ולא להשאירם ביד חשוד, ולפיכך מסלקים אותו אף-על-פי שאין עדות ברורה שמפסיד הנכסים. ובמינהו אבי יתומים אין לסלקו אלא בראיה ברורה שהוא מועל או מפסיד הנכסים (מגיד-משנה), ופסק רבינו כרב נחמן. (29) ר"ף שם. (30) שלא לקח לעצמו כלום מנכסי יתומים, אף-על-פי שנפסקה הלכה (שם נב). כאבא שאול, שאין משיבעים אפטרופוס שמינהו אבי יתומים (ראה לקמן פ"א ה"ה). (31) אנו אומרים, שאילו ידע האב שיצא לתרבות רעה - לא היה ממנהו. וכתב במגיד-משנה, שאם מינה האב אדם בלתי הגון, אין ב"ד מסלקים אותו, שהרי רצה באפטרופוס כזה.

32) ח. קטן שהגדיל, אפלו היה אוכל ושותה יותר מדי ומפסיד, והולך בדרך רעה - אין בית דין מונעין ממנו ממונו, ואין מעמידין לו אפטרופוס³². אלא אם בן צנה אביו או מורישו, שלא יתנו לו אלא אם בן יהיה פשר ומצליח, או שלא יתנו לו עד זמן מרבה. והשוטה והחרש - הרי הן כקטנים, ומעמידין להן אפטרופוס³³.

32) בבא-מציעא לט. אמרו: "אפטרופא לדיקנני - לא מוקמינן (אין אנו מעמידים אפטרופוס למגודלי זקן)". (33) בכתובות מת. אמרו: "מי שנשתטה, בית-דין יורדין לנכסיו", ובחרש מציין במגיד-משנה המקור ביבמות קיג. אולם שם אמרו רק כשאין דעתו צלולה, וגם זה נשאר בתיקו. ובהלכות מכירה פכ"ט ה"א מבאר רבינו דין חרש שוטה וקטן, ובהלכה ד שם הוא כותב שמעמידים אפטרופוס לשוטה כמו לקטן, ואילו חרש לא הזכיר, ומשמע שאין מעמידים לו אפטרופוס. וצ"ע.

פרק אחד עשר

1) מבאר דין מעות יתומים למי מוסרין אותם, ודין מי שיש בידו שכר של יתומים ומתירא שמא יחמין, ודין אפטרופוס מה יוכל למכור או לקנות לצרכי מצווה ואם פוסקים צדקה מנכסי יתומים.

א. מעות של יתומים² שהגית להן אביהן - אינן צריכין אפטרופוס. אלא פיצע עושין בהן? בודקין על מי שיש לו נכסים שיש להם אחריות³, ויהיה

כמבואר למעלה פ"ט ה"ב (מגיד-משנה). ומה שכתב רבינו למעלה (פ"ט ה"ב) "אין הגדולים מתפרנסים וכו' חולקין בשווה", לא התכוון לחלוקת כל הנכסים, אלא לעשות חשבון כמה הוציאו אלה וכמה אלה, וישלימו אלה לאלה.

1 ו. צנה המוריש²² ואמר: יתן חלק הקטן לקטן, ומה שירצה יעשה בה - הרשות בידו. וכן אם מנה המוריש אפטרופוס על הקטנים קטן או אשה או עבד - הרשות בידו. אבל אין בית דין ממיין אפטרופוס לא אשה ולא עבד ולא קטן ולא עם הארץ²³, שהוא בחזקת חשוד על העברות. אלא בודקין²⁴ על אדם נאמן ואיש חיל, ויודע להפך בזכות היתומים²⁵ וטוען טענתם, וישש לו כח בעסקי העולם כדי לשמר נכסים ולהרויח בהן, ומעמידין אותו על הקטנים. בין שהיה רחוק בין שהיה קרוב לקטן²⁶. אלא שאם היה קרוב - לא ירד לקרקעות.

22) ברייתא שם: "אין עושין אפטרופין נשים ועבדים וקטנים, ואם מינן אבי יתומים - הרשות בידו", ולא כל-שכן שיכול למסור הנכסים לידי היורש הקטן עצמו. תמוה קצת, למה הקדים רבינו דין הקטן עצמו לדין אפטרופוס המפורש בברייתא, וממנו נלמד דין הקטן עצמו. 23) ברייתא פסחים מט: ברי"ף שם מבאר שישנם שני סוגי עם-הארץ: א. שלא למד מקרא ומשנה, אבל מקיים הוא מצוות ואינו חשוד על גניבה ושבועת שקר; ב. החשוד על אלה. ומה ששינוי שאין ממנים עם-הארץ אפטרופוס, הכוונה לסוג ב. ובמגיד-משנה כתב שגם דעת רבינו כן. כנראה הוא מפרש מה שכתב רבינו "שהוא בחזקת חשוד על העבירות", הוא ביאור לאיזה סוג של עם-הארץ אמרו שאין ממנים אותו, אולם אפשר לפרש פסקא זו גם כנימוק: למה אין ממנים אותו? משום שהוא חשוד, וגם גניבת רכוש יתומים בכלל (ראה סמ"ע ס"ר צ"ק²⁷). 24) מחזירים אחר אדם מחונן במידות הנמנות למטה. 25) אביי, כתובות קט: 26) נתבאר למעלה פ"ח ה"א וה"ב.

13 ז. בית דין²⁷ שהעמידו אפטרופוס, ושמעו עליו שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יתר מדבר שהיה אמוד בו - יש להן לחוש לו שמא מנכסי יתומים הוא אוכל, ומסלקין אותו²⁸ ומעמידין אחר. אבל אם מנהו אבי יתומים - אין מסלקין אותו, שמא מציאה מצא. אבל אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי יתומים - מסלקין אותו. וכבר הספימו הגאונים²⁹ שמשביעין אותו³⁰, הואיל ומפסיד. והוא הדין לאפטרופוס שמנהו אבי יתומים, והיתה שמועתו טובה, והיה ישר ורודף מצות, ויחזר להיות זולל וסובא והולך בדרך החשד, או שפרץ בגדרים ובאבק גזל - בית דין חייבים לסלק אותו³¹ ולהשביעו, ולמנות להן אפטרופוס פשר. וכל הדברים האלו כפי מה שיראה לדון, שפ"ל בית דין ובית דין הוא אביהן של יתומים.

ג. מי שְׁהִיָּה בִּידוֹ¹⁷ שָׂכָר שֶׁל יְתוּמִים, אִם יָנִיחוּ כָּאֵן
עַד שְׂמִיכָר - שְׂמָא יִחְמִיץ, וְאִם יוֹלִיכוּ לְשׁוֹק - שְׂמָא
יֶאָרְעוּ אֲנֶס בְּדֶרֶךְ, הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה בּוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא
עוֹשֶׂה בְּשָׁלוֹ¹⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(17) שם. (18) כמו שהיה נוהג במקרה כזה בסחורה שלו.
במגיד-משנה מבאר, שלא התירו להוביל מטלטלין של
יתומים לשוק במקום שיש סכנת אונס, על-מנת להרוויח
יותר, אלא כשגם אם יניחם במקומם קיים ספק הפסד, אבל
כשבמקומם אין חשש הפסד - אין להכניס נכסי יתומים
בסכנה כדי להרוויח.

ד. כְּשֶׁמַּעֲמִידִין¹⁹ בֵּית דִּין לֶהֱן אַפּוֹטְרוֹפּוּס, מוֹסְרִין
לוֹ כָּל נְכָסֵי הַקָּטָן, הַקָּרֵקֶע וְהַמְטַלְטְלִין שֶׁלֹּא נִמְכְּרוּ.
וְהוּא מוֹצִיא וּמַכְנִיס, וּבִנְיָה וְסוֹתֵר וְשׁוֹבֵר, וְנוֹטֵעַ
וְזוֹרֵעַ, וְעוֹשֶׂה כְּפִי מַה שְׂמִיכָרָה שָׂהָה טוֹב לִיתוּמִים.
וּמַאֲכִילֵן וּמַשְׁקֵן וְנוֹתֵן לֶהֱן כָּל הַהוֹצָאָה כְּפִי הַמָּמוֹן
וְכְּפִי הָרְאוּי לֶהֱן. וְלֹא יִרְוִיחַ לֶהֱן יוֹתֵר מִדִּי²⁰, וְלֹא
יַצְמֵצֵם עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִדִּי.

(19) גיטין נב. (20) יותר מזה שרגילים בני אדם במצב
חומרי כלשהם להוציא למזונות.

ה. כְּשֶׁיִּגְדִּילוּ הַיְתוּמִים - נוֹתֵן לָהֶם מָמוֹן מוֹרִישָׁן,
וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לֶהֱן חֲשׁוֹנוֹת²¹ מַה שֶׁהַכְּנִיס
וְהוֹצִיא, אֲלֵא אֹמֵר לֶהֱן: זֶה הַנְּשֹׂאָר²². וְנִשְׁפָּע
בְּנִקְיֻטַּת חֲפִיץ²³ שֶׁלֹּא גָזַלְן כְּלוּם. בְּמָה דְּבָרִים
אֲמוּרִים? כְּשֶׁמְנוּהוּ בֵּית דִּין; אֲכָל אַפּוֹטְרוֹפּוּס
שְׁמֻנְהוּ אֲבִי יְתוּמִים וְכֵן שְׂאֵר הַמּוֹרִישָׁן - אֵינוֹ
נִשְׁפָּע²⁴ עַל טַעֲנַת סֶפֶק²⁵. יֵשׁ לַאֲפּוֹטְרוֹפּוּס²⁶ לְלַבֵּשׁ
וְלַהֲתַפְסוֹת מִנְּכָסֵי יְתוּמִים, כְּדִי שֶׁיְהִיָּה מְכַבֵּד וְיִהְיֶה
דְּבָרֵיו נִשְׁמָעִין. וְהוּא שֶׁיְהִיָּה לִיתוּמִים הַנָּאָה
בְּנִקְסִיָּהן בְּהִיּוֹת דְּבָרֵיו נִשְׁמָעִין.

(21) מחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל שם, ופסק כרבן
שמעון בן גמליאל, וכן כתב הר"ף בהלכותיו וביאר בשם
גאון, שהכלל המקובל בידו "הלכה כרבי מחבירו" לא
נאמר במקום שהוא חולק על אביו (רשב"ג), הוא אביו של
רבי. (22) בברייתא שם כתוב: "וצריך לחשב עמהם
באחרונה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך". ודייק
מזה 'בעל העיטור' (הובא במגיד-משנה כאן) שלא אמר
"אינו צריך לחשב" אלא באחרונה, אבל בתחילה -
כשמוסרים לו בית-דין את הנכסים - מסדרים רשימה
מדויקת של כל הנמסר לידו, וכותבים שתי רשימות דומות,
אחת מוסרים לאפוטרופוס והשניה לקרובי הקטן.
(23) כשהוא אוחו בידו חפץ של מצוה, כגון תפילין או
ספר-תורה. (24) כאבא שאול במשנתנו, שנפסקה הלכה
כמותו בגמרא (שם:). וטעמו נתבאר שם: אם נטיל שבועה
על אפוטרופוס - יימנעו אנשים מלקבל אפוטרופוסות, אבל
כשמיניהו בית-דין יש לו הנאה מזה שבית-דין רואים בו
אדם הגון ונותנים בו אימון, ולכן יקבל המינוי. וכתב
הרמב"ן (מובא במגיד-משנה) שמכוח הנאה זו, דינו כשומר

עֲדִית⁴, וְיִהְיֶה אִישׁ נֶאֱמָן וְשׁוֹמֵעַ דִּינֵי תוֹרָה וּמַעֲוָלָם
לֹא קָבַל עָלָיו נְדוּי, וְנוֹתֵנִין לוֹ הַמַּעֲוֹת בְּבֵית דִּין
קְרוֹב לְשָׂכָר וְרַחֲוִק לְהַפְסֵד⁵, וְנִמְצְאוּ הַיְתוּמִים נִהְיִין
מְשַׁכְּרֵי הַמַּעֲוֹת. וְכֵן אִם אֵין לוֹ קֶרֶקֶע - יִנָּתֵן לֶהֱן
מְשָׁפוֹן זָהָב שְׁבוּר⁶ שְׂאֵין בּוֹ סִימָן, וְנוֹטְלִין בֵּית דִּין
הַמְשָׁפוֹן, וְנוֹתֵנִין לוֹ הַמַּעֲוֹת קְרוֹב לְשָׂכָר וְרַחֲוִק
לְהַפְסֵד. וְלָמָּה לֹא יִקְחוּ מְשָׁפוֹן בָּלִים שֶׁל זָהָב אוֹ
חֲלִי⁸ שֶׁל זָהָב? שְׂמָא שֶׁל אַחֲרִים הוּא, וְיִתְּנוּ סִימָן
וְיִטְלוּהוּ אַחֵר מוֹתוֹ⁹, אִם יֵדַע הַדִּין שְׂאֵין זָהָב¹⁰
אֲמוּד¹¹. וְכִמָּה יַפְסְקוּ בְּשָׂכָר? כְּפִי מַה שְׂמִיכָרָה
הַדִּינִין, אוֹ שְׁלִישׁ הַשָּׂכָר אוֹ חֲצִי. אֲפֹלוּ רַבִּיעַ הַשָּׂכָר
לִיתוּמִים, אִם רָאוּ שֶׁזוֹ תַקְנָה לָהֶם - עוֹשִׂין. לֹא
מִצְאוּ אָדָם שֶׁיִתְּנוּ לוֹ הַמַּעֲוֹת רַחֲוִק לְהַפְסֵד וְקְרוֹב
לְשָׂכָר - הֲרִי אֵלּוּ מוֹצִיאִין מִהֵן מְזוֹנוֹת מַעֲטָט¹², עַד
שֶׁיִּקְנוּ לֶהֱן בַּמַּעֲוֹת קֶרֶקֶע¹³, וְיִמְסְרוּ אוֹתוֹ בְּיַד
אַפּוֹטְרוֹפּוּס שֶׁיַּעֲמִידוֹ לֶהֱן.

(2) בבא-מציעא ע. (3) קרקעות. (4) שדות משובחות.
(5) בית-דין מתנים עם מקבל הכסף, שישתף את היתומים
בעסק שהסיכויים להרוויח גדולים מסיכויי הפסד. ולמה
צריך לתת המעות בבית-דין? משום שעיסקא קרובה לשכר
ורחוקה להפסד, יש בה איסור ריבית בדברי חכמים, אבל
בית-דין רשאים להפקיר נכסי מקבל הכספים לטובת
היתומים, שהפקר בית-דין - הפקר, ואין כאן ריבית (רש"י
שם). ועיסקא שיש בה ריבית מן התורה - לא התירו חכמים.
(6) לא כלים שלמים. (7) יתבאר בסמוך. (8) מין תכשיט.
(9) בגמרא שם, אמרו סתם: "ואתי מריה ויהיב סימנא ושקיל
ליה (ויבוא בעליו ויתן סימן ויקח אותו)". ומשמע, שיקח
אותו ממקבל כסף היתומים עצמו. ונראה, שהמדובר כשאין
עדים שזה הפקיד כלים אלה אצל מקבל כסף היתומים (ראה
מגיד-משנה), ונאמן לטעון לקוחים הם בידו, אבל בית-דין
אין טוענים טענה זו ליתומים, מכיון שזה נתן סימן מובהק
(ראה פ"ו מהל' שאלה ופקדון ה"ד). [בהגהות מיימוניות
כאן אות ג, כתב שהמדובר כשהביא עדים. ומסתבר,
שלשיטתו הכוונה שיקח את החפץ מהמקבל עצמו].
וב'תוספות' כאן ד"ה אתא, פירשו כרבינו, שחוששים שמא
יבוא בעל הכלים אחר מיתת המקבל. (10) מקבל הכסף.
(11) אינו עשיר, ואין מתקבל על הדעת שיש לו כלים יקרים
כאלה (ראה דברי רבינו שם). (12) בצמצום, כדי שלא
יכלה הקרן בזמן קצר. (13) קרקע מביא הכנסות, והקרן
בטוח.

ב. כָּל הַמְטַלְטְלִין¹⁴ שֶׁל יְתוּמִים - שְׂמִין אוֹתָן
וּמוֹכְרִין אוֹתָן בְּבֵית דִּין. וְאִם הָיָה הַשּׁוֹק¹⁵ קְרוֹב
לְמִדְיָנָה¹⁶ - מוֹלִיכִין אוֹתָן לְשׁוֹק וּמוֹכְרִין אוֹתָן.
וְיִצְטְרְפוּ דְמִיָּהן עִם הַמַּעֲוֹת שֶׁל יְתוּמִים.

(14) מימרא של שמואל, בכתובות ק: (15) מקום
שמתקבצים בו הרבה סוחרים בימים קבועים, ויש להניח
שיתקבל שם מחיר יותר גבוה מאשר במקום מושב בית-
הדין. (16) לעיר, שם.

לחרות. אָבֵל מוֹכְרִין אוֹתָן⁴⁴ לְאַחֲרֵים⁴⁵ וְלוֹקְחִין מֵהֶן¹³
הַדְּמִים עַל מְנַת⁴⁶ שְׂוִיצִיאוֹהוּ לַחֲרוּת, וְאוֹתָן הָאֲחֵרִים¹⁴
הֵן שְׂמֻשְׁחָרִין אוֹתָם.¹⁵

(40) ברייתא, שם. (41) כנעניים. (42) משום שאין גופם קנוי לאפוטרופוס (רש"י שם). (43) שנתנו לו אחרים על-מנת שאין לרבו רשות בהם, ובמתנה שכזו לא אמרו "מה שקנה עבד קנה רבו". דין זה שנוי שם במחלוקת רבי וחכמים, ופסק רבינו כחכמים, לפי הכלל שבידינו: הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו. (44) כדי להאכיל את היתומים, כלמעלה ה"ו. (45) לאותם האנשים שרוצים לתת הכסף לעבדים שיפדו את עצמם. (46) אין לפרש "על מנת" זה כתנאי; והכוונה היא: כדי שיתקיים רצונם.

ט. הָאֲפוֹטְרוֹפִין⁴⁷ תוֹרְמִין וּמַעֲשִׂין נִכְסֵי יְתוּמִים¹⁶
כְּדִי לְהַאֲכִילָם⁴⁸, שְׂאִין מֵאֲכִילִין אֶת הַיְתוּמִים דְּכָר¹⁷
הָאֲסוּר. אָבֵל לֹא יַעֲשֶׂה וְלֹא יִתְרַמּוּ כְּדִי לְהַנִּיחַ פְּרוֹת¹⁸
מִתְּקִינִין⁴⁹, אֵלָּא יִמְכְּרוּ אוֹתָן טָבֵל, וְהַרְוָה לְתַנְן -¹⁹
תְּנָן⁵⁰.²⁰

(47) ברייתא, שם נב. (48) אותם הפירות. פירות שלא ניטלו מהם תרומות ומעשרות - אסורים באכילה אפילו לכהנים, ונקראים "טבל". (49) מותרים באכילה. (50) הראב"ד משיג ואומר: "אין הדעת נוחה הימנו, שיהא אפוטרופוס חבר מוכר טבל להכשיל בני אדם בנכסי יתומים". ברור שהוא מפרש דברי רבינו: "והרוצה לתקן יתקן" שאין לאפוטרופוס לדייק ולמכור רק לחברים שבוודאי יעשרו ויתרמו. והוא מפרש שיניח אותם כמו שהם עד שיוכל למכור ברווח מתאים.

י. הָאֲפוֹטְרוֹפִין⁵¹ עוֹשִׂין לְקַטְנִים לִזְכָּר וְסָפָה וְצִיצִית²¹
וְשׁוֹפָר, סֵפֶר תּוֹרָה וּתְפִלִּין וּמְזוֹזוֹת וּמַגְלָה. כָּלְלוּ שֶׁל²²
דְּבָר: כָּל מַצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁיֵּשׁ לָהֶם קֶצֶר⁵², בֵּין שֶׁהוּא²³
מִדְּבָרֵי תּוֹרָה בֵּין שֶׁהוּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים - עוֹשִׂין²⁴
לָהֶם, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן חֲכִיבִין בְּמַצָּה מִכָּל אֱלוֹ²⁵
הַמַּצּוֹת אֵלָּא כְּדִי לְחַנּוּךְ. אָבֵל אֵין פּוֹסְקִין עֲלֵיהֶן²⁶
צִדְקָה, וְאֶפְלוּ לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, מִפְּנֵי שְׂמֻצּוֹת אֱלוֹ²⁷
אֵין לָהֶן קֶצֶר⁵³.²⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אבל אין פוסקין עליהם צדקה ואפילו לפדיון שבויים מפני שמצוות אלו אין להן קצבה".

ונתבאר הטעם ברש"י מסכת גיטין "דהא בכל שעתא קיימי עניים, נמצאו נכסיהם כלים" וצריך להבין:

א. הלא טעם זה (שאין להן קצבה) שייך בכל אחד ולא רק ביתומים, ומדוע לפטור דווקא את היתומים ממצות צדקה.

ב. הלא מצות צדקה יש לה שיעור מעשר או חומש, ומדוע כתב שהיא מצוה ש"אין לה שיעור".

בשכר וחייב בגניבה ואבידה, וכשמינהו האב פטור אפילו אם פשע ולא שמר כראוי, שאם תחייבו - יימנע מראש מלקבל אפוטרופוסות (ראה 'תוספות' שם ד"ה הלכה, שהאריכו בזה). וב'טור' חו"מ סי' רצ כתב, שרוב האנשים פסק כך (במגיד-משנה כאן כתב שרוב האנשים מחייב בפשיעה). (25) אבל כשגדלו היתומים וטוענים 'בר'י' שהאפוטרופוס לקח לעצמו מנכסיהם - משביעים אותו (רי"ף שם). (26) שם. מעשה שבאו קרובי יתומים קטנים לפני רב נחמן, והתלוננו על אפוטרופוס של היתומים, שהוא לובש ומתכסה ממעות היתומים, ואמר להם רב נחמן: "כי היכי דלישתמען מיליה (כדי שישתמעו דבריו)", והם הם דברי רבינו כאן.

ו. יֵשׁ לְאֲפוֹטְרוֹפּוֹס²⁷ לְמַכֵּר בְּהֵמָה וְעֶבְדִּים וְשִׁפְחוֹת,¹
שְׁדוֹת וּכְרָמִים, לְהַאֲכִיל לִיתוּמִים. אָבֵל אֵין מוֹכְרִין²
וּמַנִּיחִין הַמְּעוֹת²⁸, וְאֵין מוֹכְרִין שְׁדוֹת לְקַח עֶבְדִּים,³
וְלֹא עֶבְדִּים לְקַח שְׁדוֹת²⁹, שְׂמָא לֹא יַצְלִיחַ³⁰. אָבֵל⁴
מוֹכְרִין שְׁדָה לְקַח שְׁרִים לְעִבּוֹדֵת שְׁדוֹת אַחֲרוֹת³¹,
שֶׁהַשְּׁרִים הֵן עֶקֶר כָּל נִכְסֵי שְׁדוֹת³².⁶

(27) ברייתא, שם. (28) שכל אלה אינם נוחים להיגנב כמו כסף בעין, וכן מביאים כבוד לבית אביהם כמשפחה אמידה (רש"י שם). (29) כרבן שמעון בן גמליאל בברייתא, שם. (30) בגמרא שם אמרו: "דילמא (שמא) לא משפיין" ופירש רש"י: "אינם משוקטים, שמא יצא עליהם ערעור (שאינם של המוכר)". ורבינו לא בירר הצלחה זו מה היא. (31) שם, מעשה באפוטרופוס בשכינתו של רבי יהושע בן לוי שעשה כן - ולא מיחה בו. (32) בלי עבודת השוורים לא יצליח היבול. בגמרא שם אמרו שרבי יוסי קרא לשווריו "שדי", משום שבלערם - השדה נטולת ערך.

ז. אֵין הָאֲפוֹטְרוֹפִין³³ רִשְׁאִין לְמַכֵּר בְּרַחוּק³⁴ וְלִגְאֵל³⁵
בְּקִרְבָּם³⁶, לְמַכֵּר בְּרַעַה וְלִגְאֵל בִּפְּנֵה, שְׂמָא לֹא יַצְלִיחַ⁸
זֶה שֶׁקֶנּוּ. וְאֵין רִשְׁאִין לְדוֹן וְלַחוּב³⁷ עַל מְנַת לְזַכּוֹת⁹
לִיתוּמִים³⁸, שְׂמָא לֹא יִזְכּוּ וְנִמְצָא הַחוּב קִיָּם³⁹.¹⁰

(33) ברייתא, שם. (34) שדות המרוחקות מן העיר. (35) לקנות. מלשון המקרא (ויקרא כה, לג): "ואשר יגאל מן הלויים". (36) אף-על-פי שיותר נוח לעבד שדה קרובה. (37) אינם רשאים להתדיין בשום תביעה נגד היתומים (לחוב = לחובתם של היתומים). (38) אף-על-פי שהם באים לטעון לזכותם של היתומים. (39) פסק של בית-הדין יחייב את היתומים. ומכיון שאינם רשאים להתדיין, עברו ודנו ונתחייבו - אין זה מחייב את היתומים, שהרי עשו שלא ברשות (על-פי פירושו של המגיד-משנה). ולא נתבאר מה הדין כשזכו האפוטרופסים. מלשון רש"י משמע שהדין קיים, וכן כתב הראב"ד בהשגותיו כאן. וב'טור' (שם) פסק כמותם. ומהשגתו של הראב"ד נראה, שלמד מדברי רבינו שאם דנו ונתחייבו - הדין קיים.

ח. אֵין הָאֲפוֹטְרוֹפִין⁴⁰ רִשְׁאִין לְהוֹצִיא עֶבְדִּים⁴¹
לַחֲרוּת⁴², אֶפְלוּ לְקַח מִן הָעֶבֶד דְּמִים⁴³ שְׂוִיצָא¹²

"...לדקדק ולהזהר הרבה מאביהן של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות, שנאמר סולו לרוכב בערבות וגו' אבי יתומים כו".

וצריך להבין:

א. מהפסוק הנ"ל אמנם יש ראייה שה"רוכב בערבות" הוא "אבי יתומים", אבל בפסוק גופא צריך ביאור, מה הקשר בין "רוכב בערבות" ל"אבי יתומים".

ב. מדוע לא הביא הרמב"ם ראייה מפסוקים אחרים בחומש ובנ"ך שלפני הפסוק בתהילים, ובהם נקרא הקב"ה בשמות אחרים שהם מז' שמות שאינן נמחקים, ומדוע הביא דווקא את הפסוק "רוכב בערבות כו". וכידוע בכללי הרמב"ם (יד מלאכי ס"ד) שדרכו של הרמב"ם להביא ראיות מפסוקים שלא הוזכרו בגמרא, אם נראית לו הראיה האחרת בפשטות יותר.

והביאור בזה: בגמרא מסכת חגיגה נתבאר העניין המיוחד שבכל אחד משבעת הרקיעים, ובנוגע לרקיע ששמו "ערבות" אומרת הגמרא "ערבות שבו צדק ומשפט וצדקה... וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים".

ועל-פי זה מובן מדוע בחר הרמב"ם בפסוק זה, כי תוכנו מתאים לעניין ש"צריך לחשב ולדקדק ביותר ולהזהר מאביהן של אלו היתומים כו", ובה מדגיש את גודל הזהירות הנדרשת מהאפסטרופוס בענייניהם של היתומים, מפני הרקיע ששמו "ערבות" ובו צדק ומשפט, וכן "טל שעתיד להחיות בו את המתים" ובכללם הוריהם של יתומים אלו.

ויש להוסיף ולבאר הטעם שציטט הרמב"ם גם את תחילת הפסוק "סולו", הגם שאינו נוגע כל-כך לראיה מ"רוכב ערבות אבי יתומים". ברשימות הצ"צ לתהילים על הפסוק הנ"ל כתב ש"סולו" הוא מלשון מסילה "לעשות לו מסילה כביכול לירד ולהתגלות למטה, על-דרך מה שנאמר "ואמר סולו סולו פנו דרך כו" כי זהו תפקידו של האפסטרופוס לעשות מסילות בלבבם של היתומים בחינוך להנהגה על-פי תורה, שתעשה אצלם דרך סלולה למשך כל ימי חייהם.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר משפטים סימן כא)

(57) יושב בשמים.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִיעֵן

- נִגְמַר סֵפֶר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, בְּעֶזְרַת שְׁדֵי הַלְלוֹתָיו⁸
חֲמִשָּׁה, וּפְרָקָיו חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים: הַלְלוֹת שְׁכִירוֹת -⁹
שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פְּרָקִים. הַלְלוֹת שְׁאֵלָה וּפְקֻדוֹן -¹⁰
שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים. הַלְלוֹת מְלוּה וְלוֹה - עָשָׂרִים¹¹
וְשִׁבְעָה פְּרָקִים. הַלְלוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן - שְׁשָׁה עָשָׂר¹²
פְּרָקִים. הַלְלוֹת נִחְלוֹת - אֶחָד עָשָׂר פְּרָקִים.¹³

ג. בהלכה שאח"כ כתב שחרש ושוטה פוסקין עליהם צדקה, ובמה הם שונים מיתומים ואין חוששין שיכלה ממונם.

והביאור בזה: יסוד ההלכה הנ"ל הוא כמו שכתב הרמב"ם "כדי לחנכן במצוות", הגם שאינן חייבים בכל אלו המצוות, ומוכן שחיוב החינוך הוא רק במקום שאין חשש שדבר זה לא יוכל להתקבל בשכלו ובהבנתו עד כדי תמיהה וכד'. והנה, במצות הצדקה בכלל ובפדיון שבויים בפרט, הקטן אינו מבין מדוע שלא יתן יותר ממעשר וחומש לשם מצות פדיון שבויים, והלא יש בידו מספיק כסף בכדי להוציאו לפדותו, וא"כ כל העניין של "כדי לחנכן במצוות" אינו קיים בעניין זה. ומה שכתב שהיא "מצוה שאין לה שיעור", היינו שבעיני הקטן אין לה שיעור, אבל באמת יש לה שיעור, ולכן פוסקין צדקה על חרש ושוטה כי החיוב עליהם הוא כמו על כל אדם ולא מצד חינוך, ולכן אין שייך כאן החשש האמור.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר משפטים סימן כ)

51) כל הדינים הנמנים בהלכה זו, נאמרו בברייתא שם. 52) הוצאה חד פעמית, ורמתה ידועה מראש. 53) שהרי תמיד עומדים עניים וצריך לפרנסם. ובתקופת התלמוד שכחים היו מקרים של פדיון שבויים.

1 יא. וְכִי שִׁנְשַׁתְּהָ⁵⁴ או שִׁנְתָּהּ⁵⁵ - בֵּית דִּין פּוֹסְקִין
2 עָלֶיהָ צִדְקָה⁵⁶, אִם הָיָה רָאִי.

54) כתובות מח. 55) רבינו מדמה חרש לשוטה (ראה למעלה סוף פ"י). 56) גובים מנכסיו לצדקה. בגמרא שם: "אמר מר עוקבא, מי שנשתטה בית-דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר". והקשה רבינא מברייתא: מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות - בית-דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו, אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר. ותיירצו שם מה שתירצו. ושאלו: מהו דבר אחר? ומפרש רב חסדא: זה תכשיט, ורב יוסף אמר: זה צדקה. ואמרו שם (גירסת הרי"ף): "מאן דאמר תכשיט (אין נותנים לאשה) כל-שכן צדקה, ומאן דאמר צדקה אבל תכשיט יחבינן (נותנים לה)". ולפי גירסא זו נחלקו בברייתא. ותמה הרי"ן שם על רבינו, שפסק בנשתטה ונתחרש שגובים צדקה מנכסיהם, שהרי זה מנוגד לפירושם של רב חסדא ושל רב יוסף, ואע"פ שהם פירשו את הברייתא, מתקבל על הדעת שגם מה שאמר מר עוקבא: "ודבר אחר" מתפרש כך. ונראה שרבינו קיבל גירסת רש"י: "מאן דאמר צדקה כל-שכן תכשיט, ומאן דאמר תכשיט אבל צדקה לא" ומחלוקתם במימרא של מר עוקבא, שאמר נותנים דבר אחר, ופירש רב יוסף: זה צדקה, ופסק כמותו.

3 יב. אִף עַל פִּי שְׁאִין הָאֲפּוֹטְרוֹפּוֹס צָרִיף לַעֲשׂוֹת
4 חֲשׁוֹב, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, צָרִיף לְחַשֵּׁב בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ
5 לְדַקְדֵּק וּלְהִזָּהֵר הַרְבֵּה מְאֹדֵיהֶן שֶׁל אֱלוֹ הִיתּוּמִּים,
6 שֶׁהוּא רֹכֵב עֲרֻבוֹת⁵⁷; שְׁנֵאֲמַר: סִלּוֹ לְרֹכֵב בְּעֲרֻבוֹת
7 וְגו', אָבִי יְתוּמִים וְגו'.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עומדים לפני הדין, המסבין בשוקים וברחובות
ועל התניות, לתקן השערים והמדות? ולהכות כל
מצוות.⁸ וכל מעשיהם על פי הדינים.⁹ וכל שיראו
בו עוות¹⁰ דבר - מביאין אותו לבית דין, ודנין אותו
כפי רשעו.¹¹

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים כו".

מדבריו משמע שמינוי שופטים ושוטרים היא מצוה אחת,
ופסק שלא כדמשמע בגמרא סנהדרין (טז, ב.) שהן שתי
מצוות ("מנין שמעמידין שופטים לישראל ת"ל כו'
שוטרים כו' ת"ל כו'") ולדעת ר"א ב'ספרי' הלימוד
משופטים ושוטרים הוא שאם אין שופט - אין שוטר כו'
אבל לא שהן מצוה אחת.

(ע"פ לקו"ש חלק י"ט ע' 489 בהערה שם)

~ נקודות משיחות קודש ~

"השופטים אלו הדיינים הקבועים בבית-דין".

"...יש להם רשות להכותו כפי כחו ולקנסו כפי שיראה
בית-דין לחזק הדבר.. כו"
עניינם של השוטרים שהם "...העומדים לפני הדיינים
המסבבים בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים
כו' וכל שיראו בו עיוות מביאין אותו לבית-דין ודנין אותו
כפי רשעו", היינו שמפקחים ברחובות ובשווקין ומודיעים
לשופטים על כל עיוות שרואים".

על-פי-זה יובן מדוע לא מנה הרמב"ם את מצוות מינוי
שוטרים בפני עצמה, אלא עם מצוות מינוי שופטים
כאחת. כי אילו תפקיד השוטרים היה להוציא לפועל את
דין השופטים, היה מקום לומר שהן שתי מצוות שונות,
ועשיית הדין נחלקת לשתיים: פסק הדין על-ידי הדיינים,
וביצועו על-ידי השוטרים. אבל מאחר ששופט האמור
בתורה הוא זה שגם מבצע את הדין, על-דרך שאמר משה
"אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו כו'" (במדבר כה, ה.) וכן
לגבי עונש מלקות (דברים כה, ב.) נאמר "והפילו השופט
והכה וגו'" נמצא שהשוטרים הם אלו המסייעים לשופטים
כשאינם יכולים להוציא את הדין לפועל, ולכן לא מנה
הרמב"ם את מינויים כמצווה בפני עצמה: א. כי זה פרט
בהוצאת המשפט לפועל על-ידי השופטים. ב. אינו עניין
הכרחי להוצאה לאור של המשפט, ואפשר להוציאו לפועל
גם בלי השוטרים כשאר צריך לסיועם.

ידועים דברי הש"ך (ריש פרשת שופטים) ש"שופטים
ושוטרים תתן לך בכל שעריך" מדבר גם על "שערי הגוף"
העניים והאזניים, ושיהיה מושל על כל אחד מאברים
אלה.

ובפשטות, עניין השופטים באדם מתקיים על-ידי לימוד
הלכות התורה לדעת את המעשה אשר יעשון, ומינוי

יום שלישי ז' סיון ה'תשפ"א
פתח פיר שפט צדק, ודין עני ואביון

ספר ארבעה עשר

והוא ספר שופטים

1 הַלְכוּתֵי חֹמֶשׁ. וְזֶהוּ סִדּוּרָן: א. הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין
2 וְהַעֲנָשִׁין הַמְסוּרִין לָהֶם. ב. הַלְכוֹת עֲדוּת. ג. הַלְכוֹת
3 מִמָּרִים. ד. הַלְכוֹת אָבֵל. ה. הַלְכוֹת מְלָכִים
4 וּמִלְחָמוֹתֵיהֶם.

הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין

וְהַעֲנָשִׁין הַמְסוּרִין לָהֶם

7 יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת. עֶשְׂרֵה מִצְוֹת עֲשֵׂה,
8 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פָּרֻץ: (א)
9 לְמִנּוֹת שׁוֹפְטִים. (ב) שְׁלֹא לְמִנּוֹת דִּין שְׁאִינוּ יוֹדְעֵ
10 דֶּרֶךְ הַמִּשְׁפָּט. (ג) לְנִטּוֹת אַחֲרֵי רִבִּים אִם נִחְלָקוּ
11 הַשׁוֹפְטִים. (ד) שְׁלֹא לְהִרְגֹּת אִם רַבּוֹ הַמַּחֲבִיבִין בְּאִישׁ
12 אֶחָד, עַד שִׁיְהִיו יָתֵר שְׁנַיִם. (ה) שְׁלֹא יִלְמַד חוֹבָה
13 מִי שֶׁלֹּמֶד זְכוֹת בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת. (ו) לְהִרְגֹּת בְּסִקִּילָה. (ז)
14 לְהִרְגֹּת בְּשֶׁרֶפֶה. (ח) לְהִרְגֹּת בְּסִיף. (ט) לְהִרְגֹּת בְּחֶנֶק. (י)
15 לְתִלוֹת. (יא) לְקַבֵּר הַנֶּהֱרָג בְּיוֹם הַרְגָּתוֹ. (יב) שְׁלֹא
16 תִּלֵּין נִבְלָתוֹ. (יג) שְׁלֹא לְהַחֲיֹת מִכְשָׁף. (יד) לְהַלְקוֹת
17 רֶשֶׁע. (טו) שְׁלֹא יוֹסִיף בְּהַכָּאת הַלוֹקָה. (טז) שְׁלֹא
18 לַעֲנֹשׂ אָנוּס. (יז) שְׁלֹא לְהִרְגֹּת דָּם נָקִי בְּאֶמֶד הַדַּעַת.
19 (יח) שְׁלֹא לַחוּס עַל הוֹרֵג חֲבֵרוֹ אוֹ חוֹבֵל בּוֹ. (יט)
20 שְׁלֹא לַרְחֹם אֶת הַדָּל בְּדִין. (כ) שְׁלֹא לְהִדָּר גְּדוֹל
21 בְּדִין. (כא) שְׁלֹא לְהַטּוֹת הַדִּין עַל בַּעֲלֵי עֲבֵרוֹת, אֶף
22 עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹטֵא. (כב) שְׁלֹא לַעֲוֹת מִשְׁפָּט. (כג)
23 שְׁלֹא לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט גֵּר וְיָתוֹם. (כד) לְשַׁפֵּט בְּצֶדֶק.
24 (כה) שְׁלֹא לִירֹא בְּדִין מְאִישׁ זָרוֹעַ. (כו) שְׁלֹא לִקַּח
25 שָׁחַד. (כז) שְׁלֹא לִקְלָל הַדִּינִים. (כח) שְׁלֹא לִשָּׂא
26 שְׁמַע שׂוֹא. (כט) שְׁלֹא לִקְלָל הַנָּשִׂא. (ל) שְׁלֹא לִקְלָל
27 אָדָם מִשָּׂאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכֹּהֲנִים.
28 וּבְאִוֵּר מִצְוֹת אֵלֹו בְּפָרְקִים אֵלֹו:

פָּרֶק ראשון

1) מתבארת בו מצוות מינוי שופטים ושוטרים בכל מדינה
ופלך. הרכב חברי סנהדרין גדולה וסנהדרין קטנה. באיזו עיר
מעמידים סנהדרין קטנה, ובאיזו עיר מעמידים בית דין של
שלושה דיינים בלבד.

29 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְמִנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים
30 בְּכָל מְדִינָה² וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ³ וּפְלָךְ. שְׁנֵאמַר:
31 שְׁפֹטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ⁴. שׁוֹפְטִים -
32 אֵלֹו הַדִּינִים הַקּוֹבְעִין בְּבֵית דִּין, וּבַעֲלֵי דִינֵין בָּאִים
33 לְפָנֵיהֶם. שׁוֹטְרִים - אֵלֹו בַּעֲלֵי מִקְלָל⁵ וְרִצּוּעָה, וְהֵם

ותמחו 'נושאי הכלים' לרמב"ם שלכאורה הוא נגד גמרא מפורשת (מכות ז, א.) "והיו אלה לכם גו' למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ, א"כ מה תלמוד-לומר בשעריך? בשעריך אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, ובחול" אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר", ואין פסק שבחול" אין מושיבין בכל פלך ופלך.

יש הגורסים ברמב"ם "אבל בחול" אינן חייבין להעמיד בית-דין אלא בכל פלך ופלך אבל לא בכל עיר ועיר", ויש מפרשים שכוונת הרמב"ם היא שרק בכל פלך ופלך אין חייבין להעמיד, אבל בכל עיר ועיר חייבין.

אבל הרמב"ן (שחי בסמיכות לזמן הרמב"ם) בפרושו על התורה כתב שבחוץ-לארץ אינם חייבין להעמיד להם ב"ד, ורק "כאשר יצק המעוות, יעמדו עליו הראויין לשפוט ובמשפטיהם ישפטוהו או יעלה לארץ בזמנה ושם ישפטוהו.... וכן כתב הרב משה". וברור שהיה תחת ידו כתב-יד שלדעת הרמב"ם אין חייבין להושיב דיינים בחול". על-פי חידושו של הרמב"ם, תתורץ תמיהה גדולה בסיפור חג הפורים. בקשר לחטאם של ישראל "שנהנו מסעודתו של אותו רשע" אומרת הגמרא (מגילה יב, א.) "הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמיהם אלא לפנים" (כמו שישראל עשו עצמם ולא כיוונו באמת, כך הקב"ה העמיד עליהם את המן רק להפחידם). ונשאלת השאלה, הרי מרדכי הזהירים "לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשוורוש", ומכיון שמרדכי היה אחד מראשי הסנהדרין, נמצא שעברו על הוראת בית-דין, ו"כל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בלא-תעשה", ואין אפשר לומר ש"לא עשו אלא לפנים".

אלא שעל-פי דעת הרמב"ם הקושיא מעיקרא ליתא, כי בשושן הבירה לא היה בית-דין וא"כ לא עברו על הוראת הדיינים.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר שופטים סימן ג)

12) אלא בכל עיר ועיר, וכן אמרו (מכות ז, א.): סנהדרין נוהגת בארץ ובחוץ לארץ שנאמר (במדבר לה, כט) "והיו אלה לכם לחוקת משפט... בכל מושבותיכם". 13) ובחוץ לארץ אין השבטים מיושבים כל אחד לעצמו (מכות שם). אלא ששם הנוסח: "ובחול" אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר" ולפיכך סובר הכסף משנה שיש לגרוס בדברי רבינו: אינם חייבין להעמיד בית דין אלא בכל פלך ופלך. וכן הדעת נוטה, שתפשת מועט - תפשת, ודיינו שנושיב בתי דין בח"ל בערי המחוז, ולא בכל עיר ועיר (לחם משנה) וראה ברמב"ן לתורה דברים טז, יח.

השוטרים מתקיים על-ידי קיום ההלכות בפועל. ולפי מה שנתבאר לעיל שתפקיד השופט הוא להוציא לפועל את משפטו, מובן גם עניינם של השופטים והשוטרים שבאדם, כי "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" ואם התלמוד (השופט) אינו מביא לידי מעשה (השוטר) חסר גם בתלמוד עצמו. אבל השוטר הוא כאשר יצרו של אדם מתגבר עליו וצריך לבטשו ולהרגיז עליו את היצר הטוב ולהכותו בדברים.

ועל-פי-זה יובן הלשון "ואשיבה שופטיך כבראשונה" כי אז יתבטל כל הרע, ולא יהיה עוד צורך בשוטר אלא רק בשופט.

(ע"פ לקו"ש חלק ז"ד ע' 103 והע' 37)

2) עיר. 3) עיר מחוזית, כלשון הכתוב (נחמיה ג, ט) "פלך ירושלים". כלומר, נוסף על בתי הדין שבכל עיר ועיר, צריך שבפלך יהיה בית דין מחוזי ממונה על כולם, וראה לקמן הערה בסוף הלכה ב (לחם משנה). 4) סנהדרין טז, ב. "בכל שעריך" - מתרגם אונקלוס: בכל קרויך. כלומר, בכל עיר ועיר. ושם נו, ב אמרו: "כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר" וראה בהלכות מלכים פרק ט, הלכה י"ד. 5) "שחובטים במקלות על פי השופטים לכל מי שאינו שומע" (רש"י שם טז, ב) וב"ספרי" דברים אות טו אמרו: "ושוטרים - אלו המכים ברצועה כעניין שנאמר (דברי הימים ב יט, יא) "ושוטרים הלויים לפניכם". 6) המחירים, שלא ימכרו ביוקר. 7) שמודדים בהן החנוונים ללקוחותיהם. ובבבא בתרא פט, א אמרו: "מעמידים אגודמין (=שוטרים) בין למידות בין לשערים", והשווה הלכות גניבה פרק ח, הלכה ב "חייבין בית דין להעמיד שוטרים... מחזרים על החנויות ומצדקים את המאזנים ואת המידות... וכל מי שנמצא עימו משקל חסר או מידה חסרה או מאזניים מקולקלין יש להם רשות להכותו... ולקנסו כפי ראות בית דין לחזק הדבר". 8) מקלקל ומכשיל. ונוסח אחר: ולתקן כל מעוות. 9) וכן אמרו (סוטה מב, א): מה שוטר שיש ממונה על גביו - ומפרש רש"י: "השופט ממונה על השוטר, שהשוטר עשוי לנגוש את מי שיצווה השופט לכוף". וכתב רבינו בספר המצוות עשה קעו "ויעמידו (=השוטרים) הגדרים על העובר, עד שלא יהיו מצוות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש". 10) ובכתב יד תימן: ערוות דבר. 11) ב"ספרי" במדבר אות קיג אמרו: "וימצאו איש מקושש - מגיד שמינה משה שומרים ומצאו אותו מקושש".

- 1 ב. אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך
- 2 ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד; אבל
- 3 בחוצה לארץ - אינן חייבין להעמיד בית דין בכל
- 4 פלך ופלך¹². שנאמר: תתן לך בכל שעריך אשר יי
- 5 אלהיך נותן לך לשבטך¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל בחוצה לארץ אינן חייבין להעמיד בית-דין בכל פלך ופלך".

- 6 ג. במה בתי דינין קבועין יהיו בישראל? וכמה
- 7 יהיה מנינן?¹⁴ קובעין בתחלה בית דין הגדול
- 8 במקדש¹⁵, והוא הנקרא סנהדרין¹⁶ גדולה. ומנינם

שורים בשנים (כסף משנה). ובדפוס וינציאה שי"א וכן בכתב יד התימנים: "יושבים לפני שניהם (=הנשיא והאב"ד) כפי מעלתם". ולפי זה לא מדובר כאן בחשיבות השנים והגיל, אלא במעלת החכמה בלבד. (23) לא שכולם ישבו משמאל הנשיא, חוץ מהאב בית דין שישב מימנו, שאם כן החלה השורה מאב בית דין ואין זה כבוד לנשיא. אלא, שלושים וחמישה מגדולי הסנהדרין יישבו משמאל הנשיא ושאר שלושים וארבעה ישבו מימין האב-בית-דין, וכן שנינו בתוספתא סנהדרין פרק ח משנה א "הנשיא יושב באמצע וזקנים יושבים מימנו ומשמאלו" (רדב"ז). (24) משנה בסנהדרין לו, ב ושם מודגש: "כדי שיהיו רואים זה את זה" ומפרש רש"י: שאם היו יושבים בשורה אין פני הראשונים (=הקיצונים) רואים זה את זה, אולם מקור רבינו מירושלמי שם פרק א הלכה ד: "והנשיא היה יושב באמצע כדי שיהיו רואים אותו ושומעים קולו" הרי שהכל מתייחס כלפי ההתאמה שבין הנשיא לזקנים (לחם משנה). (25) והטעם למניין זה מבואר בדברי רבינו לקמן פרק ה, הלכה ג. (26) חצר בית המקדש, ונוכרת במקרא יחזקאל מד, יד ובמשנה מידות פרק ב, משנה ו. (27) ההר שעליו הבית בנוי, והוא השטח שמחוץ לעזרה, וקדושתו קלה מקדושת העזרה, וכל ההר היה ת"ק אמה על ת"ק אמה, כמבואר בהלכות בית הבחירה, פרק ה, הלכה א (סנהדרין פח, ב). (28) והטעם למניין זה ראה להלן הלכה י. (29) שם. (30) ונאמר: שופטים... תיתן לך בכל שעריך (סמ"ג מצוות עשה צז). וב"ספרי" תצא אות רפט דרשו: "ועלתה יבמתו השערה - מצוה בבית דין שיהא בגובהה של עיר". (31) משנה בסנהדרין לו, ב "סנהדרין הייתה כחצי גורן עגולה" ומפרש רש"י: אף של כ"ג.

- ד. עיר שאין בה מאה ועשרים - מצמידין בה שלשה דינים.³² שאין בית דין פחות משלושה, כדי שיהא בהן רב ומעוט, אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדינים.³³

(32) משנה בסנהדרין ב, ב "וכמה יהא בעיר ותהא ראוייה לסנהדרין, מאה ועשרים" וזה ודאי שאין משאירים אותה בלא בית דין ופחות שבבתי דין הוא של שלושה (כסף משנה). (33) ואז יכריע הרוב את המיעוט. וכן אמרו (סנהדרין ג, ב) "אשר ירשיעון אלהים - הרי כאן שניים ואין בית דין שקול, מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי כאן שלושה. וראה לקמן פרק ב, הלכה י"ג "אף על פי שבית דין של שלושה בית דין שלם הוא, כל זמן שהם רבים הרי זה משובח".

- ה. כל עיר שאין בה שני חכמים גדולים, אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה כלה, ואחד יודע לשמע.³⁴ ויודע לשאל ולהשיב.³⁵ אין מושיבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אלפים משראלי.³⁶

(34) להבין היטב דברי חבירו לאשורם. (35) לישא וליתן, להתווכח בדברי חבירו, שמתוך כך הוא מעמידם על אמתתם. (36) סנהדרין יז, ב "כל עיר שאין בה שניים אחד לדבר ואחד לשמוע (כגירסת הכסף משנה) אין

- 1 שבעים ואחד. שנאמר: אספה לי שבעים איש
2 מזקני ישראל; ומשה על גביהן, שנאמר: והתעצבו
3 שם עמך - הרי שבעים ואחד.¹⁷ הגדול בחכמה
4 שכלן - מושיבין אותו ראש עליהן.¹⁸ והוא ראש
5 הושיבה. והוא שקורין אותו החכמים נשיא בכל
6 מקום.¹⁹ והוא העומד תחת משה רבנו. ומושיבין
7 הגדול שבעים משנה.²⁰ לראש, ויושב מימנו.
8 והוא הנקרא אב בית דין.²¹ ושאר השבעים יושבין
9 לפניו כפי שניהם וכפי מעלתם.²² כל הגדול מחברו
10 בחכמה - יהיה קרוב לנשיא משמאלו יותר
11 מחברו.²³ והם יושבין בכמו חצי גרן בעגול, כדי
12 שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין כלן.²⁴ ועוד
13 מעמידין שני דינים של עשרים ושלושה עשרים
14 ושלשה.²⁵ אחד על פתח העזרה,²⁶ ואחד על פתח
15 הר הפית.²⁷ ומעמידין בכל עיר ועיר משראלי, שיש
16 בה מאה ועשרים.²⁸ או יותר, סנהדרין קטנה.²⁹
17 ויושבת בשער העיר, שנאמר: והציגו בשער
18 משפטם.³⁰ וכמה יהיה מנינם? עשרים ושלושה דינים.
19 והגדול בחכמה שכלן ראש עליהן. והשאר יושבין
20 בעגול כמו חצי גרן.³¹ כדי שיהא הראש רואה את
21 כלן.

~ נקודות משיחות קודש ~

והוא שקורין אותו נשיא בכל מקום.

'נשיא' הוא על שם שמלמד תורה, וכן הוא במשיח שנאמרו בו שני העניינים "מלך עליהם" ו"נשיא להם" כי בו יתקיימו שניהם. עניינו כמלך המשיח הוא לפעול חידוש אמיתי בעולם, להפוך את כל העמים "לעבדו שכם אחד" והוא חידוש בהנהגת העולם, אבל בנוסף יהיה 'נשיא' כיון ש"למד תורה את כל העם", ועניין זה אינו חידוש ביחס לעניינו כמלך, שהרי אחרי הכל לא יכול להיות שינוי בתורה - התורה הזאת לא תהיה מוחלפת".

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ה ע' 209)

(14) מניין חבריהם שבכל בית דין. (15) בלשכת הגזית שבבית המקדש (סנהדרין פו, ב) ובירושלמי מכות פרק ב, הלכה ו אמרו: מניין שהייתה סנהדרין גדולה אצל המזבח, שנאמר: ולא תעלה במעלות על מזבחי, וסמוך לו נאמר (שמות כא, א): ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. (16) סנהדרין - מועצה בלשון יוונית. "ובמושב זקנים יהלוהו" (תהלים קז, לב) מתורגם: ובסנהדרין דחכימא ישבחון יתיה. והרע"ב בפירושו לסוטה פרק ט, משנה י"א אומר: סנהדרין - ששונאים הדרת פנים בדין. (17) משנה בסנהדרין ב, א ובגמרא שם טז ב. (18) כמו שאמרו (בבא בתרא קכ, א): "בישיבה הלך אחר חכמה; במסיבה (=של משתה) הלך אחר זקנה". (19) הוריות ט, א: יג, ב וכן בקידושין לב, ב ובאבות פרק ב, א ועוד. (20) סגן. (21) חגיגה טז, ב והוריות יג, ב. (22) בחכמה, אם היו

ט. כָּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ סִנְהֶדְרִין, יִהְיוּ שָׁם שְׁנֵי סוֹפְרֵי
דִּינִים עוֹמְדִין לְפָנֵיהֶם, אֶחָד מִן הַיָּמִין וְאֶחָד מִן
הַשְּׂמָאל. אֶחָד כּוֹתֵב דְּבָרֵי הַמַּחֲבִיבִין⁴⁶, וְאֶחָד כּוֹתֵב
דְּבָרֵי הַמְּזַפִּים⁴⁷.

(46) פלוני חייב ומטעם זה. (47) פלוני זיכה ומטעם זה
(שם לו, ב). ולדעת רש"י שם, שניהם כותבים דברי המזכיר
והמחייבים, שאם יטעה האחד יזכיר כתבו של חבירו. וראה
לקמן פרק י"ב הלכה ג.

י. וְלֵמָּה אֵין סִנְהֶדְרִין אֲלָא בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵאָה
וְעֶשְׂרִים? כְּדִי שִׁיְהִיָּה מִהֵן סִנְהֶדְרִין שֶׁל עֲשָׂרִים
וְשָׁלֹשׁ, וְשָׁלֹשׁ שׁוֹרֹת שֶׁל עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשׁ⁴⁸,
וְעֶשְׂרֵה בְּטַלְגִּין שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת⁴⁹, וְשְׁנֵי סוֹפְרִים,
וְשְׁנֵי חֲזָנִים⁵⁰, וְשְׁנֵי בְּעָלֵי דִינִין⁵¹, וְשְׁנֵי עֲדִים, וְשְׁנֵי
זוֹמְמִין⁵², וְשְׁנֵי זוֹמְמֵי זוֹמְמִין⁵³, וְשְׁנֵי גַבְאֵי צִדְקָה,
וְעוֹד אֶחָד כְּדִי שִׁיְהִי שְׁלֹשָׁה לְחֵלֶק צִדְקָה⁵⁴, וְרוֹפֵא
אֶמֶן⁵⁵, וְלִבְלָר⁵⁶, וּמַלְמֵד תִּינוּקוֹת. הָרִי מֵאָה
וְעֶשְׂרִים⁵⁷.

(48) ראה לעיל הלכה ח ובביאורנו שם. (49) בטלים מכל
מלאכה להיות מזומנים לבית הכנסת שחרית וערבית (שם
יו, ב וברש"י) והשווה הלכות מגילה פרק א, הלכה ח.
(50) שמשם להלקות החייב ולהזמין בעלי דינים לדין (שם).
שאם אחד מלקה, יוכל השני להזמין (תוספות יום טוב שם).
(51) שאם לא כן את מי הם דנים (רש"י שם).
(52) שיתיראו העדים להעיד שקר שלא יזומו על ידי עדים
אחרים (שם וברש"י). וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח
הלכה א"ב דיני הזמה והגדרתה. (53) עדים אחרים להזים
את הזוממים הקודמים, שמא יתחייב בעל דין על פי עדים
וישכור שניים להזימם, לפיכך צריך שיהיו שניים אחרים
בעיר שיתיראו אלו הזוממים מהם, אם נבוא להזים העדים
הראשונים, יבואו אלו השניים ויזימו אותנו (שם וברש"י).
זוממי זוממין - המזימים את העדים הראשונים כשהם
עצמם נעשו זוממים הרי הם זוממים של זוממים הראשונים
(רש"י לסנהדרין עח, א). (54) שהצדקה נגבית בשניים
ומתחלקת בשלושה, שהיא כדיני ממונות, שנותנים לכל
אחד די מחסורו (הלכות מתנות עניים פרק ט, הלכה ה).
(55) שיועד חכמת הרפואה וגם הוא אומן במלאכת יד במובן
הטכני (כסף משנה). (56) כותב ספרים. (57) סנהדרין יז,
ב. ורש"י שם מפרש: רופא - למול תינוקות; אומן - מקיז
דם. וראה בהלכות דעות פרק ד, הלכה כ"ג שרבינו מונה
עשרה דברים של צרכי העיר ומונה רופא לחוד ואומן לחוד,
וייתכן כי הם שני דברים, אבל איש אחד מתעסק בהם,
כדברי ה"לחם משנה" שם.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) מי הם הראויים לסנהדרין, השכלתם וסגולת מידותיהם,
כשרות הדיינים הראויים לבית דין של שלושה, סמכותו של
דיין יחיד מומחה. הזכות לאדם לעשות דין לעצמו.

א. אֵין מַעֲמִידִין בְּסִנְהֶדְרִין, בֵּין בְּגִדְלָהּ² בֵּין
בְּקִטְנָהּ³, אֲלָא אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנְבוֹנִים⁴, מְפַלְגִין⁵

מושיבין בה סנהדרין" ומפרש רבינו: לדבר - ללמד
ולהורות: לשמוע - לישא וליתן. והשאר וודאי צריך שיהיו
יודעים לשאול ולהשיב בקצת הדינים, אף על פי שאינם
יודעים להשיב בכל התורה, שאם לא כן איך יתמנו
בסנהדרין (כסף משנה). ורש"י שם מפרש בעניין אחר.

ו. סִנְהֶדְרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁנַיִם אֱלֹו, אֶחָד רֹאוי לְשַׁמֵּעַ
וְאֶחָד רֹאוי לְדַבֵּר - הָרִי זֶה סִנְהֶדְרִין³⁷. הָרִי בָּהּ
שְׁלֹשָׁה - הָרִי זֶה בִּינוֹנִית. הָרִי בָּהּ אֲרֻבָּעָה יוֹדְעִים
לְדַבֵּר - הָרִי זֶה סִנְהֶדְרִי חֲכָמָה³⁸.

(37) וכשרה בדוחק. (38) כדברי הירושלמי שקלים פרק ה,
הלכה א, על פי התוספתא סנהדרין פרק ח, משנה א.
ובסנהדרין יז, ב אמרו: "בביתר היו שלושה, וביבנה
ארבעה: רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ושמעון
התימני דן לפניהם בקרקע".

ז. כָּל סִנְהֶדְרִי קִטְנָה מוֹשִׁיבִין לְפָנֵיהֶן שְׁלֹשׁ שׁוֹרֹת
שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, כָּל שׁוֹרָה וְשׁוֹרָה עֲשָׂרִים
וְשָׁלֹשׁ אִישׁ. שׁוֹרָה רִאשׁוֹנָה קְרוּבָה לְסִנְהֶדְרִין,
וְשׁוֹרָה שְׁנִיָּה לְמִטָּה הַיָּמָנָה, וְשְׁלִישִׁית לְמִטָּה
הַיָּמָנָה. וְכָל שׁוֹרָה וְשׁוֹרָה יוֹשְׁבִין בָּהּ לְפִי מַעְלָתָן
בְּחֻכְמָהּ³⁹.

(39) וכל אחד אחד מכיר את מקומו, כמפורש במשנה
סנהדרין לו, א.

ח. אִם נִחְלְקוּ הַסִּנְהֶדְרִין⁴⁰, וְהִצְרִיכוּ לְסַמֵּךְ אֶחָד⁴¹
לְהוֹסִיף עַל מִנְיָנָן - סוֹמְכִין מִן הָרִאשׁוֹנָה גְּדוֹל
שָׁבָה; וְהָרִאשׁוֹן שֶׁבַשׁוֹרָה שְׁנִיָּה בָּא וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף
שׁוֹרָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּדִי לְמַלְאֵת הַסִּרְוֹנָה, וְהָרִאשׁוֹן
שֶׁבַשְׁלִישִׁית בָּא וְיוֹשֵׁב בְּסוֹף שׁוֹרָה שְׁנִיָּה⁴²; וּבּוֹרְרִין
לָהּ אֶחָד מִשָּׂאֵר הַקְּהָל, וּמוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּסוֹף שׁוֹרָה
שְׁלִישִׁית⁴³. וְכֵן אִם צָרְכוּ לְסַמֵּךְ שְׁנֵי אוֹ שְׁלִישִׁי⁴⁴ -
עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה הֵם עוֹשִׂים⁴⁵.

(40) והיו שנים עשר מחייבים ואחד עשר מזכרים, ואין
הטייה לרעה על פי אחד (ראה לקמן פרק ח, הלכה א),
וצריך להוסיף שניים שניים עד שבעים ואחד (שם וברש"י).
(41) ראה לקמן פרק ט, הלכה ב, שלעולם מוסיפים שניים.
(42) שאומרים לו: מוטב שתהיה "זנב לאריות ואל תהי ראש
לשועלים" (סנהדרין שם). (43) שם. נמצאו שלוש שורות
אלו משלימות עד שבעים ואחד. ואף על פי שמספיקים
ארבעים ושמונה להשלים עד ע"א, אולם אין זה מהנימוס
לעשות שתי שורות של כ"ד כ"ד, שתהיינה שורות
התלמידים מרובות משל הדיינים, שאינה אלא כ"ג, וגם אין
זה הוגן לעשות שתי שורות של כ"ג ואחת של שני תלמידים
בלבד, ולפיכך עושים שלוש שורות של כ"ג-כ"ג (רש"י
שם). (44) כגון שחלה אחד מהשורות או מת. (45) שאינו
יושב במקומו של הראשון, ראש בשורה, אלא בסוף השורה,
שהוא המקום הראוי לו, "שהגרוע מן התלמידים שבשורות
גדול מגדול שבקהל" (שם וברש"י). וראה לקמן פרק ב
הלכה ח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבמסקנה שם, הוכיחו זה מהפסוק (שמות יח, כב) "ונשאו אתך" - אתך, בדומים לך. כי מהפסוק הקודם אין להוכיח, שמא משום כבוד השכינה שתשרה עליהם, ככתוב (במדבר יא, יז) "ואצלתי מן הרוח... ושמתי עליהם", הקפיד הכתוב שיהיו מיוחסים כמשה.

- ב. ומצוה להיות בסנהדרין גדולה כהנים ולוויים, שנאמר: ובאת אל הכהנים הלויים. ואם לא מצאו, אפילו היו כלם ישראלים - הרי זה מתיר.¹⁶

(16) 'ספרי' שופטים אות קנג: "ואל השופט - אע"פ שאין בו כהנים ולוויים - כשר". אל השופט - משמע כל שופט שהוא, ואפילו ישראל (רבינו הלל בפירושו שם).

- ג. אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מפלג בשנים ולא סריס, מפני שיש בהן אכזריות.¹⁷ ולא מי שאין לו בנים, כדי שיהא רחמן.¹⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין מעמידין... ולא זקן מופלג בשנים מי שיש בהן אכזריות".

ראה "דרך מצותיך" פט,ב. הלכה זו היא המשך להלכה א', בה נאמרו התנאים למי שראוי להיות דיין, ללמוד שגם אם היו הדיינים בעלי כל המעלות "אנשים חכמים ונבונים מופלאין בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה וכו'" אין להוסיב אותם בסנהדרין, כיון שיש בהם טבע של אכזריות ועלולים להטות את הדין לחוב.

(ע"פ לקו"ש חלק ח' עמוד 163 הערה 25)

- (17) רב ביותר. (18) סנהדרין לו, ב ומפרש רש"י: הזקן שכת כבר צער גידול בנים, ואינו רחמני. וכן סריס, שמתוך שנאמר במסית: "ולא תחמול... עליו" משמע שבאחדים צריך שיהיו הדיינים ראויים לחמול (קרית ספר), וראה לקמן פ"א, ה"ה.

- ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק עליו.¹⁹ ולמרות את דברו. אבל מושיבין בהן גדול, אם היה ראוי בחכמה.²⁰

(19) שנאמר (שמות כג, ב) "ולא תענה על רב" - קרא בו: לא תענה על רב (רב חסר יו"ד כתוב), שאינך רשאי לסתור דברי המופלא שבדיינים, ואם יאמר המלך דברי חובה לנידון, שוב לא יוכלו הסנהדרין לראות לו זכות (סנהדרין יח, ב וברש"י). (20) ממשמעות הסוגיא שם, וכן שנינו שם ע"א "כהן גדול דן ודנין אותו". וראה הל' קידוש החודש פ"ד הי"א שאין מושיבין כהן גדול לעיבור השנה, מפני הצינה. ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב "מכאן לסנהדרין גדולה של כל ישראל: ויקח שר הטבחים את שריה כהן הראש (ירמיה נב, כד)... הרי שבעים..." - מכאן שגם הכהן הגדול נמנה במנין הסנהדרין (אור שמח).

- ה. מלכי בית דוד²¹, אף על פי שאין מושיבין אותם בסנהדרין - יושבין²² ודנים הם את העם²³. ודנים אותם, אם יש עליהן דין²⁴. אבל מלכי ישראל²⁵ -

- 1 בחכמת התורה, בעלי דעה מרבה, יודעים קצת
2 משאר חכמות, כגון רפואות⁶ וחשבון ותקופות⁷
3 ומזלות ואצטגנינות⁸ ודרכי המעוננים⁹ והקוסמים¹⁰
4 והמכשפים¹¹ והכלי עבודה זרה וכיוצא באלה¹², כדי
5 שיהיו יודעים לדון אותם¹³. ואין מעמידין
6 בסנהדרין אלא כהנים ולוויים וישראלים המיחסיים
7 הראויים להשיא לכהנה¹⁴. שנאמר: והתיצבו שם
8 עמך - בדומין לך בחכמה וביראה ובניחוס¹⁵.

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלשה, כמבואר לעיל פ"א ה"ג. (4) מבינים דבר מתוך דבר. חכם - דומה לשולחני עשיר, כשמביאים לו דינים לראות - רואה, וכשאינן מביאים לו - יושב ותוהה; נכון - דומה לשולחני תגר, כשאינן מביאים לו - הוא מחזר ומביא משלו ('ספרי' דברים אות יג), וראה עירובין ק, ב. (5) ובכת"י התימנים: מופלאים. (6) הדברים המרפאים בטבע שניתנה שבת לידחות בשבילם, אבל לא הדברים המרפאים בסגולה. וכן אם השקה אחד את חבריו סם מן הסמים ומת, אם ראוי אותו סם להמית וחייב או לא (רדב"ז). וכן לענין להאכיל לחולה ביום הכיפורים, שחכמת הרפואה קובעת בזה הרבה, ובעניני דם נדה להבחין בין דם נדה לדם מכה שהוא טהור (ראה הל' איסורי ביאה פ"ד, ה"כ). וכן המכה את חבריו באבן ומת, צריכין לאמוד אם יש באבן כדי להמית, כמבואר בסנהדרין עח, א ('אוצר נחמד' לכוורי מאמר ב אות סד). (7) בכת"י התימנים: וחשבון תקופות. וכן מצינו בשבת עה, א "חשוב תקופות ומזלות". חשבון תקופות - מהלך השמש והירח המקיפים את העולם, לדעת על פיו קביעת מולד החודש ועיבור שנים. מזלות - משרש נזל-הלך, והן קבוצות כוכבים שחילקום חכמים לשנים-עשר חלקים, ושמותם: טלה, שור, תאומים וכו' כמבואר בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ו. וגם במהלכם מחשב בית-דין לקבוע על פיו תאריך מולד הירח, כמבואר בהל' קידוש החודש פ"א, ה"ו; פ"ט, ה"ג; פ"א, ה"ד; פ"ז, ה"ד. (8) בכת"י התימנים: ואסטגנינות. חכמת אסטרונומיה, חזון בכוכבים, ויש מגידים עתידות לאדם ע"פ ראות מזלו בכוכבים, ראה שבת קנו, א. (9) נותני עיתים, שאומרים יום פלוני טוב, יום פלוני רע (הל' ע"ז פ"א, ה"ח). (10) עושים מעשים משונים עד שאומרים דברים העתידים להיות (שם ה"ו). (11) עושים מעשה כשפים, כגון שדה מליאה קישואים, והוא מלקטה כולה בכשפיו (שם ה"ט) ובבאורנו. (12) כגון אוב וידעוני. וכל מעשי כשפים כולם דברי שקר והבל הם, כמבואר שם ה"ט, וכן הנביא אומר (ירמיה י, ט) "מוסר הבלים עץ הוא", ושם טז, יט "הבל ואין בהם מועיל". (13) סנהדרין יז, א: ובעלי כשפים - מפרש רש"י: "להמית מכשפים הבוטחים בכשפיהם להנצל מידי בית-דין ולגלות על המכשפים המסיתים ומדיחים בכשפיהם". וראה שם סח, א "לא תלמד לעשות - לעשות אי אתה למד, אבל אתה למד להבין ולהורות". וראה מנחות סה, א ב'תוספות' דיבור-המתחיל: בעלי כשפים, "פירש רב האי גאון, כדי לידע את הדין". (14) את בנותיהם לכהנים (משנה בסנהדרין לב, א וברש"י). (15) שם לו, ב. וראוי להעיר,

- 1 אין דנין ואין דנין אותם; לפי שאין נכנעים לדברי
2 תורה, שפא תבוא מהן תקלה.²⁶
- 21 מלכי יהודה שהם מזרע בית דוד. (22 לבדם, שלא
בחברת הסנהדרין. (23 סנהדרין יט, א, שנאמר (שם כא,
יב) "בית דוד, כה אמר ה' דינו לבקר משפט". (24 שאם
לא כן, גם הם לא יוכלו לדון את האחרים, שכלל הוא:
"קשט עצמן ואח"כ קשט אחרים" (שם). (25 מימי ירבעם
ואילך, שנקרעה המלוכה מיד שלמה, וניתנו לו עשרה
שבטים (מלכים-א יא, לא) ורחבעם בן שלמה לא מלך אלא
על שבטי יהודה ובנימין (שם יב, כא). (26 כמסופר
בסנהדרין שם: מעשה בעבדו של ינאי המלך (ממלכי
ישראל) שהרג את הנפש, שלחו לו לבוא ולעמוד בפני
הסנהדרין, וכשבא וישב, אמר לו שמעון בן שטח, עמוד!
אמר לו ינאי, "לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו
חבריי", וכבשו הסנהדרין פניהם בקרקע מפני היראה,
ונענשו ומתו, באותה שעה אמרו: מלך לא דן ולא דנים
אותו. והדבר ברור, שאם אין דנים אותו, גם הוא אינו דן
את אחרים, כמבואר לעיל אות כב. והשווה הל' מלכים פ"ג
ה"ז "מפני שלבם (של מלכי ישראל) גס בהם, ויבוא מן
הדבר תקלה והפסד על הדת".
- 3 ו. כשם שבית דין מנקין בצדק,²⁷ כך צריכין להיות
4 מנקין מכל מומי הגוף.²⁸ וצריך להשתדל ולבדק
5 ולחפש, שיהיו כלן בעלי שיבה,²⁹ בעלי קומה,
6 בעלי מראה,³⁰ נבונים לחש,³¹ ושפדעו ברב
7 הלשונות,³² כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי
8 התרגמן.³³
- 27 ששופטים בצדק, ללא הטיית דין כל שהיא, ככתוב
(ויקרא יט, טו) "לא תעשו עול במשפט... בצדק תשפוט
עמיתך". (28 סנהדרין לו, ב שנאמר: "כולך יפה רעיתי
ומום אין בך", שאפילו הוא סומא באחת מעיניו - פסול
הוא לסנהדרין, כמבואר בסמוך ה"ט. ובירושלמי שם פ"ח,
ה"ה "כשם שזקני בית-דין שלמים בצדק, כך הם צריכים
להיות שלמים באבריהם". (29 אבל לא זקנים מופלגים,
כמבואר לעיל ה"ג. (30 שתהא אימתם מוטלת על הבריות
(סנהדרין יז, א וברש"י). (31 המבינים בחכמת הטענה
והדיבור, שהדיבור צריך להיות בחשאי ובנחת (רד"ק
לישעיה ג, ג). ובחגיגה יד, א דרשו: לחש - זה שראוי
למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש (=מפני השטן). ורש"י
שם מגדיר: "כגון אב בית-דין ולבו דואג בקרבו".
(32 שדבר זה הוא למצוא מי שיודע כל שבעים לשון
(כסף-משנה), וזהו שדקדק רבי יוחנן (בסנהדרין יז, א)
ואמר: "ושידעו בשבעים לשון", ולא אמר: שבעים (לחם-
משנה). (33 כשבאים עדי לעושים, לא יצטרכו להעמיד
מליצים ביניהם, והרי זה עד מפי עד (רש"י שם). ובמנחות
סה, א מפרש רש"י: "שלא יחליף (התורגמן) טענותיו
ויחייבוהו".
- 9 בית דין של שלשה, אף על פי שאין מדקדקין
10 בהן בכל אלו הדברים - צריך שיהא בכל אחד מהן
11 שבעה דברים. ואלו הן: חכמה, וענוה, ויראה,³⁴
- ושנאת ממון, ואהבת האמת, ואהבת הבריות להן,
ובעלי שם טוב.³⁵ וכל אלו הדברים מפרשין הן
בתורה. הרי הוא אומר: אנשים חכמים ונבנים -
הרי בעלי חכמה אמור. וידעים לשבטיכם³⁶ - אלו
שריפי הבריות נוחה מהם.³⁷ ובמה יהיו אהובים
לבריות? בזמן שיהיו בעלי עין טובה, ונפש
שפלה,³⁸ ויחברתן טובה, וידברתן ומשאן בנחת עם
הבריות.³⁹ ולהלן הוא אומר: אנשי חיל - אלו שהן
גבורים במצות,⁴⁰ ומדקדקים על עצמם, וכובשין את
יצרן,⁴¹ עד שלא יהא להן שום גנאי.⁴² ולא שם רע,
ויהא פרקן נאה.⁴³ ובכלל אנשי חיל, שיהיה להן לב
אמיץ להציל עשוק מיד עושקו.⁴⁴ פענן שנאמר:
ויקם משה וישען. ומה משה רבנו ענו, אף כל דין
צריך להיות ענו.⁴⁵ וראי אלהים - כמשמעו. שנאי
בצע - אף ממון שלהם אינו נבהלין.⁴⁶ עליו, ולא
רודפין לקבץ הקמון. שכל מי שהוא נבהל להון -
חסר יבאנו.⁴⁷ אנשי אמת - שיהיו רודפין אחר
הצדק מחמת עצמן בדיעתן.⁴⁸ אוהבין את האמת,
ושונאין את החמס, ובורחין מכל מיני העול.⁴⁹

(34 יראת שמים ויראת חטא. (35 וכן אמרו ב'מדרש רבה'
דברים פרשה א: "צריכים הדיינים שיהיו בהם שבע מדות"
וכו'. (36 מפרש רבינו: ידיעה = אהבה, ככתוב (בראשית
יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה" וגו', ומפרש רש"י:
לשון חיבה, "שהמחבב את האדם מקרבו ויודעו ומכירו".
(37 סנהדרין פח, ב. (38 ירושלמי שם פ"א, ה"ד.
(39 שע"ז הם מתאהבים עליהם, כמבואר ביומא פו, א.
(40 מדרש תנחומא פרשת שופטים אות ג "אנשי חיל -
בתורה, ובמעשים טובים ובגבורה". (41 ירושלמי שם,
"לב טוב יצר טוב". (42 תנחומא שם, "שלא יהא בשופט
דבר של פסולת". (43 בגרותם יפה, שלא יצא עליהם שם
רע אפילו בילדותם, כמפורש בתענית טז, ב. (44 פסיקתא
רבתיא פל"ד: "אמר איוב... כיון שהייתי דן את הדין, אני
עומד הייתי על הגזלן ומשבר את שניו להוציא מתוכן את
הגזל". זהו שאמר איוב (כט, יז) "ואשברה מתלעות עול
ומשניו אשליך טרף". (45 סנהדרין פח, ב. וכן בירושלמי
פ"א, ה"ד. (46 חרדים. וכן אמרו במכילתא לפסוק זה:
"שונאי בצע - ששונאים ממון עצמם בדין, וכל-שכן ממון
אחרים". ובבבא-בבא נח, ב אמרו: כל דין שנתבע לדין
ומוציאים ממנו ממון בדין - אינו דין. ומפרש הרשב"ם:
"שיעויות הדין בשביל שוחד". (47 מלשון הכתוב במשלי
כח, כב. (48 מרצונם הם, ולא יחכו עד שיעוררום אחרים
על כך, וכן פירש הרמב"ן לשמות יח, כא "כי יראו עושק
וחמס, אין דעתם סובלת אותו". וכתב הרדב"ז, שלא נאמרו
מידות אלו אלא לכתחילה, אבל אם לא נמצאו שלשה
דיינים כאלה, יבקשו שנים. ואם לא נמצאו, יבקשו אחד.
ואם לא נמצאו, יבקשו שלשה שיצטרפו בהם המידות האלה
בכל שלשתם, ולעולם יבחרו הרע במיעוטו. וכן אמרו
ב'מדרש רבה' דברים פ"א "ולמה לא נכתבו שבע (=מדות)
כאחת? שאם לא נמצאו משבע מביא מארבע... ואם לא

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלשה, שהרי הוא פסול להעיד, כמבואר לקמן הל' עדות פ"ט הי"ב, וכל שאינו כשר להעיד - פסול לדון, שהרי שנינו (נדה מט, ב) "כל הכשר לדון - כשר להעיד, ויש שכשר להעיד ואינו כשר לדון", וכדברי רש"י שם ד"ה: לאתויי סומא, "אבל בשתי עיניו - אפילו לעדות פסול". וכן ב'נמוקי יוסף' לסנהדרין סוף פ"ד, וראה ביאור הגר"א לחז"מ סימן ז ס"ק י.

- י. אף על פי שאין בית דין פחות משלושה⁵⁹ - מתר¹³
לאחד לדון מן התורה; שנאמר: בצדק תשפט¹⁴
עמיתך⁶⁰. ומדברי סופרים⁶¹, עד שיהיו שלשה⁶²;
ושנים שדנו - אין דיניהן דין⁶³.

(59) כמבואר לעיל פ"א ה"ד. (60) הרי שאפילו היחיד שופט את חבריו (סנהדרין ג, א). (61) החכמים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל, א), ובירושלמי פ"ה ה"א "שעשו התורה ספורות ספורות, חמשה לא יתרומו, חמשה דברים חייבים בחלה, חמש-עשרה נשים פוטרות צרותיהן" וכו'. (62) סנהדרין שם, "משום יושבי קרנות", תגרים שאינם בקיאים בטיב דינים, ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי. אבל כשהם שלשה, אי אפשר שלא יהיה אחד מהם יודע סברות הדין, ששמע מחכמים ומדיינים (רש"י שם). (63) כרבי אבהו (שם ו, א) ואע"פ ששמואל סובר (שם ה, ב) "דיניהם דין אלא שנקרא בית דין חצוף"? כבר אמרו בירושלמי שם פ"א ה"א "רבי יוחנן וריש לקיש, שניהם אומרים - אין דיניהם דין", וידוע שהלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל (כסף-משנה). וכל זה כשהשנים דנים את הנתבע בעל כרחו, אבל אם קיבלם עליו כשלשה, דיניהם דין, ואפילו אחד שדן בהסכמת הנתבע - דינו דין, כמבואר בסנהדרין ו, א ובירושלמי שם, וכדברי רבינו לקמן פ"ו ה"ג, ופ"ז ה"ב.

- יא. אחד שהיה ממחה לרבים⁶⁴, או שנטל רשות¹⁷
מבית דין⁶⁵ - הרי זה מתר לו לדון יחידי⁶⁶, אבל¹⁸
אינו חשוב בית דין⁶⁷. ואף על פי שהוא מתר, מצות¹⁹
חקמים הוא שמושיב עמו אחרים; שהרי אמרו⁶⁸:
אל תהי דין יחידי, שאין דין יחידי אלא אחד⁶⁹.

(64) מומחה - שלמד תורה בכתב ושבעל-פה ויודע לסבור ולהשוות דבר לדבר. לרבים - שמפורסם ברבים שהוא כן, שבאמת בקי הוא בתורה שבכתב ושבע"פ, וכמו שאמרו (סנהדרין ה, א): כגון אני שלמדתי וסבדתי (=יודע אני להוסיף וליישב טעמים מדעתי, רש"י) דין דיני ממונות ביחיד (ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"ג, מ"א). (65) שבארץ ישראל - לדון, כמבואר לקמן פ"ד, הי"ד. (66) אפילו כשהנתבע לא קיבלו עליו לדון, הרי זה כופהו לידון בפניו, כמבואר שם, הואיל והוא מומחה, ואע"פ שאינו מפורסם ברבים. אבל אם אינו מומחה, אין רשות בית-דין מועילה לו כלום, כמבואר לקמן פ"ד, ה"ט (כסף-משנה). (67) שתהא הודאתו בפניו כמודה בפני בית-דין של שלשה, שאינו יכול לחזור בו עוד, כמבואר לקמן פ"ה, הי"ח. (68) אבות פ"ד, מ"ח. (69) הקב"ה שהוא יחיד בעולמו (רע"ב שם). אבל בשר-רדם מוטב שידון

נמצאו משלש מביא מאחת", שכן נאמר (שמות יח, כה) "ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל".

- ח. אמרו חכמים⁴⁹: שזמנית דין הגדול היו שולחים¹
בכל ארץ ישראל ובדקין. כל מי שימצאוהו חכם,²
וירא חטא, וענו, ושפוי⁵⁰, ופרקו נא, ורוח הבריות³
נוחה הימנו - עושין אותו דין בעירו. ומשם מעלין⁴
אותו לפתח הר הבית, ומשם מעלין אותו לפתח⁵
העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול⁶.

(49) סנהדרין פח, ב ובירושלמי שם פ"א ה"ד. (50) שפל. ובגמרא שם אמרו "שייף נכנס - שייף יוצא". שייף - שוחה. ובכתי" התימנים הנוסח: ועניו ושפל. (51) שם, וראה לעיל פ"א ה"ג.

- ט. בית דין של שלשה שהיה אחד מהן גר - הרי⁷
זה פסול⁵², עד שתהיה אמו מישראל⁵³. היה אחד⁸
ממזר⁵⁴, אפילו שלשתן ממזרים - הרי אלו פשרין⁹
לדון⁵⁵. וכן אם היה כל אחד מהם סומא באחד¹⁰
מעניו - פשר⁵⁶. מה שאין כן בסנהדרין⁵⁷. אבל¹¹
הסומא בשתי עיניו - פסול לכל⁵⁸.

(52) שנאמר (דברים יז, טו) "שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך" - כל משימות שאתה משים אל יהיו אלא מקרב אחיך (יבמות מה, ב). ואע"פ שבסנהדרין לו, ב הכשירו גר לדון דיני ממונות, סובר רבינו שאינו כשר אלא לדון גר חבריו, כסתמת הסוגיא ביבמות קב, א, וכמבואר בדבריו לקמן פ"א הי"א, וכן שיטת הרי"ף בסנהדרין סוף פ"ד. (53) יבמות קב, א. וכמו שאמרו שם מה, ב: כיון שאמו מישראל, אנו קוראים בו: מקרב אחיך. וכתבו ה'תוספות' (שם קב, א) דיבור-המתחיל לענין חליצה, שאם אביו מישראל, ודאי שהוא כשר לדון, ועדיף מגר שרק אמו מישראל היא. (54) שנולד מאיסור ערוה האמורה בתורה ויקרא יח, וכמבואר בהל' איסורי ביאה פט"ו, ה"א. (55) סנהדרין לו, ב, שהרי הוא בא מטיפה כשרה, ומקרב אחיך הוא. ובירושלמי שם פ"ד ה"ז, אמרו: "אפילו ממזרים". וכתב הכסף-משנה, שהוא-הדין לשלשה גרים שאמותיהם מישראל, שהם כשרים לדון, שהרי הם נקראים "מקרב אחיך", ועדיפים מממזר, שאינו כשר לבוא בקהל, ואילו גר כשר לבוא. (56) לדון דיני ממונות (סנהדרין לד, ב), שהרי שנינו במשנה שם לב, א "דיני ממונות דנים ביום וגומרים בלילה". והדבר ברור, שאין אנשים רואים בלילה כמו שהסומא באחת מעיניו רואה ביום, ולפיכך דין הוא, שידון ביום אפילו לכתחילה (רי"ף שם). (57) הדנה דיני נפשות, אין הסומא כשר לדון, שהרי בעל מום הוא, ובית-דין של עשרים ושלשה צריך להיות מנוקה מכל מום, כמבואר לעיל ה"ו. והוא-הדין לממזר וגר שפסולים להיות בסנהדרין, שאינם מיוחסים, ואפילו גר שאמו מישראל, שאפילו בחליצה פסול גר כזה לדון עד שיהיה ישראל מכל צדדיו, כמבואר בהל' יבום פ"ד ה"ה, כלי-שכן בסנהדרין הדנה דיני נפשות, ואין מעמידים בה אלא מיוחסים, כמבואר לעיל ה"א, וכן נראה מדברי רבינו לקמן פ"א הי"א (כסף-משנה). (58) אפילו לדיני ממונות ובבית-דין של

מן המניין" ע"פ הכתוב (ישעיה ח, יב) לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר". וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ג ס"ק יג, שרבי יעקב ווייל כתב למהרש"ל: אם תשמע לעצמי, לא תשב אצל הקהל בשום דין, שפסקי בעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים.

פרק שלישי

(1) זמן ישיבת הסנהדרין ושעות ישיבת בית דין של שלושה. התחלת דין וקבלת עדות בלילה. העמדת דין שאינו הגון, וכן היחס לדיין שנתמנה על ידי נתינת ממון.

- א. עד אימתי יושבין הדיינים בדין? סנהדרין קטנה²
- ובית דין של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר³
- עד סוף שש שעות ביום⁴. אבל בית דין הגדול⁵ היו
- יושבין⁶ מתמיד של שחר עד תמיד של בין
- הערבים⁷. ובשבתות וימים טובים היו יושבין בבית
- המדרש שפנה הבית⁸.

(2) של עשרים ושלושה דיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג.
(3) שמתחלת עם הנץ החמה (הל' תפלה פ"ג, ה"א).
(4) שזוהי שעת מאכל תלמידי-חכמים (שבת י, א), שנאמר (קהלת י, יז) "אשריך ארץ שמלכך (=הדיין) בן חורים ושריך בעת יאכלו". ומדובר, שכבר טעמו טעימת שחרית לפני ישיבתם לדין, שהרי אמרו שם "מכאן ואילך (מאחרי השעה הששית) כוורק אבן לחמת", שהיא קשה לגוף, אם לא כשהוא טעם משהו בבוקר (כסף-משנה). ובחו"מ סימן ה סעיף ג, הנוסח: "זמן ישיבת הדיינים מהבוקר עד סוף שעה החמישית". בהתאם לאמור בשבת י, א ששעה ששית היא זמן סעודה של תלמידי-חכמים, וכן דעת הר"ף בסנהדרין פ"א. וראה בסמ"ע לחו"מ שם ס"ק י. (5) של שבעים ואחד (לעיל פ"א, ה"ג). (6) בלשכת הגזית שבבית-המקדש. (7) הקרב בכל יום בתשע שעות ומחצה, וזהו זמן תפילת מנחה (הל' תפלה ס"ג, ה"ב). (8) שקדושתו קלה מלשכת הגזית שבעזרה. וטעם שינוי מקום זה, "שלא יהיו נראים כיושבים בדין (ובשבת אסור לדין), שבלשכת הגזית היו דנים" (סנהדרין פח, ב וברש"י) אלא ששם הנוסח: "יושבים בחיל", אולם בתוספתא סנהדרין פ"ז מ"א, כתוב: בבית-המדרש שבהר הבית. וראה הל' שבת פכ"ג הי"ד, ולקמן פכ"ה ה"ט לענין דין בשבת ובערב שבת. והשווה לקמן פ"א, ה"ב-ג.

- ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו
- יושבין פלן באחד במקומן שבמקדש; אלא בעת
- שהיו צריכין להתקבץ - מתקבצין פלן, ובשאר
- העצות - פל מי שיהיה לו עסק, יצא לעשות חפצו
- וחזר. והוא שלא יפחתו מעשרים ושלשה יושבין
- תמיד פל זמן ישיבתן¹⁰. הצ"ח אחד מהן לצאת -
- הרי זה מסתכל בחבריו הנשארים: אם ישארו שם
- עשרים ושלשה¹¹ - יצא; ואם לאו - לא יצא עד
- שקיבאו אחר¹².

(9) לדין בדברים הצריכים הרכב של שבעים ואחד, כגון אלה המנויים לקמן פ"ה, ה"א. (10) סנהדרין לו, א, שנאמר

בשלשה, כי ברוב משא ומתן יתברר הדבר יותר. ועוד, שאם הם שלשה, לא ידע המתחייב מי חייבו, שעל כל אחד יחשוב, שמא חבריו רבו עליו (תוספות יו"ט, שם). ואם קיבלוהו עליהם - דן אפילו יחידי, ועל זה סמכו ברוב הגלילות שאין להם אלא דין אחד, וכן מנהג קדום במצרים (רדב"ז). ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"א, אמרו: רבי אבהו היה דן יחידי. שאלוהו תלמידיו, והלא לימדתנו רבינו: אל תהא דן יחידי?! אמר להם: כיון שהם רואים אותי יושב יחידי, ומפיעים לפני לדין, הרי זה כאילו קיבלו אותי עליהם, ושנינו: "אבל אם קיבלו עליהם - דן אפילו יחידי". ומכאן ראינו לדעת הרע"ב באבות שם, שאם קיבלוהו עליהם - דן יחידי אפילו מדרך חסידות (משנה-למלך).

- יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו¹⁰, אם יש בידו
- פח¹¹. הואיל ופקד ופקלקה הוא עושה, אינו חייב
- לטרח ולבוא לבית דין. אף על פי שלא היה שם
- הפסד בנכסיו אלו נתאחר¹² ובא לבית דין. לפיכך¹³,
- אם קבל¹⁴ עליו בעל דינו והביאו לבית דין, ודרשו
- ומצאו שעשה פקלקה, ודין אמת דן לעצמו - אין
- סותרין את דינו¹⁵.

(70) אם רואה שלו ביד אחר שגזלו ממנו, יכול הוא ללקחו ממנו ללא כל דיון בבית-דין. (71) אפילו ע"י הכאה, כמפורש בברייתא (בבא-קמא כז, ב) "בן בג-בג אומר: אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות (=בגניבה ובסתר) שמא תיראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו ואמור לו, שלי אני נוטל" (=כלומר קח בחזקה, רש"י). וכן בשו"ע חו"מ סימן ד, סעיף א. (72) ממתין (בבא-קמא שם). (73) הואיל ואינו חייב לטרוח ולבוא לבית-דין. (74) התאונן, צעק חמס. "והיה כי יצעק אלי" (שמות כב, כו) מתרגם אונקלוס: ארי יקבל קדמי. (75) ואם נתברר שלא עשה כדין, חייב לשלם לו על הכאתו (לחם-משנה).

- יג. אף על פי שפית דין של שלשה בית דין שלם
- הוא, פל זמן שהן רבים - הרי זה משפח¹⁶. ומוטב
- שיחתך הדין באחד עשר יותר מעשרה. וצריכין
- שיהיו היושבים פלם שם בבית דין תלמידי חכמים¹⁷
- וראויין¹⁸.

(76) סנהדרין ז, רב הונא כשבא דין לפניו, אסף והושיב עמו עשרה חכמים מבית המדרש, כדי שתגיענו נסורת קטנה מן הקורה. כלומר, שאם יטעה ישתלש העונש בין כולם ויקל לו (רש"י שם). (77) שיוכלו לדקדק ולברר הדין לאמתו. (78) מצד מדותיהם המוסריות, כמבואר לעיל ה"ז, וכמו שאמרו (שבועות ל, ב) "מניין לדין שלא ישב תלמיד בור לפניו, תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק".

- יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי
- ישב¹⁹. שמה יצטרף עם אנשים שאינן הגונים,
- ונמצא בכלל קשר בוגדים²⁰, ולא בכלל בית דין²¹.

(79) סנהדרין כג, א, והשווה לקמן פכ"ב, ה"י. (80) חָבֵר, ומעין הכתוב (ירמיה ט, א) "עצרת בוגדים". (81) כמו שאמרו (שם כו, א) "קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דברים כא, אות קיב, שדין כזה הריהו כהוראת איסור והיתר, שמותרת גם בלילה.

ה. הנחלות²² - פדינין²³; שְׁנֵאֲמַר בָּהֶן: לְחֶקֶת מִשְׁפָּט²⁴. לְפִיכָךְ אֵין מְפִילִין²⁵ נְחָלוֹת בְּלֵילָה²⁶.

22) שאדם מצווה ליתן מעזבונו ליורשיו או לאחרים. 23) הרי זה מושג דיני, ואין זה כחלוקת שותפים לעצמם שאינה נחשבת דין (רשב"ם לבבא-בבא קיג, ב). 24) ומטעם זה אין דנים בהן אלא בשלשה. 25) מלשון הכתוב (במדבר לד, ב) "אשר תפול לכם בנחלה". 26) סנהדרין לד, ב. וכפי שיתבאר בהלכה הבאה. ובכל זאת אם התחילו הדיינים לדון דין נחלה ביום, גומרים אותו בלילה ככל דיני ממונות, וכמבואר לעיל ה"ד (רדב"ז).

ו. שְׁנֵים שְׁנֹכְנָסוּ לְבָקֵר אֶת הַחֹלָה, וְצִוָּה בַּפְּנִיָּה²⁷ - כּוֹתְבִים²⁸ וְאֵין עוֹשִׂין דִּין²⁹. וְאֵם הָיָה שְׁלֹשָׁה - רָצוּ כּוֹתְבִין³⁰, רָצוּ עוֹשִׂין דִּין³¹. בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּיּוֹם³²; אֶבֶל בְּלֵילָה³³ - כּוֹתְבִין³⁴ וְאֵין עוֹשִׂין דִּין³⁵.

27) הסדיר בפניהם צוואה בעל-פה, למי ואיך הוא מוריש נכסיו. 28) בלשון עדות, והיורשים יבואו לבית-דין, ובית-דין יעשה כפי הצוואה. 29) השנים עצמם אינם מוסמכים להחזיק את היורשים בנכסים בהתאם לצוואה, הואיל ושנים הם לא נראו מתחילה להיות דיינים אלא עדים בלבד. 30) בלשון עדות, וכן"ל באות כז. 31) הם עצמם רשאים ושלטים להחזיק את כל אחד בשלו, כפי ששמעו, ואין עוד צורך בדיינים אחרים (סנהדרין לד, ב וברש"י). וכתב הרמ"א בחו"מ רנג: עושים דין - "להחזיק כל אחד במה שציוו ולדון בכל דברי ספק שנפל בצוואה, ואין אחד מן היורשים או המקבלים יכולים לומר לבית-דין אחר נלך". אין עושים דין - ואם יארע דבר ספק בצוואה, ישלחו כתיבתם לפני בית-דין אחר שידון ע"פ כתב הצוואה (סמ"ע שם ס"ק ב). 32) שהשלושה ביקרו את החולה ביום, שאז נחשבת צוואת המת לדין פסוק, ואלה השלושה הם הדיינים. 33) כשביקרוהו בלילה שאינו זמן דין. 34) בלשון עדות, וכתבם יובא לאחר זמן לפני בית-דין אחר. 35) אפילו למחר, שמתחילתם לא נראו לישב לשם דין אלא כעדים, ואין עד נעשה דין, ראה לקמן בהל' עדות פ"ה ה"ח (רש"י שם). וכתב הרשב"ם בבבא-בבא קיג, ב: אין השלשה נעשים דיינים אלא כשקנו מהחולה המצווה בקנין סודר, שאז אינו יכול לחזור בו. אבל כשלא קנו ממנו, הואיל ועדיין יכול לחזור בו, כשיקום מחליו - אין עושים דין, שאין לדיינים לעשות דין בדבר שאפשר להבטל, ואם דנו אין דיניהם דין. ומעין זה ב'תוספות' לסנהדרין לד, ב.

ז. כָּל בֵּית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא הַגּוֹיִן³⁶ - שְׂכִינָה עִמָּהֶם³⁷. לְפִיכָךְ צָרִיכִין הַדִּינִים לֵישֵׁב בְּאִמָּה וּיְרָאָה³⁸ וְעֵטִיפָה³⁹ וְכִבְד רֹאשׁ⁴⁰. וְאִסּוּר לְהִקָּל רֹאשׁ אוֹ לְשַׁחֵק אוֹ לְסַפֵּר בְּשִׁטָּה בְּבֵית דִּין, אֶלָּא בְּדַבְרֵי תוֹרָה וְחֻקָּמָה.

36) שיש בו המידות והתכונות המנויות לעיל פ"ב, ה"ז. 37) סנהדרין ז, א שנאמר (תהלים פב, א) "אלקים נצב בעדת

(שיר ז, ג) "שררך אגן הסהר אל יחסר המזג", שרך - זו סנהדרין, שהיא יושבת בטיבורו של עולם (שרר - זה טבור). אל יחסר המזג - אל יחסרו מחלק שלישי שהוא כדי מזיגת יין במים (שליש יין, ושני שלישים מים), ועשרים ושלשה הם שליש משבעים סנהדרין (רש"י שם). 11) כנגד סנהדרי קטנה. 12) שם. וראה ב'תוספות' שם יד, ב דיבור-המתחיל אל יחסר המזג, שלא יחסר "גימטריא של מ'ז'ג", שהוא חמשים, אבל אם יחסרו ארבעים ותשעה אין לחוש, שישארו עשרים ושנים, ואין בית-דין שקול, הוסף עליהם אחד והרי הם כ"ג.

ג. אֵין מְתַחֲלִין אֶת הַדִּינִין בְּלֵילָה¹³. מְפִי הַשְּׁמוּעָה¹⁴ לְמָדוּ, שֶׁהַדִּינִין פְּנִיָּעִים. שְׁנֵאֲמַר: כָּל רִיב וְכָל גָּנֵעַ; מָה רֹאֵית גָּנֵעִים¹⁵ בַּיּוֹם בְּלִבְד, אֶף הַדִּינִין בַּיּוֹם בְּלִבְד¹⁶.

13) משנה, בסנהדרין לב, א. 14) שקיבלו חכמינו איש מפי רבו. כל מקום שהדבר אינו מבואר היטב בכתוב, אלא מפני שקבלוהו בעל-פה, השתדלו החכמים לסמכו על הכתוב, למרות שהוא מדרש דחוק, קוראו רבינו: מפי השמועה (יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות לט). 15) שהרי נאמר בהם (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו". 16) סנהדרין לד, ב. ובירושלמי פ"ד, ה"ה אמרו: טעו הדיינים ודנו בלילה - דינם דין, שנאמר ושפטו את העם בכל עת. וכן בחו"מ סימן ה סעיף ב, אולם ראה ב'תוספות' יבמות קד, א ד"ה מר סבר, שמגיהים את הירושלמי הנ"ל וגורסים בו: מנין שגומרים בלילה, שזה כשר לדברי הכל, כמבואר בסמוך ה"ד.

ד. וְכֵן אֵין מְקַבְּלִין עֵדוּת¹⁷ וְאֵין מְקַנְמִין שְׁטָרוֹת¹⁸ בְּלֵילָה¹⁹. וּבְדִינֵי מְמוֹנוֹת²⁰, אֵם הִתְחִילוּ בַּיּוֹם - מִתָּר לְגַמֵּר הַדִּין בְּלֵילָה²¹.

17) שחקירת העדים הרי היא כהתחלת דין (ראה השנה כה, ב) וראה ב'תוספות' סנהדרין לד, ב דיבור-המתחיל יום לתחילת דין. 18) אישור חתימת העדים שבשטר, לקבוע שאינה מזוייפת, ראה לקמן הל' עדות פ"ו, ה"ב. 19) שהקיום הרי הוא כדין, כמבואר שם ה"א, ואין דנים בלילה. 20) זה חזור אל התחלת הלכה ג, לומר: אע"פ שאמרנו: "אין מתחילים את הדינים בלילה", שמשמעה דוקא התחלה, ולא גמר דין - אין זה אלא בדיני ממונות בלבד. 21) סנהדרין לד, ב: כתוב אחד אומר (שמות יח, כב) "ושפטו את העם בכל עת" (אפילו בלילה), וכתוב אחד אומר (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" שמשמעו ביום בלבד (והנחלות כדין הן, ראה בסמוך ה"ה). הא כיצד? "יום לתחילת דין, ולילה לגמר דין, שתחילת דין היא העיקר ('תוספות' שם). אבל דיני נפשות אין גומרים אלא ביום, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ה ס"ק ז, שאם נתרצו שני הצדדים לדונם בלילה, מותר להתחיל את דינם בלילה (=בדיני ממונות), שאין זה גרוע מקיבלו עליהם דין קרוב או פסול לדונם, שדינו דין (ראה לקמן פ"ז, ה"ב), וכן הדין לענין קבלת עדות, כמבואר בשו"ע חו"מ סימן כח, סעיף כד. וכתב ב"תורה תמימה"

לאבן דומם, הוא יורה? הנה הוא תפוש זהב וכסף, וכל רוח (של חכמה) אין בקרבו. (51) ירושלמי, שם. (52) שטיח שמתחת לאוכף של חמור.

י. כָּךְ הָיָה דִּרְךְ חֻכְמִים הָרִאשׁוֹנִים: בּוֹרְחִין מְלַהֲתֵמְנוֹת⁵³, וְדוֹחֵקִין עֲצָמָן הַרְבֵּה שְׁלֹא יֵשְׁבוּ בִּדְיָן, עַד שֶׁיִּדְעוּ שְׂאִין שֵׁם רֵאיוֹ בְּמוֹתָם⁵⁴, וְשָׂאֵם יִמְנְעוּ מִן הַדִּין - תִּקְלָקֵל⁵⁵ הַשּׁוֹרָה⁵⁶. אִף עַל פִּי כֵן לֹא הָיוּ יוֹשְׁבֵינָּה בִּדְיָן אֶלָּא עַד שֶׁמְכַבְּדִין עֲלֵיהֶם אֶת הָעָם וְהַזְקֵנִים⁵⁷ וּפּוֹצִיִּים⁵⁸ בָּהֶן.

(53) שם, ובסנהדרין יד, א שהרי אמרו חכמים: "לעולם היה אפל ותחיה", כלומר, התרחק מן הרבנות שמקברת את בעליה (רש"י שם). וכן בהוריות י, א "שלח להם ולא באו" שברחו מן הגדולה (רש"י). וכן הכתוב אומר (שמואל-א י, כב) "הנה הוא (=שאול) נחבא אל הכלים". (54) כמו שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים (שאין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים) - פזר" (הגר"א לחו"מ ח, ס"ק יד). (55) ובכת"י התימנים: תתקלקל. (56) ע"ז יט, ב "ועצומים כל הרוגיה - זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה". עצומים - מתאפקים מלהורות (רש"י שם), ושורת הדין תתקלקל ע"י תלמידים שלא הגיעו להוראה וקופצים להורות (שם). (57) בכת"י התימנים: שמכבידים עליהם העם והזקנים. (58) מפצירים. מרבים לבקש.

יום רביעי ח' סיון ה'תשפ"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) סמיכת הסנהדרין והדיינים, ההסמכה לסמכות חלקית ומוגבלת. אפשרות של חידוש הסמיכה גם בזמן הזה. ההבדל בין ראשי גלויות שבבבל לנשיאי בתי הדין שבארץ ישראל. דייני שאינו הגון שנתמנה בטעות, או שעבר ראש הגולה והרשהו לדון למרות שאינו ראוי.

א. אֶחָד בֵּית דִּין הַגְּדוֹל² וְאֶחָד סְנֵה־דִּרְיָן קִטְנָה³ אוֹ בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה, צָרִיךְ שִׁהְיָה אֶחָד⁴ מֵהֶן סְמוּךְ מִפִּי הַסְּמוּךְ⁵. וּמִשָּׁה רַבְּנֵי סִמּוֹן יְהוֹשֻׁעַ בֶּיד, שְׁנֵאֲמַר: וְסִמּוֹן אֶת יָדָיו עָלָיו וַיִּצְוֶהוּ. וְכֵן הַשִּׁבְעִים זְקֵנִים - מִשָּׁה רַבְּנֵי סִמּוֹן⁶, וְשִׁרְתָּה עֲלֵיהֶן שְׂכִינָה⁷. וְאוֹתָן הַזְּקֵנִים סִמְכוּ לְאַחֲרִים, וְאַחֲרִים לְאַחֲרִים. וְנִמְצְאוּ הַסְּמוּכִין אִישׁ מִפִּי אִישׁ, עַד בֵּית דִּינוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ וְעַד בֵּית דִּינוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבְּנֵי⁸. וְאֶחָד הַנְּסִמָּךְ מִפִּי הַנְּשִׂיאִי אוֹ מִפִּי אֶחָד מִן הַסְּמוּכִין, אֶפְלוֹ לֹא הָיָה אוֹתוֹ סְמוּךְ בְּסִנְהֵדְרִין לְעוֹלָם¹⁰.

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלשה, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. (4) בכתב יד התימנים: צריכים שיהיה כל אחד מהן, וכן הגיה התוספות יום טוב לסנהדרין פרק א, משנה ג בהתאם ללשון רבינו בפירושו שם: לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך. (5) נסמך על ידי סומך כזה, שאף הוא נסמך מפי אחר, ולא שיהיה סמוך על פי עצמו. (6) מינה אותם, כמו שדרשו במדרש בראשית רבה

א"ל, בקרב אלקים ישפוט" שהשכינה שרויה בקרב הדיינים ושופטת עמהם, והשווה לקמן פכ"ג ה"ט. (38) מפני כבוד השכינה. (39) עטיפת הראש בטלית מאימת השכינה (שבת י, א וברש"י). (40) הכנעה (רש"י לברכות ל, ב). והשווה לקמן פכ"ג, ה"ח.

ח. כָּל סְנֵה־דִּרְיָן אוֹ מִלֶּךְ⁴¹ אוֹ רֹאשׁ גּוֹלָה⁴² שֶׁהֶעֱמִידוּ לָהּ לִישְׂרָאֵל דִּין שְׂאִינוֹ הַגּוֹן, וְאִינוֹ חֹכֵם בְּחֻכְמַת הַתּוֹרָה וְרֵאיוֹ הַלְוִיֹּת דִּין, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא כְּלוֹ מַחְמִידִים⁴³ וְיֵשׁ בּוֹ טוֹבוֹת אַחֲרוֹת - הָרִי זֶה שֶׁהֶעֱמִידוּ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. שְׁנֵאֲמַר: לֹא תִפְּרִי פָנִים בְּמִשְׁפָּט. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁴⁴ לְמִדָּה, שֶׁזֶה מִדְּבַר כְּנֶגֶד הַמִּמְנָה לְהוֹשִׁיב דִּינָיו. אָמְרוּ חֻכְמִים⁴⁵: שְׂמָא תֹאמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי נָאָה, אוֹשִׁיכְנוּ דִין; אִישׁ פְּלוֹנִי גְבוּר, אוֹשִׁיכְנוּ דִין; אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוֹבִי, אוֹשִׁיכְנוּ דִין; אִישׁ פְּלוֹנִי יוֹדֵעַ בְּכָל לְשׁוֹן, אוֹשִׁיכְנוּ דִין. נִמְצָא מִזְכָּה אֶת הַחֵיב וּמַחֲיִב אֶת הַזָּכָאִי. לֹא מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע, אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ. לִכְךָ נֵאֶמַר: לֹא תִפְּרִי פָנִים בְּמִשְׁפָּט. וְעוֹד אָמְרוּ⁴⁶: כָּל הַמְּעַמִּיד לִישְׂרָאֵל דִּין שְׂאִינוֹ הַגּוֹן - כְּאֵלוֹ הַקִּים מַצֵּבָה. שְׁנֵאֲמַר: וְלֹא תָקִים לָךְ מַצֵּבָה אֲשֶׁר שָׂא יְיָ אֱלֹהֶיךָ. וּבִמְקוֹם תִּלְמִידֵי חֻכְמִים - כְּאֵלוֹ נִטֵּעַ אֲשֶׁרֶה⁴⁷. שְׁנֵאֲמַר: לֹא תִטַּע לָךְ אֲשֶׁרֶה כָּל עֵץ אֲצֵל מִזְבַּח יְיָ אֱלֹהֶיךָ. וְכֵן אָמְרוּ חֻכְמִים: לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף - אֱלֹהֵי הַבָּא בְּשִׁבְלִי כֶסֶף וְזָהָב. זֶה הַדִּין שֶׁמְנוּהוּ מִפְּנֵי עֲשָׂרוֹ בְּלִבָּד⁴⁸.

(41) בארץ ישראל. (42) שהוא במקום מלך, וגם הוא מזרע בית דוד, והוא ממנה דיינים בגולה. וכפי שיתבאר לקמן פ"ד הי"ג, ובבאורנו שם. (43) מלא מדות טובות, ע"פ משקל הכתוב (שיר השירים ה, טז) "חכו ממתקים וכלו מחמדים". (44) מפורש לעיל ה"ג אות יג. (45) 'ספרי' דברים אות יז, והשווה לקמן פ"ד, ה"ט. (46) סנהדרין ד' ב, אלא ששם אמרו, "כאילו נטע אשירה בישראל. אולם בתרגום יונתן בן עוזיאל לפסוק: "ולא תקים לך מצבה", מתרגם: והיכמא דליתכון רשאין למקמא קמא (מצבה) היכדין ליתיתכון רשאין למנאה לפרנסא גברא זידנא דרחקיה ה'. (47) שם. וגירסתנו שם: "ובמקום שיש תלמידי-חכמים כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר אצל מזבח ה' אלקיך", ומפרש רש"י: שתלמידי-חכמים מכפרים ומגינים כמזבח. (48) שנתן מומן למלך על כך (שם, וברש"י).

ט. כָּל דִּין שֶׁנֶּתַן מִמוֹן כְּדִי שִׁיתְמַנֶּה - אֲסוּר לַעֲמֹד מִפְּנֵיו⁴⁹. וְצָוִי חֻכְמִים לְהַקֵּל אוֹתוֹ וּלְזַלֵּל בּוֹ⁵⁰. וְאָמְרוּ חֻכְמִים⁵¹: שֶׁהַטְּלִית שֶׁמִּתַּעֲשֶׂה בָּהּ, תְּהִי בְּעֵינֶיהָ כְּמִדְּעַת⁵² שֶׁל חֲמוֹר.

(49) ירושלמי ביכורים פ"ג, ה"ג. (50) שם "ואין קוראים אותו רבי". ובשו"ע חו"מ סימן ח סעיף א: "שמצוה להקל ולזלול בו". וחכמינו בסנהדרין ז ובירושלמי שם, קראו עליו את הפסוק (חבקוק ב, יט) "הוי אומר לעץ הקיצה. עורי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יְהֵא אָדָם נִסְמָךְ אֶלָּא בְּרִשְׁוֹתָ²⁴ הַנְּשִׂיא. וְשִׁלָּא יְהֵא
הַנְּשִׂיא סוּמָךְ אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּה אַב בֵּית דִּין עֲמוּ²⁵.
וְשִׁלָּא יְהֵיָה אַב בֵּית דִּין סוּמָךְ אֶלָּא אִם כֵּן הִיָּה
הַנְּשִׂיא עֲמוּ. אֲבָל שְׁאָר הַחֲבוּרָה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד
מֵהֶם לְסוּמָךְ בְּרִשְׁוֹת הַנְּשִׂיא. וְהוּא שְׂיֵהִי שְׁנִים
עֲמוּ²⁶, שְׁאִין סְמִיכָה פְּחוֹת מְשִׁלָּשָׁה²⁷.

(22) בכתב יד התימנים: סומך תלמידיו. (23) בכתב יד
הנ"ל: כבוד לבית הלל הזקן, כלומר, לבית הלל, שהוא מבית
דוד המלך. וכך הנוסח בירושלמי (סנהדרין פרק א הלכה ב):
"בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן
יוחנן בן זכאי מינה את רבי אליעזר ואת רבי יהושע... חזרו
וחלקו כבוד לבית הזה, אמרו: בית דין שמינה שלא לדעת
הנשיא אין מינויו מינוי". (24) בהסכמתו ומדעתו.
(25) כדי שיחלקו כבוד זה לזה, על פי הירושלמי שם, ורבינו
גורס שם "אב בית דין" במקום "בית דין" (רדב"ז).
(26) אף על פי שאינם סמוכים. (27) כמבואר לעיל הלכה ג.
וחדש כאן, שאפילו מינהו הסמוך ברשות הנשיא, עדיין
צריך שיהיו שניים עימו, שאין סמיכה פחות משלושה (לחם
משנה).

ו. אִין סוּמְכִין זְקֵנִים בְּחוּצָה לְאַרְצָא, וְאַף עַל פִּי
שֶׁאֵלּוּ הַסּוּמְכִין נִסְמְכוּ בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל²⁸. אֲפִלּוּ הִיוּ
הַסּוּמְכִין בְּאַרְצָא, וְהַנְּסָמָךְ חוּצָה לְאַרְצָא - אִין
סוּמְכִין²⁹. וְאִין צָרִיף לֹאמַר אִם הִיוּ הַסּוּמְכִין בְּחוּצָה
לְאַרְצָא וְהַנְּסָמָךְ בְּאַרְצָא. הִיוּ שְׁנֵיהֶם בְּאַרְצָא - סוּמְכִין
אוֹתוֹ, אֲפִי עַל פִּי שְׁאִינוּ עִם הַסּוּמְכִים בְּמָקוֹם
אֶחָד³⁰; אֶלָּא שׁוֹלְחִין לִי³¹ אוּ פּוֹתְבִין לוֹ שְׁהוּא
סְמוּךְ, וְנוֹתְנִין לוֹ רִשּׁוֹת לְדוֹן דִּינִי קְנָסוֹת³², הוּאִיל
וְשְׁנֵיהֶם בְּאַרְצָא. וְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁהַחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלִי
מִצְרִים³³ רְאוּיָה לְסְמִיכָה³⁴.

(28) סנהדרין יד, א. (29) בכתב או על ידי שליח.
(30) מתוך שאמרו שם: סומכים בארץ ונסמכים בחוץ לארץ
אין הסמיכה מועילה - אתה למד, שאם שניהם בארץ אף על
פי שאינם במקום אחד סומכים (רדב"ז). (31) מודיעים לו
על ידי שליח. (32) כמבואר לעיל הלכה ב. (33) אף
על פי שלא החזיקו בה עולי בבל בימי עזרא וסיעתו.
(34) אף על פי שאינה קדושה קדושת ארץ ישראל לעניין
תרומות ומעשרות (ראה הלכות תרומות פרק א הלכה ה"ו)
- לעניין סמיכה הרי היא בקדושת ארץ ישראל. וכן לעניין
הדר בארץ ישראל והנקבר בה, שעונותיו מחולים (ראה
לקמן הלכות מלכים פרק ה הלכה י"א-י"ב) הרי היא
בקדושתה (רדב"ז). ומקור דברי רבינו מסנהדרין ה, א,
שרבה בר חנה נטל רשות לדון ולהורות בעיירות העומדות
על הגבולין, שהן מחוץ לארץ, ואם להן מועילה הסמיכה -
לארץ ישראל, שהחזיקו בה עולי מצרים לא כל שכן,
שהסמיכה לה, ובה מועילה (כסף משנה). וראה לקמן הלכה
י"ד, שאין רשות בית דין שבארץ ישראל מועילה לכופר את
בעלי דין בחוץ לארץ. ובהלכות תרומות שם הלכה ז מגדיר
רבינו גבולות הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים.

פרשה צ"ט, אות ו "האספו ואגידה לכם - שמינה אותם
זקנים כמו שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל"
(קריית מלך, בהגהותיו לרמב"ם). (7) ככתוב (במדבר יא,
כה) "ויאצל מן הרוח אשר עליו... ויהי כנוח עליהם הרוח".
(8) השווה הקדמת רבינו: "ויהושע ממשה רבינו ומשה רבינו
מפי הגבורה נמצא שכולם מה' אלוהי ישראל". (9) ראש
הסנהדרין, ראה לעיל פרק א, הלכה ג. (10) שהרי מצינו
ברבה בר חנה שנסמך מפי רבי (סנהדרין ה, א), למרות
שרבינו הקדוש היה לאחר החורבן ולא היה מן הסנהדרין.

ב. וְכִיצֵד הִיא הַסְּמִיכָה לְדוֹרוֹת? לֹא שְׂיִסְמְכוּ
יְדִיהֶן¹¹ עַל רֹאשׁ הַזֶּקֶן¹², אֶלָּא שְׂקוּרִין לוֹ רְבִי,
וְאוֹמְרִים לוֹ: הִרִי אֶת סְמוּךְ, וְיֵשׁ לָהּ רִשּׁוֹת לְדוֹן
אֲפִלּוּ דִינִי קְנָסוֹת¹³.

(11) בניגוד לסמיכת משה ליהושע, שהייתה ביד.
(12) החכם, כמאמרם (קידושין לב:): "אין זקן אלא חכם".
(13) סנהדרין יג, ב. דיני קנסות: כגון תשלומי כפל ותשלומי
ארבעה וחמישה, שאין דנים אותם אלא שלושה מומחים
והם הסמוכים, כמבואר בלשון רבינו לקמן פרק ה, הלכה ח
ורביאורנו שם.

ג. וְאִין סוּמְכִין סְמִיכָה שְׁהִיא מְנוּי הַזְּקֵנִים לְדִינָתוֹ¹⁴
אֶלָּא בְּשִׁלָּשָׁה¹⁵. וְהוּא שְׂיֵהִיָּה הָאֶחָד מֵהֶן סְמוּךְ מִפִּי
אַחֵרִים¹⁶, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה¹⁷.

(14) בניגוד לסמיכה מסוג אחר, שהיא סמיכת זקנים על פר
העלם דבר של ציבור, ששלושה מן הסנהדרין סומכים עליו.
כמבואר בהלכות מעשה הקרבנות פרק ג, הלכה י, שלא
ידובר בה כאן. (15) סנהדרין יג, ב. (16) אבל השניים
המצטרפים עימו אין הכרח שיהיו סמוכים, שכן מצינו ברבי
יהודה בן בבא, שסמך חמישה זקנים, והיו עימו עוד שניים,
ואינו חושב אותם, משום כבודו של רבי יהודה (שם יד, א),
ואילו היו סמוכים לא היה נמנע מלמנותם יחד עם רבי
יהודה, שאין זו פגיעה בכבודו (רדב"ז). (17) לעיל הלכה
א, שהסמיכה מוכרחה להיות רצופה איש מפי איש עד בית
דינו של משה רבינו.

ד. אִין קְרוּי אֱלֹהִים¹⁸ אֶלָּא בֵּית דִּין שְׁנִסְמָךְ בְּאַרְצָא
יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדָּה¹⁹. וְהֵם הָאֲנָשִׁים הַחֲכָמִים הָרְאוּיִין
לְדוֹן²⁰, שְׁבִדְקוֹ אוֹתָן בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְנוּ²¹
אוֹתָם וְסְמְכוּ אוֹתָן.

(18) לדון דיני קנסות, ככתוב (שמות כב, ח) "אשר ירשיעון
אלהים ישלם שניים". אלהים - לשון שררה ורבות. "ראה
נתתיך אלהים לפרעה" (שמות ז, א) מתרגם אונקלוס:
"מנתיך רב לפרעה" (רש"י לסנהדרין ב, א). (19) סנהדרין
יד, א. וכן בבבא קמא פד, ב "אלהים בעינן וליכא" - שאין
מומחים בבבל. (20) בזכות חכמתם ומידותיהם.
(21) בכתב יד התימנים: והמחו אותן, שקבעו שהם מומחים
ובקיאם.

ה. בְּרִאשׁוֹנָה הִיָּה כָּל מִי שְׁנִסְמָךְ סוּמָךְ לְתַלְמִידֵי²²
וְחֲכָמִים חָלְקוּ כְּבוֹד לְהִלָּל²³ הַזֶּקֶן, וְהַתְּקִינוּ שִׁלָּא

תלמיד אחד שרצה לסמכו ולא יכול, מפני שהיה סומא
באחת מעיניו וכמבואר לעיל.

1 ז. יש לסומכין לסמך אפילו מאה בפעם אחת.³⁵
2 ודור המלך סמך שלשים אלף ביום אחד.³⁶

יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סומך אחד.⁴⁸
ז' - מושיב שנים בצדו,⁴⁹ וסומך שבעים פאחד, או זה
אחר זה, ואחר כך יעשה הוא והשבעים בית דין
הגדול, ויסמכו בתי דיני אחרים. נראין לי
הדברים: שאם הסכימו כל החכמים שבארץ
ישראל⁵⁰ למנות דינים ולסמך אותם - הרי אלו
סמוכים, ויש להן לדון דיני קנסות,⁵¹ ויש להן⁵²
לסמך לאחרים.⁵³ אם כן, למה היו החכמים
מצטערים על הסמיכה?⁵⁴ כדי שלא יבטלו דיני קנסות
מישראל?⁵⁵ לפי שישראל מפזרין⁵⁶, ואי אפשר
שיסכימו כלל.⁵⁷ ואם היה שם סמוך מפי סמוך -
אינו צריך דעת כלל, אלא דן דיני קנסות לכלל,⁵⁸
שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע.⁵⁹

(48) ובכתב יד התימנים: סמוך. (49) שאין סמיכת דיינים
אלא בשלושה וכמבואר לעיל הלכה ב. (50) אף על פי
שאין ביניהם אפילו סמוך אחד. (51) שאין דנים אותם
אלא הסמוכים בארץ, כמבואר לעיל הלכה ד ולקמן פרק ה
הלכה ח. (52) לסמוכים, אלו שנתמנו בהסכמת כל חכמי
ארץ ישראל. (53) ובפירוש המשנה (סנהדרין פרק א משנה
ג) מנמק רבינו: "שאם לא תאמר כן, אי אפשר שתמצא בית
דין הגדול לעולם, לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם
סמוך... והקב"ה יעד (=הבטיח) שישבו כמו שנאמר:
"ואשיבה שופטייך כבראשונה". וזה יהיה בלא ספק כשיכין
הבורא יתברך ליבות בני אדם... ותגדל חכמתם לפני בוא
המשיח". וכתב המבי"ט בקרית ספר: "והיום כמו עשר
שנים בשנת ה'ר"ח" הסכימו רוב חכמי ישראל שבארץ
ישראל לסמוך לגדול בדורו מורינו הרב רבי יעקב בירב ז"ל,
והוא סמך קצת מתלמידיו המובהקים יבורכו מפי עליון,
להחזיר העטרה ליושנה, אמר". (54) שלא תיבטל.
(55) כמו שמצינו (סנהדרין יד, א) ברבי יהודה בן בבא
שסיכן את עצמו למות וסמך חמישה זקנים, וכשהכירו בו
האויבים דקרוהו והרגוהו על שעבר על גזירתם שלא
לסמוך, לשם מה כל הסיכון הזה, והלא תמיד אפשר לחדש
הסמיכה? (56) ברחבי הארץ. (57) שיתקבצו כולם
למקום מעמד אחד. (58) כשמושיב שניים בצידו וסומכם,
שאין דנים דיני קנסות אלא בשלושה סמוכים כמבואר לקמן
פרק ה הלכה ח. (59) החלטה ברורה. רבינו מדגיש בזה,
שעדיין הדבר בספק אצלו, וזה חוזר אל המשפט: "נראים
לי הדברים" וכו'. שכל החידוש בדבר מינוי דיינים על ידי
הסכמת כל חכמי ארץ ישראל, עדיין לא נתברר אצלו ביורר
סופי. בעוד שבפירוש המשנה הנ"ל, שחיברו בנעוריו כתב
אותו חידוש כהחלטה וודאית. ונראה שחשש רבינו, שאותה
ראייה שהביא בפירושו הנ"ל, יש לדחותה, שהרי ידוע
שאליהו הנביא יבוא לפני המשיח כמבואר בכתובים
(מלאכי ג כג), והרי הוא סמוך מפי אחיה השילוני, כמבואר
בהקדמת רבינו לספר הזה, וממילא יסמוך אחרים לפני
ביאת המשיח (רדב"ו). אולם אין זה כדאי לדחות את ראיית

(35) סנהדרין יד, א. רבי יהודה בן בבא סמך לחמישה זקנים
בפעם אחת ומשה רבינו סמך שבעים זקנים בפעם אחת
(קרית ספר למבי"ט). (36) ירושלמי סנהדרין פרק י, הלכה
ב בקשר לפסוק (שמואל-ב ו, א) "ויוסף עוד דוד את כל
בחור בישראל שלוששים אלף", ורבינו גורס שם: שלוששים,
במקום תשעים אלף שבגירסתנו (לחם משנה).

3 ח. ויש להן למנות כל מי שיצאו לדברים יחידים.
4 והוא שהיה ראוי לכל הדברים. פיצד? חכם
5 מפלא³⁷ שראוי להורות לכל התורה כלה - יש לבית
6 דין לסמך אותו ולתן לו רשות לדון³⁸, ולא להורות
7 באסור והתר. או יתנו לו רשות באסור והתר³⁹, ולא
8 לדון דיני ממונות. או יתנו רשות לזה ולזה, אבל
9 לא לדון דיני קנסות. או לדון דיני קנסות, אבל לא
10 להתיר בכורות במומין⁴⁰. או יתנו לו רשות להתיר
11 נדרים בלבד⁴¹, או לראות בתמים⁴². וכן כל פיוצא
12 בהן.

(37) מומחה ובקי. (38) בדיני ממונות. (39) שאם יטעה
בהוראתו ויאסור את המותר ויפסידנו יהיה פטור מלשלם
כמו שאמרו (סנהדרין לג, א) "פטור אתה, שכל המומחה
לרבים פטור מלשלם", וראה בתוספות שם ה, ב דיבור
המתחיל: אי גמיר. (40) שאם המום קבוע, מותר לשחטם
במדינה כמבואר בהלכות בכורות פרק ב הלכה א, ואין
שוחטים את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא
רשות, כלשון רבינו שם פרק ג הלכה א. (41) שאין מתירם
אלא חכם מובהק, ראה הלכות נדרים פרק ד, הלכה ה.
(42) כתמים אדומים, שנמצאו על בגד אשה, ספק אם דם הם
והיא טמאה, או שמא צבע אדום הוא וטהורה, כמבואר
בהלכות איסורי ביאה הלכה ל"ו [=ל"ט]. ואינו בודקם אלא
החכם שנטל רשות לכך, כמבואר בירושלמי חגיגה פרק א
הלכה ח. ושם אמרו: "הראוי לכל הדברים ראוי לדבר אחד,
ושאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אינו ראוי".

13 ט. וכן יש לסומכין לתן רשות עד זמן, ולומר
14 לנסמך: יש לה רשות לדון או להורות עד שיבוא
15 הנשיא לכאן, או כל זמן שאין אתה עמנו
16 במדינה⁴³. וכן כל פיוצא בהן.

(43) סנהדרין ה ב וכן בירושלמי חגיגה הנ"ל.

17 י. חכם מפלא שהוא סומא בעינו אחת, אף על פי
18 שהוא ראוי לדיני⁴⁴ ממונות - אין סומכין אותו
19 לדיני ממונות⁴⁵, מפני שאינו ראוי לכל הדברים⁴⁶.
20 וכן כל פיוצא בהן⁴⁷.

(44) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה ט. (45) שאם יטעה יהיה
פטור מלשלם, ראה לקמן פרק ו, הלכה א. (46) שהרי הוא
פסול להיות בסנהדרין, כדלעיל פרק ב הלכה ט.
(47) ירושלמי חגיגה שם. רבי יהושע בן לוי היה מצטער על

13 הָרָאוּ לְדוֹן, שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בֵּית דִּין שְׂבָאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל
14 רְשׁוֹת לְדוֹן - יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
15 וּבְעִירֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִים⁷¹ אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
16 רָצוּ בַּעֲלֵי דִינָן; אֲבָל בַּחוּצָה לְאֶרֶץ - אֵין רְשׁוֹתָן
17 מוֹעֵלֶת לוֹ לְכַף אֶת בַּעֲלֵי דִינָן. אֵף עַל פִּי שְׁיֵשׁ לוֹ
18 לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת בַּחוּצָה לְאֶרֶץ - אֵינוֹ דֵּן אֶלָּא לְמִי
19 שְׂרוּצָה לְדוֹן אֶצְלוֹ; אֲבָל לְכַף אֶת בַּעֲלֵי דִינָן וְלְדוֹן
20 לָהֶם - אֵין לוֹ רְשׁוֹת, עַד שְׁיִטֵּל רְשׁוֹת מֵרֹאשׁ גְּלוּת⁷².

(67) שהוא חכם בתורה והגון במידות. (68) בעסקי ממון שבין אדם לחבירו. (69) סנהדרין ה, א. (70) שלדיני קנסות צריך הוא להיסמך על ידי בית דין של ארץ ישראל בלבד, לעיל הלכה ד ובסנהדרין יד, א. (71) הנמשכות אחרי ארץ ישראל (סנהדרין ה, א וברש"י). (72) סנהדרין שם. מבואר מדברי רבינו, שסמיכה לחוד ונטילת רשות לחוד. סמיכה - להיקרא סמוך לדון דיני קנסות אינה אלא בארץ ישראל, ונטילת רשות - לדון ולכוף את בעלי הדין, מועילה בין על ידי בית דין שבארץ ישראל ובין על ידי ראש הגולה שבבבל, כל אחד כדינו. וראוי להעיר שרבינו בפירושו למשנה בכורות פרק ד, משנה ד אומר: ראש ישיבה - ממונה בארץ-ישראל, אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאוד, עד שלא יימצא גדול ממנו בשום פנים בארץ ישראל בזמן שממנים אותו.

טו. מי שְׂאִינוֹ רָאוּי לְדוֹן, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ אוֹ מִפְּנֵי
שְׂאִינוֹ הַגּוֹי⁷³, שְׁעִבְרָ⁷⁴ רֹאשׁ גְּלוּת וְנָתַן לוֹ רְשׁוֹת, אוֹ
שֶׁטָּעוּ בֵּית דִּין⁷⁵ וְנִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת - אֵין הָרְשׁוֹת
מוֹעֵלֶת לוֹ כְּלוֹם עַד שְׁיִהְיֶה רָאוּי. שְׁהַמְקִדֵּשׁ פֶּעַל
מוֹם⁷⁶ לְמִזְבֵּחַ - אֵין הַקֹּדֶשׁ חָלָה עָלָיו⁷⁷.

(73) במידות טובות. (74) בזדון, שחשוד הוא על כך. (75) שבארץ ישראל, שאינם חשודים לעבור על כך בזדון. (76) בהמה בעלת מום. (77) קדושת הגוף להיקרב על המזבח. אבל קדושה היא קדושת דמים וצריכה פדיון ותצא לחולין, כמבואר בהלכות איסור מזבח פרק א, הלכה י. והשווה לעיל פרק ג, הלכה ח"ט.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) הדברים שאינם מבוצעים אלא על פי בית דין של שבעים ואחד. הרכב בית הדין לדיני נפשות, ומספר חברי בית הדין לדיני מכות, עיבור החודש והשנה. ההבדל בין דיני ממונות לדיני קנסות. גביית קנסות בחוץ-לארץ לפי מנהג הישיבות.

א. אֵין מַעֲמִידִין מִלֵּךְ אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל
שְׁבָעִים וָאֶחָד⁷⁸. וְאֵין עוֹשִׂין סְנֵהֲדָרִי קִטְנָה⁷⁹ לְכָל
שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט⁸⁰ וְלִכְל עִיר וָעִיר אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין
שֶׁל שְׁבָעִים וָאֶחָד⁸¹. וְאֵין דִּנִּין לֹא אֶת הַשֶּׁבֶט שֶׁהִדָּח⁸²
כְּלוֹ⁸³ וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר⁸⁴ וְלֹא אֶת פֶּה־גְדוֹל בְּדִינֵי
נַפְשׁוֹת⁸⁵ אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁸⁶; אֲבָל דִּינֵי מַמּוֹנוֹת
[שֶׁל פֶּה־גְדוֹל] - בְּשִׁלְשָׁה⁸⁷. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין⁸⁸ זָקֵן
מִמֶּרָא⁸⁹, וְלֹא עוֹשִׂין עִיר הַנִּדְחָת⁹⁰, וְלֹא מִשְׁקִין אֶת
הַסּוֹטָה⁹¹, אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל. וְאֵין מוֹסִיפִין עַל

רבינו, שהרי בעירובין מג, ב אמרו: שאליהו יבוא תחילה לבית דין הגדול, הרי שבית דין הגדול יהיה קיים בארץ עוד לפני בוא אליהו ועל כורחך ננסמך בהסכמת החכמים כדברי רבינו (מהר"ץ חיות בהגהותיו לעירובין שם). וכדאי להעיר, שבנוסח המקור הערבי של פירוש המשנה לרבינו המוזכר לעיל אות נב כתוב: "ושמא תאמר, שהמשיח יעמידם ואף על פי שאינם סמוכים, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו בהקדמת ספרנו זה, שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו אמר: ואשיבה שופטייך כבראשונה" וכו' (רבי בצלאל אשכנזי בהגהותיו לפירוש המשנה סנהדרין, דפוס ויניציאה שפ"ו, בשם רבינו, וכן בקונטרס הסמיכה של רבי יעקב בירב).

יב. בֵּית דִּין שֶׁנִּסְמְכוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיֵּצְאוּ חוּצָה
לְאֶרֶץ - הָרִי הֵם דִּינִים דִּינֵי קְנָסוֹת בַּחוּצָה לְאֶרֶץ⁹²
בְּדֶרֶךְ שְׂדֵנִים בְּאֶרֶץ; שֶׁסְנֵהֲדָרִין נוֹהֲגִת בְּאֶרֶץ
וּבַחוּצָה לְאֶרֶץ⁹³, וְהָיוּ שְׂוִיֵּהוּ סְמוּכִים⁹⁴.

(60) סנהדרין יד, א. וכן אמרו (בבא קמא פד, ב): "שבאו חכמי ארץ ישראל לבבל והעידו את בעל השור התם שהזיק, בפניהם" ודיני קנסות אלה אינם אלא בפני מומחים. וראה לקמן פרק ה הלכה י"ב. (61) משנה במכות ו, א. (62) בכתב יד התימנים: סמוכים בארץ.

יג. רֹאשִׁי גְּלוּת שֶׁבְּכָבֵל⁹⁵ - בְּמָקוֹם מִלֵּךְ הֵן
עוֹמְדִים⁹⁶. וְיֵשׁ לָהֶן לְרִדּוֹת⁹⁷ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם,
וְלְדוֹן עָלֵיהֶן בֵּין רָצוּ בֵּין לֹא רָצוּ. שְׁנֵאָמַר: לֹא יִסּוֹר
שֶׁבֶט מִיְּהוּדָה⁹⁸ - אֵלוֹ רֹאשֵׁי גְּלוּת שֶׁבְּכָבֵל.

(63) שיש להם כוח ושלטון מאת מלכי פרס (רש"י לסנהדרין ה, א), והם מזרע מלכות בית דוד, כפי שיבואר להלן. (64) ועדיפים הם מהנשיאים שבארץ ישראל שאין להם תוקף מלכותי. (65) לשלוט ולמשול, ככתוב (מלכים-א, ה, ד) "כי הוא (שלמה) רודה בכל עבר הנהר". (66) סנהדרין ה, א. שבט - לשון שררה. ויש להם רשות להפקיר ממונם, שהפקר בית דין הפקר (רש"י שם). ושם דרשו: "ומחוקק מבין רגליו - אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים", כלומר, בלימוד התורה ובדיני איסור והיתר, בני ארץ ישראל וחכמיה עדיפים, שמחוקק - זה חכם (רש"י להוריות יא, ב), אבל לעניין הפקעת ממון ראשי הגולה שבבבל עדיפים, והטעם מבואר בירושלמי (כלאים פרק ט, הלכה ג) שראשי הגולה הם בני דוד מהזכרים, ונשיאי ארץ ישראל הם מזרע דוד הנקבות, וכן בתוספות לסנהדרין שם דיבור המתחיל: דהכא שבט. והשווה פירוש המשנה לרבינו (בכורות פרק ד, משנה ד) שראש הגולה אינו צריך להיות חכם, ש"אין אנו חוששים לחכמתו אלא לייחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו בלבד".

יד. וְכָל דִּין הָרָאוּי לְדוֹן⁹⁹, שֶׁנִּתְּן לוֹ רֹאשׁ גְּלוּת
רְשׁוֹת לְדוֹן¹⁰⁰ - יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן בְּכָל הָעוֹלָם אֵף
עַל פִּי שְׁלֹא רָצוּ בַּעֲלֵי דִינָן, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בַּחוּצָה
לְאֶרֶץ¹⁰¹, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ דֵּן דִּינֵי קְנָסוֹת¹⁰². וְכָל דֵּין

ומודדים אל הערים סביבותיו. והעיר הקרובה אל החלל, מביאה עגלה ערופה (דברים כא, ב). (20) ודרשו בסנהדרין טז, א "דבר גדול - דבר קשה". וענין הציחה הוא דבר קשה, שהרי נאמר בו (דברים כא, ח) "כפר לעמך ישראל... ואל תתן דם נקי בקרב עמך" (רדב"ז). וכל אלו מקורם בסנהדרין טז, א ועמ' ב. הוספת העיר והעזרות, שנאמר (שמות כה, ט) "ככל אשר אני מראה אתך את תבנית המשכן... וכן תעשו" - כן תעשו לדורות הבאים, מה משכן ע"פ משה, שהוא כסנהדרי גדולה, אף לדורות ע"פ סנהדרי גדולה (רש"י). הוצאה למלחמת רשות, שנאמר (דברי הימים א כז, לד) "ואחרי אחיתופל יהידיע בן בנייהו. אחיתופל - זה יועץ, בנייהו בן יהידיע - זה סנהדרין", שנמלכים בסנהדרין ליטול מהם רשות לצאת למלחמה. מדידת החלל - שם יד, ב: רבי אליעזר בן יעקב אומר: ויצאו זקניך - זקניך זו סנהדרין (רדב"ז). אולם בהל' רוצח פ"ט ה"א כותב רבינו: "ויוצאים חמשה זקנים מבית-דין הגדול שבירושלים... ומודדים ממנו אל הערים שסביבות החלל". הרי שלא כולם יוצאים אלא חמשה מהם, שהם חברי בית-דין הגדול. וכך נראה מלשון המשנה בסוטה פ"ט מ"א, שלא יצאו אלא חמשה, שהם חברי בית-דין הגדול. וראה בלחם-משנה, שאלה החמשה יצאו ברשות בית-דין הגדול. ויש להעיר, שהשמיט רבינו כאן מה שכתב בהל' כלי המקדש פ"ד ה"ט: "אין מעמידים כהן גדול אלא בית-דין של אחד ושבעים", ומקורו בתוספתא סנהדרין פ"ג, מ"ב.

ב. אין דנין דיני נפשות בפחות מעשרים ושלשה²¹,
שהן סנהדרי קטנה. בין דיני נפשות של אדם, בין
דיני נפשות של בהמה²². לפיכך, אין דנין שור
הנסקל²³ ולא הבהמה הנרפעת²⁴ או הרופע²⁵ אלא
בבית דין של עשרים ושלשה²⁶. אפלו ארי ודב
וברדלס²⁷, שהן בני תרבות²⁸ ויש להן בעלים,
שהמיתו - מיתתן בעשרים ושלשה. אבל נחש
שהמית - אחד הורג אותו²⁹.

(21) הטעם מבואר בסמוך ה"ג. (22) סנהדרין ב, א שנאמר (שמות כא, כט) "השור יסקל וגם בעלי יומת" - כמיתת בעלים, כך מיתת השור. (23) שנגח אדם ומת, ודינו להסקל. (24) שנבעלה לאדם. (25) שור שבעל אשה. (26) שם, שנאמר (ויקרא כ, טז) "מות יומת, ואת הבהמה תהרגו" - כמיתת האדם, כך מיתת הבהמה בעשרים ושלשה. ובן בבהמה הרובעת נאמר (שם, טז): "והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו". מה אשה בכ"ג, אף בהמה בכ"ג. (27) ובכתי' התימנים: ובורדלוס. ברדלס - ביונית פרדלית. והיא חיה טורפת דומה לנמר, ולדעת הרע"ב בבא-קמא פ"א מ"ה, קוראים לה בערבית אלצבע". ויתכן שזהו הצבוע, ראה ב'תוספות' סנהדרין טו, ב. (28) אדם יכול לגדלם שלא יזיקו, והואיל ומותר לגדלם, שם בעלים נקרא עליהם ואינם כהפקר, ולפיכך אסור להרגם אם לא המיתו. (29) סנהדרין טו, ב. וכדעת רבי עקיבא שם, שכן סתמה המשנה (בבא-קמא פ"א, מ"ה) "והנחש מועד לעולם". והשווה הל' נזקי מומן פ"א, ה"ו.

1 העיר ועל העזרות¹⁷, ולא מוציין למלחמת
2 הרשות¹⁸ ולמדידת החלל¹⁹, אלא על פי בית דין
3 הגדול. שנאמר: כל הדבר הגדול יביאו אליך²⁰.

(2) תוספתא סנהדרין פ"ג מ"ב, ובהל' מלכים פ"א ה"ג מוסיף רבינו, שהמינוי צריך להיות גם על-פי נביא. "כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו". (3) שהיא בת עשרים ושלשה דיינים. (4) ראה לעיל פ"א, ה"ב בביאורנו אות יב. (5) סנהדרין טז, ב: "כמו שמצינו במשה שהעמיד סנהדראות (=בעצת יתרו), ומשה - במקום שבעים ואחד הוא". ומפרש רש"י: משה היה שופט על-פי הדבור (=השכינה) ושקול כסנהדרי גדולה שבירושלים. (6) לעבוד עבודה-זרה, מלשון הכתוב (דברים יג, יד) "וידיחו את יושבי עירם". (7) ולדעת רש"י בסנהדרין ב, א הוא-הדין ברובו של שבט, שכלל הוא: רובו ככולו. ויתכן, שרבינו מודה בזה, כנראה מדבריו בהל' עבודה זרה פ"ד, ה"ב. וראה בחידושי מהרש"א שם. (8) המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה, או מה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו (הל' ע"ז פ"ה, ה"ח). (9) שחטא חטא, שעונשו מיתת בית-דין. (10) סנהדרין ב, א, ובגמרא שם טז, א פירשו: "נאמר בתורה (דברים יז, ה) "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך (=לבית-דין שבשעריך שהוא סנהדרי קטנה) ואי אתה מוציא כל השבט לשעריך" אלא בסנהדרי גדולה. נביא השקר - לומדים "גזירה-שוה" מזקן ממרא, מה זקן ממרא אינו נעשה ממרא עד שימרה את פי בית-דין הגדול שבירושלים, אף נביא אינו נידון אלא בבית-דין הגדול. כהן גדול, שנאמר: "כל הדבר הגדול יביאו אליך - דבריו של גדול" (כגון כהן גדול) יביאו אליך, ומשה - במקום שבעים ואחד הוא (רש"י שם). (11) שם. (12) בכתי' התימנים: אין נעשה. (13) בכתי' התימנים: ממרה. כלשון הכתוב (יהושע א, יח) "כל איש אשר ימרה את פיך", וגם זקן זה חולק על דברי חבריו החכמים, ומורה לעשות שלא כהוראתם, ואינו נעשה ממרה עד שיחלוק על בית-דין הגדול (ראה לקמן הל' ממרים פ"ג, ה"ח). שנאמר (דברים יז, ח) "וקמת ועלית אל המקום" שהוא בית-דין הגדול שבירושלים (סנהדרין טז, א וברש"י). (14) שתושביה הודחו מעבודת ה' לעבוד אלהים אחרים, אין דנים אותה אלא בבית-דין הגדול, שנאמר: "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך - לבית-דין שבשעריך, ואי אתה מוציא את כל העיר כולה לשעריך (שם). והשווה הל' ע"ז פ"ד, ה"ג. (15) לבדוק אם לא בגדה בבעלה וטהורה היא (במדבר ה, כז), שנאמר בה: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ונאמר בזקן ממרא: על פי התורה אשר יורוך, מה שם בבית-דין הגדול, אף כאן בבית-דין הגדול (סוטה ז, ב). (16) ירושלים, שקדושתה גדולה משאר קדושת א"י. (17) חצרות המקדש, שקדושתן גדולה מקדושת ירושלים. (18) המלחמה שנלחם המלך כדי להרהיב את גבול ישראל ולהרבות בגדולתו. בניגוד למלחמת שבעה עממים, או עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם, הנקראת: מלחמת מצוה (הל' מלכים פ"ה, ה"א). (19) הרוג, שלא נודע מי הכהו,

(סנהדרין יד, א). אבל מדידת הערים סביבות החלל היא בבית-דין הגדול, כמבואר לעיל ה"א (רדב"ז). ולדעת הכסף-משנה והלחם-משנה עדיפה זו - פירושה המדידה האמורה לעיל ה"א, שהיא בחמשה היוצאים למדוד ברשות בית-דין הגדול, כמבואר בבבאורנו לעיל אות יט, אבל העריפה עצמה אינה אלא בשלשה, כמבואר בהל' רוצח פ"ט ה"ב: "ובית-דין של אותה עיר מביאים עגלת בקר" וכו', וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין יד, א. ורבינו נמשך בזה אחרי לשון המשנה שם ב, א האומרת: "ועריפת העגלה", והכוונה למדידה.

ו. עבור החדש⁴⁵ - בשלשה⁴⁶.

(45) שיהיה החדש שעבר שלשים יום, במקום עשרים ותשעה. (46) בית-דין של שלשה קובע אם החדש הוא מעובר או חסר (סנהדרין ב, א). וראה בנדרים עח, ב "מועדי ה' צריכים קידוש בית-דין". ובראש השנה כה, ב אמרו: החדש הזה לכם - אין לך מומחה לרבים יותר ממשה רבינו, ואמר לו הקב"ה: עד שיהיה אהרן עמך. ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, כמפורש ב'תוספות' שם. והשווה הל' קידוש החדש פ"א ה"הז.

ז. עבור השנה⁴⁷ - בשבעה⁴⁸. וכל אלול⁴⁹ סמוכין⁵⁰ כמו שבארנו⁵¹.

(47) שמוסיפים בה חודש, ועושים אותה שני אדרים (הל' קידוש החדש פ"ד, ה"א). (48) בשלשה מתחילים, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה (משנה בסנהדרין ב, א) וכמבואר בהל' קידוש החדש פ"ד, ה"טי. (49) כל השבעה. (50) ומחברי בית-דין הגדול, כמבואר בהל' קידוש החדש שם. (51) הל' קדוה"ח שם. ומקורו בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב: "לעיבור הולכים אחר המינוי", ומינוי - זוהי סמיכה, כמבואר שם: "שם קוראים למינוי - סמיכה". וראה בכתובות קיב, א, שרבי אלעזר סמכוהו בא", ואח"כ הושיבוהו בסוד העיבור (קריית מלך).

ח. דיני קנסות, כגון גזלות⁵² וחבלות⁵³, ותשלומי כפל⁵⁴ ותשלומי ארבעה ותמשה⁵⁵, והאונס והמפתה⁵⁶ וכיוצא בהן - אין דנין אותם אלא שלשה ממחים⁵⁷, והם הסמוכין בארץ ישראל⁵⁸. אבל שאר דיני ממונות, כגון הודאות והלואות⁵⁹ - אינן צריכין ממחה, אלא אפלו שלשה הדיוטות, ואפלו אחד ממחה דן אותן⁶⁰. לפיכך⁶¹ דנין בהודאות והלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ. אף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ אלהים⁶², שליחות בית דין של ארץ ישראל עושין⁶³; ואין להן רשות לדון דיני קנסות⁶⁴ בשליחותן.

(52) כגון נפקד שכופר בפקדון שהפקידו אצלו, וכן החוטף מיד חבירו (רש"י לסנהדרין ב, א). (53) אדם המזיק את חבירו בגופו או בממונו. (54) שמשלם הגנב (שמות כב, ו). (55) שמשלם הגנב כשגנב שור או שה וטבחיו או מכרו, חמשה לשור, וארבעה לשה (שם כא, לו). (56) שמשלם חמשים שקלים קנס לאבי הנערה (דברים כב, כט).

ג. המוציא שם רע³⁰ - אין דנין אותו תחלה³¹ אלא בבית דין של עשרים ושלשה, מפני שיש בדינו צד דיני נפשות, שמה יהיה הדבר אמת³² ותסקל הבת. לא נאמנו³³ דברי הבעל, ובא האב לתוכו פקנס³⁴ - דינו בשלשה³⁵. ומנין שאין דנין דיני נפשות אלא בעשרים ושלשה? אף על פי שדברי קבלה הן³⁶, הרי הוא אומר: וישפטו העדה והצילו העדה - עדה שופטת ועדה מצלת; עדה שופטת - והן הממחבין, ועדה מצלת - והן המזפין; ואין עדה פחות מעשרה³⁷ - הרי עשרים; ומוסיפין שלשה, כדי שלא יהא בית דין שקול³⁸, ויהיה בו אחרי רבים להטות³⁹.

(30) על אשתו, וטוען שלא מצא לה בתולים (ראה דברים כב, יד). (31) כשבא רק להפסידה כתובתה ולא להרגה, שאינו מביא עדים שזינתה תחתיו, בהיותה כבר ארוסה. (32) שיצא הקול, וישמעו עדים ויבואו להעיד שזינתה תחתיו (סנהדרין ח, א). (33) נתאמתו, כגון שהביא הבעל עדים שזינתה, והביא האב (אבי האשה) עדים והזימום לעדי הבעל, ונתברר שהבעל הוא שקרן ומחזר אחרי עדי שקר. (34) מאה סלעים, ככתוב (דברים כב, יט). (35) שדין זה אין בו צד נפשות, ודיני קנסות בשלשה, כמבואר להלן ה"ח (שם עמ' ב). (36) שקיבלום חכמים איש מפי רבו עד למשה מסיני. (37) שנאמר (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת" = עדת המרגלים, יצאו יהושע וכלב, שצדיקים היו, נמצאת העדה הרעה - עשרה. (38) זוגי, שאם יתחלקו בדעותיהם לחצאים - לא יוכלו להכריע מחוסר רוב. (39) דרשו חכמינו (סנהדרין ב, א) "לא כהטייתך לטובה - הטייתך לרעה, הטייתך לטובה ע"פ אחד (ומטעם זה היה מספיק שיהיו רק עשרים ואחד, שזה האחרון יכריע לזכות), הטייתך לרעה (=לחובה) ע"פ שנים". ומטעם זה היו מספיקים עשרים ושנים דיינים, שעשרה מזכים ושנים עשר מחייבים, ויש הטייה בשנים, אולם הואיל ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי עשרים ושלשה (שם עמ' ב). השווה לקמן פ"ח ה"א, ופ"ט ה"ב.

ד. מכות⁴⁰ - בשלשה⁴¹, ואף על פי שאפשר שימות בשמלקין אותו⁴².

(40) מלקות ארבעים. (41) שנאמר (דברים כה, א) "ונגשו אל המשפט ושפטום" - ושפטום: שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי שלשה (סנהדרין י, א). (42) אין דנים אותו כדיני נפשות, בניגוד לרבי ישמעאל, הסובר שמטעם זה, מכות - בעשרים ושלשה (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב, וראה ב'תוספות' שם, דיבור-המתחיל: מלקות תחת מיתה עומדת).

ה. עריפת העגלה⁴³ - בחמשה⁴⁴.

(43) האמורה בתורה (דברים כא, ד). (44) שנאמר: "ויצאו זקניך ושפטיך" - זקניך - שנים; שופטיך - שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי חמשה

צוררות (קיסמי עצים), והיו הצוררות מנתזים מתחת רגליה ושרבו את הכלים (הל' נזקי ממון פ"ב, ה"ג). (75) שזוהי הלכה למשה מסיני, שהבעלים משלמים בתורת ממון (בבא-קמא טו, ב). והרי זה כלוה מחברו שחייב לשלם (לשון רבינו שם ה"ז).

- י. כל הנשום כעבד⁷⁶ - אין גובין אותו דיני חוצה
- לארץ⁷⁷. לפיכך, אדם שחבל בחברו - אין גובין
- הנזק והצער והפשת⁷⁸ שהוא חייב בהן דיני חוצה
- לארץ; אבל שבת⁷⁹ ורפוי - גובין, מפני שיש בהן
- חסרון פיס⁸⁰. וכן הורו הגאונים⁸¹, ואמרו: שמעשים
- בכל יום לגבות שבת ורפוי ככבל.

(76) הנמכר בשוק, כגון החובל בחבירו חייב לשלם נזקו. כיצד? קיטע את ידו, רואים אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמים כמה היה יפה (=לפני החבלה) וכמה הוא יפה עכשיו, שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי (בבא-קמא פג, ב וברש"י). (77) שם פד, א, הואיל ודבר שאין קצוב הוא, ויש צורך לשומו, אין דיני חו"ל מוסמכים לשומו (רש"י שם). ועיקר הטעם, מפני שאין זה מצוי, כמבואר שם עמ' ב. (78) שאין בהם חסרון כיס (שם), וראה הל' חובל ומזיק פ"ב ה"י, ופ"ג ה"א. (79) שיושב ומתבטל ממלאכתו כל ימי חליו, ראה שם פ"ב ה"י"ב. (80) והם שכיחים=מצויים יותר מדמי נזק, שהרבה פעמים אדם חובל בחבירו ואינו מחסרו אבר אלא נחלה ונופל למשכב, נמצא נזק אין כאן, ורפוי ובושת ישנם (רדב"ז). (81) הובאו דבריהם בהגהות אשרי ב"ק פ"ח אות ב בשם רבינו חננאל, וראה באור הגר"א חו"מ סימן א ס"ק יד.

- יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני
- חוצה לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי⁸². אבל
- אדם שהזיק בהמת חברו - משלם נזק שלם בכל
- מקום⁸³, כמי שקרע כסותו או שבר פליו או קצץ
- נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה בשן⁸⁴ ורגל⁸⁵, הואיל
- והיא מועדת⁸⁶ להן מתחלתה⁸⁷ - הרי זה דבר מצוי,
- וגובין אותו דיני חוצה לארץ. בין שהזיקה בהמה
- אחרת, כגון שנתחככה בה⁸⁸, או אכלה פרות
- שדרכה לאכלן, וכיוצא בזה, בין שהזיקה אכלין
- ובלמים⁸⁹ שהיא חייבת עליהן נזק שלם - הכל גובין
- דיני חוצה לארץ⁹⁰. אבל אם היתה תמה⁹¹ והועדה⁹²
- והזיקה, כגון ששנשכה⁹³ או נגפה⁹⁴ או רבצה או
- בעטה או נגחה⁹⁵ - אין גובין הנזק הזה השלם דיני
- חוצה לארץ, שאין מועד בחוצה לארץ⁹⁶. ואפלו
- הועד בארץ ויצא לחוצה לארץ והזיק - אין גובין
- נזקו, מפני שאינו דבר מצוי⁹⁷.

(82) ב"ק פד, א. (83) שזה מצוי יותר, ובית דין פועל בשליחות בי"ד של ארץ ישראל, כמבואר לעיל ה"ח, וכלשון רבינו בפירושו למשנה ב"ק פ"ח, מ"א "כדי שלא יאבדו זכויות בני אדם". (84) שאכלה פירות להנאתה. (85) שנכנסה לרשות הניזק, ושברה כלים ברגליה דרך הילוכה. (86) רגילה להזיק. (87) אפילו בפעם הראשונה,

(57) בקיאים בדינים. (58) סנהדרין ב, א וראה לעיל פ"ד, ה"ד. (59) שניהם על עסקי הלוואות, הודאות - שבא התובע לדון בעדי הודאה, המעידים: בפנינו הודה (הלווה) לו: הלוואות - שבא לדון בעדי הלוואה, המעידים: בפנינו הלווה, והנתבע כופר בשתיקה (רש"י שם ב, ב). (60) שנאמר (ויקרא יט, טו) "בצדק תשפוט עמיתך" וכמבואר לעיל פ"ב ה"י, וראה שם ה"א. (61) הואיל ואין דיני ממונות צריכים מומחה וסמוך. (62) שהרי לא נסמכו, ואין סמיכה בחוץ לארץ, וראה לעיל פ"ד ה"ד, ש"אין קרוי אלהים אלא בית-דין שנסמך בא"י בלבד". (63) בבא-קמא פד, ב. ואע"פ שעכשיו אין מומחים גם בא"י, אנו פועלים בשליחותם של הראשונים שלפנינו ('תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: במילתא). וכבר הקשה הרמ"ך למה לרבינו לנמק את סמכות בית-דין לממונות מטעם שליחות, הלא אפילו בלי זה, אין כל צורך בדיני ממונות שיהיו סמוכים, כדברי רבינו עצמו, ש"אפילו שלשה הדיוטות" כשרים להם? ואולי נתכוון רבינו ליחיד מומחה, שכשר לדון ואפילו לא נסמך, וזה רק מטעם שליחות. (64) כגון תשלומי כפל, וארבעה וחמשה, ע"פ הכלל בבבא-קמא שם, כל דבר שאין בו חסרון כיס אין אנו עושים שליחותם, וכמבואר להלן ה"ט.

- ט. אין דיני בית דין של חוצה לארץ אלא דברים
- המצויין תמיד ויש בהן חסרון פיס, כגון הודאות
- והלוואות ומזיק ממון חברו⁶⁵; אבל דברים שאין
- מצויין, אף על פי שיש בהן חסרון פיס, כגון בהמה
- שחבלה⁶⁶ בחברתה; או דברים המצויין, אבל אין
- בהן חסרון פיס, כגון תשלומי כפל - אין דיני אותן
- דיני חוצה לארץ⁶⁷. וכן כל הקנסות שקנסו⁶⁸ חכמים
- בתוקף להכריז⁶⁹ ובסוטר⁷⁰ את חברו וכיוצא בהן -
- אין גובין אותן דיני חוצה לארץ⁷¹. וכל המשלם
- חצי נזק⁷² - אין גובין אותו דיני חוצה לארץ⁷³; חוץ
- מחצי נזק צוררות⁷⁴, מפני שהוא ממון ואינו קנס⁷⁵.

(65) בבא-קמא שם, כדי להרחיק את הנזקים ולא ירבו מזיקים בישראל. ובהודאות והלוואות, כדי שלא תנעל דלת בפני לוויים, שאם יכפור יצטרך המלוה לבקש מומחים ולא ימצא, וינמנע מלהלוות (המאירי לסנהדרין ב, ב). (66) הזיקה. (67) אלא גובים ממנו הקרן בלבד, כמבואר לקמן ה"ג. (68) ובכתי"י תימן: שקצצו. (69) שהכהו על אזנו, וקנסוהו לשלם סלע (בבא-קמא ז, א). (70) על הלחי, שקנסוהו לשלם מאתיים זוז (שם וברש"י). וכתב רבינו בהל' חובל ומזיק פ"ג, ה"ט: "יש הכאות רבות שיש בהן ביזוי וצער מעט ואין בהן נזק, וכבר פסקו להם חכמים דמים קצובים... וכולן קנסות הן... ואותו הממון הקצוב הוא דמי הצער והבושת". (71) בבא-קמא כז, ב. (72) כגון שור תם (בפעם הראשונה) שהזיק את שורו של פלוני, שמשלם חצי נזקו (שמות כא, לה). (73) סנהדרין ב, א שחיובו מדין קנס, שסתם שוורים אינם נוגחים, ואין לבעליהם לשמרם כל זמן שלא הועדו, אלא שהתורה קנסה אותם לשלם חצי נזק, כדי שירבו בשמירתם (בבא-קמא טו, א ועמ' ב, ורש"י לסנהדרין ג, א). (74) שדרכה הבהמה על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מומחים, כי אילו היה זה חיוב קנס, אין אדם מתחייב קנס ע"פ עצמו, כמבואר בהל' נערה פ"ב, ה"ב. (107) שהאונס משלם לאבי הנערה כמה פחתה מדמיה בבעילתו (ראה שם ה"ו). (108) שהבעלים משלמים כופר נפש, כששורם הרג אדם, ככתוב (שמות כא, ל). (109) הרי זה משלם פגם ובושת (כתובות מא, א). (110) משלם את הכופר ע"פ הודאת עצמו (שם). (111) שאין אלה דברים מצויים, או שאין בהם חסרון כס (רדב"ז). והשווה הל' חובל פ"ה, ה"זח.

טו. דיני גרמות¹¹² - אינן פקנסות, וגובין אותן¹¹⁴ ודיני בהן פחוצה לארץ¹¹³.

(112) כגון השורף שטרותיו של חברו וגורם שלא יוכל להפרע החוב שבשטרות (ב"ק צח, א), או שזרק כלים מראש הגג על גבי כרים וכסתות, ובא אחר וקדם וסילק את הכרים מעל הארץ ונשברו הכלים, הרי זה חייב כאילו שברם בידו, שסילוק הכרים גרם להם שישברו (הל' חובל פ"ו, ה"ז). (113) שכן מצינו בתלמוד, שדנו דיני גרמות בבבל (ב"ק צח, ב; ק, א).

טז. וכן דין המוסר ממונן חבריו¹¹⁴, אף על פי שלא עשה מעשה¹¹⁵ - גובין אותו דיני חוצה לארץ¹¹⁶.

(114) בידו אנס. (115) שלא נתן ביד "אלא הרגיל (=הלשין) בלבד" (לשון רבינו הל' חובל פ"ח, ה"א). (116) בבאקמא קיז, א והשווה הל' חובל שם ה"ג: "הרי שגזר המלך להביא לו יין... ועמד מוסר ואמר: הרי יש לפלוני אוצר יין... במקום פלוני והלכו ולקחו - חייב לשלם", וראה שם ה"י: "אסור למסור ישראל ביד גוי בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע ובעל עבירות... כל המוסר ישראל ביד גוי, בין בגופו בין בממונו - אין לו חלק לעולם הבא".

יז. מנהג הישיבות פחוצה לארץ¹¹⁷: אף על פי שאין גובין שם קנס, מנדין אותו¹¹⁸ עד שייפסד¹¹⁹ לבעל דינו¹²⁰, או יעלה עמו¹²¹ לדין לארץ ישראל¹²². וכן שיתן לו שעור¹²³ הראוי לו¹²⁴ - מתירין נדויו, בין שנתפס בעל דינו בין שלא נתפס¹²⁴. וכן אם תפס הנזק שעור מה שראוי לו לטל - אין מוציאין אותו מידו¹²⁵.

(117) ישיבות הגאונים שבסורא ובפומבדיתא. (118) גוזרים עליו נידוי והוא מרוחק מהקהל, שאין יושבים עמו בארבע אמותיו, ראה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ד. (119) ויתפטר עמו. (120) הנתבע. (121) שיש שם בית-דין מוסמך הראוי לדון דיני קנסות. (122) סכום כסף. (123) כפי שבית-דין החליט בלבו, ואין מגלים אותו לבעלי הדין (רא"ש לב"ק פ"ח אות ג, בשם רב שרירא גאון). (124) רי"ף לב"ק פ"ח. וכתב הרא"ש שם בשם רב צמח גאון: כדי שלא יהא חוטא נשכר, ושלא יהיו ישראל פרוצים בנזקין, כיון שיודעים שאין גובים דיני קנסות בבבל שולחים יד זה בזה, נהגו לנדוהו עד שיפייסו בממון או ירבה עליו ריעים ויפייסו בדברים. וראה בחו"מ סימן א, סעיף ה,

בניגוד לנזקי קרן שאינה מועדת אלא אחרי שהועדה שלשה ימים, כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ו, ה"א. (88) להנאתה. וזוהי תולדת השן, שיש הנאה להיזקה (ב"ק ג, א). (89) שדרכה עליהם והזיקתם דרך הילוכה, שהיזקה מצוי ואלו הם נזקי "רגל". (90) שם פד, ב. (91) אינה רגילה, ואין דרכה לעשות נזקים אלה. (92) העידו בבעליה, שבהמה זו נוגחת היא מתמול שלשום, ככתוב (שמות כא, כט) "והועד בבעליו ולא ישמרנו". (93) בשיניה. (94) בגופה. (95) בקניה, וכל אלה אינה רגילה בהן מתחילתה. (96) מבואר בסמוך ה"ב. (97) לבוא שור מועד מא"י לחוץ לארץ (ב"ק שם).

יב. מפני מה אין מועד פחוצה לארץ? לפי שצריך להעיד⁹⁸ בו בפני בית דין⁹⁹, ואין שם בית דין אלא הסמוכין לארץ¹⁰⁰. לפיכך, אם היו בית דין פחוצה לארץ¹⁰¹ - פשם שהן דנים דיני קנסות פחוצה לארץ¹⁰², כך מעידים את הבהמה בפניהם פחוצה לארץ¹⁰³.

(98) להתרות בבעליו, שהוא נגח שלש פעמים ועליו לשמרו שמירה מעולה. (99) שאין עדות אלא בפני בית-דין (ב"ק כד, א וברש"י). (100) שבפרשת משפטים כתוב (שמות כב, ח) "עד האלהים יבוא דבר שניהם", ואין קרוי אלהים אלא בית-דין שנסמך בארץ, כדלעיל פ"ד ה"ד. (101) שיצאו מארץ לחו"ל. (102) ראה לעיל שם ה"ב. (103) ב"ק פד, ב.

יג. מי שגנב או גזל - גובין ממנו הקרן דיני חוצה לארץ¹⁰⁴, אבל אין גובין את הכסף¹⁰⁵.

(104) שאלה הם דברים מצויים (ב"ק שם). (105) בדפוס וינציאה ובכת"י תימן: "אין גובין את התוספת", ובצדק, שבגזל אין דין כפל, אבל תוספת יש בו, כגון הגזול את חברו ותבעו הנגזל, ונשבע לשקר, וחזר הגזול והודה, שחייב לשלם חומש נוסף על הקרן, ככתוב (ויקרא ה, כד). ואע"פ שכתב רבינו לעיל ה"ח: דיני קנסות כגון גזילות... אין דנים אותם אלא... הסמוכים בארץ ישראל? יתכן, ששם הכוונה לגזול ממש מיד חברו, וזה לא מצוי, ולפיכך אין דנים אותם אלא מומחים. ואילו כאן מדבר רבינו בכופר בפקדון שהפקיד אצל חברו, וזה מצוי יותר (נמוקי יוסף' לב"ק פ"ח). וכן מצינו בהרבה מקומות בש"ס, שדנו דיני גזילות בבבל, ראה ב"ק צו, ב באחד שגזל צמד בקר מחבירו, וכן בבבא מציעא ה, א ברועה שמסרו לו בהמות וגזלן, ודנו בהן חכמי בבל. וראה בתוספות' גיטין פח, ב דיבורהמתחיל: אי הכי.

יד. ולא פל המשלם על פי עצמו גובין ממנו דיני חוצה לארץ¹⁰⁶. שהרי הפגם¹⁰⁷ והבשת והכפר¹⁰⁸ משלם אדם על פי עצמו, כגון שאמר: פתיתי בתו של פלוני¹⁰⁹ והמית שורי את פלוני¹¹⁰, ואין גובין אותו דיני חוצה לארץ¹¹¹.

(106) שאל נטעה לומר, הואיל ומשלם ע"פ עצמו בלא העדאת עדים, זה הופך אותו לדיני ממונות, שאינם צריכים

בסמ"ע שם ס"ק יח, שמנהג זה נוהג רק בחבולות וגזילות, אבל לא לענין תשלומי כפל או ארבעה וחמשה, שאפילו אם לא יכפוהו אין לחוש שכל אחד יגנוב או יגזול, בהיותו יודע שיצטרך לפרוע לכל-הפחות את הקרן. (125) בבא-קמא טו, כ וכפירוש רש"י שם. ואם יתפוש הגניזוק יותר מהראוי לו והמזיק צועק בפנינו, כופים לניזוק שיחזיר המותר, ואין זה בכלל "דינים דיני קנסות", שאין זה אלא כמציל עשוק מיד עושקו (רדב"ז).

1 יח. יחיד שהוא ממחה לרבים¹²⁶, אף על פי שהוא
2 דן דיני ממונות יחיד¹²⁷ - אין ההודאה¹²⁸ בפניו
3 הודאה בבית דין¹²⁹, ואפילו היה סמוך¹³⁰. אבל
4 השלשה, אף על פי שאינן סמוכין, והרי הן
5 הדיוטות, ואין אני קורא בהן אלהים - הרי ההודאה
6 בפניהם הודאה בבית דין¹³¹. וכן הפוסק בפניהם¹³²,
7 ואחר כך באו עדים¹³³ - החזק פפרן¹³⁴, ואינו יכול
8 לחזור ולטען, כמו שבארנו¹³⁵. כללו של דבר: הרי
9 הן לענין הודאות והלואות ופיוצא בהן בבית דין
10 הסמוך לכל הדברים¹³⁶.

(126) מפורש לעיל פ"ב, ה"א. (127) סנהדרין ה, א. (128) של בעל הדין. (129) שלא יוכל לחזור בו מטענותיו הקודמות. (130) אין ההודאה מחייבת, ויכול לחזור ולטעון טענות אחרות (סנהדרין ל, א), ששטר הודאה שנחתמה בחתימתו של רב אשי, אינה מועילה עד שיחתמו בה שלשה דיינים, כי אין ההודאה בפניו חשובה הודאה (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ג ס"ק יד), וראה ב"ק עד, ב שההודאה בפני רבי יהושע שהיה אב בית-דין אינה חשובה הודאה, כל שלא היתה בבית-דין. וראה בבא-בבא-בבא, א שיכול אדם לטעון בבית-דין טענות הסותרות לגמרי כל מה שטען מתחילה חוץ לבית-דין, כי אין אדם מגלה טענותיו העיקריות אלא בבית-דין. (131) סנהדרין כט, ב "עד שיאמר להם - היו עלי דיינים", ואז הודאתו - הודאה. (132) על טענת בעל דינו, שאינו חייב לו כלום. (133) והעידו לטובת הנתבע. (134) אינו נאמן לומר עוד החזרתי ופרעתי, עד שיפרע בעדים (בבא-מציעא יז, א וברש"י) וכפירוש הר"ף שם שהכפירה היתה בבית-דין. (135) בהל' טוען ונטען פ"ו ה"א, שכל שאמר תחילה בפני בית-דין: "לא היה דברים מעולם", ואח"כ הביא הטוען עדים שהלווהו בפניהם, אינו נאמן שוב לטעון: לויתי ופרעתי, אלא הוחזק כפרן ומשלם. (136) שכבר נתבאר לעיל ה"ח, שבדיני הודאות והלואות, ההדיוטות פועלים בשליחות בית-דין מומחה שבא".

פרק ששי

(1) דין שדן דיני ממונות וטעה בדבר משנה, או בשיקול הדעת. פשרה או קניין בטעות. המתעצם בדין לומר: לבית דין הגדול נלך, למרות שקיים במקומו בית דין עירוני.

11 א. כל דין שדן דיני ממונות וטעה: אם טעה
12 בדברים הגלויים והידועים, כגון דיני המפרשין
13 במשנה או בגמרא³ - חזר⁴ הדין, ומחזירין הדבר

(2) בין שהוא מומחה, או שהם שלשה הדיוטות ואפילו לא קיבלום עליהם בעלי הדין, או יחיד הדיוט וקיבלוהו בעלי הדין עליהם (ראה לעיל פ"ה ה"ח, ולקמן פ"ז ה"ב). (3) ובדפוס רומי: בתלמוד. (4) נסתר ומתבטל. (5) סנהדרין לג, א. והוא-הדין אם טעה בדבר המפורש בפסוקים שאחרי תקופת התלמוד, וזהו שכתב רבינו: כגון (כסף-משנה). וכתב הרא"ש שם אות ו, כל מי שטעה בפסקי הגאונים או החכמים שאחריהם, וכששמע דבריהם ישרו בעיניו והודה שטעה, הרי זה כטועה בדבר משנה, אבל אם לא ישרו בעיניו ומביא ראיות לדבריו, המקובלות לאנשי דורו, "יפתח בדורו כשמואל בדורו", ויכול לסתור דבריהם כי כל הדברים שאינם מבוארים בש"ס, אדם יכול לסתור ולבנות, אפילו לחלוק על דברי הגאונים. (6) איש תקיף ובעל זרוע. (7) לאחר שהורה שהוא טמא, לא דקדקו עוד בטהרתו והניחוהו להטמא שנית בשרץ (סמ"ע לחו"מ כה, ס"ק ג). (8) שהשואל האכילה לכלבים כדין כל טריפה (ראה שמות כב, ל), אבל האכילה הדין בידי חייב לשלם, שהרי זה מזיק ממש (כסף-משנה). וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין לג, א דיבור-המתחיל: השתא נמי. ולדעת ה'טור' חו"מ סימן כה בהבנת דברי רבינו, אפילו האכילה הדין בידי פטור, שאינו אלא גורם להזיק, כיון שכונתו היתה להורות הלכה למעשה ולא להזיק (סמ"ע שם). (9) כגון שטיהר פירות חבירו ועירבם עם שאר הפירות הטהורים של הנשאל, ונמצא שטעה והרי הכל טמא (סנהדרין לג, ב). (10) וגורם להזיק חייב, כמבואר בהל' חובל ומזיק פ"ז, ה"ז. (11) וכך אמרו שם לג, א: "מעשה בפרה שניטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים, ובא מעשה לפני חכמים והתירוה... אמר לו רבי עקיבא: פטור אתה". ואמרו שם, שהואיל וטעה בדבר משנה, פטור רבי טרפון, אפילו אם לא היה מומחה לרבים. וראה לקמן ה"ג-ד.

ב. טעה בשקול הדעת¹², כגון דבר שהוא מחלקת
תנאים או אמוזאים¹³, ולא נפסקה הלכה פאחד מהן
בפרוש, ועשה פאחד מהן, ולא ידע שפכר פשט
המעשה¹⁴ בכל העולם פדברי האחר: אם היה זה
הדין ממחה¹⁵ ונטל רשות מראש גלות¹⁶, או שלא
היה נוטל רשות אבל קבלו אותו בעלי דינין
עליה¹⁷, הואיל והוא ממחה¹⁸ - חזר הדין¹⁹, ואם
אי אפשר להחזיר²⁰ - פטור מלשלם²¹. אחד הנוטל
רשות מראש גלות²² או הנוטל רשות מבית דין של
ארץ ישראל בארץ ישראל, אבל לא בחוצה לארץ,
כמו שבארנו²³.

(12) עיין בדבר לשם הכרעה לכאן או לכאן. (13) חכמי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשיקול הדעת, והרי זה קרוב למזיד (ביאור הגר"א, וכן בלחם-משנה).

ד. אָבֵל מִי שְׁאִינוּ מִמָּחָה וְלֹא קָבְלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינָיו, אָף עַל פִּי שְׁטָטְל רְשׁוּת³⁰ - הָרִי זֶה בְּכָלֵל בַּעֲלֵי זְרוּעַ, וְאִינוּ בְּכָלֵל הַדִּינִין³¹. לְפִיכָךְ אֵין דִּינוּ דִּין, בֵּין טָעָה בֵּין לֹא טָעָה; וְכָל אֶחָד מִבַּעֲלֵי דִינָיו, אִם רָצָה, חוֹזֵר וְדִן בְּפָנֵי בֵית דִּין³². וְאִם טָעָה, וְנָשָׂא וְנָתַן בִּיד - חֵבֶב לְשִׁלֵּם מִבֵּיתוֹ³³, וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ מִבַּעֲלֵי דִין זֶה שְׁנָתָן לוֹ שְׁלֹא בְּהִלָּכָה. וְאִם אֵין לוֹ לְהַחְזִיר³⁴, אוֹ שְׁטָמָא³⁵, אוֹ שְׁהָאֵכִיל דְּכָר הַמָּתֵר לְכָלֵבִים - וְשִׁלֵּם, פָּדִין כָּל גּוֹרֵם לְהִזִּיק; שְׁנָה מִתַּפְנוֹן לְהִזִּיק הוּא³⁶.

30) שעבר ראש הגולה, או שטעו בית-דין שבא"י ונתנו לו רשות. 31) שאין הרשות מועילה עד שיהא ראוי, כמבואר לעיל פ"ד הט"ז. 32) אחר, ובכל זאת אם קיבלוהו בעל-דין מה שעשה עשוי, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב. 33) שהרי מתכוון להזיק הוא. 34) כאן מדובר, כשלא נשא ונתן ביד, אז אומר הדיין לבעל-דין: לך והתדיין עם בעל דינך, והוצא ממנו הכסף שנתת לו על-פי פסק דיני שהיה בטעות, ובכל זאת אחרי שפנה לבעל-דין שכנגדו ואין לו להחזיר - אזי מחוייב הדיין עצמו לשלם (רי"ף בסנהדרין פ"ד). 35) כשבא לשאול לפניו על דבר ספק טומאה הנוגד לו בטהרותיו, אמר לו הדיין: טמאים הם, ונטל שרץ והשליך עליהם לוודא את טומאתם, והם היו טהורים בתחילה (רש"י לסנהדרין לג, ב). 36) שאם אינו מומחה, אל יהא לו עסק בהוראה ואל יטעה את בית-הדין להעניק לו רשות שלא כדין.

ה. דִּין שְׁטָעָה וְחֵיב שְׁבוּעָה לְמִי שְׁאִינוּ חֵיב בָּהּ, וְעָשָׂה זֶה³⁷ פְּשָׁרָה³⁸ עִם בַּעַל דִּינוֹ פְּדִי שְׁלֹא יִשְׁבַּע³⁹, וְאַחֵר כֵּךְ יָדַע שְׁאִינוּ בֵּן שְׁבוּעָה⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁקָנוּ מִיָּדוֹ⁴¹ עַל הַפְּשָׁרָה - אֵינָה כְּלוּם⁴²; שְׁלֹא קָבַל עָלָיו לִתֵּן לוֹ אוֹ לְמַחֵל לוֹ⁴³ אֶלָּא פְּדִי שְׁיַפְטֵר מִשְׁבוּעָה שְׁחִיבּוֹ בָּהּ הַטָּעָה, וְכָל קִנְיָן בְּטָעוֹת - חוֹזֵר⁴⁴. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהּ⁴⁵.

37) הנתבע שנתחייב להשבע. 38) הסכם. פשרה - מלשון פושרים, אינו קר ואינו חם, כך שני הצדדים מוותרים זה לזה. 39) התחייב לתת לו סכום מה. 40) שהדיין טעה, נמצא הנתבע פטור משבועה, ואינו חייב לתת לתובע כלום. 41) שהקנו לתובע בקבלת קנין מידי הנתבע, שהתחייב לתובע כסף כדי להפטר מהשבועה. 42) ואינו צריך לתת לו כלום. 43) במקרה והוא התובע, ועליו להשבע שבעל דינו חייב לו. 44) ובטל (גיטין יד, א). וכן אמרו (בבא-מציעא סו, א) מחילה בטעות - אינה מחילה. ומקור דברי רבינו מתשובת הרי"ף הובאה ב'נמוקי יוסף' להתחלת מס' סנהדרין "מי שחייבוהו בית-דין שבועה חמורה ועשו ביניהם פשרה ואח"כ ראו שלא היה עליו אלא חרם סתם (יהיה בחרם מי שכופר לחבירו) - יכול הוא לחזור, שיש לו לומר אילו היה יודע שאין עליי שבועה לא היה עושה

התלמוד שלאחר תקופת התנאים. 14) נתקבל המנהג. 15) בקי בדיני התורה. 16) שמועילה לדון בכל העולם, אפילו לא רצו בעלי הדין (לעיל פ"ד, ה"ד). 17) ודן לפי הסכמתם, וגם זה מועיל, כמבואר בסנהדרין ה' עמוד א, ולקמן פ"ז ה"ב. 18) יש טעם לנטילת רשות מראש הגולה, אבל אילו לא היה מומחה - אע"פ שנטל רשות אינו בכלל דיין, ודינו מפורש לקמן ה"ד. 19) ודנים בו כהלכה, כדי שלא יפסיד בעל-דין הזכאי. 20) כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים. 21) הואיל ונטל רשות מראש הגולה, יש כח ביד בית-דין להפקיר ממון שלא כדין (רש"י לסנהדרין ה, א). וכן אם קיבלוהו בעלי הדין עליהם בין לדין בין לטעות, כמבואר בגמרא שם וברש"י דיבור המתחיל: אי קבלוך. ואפילו נשא ונתן ביד, מידי בעל-דין זה לחבירו, הרי זה פטור, שהרי רבי טרפון פטרו רבי עקיבא לשלם (ראה לעיל אות י) מפני שהוא מומחה וקיבלוהו בעלי הדין, שהם באו אליו לשאול שאלת איסור והיתר, ולא כפאם שיבואו לשאול לפניו (כסף-משנה). 22) שרשותו מועילה לדון בכל העולם. 23) לעיל פ"ד ה"ד. רבינו נמשך בזה אחרי פסקי הרי"ף בסנהדרין פ"ד. והרא"ש שם אות ה חולק בזה. ולדבריו, כל שטעה בשיקול הדעת, אין הדין חוזר, כיון שפסק כאחד התנאים, אין בכח הדיין לבטל פסק דינו, הואיל ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפירוש (ראה סמ"ע ח"מ כח, ס"ק כג).

ג. הִיָּה הַטָּעָה מִמָּחָה וְלֹא נָטַל רְשׁוּת וְלֹא קָבְלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינָיו עָלֵיהֶן, אוֹ שְׁלֹא הָיָה מִמָּחָה אָבֵל קָבְלוּ אוֹתוֹ בַּעֲלֵי דִינָיו עָלֵיהֶן לְדוֹן לָהֶן פְּדִין²⁴, וְטָעָה בְּשִׁקוֹל הַדַּעַת: אִם נָשָׂא וְנָתַן בִּיד²⁵ - מֵה שְׁעָשָׂה עָשׂוּי²⁶, וְיִשְׁלֵם מִבֵּיתוֹ²⁷; אִם לֹא נָשָׂא וְנָתַן בִּיד - יַחְזֹר הַדִּין²⁸, וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְזִיר - יִשְׁלֵם מִבֵּיתוֹ²⁹.

24) כדין תורה, וכיון שטעה - אין זה דין תורה (ראה רש"י לסנהדרין ו, א ד"ה: דין תורה). 25) שגבה מזה ונתן לזה. 26) ואין הדין חוזר, כיון שלא נפסקה הלכה כאחד מהם, יכול בעל הדין לומר: לא אחזיר את שלי, כי בדין נטלתי מה שנטלתי, בניגוד לטעה בדבר המפורש במשנה, שאין דינו דין כלל וחוזר (רש"י שם). 27) שהרי פשט המעשה כדברי האחר (שם). והואיל ולא נטל רשות, אין כוחו יפה להפטר מהתשלומין, ואפילו אם קיבלוהו לדון. הרי התנו שידון אותם כדין, וכיון שטעה לא דן כדין. ובכל זאת אם טעה בדבר משנה - פטור מלשלם (לעיל ה"א) מפני שזה קרוב לאונס הוא (ביאור הגר"א ח"מ סימן כח, ס"ק טז), כי לא היה לו להעלות על דעתו שיטעה בדבר מפורש כזה, ובוודאי לא נתכוון להזיק אלא מזלו הרע של הבעל-דין גרם שיפסיד. לא כן כשטעה בשיקול הדעת ואינו מומחה, היה לו להעלות בדעתו שמא יטעה, והרי זה דומה למתכוון להזיק וחייב (לחם-משנה). 28) כל עוד שלא נטל הבעל-דין, ודאי ראוי להחזיר הדין ולהורות כראוי. 29) כדעת הגאון, הובאו דבריו ברי"ף לסנהדרין פ"ד, שהלכה כרבי מאיר המחייב את כל הגורם להזיק, וזה גרם להזיק, שלא היה לו לדון כשאינו מומחה, או לא נטל רשות, שמא יטעה

פסרה, והרי זה קנין בטעות". (45) השווה הל' מכירה פט"ו ה"ב.

ריקנית - אין מחייבין את הנטען לצאת פלל, אלא נשבע במקומו ונפטר.⁵⁹

58) הוכחה. (59) שאם לא כן, כל הרמאים יתבעו את העשירים לעלות לדון בבית-דין הגדול, וכדי שלא לטרוח יתפשו עמהם, ונמצאו גדולים זה את זה (רדב"ז).

ט. וכן הדין בזמן הזה, שאין שם בית דין גדול⁶⁰, אבל יש מקומות שיש בהן חכמים גדולים ממחין לרבים⁶¹, ומקומות שיש בהן פלמידים שאינן פמותן, אם אמר הפלוה: גלף למקום פלוני שבארץ פלונית פלוני ופלוני הגדול⁶² ונדון לפניו בדין זה - שפופין את הלנה והולף עמו⁶³. וכן היו מעשים בכל יום בספרד⁶⁴.

60) בירושלים. (61) ידועים לרבים במומחיותם ובבקיאותם. (62) בכת"י התימנים: "למקום פלוני שבארצו לפני פלוני הגדול", וכן ב'נמוקי יוסף' לסנהדרין סוף פ"ג. (63) שהרי אמרו (סנהדרין לב, ב): "צדק צדק תרדוף - הלך אחר בית-דין יפה, אחר רבי אליעזר ללוד... אחר רבי מתיא בן חרש לרומי", הרי שאפילו ברומי נקרא בית-דין הגדול, כל שאין למעלה ממנו (כסף-משנה). (64) ובש"ע חו"מ סימן יד, סעיף א: "התובע צריך לילך אחר הנתבע אם הוא בעיר אחרת, אע"פ שבעיר התובע, הבית-דין גדול יותר". וכן אמרו שם: "עשיר מוחזק ואלם בעירו, מוציאים אותו לדון בעיר אחרת, אע"פ שהבית-דין שבעירו יותר גדול".

יום חמישי ט' סיון ה'תשפ"א

פרק שביעי

1) דיינים בוררים, שכל אחד מבעלי הדין בחר באחד, ושניהם בוררים להם דיין שלישי לדון בשלושה. הסכמת הצדדים לקבלת קרוב או פסול לדון או להעיד. הבאת עדים או ראיות לסתור הדין לאחר שנגמר.

א. אחד מבעלי דינין שאמר: איש פלוני ידון לי, ואמר בעל דינו²: פלוני ידון לי - הרי אלו שני הדינים, שברר זה אחד וזה אחד, הם בוררים להן דיין שלישי, ושלשתן דינין לשניהן; שמתוך כך יצא הדין לאמת⁵. אפילו היה האחד שברר בעלי הדין חכם גדול וסמוך⁷, אינו יכול לכף את בעל דינו שידון אצל זה, אלא גם הוא בורר מי שירצה⁸.

2) הצד שכנגד. (3) בכתב יד התימנים תיבה זו איננה וכן בשולחן ערוך חושן משפט סימן יג, א. (4) אבל אין צורך שבעלי הדין יסכימו על השלישי כי אינה קובעת כאן אלא דעת הדיינים שיבררו להם אדם הגון לישב עימם (סנהדרין כג, א). (5) שם, שבעלי הדין יצייתו להם, שסובר החייב הרי אני בעצמי ביררתי האחד ואילו היה יכול להפך בזכותי היה מהפך (רש"י), ובירושלמי שם פרק ג, הלכה א אמרו: "מתוך שביררו מדרך זכותו". וכתב הרא"ש שם אות ב: יש טועים וחושבים, שהדיין יש לו להפך בזכות שולחו ועומד במקומו לחפות דברים אשר לא כדון, ונהגו כמה אנשים

1 ו. שנים שנתעצמו⁴⁶ בדין, אחד אומר: נדון פאן, ואחד אומר: נעלה לבית דין הגדול⁴⁷, שמא יטעו אלו הדיינים ויציאו ממנו שלא בדין - כופין אותו⁴⁸ ודן בעירו⁴⁹. ואם אומר: כתבו ותנו לי מאי זה טעם ונתוני, שמא טעיתם - כותבים ונותנין לו, ואחר כך מוציאים ממנו⁵⁰. ואם הערף⁵¹ לשאל דבר מבית דין הגדול שבירושלים - כותבים ושולחין ושואלין, ודנין להם בעירם פפי מה שיבא בכתב בית דין הגדול⁵².

(46) התעקשו, נעשו קשים זה לזה. (47) שבירושלים. (48) את הטוען לידון בבית-דין הגדול. (49) סנהדרין לא, ב. (50) שם. ואפילו נתרצו שניהם בתחילה לדון כאן, כל שהחייב תובע אחר לכתוב לו פס"ד מנומק - נותנים לו, כי אין לך התעצמות יותר גדולה מזה שאינו רוצה לפרוע עד שיתנו לו פס"ד מנומק (רדב"ז). וראה ב'תוספות' שם ד"ה: ואם אמר. (51) בית-הדין שבעירו. (52) לא שבית-הדין הגדול פוסק הדין, שהרי צריך שיהיו בעלי הדין עומדים לפני הדיינים, אלא בית-דין הגדול מודיע דעתו, ובית-דין שבעירו דן את הדין, ראה חו"מ סימן יג, סעיף ו. ומשמיענו רבינו, שאע"פ שבית-הדין שבעיר אינו יודע איך לדון דין זה, בכל זאת כופים אותו לידון לפניו, והוא יפנה לקבל חוות-דעת בית-דין הגדול (סמ"ע לחו"מ סי' יד, ס"ק ד), ושני בעלי הדין יפרעו שכר השליח (חו"מ יד, סעיף א).

10 ז. במה דברים אמורים? בשאר הדיינים שזה טוען וזה טוען⁵³, או בשאמר המלוה: נדון פאן, והלנה אומר: גלף לבית דין הגדול; אבל אם אמר המלוה: גלף לבית דין הגדול - כופין את הלנה ועולה עמו, שנאמר: עבד לזה לאיש מלנה⁵⁴. וכן אם טען זה שהדיקו⁵⁶ או גזלו, ורצה הטוען לעלות - כופין בית דין שבעירו את הנטען לעלות עמו⁵⁷. וכן כל פיוצא בזה.

53) כגון שחולקים על איזה דבר - של מי הוא, ואין אחד מהם מוחזק בו, נמצא שאין כאן תובע ונתבע אלא שניהם תובעים (ט"ז שם ס"ק א). (54) בכת"י התימנים: ועבר, כלשון הכתוב שם. (55) סנהדרין שם. (56) הניזק התובע, או הנגזל התובע. (57) כי כל שהתובע מתרעם על חבירו שהזיקו, הרי הנתבע כעבד לו עד שישלם הזיקו או יכיר שלא הזיקו (כסף-משנה), וכן נראה מדברי הסוגיא בסנהדרין שם בעובדה של עוקבן הבבלי וירמיה אחיו, שהכריחו את הנתבע לעלות לבית-הדין הגדול, ולא היה לווא אלא מזיק (ביאור הגר"א לחו"מ סי' יד ס"ק ח). וראה ב'תוספות' כתובות טז, ב ד"ה כותבים שובר, שלא דוקא "לווה".

18 ח. במה דברים אמורים? פשיהיו שם עדים או ראיה⁵⁸ לנגזל או לנזק או למלוה; אבל טענה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 לוי: ²¹הַשֹּׁבֵעַ לִי בַחַיִּי רֹאשֶׁךָ ²²וְהַפֹּטֵר, אוּ הַשֹּׁבֵעַ לִי
14 בַחַיִּי רֹאשֶׁךָ וְאַתָּן לָךְ כָּל מָה שֶׁתִּטָּעַן ²³: אִם קָנִי
15 מִיָּדוֹ - אֵינִי יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ ²⁴; וְאִם לֹא קָנִי מִיָּדוֹ -
16 יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין ²⁵. נִגְמַר הַדִּין וְנִשְׁבַּע
17 כִּמֹּו שְׁאֵמַר לוֹ - אֵינִי יָכוֹל לַחְזֹר, וְחַיֵּב לְשַׁלֵּם.

(20) שבועה חמורה, שאוחז ספר תורה בזרועו ואומר: הריני נשבע בה' אלוני ישראל (הלכות שבועות פרק י"א, הלכה ח"ט). (21) התובע לנתבע. (22) שזוהי שבועה קלה, שאינו מזכיר בה שם שמים. (23) שאמר הנתבע לתובע שנתחייב שבועה, כגון הפוגם שטור, שטוען הלווה קבלת כתר את כל הסכום והמלווה טוען שלא קיבל אלא מקצתו (ראה הלכות מלווה פרק י"ד, הלכה א), ועל המלווה להישבע, כמבואר בשבועות מה, א. (24) סנהדרין כד, א ועמוד ב. (25) השבועה היא-היא הגמר דין כמו שאמרו (בבא בתרא קכח, א) "רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו". הרי שאם עדיין לא נשבע, יכול הוא לחזור בו. וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: הכי גרסינן ונשבע.

18 ד. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעַת הַסֵּת ²⁶וְהַפֶּכֶה ²⁷,
19 אִם קָנִי מִיָּדוֹ אוּ אִם נִשְׁבַּע זֶה שֶׁנִּתְחַיֵּב עָלָיו - אֵינִי
20 יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ ²⁸.

(26) שהיא מתקנת חכמי התלמוד, ונקראת היסת, שהשיאוהו החכמים להישבע שמא יודה, כגון כופר הכל, שמן התורה פטור הוא מלהישבע וחכמים חייבוהו להישבע (שבועות מ, ב) וראה בבבאורנו להלכות אישות פרק י"ב. (27) על התובע, שיישבע ויטול. "ואין לך שבועה שתיהפך אלא שבועת היסת בלבד" (הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ו). (28) בבא בתרא קכז, ב "האומר לחברו עבדי גבת והוא אומר לא גבת... אתה מכרתו לי... רצונך הישבע וטול ונשבע אינו יכול לחזור בו" והרי אין נשבעים על עבדים מן התורה, וכל השבועה שם אינה אלא שבועת היסת, הרי שגם בה אינו יכול לחזור (לחם משנה).

21 ה. וְהוּא הַדִּין בְּמִי שֶׁלֹּא הָיָה חַיֵּב שְׁבוּעָה, וְאָמַר
22 אֶשְׁבַּע לָךְ שְׁבוּעָה ²⁹: אִם קָנִי מִיָּדוֹ - אֵינִי יָכוֹל לַחְזֹר
23 בּוֹ; וְאִם לֹא קָנִי מִיָּדוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁקָּבַל בְּבֵית דִּין ³⁰
24 - חֲזֹר עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין וְיִשְׁבַּע ³¹.

(29) בכתב יד התימנים: שבועה חמורה. (30) שהתחייב. (31) כלומר, קבלתו כשלעצמה אינה נחשבת "גמר דין" אלא השבועה עצמה היא גמר דינו (סמ"ע לחושן משפט כב, סעיף קטן כב).

25 ו. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּבֵית דִּין, וְהֵבִיא עֲדִים אוּ רֵאיוֹהֶם ³²
26 לְזִכְרוֹתוֹ - סוֹתֵר אֶת הַדִּין, וְחֲזֹר הַדִּין ³³. אָף עַל פִּי
27 שֶׁכָּבַר נִגְמַר הַדִּין, כָּל זֶמַן שֶׁהוּא מְבִיא רֵאיוֹהֶם ³⁴ -
28 סוֹתֵר ³⁵. אָמְרוּ לוֹ הַדִּינִים: כָּל רֵאיוֹת שֶׁיֵּשׁ לָךְ, הֵבֵא
29 מִפָּאָן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם! אָף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא רֵאיוֹהֶם
30 לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם - סוֹתֵר אֶת הַדִּין. מָה יַעֲשֶׂה אִם
31 לֹא מִצָּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וּמִצָּא לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים ³⁶?

(32) הוכחה שבכתב. (33) בית דינו סותר לו דינו שפסקו

לברור להם בעל תחבולות, וזוהי טעות, כי הדיין עצמו חלילה לו למצוא סברה לזכותו אם לא שייראה לו דין גמור, ולא אמרו: "מרדף זכותו" אלא לומר, שהדיין המבורר מבין דבר לאשורו, ואם יש לו צד זכות נושא ונותן עם חבריו, וכן הדיין המבורר השני, נמצא, שלא נעלמה ונסתרה שום זכות משניהם, והשלישי שומע נימוקי שניהם ומכריע ביניהם ועל ידי כן יוצא הדין לאמיתו. (6) בכתב יד תימן: שבירר בעל הדין. וכן בחושן משפט שם. (7) ראה לעיל פרק ד, הלכה א. (8) סנהדרין שם, כדברי רב פפא: כגון בתי דין של רב הונא ורב חסדא. שלא היה רב חסדא גדול כרב הונא, ובכל זאת יכול הצד השני לבחור בו (רדב"ז). וכל זה כששני הדיינים גרים בעיר אחת, אבל כשהשני גר בעיר אחרת אינו כופה את בעל דינו לילך עימו לעיר אחרת, כמבואר לעיל פרק ו, הלכה ו (כסף משנה). וראה בתוספות שם דיבור המתחיל: כגון, ואם הצד השני רוצה לברור לו דין שאינו תלמיד חכם אינו רשאי, משום כבודו של חכם, שאין זה ראוי לישב עימו בדין, אלא כופים אותו לברור לו תלמיד חכם, או ידון לפני החכם שבירר חבריו (רדב"ז וכן בחושן משפט שם).

1 ב. מִי שֶׁקָּבַל עָלָיו קְרוֹב אוּ פְסוּל ⁹, בֵּין לְהִיטוֹ דִּין
2 בֵּין לְהִיטוֹ עַד עָלָיו, אֶפְלוּ קָבַל אֶחָד מִן הַפְּסוּלִים
3 בַּעֲבֻרָה ¹⁰כְּשֶׁנִּי עֲדִים כְּשֶׁרִים לְהַעֲדֵי עָלָיו ¹¹ אוּ
4 כְּשֶׁלֶשָׁה בֵּית דִּין מִמְּחִין לְדוֹן לוֹ, בֵּין שֶׁקָּבַל עַל
5 עַצְמוֹ לְאַבֵּד זְכוּתוֹ וְלִמְחֹל מָה שֶׁהָיָה טוֹעֵן ¹² עַל
6 פִּיהֶן, בֵּין שֶׁקָּבַל ¹³שִׁיתָן כָּל מָה שֶׁיִּטָּעַן עָלָיו חֲבֵרוֹ
7 בַּעֲדוֹת זֶה הַפְּסוּל אוּ בְּדִינוֹ ¹⁴: אִם קָנִי מִיָּדוֹ ¹⁵ עַל זֶה
8 - אֵינִי יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ ¹⁶; וְאִם לֹא קָנִי מִיָּדוֹ - יָכוֹל
9 לַחְזֹר בּוֹ עַד שֶׁיִּגְמַר הַדִּין. נִגְמַר הַדִּין ¹⁷, וְהוֹצִיא
10 הַמָּמוֹן בְּדִין זֶה הַפְּסוּל ¹⁸ אוּ בַּעֲדוֹתוֹ - אֵינִי יָכוֹל
11 לַחְזֹר ¹⁹.

(9) לדון או להעיד, כגון מלווה בריבית ומשחק בקוביא. (10) שפסולים להעיד, ראה הלכות עדות פרק י, הלכה א-ג. (11) שהסכים מראש שיהיה זה נאמן עלי לחייב אותו כשני עדים כשרים (סנהדרין כג, א). (12) כלפי חבריו הנתבע. (13) הנתבע. (14) ובכתב יד תימן: "בעדות זה הפסול או בדיניו". (15) שקבלו ממנו בקבלת קניין סודר שהוא מתחייב לקיים כנ"ל, ראה לעיל פרק ו, הלכה ה ובבבאורנו שם. (16) ואפילו לפני גמר דין (סנהדרין כד, ב) "אין לאחר קניין כלום". (17) שאמר בית הדין: צא תן לו. (18) לדון. (19) שם. וכדעת רבא. ואין זה תלוי ב"הוצאת הממון" אלא בגמר הדין, ולא נתכוון רבינו לומר, אלא שאפילו הספיק להוציא הממון לפני גמר הדין עדיין יכול החייב לחזור בו (רדב"ז). ולדעת הכסף משנה כוונת רבינו לומר: כל שנגמר הדין הרי זה כאילו הוציא הממון כבר. והשווה הלכות מלווה ולווה פרק ט"ו, הלכה ג-ד. וראוי להעיר, שב"לשונות הרמב"ם" להרדב"ז סימן פב מחליט שיש כאן טעות וצריך להיות: "נגמר הדין להוציא הממון" וכו'.

12 ג. וְכֵן מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לְחֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין ²⁰, וְאָמַר

23 רְאִיּוֹת וְהִבִּיא עֲדִים אַחֵר שִׁפְתָם טַעֲנוּתִי; אָבֵל יוֹרֵשׁ
24 שֶׁהוּא קָטָן כְּשֵׁמֶת מוֹרִישׁוֹ, וּבָאוּ עָלָיו טַעֲנוֹת מִחֶמֶת
25 מוֹרִישׁוֹ⁴⁷ אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל, וְאָמַר: אֵין לִי עֲדִים וְאֵין
26 לִי רְאִיָּה, וְאַחֵר שֶׁיִּצְא מִבֵּית דִּין חָיִב אָמְרוּ לוֹ
27 אַחֲרָיִם: אָנוּ יוֹדְעִים לְאָבִיךָ עֲדוֹת שֶׁתִּסְתֹּר בָּהּ דִּין
28 זֶה, אוֹ אָמַר לוֹ אֶחָד: מוֹרִישְׁךָ הִפְקִיד⁴⁸ רְאִיָּה זוֹ -
29 הֲרִי זֶה מִבִּיא מִיָּד וְסוֹתֵר, שְׁאֵין הַיּוֹרֵשׁ קָטָן יוֹדֵעַ
30 כָּל רְאִיּוֹת מוֹרִישׁוֹ⁴⁹.

(45) שאינו יכול לסתור. (46) מחמת עצמו. (47) נגד הנכסים שירש ממורישו. (48) בכתב יד תימן: הפקיד אצלי ראייה זו. (49) סנהדרין לא, א וכפסק רב נחמן שם. ואף על פי ששם כתוב: "ההוא ינוקא" - היה קטן, סובר רבינו כשנתבע לדין כבר היה גדול בשנים, שאם לא היה גדול לא היה רב נחמן נזקק לדנו כולל, שהרי זה כאילו מקבל עדות שלא בפני בעל דין, ומתוך שהיה קטן כשמת מורישו לפיכך קוראים לו: ינוקא (כסף משנה).

י. מִי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ⁵⁰, שְׁאֵם לֹא יָבֹא בְיוֹם פְּלוֹנִי
וְיִשְׁבַּע⁵¹ - יִהְיֶה חֵבְרוֹ נֶאֱמָן בְּטַעֲנוֹת וְיִטַּל⁵² כָּל מָה
שֶׁשָּׁעָן בְּלֹא שְׂבוּעָה, אוֹ שְׁאֵם לֹא יָבֹא בְיוֹם פְּלוֹנִי
וְיִשְׁבַּע וְיִטַּל - אֶבֶד אֶת זְכוּתוֹ⁵³ וְאֵין לוֹ פְּלוֹם וְיִפְטֹר
חֵבְרוֹ⁵⁴, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא בָּא - נִתְקַיְּמוּ הַתְּנָאִים,
וְאֶבֶד אֶת זְכוּתוֹ⁵⁵. וְאֵם הִבִּיא רְאִיָּה שֶׁהִיא אָנוֹס
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם⁵⁶ - הֲרִי זֶה פְּטוֹר מִקְּנִיָּן זֶה, וְיִשְׁבַּע
כְּשִׁיתְּבַעְנוּ חֵבְרוֹ, כְּשֶׁהִיא מִקְדָּם⁵⁷. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
בְּזֶה⁵⁸.

(50) שהתחייב בקבלת "קניין סודר" מידו בפני בית דין. (51) להכחיש את טענת התובע ולהיפטר מלשלם. (52) התובע. (53) כאן מדובר כשקנו מהתובע. (54) הנתבע. (55) זה מוסב על שניהם גם על התובע וגם על תנאי הנתבע (סמ"ע לחושן משפט כא, סעיף קטן ב). ומקור ההלכה בנדרים כז, א. ושם עמוד ב' התנו שיהא הקניין נעשה בבית דין חשוב, כי בלא זה אין זו אלא "אסמכתא" שסמך על דעתו וסבר שיכול לבוא ליום פלוני וכל "אסמכתא" אינה קונה "שהרי לא גמר בליבו להקנותו", כמבואר בהלכות מכירה פרק י"א, הלכה ב, ואמנם שם הלכה י"ג מדגיש רבינו: "אסמכתא שקנו מידו עליה בבית דין חשוב הרי זה קנה". וכנראה שרבינו סמך כאן על דבריו בהלכות מכירה (על פי לחם משנה). (56) ולפיכך לא בא. (57) לפני הקניין, שהנתבע נפטר בשבועה (נדרים כז, א) "אנוס הוא, ואנוס רחמנא פטרו". ולדעת הסמ"ג מצוות עשה צז, הרי זו הוראת הגאונים. ומקורה בירושלמי קידושין פרק ג, הלכה ב: הַמְתַּנָּה אִם לֹא אַעֲשֶׂה כֵךְ בְּיוֹם פְּלוֹנִי יִהְיֶה כֵךְ וַאֲרֵעַ לוֹ אוֹנוֹס - "רבי יוחנן אמר אנוס כמאן דלא עבד". וראה בש"ך שם סעיף קטן ג. (58) השווה הלכות מכירה פרק י"א, הלכה י"ד.

פרק שמיני

(1) שאין מטים בדיני נפשות לחובה, עד שיהיו המחייבים יתר על המזכים בשניים. בית דין של שלושה שנחלקו, שניים

ומחייבים את שכנגדו (סנהדרין לא, א וברש"י). (34) שטר זכותו. (35) ירושלמי שם הלכה י"ב: אפילו לאחר גזר דין. ובשולחן ערוך חושן משפט סימן כ, סעיף א: "ואפילו אם פרע כבר". (36) סנהדרין שם, וכתבן שמעון בן גמליאל.

1 ז. אָבֵל אִם סָתָם³⁷ אֶת טַעֲנוּתִי - אֵינוֹ סוֹתֵר. כִּיצַד?
2 אָמְרוּ לוֹ: יֵשׁ לָךְ עֲדִים? אָמַר: אֵין לִי עֲדִים. יֵשׁ לָךְ
3 רְאִיָּה? אָמַר: אֵין לִי רְאִיָּה. וְדָנוּ אוֹתוֹ וְחִיבוּהוּ. כִּינֵן
4 שְׂרָאָה שְׁנַתְּחִיב, אָמַר: קָרְבוֹ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי
5 וְהַעֲדוּנִי! אוֹ שֶׁהוֹצִיא רְאִיָּה מִתּוֹךְ אֲפֻדָּתוֹ³⁸ - אֵין
6 זֶה פְּלוֹם, וְאֵין מְשֻׁגָּחִין עַל עֲדִיו וְעַל רְאִיתוֹ³⁹.

(37) סגר. (38) חגורתו, מלאה תפירות כעין כיסים. (39) כי חוששים שמא שחרם להעיד שקר וזייף שטרותיו. והוא הדין אם אמרו לו: הבא עדים, ואמר אין לי ולאחר זמן הביא, אין זה כלום, כדעת החכמים שם, אלא שרבינו משמיענו, שאפילו אם אמר "קרבו פלוני ופלוני" דווקא אם הצהיר תחילה: אין לי עדים - אינו סותר, אבל אם שתק עד שנתחייב בדין ואחרי כן אמר: קרבו פלוני ופלוני והעידוני, והעידו, סותר הדין (לחם משנה). וכן מבואר להלכה בחושן משפט כ סעיף א וראו להעיר שבסמ"ע לחושן משפט שם סעיף קטן ב מחליט, שיש בדברי רבינו כאן חיסרון הניכר, וכך הוא הנוסח הנכון: "יש לך ראייה, אמר אין לי ראייה, אף על פי שמצא אחרי כן אינו כלום. ואין צריך לומר אם אמרו... אמר אין לי ראייה ודנו אותו וחיבוהו". והמדפיס השמיט מן תיבת "ראייה" הראשונה עד תיבת "ראייה" השנייה. וכן הוא לשון השולחן ערוך, שכידוע הוא נמשך אחרי לשון רבינו.

7 ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהִיָּתָה הָרְאִיָּה⁴⁰ אֲצִלּוֹ
8 וְהַעֲדִים עִמּוֹ בְּמִדְיָנָה; אָבֵל אִם אָמַר: אֵין לִי עֲדִים
9 וְאֵין לִי רְאִיָּה, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן בָּאוּ לוֹ עֲדִים מִמִּדְיָנָה
10 הֵיכֵם, אוֹ שֶׁהִיָּתָה הַחֶמֶת⁴² שֶׁל אָבִיו שֵׁשׁ שָׁם
11 הַשְּׁטָרוֹת מִפְּקֻדָּת בִּיד אַחֲרִים, וּבָא זֶה שֶׁהִפְקִדוֹן
12 אֲצִלּוֹ וְהוֹצִיא לוֹ רְאִיתוֹ - הֲרִי זֶה מִבִּיא וְסוֹתֵר⁴³.
13 וּמִפְּנֵי מָה סוֹתֵר? מִפְּנֵי שִׁיכּוֹל לְטַעַן וְלֹמַר: זֶה
14 שְׁאֲמַרְתִּי אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רְאִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ
15 מְצוּיִין אֲצִלִּי. וְכָל זֶמֶן שִׁיכּוֹל לְטַעַן וְלֹמַר: זֶה
16 שְׁאֲמַרְתִּי אֵין לִי עֲדִים וְאֵין לִי רְאִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ
17 מְצוּיִין אֲצִלִּי, אוֹ מִפְּנֵי כֵךְ וְכֵן אֲמַרְתִּי אֵין לִי עֲדִים
18 וְאֵין לִי רְאִיָּה, וְהָיָה מִמֶּשׁ בְּדַבְּרֵנוּ - הֲרִי זֶה לֹא סָתָם
19 טַעֲנוּתִי, וְסוֹתֵר. לְפִיכָף, אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: אֵין לִי
20 עֲדִים כָּלֵל, לֹא הִנֵּה וְלֹא בְּמִדְיָנָה הֵיכֵם, וְלֹא רְאִיָּה
21 כָּלֵל, לֹא בִידִי וְלֹא בִיד אַחֲרִים - אֵינוֹ יָכוֹל לְסוֹתֵר⁴⁴.

(40) שטר זכותו. (41) ברשותו. (42) שק עור. (43) סנהדרין לא, ב. (44) תוספתא שם פרק ו משנה ו. וכן בירושלמי שם הלכה י"ב: "עד שיכפור בראיותיו" ומפרש ה'פני משה' שאמר: אין לי ראייה כלל לא בידי ולא ביד אחרים, שוב אינו יכול לסתור.

22 ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴⁵? בְּגִדּוֹל שְׁנַתְּחִיב, וְהִבִּיא

33 מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד²⁴. הגיעו
34 לשבעים ואחד, ואמרו שלשים וחמשה חייב,
35 ושלשים וחמשה זכאי, ואחד אומר אני יודע -
36 נושאים ונותנים עמו עד שיחזיר לדברי הצד האחד,
37 ונמצאו שלשים ושלשה מזכים או מחייבין²⁵. ואם לא
38 חזר לא הוא ולא אחד מהן - הרי הדבר ספק,
39 ומעמידין את הממון בזהקת בעליו²⁶.

(12) הדן דיני ממונות. (13) שנאמר, אחרי רבים להטות (סנהדרין כט, א וברש"י). (14) נמצא זה שאמר: אני יודע, כאילו איננו במושב זה, ונשאר הדיון בשנים. וזה לא יתכן, שהרי צריכים שלשה דיינים (שם, וברש"י). (15) תוספתא שם פ"ו, מ"ד: "עד כמה מוסיפים - אין פחות משנים". (16) שאף זה שאמר תחילה: "אני יודע" יכול לחזור ולדון עמהם. ולא אמרו (סנהדרין יז, א) שאסור לו לחזור ולדון, אלא בדיני נפשות (ראה לקמן פ"ט, ה"ב), אבל בדיני ממונות אפילו המסתפק חוזר ודן, שאינו גרוע מאחד התלמידים, שמלמד בדיני ממונות בין זכות ובין חובה (לקמן פ"א, ה"א). וכן נראה מפירוש רבינו חננאל שם, שכל הסוגיא אינה עוסקת אלא בדיני נפשות (רדב"ז ולחם-משנה). (17) נמצא שאין כאן הטייה לא לזכות ולא לחובה. (18) כמו שאמרו בתוספתא הנ"ל "לעולם מוסיפים הדיינים עד שיגמר הדין". (19) אע"פ שהדין "המסתפק" הוא כמי שאינו, בכל זאת נשאר עדיין בית-דין שלם, וכשמוסיפים דיינים עושים "בית-דין שקול" אפילו לכתחילה, כמבואר בסנהדרין יז, א. (20) זה החמישי מהם. (21) ירושלמי שם פ"ה, ה"ה: "למה מוסיפים דיינים, שאם היו שנים מן הראשונים מזכים ואחד מן האחרונים, ליגמר הדין בשלשה". ומפרש רבינו: "ואחד מן האחרונים" - שגם הוא מזכה, והשני מן האחרונים מחייב, והראשון נשאר בספק - בכל זה הולכים אחר הרוב (הרשב"א בהבנת דברי רבינו, וכן בביאור הגר"א לחו"מ סי' יח, סק"י). ואם שנים אומרים זכאי, ואחד - חייב, ושנים אומרים איננו יודעים, צריכים להוסיף, כיון שאין כאן רוב נגד השנים המסתפקים, כי לדעת רבינו גם "המסתפקים" הרי הם כישנם (רשב"א הנ"ל, וכן בסמ"ע לחו"מ סי' יח סק"ה, ובש"ך שם). (22) כנ"ל אות טז, ולא חזר רבינו כאן אלא להשמיענו את סוף דבריו שמוסיפים עד שבעים ואחד. (23) שתמיד היו מחצה למחצה ואחד מסתפק. (24) שאין דיני ממונות עדיפים מדיני נפשות שאין מוסיפים בהם אלא עד שבעים ואחד, כמבואר בסנהדרין מ, א (ביאור הגר"א שם סק"י). (25) שם, לענין דיני נפשות, וממנו למד רבינו לדיני ממונות (לחם-משנה). (26) שם מב, א "אומר בדיני ממונות נודקן הדין" (הגר"א שם סק"י).

ג. כל מי שאמר אני יודע - אינו צריך לתת טעם לדבריו ולהודיע מאי זה טעם בא לו הספק²⁷, כדרך שפירא המזכה מאי זה טעם מזכה, והמחייב מאי זה טעם מחייב²⁸.

(27) סנהדרין יז, א: זה שאמר אני יודע - כמו שאינו הוא, ואם אמר טעם - אין שומעים לו. כלומר, אינו צריך לנמק

אומרים זכאי או חייב, והשלישי אומר: אני יודע. דיין האומר: אני יודע, אם צריך לנמק את טעמי ספיקו.

א. בית דין שנהלקו, מקצתם אומרים זכאי, ומקצתם אומרים חייב - הולכין אחר הרב². וזו מצות עשה של תורה, שנאמר: אחרי רבים להטות. במה דברים אמורים? בדיני ממונות ובשאר דיני אסור ומותר³ וטמא וטהור וכיוצא בהן⁴; אבל בדיני נפשות⁵, אם נחלקו בזה החוטא אם יהרג או לא יהרג: אם היו הרב מזכים - זכאי, ואם היו הרב מחייבין - אינו נהרג עד שיהיו המחייבין יתר על המזכים שנים⁶. מפי השמועה⁷ למדו, שעל זה הזהירה תורה ואמרה⁸: לא תהיה אחרי רבים לרעת. כלומר: אם הרב נוטים⁹ לרעה להרג - לא תהיה אחריהם, עד שישו הטיה גדולה ויוסיפו המחייבין שנים. שנאמר: לנטת אחרי רבים להטות¹⁰. הטייתך לטובה - על פי אחד, לרעה - על פי שנים. וכל אלו הדברים קבלה הם¹¹.

(2) משנה בסנהדרין כט, א. (3) חולין יא, א. (4) כגון כשר ופסול. (5) שהם בעשרים ושלשה - סנהדרין קטנה, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ב. (6) משנה בסנהדרין ב, א. (7) ששמעו איש מפי איש עד למשה מסיני. (8) בכת"י תימן: שעל זה הזהיר בתורה, ואמר. (9) על-פי אחד בלבד. (10) אם אתה רוצה לנטות לרעה, אינה אלא אחרי הטייה מרובה, שהיא של שנים. (11) שקיבל משה מסיני, ובמשנה שם אמרו: "לא תהיה אחרי רבים לרעות, שומע אני שאהיה עמהם לטובה, אם יכין למה נאמר: אחרי רבים להטות? - לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה, הטייתך לטובה - על-פי אחד, הטייתך לרעה על-פי שנים". והשווה לעיל פ"ה, ה"ג.

ב. בית דין של שלשה¹² שנהלקו: שנים אומרים זכאי, ואחד אומר חייב - הרי זה זכאי. שנים אומרים חייב¹³, ואחד אומר זכאי - הרי זה חייב. אחד אומר זכאי, ואחד אומר חייב, ואחד אומר אני יודע, או שאמרו שנים זכאי או חייב, והשלישי אומר אני יודע¹⁴ - יוסיפו הדיינים שנים¹⁵. נמצאו חמשה נושאים ונותנים בדבר¹⁶. אמרו שלשה מהם זכאי, ושנים אומרים חייב - הרי זה זכאי. אמרו שלשה חייב, ושנים זכאי - הרי זה חייב. אמרו שנים מהם זכאי, ושנים מהם חייב, ואחד אומר אני יודע¹⁷ - מוסיפין שנים¹⁸. אבל אם אמרו ארבעה זכאי או חייב, ואחד אומר אני יודע¹⁹, או שאמרו שלשה זכאי, ואחד חייב, ואמר אחד אני יודע, בין שהיה זה²⁰ שאמר אני יודע הוא שאמר אני יודע בתחלה, בין שאמר אחר - הולכים אחר הרב²¹. היו מחצה למחצה ואחד אומר אני יודע - הרי אלו מוסיפין שנים אחרים²². וכן אם נסתפק הדבר²³ -

את טעמי ספיקו, וראה ברש"י שם ד"ה: ואי אמר (לחם-משנה). (28) ראה לקמן פ"י, ה"א-ד.

פרק תשיעי

(1) סנהדרין שראו כולם לחובה - פטור. סנהדרי קטנה שנחלקו בדיני נפשות, ואחד אומר: איני יודע. סנהדרי גדולה שנחלקו בדיני נפשות, שלושים וחמישה מזכים, ושלושים ושישה מחייבים, איך חותכים את הדין.

1 א. סנהדרין שפתחו כלם בדיני נפשות תחלה,²
2 ואמרו כלן חייב - הרי זה פטור,³ עד שיהיו שם
3 מקצת מזבין שיהפכו בזכותו, וירבו המחזיקין, ואחר
4 כך יהרג.⁴

(2) מיד בהתחלת הדין. (3) סנהדרין יז, א "סנהדרי שראו כולם לחובה - פוטרים אותו". והטעם, כיון שצריך להלין את דינו עד למחר, כדי לחפש אחריו זכות (ראה לקמן פ"א, ה"א), אלה שחייבוהו כולם פה אחד, שוב לא ימצאו לו זכות. וראה בסמוך אות ג. ומעניין פירושו של רבי מאיר הלוי (בן דורו של הרמב"ם) הובא בקהלת יעקב לר"י אלגזי, ערך פטור, שכונת דבריהם: "פוטרים אותו" לומר, פוטרים אותו מיד למיתה, ואין מענים את דינו עד למחר כבשאר הנידונים. וכיוצא בזה שנינו (שבועות לט, א) "אם אמר (זה) שנתחייב שבועה ואיימו עליו על חומר עונש השבועה) איני נשבע - פוטרים אותו מיד", ומפרש רש"י: אין משהים אותו, ועל כרחו ישלם מיד (תורה תמימה, שמות כג, ב). (4) כי בכל מקרה יש צדדים לזכות ע"פ אופנים רחוקים, כגון אולי לא היה שפוי בדעתו, וכדומה, כמו שמקובל היום באומות הנאורות, שמעמידים לכל פושע ורוצח סניגור להשתדל בהצלתו ולהפוך בזכותו, וכיון שבית-דין זה לא נודעה לו שום זכות להצילו, אפילו בדרך הרחוקה ביותר, מוכח שאינו בקי בדינים, או שהחליט המשפט במהירות בלי עיון מספיק (מהר"ץ חיות בהגהותיו לסנהדרין שם).

5 ב. סנהדרי קטנה⁵ שנחלקו בדיני נפשות, שנים
6 עשר אומרים זכאי, ואחד עשר אומרים חייב - הרי
7 זה זכאי.⁶ שנים עשר אומרים חייב, ואחד עשר
8 אומרים זכאי,⁷ או שאמרו אחד עשר זכאי, ואחד
9 עשר חייב, ואחד אומר איני יודע, אפלו עשרים
10 ושנים מזבין או מחזיקין, והאחד אומר איני יודע⁸
11 - יוסיפו שנים.⁹ זה שאמר איני יודע - הרי הוא
12 כמי שאינו, שהרי אינו חוזר ומלמד חובה.¹⁰
13 ונמצאו אחר התוספת עשרים וארבעה חוץ מזה
14 המסתפק. אמרו שנים עשר זכאי, ושנים עשר חייב
15 - הרי זה זכאי.¹¹ אחד עשר אומרים זכאי, ושלושה
16 עשר אומרים חייב, אף על פי שהאחד מן
17 הראשונים¹² אומר איני יודע - הרי זה חייב, שהרי
18 המחזיקין רבו בשנים. אמרו שנים עשר זכאי, ושנים
19 עשר חייב, ואחד אומר איני יודע¹³ - מוסיפין שנים
20 אחרים.¹⁴ וכן מוסיפין והולכין¹⁵ עד שירבו המזבין
21 אחד ויהא זכאי, או ירבו המחזיקין שנים או יותר

ויהא חייב.¹⁶ היו אלו כנגד אלו ואחד אומר איני יודע,¹⁷ או שהיו המחזיקין יותר אחד בלבד¹⁸ - מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד. הגיעו לשבעים ואחד, שלשים וששה אומרים זכאי, ושלושים וחמשה אומרים חייב - הרי זה זכאי. שלשים וששה אומרים חייב, ושלושים וחמשה אומרים זכאי¹⁹ - דנים אלו כנגד אלו, עד שיראה אחד מהן דברי חברו ומזבין אותו²⁰ או מחזיקין אותו.²¹ ואם לא ראה - גדול שבדינים אומר: נודען הדין!²² ופוטרין אותו. שלשים וחמשה אומרים חייב, ושלושים וחמשה אומרים זכאי, ואחד אומר איני יודע - פוטרין אותו.²³ ארבעה ושלושים אומרים זכאי, וששה ושלושים אומרים חייב, ואחד אומר איני יודע - חייב, שהרי רבו המחזיקין שנים.²⁴

(5) שהיא של עשרים ושלושה. (6) שהייתך לטובה מספיקה על-פי אחד (לעיל פ"ח, ה"א). (7) והטייה לרעה אינה אלא על-פי שנים (שם). (8) נמצא זה שאמר: איני יודע, כמי שאינו, ואין דנים דיני נפשות בפחות מכ"ג (סנהדרין מ, א וברש"י). (9) שם, נמצאו כולם עשרים וארבעה, י"א מהם יזכו וי"ג יחייבו, הרי הטייה לרעה על-פי שנים (שם יז, א וברש"י). (10) שם, משום חומר דיני נפשות אין לו לחזור וללמד חובה, אבל ודאי אם ירצה ללמד זכות - רשאי, שהרי אפילו מי שלימד חובה חוזר ומלמד זכות, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכן דעת ה'תוספות' שם, לג, ב ד"ה אחד. ומטעם זה פסק רבינו לעיל פ"ח, ה"ב: העוסק בדיני ממונות, שאפילו הדיין שאמר איני יודע - חוזר ודן (ראה בבאורנו שם אות טו), שהרי בדיני ממונות מה שהוא חובה לזה - הוא זכות לבעל-דין השני (כסף-משנה). (11) שספק נפשות להקל. ואע"פ שאין עושים בתחילה בית-דין שקול (=זוגי) - במוסיפים, עושים אפילו לכתחילה (סנהדרין יז, א). וכן אין כאן צורך בהטייה של אחד, כי זה לא נאמר אלא כשכית-הדין לא היה אלא עשרים ושלושה, וכשאחד מהם אמר איני יודע, נמצא בית-דין זה חסר הוא, ואין גומרים בו דיני נפשות, אבל כאן יש בית-דין שלם, מזכים את הנארג מכח ספק נפשות ולהקל (לחם-משנה). וב'תוספות' י"ט' לסנהדרין פ"ה מ"ה, מגיה בדברי רבינו כאן: אמרו י"ג זכאי וכו', שכל כ"ה הדיינים השתתפו בדין, וי"ג אמרו זכאי, כי זה שאמר תחילה איני יודע, חזר ולימד זכות, באופן שיש כאן הטייה לטובה על-פי אחד. (12) בין שהוא המסתפק הקודם, בין שהוא אחר, והמסתפק חזר ולימד זכות. (13) כאן מדובר, שמתחילה היו י"ב מחייבים וי"א מזכים, והוצרכו להוסיף שנים והרי הם כ"ה, ואחד מן השנים הנוספים אמר: איני יודע. (14) כיון שאחד מן הנוספים אמר "איני יודע", הרי הוא כאינו, ולעולם צריך שיוסיפו שנים, כמו ששנינו בתוספתא סנהדרין פ"י, מ"ד: "שעד עכשיו לא הוסיפו אלא אחד" (לחם-משנה). והטעם שאין מוסיפים אלא שנים, מפני שמעכשיו צריך להוסיף לישא וליתן מחדש, וכשיוסיפו שנים, כל דיין מהקודמים יעמיק במשאו ומתנו, בידעו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מתחילה. מה מותר לתלמיד לענות בדיני נפשות. בית דין שטעה בדיני נפשות ורוצה לסתור את דינו.

- א. אחד מן הדיינים בדיני נפשות שהיה מן המזפין
או מן המחייבין, לא מפני שאמר דבר הנראה לו
בדעתו, אלא נטה אחר דברי חברו - הרי זה עובר
בלא תעשה. ועל זה נאמר: ולא תענה על רב
לנטת². מפי השמועה³ למדו, שלא תאמר בפשע
מנן⁴: די שאהיה פאיש פלוני! אלא אמר מה
שלפני⁵.

- (2) לנטות אחר דעת אחרים. (3) שקיבלו חכמינו איש מפי
איש. (4) מניין הדיעות לאן נוטה הרוב. (5) תוספתא
סנהדרין פרק ג, משנה ד "לנטות אחרי רבים - שלא תאמר
בשעת הדין דיו לעבר שיהא כרבו, אמור מה שבדעתך".
ובירושלמי שם פרק ד, הלכה ז אמרו: "לא תענה אפילו אחר
מאה" והכוונה כנ"ל כמבואר ב"מראה הפנים" שם. ורבינו
בספר המצוות לא תעשה רפג מביא זה בשם המכילתא, והוא
במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי לפסוק זה.

- ב. ובכלל לאו זה: שלא יחזור המלמד זכות בדיני
נפשות ללמד חובה, שנאמר: לא תענה על רב
לנטת⁶. במה דברים אמורים? בפשע משא ומתן⁷;
אבל בפשע גמר דין - יש למלמד זכות לחזור
ולתמנות עם המחייבים⁸.

- (6) לנטות מדעתך הראשונה (רדב"ז). ומקור הדרש במכילתא
פרשת משפטים: "אזהרה לדיין שלא יטה אלא לכף זכות"
ומפרש רבינו, שהכוונה, אחר שלימד זכות לא ילמד חובה
(מראה הפנים לירושלמי סנהדרין פרק ד, הלכה ז), והשווה
ספר המצוות שם. ורש"י לסנהדרין לב, א אומר: סברה היא,
שהרי אמרה תורה (במדבר לה, כה) "והצילו העדה".
(7) מתוך שאתה אומר לו שלא לחזור, הוא מחזר אחר ראיות
להעמיד דבריו ושמא ימצא ראיות נכונות (רש"י שם).
(8) שחיפש כבר הכל, ועכשיו ראה שטעה (סנהדרין לד, א
וברש"י).

- ג. תלמיד⁹ שהיה מזכיה¹⁰ ומת¹¹ - רואין אותו כאלו
הוא מזכיה במקומו¹².

- (9) היושב כמתמחה לפני שורות הדיינים, כמבואר לעיל פרק
א, הלכה ז. (10) שהוציא דבריו וטעמו לאור. (11) טרם
שעמדו למניין. (12) שם מג, א "רואים אותו כאילו הוא חי
ועומד במקומו". ומכאן, שאם היה מחייב ומת אינו כלום,
נמצא המת המזכה מצטרף עם המזכים, והמת המחייב אינו
מצטרף עם המחייבים (רדב"ז).

- ד. אמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות, ונשתתק¹³
או מת קדם שילמד זכות ויאמר מאי זה טעם מזכיה
- הרי הוא כמי שאינו¹⁴.

- (13) נאלם. (14) סנהדרין שם.

- ה. שנים שאמרו טעם אחד, אפילו משני מקראות
- אין נמנין אלא כאחד¹⁵.

ששנים חדשים נגדו, אבל אם לא יסיפו אלא אחד, כל דיין
מהקודמים לא יחוש לו, ויעמיד דעתו כפי סברתו הקודמת,
באמרו: "גם לי לב כמוהו" (אור שמח). (15) בכל פעם
כשאחד מן הנוספים יאמר: איני יודע. (16) כי בשעת גמר
דין, יכול גם המלמד זכות לומר: חייב, כמבואר לקמן פ"י,
ה"ב. ואז אפילו אחד מן הנוספים יאמר: איני יודע, אין
צורך להוסיף שנים אחרים, כי כל שיש רוב, אין משגיחים
במסתפק החדש מן השנים הנוספים (לחם-משנה).
(17) כגון שבתחילה היו י"ב מחייבים כנגד י"א מזכים
והוסיפו שנים, וזיכה האחד, והשני אמר: איני יודע, נמצאו
אלו כנגד אלו, ואחד אינו יודע (אור שמח).
(18) שבתחילה היו י"א כנגד י"א, והוסיפו שנים, וחייב
האחד, והשני אמר: איני יודע, והוסיפו עוד שנים, וזיכה
האחד, והשני - חייב, נמצאו המחייבים יותר אחד בלבד.
(19) וכבר נתבאר (לעיל פ"ח ה"א) שאין הטייה לרעה על-פי
אחד. (20) שאחד מן המחייבים יעבור למזכים, ויהיה לו
רוב מזכים. (21) שאחד מן המזכים יעבור למחייבים, ויהיו
שלשים ושבעה מחייבים, ול"ד מזכים, ויש כאן הטייה
לרעה על-פי שלשה (סנהדרין מ, א וברש"י). (22) "זקן דין
זה ועמוק וקשה, וצריך להמתין בו" (שם, מב, א וברש"י).
(23) שספק נפשות להקל, ומדובר כאן בבית-דין הגדול
שהוא של שבעים ואחד, ונחלקו הדעות מתחילה בהרכב
כזה. (24) וזה שאמר: איני יודע, הרי הוא כמי שאינו.

- ג. בית דין הגדול שבא²⁵ להם מחלוקת, בין בדיני
נפשות בין בדיני ממונות בין בדיני תורה²⁶ - אין
מוסיפין עליהן²⁷, אלא דנין אלו כנגד אלו, והולכין
אחר הרוב שלהן. ואם בדין אחד מן הנפגעים
נחלקו²⁸ - דנין אלו כנגד אלו, עד שיפטר והוה או
יתחייב²⁹.

(25) בכת"י תימן: שבאה. (26) בכת"י הנ"ל: בדין מדיני
התורה. כגון איסור והיתר, טמא וטהור. (27) שאין אנו
מוצאים במשנה (סנהדרין מ, א) הוספה אלא עד שבעים
ואחד ולא יותר, וכן אמרו (שם מב, א) "כשם שאין מוסיפים
על בית-דין של שבעים ואחד" וכו'. (28) בכת"י הנ"ל:
מן הנהגים בפניהם. כלומר, שהדין נוגע כלפי נאשם
העומד להיחרג על פיהם, והשאלה נשאלת למעשה
להחיותו או להרגו, ואז לא מספיק רוב רגיל, אלא צריך
שירבו המחייבים שנים (רדב"ז בתשובותיו ח"ה אלף תרצ),
והשווה לעיל פ"ח, ה"א: "אם נחלקו בזה החוטא אם יהרג
או לא יהרג" הרי שרוב על-פי שנים, נדרש בעיקר כלפי
מעשה מסויים, ולא ב"דין נפשות" שאינו אלא דיון הלכתי
גרידא. (29) "שיראה אחד מהם דברי חברו", וכמבואר
לעיל סוף ה"ב.

יום שישי י' סיון ה'תשפ"א

פרק עשירי

(1) דיין הנוטה אחר דברי חברו, לא על פי טעם עצמו.
האיסור ללמד חובה בדיני נפשות, אחרי שלימד זכות

עונה אבל לזכות עונה". (24) שם מב, א, "כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו" ומפרש רש"י: שאם יורידוהו היום לעין כל, בושה היא לו. (25) שם מ, א. (26) דבר זה קשה להולמו, שהרי אדם קרוב הוא אצל עצמו ואיך יעלה למניין הדיינים, ובהגהות הרש"י לסנהדרין שם החליט, שיש כאן טעות סופר, וזה שייך למשפט הקודם העוסק באחד מן התלמידים, ושם צריך להיות: "שומעים לו ועולה למניין" וכו'. ויש להעיר, שרבינו לא מנה כאן ולא לקמן פרק י"א, שעדי דיני נפשות אינם ראויים ללמד לא זכות ולא חובה, כמבואר שם לד, א, ואולי סמך על מה שיכתוב דין זה לקמן הלכות עדות פרק ה, הלכה ח. ראה בביאורנו שם.

ט. בית דין ששטעו פדיני נפשות וחיבו את הפטור ונמרו דינו לחובה, ונראה להם הטעם שישתרו בו את דינו כדי לזכותו - סותרין, וחזרין ודנין אותו.²⁷ אבל אם טעו ופטרו את המחייב הריגה - אין סותרין את דינו, ואין מחזירין אותו.²⁸ במקרה דברים אחרים? בשטעו בדבר שאין הצדוקין מודין בו.²⁹ אבל אם טעו בדבר שהצדוקין מודין בו.³⁰ מחזירין אותו לחובה.³¹ פיצד? אפרו: הפא על הפורה.³² שלא פדרפה.³³ פטור, ופטורוהו - מחזירין אותו וממיתין אותו.³⁴ אבל אם אפרו: המערה.³⁵ שלא פדרפה - פטור, ופטורוהו - אין מחזירין אותו.³⁶ וכן כל פיוצא בזה.

(27) שם לג, ב, שנאמר (שמות כג, ז) "ונקי...אל תהרוג" ומפרש רש"י: נקי מן החטא ואף על פי שנתחייב בדין. (28) שם, שנאמר: "וצדיק אל תהרוג" ומפרש רש"י: שנצטדק בדין אף על פי שאינו נקי. (29) שאין מחזירים אותו. (30) הכופרים בתורה שבעל פה. (31) כגון, שטעו בדבר המפורש במשנה או בדברי האמוראים. (32) המפורש בתורה. (33) שהרי כל אדם יודע, שזוהי טעות, והוראתם - אינה הוראה. (34) אשה האסורה לו, כלשון הכתוב (ויקרא יח, ו) "לא תקרבו לגלות ערווה". (35) שלא במקום בתוליה. (36) שדבר זה מפורש בתורה (שם כ, יג), "משכבי אשה" - מגיד לך הכתוב ששני משכבות באשה (סנהדרין עד, א). ודבר זה גם הצדוקים מודים בו, כמבואר בהוריות ד, א. (37) הכנסת ראש העטרה בלבד, כלשון הכתוב: את מקורה הערה (מלשון רבינו הלכות איסורי ביאה פרק א, הלכה י). (38) שבדבר זה אין הצדוקים מודים בו, והם סוברים: כדרכה - חייב אפילו בהעראה: שלא כדרכה - אינו חייב אלא בגמר ביאה, שהיא הכנסת כל האבר, כמבואר בהוריות שם (סנהדרין לג, ב וכפירוש התוספות דיבור המתחיל שטעה).

פרק אחד עשר

(1) ההבדלים הדיינים בין דיני ממונות לדיני נפשות. דרכי הדיינים במסית. השתתפות האב עם בנו במהלך הדיון. כשרות הגר לדיינות.

א. מה בין דיני ממונות לדיני נפשות? דיני ממונות - בשלשה;² דיני נפשות - בעשרים ושלושה.³ דיני

(15) שם לד, א, שנאמר (תהלים סב, יב) "אחת דיבר אלוקים, שתיים זו שמעתי - מקרא אחד יוצא לכמה טעמים, ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות" ומפרש רש"י: לא נכתבו שני מקראות לטעם אחד, ובדודאי אחד מהם (=מהדיינים) טועה. ואין צריך לומר אם שניהם אמרו טעם ממקרא אחד שאין נמנים אלא כאחד (כסף משנה). ובש"ך לחושן משפט כה, סעיף קטן יט, סובר שיש טעות בנוסח שלפנינו והגירסה הנכונה היא: "שניים שאמרו טעם אחד משני מקראות" וכו', ותיבת אפילו איננה. ולדבריו אין צורך שיהיו ל"ו טעמים לכל פסק דין, וכי יעלה על הדעת, אם יאמר אחד, פלוני חייב מיתה, שעבר על לא תרצח, וכן השני, וגם השלישי יאמר כמוהו, שלא יהרגוהו? וודאי שיחייבוהו, למרות שרובם דנוהו מכוח אותו פסוק. ולא נתכווין רבינו אלא לומר, שאם שניים אמרו אותו טעם משני מקראות, וודאי אחד מהם טעה, ואינם נמנים אלא אחד, וכאמור לעיל בשם רש"י.

1. ומפי השמועה למדו, שאין מתחילין בדיני נפשות מן הגדול.¹⁶ שמא יסמכו השאר על דעתו, ולא יראו עצמן כדאין¹⁷ לחלק עליו.¹⁸ אלא יאמר כל אחד¹⁹ דבר הנראה לו בדעתו.

(16) אלא מן הקטנים שבהם. (17) בכתב יד התימנים: כדאי. (18) שם לו, א, שנאמר לא תענה על רב (=רב חסר יו"ד כתוב), לא תענה על רב, כלומר הגדול, שלא תחלוק על המופלא של בית דין. וסובר רבינו, שאין הכוונה, שאסור לענות אחרי הגדול, שהרי להיפך, אסור לו לשתוק, כמבואר בסמוך הלכה ח, אלא כוונת הכתוב, שראוי לעשות בסדר כזה, שלא יצריכו לענות אחרי הגדול, שמא יתביישו ממנו ולא ירצו לחלוק עליו (לחם משנה). וראה בספר המצוות לא תעשה רפג, שכל זה הוא איסור לאו. (19) לפני שיפתח הגדול. והשווה לקמן פרק י"א, הלכה ו.

2. וכן אין פותחין²⁰ בדיני נפשות לחובה, אלא לזכות. פיצד? אפרים לזה שחטא: אם לא עשית דבר זה שהעידו בו עליך - אל תירא מדבריהם.²¹

(20) מתחילים במשא ומתן. (21) שם לב, ב, שכן מצינו בתורה (במדבר ה, יט) "והשביע אותה הכהן ואמר... אם לא שכב איש אותך... הינקי ממי המרים" (=תחילת התנאי לזכות) - מכאן שפותחים בדיני נפשות תחילה לזכות.

3. אפר אחד מן התלמידים בדיני נפשות: יש לי ללמד עליו חובה - משתקין אותו.²² אפר: יש לי ללמד עליו זכות - מעלין אותו עמהן לסנהדרין.²³ אם יש ממש בדבריו - שומעין לו, ואינו יורד משם לעולם; ואם אין ממש בדבריו - אינו יורד משם כל היום כלל.²⁴ אפרו אפר הגדון עצמו: יש לי ללמד על עצמי זכות - שומעין לו.²⁵ ועולה למנין;²⁶ והוא שיהיה ממש בדבריו.

(22) שם מ, א, שנאמר (שם לה, ל) "ועד אחד לא יענה בנפש למות" (סנהדרין לד, א). ולעניין דיני ממונות ראה לקמן פרק י"א, הלכה א. (23) שם, וכמו שדרשו שם: "למות אינו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביום השבת - זו אזהרה לבית-דין שלא ישרפו בשבת, מי שנתחייב שריפה, והוא-הדין לשאר עונשים". (19) להשהות. (20) שזהו צער לו, שמצפה כל שעה למיתה, אחרי שנגמר דינו (סנהדרין לה, א וברש"י). ושם אמרו, שלא יתכן לדנו בערב שבת ולגמור דינו בראשון בשבת, שמא ישכחו את טעמיהם שנשאו ונתנו וקדקו בהם ביום ששי. (21) בבית הסוהר, כדברי רבינו בהל' רוצח פ"ד, ה"ג.

ג. דיני ממונות, אף על פי שדינין אותן בכל יום מן התורה, שנאמר: **וּשְׁפִטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת, מִדְּבָרֵיהֶם לְמַדְּוֵם**²² **שְׁאִין דִּינִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת**²³.

(22) בכת"י התימנים תיבה זו איננה, וכן מצא הכסף-משנה בכת"י ישן. (23) ירושלמי סנהדרין פ"ד, ה"ו, משום כבוד השבת, שטרודים בו להכין צרכי שבת (פני משה). וגם הדיינים עצמם צריכים להיות מתונים בדין, ובערב שבת הם טרודים (סמ"ע לחו"מ סי' ה, ס"ק ג). ובנוגע לדיון דיני ממונות ביום השבת, כבר כתב רבינו בהל' שבת פכ"ג הי"ד, שאין דנים, גזירה שמא יכתוב.

ד. אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקיות ואחד דיני גלות²⁴ - הדיינים האלו²⁵ שונים בהן²⁶, אלא שהמלקיות בשלשה²⁷. ואין אחד מהן²⁸ בשור הנסקל, חוץ מדבר אחד: שדינו בעשרים ושלשה²⁹.

(24) לרוצח נפש בשגגה שגולה לערי מקלט. (25) שדין דיני נפשות לדיני ממונות, המנויים לעיל ה"א. (26) סנהדרין לג, ב. (27) בניגוד לדיני נפשות שהם בעשרים ושלשה, וראה לעיל פ"ה, ה"ד. (28) מכל הדינים המנויים למעלה הנהוגים בדיני נפשות. (29) שאמרו בו: "כמיתת בעלים, כך מיתת השור" כמבואר שם ה"ב. והטעם, שכל אלו הדינים מכוונים להצלת הנפש, ומה לנו לחוס על שור המועד, מוטב לקיים בו ובערת הרע מקרבך (לשון רש"י לסנהדרין לו. ב).

ה. המסית³⁰ - אין דיניו כשאר דיני נפשות: **מִכְמִנִּין**³¹ **לוֹ אֶת הָעֵדִים, וְאִינוּ צָרִיף הִתְרָאָה**³² **כְּשֶׁאֵר הִתְרָאִין**³³. **וְאִם יֵצֵא מִבֵּית דִּין זָכָאי, וְאָמַר אֶחָד: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה - מִחֲזִירִין אוֹתוֹ. יֵצֵא חַיִּב, וְאָמַר אֶחָד: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זָכוֹת - אֵין מִחֲזִירִין אוֹתוֹ**³⁴. **וְאֵין טוֹעֲנִין לְמִסִּית**³⁵. **וּמוֹשִׁיבִין בְּדִינוֹ זֶקֶן וְסֵרִיס וּמִי שְׁאִין לוֹ בָּנִים**³⁷. **כְּדִי שְׁלֹא יִרְחֲמוּ עָלָיו**³⁸. **שֶׁהָאֲכָזְרִיּוֹת עַל אֱלוֹ שְׁמַטְעִין אֶת הָעָם אַחֲרֵי הֶהָבֵל - רַחֲמִים הוּא**³⁹ **בְּעוֹלָם; שְׁנֹאֲמַר: לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מִחֲרוֹן אָפָּו וְנָתַן לָהּ רַחֲמִים**⁴⁰.

(30) את חבירו לעבוד עבודה-זרה. (31) מעמידים לו מארבים אחורי הגדר לשמוע דבריו. "וארב לו" (דברים יט, יא) מתרגם אונקלוס "ויכמן ליה". וכל זה כשלא רצה המסית להסית לשנים, כי אילו הסית לשנים, הרי הם עדיין ואין צורך בהכמנה (הל' ע"ז פ"ה, ה"ג). (32) סנהדרין פח, ב "מסית דלא בעי התראה". (33) שאין ממיתים אותם

ממונות - פותחין⁴¹ בין לזכות בין לחובה; דיני נפשות - פותחין לזכות, כמו שבארנו⁴², ואין פותחין לחובה. דיני ממונות - מטין על פי אחד⁴³ בין לזכות בין לחובה; דיני נפשות - מטין על פי אחד לזכות, ועל פי שנים לחובה⁴⁴. דיני ממונות - מחזירין⁴⁵ בין לזכות בין לחובה; ודיני נפשות - מחזירין לזכות, ואין מחזירין לחובה, כמו שבארנו⁴⁶. דיני ממונות - הפל ראויין ללמד זכות או חובה, בין הדיינים בין התלמידים⁴⁷; ודיני נפשות - הפל מלמדין זכות, ואפלו התלמידים, ואין מלמד חובה אלא הדיינים⁴⁸. דיני ממונות - הדין המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה; דיני נפשות - המלמד חובה חוזר ומלמד זכות, אבל המלמד זכות אינו יכול לחזור וללמד חובה⁴⁹, אלא בשעת גמר דין יש לו לחזור ולהמנות עם המחזירין, כמו שבארנו⁵⁰. דיני ממונות - דנין ביום וגומרין בלילה⁵¹; דיני נפשות - דנין ביום וגומרין ביום⁵². דיני ממונות - גומרין בו ביום⁵³ בין לזכות בין לחובה; דיני נפשות - גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה⁵⁴.

(2) מדברי סופרים, אבל מדין תורה דן אפילו אחד, כמבואר לעיל פ"ב, ה"י. (3) מבואר לעיל פ"ה, ה"ג. (4) משאו ומתנו של דין. (5) לעיל פ"י, ה"ז: "אומרים לזה שחטא, אם לא עשית דבר זה... אל תירא מדבריהם". (6) דין אחד המכריע לצד זה או אחר, והולכים אחר הרוב. (7) מבואר לעיל פ"ח, ה"א. (8) אם ראה בית-דין שטעה בדין - סותרו וחוזר ודן. (9) פ"י, ה"ט. (10) היושבים בשלש שורות לפני הדיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. (11) מבואר לעיל פ"י, ה"ח. (12) שנאמר "לא תענה על ריב לנטות", וכמבואר לעיל פ"י, ה"ב. (13) שם. (14) מותר לגמור, שנאמר: "ושפטו את העם בכל עת", ועיקר משפט - זה גמר הדין (ראה לעיל פ"ג, ה"ד ובביאורנו). (15) סנהדרין לה, ב, שנאמר (במדבר כה, ד) "והוקע אותם לה' נגד השמש". (16) אם רצו. (17) אם לא יכלו לזכותו ביום ראשון - אין פוסקין את דינו לחובה, אלא מלינים את דינו עד למחר, שמא ימצאו בלילה זכות (סנהדרין לב, א וברש"י). ושם לה, א דרשוהו מהפסוק (ישעיה א, כא) "צדק ילין בה", ומפרש רש"י: רגילים היו להלין את הדין כדי לצדקו. וכן דרשו: "אשרו חמוץ" (שם יז) - אשרו דין שמחמץ את דינו. ומפרש רש"י: שמשהו ומלינו כדי להוציאו לאמיתו.

ב. לפיכך אין דנין דיני נפשות לא ערב שבת ולא ערב יום טוב; שמא יתחייב, ואי אפשר להרגו למחר¹⁸, ואסור לענות¹⁹ את דינו ולהניחו אחר השבת²⁰. אלא אוסרין אותו²¹ עד אחד בשבת, ומתחילין בדינו²⁵.

(18) שאין מיתת בית-דין דוחה שבת ויו"ט, כמבואר בהל' שבת פכ"ד, ה"ז: "שנאמר, לא תבערו אש בכל מושבותיכם

חובה⁵². שומעין דבריו, ונושאין ונותנין עמו, 12
ונמנין עמו⁵³. 13

(50) והלא הקרובים פסולים לדון? (51) כי בסנהדרין אי-אפשר שישבו קרובים כאחד. (52) בדיני ממונות, כי בדיני נפשות אין התלמיד מלמד חובה (לעיל פ"י ה"ח, ולעיל ה"א). (53) לראות אם רבו המזכים או המחייבים, ודעתו נמנית בפני עצמה בדיני ממונות, ובדיני נפשות - אע"פ שאינה נמנית בפני עצמה, עכ"פ נושאים ונותנים עמו, אולי ע"י שכנועו ההגיוני יחזרו הדיינים מדעתם הקודמת, אולם כל זה הוא בשעת הוויכוח בלבד, ולא בשעת גמר דין (על-פי כסף-משנה).

ט. ובשעת גמר דין⁵⁴ - אין גומרין את הדין 14
בקרובים; שהדיינים הקרובים⁵⁵ פסולים לדין, כמו 15
שיתבאר⁵⁶. 16

(54) כשבית-הדין אומר: איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב. (55) שיהיו האב והבן במושב אחד, וכן אמרו בתוספתא שם פ"ז, ה"ב: "ולא יהא יושב בצדו ואפילו הוא שותק, אלא עומד והולך לו". ולדעת רבינו - אין זה אלא בשעת גמר דין. (56) בהל' עדות פט"ז, ה"ה: "אין סומכין בסנהדרין שנים הקרובים זה לזה".

י. תלמיד שהיה חכם ומבין⁵⁷, והיה מחסר קבלה⁵⁸ 17
- הרי רבו מוסר לו הקבלה שהוא צריך לה⁵⁹ בדין 18
זה, והוא דן עמו בדיני נפשות⁶⁰. 19

(57) למצוא ראיות וליישב הטעמים מלבו. (58) השמועה שקיבל אף הוא מרבו. (59) שעל יסוד הקבלה, יש מקום לישא וליתן אם המקרא הנידון דומה בפרטיו לקבלה המסורה, או שיש חילוק ביניהם. (60) סנהדרין לו, ב, כגון רב כהנא ורב אסי תלמידי רב, לקבלתו הם זקוקים, שהוא בקי מהם ועשיר בידיעות יותר מהם, אבל לסברתו - לשכל ההגיוני וכח ההשוואה - אינם צריכים, ומפרש רש"י: הרי הם נמנים כאנשים נפרדים, כי אם תחוש לקבלת הידיעות ששמעו ממנו, הרי כל ישראל קיבלו ממש. וראה לעיל אות מז.

יא. הכל פשרים לדון דיני ממונות, אפלו גרי⁶¹; 20
והוא שתהיה אמו מישראל⁶². וגר דן את חברו הגר, 21
אף על פי שאין אמו מישראל⁶³. וכן הממזר⁶⁴ 22
והסומא באחת מעיניו - פשר לדון דיני ממונות⁶⁵. 23
אבל בדיני נפשות - אין דינין אותן אלא כהנים לויים 24
וישראלים המשיאין לכהנה⁶⁶, ולא יהיה אחד מהן 25
סומא אפלו באחת מעיניו, כמו שבארנו⁶⁷. 26

(61) אע"פ שאינו בא מטיפה כשרה (שם לו, ב). (62) כפירוש הר"ף שם. כי אם אין אמו מישראל, הרי אמרו (יבמות מד, ב) "שום תשים עליך מלך - כל משימות שאתה משים, לא יהיו אלא מקרב אחיך", וכשאמו מישראל הוא נחשב "מקרב אחיך" כמבואר שם. והוא-הדין אם אביו מישראל הוא כשר לדון, כמבואר ב'תוספות' יבמות קב, א ד"ה לענין. וכן בחו"מ סימן ז, סעיף א. (63) יבמות קב,

בלא התראה, כמבואר לקמן פ"ב ה"ב, וכן אין מכמינים עליהם (שם סז, א). (34) שם, לג, ב. שנאמר (דברים יג, ט) "ולא תחמול ולא תכסה עליו". (35) אם לא מצא לעצמו זכות - אין בית-הדין טוענין לו, בניגוד לשאר דיני נפשות שאפילו אחד מן התלמידים מצא לו זכות - מעלים אותו, כמבואר לעיל פ"י, ה"ח (שם כט, א), והשווה הל' טוען ונטען פ"ו, ה"ח. (36) ששכח כבר צער גידול בנים ואינו רחמני (רש"י שם לו, ב). (37) בניגוד לשאר דיני נפשות, שאלה פסולים לדון בהן, כמבואר לעיל פ"ב, ה"ג. (38) שם לו, ב, ככתוב: לא תחמול וגו'. (39) בכת"י התימנים: היא. (40) פסוק זה מדבר באנשי עיר הנדחת, ואמרו בסנהדרין קיא, ב "כל זמן שהרשעים בעולם - חרון אף בעולם, אבדו רשעים... נסתלק חרון אף מן העולם" (השווה הל' ע"ז פ"ד, ה"טז). ובמו"נ ח"ג, פל"ט "שהרחמנות על העבריינים אכזרית היא על כל הברואים".

ו. דיני ממונות, וכן הטמאות והטהרות⁴¹ - מתחילין 1
מן הגדול שבדינים, ושומעין את דבריו⁴²; ודיני 2
נפשות - מתחילין מן הצד⁴³, ואין שומעין דברי 3
הגדול אלא באחרונה⁴⁴. 4

(41) אם בא אדם לשאול על דבר טהרות לידע אם טמא או טהור הוא. (42) משום כבודו. ובכל זאת, משום מדת ענוה - יותר כדאי להתחיל מן הצד, כמו שהעיד רב (סנהדרין לו, א): אני הייתי במניינו של רבי (=רבינו יהודה הנשיא) וממני היו מתחילים בראש. וראה ברש"י לגיטין נט, א שרב היה הקטן שבהם (על-פי לחם-משנה). (43) מן הקטנים. (44) משנה, שם לב, א. והטעם, מבואר לעיל פ"י ה"ו, ובביאורנו שם.

ז. דיני ממונות⁴⁵, וכן הטמאות וכן הטהרות⁴⁶ - 5
האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותן בשנים⁴⁷; ודיני 6
נפשות ומפות, וקדוש הקדש ועבור השנה⁴⁸ - אב 7
ובנו או הרב ותלמידו מונין אותן באחד⁴⁹. 8

(45) שאינם צריכים מומחים, ומן התורה דן בהם אפילו דיין אחד (לעיל פ"ב, ה"י). (46) בכת"י התימנים: וכן הטמאות והטהרות. שהוראתן ביחיד, ואין בהן מנין, אלא-אם-כן חולקים ביניהם, וצריך לעמוד למנין אם רבו המטמאים או המטהרים (רש"י שם לו, א). (47) אע"פ שהם קרובים זה לזה, מתקבלות סברותיהם ונמנות לשתי דיעות (סנהדרין לו, א). ורבינו גורס: דיני ממונות יחד עם טומאות וטהרות, ואולם בנוסח התלמוד שלפנינו הושוו דיני ממונות לדיני נפשות שאין מונים אותם אלא באחד, וכן גירסת הראב"ד שם. (48) שמנין שלהם אף בתחילת הדין - מן התורה, ואין היחיד דן בהם בשום פנים, ראה לעיל פ"ה, ה"ד-ז. (49) סנהדרין לו, א, כי מאחר שסברת התלמיד היא מחכמת רבו, הרי לבו ושכלו כלב רבו והם אחד, כי אילו "היתה חכמתו מפי רב אחר, היה אומר טעם אחר" (רש"י שם ע"ב). וראה בסמוך ה"י.

ח. זה שאנו מונין האב עם הבן בין באחד בין 9
בשנים⁵⁰, כגון שהיה האחד מהן פסנהדרין, והשני 10
היה מן התלמידים⁵¹ שאמר: יש לי ללמד זכות או 11

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) ואפילו תלמיד-הכם יכול לשגות, שלא ידע שחתיכה זו של חלב היא, או שהיום שבת ואסור במלאכה, וכן הוא יכול לומר חשבתי שלא ייעשה המעשה שנעשה וטעיתי (רדב"ז). והשווה הל' איסורי ביאה פ"א, ה"ג: "אלא להבחין בין שוגג למזיד". ומפרש המגיד-משנה שם: להבחין המעשה אם נעשה בשלימות כוונה, אם הוא שוגג בשום דבר, כגון שלא ידע שזוהי ערוה וכו'. 8) אבל אין צורך שיודיעוהו באיזו מיתה יהרג (סנהדרין ח, ב) וכדעת החכמים. 9) נענע בראש לאות הסכמה. 10) תוספתא (סנהדרין פ"א, מ"א) וכן בירושלמי פ"ה, ה"א. ובסנהדרין מא, א אמרו: מנין להתראה מן התורה? שנאמר (שמות כא, יד) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו" - שהתרו בו ועדיין הוא מזיד, ומפרש רש"י: יזיד - משמע, תמיד הוא בזדונו. ומניין שאינו נהרג עד שיתיר עצמו למיתה? שנאמר (דברים יז, ו) "יומת המת", ומפרש רש"י: משמע, כבר הוא מת קודם שבא לבית-דין, שחייב עצמו מיתה בפיו. והשווה לקמן פ"ח ה"ה, לענין עונש מלקות. 11) שאם שהה כדי דיבור, יש לומר שכבר שכח ההתראה (שם מ, ב וברש"י). 12) בכת"י תימן: או שהתרה בו אחד. 13) מכות ו, ב. ושם אמרו: "ואפילו מן השד", ורבינו השמיטו, "לסיבה ידועה אצלו" (לשון הרדב"ז), שאינו מזכיר את השדים כלל בחיבורו, וכתב במקום זה: שמע קול המתרה ולא ראהו, שכן גם השדים אינם נראים. 14) שם, ומפרש רש"י: מפי עצמו - ההרוג עצמו התרה בהורג. והכסף-משנה מוסיף בזה עוד פירוש: שההורג עצמו היה מתרה בעצמו, ואומר: ראוי לי להמנע מלעשות זאת, שאם-כן יהרגוני בית-דין, ואח"כ גבר יצרו עליו ועבר.

- ג. אָמְרוּ הָעֵדִים: הֵיטָה לוֹ הִתְרָאָה וּמִכִּירִין אָנוּ אוֹתוֹ - מֵאֵימִין בֵּית דִּין עָלֶיהֶן¹⁵. וְכִיצַד מֵאֵימִין עַל עֲסָקֵי נִפְשוֹת?¹⁶ אֲמָרִים לָהֶן: שָׁמָּה תֵּאמְרוּ מֵאֲמָד¹⁷ וּמִשְׁמוּעָה¹⁸, עַד מִפִּי עֵד¹⁹, מִפִּי אָדָם נֶאֱמָן שְׁמַעְתֶּם? אוֹ שָׁמָּה אֵין אֲתֶם יוֹדְעִים שְׁסוּפְנוּ לְבָדֵק אֲתֶכֶם בְּדִרְיָשָׁה וְחֻקִּירָה²⁰? הֵיוּ יוֹדְעִים, שְׁלֹא בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת דִּינֵי נִפְשוֹת. דִּינֵי מְמוֹנוֹת - אָדָם נוֹתֵן מְמוֹנוֹ וּמִתְפַּכֵּר לוֹ²¹; דִּינֵי נִפְשוֹת - דָּמוֹ וְדָם זָרַע²² תְּלוּיִין בּוֹ עַד סוֹף כָּל הָעוֹלָם. שְׁהָרִי בָקִין נֶאֱמָר²³: קוֹל דְּמִי אַחִיד צִעָקִים²⁴ - דָּמוֹ וְדָם זָרַעוּ. לְפִיכָּה²⁵ נִבְרָא אָדָם יַחֲדִי בְּעוֹלָם, לְלַמֵּד: שֶׁכָּל הַמֵּאבֵּד נֶפֶשׁ אַחַת מִן הָעוֹלָם - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלוּ אֵבֶד עוֹלָם מָלָא; וְכָל הַמְקִיִּם נֶפֶשׁ אַחַת בְּעוֹלָם - מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלוּ קִיִּם עוֹלָם מָלָא. הָרִי כָּל בָּאֵי עוֹלָם בְּצוּרַת אָדָם הָרֵאשׁוֹן הֵם נִבְרָאִים²⁶, וְאֵין פָּנֵי כָּל אֶחָד מֵהֶן דּוֹמִין לְפָנֵי חֲבֵרוֹ. לְפִיכָּה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יָכוֹל לֹמַר: בְּשִׁבְלִי נִבְרָא הָעוֹלָם²⁷. שָׁמָּה תֵּאמְרוּ: מָה לָּנוּ וּלְצָרָה זוֹ?²⁸ הֲלוֹא כִּבְרָ נֶאֱמָר: וְהוּא עַד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע²⁹. אוֹ שָׁמָּה תֵּאמְרוּ: מָה לָּנוּ לְחוּב בְּדָמוֹ שֶׁל זֶה³⁰ וְהֲלוֹא כִּבְרָ נֶאֱמָר: וּבְאֵבֶד רְשָׁעִים רְנָה³¹. אִם עָמְדוּ בְּדַבְרֵיהֶן³² - מִכְנִיסִין אֶת הַגְּדוֹל שְׁפָעֵדִים וּבּוֹדְקִים אוֹתוֹ בְּדִרְיָשָׁה וְחֻקִּירָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת

א, כי לא אמרה תורה אלא: "עליך מלך, מקרב אחיך" ולא על הגר חברו. 64) אע"פ שאינו כשר לבוא בקהל (סנהדרין לו, ב), והשווה לעיל פ"ב, ה"ט. 65) שם לר, ב, שהרי דיני ממונות גומרים בלילה, ולילה אינו זמן ראייה כסומא. אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל, כמבואר לעיל פ"ב ה"ט, ובביאורנו שם. 66) מיוחסים הכשרים להשיא בנותיהם לכהנים, והגר שנשא גיורת בתו פסולה לכהונה, כמפורש במשנה קידושין עז, א (סנהדרין לב, א). והטעם מפורש שם לו, ב שנאמר (שמות יח, כב) "ונשאו אתך - בדומים לך". 67) לעיל פ"ב ה"ט, והשווה שם ה"ו ובביאורנו שם.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) כיצד דנים דיני נפשות, תנאי ההתראה בעברייך, איומי בית דין על העדים. אשה מעוברת שנגמר דינה למות אם ממתנים לה עד שתלד. נגמר דינה למות, ועדיין לא הקריבו קרבנותיו, אם ממתנים לו עד שיקריבו.

- א. כִּיצַד דִּינֵין דִּינֵי נִפְשוֹת? כְּשִׁיבּוֹאוֹ עֲדִים לְבֵית דִּין וְאֲמָרִים: רָאִינוּ פְּלוֹנֵי זֶה שֶׁעָבַר עֲבֵרָה פְּלוֹנִית - אוֹמְרִין לָהֶן: מִכִּירִין אֲתֶם אוֹתוֹ² הִתְרִיתֶם בּוֹ³ אִם אָמְרוּ⁴: אֵין אָנוּ מִכִּירִין אוֹתוֹ, אוֹ נִסְתַּפֵּק לָנוּ⁵, אוֹ שְׁלֹא הִתְרוּ בּוֹ - הָרִי זֶה פְּטוּר⁶.

2) את העברייך, שמא נתחלף לכם באחר. ובסנהדרין (מ, ב) כתוב בברייתא: "מכירים אתם אותו, גוי הרג, ישראל הרג" וכו'. ובמשנה שם ע"מ א, מפרש רש"י: מכירים אתם אותו - את ההרוג שמא גוי הוא" וכו'. ורבינו כנראה מפרש הכרה זו לענין העברייך גופו. ולענין הכרת ההרוג - ודאי שרבינו יודה, שזוהי בכלל בדיקת העדים, וכדבריו בהל' עדות פ"א, ה"ו: "כל המרבה בבדיקות - הרי זה משובח" (לחם-משנה). 3) שיפירוש מהעבירה, וכמבואר בסמוך ה"ב. 4) בדפוס רומי, וכן בכת"י תימן: אמרו. 5) אם זהו העברייך. וראה בחולין צו, א: אמרו, פלוני שסימניו הם כך וכך הרג את הנפש - אין הורגים אותו, ומפרש רש"י: אין אנו מכירים בו מעולם, אלא סימניו כך וכך היו, בגופו ובכליו של הורג. 6) ראה בסמוך אות ט.

- ב. אֶחָד תִּלְמִיד חָכֵם וְאֶחָד עִם הָאֶרֶץ צָרִיד הִתְרָאָה; שְׁלֹא נִתְּנָה הִתְרָאָה אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמִזִּיד, שָׁמָּה שׁוֹגֵג הִיָּה⁷. וְכִיצַד מִתְרִין בּוֹ? אוֹמְרִין לוֹ: פֹּרֶשׁ, אוֹ אַל תַּעֲשֶׂה, שְׁזוֹ עֲבֵרָה הִיא, וְחִיב אֲתָה עָלֶיהָ מִיתַת בֵּית דִּין⁸ אוֹ מִלְקוֹת. אִם פֹּרֶשׁ - פְּטוּר. וְכֵן אִם שָׁתַק אוֹ הִרְפִּין בְּרֵאשׁוֹ⁹ - פְּטוּר. וְאִפְלוּ אָמַר: יוֹדַע אֲנִי - פְּטוּר. עַד שִׁתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה וְיֵאמַר: עַל מִנֵּת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה, וְאַחֵר כֵּף יִהְיֶה¹⁰. וְצָרִיד שִׁיעֵבֵר וַיַּעֲשֶׂה תַּכְף לְהִתְרָאָה בְּתוֹךְ כְּדִי דְבוּר¹¹; אֲבָל אַחֵר כְּדִי דְבוּר - צָרִיד הִתְרָאָה אַחֲרָת. וּבֵין שֶׁהִתְרָה בּוֹ אֶחָד מִן הָעֵדִים וּבֵין שֶׁהִתְרָה בּוֹ אַחֲרָת¹² בְּפָנֵי עֲדִים, אִפְלוּ אִשָּׁה אוֹ עֶבֶד, אִפְלוּ שְׁמַע קוֹל הַמִּתְרָה וְלֹא רָאָה¹³, וְאִפְלוּ הִתְרָה בְּעֲצָמוֹ¹⁴ - הָרִי זֶה נִהְרָג.

האיום. (33 פ"א, ה"ד. 34) שיודע לכוון את הזמן והמקום ופרטי המעשה, כמבואר שם ה"ה. (35) שאם יכחיש בדבריו את דברי הקודמים - הרי כל העדות בטלה, וכדברי רבי עקיבא במכות ה, ב. וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, בטלה העדות כולה (סנהדרין ס, א), והשווה הל' עדות פ"ב ה"ג, פ"ה ה"ג. (36) לעיל פ"י ה"ז. (37) סנהדרין עח, ב, חבישה נלמדת ממקושש, שנאמר בו (במדבר טו, לד) "ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה יעשה לו" (אור שמח). (38) בבתיאם או בשוק, ונושאים ונותנים בדבר (רש"י סנהדרין מ, א). (39) שנאמר (משלי לא, ד) "ולרוזנים אי שכר" - העוסקים ברוז של עולם (דיני נפשות) אל ישתכרו (שם מב, א). (40) לעיל פ"י, ה"ה. (41) שם מ, א. (42) ראה לעיל פ"א, ה"ט. וראה בסנהדרין לד, א "כדי שלא יאמרו שנים, טעם אחד משני מקראות". (43) כמבואר לעיל פ"ט, ה"ב: "היו אלו כנגד אלו או שהיו המחייבים יותר אחד בלבד, מוסיפים והולכים עד שבעים ואחד". וראה שם ה"ג. (44) סנהדרין מב, ב "שמא בעוד שמולכים אותו לבית הסקילה ימצאו לו זכות (לקמן פ"ג, ה"א) ויפטר" (רע"ב שם). ובגמרא שם הוסיפו: כדי שלא ייראו בית-דין רוצחים. (45) מיל - הוא מידת ארץ של אלפים אמה (יומא סז, א וברש"י. וכן ברבינו חננאל שם). (46) באמצע מחנה שכינה. (47) שהיה שנים עשר מיל, נמצא שהיה בין משה לסוף המחנה מכל הצדדים ששה מילין. ולפי שהחצר, בה עומד המשכן, ממעטת ממחצית המחנה שיעור חציה, שהוא חמישים אמה על חמישים (החצר היתה מאה אמה על חמישים), לפיכך מדייק רבינו ואומר: "כמו" ששה מילין (תוספות יו"ט שם).

ד. משנגמר דינו אין משהין אותו, אלא יהרג ביומו⁴⁸. אפלו היתה עברה - אין ממתינין לה עד שתלד⁴⁹. ומפני אותה כנגד בית ההריון עד שנימות הולד תחלה⁵⁰. אכל אם ישבה על המשבר⁵¹ - ממתינין לה עד שתלד⁵². וכל אשה שתהרג - מתה⁵³ להנות בשערה⁵⁴.

(48) סנהדרין לה, א, "נמצא אתה מענה את דינו" שכל היום הוא מצפה למיתה (רש"י שם). וכן שם פט, א "למה מענים דינו של זה, אלא ממיתים אותו מיד". (49) אלא הורגים ולדה עמה, שגוף אחד הוא (ערכין ז, א וברש"י). (50) שלא תבוא לידי ניוול (שם), שאם תהא חיות בוולד, יצא לאחר מיתת אמו וניוול הוא (רש"י שם). (51) הכסא שהיו מושיבים עליו את הילולת בשעת הלידה, מלשון הכתוב ישעיה לו, ג. (52) ערכין שם, כיון שעקר נוע הולד ממקומו - גוף אחר הוא (רש"י). (53) שם עמ' ב, אע"פ שהמת אסור בהנאה, שיער לאו בר מיתה הוא, שאינו עשוי להשתנות (רש"י). וכדברי רבינו לקמן בהל' אבל פי"ד, הכ"א: "חוק משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופר".

ה. מי שיצא להרג והיה זכוח⁵⁴ זכוח - אין הורגין אותו עד שמיזין עליו⁵⁵ מדם חטאתו ואשמו⁵⁶. ואם נגמר דינו ועדין לא נשחט הזכח - אין ממתינין לו עד שיקריבו עליו קרבנו, שאין מעניין את דינו⁵⁷.

1 עדות³³. אם נמצאת עדותו מכונה³⁴ - מכניסין את השני ובדקין אותו פראשון. אפלו היו מאה עדים
2 - בודקין כל אחד ואחד בדרישה וחקירה³⁵. נמצאו דברי כל העדים מכונים - פותחין לזכות, כמו
3 שבארנו³⁶, ואומרים: אם לא חטאת - אל תירא מדבריהם. ודין אותו. אם מצאו לו זכות -
4 פטרוהו; ואם לא מצאו לו זכות - אוסרין אותו עד למחר³⁷. ובו פיום מזדיגין הסנהדרין זוגות זוגות³⁸
5 לענין דינו. וממעטין במאכל ואין שותין וין כל אותו היום³⁹. ונושאים בדבר כל הלילה כל אחד ואחד עם זוג שלו או עם עצמו בביתו. ולמחרת משפיקין לבית דין. המזפה אומר: אני הוא המזפה,
6 ומזפה אני במקומי; והמחייב אומר: אני הוא המחייב, ומחייב אני במקומי, או חזרתי בי ואני מזפה. ואם טעו בדבר ולא ידעו מי הם שחייבו או
7 זכו מטעם אחד, שאינן נחשבים אלא כאחד כמו שבארנו⁴⁰ - הרי סופרי הדינין מזכירין אותן⁴¹, שהרי פותחין טעם של כל אחד ואחד⁴². ומתחילין
8 בדינו. אם מצאו לו זכות - פטרוהו; ואם הערכו להוסיף - מוסיפין⁴³. רבו המחייבין ונתחייב - מוציאים אותו להרגו. ומקום שהורגין בו בית דין
9 הנה חוץ לבית דין ורחוק מבית דין⁴⁴, שנאמר: הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה. ויראה לי, שהיתה רחוק כמו ששה מילין⁴⁵, כמו שהיה בין בית
10 דינו של משה רבנו, שהיה לפני פתח אהל מועד⁴⁶, ובין מחנה ישראל⁴⁷.

(15) מייראים אותם, שלא יעידו שקר. (16) בכת"י תימן: עידי נפשות. וכן לשון המשנה בסנהדרין לו, א. (17) מתוך השערה ואומד הדעת. (18) שמעתם אומרים, ואינכם יודעים מי הוא האומר. (19) מפי עד אחר שהעיד בבית דין אחר. (20) ככתוב (דברים יג, טו) "ודרשת וחקרת", ולקמן בהל' עדות פ"א, ה"ד יבואר שבשבע חקירות בודקים אותם. (21) אם העיד שקר, נותן ממון לזה שהפסיד על ידו ומתכפר. (22) שעתיד היה להוליד. ובכת"י תימן: ודם זרעותיו. (23) בכת"י הנ"ל: לקין נאמר. (24) "אינו אומר דם אחיך אלא דמי אחיך" (משנה בסנהדרין לו, א). (25) כל זה מדברי האיום (רש"י שם). (26) להראותך שמאדם אחד נברא מלואו של עולם (שם). (27) כלומר, חשוב אני כעולם מלא, לא אטרד עצמי מן העולם בעבירה אחת (רש"י שם). ולשון המשנה שם: "להגיד גדולתו של הקב"ה, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, כולן דומין זה לזה. ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד מהם דומה לחבירו". (28) להכניס ראשו בדאגה זו ואפילו על האמת. (29) והפסוק מסיים: "אם לא יגיד ונשא עונו", יש כאן נשיאות עוון אם לא תעיד. (30) להיות מתחייבים בדמיו, נוח לנו לעמוד ב"אם לא יגיד" (רש"י שם). (31) אם רשע הוא, אין כאן עונש. (32) שמוכנים הם להעיד, למרות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעה עימנו הייתם במקום פלוני (סנהדרין מג, א).
 (7) מבית הדין. (8) העומד על הפתח. (9) שיש ממש בדבריו. (10) קצת ראייה הדומה לזכות. (11) הואיל ובפעם השלישית אין מחזירים עד שיראו אם יש ממש בדבריו. (12) בפעם השלישית, אבל בפעם הראשונה אין צורך שיהיו מוליכיו תלמידי חכמים. כי מתוך שהוא מבוהל ונפחד לא יוכל להטעים את דבריו ולנמקם (שם).
 (13) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו". (14) בכתב יד תימן: חייבים בית דין להמיתו ביד וכו' (שם מה, ב), שנאמר "מות יומת המכה - מכל מקום". אבל בשאר מחוייבי מיתת בית דין אין רשות להרגו אלא עדיו בלבד, ראה לקמן פרק י"ד, הלכה ח. (15) אבל קרוב לבית ההריגה יותר מזה, יש לחוש שמא תיטרף דעתו ולא יוכל להתוודות (רע"ב שם פרק ו, משנה ב). (16) על כל עוונותיו, הודה עליהם. (17) שם, "שכן מצינו בעכ"ל שאמר לו יהושע (יהושע ז, יט) "בני שים נא כבוד לה' אלוהי ישראל ותן לו תודה"... ומניין שכיפר לו וידויו? שנאמר (שם כה) "ויאמר יהושע... יעכרך ה' ביום הזה" - היום הזה אתה עכור ואי אתה עכור לעולם הבא". (18) לא כרבי יהודה האומר: אם היה יודע שהוא מזומם (=שעדי חם זוממים) אומר, תהא מיתתי כפרה על כל עוונותי חוץ מזה, אלא כחכמים, שהשיבו לו: "אם כן יהא כל אדם אומר כן כדי לנקות עצמו" (סנהדרין מג, ב), ויוציא לעז על העדים והדיינים (רש"י). וראוי להעיר שבספר המצוות לרבינו, עשה עג, נאמר: "יכול אף הנהרגים על פי זוממין? לא אמרתי אלא 'ואשמה הנפש ההיא', כלומר, שאינו חייב להתוודות אם ידע שלא חטא, אלא העידו עליו עדי שקר", וכנראה, ששם מדבר מדין תורה, וכאן הוא מדברי חכמים (פרי חדש).

ב. ואחר שמתודה משקין אותו קרט"ט¹⁹ של לבונה²⁰ בכוס של יין, כדי שתטריף דעתו עליו²¹ וישתכר, ואחר כך יהרג במיתה שהוא חייב בה²².

(19) גרגר קטן. (20) מין שרף חריף, ונזכר בתורה (שמות ל, לד). (21) ולא ידאג ויתמקמק בשרו (סנהדרין מג, א וברש"י). (22) שם, שנאמר (משלי לא, ו) "תנו שכר לאובד ויין למרי נפש". והשווה מדרש תנחומא פרשת פקודי אות ב "מביאים לו יין טוב וחזק ומשקים אותו, כדי שלא יצטער מן הסקילה".

ג. זה היין והלבונה, והאבן שישקל בה הנסקל²³, והסיף שיהרג בו הנהרג²⁴, והסודר שחונקין בו הנחנק²⁵, והעץ שתולין עליו הנתלה, והסודרין שמניפין בהן לפני הרוגי בית דין, והסוס שרץ להצילו - הכל באין משל צבור²⁶. ומי שירצה להתנדב - יבוא ויתנדב²⁷.

(23) ראה לקמן פרק ט"ו, הלכה א. (24) שם הלכה ד. (25) שם הלכה ה. (26) סנהדרין מג, א. (27) כמו שאמר שם: "נשים יקרות שבירושלים היו מתנדבות ומביאות אותן".

ד. אין בית דין יוצאין אחר הנהרג²⁸. וכל בית דין

(54) זבח קרבנו. (55) זורקים על המזבח בשבילו. (56) שאינם קרבים לאחר מיתתו, אבל עולתו קרבה אפילו לאחר מיתתו (ערכין שם, וב'תוספות ד"ה מזין). (57) שם, "נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקים לו", והשווה ה' שגגות פ"ג, ה"ב.

יום ש"ק י"א סיון ה'תשפ"א

פרק שלשה עשר

(1) יצא להיהרג, ונזכר שיש לו ללמד זכות על עצמו. הווידוי של הנידון לפני המתתו. הוצאת גזר דין למיתה בימי חול המועד, אנינות ואבלות על הרוגי בית דין, כיצד? נגמר דינו בבית דין שבחוץ לארץ וברח לבית דין שבארץ-ישראל.

א. מי שנגמר דינו למיתה - מוציאין אותו מבית דין, ואחד עומד על פתח בית דין והסודרין² בידו, והסוס³ רחוק ממנו⁴. והפרוץ⁵ יוצא לפניו: פלוני יוצא להרג במיתה פלונית, על שעבר עברה פלונית במקום פלוני בזמן פלוני, ופלוני ופלוני עדין. מי שירדע לו זכות - יבוא וילמד עליו. אמר אחד⁷: יש לי ללמד עליו זכות - זה⁸ מניף בסודרין, וזה הרוכב על הסוס רץ ומחזיר את הנדון לבית דין. אם נמצא לו זכות⁹ - פוטרין אותו; ואם לאו - יחזר ויצא להריגה. אמר הוא בעצמו: יש לי ללמד על עצמי זכות, אף על פי שאין ממש בדבריו - מחזירין אותו פעם ראשונה וישנה; שמא מפני הפחד נסתתמו טענותיו, וכשיחזר לבית דין - תתישב דעתו ויאמר טעם. החזירוהו ולא נמצא ממש בדבריו - מוציאין אותו פעם שלישית. אמר בשלישית: יש לי ללמד על עצמי זכות, אם יש ממש בדבריו¹⁰ - מחזירין אותו אפילו פמה פעמים. לפיכך¹¹ מוסרין לו שני תלמידי חכמים¹² ששומעין דבריו בדרך. אם יש ממש בדבריו - מחזירין אותו; ואם לאו - אין מחזירין אותו. אם לא נמצא לו זכות - מוציאין אותו. ועדיין הם ההורגין אותו בכל מיתה שיתחייב בה¹³. ורוצח שלא הרגהו עדין - חייבין להמיתו ביד כל אדם¹⁴. רחוק ממקום ההריגה פועש אמות¹⁵ אומרים לו: התודה¹⁶! שכן דרך כל המומתין מתודין. וכל המתודה - יש לו חלק לעולם הבא¹⁷. אם אינו יודע להתודות - אומרים לו: אמר: תהא מיתתי כפרה על כל עונותי. אפילו ידע בעצמו ששקר העידו עליו, כך הוא מתודה¹⁸.

(2) מטפחות להניף בהן, כמבואר בסמוך. (3) ואדם רוכב עליו, כלשון המשנה שבמשניות (סנהדרין פרק ו, משנה א) "ואדם אחד רוכב הסוס". (4) בתוך תחום ראייתו, כדי שיוכל לראותו מניף בסודרין. (5) אדם מכריז. כלשון הכתוב (דניאל ג, ד) "וכרוזא קרא בחיל". (6) ביום פלוני ובשעה פלונית, ופלוני ופלוני עדין, כדי שישמעו אחרים ויבואו להזים את העדים ויאמרו: והלא באותו יום ובאותה

ובעדותם זו ייהרג הנאשם, אין מקבלים עדות זו אלא בית דין של כ"ג.

- ח. מי שנגמר דינו בבית דין שהיה בחוצה לארץ, וברח לבית דין שבארץ ישראל - סותרין את דינו על כל פנים⁴⁵. ואם היו אותן בית דין עצמן שנגמר דינו בפניהם - אין סותרין את דינו, אף על פי שגמרוהו בחוצה לארץ והם עמה בארץ ישראל⁴⁶.

(45) אפילו כשבאו עדיו הראשונים (מכות ז, א) "משום זכותה של ארץ ישראל" - אלי תועיל למצוא לו פתח של זכות (רש"י). (46) שם. כיוון שגמרו דינו לחובה, שוב לא יראו לו זכות, אלא יושיבו בית דין אחר לדונו שנית.

פרק ארבעה עשר

(1) ארבע מיתות המסורות לבית דין. נגמר דינו למות ונתערב עם שאר העם ולא נודע מיהו. מקום הקבורה להרוגי בית-דין, הזהירות והמתניות בהוצאת גזר-הדין למוות. הצמדת הדיון בדיני נפשות לזמן קיום בית המקדש. הקבלה, שבטבריה עתיד בית הדין הגדול לחזור תחילה.

- א. ארבע מיתות נמסרו לבית דין: סקילה, ושרפה, והריגה בסיף³, וחנק⁴. סקילה ושרפה - מפרשין הן בתורה⁵; ומפי משה רבנו למדו, שכל מיתה האמורה בתורה סתם - היא חנק⁶, וההורג את חברו - מיתתו בסיף⁷. וכן אנשי עיר הנדחת - מיתתן בסיף⁸.

(2) משנה בסנהדרין מט, ב. (3) בחרב, ראה לקמן פט"ו, ה"ד. (4) שם, ה"ה. (5) סקילה - ויקרא כ, כז; שריפה - שם יד. (6) סנהדרין נב, ב. ושם נג, א אמרו: ארבע מיתות מקובלות הן למשה מסיני. (7) שם עו, ב. והוצרך רבינו לפרש שהרוצח הוא בסיף, שאל נטעה לומר הואיל וענשו אמור בתורה סתם (שמות כא, כ) "נקום ינקם", ודאי הכוונה למיתת חנק, כדין כל מיתה סתמית, משמיענו רבינו שנקימה זו תפרשה למשה שהיא בסיף, כמבואר בסנהדרין נב, ב ובביאורנו לקמן פט"ו, אות סה. וכן הדגיש רבינו בהל' רוצח פ"א, ה"א: "מפי השמועה למדו שזו מיתת סיף". ועיר הנדחת נשנית כאן אגב דין רוצח (לחם-משנה). (8) שנאמר בהם (דברים יג, טז) "הכה... את יושבי העיר ההיא לפי חרב". ולקמן פט"ו, ה"יב, מונה רבינו את כל מחוייבי ארבע מיתות לסוגיהן ולמניינן המפורט.

- ב. כל מיתה מהם⁹ - מצוות עשה¹⁰ היא לבית דין להרג בה מי שנתחייב בה. ואין רשות למלך להרג¹¹. באחת מהן, אלא בסיף בלבד¹².

(9) בכת"י תימן: מהן. (10) כמו שאמרו (יבמות ז, א): "אבל מיתת בית-דין דוחה שבת, שבאה עשה" ודוחה לא-תעשה". והשווה ספר המצוות לרבינו, עשין רכורכט. (11) שהוא הורג את המורדים בו, כמבואר בהל' מלכים פ"ב, ה"ח. וכן יש לו רשות "להרוג ולתקן העולם כפי מה שהשעה צריכה" (שם ה"י). (12) תוספתא סנהדרין פט"ט, ה"ג: "הרשות לא ניתן לה אלא סיף בלבד", וכן בירושלמי

- 1 שהרגו נפש - אסורים לאכל כל אותו היום. הרי זה
2 בכלל לא תאכלו על הדם²⁹. ואין מברין הקרובים³⁰
3 על הרוגי בית דין, משום לא תאכלו על הדם³¹.
4 ודברים אלו אסורין³² ואין בהן מלקות³³.

(28) שם מב, ב, כדי שלא יראו בית דין רוצחים. (29) שם סג, א. (30) האבלים, שאסור להם לאכול סעודה ראשונה משל עצמם, אלא אחרים מברים ומאכילים להם, ראה הלכות אבל פרק י"ד הלכה ט. (31) על הנרצח, על מחוייבי בית דין שנהרגים על עונש, שלא ינהגו בהם כבוד, משום כפרה (רש"י לסנהדרין שם). (32) מן התורה. (33) שם, שאין לוקים על לאו שבכללות, לאו אחד שכולל עניינים הרבה, וכמבואר לקמן פרק י"ח, הלכה ג, והשווה ספר המצוות לרבינו הכלל התשיעי.

- ה. מי שנתחייב מיתה בחלו של מועד³⁴ - מעניין בדינו, ואוכלין בית דין ושותין, ואחר כך גומרין את דינו סמוך לשקיעת החמה, והורגין אותו³⁵.

(34) שאסור לצום בו משום מניעת שמחת יום טוב. (35) מועד קטן יד, ב.

- ו. הרוגי בית דין - אין מתאבלין עליהן³⁶. ובאין קרוביהן ושוואלים את שלום העדים ואת שלום הדיינים, להודיע שאין בלבם עליהן כלום, שדין אמת דנו. ואף על פי שאין נוהגין אבלות - הרי הן אוננים³⁷ עליהם; שאין אנינות אלא בלב³⁸.

(36) כדי שיהא בזיונם כפרה להם (סנהדרין מו, ב וברש"י). ורבינו בפירושו למשנה שם אומר: שאין ראוי להתאבל על הרוגי בית דין, לפי שאין עוונותיהם מכופרים עד שיתעכל הבשר, והאבילות אין חיובה אלא כשסותמים הקבר, והואיל ונדחתה תידחה. והשווה לקמן הלכות אבל פרק א, הלכה ט. (37) מצטערים. (38) ואין זה כבוד להרוג, ואין כפרתו נמנעת בכך (רש"י שם).

- ז. מי שנגמר דינו וברח, ובא לבית דין אחר - אין סותרין את דינו³⁹. אלא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו: מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני, ופלוני ופלוני עדיו - הרי זה יתרגם⁴⁰. במה דברים אמורים⁴¹? ברוצח⁴²; אכל שאר חייבי מיתות - עד שיבואו עדיו הראשונים ויעידו שנגמר דינו, ויתרגמוהו בידם⁴³. והוא שיעידו בבית דין של עשרים ושלושה⁴⁴.

(39) לחזור ולישא וליתן אולי יזכה. (40) משנה במכות ז, א. (41) שאין צורך בביאת עדיו הראשונים. (42) שנאמר בו (במדבר לה, כא) "מות יומת המכה רוצח הוא" - מות יומת מכל מקום, ואפילו שלא על ידי עדיו הראשונים (סנהדרין מה, ב). (43) ככתוב (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו" (שם), וראה לקמן פרק י"ד הלכה ה בביאורנו. (44) כי אין דיני נפשות נחתכים אלא בבית דין של כ"ג, כמבואר לעיל פרק ה, הלכה ב. והואיל

- 16 ז. מי שנגמר דינו²³ שנתערב עם שאר העם ולא
17 נודע מי הוא מאלו²⁴, או מי שלא נגמר דינו
18 שנתערב עם מי שנגמר דינו ולא נודע מי הוא -
19 כלן פטורין. לפי שאין גומרין דינו של אדם אלא
20 בפניו²⁵.
- (23) למיתה. (24) והלא אי אפשר להמית את הכשרים
בגללו, לפיכך נפטר אף הוא. (25) וכיון שאין מכירים
אותו, אפילו כשיעמוד לפניו אין זה בפניו (שם, וברש"י).
וטעם זה נצרך רק למי שנתערב עם מי שנגמר דינו, אבל
נתערב עם שאר העם, אינו צריך לטעם זה, שהרי שאר העם
אינו חייב מיתה, ואיך נמית את כולם בגלל החייב שנתערב
(כסף-משנה). ואם רוצה שלא נגמר דינו, נתערב ברוצחים
אחרים, כולם פטורים מן המיתה, ואוסרים את כולם בבית
הסוהר, כמבואר בהל' רוצח פ"ד, ה"ו.
- 21 ח. מי שעמד על נפשו ולא יכלו בית דין לאסרו
22 עד שימיתוהו במיתה שהוא חייב בה - הורגין אותו
23 עדיו בכל מיתה שיכולין להמיתו בה, מאחר שנגמר
24 דינו²⁶. ואין רשות לשאר העם להמיתו תחלה²⁷.
25 לפיכך, אם נקטעה יד העדים²⁸ - פטור²⁹. ואם היו
26 העדים גומרין מתחלה - יהרג פיד אחרים³⁰. במה
27 דברים אמורים³¹? בשאר מחייבי מיתות בית דין חוץ
28 מן הרוצח; אבל הורג נפש שנגמר דינו - רודפין
29 אחריו בכל דבר ובכד כל אדם עד שממיתין אותו³².
- (26) כמו שאמרו (סנהדרין מה, ב) "מניין שאם אי-אתה יכול
להמיתו במיתה הכתובה בו, שאתה ממיתו בכל מיתה
שאתה יכול להמיתו? תלמוד-לומר: מות יומת המכה,
מכל-מקום". (27) שנאמר (דברים יז, ז) "יד העדים תהיה
בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה" (שם).
(28) אחרי העדתם. (29) שאי אפשר לקיים בו: "יד העדים
תהיה בו". (30) שם, שלא מצינו שעדים גומרים יהיו
פסולים לדיני נפשות, ועל-כרחך כוונת הכתוב לומר: יד
העדים, שהיתה להם בשעת העדתם, תהיה להם בשעת
המתתו (רש"י שם). (31) שאם נקטעה יד העדים אחר
העדתם, הרי זה פטור. (32) שם, שהרי הוא מזיק,
וחוששים שמא יהרוג עוד, ולפיכך מיתתו בכל אדם
(רדב"ז), והשווה הל' רוצח פ"א, ה"ד: "ואין לך דבר
שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים, שנאמר ולא תחניפו
את הארץ כי הדם הוא יחניף את הארץ". ושם פ"ד, ה"ט:
"שאע"פ שיש עוונות חמורים משפיכות דמים, אין בהן
השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים".
- 30 ט. כל הרוגי בית דין - אין קוברין אותן בקברי
31 אבותיהם בכלל ישראל³³, אלא שני קברות מתקנין
32 להן בית דין: אחד לנסקלין ולנשרפין, ואחד
33 לנהרגין ולנחנקין³⁴. ודבר זה הלכה מפני
34 השמועה³⁵. נתאפל הפשוט³⁶ - היו מלקטין את
35 העצמות וקוברין אותן בקברות אבותיהן. ויש
36 לקרוביהן לעשות להן³⁷ ארון ותכריכין³⁸.
- שם פ"ז, ה"א. רמז לכך, דברי הכתוב (מלכים-א ב, ה)
"ואשבע לו... אם אמיתך בחרב". וראה לקמן פ"ח, ה"ו
"או דין מלכות היה" ובביאורנו שם.
- 1 ג. כל מחייב מיתת בית דין שלא המיתו אותו בית
2 דין - בטלו מצות עשה, ולא עברו על מצות לא
3 תעשה¹³. חוץ מן המכשף, שאם לא המיתוהו -
4 עברו על מצות לא תעשה, שנאמר: מכשפה לא
5 תחיה¹⁴.
- (13) שהרי לא נאמרה בהן כל אזהרה בלשון לא-תעשה.
וכתב הרדב"ז, אם עמד הנידון על נפשו, והרגוהו עדי
במיתה אחרת שיכולים להמיתו (ראה לקמן ה"ח), הרי
בית-דין זה קיים מצות-עשה, שזוהי מצוותו. (14) השווה
ספר המצוות לרבינו, לא-תעשה שי.
- 6 ד. סקילה חמורה מן השרפה¹⁵, ושרפה חמורה מן
7 הפינה¹⁶, והפינה חמורה מן ההנקה¹⁷. וכל מי שנתחייב
8 בשתי מיתות - נדון בחמורה¹⁸. בין שעבר שתי
9 עבירות זו אחר זו, בין שעבר עברה אחת שחייב
10 עליה שתי מיתות¹⁹. אפלו נגמר דינו לקלה, ואחר
11 כן עבר על החמורה ונגמר דינו - נדון בחמורה²⁰.
- (15) סנהדרין מט, ב, שכן ניתנה למגדף את ה' (ויקרא כד,
יד) ולעובר ע"ז, וזה חטא חמור ביותר, שכן פושט ידו
בעיקר. (16) שם נ, א. שכן ניתנה לבת כהן שזינתה (ויקרא
כא, ט) וחטאה חמור, שכן מחללת את כבוד אביה.
(17) שכן ניתן לאנשי עיר הנדחת. וענשם חמור, שהרי גם
ממונם אבד. (18) כגון נערה המאורסה בת כהן שזינתה,
נידונה בסקילה החמורה ולא בשריפה הקלה ממנה (שם)
עמוד ב). (19) כגון שבא על חמותו, שהיא אשת איש,
איסור חמותו - בשריפה, ואיסור אשת איש - בחנק.
(20) ואין אומרים שמאחר שנגמר דינו לקלה - הרי הוא
כמת, ולא יענש על החמורה שעבר אח"כ (שם פא, א), רמז
לכך הנביא (יחזקאל יח, י"ב) "והוליד בן פריץ שופך דם
(= זה סיף), ואת אשת רעהו טמא (=בחנק), ואל הגילולים
נשא עיניו" (=זו ע"ז, שבסקילה), והכתוב מסיים (שם יג)
"מות יומת דמיו בו יהיה" - בסקילה (גמרא שם).
- 12 ה. ואחד האיש ואחד האשה דגין אותן בארבע
13 מיתות²¹.
- (21) קידושין לה, א, "איש או אשה כי יעשו מכל חטאות
האדם (במדבר ה, ו) - השווה הכתוב אשה לאיש לכל
עונשין שבתורה". והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ה
"שאר הפרש בין איש לאשה לעונשין, זולתי בשפחה
חרופה בלבד".
- 14 ו. כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה - נדון כל אחד
15 מהן בקלה שבהן²².
- (22) משנה בסנהדרין עט, ב. ומפרש רש"י: מאחר שאי-אתה
מכיר מי המחוייב החמורה ומי - הקלה, אי אתה רשאי
להחמיר עליו, למשכו למיתה החמורה שלא נתחייב בה,
אלא ידונו בקלה שישנה בכלל החמורה.

20 וְשֹׁנְתֵי הַלֵּלָה הַשְּׁוֹרָה⁵⁵, גָּלוּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.
21 וְלַעֲשֹׂרָה מְקוֹמוֹת גָּלוּ, וְסוֹפֵן לְטַבְרֵיָא⁵⁶, וּמִשֵּׁם לֹא
22 עָמַד בֵּית דִּין גָּדוֹל עַד עֵתָהּ. וְקִבְלָהּ הִיא, שֶׁבְטַבְרֵיָא
23 עֲתִידִין לְחֹזֵר תַּחֲלָה, וּמִשֵּׁם נִעְתָּקִין לְמִקְדָּשׁ⁵⁷.

51) שהיתה בנויה אבני גזית לכבוד הסנהדרין (תוספות יו"ט למדות פ"ה, מ"ד). 52) חצר המקדש, סמוכה לעזרת כהנים, ששם הכהנים עשו עבודת המקדש. 53) לא נתקדש בקדושת העזרה. 54) שנאמר בו (שמואל ב', ז, יח) "ויבוא המלך דוד וישב לפני ה'". אבל אחרים אסור להם לשבת, ככתוב (דברים יח, ה) "לעמוד לשרת בשם ה'" (יומא כה, א וברש"י). ובסנהדרין (קא, ב) אמרו, שזוהי הלכה למשה מסיני, כדברי רש"י שם. וראה בהל' בית הבחירה פ"ה, ה"ז "לשכת הגזית... חציה היה קודש וחציה היה חול... ובחצי של חול היו הסנהדרין יושבים". 55) כשגברו העוונות, ונתרבו רוצחים בישראל. 56) מלשכת הגזית לחנות, ומחנות לירושלים, ומירושלים ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית שערים, ומשם לציפורי, ומשם לטבריא (ראש השנה לא, א), ובטבריא היו בימי אנטונינוס קיסר (רש"י שם). 57) שם.

24 יג. אַרְבַּעִים שָׁנָה קָדָם חָרְפָן בֵּית שְׁנֵי פְטָלוֹ דִּינִי
25 נִפְשׁוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שְׁהִיָּה הַמִּקְדָּשׁ קָנָם⁵⁸;
26 מִפְּנֵי שֶׁגָּלוּ הַסִּנְהֶדְרִין, וְלֹא הָיוּ שָׁם בְּמִקְוָמָן
27 בְּמִקְדָּשׁ⁵⁹.

58) והכהן היה מקריב על גבי המזבח. 59) מכיון שראו שנתרבו הרוצחים, ולא יכלו לדונם, אמרו: מוטב שנגלה ממקום למקום כדי שלא יתחייבו מיתה, שהמקום גורם, כמבואר לעיל הי"א (עבודה זרה ח, ב).

28 יד. בְּזִמְן שֶׁדִּינִי דִּינֵי נִפְשׁוֹת בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל - דִּינִין
29 דִּינֵי נִפְשׁוֹת בַּחוּצָה לְאַרְצָא⁶⁰. וְהוּא שְׁהִיָּה הַסִּנְהֶדְרִין
30 סְמוּכִין בְּאַרְצָא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי⁶¹. שֶׁהַסִּנְהֶדְרִין נִזְהָגָת
31 בְּאַרְצָא וּבַחוּצָה לְאַרְצָא.

60) מכות ז, א. 61) לעיל פ"ד, ה"ב. ולא הזכירה רבינו כאן אלא לומר שכל אותן ארבעים שנה שבטלו דיני נפשות בא"י, בטלו גם בחוץ-לארץ. אע"פ שעדיין היה הכהן מקריב על המזבח (כסף-משנה).

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

1) ביצוע מצוות סקילה, ואלה שחייבים תלייה אחרי סקילתם. מצוות קבורת הרוגי בית דין ביום הריגתם. מספר חייבי סקילה שבתורה, וכן חייבי שריפה, הרג וחנק, סכום כולם שלושים ושישה.

32 א. פִּיעֵד מִצְוַת הַנִּסְקָלִין? רְחוּק מִבֵּית הַסִּקְלָה
33 אַרְבַּע אַמּוֹת מִפְּשִׁיטִין אֶת הַמַּחֲבִיב סִקְלָה בְּגִידָיו⁶²,
34 וּמִכַּסִּין עָרוֹתוֹ מִלְּפָנָיו. וְאִין הָאִשָּׁה נִסְקָלָת עֲרֻמָּה,
35 אֲלֵא בְּחִלּוֹק אֶחָד⁶³. וּבֵית הַסִּקְלָה גְּבוּהָ שְׁתֵּי
36 קוֹמוֹת⁶⁴. עוֹלָה לְשָׁם הוּא וְעִידּוֹ, וְיָדָיו אֲסוּרוֹת⁶⁵.

33) משנה בסנהדרין מו, א. וכפירוש הגמרא שם מז, א: "לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק". 34) שם, "אין קוברים רשע חמור אצל רשע קל", ונהרגים ונחנקים - קלים הם ביחס לנסקלים ונשרפים. 35) ששמעו מפי משה שקיבל מסיני, ולפיכך לא תיקנו ארבעה קברות לכל מחוייב מיתה לחוד, כי כך נתקבלה ההלכה (שם). 36) ולשון המשנה שם: נתעכל. ומפרש רש"י: כבר נתכפר במיתתו ובזיונו. 37) לעצמות, לאחר שנתעכל הבשר. 38) בגדים לכרוך בהם העצמות (שם מו, א) וראה לעיל פי"ג, ה"ו.

1 י. צְרִיכִין בֵּית דִּין לְהַתְּיָשִׁב בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת וּלְהַמְתִּין,
2 וְלֹא יֵאָצִיזוּ³⁹. וְכָל בֵּית דִּין שֶׁהִרְגוּ נֶפֶשׁ בְּשָׁבַע שָׁנִים
3 - הָרִי אֵלָיו חֲבָלָנִין⁴⁰. אָף עַל פִּי כֶּן, אִם אֶרֶץ לָהֶם
4 לְהֵרֵג בְּכָל יוֹם וְיוֹם - הוֹרְגִין⁴¹. אֲבָל אִין דִּינִין לְעוֹלָם
5 שְׁנֵים בְּיוֹם אֶחָד⁴², אֲלֵא דִינִין זֶה הַיּוֹם וְהַשָּׁנָה לְמַחֲרָ.
6 הָיוּ שְׁנֵיהֶם פְּעֻבָּרָה אַחַת וּמִיתָה אַחַת, כְּגוֹן נֹאֲפָה עִם
7 נֹאֲפֵת - דִּינִין שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד⁴³. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה
8 הַנֹּאֲפָה בּוֹעֵל בַּת כֹּהֵן, הוֹאִיל וְהוּא בְּחִנְקָא⁴⁴ וְהִיא
9 בְּשִׁרְפָּה⁴⁵ - אִין הוֹרְגִין שְׁנֵיהֶם בְּיוֹם אֶחָד⁴⁶.

39) ימהרו. 40) משחיתים ומזיקים (מכות ז, א). ובסנהדרין לה, א דרשו: "אשרו חמוץ (ישעיה א, יז) - אשרו דיין שמחמץ (משהה) את דינו". 41) שהרי אמרו (שם מה, ב) "אין דנים שנים ביום אחד" - הרי שבשני ימים דנים זה אחר זה (רדב"ז). 42) בבית-דין אחד, שלא יוכל להפוך בזכותם, שכל אחד מהדיינים צריך לבקש ראיות למיתה זו ולמיתה זו (רש"י שם). 43) שאפשר לעיין בדין שניהם כאחד (שם מו, א), פרט למיתה אחת ושתי עבירות, כגון חילול שבת ועבודה-זרה ששתיהן שתי עבירות נפרדות, וענשן סקילה (שם). 44) כדין בועל אשת איש. 45) שנאמר: היא מחללת - היא בשריפה, ואין בועלה בשריפה (שם נא, א). 46) שם מו, א.

10 יא. אִין דִּינִין דִּינֵי נִפְשׁוֹת אֲלֵא בְּפָנֵי הַבֵּית⁴⁷. וְהוּא
11 שְׁהִיָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שָׁם בְּלִשְׁפָּה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ.
12 שֶׁנֶּאֱמַר בְּזֶקֶן מִמָּרָא: לְבַלְתִּי שְׁמַע אֶל הַכֹּהֵן
13 וְגוֹמֵר⁴⁸. וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁבְּזִמְן שִׁישׁ כֹּהֵן
14 מְקָרִיב עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ - יֵשׁ דִּינֵי נִפְשׁוֹת⁴⁹. וְהוּא
15 שְׁהִיָּה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בְּמִקְוָמוֹ⁵⁰.

47) בזמן שבית המקדש קיים, ואז דנים בכל המדינה ואפילו בחוץ לארץ, כמבואר בסמוך הי"ד. 48) בכת"י תימן: אל הכהן או אל השופט. 49) שם נב, ב: "בזמן שיש כהן - יש משפט. בזמן שאין כהן - אין משפט". 50) שאם בית-הדין גלה ממקומו שבמקדש, אין דנים דיני נפשות, ככתוב (שם ח) "וקמת ועלית אל המקום" - מלמד שהמקום גורם (שם פז, א), וכמבואר בסמוך הי"ג.

16 יב. בַּתְּחִלָּה, כְּשֶׁנִּבְנְהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הָיוּ בֵּית דִּין
17 הַגָּדוֹל יוֹשְׁבִין בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית⁵¹ שְׁהִיָּתָה בַּעֲזָרָת
18 יִשְׂרָאֵל⁵². וְהַמָּקוֹם שְׁהִיָּה יוֹשְׁבִין בּוֹ - חַל הָיָה⁵³,
19 שְׁאִין יִשְׁבֶּה בַּעֲזָרָה אֲלֵא לְמַלְכִּי בֵּית דָּוִד⁵⁴.

שלא יתנו לסקול על שער עירם. (17) כתובות מה, ב. וכתבו ה'תוספות' שם, לאו דוקא ליד פתח בית-דין, אלא חוץ לבית-דין ורחוק ממנו, וכן מבואר לעיל פ"ב, ה"ג, שבית הסקילה היה רחוק מבית-הדין. (18) וכן דרשו שם: "נאמר שעריך למטה (=והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך... וסקלתם באבנים), ונאמר שעריך למעלה (=שם ב, כי ימצא בקרבך באחד שעריך... איש או אשה אשר יעשה את הרע... וילך ויעבוד אלהים אחרים), מה שעריך האמור למעלה - שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה - שער שעבד בו". וידוע שאין אדם דן "גזירה-שוה" אלא אם קיבלה מרבו, ורבו מרבו עד למשה מסיני, כמבואר בנדה יט, ב וברש"י שם. והשווה הל' איסורי ביאה פ"ג, ה"א.

ג. מַצוֹת הַנִּשְׁרָפִין: הֵיוּ מִשְׁקָעִין אוֹתוֹ בְּזָבֵל עַד אַרְבָּעוֹתָיו¹⁹, וְנוֹתְנִים סוּדֵר קָשָׁה לְתוֹךְ הַרְף²⁰ וְכוֹרְכִין עַל צִוָּאָרוֹ. וְשָׁנִי עֲדִיו - זֶה מוֹשֶׁךְ אֶצְלוֹ, וְזֶה מוֹשֶׁךְ אֶצְלוֹ, עַד שֶׁהוּא פּוֹתֵחַ אֶת פִּיו. וּמִתְכַּיִּים²¹ אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הַעוֹפֶרֶת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְהוּא זוֹרֵק לְתוֹךְ פִּיו, וְהִיא יוֹרֶדֶת וְשׁוֹרֶפֶת אֶת בְּנֵי מַעֲוִי²².

(19) שלא יתהפך אנה ואנה, ותפול הפתילה על בשרו מבחוץ. (20) שהרף אינו חונק לפתוח פיו, והקשה מחבל את גרונו ומנוולו, לפיכך קשה מבפנים - לחנוק, ורכה מבחוץ להגן (רש"י לסנהדרין נב, א). (21) ממסים. (22) משנה, שם נב, א. ובגמרא שם דרשו: נאמר כאן "באש תשרף", ונאמר בבני אהרן (ויקרא י, ו) "יבכו את השריפה אשר שרף ה'". מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים, שנאמר בהם: וימותו לפני ה' - כעין מיתה, כלומר: שהגוף נשאר שלם, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים.

ד. מַצוֹת הַנֶּהָרְגִין: מִתְּזִיזִין אֶת רֹאשׁוֹ בְּסִיף, בְּדֶרֶךְ שְׁהַמְלִכִים עוֹשִׂים²³.

(23) למורדים בהם (משנה, שם עמ' ב), וכן הכתוב אומר (שמואל-ב יב, ט) "ואותו הרגת בחרב". ובמלכים-א ב, ח נאמר: ואשבע לו בה' לאמור אם אמינתך בחרב". וכתב הרדב"ז, מהמשנה הנ"ל יש ללמוד, שאין הרוגי מלכות נהרגים אלא בסייף, כדברי רבינו לעיל פ"ד, ה"ב.

ה. מַצוֹת הַנִּחְנָקִין: מִשְׁקָעִין אֶת הַמַּחֲבֵב בְּזָבֵל עַד אַרְבָּעוֹתָיו, וְנוֹתְנִין סוּדֵר קָשָׁה לְתוֹךְ הַרְף וְכוֹרְכִין עַל צִוָּאָרוֹ. זֶה מוֹשֶׁךְ אֶצְלוֹ, וְזֶה מוֹשֶׁךְ אֶצְלוֹ, עַד שֶׁתֵּצֵא נִפְשׁוֹ²⁴.

(24) שם במשנה. וראה בבאורנו לעיל אות יט והשווה לכן.

ו. מַצוֹת עֲשֵׂה לְתוֹלוֹת אֶת הַמַּגֵּדָף²⁵ וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. שְׁנֵאֵמַר: כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּיִם²⁶ - הָרִי מַגֵּדָף אֲמֹר. וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים נֵאֵמַר: אֶת יְיָ הוּא מַגֵּדָף²⁷. וְהָאִישׁ נִתְּלָה, וְאִין הָאִשָּׁה נִתְּלִית. שְׁנֵאֵמַר: כִּי יִהְיֶה בְּאִישׁ חָטָא מִשְׁפָּט מָוֶת וְהוֹמָת תְּמִלֶּת אֹתוֹ²⁸.

וְאֶחָד מִן הָעֵדִים דּוֹחֵפוּ עַל מִתְּנִיו מֵאַחֲרָיו, וְהוּא נִהַפֵּךְ וְנוֹפֵל עַל לְבֹו לְאַרְצֵי⁶. אִם מֵת בָּהּ - יִצָּא⁷. שְׁהָרִי נֵאֵמַר: סָקֵל וְסָקֵל אוֹ יִרְה יִירָה⁸. הִנֵּה הַשְּׁוֹה הַנִּסְקֵל שְׁנֵפֵל אֶת הָאֶבֶן עָלָיו⁹ עִם הַנִּדְחָף שְׁנֵפֵל הוּא בַּעֲצָמוֹ עַל הָאֶרֶץ¹⁰. וְאִם לֹא מֵת מִדְּחִיפָה זֶה - מִגְבִּיהִין הָעֵדִים אֶבֶן שְׁהִיתָה מִנַּחַת שָׁם¹¹, מִשָּׂא שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, וְהָעֵד הַשְּׁנִי מִרְפָּה אֶת יְדוֹ¹² וּמִשְׁלִיף¹³ הָאֶבֶן עַל לְבֹו. אִם מֵת בּוֹ - יִצָּא, וְאִם לֹא - רִגְמִיתוּ בְּכָל יִשְׂרָאֵל. שְׁנֵאֵמַר: יֵד הָעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ כְּרֹאשְׁנָה לְהַמִּיתוֹ¹⁴, וְיֵד כָּל הָעָם בְּאַחֲרָנָה.

(2) שהוא ממחר למות כשהוא ערום (סנהדרין מד, ב ובפירוש המשנה לרבינו שם). ובגמרא שם מה, א דרשו: "ורגמו אותו" (ויקרא כד, יד) - "אותו" בלא כסותו. (3) שלא תתבזה, והתורה אמרה: "ואהבת לרעך כמוך - ברור לו מיתה יפה" ולא תבזהו. ואע"פ שהיא שוהה למות ע"ז, נוח לה לסבול צער גופני ולא להתבזות (שם מה, א). (4) וקומתו של הנידון הרי כאן שלש, ומפילו משם לארץ, ומת מהר. אבל לא תיקנו שיהיה גבוה יותר, כדי "שלא יתנוול", שאם יפול מבנין גבוה יותר, יתפור גופו, ואבריו מתפרקים, וכריסו נבקעת (שם וברש"י). (5) מדרש תנחומא פרשת פקודי אות ב "ועוקרים לו ידיו ורגליו". (6) ובמשנה, שם מה, א כתוב: "נהפך על לבו - הופכו על מתניו", ומפרש רש"י: כשהוא מושכב פרקן הוא מגונה יותר. ורבינו לא חשש לכתבו כי הוא סובר שכל הפיכתו על מתניו, אינה אלא לראות אם כבר יצאה נשמתו, וכיון שכתב: "אם מת בה יצא", הרי ההפיכה על מתניו בכלל זה, שע"י הפסקת דופק הלב בוחנים שהוא מת (לחם-משנה). (7) אע"פ שלא נרגם כלל באבן. (8) יושלך למטה לארץ (רש"י לתורה שם). (9) בכח"י תימן: "הנסקל שנפל האבן עליו". ותיבת: את, איננה. (10) ואע"פ שהסקילה הוזכרה בפסוק תחילה, עושים אותה בסוף, שמצינו שסמך הכתוב סקילה למיתה, שנאמר (דברים יז, ה) "וסקלתם באבנים ומתו" (תוספות' שם מה, א ד"ה: "מניין שבדחיה). ומניין שאנו למדים מיתת בית-דין לדורות מסיני? תלמוד-לומר: סקול יסקל, לשון עתיד, לומר שאף לדורות יהא דין סקילה נוח אף בדחיה (שם מה, א). (11) לצורך זה. (12) כדי שחבירו ישליכנה בכל כוחו, ששנים אינם יכולים לכוון כוחם להשליך כאחד, כשהו משליך זה מעכב (שם מה, ב וברש"י). (13) חבירו הראשון. (14) שם עמ' א. וכתב רבינו בפירושו למשנה שם פ"ז, מ"ג: "וכבר ידעת שהעדים הם שממיתים בידיהם איוז מיתה שתהיה, לפי שאותו הדבר אצלם אמת, שהשיגוהו בחושיהם, והוא אצלנו סיפור דברים, שאין אנו יודעים אלא מה ששמענו מהם".

ב. עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה - אִין סוֹקְלִין אוֹתוֹ אֶלָּא עַל שְׁעַר שְׁעֵבֵד בּוֹ¹⁵. וְאִם הִיתָה עִיר שְׂרָפָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים¹⁶ - סוֹקְלִין אוֹתוֹ עַל פֶּתַח בֵּית דִּין¹⁷. וְדָבָר זֶה קִבְּלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה: אֶל שְׁעָרֶיךָ - זֶה שְׁעַר שְׁעֵבֵד בּוֹ¹⁸, וְלֹא שְׁנֵאֵמַר דִּינוֹ בּוֹ.

(15) ואפילו נידון בעיר אחרת. (16) ויש חשש איבה, או

עץ הנעוץ מחוסר תלישה, אין זה מחוסר מעשה, כקציצה מן המחובר (שם). (39) כמו שאמרו שם (נד, א) לגבי הבא על הבהמה, שגם היא נסקלת, משום "שלא תהא הבהמה עוברת בשוק, ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה". (40) בתוך ארבע אמותיו (רש"י שם מה, ב). וכן אמרו (סוטה מג, ב), "מת תופס ארבע אמות". (41) שם מה, ב וראה בירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור תקברנו - קבורה לו ולעצו ולאבנו".

- י. פל הנסקלין שבתורה שמונה עשר, ואלו הן: 18
- הבא על האם⁴², ועל אשת אב, ועל פלתו⁴³, ועל 19
- נערה המארסה⁴⁴, ועל הזכור⁴⁵. והשוכב עם 20
- בהמה⁴⁶. והאשה המביאה את הבהמה עליה⁴⁷. 21
- והמגדף⁴⁸. ועובר עבודת פוכבים⁴⁹. והנותן מזרעו 22
- למלך⁵⁰. ובעל אוב. ובעל ידעוני⁵¹. והמסית⁵². 23
- והמדיח⁵³. והמכשף⁵⁴. והמחלל את השבת⁵⁵. ומקלל 24
- אביו או אמו⁵⁶. ובן סוטר ומורה⁵⁷. 25

(42) ויקרא יח, ז "אמך היא, לא תגלה ערותה". דרשו חכמינו (סנהדרין נד, א) לרבות אמו שאינה אשת אביו (כגון אנוסה ומפוחה) כאמו שהיא אשת אביו, ובאשת אביו נאמר (שם כ, יא) "ואיש אשר ישכב את אשת אביו... מות ימותו... דמיהם במ", וכל מקום שנאמר: דמיהם במ, הרי זה בסקילה, כשם שנאמר באוב וידעוני (שם כז) "מות יומתו, באבן ירגמו אותם דמיהם במ" (שם נד, א). (43) ויקרא כ, יב. (44) דברים כב, כד. (45) ויקרא כ, יג. (46) שם, טו, "ואת הבהמה תהרגו", ונאמר במסית (דברים יג, י) "כי הרוג תהרגנו", מה שם בסקילה, ככתוב (שם, יא) וסקלתו באבנים, אף כאן בסקילה (סנהדרין נד, ב). (47) ויקרא כ, טז, "דמיהם במ". וכבר הוכחנו באות מא, שכל מקום שנאמר: דמיהם במ, הרי זה בסקילה. (48) מברך את השם, וענשו מפורש בתורה (ויקרא כד, יד) "ורגמו אותו כל העדה". (49) דברים יז, ה. (50) לאליל ששמו מולך, שמעביר בנו על האש ברשות הכהנים, ולא שהוא שורפו, אלא מעבירו מצד זה לצד אחר בתוך השלחת, וכמבואר בהל' ע"ז פ"ו, ה"ג. וסקילה מפורשת בו (ויקרא כ, ב) "עם הארץ ירגמוהו באבן". (51) שניהם מפורשים שם פ"ו, ה"א ב, וענשם מפורש בתורה ויקרא כ, כז "באבן ירגמו אותם דמיהם במ". (52) את היחיד לע"ז, וענשו מפורש בדברים יג, יא "וסקלתו באבנים ומת". (53) עיר שלימה אחרי עבודה זרה, ומדיחי עיר הנדחת למדים ממסית שהוא בסקילה, שגם בו נאמרה לשון הדחה (שם, שם) "כי בקש להדיחך", ודנים "גזירה-שוה": הדחה - הדחה (סנהדרין פט, ב). (54) שנאמר (שמות כב, יז) "מכשפה לא תחיה", וסמוך לה נאמר (שם, יח) "כל שוכב עם בהמה מות יומת" מה שם בסקילה (ראה לעיל אות מה), אף כאן בסקילה (שם סז, ב). (55) במדבר טו, לה "מות יומת האיש, רגום אותו באבנים". (56) ויקרא כ, א "מות יומת... דמיו בו", וכבר נתבאר לעיל אות מא, שכל מקום שנאמר בו "דמיו בו" הרי זה בסקילה. (57) דברים כא, כא, "ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת". וכל אלו הנסקלים מנויים במשנה סנהדרין ג, א.

(25) המברך (=המקלל) את השם, כלשון הכתוב (במדבר טו, ל) "את ה' הוא מגדף", ודיניו נתפרשו בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז. (26) מפני שבירך את ה' - הוא נתלה. (27) סנהדרין מה, ב "מה מקלל זה שכפר בעיקר, אף כל שכפר בעיקר". (28) שם מו, א. "איש ולא אשה".

- ז. פיצד מצות הנתלין? אחר ששוקלין אותן 1
- משקעין²⁹ את הקורה פארץ, ועץ יוצא ממנה³⁰, 2
- ומקיפין שתי ידין זו לזו³¹, ותולה³² סמוך לשקיעת 3
- החמה, ומתירין אותו מיד. ואם לן - עוברין עליו 4
- בלא תעשה, שנאמר: לא תלין נבלתו על העץ³³. 5

(29) נועצים. (30) כמין יתד היה יוצא מן הקורה סמוך לראשה. (31) סומך זו אצל זו. (32) בידיו (רש"י שם). (33) משנה שם, והכתוב מסיים: "כי קלת אלקים תלוי", פירשו במשנה שם: "כלומר, מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם ונמצא שם שמים מתחלל" שמזכירין, שזה בירכו (רש"י). ובגמרא שם ע"ב ב שנינו: "משהין אותו עד סמוך לשקיעת החמה וגומרין את דינו, וממיתין אותו, ואח"כ תולים אותו, אחד קושר ואחד מתיר (=אין שהות בינתיים, רש"י), כדי לקיים מצות תליה". וביהושע ח, כט וכן שם י, כו משמע שדין זה נוהג אפילו בנתלים גויים, שנאמר שם: "ויהיו תלויים על העצים עד הערב". וכתב הרד"ק שם: "מפני טומאת הארץ, היו הנתלים נקברים, אע"פ שאינם מבני ישראל... כי המת שאינו נקבר הוא טומאת הארץ... וכן לעתיד בגוג ומגוג אמר (יחזקאל לט, יב) "וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ". וראה ברד"ק שם ח, כט.

- ח. ומצות עשה לקבר את כל הרוגי בית דין ביום 6
- ההריגה. שנאמר: כי קבור תקברנו³⁴ ביום ההוא. 7
- ולא הרוגי בית דין בלבד, אלא כל המלין את מתו 8
- עובר עליו בלא תעשה³⁵. הלינו לכבודו להביא לו 9
- ארון ותכריכין - אינו עובר עליו³⁶. 10

(34) ירושלמי נזיר פ"ז, ה"א "כי קבור - זו מצוה-עשה" וכן בספרי' לפסוק זה, ורבינו הביאו ב"ספר המצוות" מצוה רלא. והשווה הל' אבל פ"ב ה"א, שהקבורה בשאר מתים היא מצוה. (35) שנאמר "כי קבור תקברנו" לרבות שאר מתים (סנהדרין מו, ב). (36) שם ע"ב א. וכן אם הלינו כדי לאסוף עליו עיירות להספידו או להביא לו מקוננות - אינו עובר עליו (שם מז, א).

- ט. אין תולין על אילן המחבר לפרקע, אלא על 11
- התלוש³⁷, כדי שלא יהא מחסר קציצה³⁸. שהעץ 12
- שנתלה עליו נקבר עמו, שלא יהא לו זכרון רע 13
- וילאמר: זה העץ שנתלה עליו פלוגני³⁹. וכן האבן 14
- שנסקל בה, והסוף שנהרג בו הנהרג, והסודרין 15
- שחונקין בהן - הפל נקברים בתפישת הנהרג⁴⁰, אבל 16
- לא בקבר עצמו⁴¹. 17

(37) והוא נעוץ בקרקע, כמבואר לעיל ה"ז. (38) והתורה אמרה: "כי קבור" - מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה (המחובר) שמחוסר קציצה וקבורה" (שם מו, ב). ואף שגם

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינה נשרפת? אלא לומר לך, כששתייהן קיימות. כלומר, אם אשתו חיה - תישרף חמותו, ואם לאו - אין כאן עונש שריפה. וכדברי רבי עקיבא שם. ואע"פ שאמרו שם "איסורא בעלמא", סובר רבינו שזהו איסור כרת. ולגבי שריפה שהיא בידי אדם, קורא לכרת: איסורא בעלמא, שאין בה מיתת בית-דין אלא עונש מן השמים בלבד. השווה הל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ח ובמגיד-משנה שם. והמאירי לסנהדרין שם מביא ראייה מסגנון התלמוד (קידושין סב, א) שאמרו שם: "אם שכב איש אותך - לא הנקי ולא הנקי, אלא איסורא בעלמא" - הרי שבאשת איש, קראו לאיסור כרת שבה "איסורא בעלמא". וכל אלו הנשרפים - מנויים במשנה סנהדרין עה, א.

7 **יב. הַנִּחְנָקִין⁶⁵ שְׁנַיִם: הַרוֹצֵחַ⁶⁶ וְהַנִּדְחָ⁶⁷.**

(65) בסייף. (66) שנאמר בו "נקום ינקם" (שמות כא, כ) "נקימה זו איני יודע מה היא, כשהוא אומר (ויקרא כו, כה), 'והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית' - הוי אומר נקימה, זו סיוף" (שם נב, ב). (67) ולשון המשנה שם עו, ב "הרוצח ואנשי עיר הנדחת", וסייף מפורש בהם בתורה (דברים יג, טז) "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב".

8 **יג. הַנִּחְנָקִין שֵׁשָׁה, וְאֵלּוּ הֵן: הַבָּא עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ.**
9 **הַחוֹבֵל בְּאָבִיו אוֹ בְּאִמּוֹ⁶⁸. וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְזֶקֶן**
10 **מְקַרֵּא⁶⁹. וְנֹכֵחַ הַשֶּׁקֶר⁷⁰. וְהַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עֲבוֹדָה**
11 **זָרָה⁷¹. נִמְצְאוּ כָּל הָרוֹגֵי בֵּית דִּין שֵׁשָׁה וְשִׁלְשִׁים⁷².**

(68) שעשה בהם חבורה, ראה לקמן הל' ממרים פ"ה, ה"ה. (69) שמסרב על דברי בית-דין הגדול, ומורה לעשות כנגדם. (70) מתנבא על מה שלא שמע, וראה הל' ע"ז פ"ה, ה"ח. (71) שאומר: אמרה ע"ז. אפילו כיוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור (משנה בסנהדרין פט, א). וראה בהל' ע"ז פ"ה, ה"ו. ובכולם נאמר בתורה "יומת" או "יומת", וכלל הוא: "כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק" (שם פד, ב). והשווה לעיל פ"ד, ה"א "ומפי משה רבינו למדו שכל מיתה... היא חנק" ובביאורנו שם. וכל אלו הנחנקים - מנויים במשנה, שם פד, ב. (72) רמז לדבר (תהלים ז, יח): "יולד הכין כלי מות" (תפארת ישראל בסוף מס' סנהדרין, "סוגר העונשים", אות א). וב"קריית ספר" נותן בהם סימן: "חיוב". ח"י נסקלים; י' נשרפים; ו' נחנקים; ב' נהרגים.

1 **יא. כָּל הַנִּשְׁרָפִין עֲשָׂרָה, וְאֵלּוּ הֵן: בַּת פֶּהֶן שְׁזֵנְתָה**
2 **תַּחַת בַּעֲלָהּ⁵⁸. וְכָא עַל בַּתוֹ⁵⁹, וְעַל בַּת בַּתוֹ⁶⁰, וְעַל**
3 **בַּת בְּנוֹ. וְעַל בַּת אִשְׁתּוֹ, וְעַל בַּת בָּתָה, וְעַל בַּת**
4 **בָּתָה⁶¹. וְעַל חֲמוֹתוֹ⁶², וְעַל אִם חֲמוֹתוֹ, וְעַל אִם**
5 **חֲמִיו⁶³. וְהוּא שָׂבָא עֲלֵיהֶן בְּחַיֵּי אִשְׁתּוֹ; אֲכָל לֶאֱחָר**
6 **מִיַּת אִשְׁתּוֹ - הָרִי הֵן בְּכֶרֶת בְּלֶבֶד, בְּכָלֵל הָעֲרִיּוֹת⁶⁴.**

(58) כשהיא נשואה. אבל כשהיא ארוסה, הרי היא בסקילה, שסקילה חמורה משריפה, ונשואה יצאה לשריפה להחמיר עליה, ולא ארוסה, להקל עליה מסקילה לשריפה (סנה' ג, ב), וכן פסק רבינו בהל' איסורי ביאה פ"א, ה"ו; ופ"ג, ה"ג, ה. (59) מאנוסתו, שאינה בת אשתו. ואע"פ שלא נאמרה בתורה: "ערות בתך לא תגלה", מאחר שאסרה בת הבת (ויקרא יח, י) שתקח מן הבת, שהרי בת בתו אינה קרובה לו אלא מכח בתו (סנהדרין עו, א ולשון רבינו בהל' איסורי ביאה פ"ב, ה"ו). (60) מאנוסתו, שאינה אשתו בקידושין. וראה בסמוך אות סא. (61) בשתייהן לא נאמרה שריפה בתורה, אלא אזהרה בלבד (ויקרא יח, י), וענשן נלמד ב"גזירה-שוה" מאשה ובתה, כמבואר באות הבאה. (62) ככתוב (שם כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא, באש ישרפו אותו ואתה", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, א) "אין לי אלא אשה ואמה, בת אשה ובת בתה וכן בנה מניין? נאמר כאן: זימה, ונאמר להלן (ויקרא יח, יז) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה... שארה הנה זימה היא", מה להלן בתה ובת בתה ובת בנה (בכלל האזהרה), אף כאן בתה ובת בתה ובת בנה (=לענין שריפה), ומכאן אתה למד גם לענין בת בתו ובת בנו מאנוסתו שהן בשריפה, נאמר כאן (ויקרא יח, י) כי ערותך הנה, ונאמר בשאר אשתו: שארה הנה, אני למד "גזירה-שוה" "הנה-הנה", מה להלן (בשאר אשתו) "זימה" עמו, אף כאן "זימה", כאילו כתוב כאן "זימה". ושוב אני למד "גזירה-שוה" "זימה-זימה" מאשה ואמה שכתוב בה: "זימה היא, באש ישרפו" מה להלן שריפה, אף כאן שריפה (שם עה, א ועמ' ב). (63) ככתוב (ויקרא כ, יד) "ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה... באש ישרפו אותו ואתה", אמרו חכמינו (סנהדרין עה, ב) "מנין לעשות שלשה דורות למעלה (=למעלה מאשתו, כגון אם חמיו שהיא דור שלישי לאשתו, וכן אם חמותו) כשלשה דורות למטה (כבת בתה ובת בנה המפורשים בתורה, ויקרא יח, יז), נאמר למטה: זימה, ונאמר למעלה: זימה, מה למטה שלשה דורות, אף למעלה שלשה דורות". (64) שם עו, ב נאמר: "באש ישרפו אותו ואתה" אתהן - שתייהן משמע, והרי אשתו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ה'י"א סיון ה'תשפ"א

תעוף; שלח את האם וחזר וצד אותה, או לקח הבנים והחזירן לקן וחזרה האם עליהן; שלוח הקן באי זה עוף נהג; ואם מותר לזכות בביצים כל זמן שאמן עליהן; אם שלוח הקן נהג במקורשין; ועוף שהרג נפש.

12 **א. הַלּוֹקֵחַ אִם עַל הַבָּנִים² וְשִׁחְטָהּ - הַבֶּשֶׂר מִתָּר**

יום ראשון ה' סיון ה'תשפ"א

הַלְכוֹת שְׁחִיטָה

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) יבאר הלוקח אם על הבנים; ואם קצץ אגפיה כדי שלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ה' סיון - ספר קדושה - הלכות שחיטה קפז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) שם. כרי שיקיים את ה'עשה' כהלכתה, ויפטר מן המלקות. 12) ובשילוח זה מקיים מצות-עשה שבה. מלשנו משמע שאם משלחה לפני שגדלו כנפיה, לא קיים את ה'עשה' ולוקה, וכן יש לדייק מדבריו בהלכה ה.

ה. וְכִיצַד מְשַׁלַּח הָאֵם? אֹחֶז בְּכַנְפֶּיהָ וּמְפָרִיחָהּ¹³.
שְׁלָחָהּ וְחִזְרָה וְשִׁלְחָהּ וְחִזְרָה, אֶפְלוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ¹⁶
פְּעָמִים - חֵיב לְשַׁלַּח; שְׁנָאֲמַר: שְׁלַח תְּשַׁלַּח¹⁴.¹⁷

13) שם: מחלוקת רב הונא ורב יהודה. במה משלח? רב הונא אומר: ברגליה, ורב יהודה אומר באגפיה, ורבינו פוסק כרב יהודה. כן ביארו המגיד-משנה והכסף-משנה. ונראה שרבינו מפרש הסוגיא כפירוש השני של רש"י שם שרב הונא אומר ברגל, פירושו אף-על-פי שקיצץ כנפיה ואינה יכולה לעוף, קיים 'עשה' של שילוח. ורב יהודה אומר רק אם יש לה יכולת לעוף בכנפיה, היינו שלא קיצץ אותן. ולפי מה שכתבנו למעלה בהלכה ג, שאם ברחח מדעתו קיים ה'עשה', עלינו לומר שמה שכתב כאן "ומפריחה" הוא לאו דוקא, ומספיק אם נותן לה מדעתו את האפשרות לעוף, אבל אם נתן רק את האפשרות ללכת ברגל, לא קיים ה'עשה'.

14) רבינו נקט לשון המשנה שם, אבל הלימוד הוא לא מכפל הלשון אלא משמעותה הפשוטה של המילה "שלח". היא אפילו מאה פעמים, כמבואר בסוגיא שם, ובבא מציעא לא. "השב" אפילו מאה פעמים, יוצא מזה לימוד בלשוני, שמקור הפעל משמעותו פעולה רב-פעמית.

ו. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נוֹטֵל אֶת הָאֵם וּמְשַׁלַּח אֶת הַבָּנִים¹⁸
- חֵיב לְשַׁלַּח אֶת הָאֵם¹⁵; שְׁנָאֲמַר: שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם¹⁹
הָאֵם.

15) משנה חולין קמא. כן מפרש רבינו לשון "חייב" האמור שם, ולא חייב מלקות.

ז. לָקַח אֶת הַבָּנִים וְהִחְזִירָן לָקָן¹⁶, וְאַחַר כֵּן חִזְרָה הָאֵם עֲלֵיהֶן - פְּטוּר מִלְּשַׁלַּח¹⁷. שְׁלַח אֶת הָאֵם וְחִזְרָה וְצַד אוֹתָהּ¹⁸ - הֲרִי זֶה מִתֵּר. לֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֲלֵא לְצוּד אוֹתָהּ וְהִיא אֵינָה יוֹכֵלָה לְפָרֵחַ בְּשִׁבְלֵי הַבָּנִים שֶׁהִיא מְרַחֶפֶת עֲלֵיהֶן שְׁלֹא יִלְקָחוּ, שְׁנָאֲמַר: וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרָחִים; אֲבָל אִם הוֹצִיאָה מִתַּחַת יָדוֹ וְחִזְרָה וְצַד אוֹתָהּ - מִתֵּר.

16) כך היא גירסת רבינו במשנה שם, וכן הגירסא במשנה שבמשניות, אבל הגירסא שלפנינו: והחזירנה לה. 17) הואיל ונטל את הביצים וזכה בהן, אינו בכלל "כי יקרא" שאמרה תורה. בתלמוד קוראים לזה: "מזומן", וראה הלכה ח. 18) שם: מכיון שקיים מצות שילוח כשמצא אותה בקן. וכשצד אותה עכשיו, הרי אינה רובצת על בניה ומותר לקחתה.

ח. שְׁלֹחַת הָאֵם אֵינָה נוֹהֵג אֲלֵא בַּעוֹף טְהוֹר¹⁹ שְׁאֵינָה מְזֻמָּן²⁰, כְּגוֹן יוֹנֵי שׁוֹכֵף²¹ וְעֲלִיָּה וְעוֹפּוֹת שֶׁקָּנָנוּ בַּפֶּרָדֶּס²², שְׁנָאֲמַר: כִּי יִקְרָא²³; אֲבָל הַמְּזֻמָּן, כְּגוֹן אֲוִיזִין וְתַרְנְגוּלִין וְיוֹנִים שֶׁקָּנָנוּ בְּבֵית²⁴ - אֵינָה חֵיב לְשַׁלַּח.

1 בְּאֲכִילָהּ, וְלֹקָה עַל שְׁחִיטַת הָאֵם³; שְׁנָאֲמַר: לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. וְכֵן אִם מֵתָה⁴ קֹדֶם שִׁישְׁלָחָהּ⁵
3 - לֹקָה. וְאִם שְׁלָחָהּ אַחֵר שְׁלָקָהּ - פְּטוּר⁵.

2) עוף היושב על אפרוחים או ביצים. 3) כלומר, מכיון ששחטה אי-אפשר לו לקיים את ה'עשה' ד"ש שלח תשלח את האם, לפיכך לוקה על "לא תקח האם על הבנים". ראה לקמן הערה ח. 4) ולא תתקיים ה'עשה' לעולם, אף-על-פי שהוא לא ביטל ה'עשה' בידידו כמו בשחטה, לוקה. 5) ממלקות, שכל מצות לא-תעשה שיש בה קום עשה, אין לוקין עליו. משנה שם קמא. או בלשון התלמוד כל לאו שניתק לעשה, אין לוקין עליו. וכאן בשילוח הקן נאמר לא תקח האם ואחר-כך שלח תשלח, הרי ניתק ה'לא תקח' ל'עשה' של 'שלח תשלח', ולפיכך אם שלח האם אחר שלקחה, ואפילו השתה אותה בידו זמן רב אינו לוקה, שם. כך מפרש רבינו את המשפט "קיימו ולא קיימו" במסכת מכות טו: ואין כן דעת רש"י שהוא מפרש שקיימו, היינו אם שלחה תוך כדי דיבור אחרי שלקחה.

ב. וְכֵן כָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנִיתָקָה לַעֲשֶׂה - חֵיב לְקַיֵּם עֲשֶׂה שְׁבָה⁶, וְאִם לֹא קִיְּמוּ - לֹקָה⁷.

6) בכל זמן שיכול, ופטור מעבירת הלאו. 7) במכות טז: יש מחלוקת אימתי חייב במלקות על לאו הניתק ל'עשה', האחד אומר כשביטל את ה'עשה', היינו שעשה בידים מעשה המונע קיומה של ה'עשה' או לוקה, אבל אם ממילא אירע דבר שגרם למניעת קיום ה'עשה' אינו לוקה, שהרי לא באשמתו בוטלה ה'עשה'. והשני אומר: אם רק לא קיים ה'עשה' ונתברר שאינו יכול לקיים ה'עשה', אף שזה נעשה ממילא, כגון שמתה האם קודם שישלחנה, חייב מלקות על עבירת הלאו, כיון שלא תיקנו ב'עשה'. ורבינו פסק, אם לא קיימו אע"פ שלא ביטל בידידו. וכן פסק בהלכה הקודמת, מתה קודם שישלחנה לוקה. (ראה מגיד-משנה כאן שגורס בגמרא ר' יוחנן אומר קיימו ולא קיימו, וריש לקיש אומר ביטלו ולא ביטלו. ורבינו פסק כר' יוחנן לפי ה'יש מפרשים' שם. וראה כסף-משנה).

ג. בָּא אֶחָד וְחָטַף הָאֵם מִיָּדוֹ וְשִׁלְחָהּ⁸, או שְׁפָרְחָהּ מִתַּחַת יָדוֹ שְׁלֹא מִדַּעַתָּה⁹ - לֹקָה; שְׁנָאֲמַר: שְׁלַח תְּשַׁלַּח - עַד שִׁישְׁלַח מַעֲצָמוֹ, וְהֲרִי לֹא קִיְּם עֲשֶׂה שְׁבָה.

8) דוקא חטף מידי, אבל אם עשה זה מדעתו של מי שלקחה, הרי הוא נעשה שלוחו והרי כאילו שלחה מי שלקח בעצמו והוא פטור. כן נראה מדברי רבינו. 9) ואבדה. אבל אם ברחח מדעתו, כגון שנתן לה בכוונה את האפשרות לברוח, הרי זה גם כן שילוח וקיים את ה'עשה'.

ד. נָטַל אִם עַל הַבָּנִים, וְקָצַץ אֲגַפֶּיהָ כִּדִּי שְׁלֹא תַעֲנִיף, וְשִׁלְחָהּ - מִכֵּין אוֹתָהּ מִפֶּת מַרְדּוֹת¹⁰. וּמִשְׁפָּה אוֹתָהּ¹¹ אֲצִלוּ עַד שִׁיגְדְּלוּ כְּנַפֶּיהָ וּמְשַׁלְּחָהּ¹². וְאִם מֵתָה קֹדֶם לָזֶה אוֹ פָּרְחָהּ וְאֶבְדָּה - לֹקָה, שֶׁהֲרִי לֹא קִיְּם עֲשֶׂה שְׁבָה.

10) חולין קמא: ופירש"י רידי וטוחחות שלא ירגיל בזה.

(31) בעיא שלא נפשטה שם. ופסק רבינו לחומרא.
(32) שאין לוקין על הספק.

יב. שחט מקצת סימנין³³ בתוך הקן קודם שיקחנה³⁴
- חייב לשלח³⁵; ואם לא שלח - אינו לוקה.³⁶

(33) מיעוט הושט, אבל בקנה אין כל ספק שחייב בשילוח, שהרי פסוקת הגרירת טריפה רק אם נפסק רובה.
(34) בעיא שם. מלשון רבינו "קודם שיקחנה" משמע שמפרש שחט מקצת סימנין באם, שאילו באפרוחים היה צריך לאמר קודם שיקחם. וכן מפרשים דברי רבינו, הטור והר"ן. ורש"י מפרש שחט מקצת סימנים של אפרוחים תחת האם, ובעי מהו לחייבו בשילוח האם, כיון שבידו לגמור השחיטה ולהתירם באכילה, תקח לך הוא וחייב בשילוח, או הואיל ואם יפסיק את השחיטה יהיו אסורים באכילה, פטור מלשלח ונוטל את האם בהיתר, ואחר-כך יגמור את השחיטה בתוך כדי שיעור שהיה, ראה למעלה פרק ג הלכה ב. אבל לפי הטור והר"ן, שרבינו מפרש באם, קשה מה היא הבעיא שאפילו באם טריפה ודאית חייב לשלח. רבינו לשיטתו שנקובת הוושט נבילה, לפיכך לא שייך בה שילוח. (35) הואיל ולא נפשטה הבעיא, מחמירים בספק.

יג. היתה מעופפת: אם פנפיה נוגעות בקן - חייב לשלח, ואם לאו - פטור מלשלח³⁶. היתה מטלית³⁷
או פנפים³⁸ חוצצות בין פנפיה ובין הקן - הרי זה משלח³⁹; ואם לא שלח - אינו לוקה⁴⁰.

(36) בברייתא שם למדו שני הדינים מהכתוב "והאם רובצת", ודרשו: "רובצת" ולא מעופפת: ועוד דרשו, מכיון שלא כתבה תורה "יושבת" אלא "רובצת", משמע שלא דוקא יושבת ממש על הבנים, אלא אפילו מעופפת קצת וכנפיה נוגעות בקן, ג"כ חייב לשלח. (37) בעיית ר' ירמיה שם, אם זה חציצה ואינו נקרא "רובצת". (38) נוצה תלושה. (39) פסק להחמיר מספק, שהבעיא לא נפשטה. (40) מספק.

יד. היו שני סדרי ביצים⁴¹ וכנפיה נוגעות בפסדר העליון, או שהיתה רובצת על ביצים מוזרות ומתחתיהן ביצים יפות, או שהיתה אם על גבי אם, או שהיה הזכר על הקן והאם על הזכר - הרי זה לא יקח; ואם לקח - ישלח; ואם לא שלח - אינו לוקה.

(41) כל האופנים, בעיות ר' ירמיה הן שם. (בדינים שבהלכה הקודמת, כתב רבינו "הרי זה משלח", וכאן שינה וכתב "לא יקח". וביאר הלחם-משנה, שבמטלית ובכנפים, הבעיא היא אם מותר לקחת את שניהם, האם והבנים, מפני שזה כאילו האם במקום אחד והבנים במקום אחר, ולכן כתב "משלח" כרגיל בכל חיובי שילוח. אבל במקרים שבהלכה זו אין חציצה חשובה כל כך, וברור היה לו לר' ירמיה שאסור לקחת שניהם, ושאל רק אם מותר לקחת את הבנים לפני שילוח האם, שהרי אמרו שם קמא: אסור ליזכות בבנים לפני שילוח האם (וכן לקמן הלכה יח), ומסופק היה ר' ירמיה אם חציצה קלה זו מועילה על-כל-פנים להתיר ולהקדים את

(19) משנה שם קלח. בגמרא מפרש שנאמר "כי יקרא קן צפור לפניך", ועוף טמא אינו נקרא צפור רק עוף, שם קלט: (20) שאינו ברשותך. (21) יוני מדבריות שקננו בשוכך. (22) אינו מזומן שיכולים לברוח. (23) במאורע פרט למזומן, שם קלט: (24) מזומן הוא ברשותו.

ט. היו האפרוחין²⁵ מפריחין שאינן צריכין לאמן או ביצים מוזרות²⁶ - אינו חייב לשלח²⁷. היו אפרוחין טרפות - הרי אלו כביצים מוזרות, ופטור מלשלח²⁸.

(25) שידועים לפרוח. משנה שם קמ: (26) שם סד: פירש"י מוזרות. שילדה תרנגולת בלי הזדווגות עם זכר, וביצים כאלו אינן מוציאות אפרוחים. אבל בתוספתא תרומות פרק ט, מובאה בחולין טז: ביצים מוזרות, נפש היפה (פירוש, אדם שאינו איסטניס) תאכלם, משמע שפירוש מוזרות - אינן צלולות, מקולקלות. ומובן שאינן ראויות לדגירה. (27) במשנה חולין שם דרשו: "והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים", מה אפרוחין בני קיימא, אף ביצים בני קיימא, יצאו מוזרות שאינן בני קיימא. ומה הביצים צריכין לאמן, אף אפרוחין צריכין לאמן, יצאו מפריחין. "אינם בני קיימא" - שאינם ראויים לקיום המין או אינן ראויות בכלל לקיום (מלשוננו של רבינו כאן שכתב "אפרוחין טריפות, הרי אלו כביצים מוזרות", משמע, שטעם אחד לשניהם. והרי בגמרא שם למד רב כהנא שטריפות פטורות משילוח, מדרשה: "תקח לך" אמרה תורה ולא לכלביך, וטעם של מוזרות הוא: שאינם בני קיימא. ונראה שרבינו מפרש "אינם בני קיימא", שאינן ראויות לקיום, מפני שרוב בני אדם אינם אוכלים אותן, ומתוך כך נתמעטו מדרשה של "לך ולא לכלביך", שני הטעמים שנאמרו - עולים איפוא בקנה אחד, וצריך עיון. (28) שם קמ. "תניא אפרוחים טריפות פטור משילוח, מנא הני מילי? (מהיכן למדנו זאת). אמר רב כהנא אמר קרא "תקח לך" ולא לכלביך. פירוש, שהאפרוחים והביצים מותרים וראויים לו לאכילה, ולא טריפות שראויים רק לכלבים.

י. זכר שמצא רובץ²⁹ על הקן - פטור מלשלח. עוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור, או עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא - פטור מלשלח³⁰.

(29) שם, אם כתוב בתורה ולא אב. (30) והטעם בעוף טמא רובץ על ביצי עוף טהור פטור משילוח, משום שקן צפור אמור בתורה, האם המקננת צריכה להיות צפור טהור. ובעוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא פטור, משום דכתיב תקח לך ולא לכלביך, וביצי עוף טמא אסורים באכילה, (ובמגיד-משנה כאן כתב הטעם ש"קן צפור" אמרה תורה, כלומר, שגם הקן צריך להיות "צפור", היינו טהור. ותימה עליו, שהרי שם בדף קמ. אמרו בפירוש הטעם מפני לך ולא לכלביך).

יא. היתה רובצת על ביצים שאינן מינה³¹ והן טהורין - הרי זה משלח; ואם לא שלח - אינו לוקה³². היתה האם טרפה - חייב לשלחה.

ליה. וכל היכא דאיהו לא מצי זכי ליה, חצירו נמי לא זכיא ליה. ומה שכתב רבינו "כשם שאינו יכול לזכות בהם לאחרים" מעיר הכסף-משנה שטעות סופר היא, ויש למחוק את המלה "לאחרים", ראה בלחם-משנה. (52) שאילו קנתה לו חצירו, היו הביצים והאפרוחים שבשוכבו קנויים לו, ודינם כמזומן שפטור משילוח, במה דברים אמורים כשלא הוגבהה האם מעל הבנים כלל. אבל אם דפק על הקן, והאם הוגבהה מעל הביצים - קונה לו חצירו ומזומן הוא ופטור משילוח.

17 יט. אָסור לטל אם על הבנים ואפילו לטור בהן את
18 המצורע, שהיא מצוה⁵³. ואם לקח - חייב לשלח.
19 ואם לא שלח - לוקה⁵⁴. שאין עשה דוחה לא
20 תעשה ועשה⁵⁵, ולא עשה דוחה עשה⁵⁶.

(53) שם קמא. שלח, אפילו לדבר מצוה. (54) אם שחטה או מתה מאליה לוקה משום לא תקח וגו' כמו שנתבאר למעלה בהלכה ב. וסובר רבינו שאם קיים אדם מצות-עשה מתוך עבירה על איסור שיש בו 'עשה' ולא-תעשה, נשאר גם הלאו בתוקפו ולא נדחה מפני ה'עשה'. וב'תוספות' כאן מובאת דעת ריב"א שהלאו נדחה מפני ה'עשה', ולכן אינו לוקה. (55) איסור חמור שיש בו מצות 'לא-תעשה' ו'עשה', אינו נדחה מפני 'עשה'. נימוק זה מוסב כלפי הדין הראשון שבהלכה זו לא יטול. (56) במשפט זה מנמק רבינו את הדין "ואם לקח חייב לשלח", אף-על-פי שכבר עבר על הלאו של לא תקח האם על הבנים, ונשאר עליו רק חיוב ה'עשה' "שלח תשלח", אין 'עשה' טהרת מצורע - למרות חשיבותה המיוחדת - דוחה 'עשה' זו.

21 כ. המקדיש עוף⁵⁷ לבדק הבית⁵⁸ ופרח מידור⁵⁹, והרי
22 הוא מכירו ומצאו רובין על האפרוחים או על
23 הביצים - לוקח הפלס⁶⁰ ומביאן לידי גזבר⁶¹. שאין
24 שלוח האם נוהג במקדשין. שגאמר: ואת הבנים
25 תקח לך, ואלו אינן שלך⁶².

(57) שלו ושהיה ברשותו. (58) וכל-שכן לקדשי מזבח, כגון תורים או בני יונה הראויים לקרבן. פסק כשמואל ור' יוחנן נגד רב. (59) ויצא מרשותו, והרי אינו מזומן וחייב בשילוח (ראה הלכה ח) חולין קלט. (60) גם הבנים בעודם תחת האם. (61) ביחד עם האם שהרי כולם הקדש. ובדברי רבינו אלה נרמז הטעם שנאמר בגמרא שם, שפטור משילוח משום דכתיב "שלח תשלח", במי שאתה מצווה לשלחו. יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזבר. (62) טעם זה מתאים רק לקדשי בדק הבית, אבל ביצים של קדשי מזבח לא, מפני שאין בהם דין מעילה. רש"י מעילה יב, מובא ב'תוספות' חולין קלח: דיבור-המתחיל יצא. ולא נאמר טעם זה בגמרא, מפני שלדעת רב, המשנה עוסקת רק בקדשי מזבח, והעדיפו לבאר טעם שכוחו יפה לדברי הכל. אבל רבינו שעומד בדין קדשי בדק הבית - מעדיף טעם זה, שהוא יותר פשוט, ראה לחם-משנה.

26 כא. עוף שהרג את הנפש - פטור מלשלח, מפני
27 שהוא מצוה להביאו לבית דין לדון אותו.

לקיחת הבנים לפני שליחת האם. ולכן כתב רבינו "לא יקח" היינו, שלא יקח הבנים אפילו על-מנת לשלח אחרי-כן את האם. ודבריו תמוהים, שהרי רבינו אומר: ואם לא שלח אינו לוקה, מפני הספק, יוצא מזה שגם כאן שאל ר' ירמיה אם מותר לקחת שניהם).

1 טו. היתה יושבת בין האפרוחים או בין הביצים
2 ואינה נוגעת בהן⁴² - פטור מלשלח⁴³. וכן אם היתה
3 בצד הקן וננפיה נוגעת בהן מצדו - פטור מלשלח.

(42) מלמעלה, אף-על-פי שיושבת ביניהם ונוגעת מן הצד, נגיעה מן הצד אין שמה נגיעה, כמו שמסיים רבינו. ואין לפרש שלא נוגעת בהן כלל, שהרי הלשון ביניהם משמע דנגעה בהן, כמבואר בסוגיא "מה ביניהם דנגעה בהו... מה ביניהן דלא נגעה עלייהו". ולפי פירוש זה, מיושבת קושיית הר"ן על רבינו, מהא דמשמע בגמרא שיושבת אפילו נוגעת בהם מן הצד פטור. ורבינו כתב דוקא ואינו נוגעת בהן, אבל פירוש הדברים ברבינו כמ"ש. (43) שנאמר רובצת על האפרוחים - ולא ביניהם.

4 טז. היתה על שני בדי אילן⁴⁴ והקן ביניהן - רואין:
5 כל שאילו ונטלו הבדין תפל על הקן - חייב לשלח⁴⁵.

(44) שם "יושבת בין שני רובדי אילן". (45) אפילו לא נגעה בקן, שהעיקר שתהיה על הבנים, ובאופן זה נקרא על הבנים.

6 יז. היתה רובצת על אפרוח אחד או על ביצה אחת
7 - חייב לשלח⁴⁶. המוצא קן על פני המים⁴⁷ או על
8 גבי בעלי חיים⁴⁸ - חייב לשלח. לא נאמר: אפרוחים
9 או ביצים⁴⁹, ולא נאמר: בכל עץ או על הארץ, אלא
10 שדבר הכתוב בהוה⁵⁰.

(46) שנאמר "קן" ואפילו אפרוח אחד נקרא קן, משנה שם. (47) שם קלט: קן בים, ופירש רש"י: ששטף הים את האילן והיה קן בראשו. והטעם, בתורה כתוב "בדרך", וים נקרא דרך שנאמר "הנותן בים דרך". (48) בגמרא שם: בראשו של אדם, והוא-הדין בראש כל בעלי-חיים. וטעמו של דבר, שנאמר בשמואל-ב טו, לב "ואדמה על ראשו", מכאן שאפילו שהיא בראשו של אדם נקראה אדמה. ואדמה היינו ארץ, ובשילוח הקן אמרה תורה "על הארץ". (49) בלשון רבים, ולא אפרוח או ביצה, שהרי אפילו באחת חייב לשלח. (50) כרגיל נמצאים בקנים יותר מביצה אחת או אפרוח אחד. "בכל עץ או על הארץ" שהוא המצוי ביותר שיימצא שם קנים.

11 יח. אסור לזפות בביצים כל זמן שהאם רובצת
12 עליהן. לפיכך, אפילו היתה רובצת על הביצים
13 או על האפרוחים בעליהן ושוכבו - אינן
14 מזמנין, ולא קנה לו חצרו. כשם שאינו יכול
15 לזפות בהן לאחרים, כך לא תקנה לו חצרו⁵¹
16 בהן. ולפיכך חייב לשלח⁵².

(51) סוגיא שם: כל היכא דאיהו מצי זכי ליה, חצירו זכיא

יום שני ו' סיון ה'תשפ"א

פרק ארבעה עשר

1 יבאר שמצות-עשה לכסות דם שחיטת חיה ועוף הטהורים; שחט חולין והקדיש; ואם שחט בריה שהיא ספק בהמה או חיה; או השוחט לחולה בשבת; השוחט עוף ומיני חיה במקום אחד; ודם שנתערב במים; שחט ונבלע הדם בקרקע; או השוחט ונמצאת טרפה; במה מכסין; ואם שכח לכסות אם יכסה אחר; ושלא יכסה ברגל.

1 א. מצות עשה לכסות דם שחיטת חיה טהורה או
2 עוף טהור.² שנאמר: אשר יצוד ציד חיה או עוף
3 אשר יאכל, וישפך את דמו וכסהו בעפר. לפיכך³
4 חייב לברך קדם שייכסה:⁴ ברוך אתה יי אלהינו מלך
5 העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על פסוי הדם.

2 אבל עוף טמא ששחטו - פטור מכיסוי הדם, שנאמר אשר יאכל, דבר הראוי לישראל לאכילה, חולין פה, א. ועי' ב'תוספות' שם. ודוקא חיה או עוף, אבל בבהמה טהורה אינו נוהג, שלא כתוב אלא חיה או עוף. משנה, שם פג, ב. 3 הואיל והיא מצות-עשה. 4 ככל ברכות המצוה שמברך עובר לעשייתו, פסחים ז, ב. וב'הלכות גדולות' כתב: שיכסה ואחר-כך יברך, שכיסוי הדם רק סיום מצות שחיטה הוא, ובאמצע המצוה בין שחיטה לכיסוי אסור להפסיק (מגיד-משנה). 5 ולא לכסות הדם. תוספתא פרק בתרא דברכות.

6 ב. פסוי הדם נוהג במזמן ובשאינו מזמן.⁶ לא
7 נאמר: אשר יצוד,⁷ אלא בהמה.⁸ ונוהג בחולין ולא
8 במקדשין,⁹ בין קדשי המזבח¹⁰ בין קדשי בדר
9 הפית.¹¹ ואם עבר וישחטן¹² - אינו חייב לכסות את
10 דמן.

6 משנה, חולין, שם. 7 דמשמע רק באינו מזומן ובא באקראי. 8 דבר מצוי. 9 משנה, שם. 10 תורים ובני יונה שראויים ליקרב. 11 חיות ועופות שהקדישן לבדק הבית, שם פד, א. 12 חיות ועופות של קדשי בדר הבית שאסור לשוחטם עד שלא פדאם. ונראה שהגירסא הנכונה "שאם עבר ושחטם", שהכל המשך אחד הוא (כסף-משנה). ועופות שהם קדשי מזבח צריכים מליקה, ואם עבר ושחטם - פטור מלכסות (לחם-משנה).

11 ג. שחט חיה ועוף ואחר כך הקדישן¹³, או הקדיש
12 את הדם¹⁴ - חייב לכסות.¹⁵

13 לבדק הבית. שבשעת הקדש, אין שום שייכות בין הבהמה שהוקדשה ובין הדם שכבר יצא ממנה ונשאר חולין. 14 או אפילו הקדיש את הדם עצמו לבדק הבית. 15 שקדמה מצות כיסוי להקדש, תוספתא הובאה ב'כסף משנה'.

13 ד. פלאים הפא מבהמה וחייה¹⁶, וכן בריה¹⁷ שהיא
14 ספק בהמה¹⁸ או חיה - צריף לכסות, ואינו מברך¹⁹.
15 השוחט לחולה בשבת - חייב לכסות לאחר שבת.²⁰

16 וכן השוחט ספק או פלאים ביום טוב - מכסה דמו
17 לאחר יום טוב.²¹

16 כגון תיש הבא על הצבייה או להיפך. 17 במשנה שם פג, א. שנינו: ונוהג בכוי מפני שהוא ספק, ונחלקו בגמרא מה הוא כוי? יש אומרים, הבא מן התיש ומן הצבייה. ויש אומרים, בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה אם מין בהמה, שם פ, א. ופסק רבינו כשתי הלשונות, שהוא ספק וחייב לכסות (כסף-משנה). וכן בתוספתא: כיסוי הדם נוהג בכלאים ובכוי (מגיד-משנה). 18 ואינו חייב בכיסוי. 19 כתב ה'מגיד משנה': פשוט בכמה מקומות שכל שהוא ספק אין מברכין עליו. וכן כתב רבינו בהל' מילה פ"ג ה"ו: וכן אנדרוגינוס אין מברכין על מילתו מפני שהוא אינו זכר ודאי. והביא שם ה'כסף משנה' תשובת שאלת חכמי לונלי לרבינו: יורנו מורנו, והלא ספק תורה הוא, ועל ספק דרבנן הוא דלא מברכין, אבל על ספק דאורייתא מברכים וכו'. כדאיתא בפרק במה מדליקין. והשיב רבינו: הדברים ידועים, שכל ברכה שהיא, מצוה דרבנן היא, בין שתהיה המצוה מדבריהם בין שתהיה מן התורה, וחכמים הם שחיברו את הברכה, והם שאמרו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר בלא-תעשה, ולפיכך כל דבר שנסתפק לנו אם עשיית דבר זה מצוה שנצטוונו או לא נצטוונו, בין שהיה הציווי על אותה עשייה מדבריהם בין שהיה מן התורה, עושין אותה בלא ברכה וכו'. ואותם הדברים האמורים בפרק במה מדליקין, בענין אחר הם אמורים וכו' הילכך כל דבר שנמצא בפירוש לחכמים שמברכים עליו, בין שהיה ודאי דבריהם בין שהיה ספק מדבריהם - מברכים עליו. ודבר שלא תיקנו לו חכמים ברכה בפירוש, אין מברכים עליו. וכל מצוה שעיקרה מן התורה, ונסתפק לנו אם אנו חייבין בה, לא תיקנו לה חכמים ברכה, ואף-על-פי שנוראת מן התורה וכו' והוא-הדין בכוי לענין כיסוי הדם, והוא-הדין לכל ספק מצוה. 20 חולין פד, ב. אף-על-פי שאיסור שחיטה נדחה מפני פיקוח נפש, אבל הכיסוי שאין בו פיקוח נפש, לא הותר. 21 משנה, שם פג, ב. וראה ביצה ח, ב.

18 ה. השוחט עופות ומיני חיה במקום אחד - מברך
19 ברכה אחת²² לכלן, וכסוי אחד²³ לכלן.

22 ברכת הכיסוי, שם פו, ב. 23 כחכמים, שם.

20 ו. דם שנתערב במים: אם יש בו מראה דם - חייב
21 לכסות²⁴, ואם לאו - פטור. נתערב ביין או בדם
22 בהמה - רואין אותו פאלו הם מים²⁵: אם אפשר
23 שיראה מראה הדם שחייב לכסותו פשעור זה אלו
24 היה מים - חייב לכסות הכל²⁶, ואם לאו - פטור.

24 מפני שהדם אינו בטל במים, כל זמן שמראהו ניכר (שם פז, א). 25 שדם מבטל דם, כחכמים במשנה, שם פז, א. וכאילו אין כאן דם עוף או חיה כלל. 26 גם היין או דם הבהמה, הואיל ויש בהם מראה דם העוף.

25 ז. פסוה ונתגלה - אינו חייב לכסותו פעם אחרת²⁷.

- 1 **כִּסְתָּהּ הָרוּחַ - אֵינוֹ חָיֵב לְכִסּוֹת²⁸. חֲזַר וְנִתְּגַלָּה אַחֵר**
2 **שֶׁכִּסְתָּהּ הָרוּחַ - חָיֵב לְכִסּוֹת²⁹.**
- 27) משנה, שם. בגמרא שם דורשים דין זה מן וא"ו יתירה, שנאמר וכסהו, ולא כתיב יכסה. (28) התורה מצווה לכסות דם מגולה, וזה הוא מכוסה ועומד. (29) אם כיסה השוחט, קיים כבר את מצוות "וכסהו", ולכן אפילו נתגלה הדם אחר-כך, פטור מלכסותו פעם שניה, אבל במקרה שכיסתה הרוח לא קיימה המצווה, והפטור בא מפני שאין לפנינו דם מגולה, ולפיכך אם נתגלה הדם חייב לכסותו, ואף-על-פי שדם זה נדחתה מצוותו, אין אומרים בו הואיל ונדחה ידחה כמו בקרבנות, שאין דיחוי אצל מצוות, גמרא שם.
- 3 **ח. דָּם הַנֶּתֶז³⁰ וְשֶׁעַל הַסִּבִּין, אִם אֵין שָׁם דָּם אֵלָא**
4 **הוּא³¹ - חָיֵב לְכִסּוֹת.**
- (30) מעל הסבין לצדדים. (31) אבל אם יש דם מלבדו בשחיטה זו, די אם יכסה מקצת מן הדם. פסק כרבי יהודה במשנה שם, מפני שדבריו נאמרו בלשון "אימתי". וסובר רבינו, שכל "אימתי" בא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק, כרבי יהושע בן לוי ורבי יוחנן, עירובין פב, א.
- 5 **ט. שֶׁחַט וְנִבְלַע הָדָם בְּקֶרֶקַע: אִם וְשֹׁמוֹ נִכְר³² -**
6 **חָיֵב לְכִסּוֹת³³; וְאִם לֹא - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁכִּסְתָּהּ**
7 **הָרוּחַ³⁴, וּפְטוּר מִלְכִּסּוֹת.**
- (32) שנשאר רושם מאדמימות שדם. (33) ברייתא וגמרא שם. (34) שהרי מכוסה ועומד.
- 8 **י. אֵין חָיֵב בְּכִסּוֹי אֵלָא דָּם שֶׁחִיטָה הָרְאוּיָה**
9 **לְאֲכִילָה; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יֵאָכְל³⁵. לְפִיכָךְ, הַשּׁוֹחֵט**
10 **וְנִמְצְאָת טְרֵפָה, אוֹ הַשּׁוֹחֵט חֵלִין בְּעֶזְרָה³⁶, אוֹ**
11 **הַשּׁוֹחֵט חֲזֵה וְעוֹף שֶׁנִּגְמַר דִּינָן לְסָקִילָה³⁷, וְהַשּׁוֹחֵט**
12 **וְנִתְּנִבְלָה בִּידוֹ³⁸ - פְּטוּר מִלְכִּסּוֹת. וְכֵן חֶרֶשׁ שׁוֹטָה**
13 **וְקָטָן שֶׁשִּׁחְטוּ בֵּין לְבֵין עֶצְמוֹן - פְּטוּרִין³⁹ מִלְכִּסּוֹת**
14 **דָּם שֶׁחִיטָתָן.**
- (35) אף-על-פי שלענין "אותו ואת בנו" פסק רבינו בפי"ב ה"ו, שחיטה שאינה ראויה לאכילה - שמה שחיטה, בכיסוי הדם צריך שתהיה שחיטה הראויה, הואיל ונאמר אשר יאכל, כרבי יוחנן - שם פה, א. (36) ואינו מונה ששחטם לעבודה-זרה, כמו ב"אותו ואת בנו" (למעלה פי"ב ה"ו), שאין דרך לשחוט חיה ועוף לשם עבודה-זרה. (37) כגון שהרגו נפש, ראה סנהדרין פ"א מ"א. ובמשנה בבא-קמא נד, ב. ורק שנגמר דינם שאז הם אסורים לאכילה, אבל שחטם קודם שנגמר דינם - מותרים לאכילה, חולין קמ, א. (38) שאינה שחיטה כלל, ואפילו לדעתו של רבי מאיר, ששחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה, כאן פטור מלכסות. וכן פסק רבינו למעלה שם ה"ג, שהשוחט ונתנבלה בידו - פטור, אף-על-פי שפסק שם ששחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה. (39) כלומר, אחרים הרואים. ואף-על-פי שנתבאר לקמן בהט"ו, שאם לא כיסה השוחט, מחויב הרוואה לכסות, כאן פטורים - שאין שחיטתם שחיטה. אבל חרש שוטה וקטן בעצמם, לאו בני מצוה הם ולא שייך לומר עליהם פטורים או חייבים.
- 15 **י.א. בְּמָה מְכַסִּין⁴⁰? בְּסִיד וּבְגַפְסִית⁴¹, בְּזָבֵל דֶּק**
16 **וּבְחוּל דֶּק שְׁאִין הַיּוֹצֵר⁴² צָרִיף לְכַתְּשׁוֹ⁴³, וּבְשִׁחִיקַת**
17 **אֲבָנִים וְחֶרֶשִׁים, וּבְנִעְוָת שֵׁל פֶּשֶׁתָן⁴⁴ דֶּקָּה, וּבְנִסְתָּת**
18 **חֶרֶשִׁים⁴⁵ דֶּקָּה, וּבְלִבְנָה וְחֶרֶסִית⁴⁶ וּמִגּוּפָה שֶׁפִּתְּשָׁה; שֶׁפָּל אֵלּוּ מִין עֶפֶר הֵן. אֲבָל אִם כֶּפֶה עָלָיו כְּלִי אוֹ**
19 **כֶּסֶהוּ בְּאֲבָנִים - אֵין זֶה כִּסּוֹי; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּעֶפְר⁴⁷.**
20
- (40) משנה, חולין פח, א. (41) במשנה שלפנינו, אין תיבה זו. (42) עושה כלי חרס. (43) בגמרא שם. (44) הפסולת הנופלת מן הפשתן אגב עיבורו. (45) כשמנסרים עצים במשור, נופלים פתיתי עץ קטנים מבין שיני המשור. (46) רש"י פירש במשנה: חרסית שחיקת חרסים, אבל רבינו כנראה מפרש אחרת, שהרי כתב שחיקת אבנים, וחרשים - לחוד וְאוּלֵי נִפְלָה כֵּאֵן טַעוֹת קִטְנָה, בַּמִּקּוֹם חֶרֶשִׁים צָרִיךְ לַגְרוֹס ("וטרשים"). וגם אין לפרש כתושי רעפים, כפירש"י בבא-קמא טז, א - שהרי רבינו מונה לבינה שכתשה לחוד. ובפירוש המשניות לכלים מ"ז, אומר: חרסית, דק בחרס, היינו שכבת טיט דקה בחרס, וראה רש"י שם. וב"ערוך" פירש, סיד לבן שחופרים מן הקרקע. (47) ושפך את דמו וכסהו בעפר, לבינה וחרס הם בכלל עפר, מפני שקודם שנשרפו היו עפר, ועוד מפני שאפר נקרא עפר, שנאמר "מעפר שריפת החטאת".
- 21 **יב. לְפִיכָךְ אֵין מְכַסִּים בְּזָבֵל גֶּסֶס⁴⁸ וְחוּל גֶּסֶס, וְקִמַּח**
22 **וְסַבִּין⁴⁹ וּמוֹרֶסֶן, וְשִׁחִיקַת כְּלִי מִתְכּוֹת, לְפִי שְׁאִין**
23 **אֵלּוּ מִין עֶפֶר. חוּץ מִשִּׁחִיקַת הַזֶּהָב בְּלִבְד, שֶׁמְכַסִּין**
24 **בָּהֶם, מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרָא עֶפֶר. שֶׁנֶּאֱמַר: וְעִפְרַת זֶהָב לוֹ; וְאוֹמֵר: עֵד אֲשֶׁר דֶּק לְעֶפְר⁵⁰.**
25
- (48) במשנה, שם. (49) ברייתא, שם. (50) בגמרא לא הביאו המקרא הזה, ורק המקרא מאיוב: ועפרות זהב, ועי' ב'לחם משנה'.
- 26 **יג. מְכַסִּין בְּשִׁיחּוֹר, וְהוּא פִּיחַ הַכֶּבֶשֶׁן⁵¹, וּבְכַחֲלִיל⁵²,**
27 **וּבְנִקְרַת פִּסְלִים⁵³, וּבְאֶפֶר⁵⁴. בֵּין אֶפֶר יַעֲצִים בֵּין אֶפֶר**
28 **בְּגָדִים⁵⁵. אֶפְלוֹ אֶפֶר בְּשׂוֹר שְׁנוֹרָף, שֶׁהָרִי כְּתוּב: מִעֶפֶר**
29 **שִׁרְפַת הַחֲטָאת⁵⁶. וּמִתֵּר לְכִסּוֹת בְּעֶפֶר עֵיר הַנִּדְחָת⁵⁷.**
30
- (51) ברייתא שם פח, ב. ורש"י גורס שחור, ומפרש פחמים כתושים. (52) אבק שצבעו כחול, ונשי המזרח מייפים בו את העינים, במקרא: פוך (מלכים-ב י, ל). (53) בגמרא שלפנינו, הגירסא: פיסולין. ופירש רש"י: עפר שמנקרין מן הריחיים. (54) כבית הלל, חולין פח, ב. (55) בגמרא שם: שורף טליתו ומכסה. (56) ואם כן נקרא עפר. (57) שם פט, א. ואף-על-פי שאסור ליהנות מעפר עיר הנדחת, מותר לכסות בה - דקיימא-לן מצות לאו ליהנות ניתנו, קיום מצוה אינה קרויה הנאה, רבא שם.
- 30 **יד. הַשּׁוֹחֵט צָרִיף לָתֵן עֶפֶר לְמִטָּה⁵⁸ וְאַחֵר כֶּף**
31 **יִשְׁחוּט בוֹ וְאַחֵר כֶּף יִכְסֶה בְּעֶפְר⁵⁹; אֲבָל לֹא יִשְׁחוּט**
32 **בְּכִלִּים⁶⁰ וְיִכְסֶה בְּעֶפֶר⁶¹.**
- (58) שם פג, ב. עפר דק ומתפורר שסופג לחלוחית ("תיחוח" בלשון התלמוד ביצה ז:), אבל קרקע לחה אינו קרוי עפר,

דכולהו דם" שכיסוי הדם הוא המקור שממנו למדים איסור ביזוי מצוה בכל המצוות כולן, ומשמע מזה שכל כוונת הכתוב והלימוד מהפסוק "ושפך וכסה" הוא רק לאסור ביזוי מצוה.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 48)

~ נקודות משיחות קודש ~

"והצילנו מלמשש בחושך, וערך אותם נר לישראל ליישר המעקשים ואור להורות נתיבות הישר בו".

בהלכה זו יש להבין כמה דברים: א. מדוע סידר הרמב"ם הלכה של כיסוי הדם בסוף ספר 'קדושה'. ב. מה פשר האריכות בסיום דבריו "והצילנו מלמשש בחושך בו", ומדוע קשור זה עם הסיום והחותם של ספר 'קדושה'. ג. לגופו של דבר, צריך להבין מדוע בחרה התורה להשמיענו איסור ביזוי המצוות ממצוות כיסוי הדם דווקא. ד. לשון הגמ' בשבת הלומדת דין זה מכיסוי הדם: "ואבוהון דכולהו דם", ולכאורה לא מדם למדנו איסור ביזוי המצוות אלא ממצוות כיסוי הדם, ומדוע לא אמרה הגמרא "אבוהון דכולהו" מצות כיסוי הדם או כיסוי הדם.

והביאור בזה: כל התרי"ג מצוות נחלקו לשלושה סוגים, ודוגמתן בדם השחיטה, לכן נלמדו ממנו כל המצוות: א. מצוות לא-תעשה, שכל עניין פרישה גמורה מאיסור, כעבודה-זרה ומאכלות אסורות וכו'. ב. מצוות המכשירות דברי הרשות, כדיני השחיטה, תרומות ומעשרות וכו', שעל-ידן ניתן הדבר לישראל. ג. מצוות שגופן קודש, ועניין המשכת קדושה על האדם.

דם בכללות מורה על חיות והתלהבות, וכל חיות שאינה לשם קדושה יש לכסותה. אבל חיות דקדושה א"צ לכסות, ואדרבה צריך לגלותה ולהשתמש בה לענייני הקדושה, ודוגמתן שלושת ענינים אלו מציון בדם:

א. מצוות כיסוי הדם נוהגת רק בחיה ובעוף שאינם קרבים על גבי המזבח (שבעופות אזלינן בתר רובא שאינן קרבים ע"ג המזבח), כי דם זה מורה על חיות שאינה לקדושה, ועל כן צריך לכסותו.

ב. דם בהמת חולין (שמינה קרב על המזבח) אין חייבים לכסות, כי האדם תיקן את החולין (ענייני הרשות) עד שנעשו קדושה.

ג. דם בהמה הקרבה על המזבח שעניינו קודש, ועל כן א"צ לכסותו.

מטעם זה בחרה התורה להשמיענו איסור ביזוי המצוות ממצוות כיסוי הדם דווקא, כי כללות תרי"ג המצוות נחלקו לאותם שלושה סוגים שבדם, ולכן אומרת הגמ' "אבוהון דכולהו דם" (ולא כיסוי הדם).

שלוש הפסקאות שהביא הרמב"ם בסוף ההלכה שהיא גם הסיום לספר 'קדושה', תואמים להפליא את שלושת

שנאמר (בראשית יג, טז) "אם יוכל איש למנות את עפר הארץ". ולמדים מזה, שרק עפר שאפשר למנותו קרוי עפר ('הגהות מיימוניות'). (59) תיחוח. שנאמר: "וכסהו בעפר", משום שלא נאמר "עפר" אלא "בעפר" מלמד שצריך עפר למטה ועפר למעלה, שם. (60) ואם תאמר, הרי לשחוט בכלי בלאו-הכי אסור, משום שזה דרך עוברי עבודה-זרה, כמו שכתב רבינו למעלה בפ"ב ה"ה? ויש לומר, כגון לשחוט בכלי שיש בו מים עכורים שאין בו טעם זה, כמו שנתבאר שם בה"ו. וראה ב'לחם משנה'. (61) אבל דיעבד, אם שחט ולא היה עפר למטה, מכסה בעפר מלמעלה וקיים המצוה (מגיד-משנה).

- 1 טו. ומי ששחט הוא יכסה, שנאמר: וכסהו בעפר⁶².
- 2 ואם לא פסהו וראוהו אחר - חייב לכסות⁶³; שזו
- 3 מצוה בפני עצמה⁶⁴, ואינה תלויה בשוחט לבד.

(62) ולפני זה כתוב ושפך את דמו, והיינו מי ששפך יכסה, שם פז, א. (63) שנאמר באותה הפרשה: ואומר לבני ישראל, מכאן אזהרה לכל בני ישראל שרואה דם גלוי, חייב לכסותו, שם. (64) כיסוי הדם. ראה מה שכתבנו בה"א בשם בעל 'הלכות גדולות', שכיסוי הוא סיום מצות השחיטה, ובכל זאת אינה תלויה בשוחט לבד.

- 4 טז. וכשמשכסה - לא יכסה ברגלו, אלא בידו או
- 5 בספיין או בכלי, כדי שלא ינהג בו מנהג בזיון ויהיו
- 6 מצות בזיונות עליו⁶⁵. שאין הכבוד לעצמן של
- 7 מצות⁶⁶, אלא למי שצוה בהן ברון הוא, והצילנו
- 8 מלמשש בחשך⁶⁷, וצריך אותנו⁶⁸ נר לישר
- 9 המעקשים, ואור להורות נתיבות הישר. וכן הוא
- 10 אומר⁶⁹: נר לרגלי דברך, ואור לנתיבתי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכשמשכסה לא יכסנו ברגלו אלא בידו או בספיין או בכלי".
צריך להבין, מדוע שינה מלשון הברייטא, והתחיל ב"וכשמשכסה לא יכסנו ברגלו", וגם השמיט הלימוד "ושפך וכסה, במה ששפך - בו יכסה". והביאור בזה: בלשונו רצה הרמב"ם לאפוקי מהסברא המובאת בב"ב שעיקר הקפידא הוא דווקא שלא יכסנו ברגל שהוא דרך בזיון, כגון בספיין או בכלי אחר כו' ועכשיו נוהגין לכסות ביד הספיין, וכן משמע בסמ"ג שעיקר המצוה לכסות בספיין ששפך. נמצא, שעיקר הציווי הוא החיוב לכסות במה ששפך, ועל-פי-זה מובן שמה שאסור לכסות ברגל הוא בעיקר לפי שאינו בכלל "במה ששפך יכסה", אלא שאח"כ מוסיף בברייטא עוד עניין שבכיסוי על-ידי הרגל יש משום ביזוי המצוות. וזהו שמדייק הרמב"ם ומתחיל "וכשמשכסה לא יכסנו ברגלו", לאפוקי משיטה זו, ולהשמיענו שעיקר דין זה בא לשלול כיסוי ברגל לפי שהוא דרך בזיון, ולכן גם השמיט הלימוד "ושפך וכסה" כי נותן מקום לטעות שיש חיוב לכסות במה ששפך דווקא. ומקורו בגמרא שבת "אבוהון

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ז' סיון - ספר הפלאה - הלכות שבועות קצג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- וְעֶשְׂרִים פְּרָקִים. הַלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת - שְׁבַעַה ³
עֶשְׂרִי פְּרָקִים. הַלְכוֹת שְׁחִיטָה - אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי פְּרָקִים. ⁴

יום שלישי ז' סיון ה'תשפ"א

נְדָבוֹת פִּי רָצָה נָא יְיָ, וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי

ספר שני והוא ספר הפלאה

- הַלְכוֹתָיו אַרְבַּע. וְזֶהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוֹת שְׁבֻעוֹת. ב. ⁵
הַלְכוֹת נְדָרִים. ג. הַלְכוֹת נִזְיוֹת. ד. הַלְכוֹת עֲרֵכִין ⁶
וְחֶרְמִין. ⁷

הלכות שבועות

- יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת: אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע ⁹
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁלֹא לִשְׁבַע ¹⁰
בְּשִׁמּוֹ לְשֹׁקֵר. (ב) שְׁלֹא לִשְׂאֵא שְׁמּוֹ לְשׂוֹא. (ג) שְׁלֹא ¹¹
לְכַפֵּר בְּפִקְדוֹן. (ד) שְׁלֹא לִשְׁבַע עַל כְּפִירַת מָמוֹן. (ה) ¹²
לִשְׁבַע בְּשִׁמּוֹ בְּאִמָּת. ¹³

- וּבְאִוֵּר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפְרָקִים אֵלּוּ: ¹⁴

פרק ראשון

- (1) סקירה כללית על ארבעה מיני שבועות, ומה חייבים עליהן. ¹⁵

- א. אַרְבָּעָה מִיְּמֵי שְׁבֻעוֹת הֵן: שְׁבֻעַת בְּטוֹי, וְשְׁבֻעַת ¹⁶
שָׁוֵא, וְשְׁבֻעַת הַפִּקְדוֹן, וְשְׁבֻעַת הַעֲדוּת. שְׁבֻעַת ¹⁷
בְּטוֹי² הוּא שְׁנֵאֲמַר בְּתוֹרָה: אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשְׁבַּע לְבִטָּא ¹⁸
בְּשִׁפְתַּיִם לְהַרְעִי³ אוֹ לְהִיטִיב⁴. וְהִיא נִחְלָקֶת לְאַרְבָּעָה ¹⁹
חֻלְקִים: שְׁתֵּים לְהַבֵּא⁵, וְשְׁתֵּים לְשַׁעֲבֵר⁶. כְּגוֹן ²⁰
שְׁנִשְׁבַּע עַל דָּבָר שְׁעֵבֵר שְׁנַעֲשֶׂה אוֹ שְׁלֹא נַעֲשֶׂה, וְעַל ²¹
דָּבָר שְׁעֵתִיד לְהִיֵּת שְׁנַעֲשֶׂה וְשְׁלֹא יַעֲשֶׂה⁷. ²²

(2) לשון ביטוי - הוא דבר היוצא מלב האדם בשעת התרגשות נפשו ובהתפעלותה כלשון הכתוב "יש בוטה כמדקרות חרב" ומפני שאין ראוי לאדם להתרגל בנדרים ושבועות לא רצתה התורה לכתוב לשון המורה לתחילה על היתר השבועה, לכן הדגישה: "לבטא בשפתיים", כלומר, שיצאה השבועה ממנו בעת התרגשות הנפש והתפעלותה (תורה תמימה ויקרא ה, אות לח). (3) כגון שלא יאכל היום או מחר. (4) בין לעצמו (שיאכל), בין לאחרים שייטיב עמהם הטבה שבידו לעשותה כגון שידבר עליהם לשלטונות או יכבדם. (5) שיאכל או לא יאכל. (6) שאכלתי או לא אכלתי. ואף על פי שלשון הכתוב "להרע או להטיב" משמעה רק על העתיד להיות, - מריכוי הכתוב "לכל אשר יבטא" דורשים גם על דבר שעבר. (7) ואם נשבע אל אחת מאלה והחליף, חילל שבועתו.

הענינים הנ"ל: א. "הצילנו מלמשש בחושך" מכוון למצוות לא-תעשה (חושך) שציוותה התורה על הפרישה מהן. ב. "וערך אותם נר ליישר המעקשים" מכוון למצוות המיישרות ומכינות את דברי הרשות לשם קדושה. ג. "ואור להורות נתיבות הישר" הם הדברים הקדושים מעיקרא - נתיבות ללא מעקשים.

לכן סידר הרמב"ם הלכה זו עם הפסוקים הנ"ל בסיום ספר 'קדושה', כי המילה "קדושה" כוללת שלושה ענינים אלו: א. עניני הפרישה כ"איסורי ביאה" ו"מאכלות אסורות" שבתחילת הספר. ב. קדש עצמן במותר לך, הוא על-ידי (הלכות) שחיטה. ג. הלכות שחיטה שייכות גם לדברים הקדושים בעצם כקדשי מזבח.

(על-פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 52)

~ נקודות משיחות קודש ~

"...וערך אותם נר ליישר המעקשים ואור להורות נתיבות החושך, וכן הוא אמר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי".
וצריך להבין, איך יתכן שישנה מציאות של מעקשים שצריך ליישר, והלא הקב"ה ברא את עולמו בתכלית השלימות. והביאור הוא, שזוהי בדיוק השלימות של העולם שנברא כדי לתקן, ועל-ידי שאדם מתייגע בעבודתו "ליישר המעקשים" ומוקבל הכל לא בצורת מתנה ו"נהמא דכיסופא" אלא על-ידי עבודה ויגיעה ו"לפום צערא אגרא".
הסדר הוא שבתחילת העבודה הוא "נר" ואח"כ הולך מחיל אל חיל ומוסיף באור. בנוסף, החידוש שהוא גם "נר לרגלי", היינו לבחינה היותר תחתונה שבאדם שאִתָּה הוא הולך בארץ, לרמז על העסק בענייני עולם-הזה שגם שם ישנו ה"נר לרגלי", והחידוש היותר גדול הוא ב"אור לנתיבות", היינו שלא רק בדרך ישרה וסלולה אלא גם ב"נתיב" שהוא שביל קטן וצדדי, ישנו "אור לנתיבות", מפני ששליחותו של אדם היא לא רק בדברים חשובים וגדולים אלא גם בפרטים הקטנים והצדדיים שגם אותם צריך לעשות דירה לו יתברך בתחתונים.

(על-פי יין מלכות ספר קדושה סימן ט"ו)

(65) שם. (66) רבינו נתן באור כללי על כל המצוות, שלא יהיו בזוויות עליו אף אם אין בהם קדושה וכן אמרו בגמרא שם כב. "אבהון דכולהו דם", פירוש, כל המצוות למדים מכיסוי הדם, שנאמר: ושפך וכסהו ודרשו שם: במה ששפך - ביד או בכלי - יכסה, אבל לא ברגל (67) על פי המדרשבראשית רבה, לא נתנו המצוות לישראל אלא לצרף בהן את הבריות. ראה מורה נבוכים חלק ג פרק כו. (68) בכ"י תימן: אותם. (69) מסיים רבינו את הספר כדרכו, בדברי הגיון ומוסר, ובמעלות התורה והמצוה.

- 1 נִגְמַר סֵפֶר חֲמִישִׁי, וְהוּא סֵפֶר קִדְשָׁה. וּמִגִּזְרֵי פְּרָקִיו
2 שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים: הַלְכוֹת אֲסוּרֵי בִיָּאָה - שְׁנַיִם

וכן בנשבע שאכל ולא אכל, אף על פי שלא עשה מעשה, חייב, מפני "שמשעת שבועתו לשקר נשבע", אבל הנשבע שיאכל ולא אכל אף על פי שעבר על שבועת שקר, אינו לוקה, שהרי לא עשה מעשה וגם אין זו שבועת שקר משעת שבועתו. (19) כגון שנשבע שלא אכל, והוא יודע שאכל, ושבועה זו אסורה, אבל לא ידע שחייבים עליה קרבן. (20) הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה ואם היה עני מביא עוף, ובדלי דלות מביא עשירית האיפה סולת. "ומפני זה נקרא עולה ויורד כי לא יעמוד (הקרבן) במין אחד אלא הכול לפי השגת יד החוטא מחוייב הקרבן". וכתב החינוך מצוה ל: "כי הנשבע בשם הגדול לאמת דבר שהיה, והוא יודע ששקר בפיו, הנה הוא מקיל ביראת אלוקים, כאומר בליבו שאין אמת - תאלמנה שפתיו ... כי פירוש נשבע הוא, שגומר האדם בליבו ואומר בפיו לקיים אותו דבר שנשבע עליו ולא ישנהו לעולם כמו שהשם ברוך הוא קיים לא ישתנה, וזה לשון שבועה יבוא לעולם בלשון נפעל, כלומר שנפעל (גופו) בדבריו להיותו קיים כמו שאמר בקיומו ברוך הוא".

- ד. שבועת שוא נחלקת לארבע מחלוקות: ²¹ האחת - שנשבע על דבר הידוע שאין כן. ²² כיצד? כגון שנשבע על האיש שהוא אשה, ועל האשה שהוא איש, ועל עמוד של שיש שהוא של זָהָב. וכן כל פיוצא בזה.

(21) ובכתב יד התימנים: מחלקות. (22) "והוא שניכר לשלושה בני אדם". שכל דבר שיודעים בו שלושה אנשים הרי זה מפורסם וידוע.

- ה. השנייה - שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק לאדם שהוא כן. כגון שנשבע על השמים שהוא שמים, ועל האבן זו שהיא אבן, ועל השנים שהם שנים. וכן כל פיוצא בזה. ²³ שזה הדבר אין בו ספק לאדם שלם. ²⁴ כדי לצדק הדבר בשבועה.

(23) ושם אמרו ראה מטר יורד ונשבע שהפירות יהיו בזול, לוקה משום שבועת שווא, עשרים וארבע ערים היו בדרום וכולן חרבו על שבועת שווא שהיא אמת. (24) בדעתו ובשכלו, ואפילו כשמדבר עם אדם בלתי שלם, אסור לו להישבע על דבר הידוע, כי מה לו להישבע על כך, והכתוב אומר "אל תען כסיל כאיוולתו".

- ו. שלישית - שנשבע לבטל את המצוה. כיצד? כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית, ²⁵ שלא ילבש תפילין, ²⁶ וישב בססכה בחג הסוכות, ²⁷ ולא יאכל מצה בלילי הפסח, ²⁸ או שיתענה בשבתות ובמים טובים. ²⁹ וכן כל פיוצא בזה.

(25) שילבש טלית המחוייבת בציצית ולא יטיל בה ציצית, אבל אם נשבע סתם שלא יתעטף בציצית אין זו ביטול מצוה, שהרי יכול ללבוש בגד שאינו מחוייב בציצית. ואין אדם מחוייב (מצד הדין) לקנות טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית. (26) ואפילו טוען לא נשבעתי אלא מפני שהתפילין צריכים גוף נקי אין שומעים לו ולוקה, כי

- ב. ואין שבועת בטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשות, בין להבא בין לשעבר. כיצד לשעבר? ⁸ שאכלתי, או שזרקתי אבן לים, או שדבר פלוני עם פלוני; ¹⁰ או שלא אכלתי, או שלא זרקתי אבן לים, או שלא דבר פלוני עם פלוני. ¹¹ כיצד להבא? שאכל או שלא אכל, או שאזרק או שלא אזרק אבן לים. ¹² הרי אלו שמים לשעבר ושתים להבא.

(8) הקדים רבינו לפרש שבועה לשעבר, אף על פי שאינה כתובה מפורש בתורה, בעוד "שבועה להבא" מפורשת בתורה: "להרע או להיטיב"? כי כל דבר הנלמד ממדרש חכמים חביב עליו לפרשו תחילה. ועוד, בדין הוא להקדים "שבועה לשעבר" שכן משעה שיצאה מפיו יצאה לשקר, שיודע בנפשו שנשבע שקר, ואילו "שבועה להבא" אינו חייב עליה עד שיחליף את דברו ויעשה מה שנשבע לא לעשות נמצא שרק לאחר זמן כשהחליף עשה את שבועתו שקר, ובשעת שבועתו לא יצאה מפיו לשקר ובכל זאת חייב, ועל כורחך "שבועה להבא" יש בה יותר חידוש, וסידר רבינו את דבריו בדרך "לא זו אף זו". (9) אף על פי שאין בה לא הרעה ולא הטבה. (10) אף על פי שהדיבור אין בו ממש, וגם אין זה דבר של עצמו אלא של אחרים. (11) אף על פי ששבועה זו אינה בלהבא, שהרי אין זה ברשותו, שפלוני ידבר או לא ידבר, חייב עליה ב"לשעבר". (12) אבל שידבר פלוני עם פלוני אינו חייב עליה משום שבועת בטוי שאין זה באפשרותו לעשות, ולוקה מכת מרדות שגרם לשבועת שווא. (13) אכלתי ולא אכלתי. והוא הדין לכל דבר שהוא בכלל: "הן ולאן" ואפילו אין בו משום "הרעה והטבה" כגון זרקתי צרור לים או לא זרקתי - מריבוי הכתוב: "לכל אשר יבטא האדם".

- ג. נשבע אחת מארבע מחלוקות אלו והחליף, כגון שנשבע שלא יאכל ¹⁴ ואכל, או שיאכל ולא אכל, או שאכלתי והוא לא אכל, או שלא אכלתי ואכל - הרי זו שבועת שקר. ועל זה וכו' ¹⁵ נאמר: לא תשבעו בשמי לשקר ¹⁶. ואם נשבע לשקר במזיד ¹⁷ - לוקה ¹⁸. בשוגג ¹⁹ - מביא קרבן עולה ויורד ²⁰; שנאמר: ונעלם מקומו והוא ידע ואשם וגומר.

(14) היום, או שלא יאכל כיכר זו. (15) כגון זרקתי או לא זרקתי או שדיבר פלוני עם פלוני הנזכרים לעיל, וכן שבועת הפיקדון המפורשת לקמן. וגם שבועת העדות. (16) שמשמעו בשעת שבועה לא תהא שקר - זוהי שבועה לשעבר וגם משמעו: לא תישבעו בשמי כדי לשקר לאחר זמן - זוהי שבועה להבא. והמתרה בו צריך להתרות בו לאו זה. והוא הדין שעובר גם על "לא יחל דברו", כשנשבע להבא ומחליף. אלא שאין דרכו של רבינו למנות לאווין הרבה על מצוה אחת, כפי, שהגדיר במניין המצוות שורש ט "כי לא בריבוי הלאווין ירבו המצוות" ולכן לא הזכיר לאו "לא יחל" שהוא משותף גם לעובר על נדרו. (17) והתרו בו משום לאו זה. (18) מלקות ארבעים חסר אחת. וכל זה מדובר רק בשלושה חלקים משבועת בטוי, כגון נשבע שלא יאכל ואכל שעבר על לאו שיש בו מעשה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ז' סיון - ספר הפלאה - הלכות שבועות קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

35) שכובש שכן פעולתו, כלשון הכתוב "לא תעשוק שכיר עני ואביון". (36) שאין בכפירה מעשה ואין לוקים על לאו שאין בו מעשה. ועוד, כי לאו זה "ניתן לתשלומין" (שישלם קרן) ואין לוקין עליו. אבל ענשו הוא, שמשעת כפירת הפיקדון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין (ואינו נפטר כשומר חנם או שכר) וגם נפסל לעדות. (37) וסמוך לו נכתב: "ולא תישבעו בשמי לשקר". (38) אף על פי שהיא כוללת: מלווה וגזל עושק ואבידה, נקראת כך, לפי שכפירת הפיקדון מצוייה ומקיפה יותר וגם הכתוב פתח בה תחילה.

ט. ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר בה? 18
משלם את הקרן³⁹ שפפר בו עם תוספת חמש, 19
ומקריב אשם ודאי⁴⁰, בין שהיה מזיד בין שהיה 20
שוגג. שנאמר: וְכַחַשׁ בַּעֲמִיתוֹ בַּפֶּקֶדוֹן אוֹ בַתְּשׁוּמָת 21
יָד⁴¹ אוֹ בַגָּזל וּגְזוּלָה, וְהָיָה כִּי יִחָטֵא וְאָשָׁם; וְלֹא 22
נֹאמַר בּוֹ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ⁴² - לַחֲבִיב מִזִּיד⁴³ כְּשׁוֹגֵג. 23

39) למפקיד. (40) שבא על חטא וודאי, בניגוד ל"אשם תלוי" שבא על ספק עבירה, כגון שהיו לפניו שתי חתיכות אחת חלב ואחת שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע איזה אכל (שאבדה השנייה), כגון זה מביא על ספקו "אשם תלוי", כי כפרתו של חוטא זה תלויה ועומדת עד שייוודע לו שחטא, ואז יביא קרבן חטאת. וקרבן איל זה הבא על חטא שבועת הפיקדון נקרא במשנה "אשם גזילות". ומתוך דברינו למדנו שיש לנקד אשם וודאי, קרבן אשם של איש שחטא וודאי, בניגוד לקרבן אשם של איש תלוי המסופק אם חטא. (41) ששם בידו ממון להתעסק (שותפות) או במלווה. ואבן עזרא מפרש: "שותפות ששם ידו עמו". (42) בניגוד לשבועת בטוי שנאמר בה: "ונעלם ממנו" ומטעם זה אינו מביא קרבן אלא על שגגתה. (43) וכתב החינוך מצוה קכט מרששי המצוה: לבל יחשוב אדם הואיל ואיסור גזילת ממון נאמר עליו והשיב את הגזילה, יילך ויגזול מחבירו מה שירצה וידמה בלבבו לכשיהיה לו וישיב גזילתו ויכופר לו כאילו לא חטא מעולם, ויהיה זה פתח לעוברי עבירה! לכן הודיעה התורה שאף עם ההשבה בתוספת חומש צריך קרבן לכפרה, וכך... אמנם אם השיב את גזילתו ולא הביא את קרבנו לא נתכפר חטאו, אולם אין ענשו חזק כמו שהיה לפני השבתה.

י. והוא שזייד בפקדון או בפקדון שנתחייב בו וידע 24
בו בשעת שבועה. אבל אם שגג ושכח שיש לו 25
אצלו ממון וכפר ונשבע, ואחר כך ידע - הרי זה 26
אנוס ופטור מכלום⁴⁴. וכן אם לא ידע ששכח 27
לשבע לשקר על כפירת ממון - הרי זה אנוס 28
ופטור⁴⁵. 29

(44) מן החומש והקרבת. (45) מן הקרבן והחומש, אבל בכל זאת עבר על "לא תכחשו" האמור למעלה, שזוהי אזהרה לכפירת ממון. בניגוד ל"שגג ושכח" שפטור גם מלאו זה, וזהו שציין רבינו ב"שגג ושכח" - שפטור מכלום.

יא. אם פן, היאך היא שגגת שבועת הפקדון⁴⁶? 30
כגון שנעלם ממנו אם חייבין עליה קרבן אם לאו, 31

אי אפשר שלא תהיה לו שעת הכושר ונמצא נשבע לבטל המצוה באותה שעה. (27) ואפילו אמר סוכה סתם אין כוונתו לסוכת צל שאינה של מצוה אלא כוונתו לסוכת מצוה, כי בנדרים ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם. ולפיכך הרי זה נשבע לבטל מצוה. (28) שמצוה לאכול כזית מצה בליל חמישה עשר בניסן. וכאן ידובר בחוץ לארץ שעושים בו שני ימים טובים מן הספק, ולפיכך, אם נשבע לא לאכול מצה בלילי הפסח, לוקה על כל פנים, שהרי ערב אחד מהם חייב בו באכילת מצה מן התורה, אבל אם יאמר בחוץ לארץ ב"ליל הפסח" לא ילקה, שהרי יכול לומר לא נשבעתי אלא על לילה אחד והרי הוא ספק חמשה עשר ואין לוקין על הספק. (29) ואסור להתענות בהם.

ז. רביעית - שנשבע על דבר שאין פה בו לעשות. 1
פיצד? כגון שנשבע שלא יישן שלשה ימים לילה 2
יוםם ורצופים³⁰, או שלא יטעם כלום שבועה ימים 3
רצופים וכן כל פיוצא כזה³¹. כל הנשבע שבועת 4
שוא מארבע שבועות אלו - עובר בלא תעשה, 5
שנאמר: לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא³². ואם 6
היה מזיד לוקה³³; ואם היה שוגג - פטור מכלום³⁴. 7

(30) שדבר זה הוא בלתי אפשרי, ומשנשבע יצאה שבועתו לשקר. (31) כגון שנשבע שראה גמל פורח באוויר, שזה דבר שאי אפשר. (32) וכתב ר' אברהם אבן עזרא בפירושו: "והנה טעם לזכור השם (בשבועתו) כי כאשר הוא השם אמת כן יהיה דברו אמת והנה אם לא יקיים דברו כאילו מכחיש את השם... ורבים חושבים כי הנושא השם לשווא לא עשה עבירה גדולה ואני אראה להם כי היא קשה מכל הלאווין הבאים אחריו, הרוצח והנואף, שהן עבירות קשות - לא יוכל כל עת לרצוח ולנאוף כי יפחד, ואשר הרגיל עצמו להישבע לשווא יישבע ביום אחד שבועות אין מספר... ואם תוכיחנו למה נשבעת עתה, אז יישבע שלא נשבע מרוב רגילותו בה, כי לפני כל דיבור שידברו יקדימו השבועה... ואילו לא היה בישראל רק זאת העבירה לבדה תספיק להאריך הגלות ולהוסיף מכה על מכותינו". (33) אף על פי שזהו לאו שאין בו מעשה לוקים עליו, שנאמר "כי לא יקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אין מנקין (מוחלין) אותו אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו, ומותר במה שנשבע, כי השבועה לא חלה עליו כלל. (34) אף מן הקרבן, שאין קרבן בשבועת שווא בין בשוגג בין במזיד.

ח. שבועת הפקדון פיצד? כל מי שיש ממון חברו 8
בידו, בין פקדון בין מלוה, או שגזלו או עשקו³⁵, 9
או מצא לו אבדה ולא החזירה וכיוצא בזה, ותבע 10
ממנו ממון שיש לו בידו וכפר בו - הרי זה עובר 11
בלא תעשה, שנאמר: לא תכחשו - זו אזהרה 12
לכפירת ממון. ואין לוקין על לאו זה³⁶. ואם נשבע 13
לו על שקר על ממון שפפר בו - הרי זה עובר בלאו 14
אחר, ועל זה נאמר: לא תשקרו איש בעמיתו³⁷ - 15
זו אזהרה לנשבע על כפירת ממון. ושבועה זו היא 16
הנקראת שבועת הפקדון³⁸. 17

- 1 וַיֵּדַע שֶׁהִיא אֲסוּרָה וְשִׁישׁ לוֹ אֶצְלוֹ מָמוֹן - זֶה הָיָה כְּשֶׁנִּשְׁפָּע לְכָל דָּבָר, בֵּין
2 שְׁגָגָתָהּ⁴⁷. וַיְדוּנָהּ - שִׁידַע שְׁחִיבִין עָלֶיהָ קֶרֶבֶן.

(46) שחייב עליה קרבן ותוספת חומש, והלא בכל אלה אנוס הוא? (47) שגגת קרבן וזדון פיקדון.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...ואחד הנשבע מפי אחרים וענה אמן, אפילו השביעו גוי או קטן וענה אמן, חייב".

כתב הצפ"נ על הרמב"ם בהלכות ברכות: "כל העונה אמן אחר המבורך, ה"ז כמברך" לפי ש"אמן הוה כמוציא דבר מפיו", ואין כוונת הרמב"ם לעניין שכר אלא שזוהי הלכה שאף שיכול לצאת על-ידי שמיעה לחוד, הרי על-ידי עניית אמן נעשה כמברך ממש. וכן בעניינינו גבי שבועה, העונה אמן אחר שבועת המשביע הרי זה כנשבע בעצמו.

(על-פי דק"ש לקו"ש חלק ל"ה עמוד 218)

(2) האמורים למעלה פ"א, ה"א. (3) שאומר שבועה בה' שלא אוכל, וכן כולן. (4) כגון שהשביעו חברו ואמר: משביעני עליך אם אכלת. (5) שם, שנאמר בשבועת אשה סוטה "והשביע הכהן את האשה... ואמר הכהן לאשה... ואמרה האשה אמן ואמן" מכאן, שהעונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו, שהרי אשה זו לא אמרה כלום אחר השבעת הכהן אלא "אמן" בלבד. וכן אמרו "אמן" - בו שבועה: בו קבלת דברים, ואפילו השביעו גוי חייב, שכן מצינו במשה רבינו שהשביעו יתרו חותנו לא לשוב מצרימה שנאמר "ויואל משה לשבת את האיש" - אין אלה אלא שבועה, ככתוב "ויבא אותו באלה". וגם בצדקיהו המלך מצינו שהשביעו המלך נבוכדנאצר ככתוב "וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו באלוקים", הרי שאפילו השביעו גוי חייב, וקטן - אינו גרוע מגוי. (6) ואפילו בשבועת שוא, שאמר חברו: משביעך אני בה', שזה האיש הוא אשה וענה אמן חייב המושבע מלקות, אף שלא הוציא שם שמים מפיו, לפי שקיים הדבר, אלא שגם המשביע עובר על: "ולפני עור...". (7) השוה הל' נדרים פ"ב, ה"א. (8) בשבועת ביטוי ושבועת שוא. (9) בכללן, חוץ משבועת שוא שאין בה קרבן, כמבואר למעלה פ"א, ה"ז. ובשבועת הפקדון יתחייב גם תוספת חומש, כמבואר שם, ה"ט.

- 27 ב. אֶחָד הַנִּשְׁפָּע¹⁰ או שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ אַחֵר בְּשֵׁם הַמִּיחָד¹¹
28 או בְּאֶחָד מִן הַכְּנֻיִין¹², כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁפָּע בְּמִי שֶׁשְּׁמוֹ
29 חֲנוּן, וּבְמִי שֶׁשְּׁמוֹ רַחוּם¹³, וּבְמִי שֶׁשְּׁמוֹ אֶרֶךְ
30 אֲפִים¹⁴, וּבְמִי שֶׁשְּׁמוֹ בְּהֵן¹⁵ בְּכָל לַשּׁוֹן¹⁶ - הָרִי זֶה שְׁבוּעָה
31 גְּמוּרָה¹⁷. וְכֵן אֵלֶּה¹⁸ וְאֲרוּר - הָרִי הֵן שְׁבוּעָה¹⁹. וְהוּא
32 שְׁוֹזְכֵיר שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת או כְּנוֹי מִן הַכְּנֻיִין. פִּיצָד?
33 כְּגוֹן שֶׁאָמַר: בְּאֵלֶּה או אֲרוּר לֵה', או לְמִי שֶׁשְּׁמוֹ
34 חֲנוּן, או לְמִי שֶׁשְּׁמוֹ רַחוּם, מִי שִׁיֵּאכֵל דָּבָר פְּלוּנִי
35 - וְאֶכְלוּ, הָרִי זֶה נִשְׁפָּע לְשִׁקָּר²⁰. וְכֵן בְּשֵׁאֵר מִינֵי
36 שְׁבוּעוֹת²¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחד הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוחד".

בביאור מעלת שם הוי' לגבי שאר השמות, כותב הרמב"ם

- 3 יב. שְׁבוּעַת הָעֵדוּת פִּיצָד? הָעֵדִים שִׁידַעוּ עֵדוּת
4 מָמוֹן⁴⁸, וַתִּכְבַּעַם בַּעַל הָעֵדוּת לְהַעֲדִי ל⁴⁹, וּכְפָרוּ
5 בַּעֲדוּתָן וְלֹא הָעֵידוּ, וְנִשְׁפָּעוּ שְׁאִינָן יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת
6 - זֶה הִיא נִקְרָאת שְׁבוּעַת הָעֵדוּת. וְחִיבִין עַל שְׁבוּעָה
7 זֶה קֶרֶבֶן עוֹלָה וְיֹרֵד, בֵּין שֶׁהָיוּ מְזִידִין בֵּה בֵּין שֶׁהָיוּ
8 שׁוֹגְגִים. שְׁנֵאמַר: נִפְשׁ כִּי תִחַטֵּא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים
9 וְהוּא עַד, וְלֹא נֵאמַר בֵּה וְנִעְלָם⁵⁰ - לְחִיב עַל הַזְדוֹן
10 כְּשֶׁגָּגָה.

(48) פרט לעדות קרקע או קנס. (49) לטובתו ולחייב את הנתבע. (50) כשם שנאמר בכל מביאי קרבן עולה ויורד שנכתבו עמה באותה פרשה. והרדב"ז חוקר: מי שכבש עדותו במזיד וגרם אולי לאיבוד נפש, ונשבע לשקר איך יתכפר בקרבן הבא בדלי דלות והוא עשירית האיפה סולת? ואפילו אם הוא מתוודה מה יועיל לו וידויו אחרי שהוא "עשוק בדם נפש". אף הוא מסיים: אם ידעת טעם, אם "הרגו אינם נהרגים" תבין גם זה.

- 11 יג. פִּיצָד שְׁגָגַת שְׁבוּעַת הָעֵדוּת? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁפָּעוּ מִמָּוֶה
12 שְׁחִיבִין עָלֶיהָ קֶרֶבֶן, וַיֵּדַע שֶׁשְׁבוּעָה זֶה אֲסוּרָה
13 וְשֶׁהִיא שִׁקָּר. וַיְדוּנָהּ - שִׁידַע שְׁחִיבִין עָלֶיהָ קֶרֶבֶן.
14 אָבֵל אִם לֹא יָדַע שֶׁהִיא אֲסוּרָה או שֶׁשִּׁכְחוּ הָעֵדוּת
15 וְנִשְׁפָּעוּ⁵¹, וְאַחֵר כֵּן נֹדַע לָהֶם שֶׁהֵן יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת
16 וְנִשְׁפָּעוּ עַל שִׁקָּר - הָרִי אֵלֶּי אֲנוּסִין⁵², וּפְטוּרִין אִף
17 מִן הַקֶּרֶבֶן⁵³.

(51) בחשבם שנשבעו באמת. (52) שליכם אנוסם. (53) לא זו בלבד שאינם נושאים כל עוון, ואינם בכלל: אם לא יגיד ונשא עווננו. אלא אף מן הקרבן שהשוגג חייב בו, הרי אלו פטורים כי אנוסים הם והאנוס פטור מן הקרבן.

יום רביעי ח' סיון ה'תשפ"א

פֶּרֶק שִׁנִּי

(1) אופני השבועה מפי עצמו ומפי אחרים, כינויי שבועה, התפסה כשבועה, חזרה תוך כדי דיבור.

- 18 א. אֶחָד הַנִּשְׁפָּע אֶחָד מֵאַרְבָּעָה מִינֵי שְׁבוּעוֹת אֵלֶּי²
19 מִפִּי עֲצֻמוֹ³, וְאֶחָד הַמִּשְׁפָּע מִפִּי אֲחֵרִים⁴ וְעֵנָה אָמֵן,
20 אֶפְלוּ הַשְּׁבִיעוֹ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת או קֶטֶן וְעֵנָה
21 אָמֵן - חֵיב. שֶׁפֶל הָעוֹנָה אָמֵן אַחֵר שְׁבוּעָה -
22 כְּמוֹצִיא שְׁבוּעָה מִפִּיו⁵. וְאֶחָד הָעוֹנָה אָמֵן או הָאוֹמֵר
23 דָּבָר שֶׁעֲנִינוֹ כְּעִנְיָן אָמֵן⁶, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: הֵן, או מַחֲזִיב
24 אֲנִי בְּשְׁבוּעָה זֶה, קִבְּלָתִי עָלַי שְׁבוּעָה זֶה, וְכָל פִּיּוּצָא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ח' סיון - ספר הפלאה - הלכות שבועות קצו

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 אִינוּ לֹקֶה וְלֹא מְבִיא קָרְבָּן²⁹ אִם עָבַר עַל שְׁבֻעָתוֹ,
8 עַד שִׁיחֶיהָ בֶּה שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַמִּיחֲדִים³⁰ או כְּנֻי³¹
9 מִן הַכְּנֻיִין³², כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³³.

(28) שהרי מצינו בשאול המלך שהשביע את העם ואמר: "ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב" ולא הזכיר בה לא שם ולא כינוי, והעם נהג איסור בשבועתו (ר"ן לשבועות לה). ולדעת המבי"ט ב"קריית ספר" איסור זה הוא מן התורה, וכך היתה הלכה מקובלת בידם. (29) ראה למעלה בפרק א, על איזו שבועה הוא חייב מלקות, ועל איזו מהן הוא חייב קרבן בלבד. (30) שאסור למחקם בגלל קדושתם. והם: א-ל, אהיה אשר אהיה, אל"ף דל"ת, וי"ד ה", שדי, צבאות, כמבואר בשבועות לה. ובהל' יסודי התורה פ"ו, ה"ב. (31) משנה בשבועות לה. לענין שבועת העדות. וסובר רבינו שאין לחלק בין שבועה זו לשאר מיני שבועות. ולדעת הראב"ד אין צורך בהזכרת שם או כינוי אלא בשבועת שוא שהוזכר בה שם ה', וכן בשבועת העדות שנאמר בה: "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה" ולמדים גזירה-שוה "אלה - אלה" מסוטה, שנאמר בה "יתן ה' אותך לאלה ולשבועה", מה שבועת סוטה צריכה הזכרת שם, אף שבועת העדות כן, ושבועת הפקדון למדה משבועת עדות בגזירה-שוה "תחטא - תחטא", שגם בשבועת הפקדון נאמר בה "נפש כי תחטא", אבל שבועת ביטוי לא הוזכר בה לגמרי שם ה', ולפיכך יתחייב קרבן וגם יעבור עליה משום: לא יחל דברו, אפילו לא הזכיר בה שם ה'. אמנם לענין מלקות לשעבר (ראה למעלה פ"א, ה"ג) לא יתחייב אפילו בשבועת ביטוי עד שיזכיר השם, שהרי אזהרתה "ולא תשבעו בשמי לשקר", ובפסוק זה הודגשה הזכרת השם. אולם כדברי רבינו מוכח מסוגיית התלמוד, שאמרו שם: כל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו", וזה נאמר גם לענין שבועת ביטוי כפירוש רש"י שם. ודין זה נלמד משבועת סוטה, שנאמר בה: ואמרה אמן, ובהשבעת סוטה הזכיר הכתוב שם ה'. ובוודאי גם קבלת שבועת ביטוי צריכה שם, שלא יהא הלמד חמור מן המלמד, וכשם שקבלת שבועת ביטוי צריכה שם, אף עיקר השבועה צריך שם, שאמירת אמן כמוציא שבועה מפיו היא. (32) שמותר למחקם. (33) לעיל ה"ב.

ב'מורה נבוכים' שכל שמותיו יתעלה המצויים בספרים כולם נגזרים מן הפעולות...וזלת שם אחד שהוא יו"ד ה"א ואו" ה"א, שהוא שם מיוחד לו יתברך, ולפיכך נקרא שם המפורש, עניינו שהוא מורה על עצמותו יתעלה.

(נע"פ לקו"ש חלק ל"ד עמוד 38)

(10) מפי עצמו. (11) יו"ד ה"א ואו" ה"א, או: אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, בשדי, ובצבאות, כמבואר בפיה"מ לרבינו שבועות לה. שהם מיוחדים בזה שלא ניתנו להמחק. (12) תארי כבוד שמשבחים בהם את הקדוש-ברוך-הוא. (13) שאנו קוראים לו כך בגלל פעולותיו שהוא רחום וחנון. (14) ככתוב: ארך אפים - מאריך אפו לרשעים, ואינו ממהר להפרע מהם שמה יעשו תשובה. (15) כגון: הגיבור והנורא, הנאמן. קנא וחזק. (16) לרבות השמות שמכנות בהן האומות להקב"ה, כמו שאמרו בירושלמי: "ראה גשמים יורדים ואמר: 'קירי פירי ברכסון' (קירי בלשון יון - אדוני, ברכסון - בזול, כלומר, נשבע באדון, שפירות יהיו בזול) לוקה משום שבועת שווא". וראה בהל' סנהדרין פכ"ו, ה"ג: "שהשמות שקוראים בהם הגויים להקב"ה הרי הם ככל הכינויים". (17) שבועות לה. ומפורש ב"תורת כהנים" פרשת קדושים פרק ג: "ולא תשבעו בשמי לשקר, מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא, יכול אין לי חייבים אלא על שם המיוחד בלבד, מנין לרבות את כל הכינויים, ת"ל בשמי, כל שם שיש לי". וראה לקמן פ"ב, ה"ג. (18) שבועה בקללה, ככתוב "תהי נא אלה בינותינו... אם תעשה עמנו רעה", וכן: "אשר יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה להאלתו". וכך כותב רבינו לקמן פרק יא, הלכה ח': בשבועה או באלה... כיצד כגון שאמר: הריני נשבע בה, וכן אם אמר הרי הוא ארור לה' או ארור למי ששמו חנון, הרי שלשון אלה, משמעה, שבועה שיש עמה קללה. (19) שבועות לו. אלה - שנאמר "ויבא אותו באלה", ונאמר "וגם במלך נבוכדנאצר מרד, אשר השביעו באלקים": ארור - שנאמר: "ויאל שאול את העם לאמר, ארור האיש אשר יאכל לחם" ושם בפסוק כז נאמר: "ויונתן לא שמע בהשביע אביו את העם". (20) וחייב משום שבועת ביטוי, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (21) שוא, פקדון ועדות המפורשות למעלה בפרק א'.

10 ה. וְלֹא הַשְּׁבֻעָה בְּלִבָּד, אֶלָּא כָּל כְּנֻיִין³⁴ שְׁבֻעָה -
11 כְּשֶׁבֻעָה³⁵. כְּגֹן שֶׁהִיוּ אֲנָשֵׁי אוֹתוֹ מְקוּמַם עֲלִיָּים³⁶
12 וְהִיוּ קוֹרְאִים לְשֶׁבֻעָה 'שְׁבֻעָה' או 'שְׁקוּקָה'³⁷; או
13 שֶׁהִיוּ אֲרַמִּיִּים³⁸, שֶׁלִּשׁוֹן שְׁבֻעָה בְּלִשׁוֹנָם
14 'מוֹמְתָא'³⁹, וְהַעֲלִיָּים מְכֻיָּן אוֹתָהּ וְאוֹמְרִים
15 'מוֹהָא'⁴⁰; כִּיּוֹן שֶׁאָמַר לִשׁוֹן⁴¹ שֶׁמִּשְׁמָעוֹ וְעֲנִיָּנוֹ
16 שְׁבֻעָה - הֲרִי זֶה חֵיב כִּמּוֹ שֶׁהוֹצִיא לִשׁוֹן שְׁבֻעָה.

(34) שמות לואי. (35) משנה בנדרים ב. (36) ע"פ לשון הכתוב בישעיה לב, ד, שאינם מדברים צחות, אלא לשון מעורבת ומבולבלת משפות שונות, ראה לשון רבינו בהל' תפלה פ"א, ה"ד. (37) נדרים י. ורבינו בפירוש המשנה שם אומר: עיקר הפסדת איזו לשון - הוא כשמתערב בו משאר לשונות וההשתתפות בו, ואלו הכינויים היו מצויים אצל

1 ג. וְכֵן הָאוֹמֵר: שְׁבֻעָה בֶּה²² או כִּמּוֹ שֶׁשְּׁמוֹ חֲנוּן
2 שְׁלֹא אֶכֶל, וְאֶכֶל²³; שִׁזּוֹ אִשָּׁה, וְהוּא אִישׁ²⁴; שְׁאִין
3 לָךְ בְּיָדִי פְלוֹם, וְיֵשׁ לוֹ²⁵; שְׁאִינִי יוֹדֵעַ לָךְ עֲדוּת,
4 וְהוּא יוֹדֵעַ²⁶ - הֲרִי זֶה חֵיב²⁷.

(22) כלומר, לא רק כשאומר באלה או ארור צריך הוא להזכיר השם או כינויו, אלא אפילו כשאומר בפירוש: שבועה, צריך הוא להזכיר עמה את שם ה' או כינויו, ובלי הזכרת השם אינו חייב, כמבואר בסמוך ה"ד. (23) זוהי שבועת ביטוי. (24) זוהי שבועת שוא. (25) זוהי שבועת הפקדון. (26) זוהי שבועת העדות. (27) כדינן המבואר לעיל פרק א.

5 ד. אָמַר אֶלֶה או אָרֹר או שְׁבֻעָה וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם
6 וְלֹא כְּנֻי - הֲרִי זֶה אָסוּר בְּדָבָר שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו²⁸. אֶבֶל

11 וְלֹא הוֹצִיא שְׁבֻעָה מִפִּי וְלֹא הִשְׁפִּיעוּ חֲבֵרוֹ, הָרִי
 12 זֶה פְטוּר⁵⁰. וְזֶה מִתְפַּסֵּס⁵¹ בְּשִׁבְעָה שֶׁהוּא פְטוּר⁵².
 (50) ממלקות ומקרבן, אבל אסור הוא בדבר שנשבע עליו
 חברו, וכמבואר בהלכה הבאה. (51) מאחיז, שמביא ליד
 תפיסה ואחיזה מזה לזה. (52) שבועות כ. כדעת רבא.
 ט. וְכֵן אִם נִשְׁבַּע: שֶׁלֹא אֲכַל בָּשָׂר זֶה, וְחָזַר וְאָמַר:
 13 וְהָרִי הִפֵּת זֶה בְּבָשָׂר הִזֶּה - הָרִי הוּא פְטוּר עַל הַפֶּת;
 14 שֶׁהָרִי לֹא הוֹצִיא שְׁבֻעָה מִפִּי עֲלֶיהָ, אֲלֵא
 15 הַתְּפִסָּה⁵³. וְאִם עַל פִּי שֶׁהוּא פְטוּר מִן הַמְלָקוֹת אוֹ
 16 מִן הַקֶּרְבָּן, אָסוּר לוֹ לֵאכֹל אוֹתָהּ הַפֶּת שֶׁהַתְּפִסִּים
 17 בְּשִׁבְעָה⁵⁴.
 18

(53) וכבר אמרנו: המתפסים בשבועה פטור. בניגוד לנדר,
 שהמתפסים בו חייב (הל' נדרים פ"ג, ה"ג-ד). ובכל זאת
 הבדל יש בין מתפסים באדם הנשבע למתפסים בדבר הנאסר
 בשבועה, שבראשון רובץ איסור על האדם הנשבע לא
 לעשות דבר פלוני, נמצא המתפסים בו מתפסים באיזה איסור.
 ואילו המתפסים בדבר שנשבע עליו, אין שום איסור חל על
 הדבר המושבע, וממילא אי אפשר להתפסים בו, ולא בא
 רבינו אלא להשמיענו, שאפילו המתפסים בדבר הנאסר
 בשבועה, אסור לאכול הפת המותפסת כמבואר בסוף דבריו
 (רדב"ז). והטעם, שהמתפסים בשבועה פטור ובנדר חייב,
 משום שהמתפסים זה בזה אינו מוצדק, אלא בדבר שתואר
 חל עליו, כגון קדושה או איסור (וזהו בנדר שהאיסור חל
 על החפץ הנדור), אבל הנשבע לא לאכול דבר פלוני אין
 שם תואר חל עליו כדי שיוכל חברו להתפסים בו ולומר: אני
 כמוך (ר"ן לשבועות פ"ג דף כ). (54) שהרי לא אמרו
 (שבועות כ). "המתפסים בשבועה - מותר", משמע שאיסור
 יש בדבר (כס"מ), ולדעת הרי"ף שכתב שם: "אבל מתפסים
 בשבועה ליכא" משמע שאפילו איסור אין בזה (ר"ן שם).

י. מִי שֶׁנִּתְפַּנֵּן לְשִׁבְעָה, וְגָמַר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹא יֵאָכֵל הַיּוֹם
 20 אוֹ שֶׁלֹא יִשְׁתֶּה וְיִשְׁדָּבֵר זֶה אָסוּר עָלָיו בְּשִׁבְעָה, וְלֹא
 21 הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו - הָרִי זֶה מִתֵּר; שֶׁנֶּאֱמַר: לִבְטָא
 22 בְּשִׁפְתָיִם - אֵין הַנִּשְׁבַּע חֵיב עַד שִׁיּוֹצִיא עֲנָן שְׁבֻעָה
 23 בְּשִׁפְתָיו⁵⁵.

(55) שבועות כו: "גמר בלבו צריך שיוציאו בשפתיו".

יא. וְכֵן אִם גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהִשְׁבַּע, וְטָעָה וְהוֹצִיא
 24 בְּשִׁפְתָיו דָּבָר שֶׁלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ - הָרִי זֶה מִתֵּר⁵⁶. מֵיָצֵד?
 25 הַמִּתְפַּנֵּן לְהִשְׁבַּע שֶׁלֹא יֵאָכֵל אֲצֵל רְאוּבֵן, וּכְשֶׁבֹא
 26 לְהוֹצִיא שְׁבֻעָה נִשְׁבַּע שֶׁלֹא יֵאָכֵל אֲצֵל שְׁמַעוֹן - הָרִי
 27 זֶה מִתֵּר לֵאכֹל עִם רְאוּבֵן, שֶׁהָרִי לֹא הוֹצִיא
 28 בְּשִׁפְתָיו; וְעִם שְׁמַעוֹן, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה שְׁמַעוֹן בְּלִבּוֹ.
 29

(56) שאין פיו ולבו שוים (שם). והשוה לקמן הל' נדרים
 פ"ב ה"ב.

יב. וְכֵן⁵⁷ שָׂאָר מִיַּיִן שְׁבֻעוֹת⁵⁸ אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁיְהִיָּה
 30 פִּי וְלִבּוֹ שְׁוִין. לְפִיכָּה, אִם נִשְׁבַּע אֶחָד בְּפִנְיָיו שֶׁלֹא
 31 יֵאָכֵל הַיּוֹם, וְאָכַל, וְהִתְרִי בוֹ, וְאָמַר: אֲנִי לֹא הָיָה

העלגים מן האומות להשתבשם הלשון המורגל להוצאת
 האותיות ממוצאם, כמו הכושים והצרפתים וזולתם.
 (38) דוברי ארמית. (39) "שבועת ה' תהיה בין שניהם"
 (שמות כב, י) מתרגם אונקלוס: מומתא דה'. (40) משנה
 בנדרים י. "במוהו". ורבינו גורס שם: במוהא (ראה תוספות
 יו"ט שם). (41) השוה הל' נדרים פ"א, ה"ז: "כל כיוצא
 בזה, הולכים אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו
 זמן". ואם היו אנשי המקום מקצתם עלגים ומקצתם בלתי
 עלגים, אותם שאינם עלגים אין לשון זו שבועה להם, עד
 שיהיה לשון כלל העם ואפילו בבלתי עלגים (רדב"ז).

1 ו. וְכֵן הָאֹמֵר 'לֹא אוֹ' ⁴² שְׁתֵּי פְעָמִים דִּרְךְ
 2 שְׁבֻעָה⁴³, אוֹ 'הֵן הֵן', וְהִזְכִּיר שֵׁם אוֹ כְּנִי - הָרִי זֶה
 3 כְּנִשְׁבַּע⁴⁴. וְכֵן 'יִמִּין' - שְׁבֻעָה, ו'שְׁמָאל'⁴⁵ -
 4 שְׁבֻעָה. שֶׁנֶּאֱמַר: נִשְׁבַּע ה' בְּיָמִינוֹ וּבִזְרוּעֵ עֲזָו⁴⁶. וְכֵן
 5 הָאֹמֵר: מִבְּטָא שֶׁלֹא אֶעֱשֶׂה כָּךְ וְכָךְ, וְהִזְכִּיר שֵׁם אוֹ
 6 כְּנִי - הָרִי זֶה שְׁבֻעָה⁴⁷.

(42) לא אעשה דבר פלוני. (43) שנתכוין לשם שבועה.
 וכגון, שאמר שתי פעמים סמוכים זה לזה בלא הפסק
 (רדב"ז). (44) הואיל והחזיק דבריו (שבועות לו.), שנאמר
 (ישעיה נד, ט) "אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ"
 ולא מצינו שנשבע הקב"ה על זה, אלא שאמר (בראשית ט,
 יא): "ולא יכרת כל בשר עוד מימי המבול ולא יהיה עוד
 מבול לשחת הארץ" הרי שכפילות לאו דרך שבועה -
 נחשבת לשבועה, והוא-הדין לכפילות הן, וראה ברא"ש שם
 אות כז, שיש לו נוסח אחר בגמרא. וכל זה לענין מלקות
 או קרבן, אבל לענין איסור לבטל דברו, אפילו לא אמר אלא
 לאו אחד, כל שהזכיר עמו שם שמים או כינויו, הרי זה
 מצווה שלא לבטל דברו (רדב"ז). (45) ימין ה', שלא אוכל
 ככר זו, ושמאל ה' שלא אוכל ככר זו. (46) נזיר ג: מתוך
 שכתוב: "מיניו", משמע ש"זרוע" האמורה לאחריו - היא
 של שמאל (רש"י שם, וראה ברכות ו.) ואם אמר: ימין או
 שמאל, ונתכוין לימין הקב"ה או לשמאלו, הרי זו שבועה
 לענין איסור ביטול דברו, אף שלא הזכיר השם (רדב"ז וכן
 ביו"ד רלז, סעיף ח). (47) שבועות כ. שנאמר (במדבר ל,
 ז) "או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה" - במה אסרה
 עצמה? במבטא. ומובן שאם לא יזכיר שם, הרי זו שבועה
 לענין איסור בלבד, כאמור למעלה ה"ד.

ז. אָמַר: אֶסֶר⁴⁸ לְה' אוֹ לְמִי שֶׁשְׁמוֹ חֲנוּן שֶׁאֶעֱשֶׂה
 8 אוֹ שֶׁלֹא אֶעֱשֶׂה - הוֹאִיל וְהוֹצִיאָו בְּלִשׁוֹן שְׁבֻעָה⁴⁹,
 9 הָרִי הִיא בְּשִׁבְעָה.

(48) שאמר: איסור שלא אוכל ככר זו, כלשון הנשבעים,
 בניגוד לאומר: איסור ככר זו עלי, שזוהי לשון נדר (שבועות
 שם וברש"י) וכהגדרת רבינו בהל' נדרים פ"ג, ה"ז:
 "שהנשבע אוסר עצמו על דבר שנשבע עליו, והנודר אוסר
 הדבר הנדור עליו". (49) פרט להוציאו בלשון נדר - הרי
 זה כנדר, שדיניו מפורשים לקמן הל' נדרים פ"א, ה"א
 וה"ה.

10 ח. שָׁמַע חֲבֵרוֹ נִשְׁבַּע, וְאָמַר: וְאֲנִי כְּמוֹתָךְ - הוֹאִיל

דַּעְתְּכֶם⁷¹ אֲנִי נִשְׁפָּע - אֵין זֶה יָכוֹל לֹמַר: כֶּף וְכָף
הָיָה בְּלִבִּי; שְׁלֹא נִשְׁפָּע זֶה עַל דַּעְתּוֹ⁷², אֲלֵא עַל דַּעַת
אַחֲרִים, וְכִינֵן שֶׁהָיָה פִּיּוּ וְלִבָּם שֶׁל אַחֲרִים שֶׁנִּשְׁפָּע
עַל דַּעְתָּם שְׂוִים - חֲבִיב, מִפְּנֵי שֶׁלִּבָּם שֶׁל אֵלּוּ בִּמְקוֹם
לָבוּ קָם⁷³. וְכֵן בִּשְׁאָר מִיְּמֵי שְׁבֻעוֹת⁷⁴.

(71) כפי הבנתכם ומחשבת לבכם. (72) שגמר בלבו.
(73) ואין לנו צורך בהסכמתו. שהרי ריקן דעתו אצל דעת
אחרים, נמצא פיו ולבו שוים (רדב"ז). אבל אם לא הסכימה
דעת כולם על ענין אחד, אעפ"י שיש הסכמה בין דעת
הנשבע לדעת אחד מהם, אין זו שבועה, הואיל ותלה בדעת
האחרים - צריך שיהיו כולם מסכימים לדיעה אחת (שם).
(74) שבועות כט.

טז. לִפְיֶקֶף⁷⁵, כִּשְׁמִשְׁבִּיעֵין הַדִּינִין אֶת הַנִּשְׁפָּע⁷⁶,
אוֹמְרִים לוֹ: לֹא עַל דַּעְתְּךָ אֲנוּ מִשְׁבִּיעִים אוֹתְךָ, אֲלֵא
עַל דַּעְתְּנוֹ⁷⁷.

(75) הואיל והנשבע על דעתו יכול לומר: לא כך היה בלבי
אלא כך וכך, וכשנשבע על דעת אחרים אינו יכול לטעון
כך. (76) הכופר בטענת התובע, כמבואר לקמן פ"א,
ה"ד-ו. (77) שבועות שם: "וכן מצונו כשהשביע משה את
ישראל, אמר להם, דעו, שלא על דעתכם אני משביע אתכם
אלא על דעת המקום (הקב"ה) ועל דעת"י שנאמר (דברים
כט, יג) "ולא אתכם לבדכם" - לא כשאתם סבורים כאשר
בלבכם (רש"י שם) וכן בנדרים כה. והשוה לקמן פ"א,
ה"ח.

יז. מִי שֶׁנִּשְׁפָּע וְהָיָה פִּיּוּ וְלָבוּ שְׂוִין בְּשֻׁבוּעָה⁷⁸,
וְאַחֵר שֶׁנִּשְׁפָּע⁷⁹ חֲזַר בּוֹ מִיָּד בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר, וְהוּא
כְּדֵי שִׁיאֲמַר תִּלְמִיד לְרַב: שְׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי⁸⁰, וְאָמַר:
אֵין זֶה שְׁבֻעָה, אוֹ נִחְמָתִי⁸¹, אוֹ חֲזָרְתִּי בִּי, וְכִיּוֹצֵא
בְּדָבָרִים אֵלּוּ שֶׁעֲנִינָם שֶׁהִתִּיר מִה שֶׁאָסַר - הָרִי זֶה
מִתֵּר, וְנִעְקָרָה הַשְּׁבֻעָה; שְׂוִה דוֹמָה לְטוֹעָה⁸².

(78) שלא הוציא בשפתיו אלא מה שגמר בלבו. (79) כגון
שתלה שבועתו בתנאי, והאריך בתנאו יותר מכדי דבור
מהשבועה, אין אנו חושבים הזמן אלא מגמר תנאו - הוא
איסורו (רדב"ז). (80) נזיר כ: כא. וכן בב"ק עג:
(81) נמלכתי, הנני מתחרט. (82) והוציא בשפתיו דבר שלא
היה בלבו, שכבר הורה רבינו לעיל ה"א: הרי זה מותר. וכן
אמרו (נדרים פז). "והלכתא, תוך כדי דיבור כדיבור דמי"
ומפרש הר"ן: שדעתו של אדם בשעת דיבורו שיוכל לחזור
בו כדי דיבורו, כי בשעה שדיבר או נשבע, לא נשבע מתוך
גמר דעת והסכמה גמורה. ורבינו תם כבבא קמא עג: סובר
שזוהי תקנת חכמים, לפי שכאדם מעיד עדות, או עוסק
בסחורה, וחברו נותן לו שלום, או רבו, על כרחו יש לו
להפסיק ולהשיב שלום, כמבואר בברכות ו: ולכן תקנו
חכמים שלא יהא זה חשוב הפסק. וכן נראה מסוגיית
התלמוד בבבא קמא עג: שאמרו שם: לא השארת ריוח לתלמיד,
וכפירוש התוספות שם. וראה בה"ל אישות פ"ז, הכ"ב
ובבאורנו שם.

יח. וְכֵן אִם אָמְרוּ לוֹ אַחֲרָיו⁸³: חֲזַר כֶּף, אוֹ מִתֵּר⁸⁴

בְּלִבִּי אֲלֵא שְׁלֹא אֶצֵּא הַיּוֹם, וְטוֹעָה לְשׁוֹנִי וְהוֹצִיא
אֲכִילָה שְׁלֹא הִיתָה בְּלִבִּי - הָרִי זֶה אֵינוֹ לוֹקָה⁵⁹, עַד
שִׁוִּידָה בִּפְנֵי עֲדִים קֹדֶם שִׁיאֲכַל שְׁעַל אֲכִילָה נִשְׁפָּע;
אוֹ שֶׁקָּבַל עָלָיו הַתְּרָאָה⁶⁰ וְלֹא טָעַן שֶׁטוֹעָה בָּעַת
הַתְּרָאָה. אָף עַל פִּי שֶׁטָּעַן אַחֵר כֶּף - אֵין שׁוֹמְעִין
לוֹ. וְכֵן אִם הִתְרוּ בּוֹ, וְאָמַר: מַעֲוָלָם לֹא נִשְׁפָּעְתִּי אוֹ
לֹא נִדְרָתִי עַל דְּבַר זֶה⁶¹, וְאַחֵר שֶׁהִעִידוֹ עָלָיו שֶׁנִּשְׁפָּע
אוֹ נִדְרָה⁶², אָמַר: כֵּן הָיָה, אֲבָל לֹא הָיָה פִּי וְלִבִּי
שְׂוִין⁶³, אוֹ תִּנְאִי הָיָה בְּלִבִּי עַל הַנִּדְרָה⁶⁴ - אֵין שׁוֹמְעִין
לוֹ, וְלוֹקָה⁶⁵.

(57) בכת"י התימנים, וכן בדפוס ויניאציה שי"א אין זו
התחלת ההלכה, ומשפט זה מחובר להלכה הקודמת,
וההלכה הבאה מתחילה בתיבת: לפיכך. (58) שלא יאכל
ולא יעבור על שבועתו. (59) תוספתא טהרות פ"ו, מ"ט:
"נאמן ע"י עצמו, כיצד? אמרו לו נדרת, ואמר תנאי היה
בלבי - שומעים לו". (60) שאמר: יודע אני, ועל-מנת כן
אני עושה (ראה הל' סנהדרין פ"ב, ה"ב). (61) ובכת"י
התימנים: או לא נדרתי על דבר זה. והכוונה, לדבר זה
שאתם מתרים בי, כי נדרתי על דבר אחר. (62) על מה
שהתרו בו. (63) שבלבי חשבתי לדבר אחר.
(64) והוצאתיו בשפתי בלחש, שאם יתקיים התנאי יחול
הנדר, ואם לא יתקיים יהיה הנדר בטל. (65) תוספתא
טהרות שם: "נדרת, ואמר לא נדרתי, ומשהגיע אמר תנאי
היה בלבי - אין שומעים לו". וכן בתורת כהנים פרשת
ויקרא (פרשתא ה, פרק ז).

יג. פִּיּוֹצֵא בּוֹ: אָמְרוּ לוֹ: אֶשְׁתֶּךָ נִדְרָה, וְאָמַר: בְּלִבִּי
הָיָה לְהִפָּר לָהּ⁶⁶ וְהִפְרָתִי - שׁוֹמְעִין לוֹ. אָמְרוּ לוֹ:
נִדְרָה⁶⁷, וְהוּא אוֹמַר: לֹא נִדְרָה, וְכִינֵן שֶׁרָאָה אוֹתָם
הִעִידוֹ עָלָיו אָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לְהִפָּר⁶⁸ - אֵין שׁוֹמְעִין
לוֹ⁶⁹.

(66) שהוצאתי בשפתי בלחש: מופר לך. אבל אם הפר רק
בלבו אינו מופר, כמבואר לקמן הל' נדרים פ"ג, ה"ז.
(67) שנדרה, בניגוד להכחשתו. (68) והפירתי כנ"ל.
(69) תוספתא טהרות שם.

יד. גָּמַר בְּלָבוּ שְׁלֹא לֵאכֹל פֶּת חֲטִין, וְנִשְׁפָּע שְׁלֹא
יֵאכֹל פֶּת סֶתֶם - אֲסוּר בְּפֶת חֲטִים; שִׁפְתַּת חֲטִים פֶּת
שְׁמָה⁷⁰.

(70) שבועות כו: ואין הפה מכחיש את דבריו שבלב (תוס'
שם). אבל אם גמר בלבו על פת שעורים ונשבע על פת
סתם, הרי זה מותר בכל פת אפילו של שעורים, שאינה
בכלל פת סתם. וכל זה בבני העיר, שסתם פת שלהם, היא
פת חטים, אבל בבני הכפרים או במקומות שרגילים לאכול
פת שעורים, פת סתם אצלם - היא בין של חטים בין של
שעורים, ואם גמר בלבו על פת שעורים ונשבע על פת סתם,
הרי זה אסור בפת שעורים ומותר בפת חטים (רדב"ז). וראה
לקמן פ"ג, ה"ד בבאורנו שם. והשוה הל' נדרים פ"ב, ה"ב.

טו. מִי שֶׁנִּשְׁפָּע וְאָמַר: שְׁבֻעָה שְׁלֹא אֲכַל הַיּוֹם, וְעַל

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא: אנוס רחמנא פטריה, שנאמר (דברים כב, כו) "ולנערה לא תעשה דבר", שאנוסה היא (נדרים כז.). (9) איש אלם, עושה מעשי אונס. נמצא שנשבע מתחילתו באונס. (10) הואיל והשביעו אנס, פטור מכלום. (11) לכתחילה. (12) חמסנים, הגוזלים ממון אחרים ואינם הורגים נפש (משנה, נדרים כז, ב וברא"ש שם). (13) ההורגים על עסקי ממון. (14) נוטלי מס שלא ברשות המלך, וכפי שיתבאר בהלכה הבאה. מוכסן - מלשון הכתוב (במדבר לא, כח) "והרמות מכס לה". ואם השביעוהו אלה, ואמרו לו: השבע לנו שהבשר הזה אסור עליך, אם יש עמך דבר שחייב במכס, ונשבע - הרי זה פטור מכלום (נדרים כז: כח. במשנה) והשווה הל' נדרים פ"ד, ה"א.

ב. באי זה מוכס אָמרו? ¹⁵ במוכס העומד מאֲלֵיו, ¹⁶ שְׁלֹקֶת מִמּוֹן שְׁלֹא בְרִשּׁוֹת מֶלֶךְ הַמְּדִינָה, ¹⁷ או שְׁלֹקֶת בְּרִשּׁוֹת הַמֶּלֶךְ אֲבָל מוֹסִיף לְעַצְמוֹ עַל הַדָּבָר הַקְּצוּב, ¹⁸ כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה.

(15) שנשבעים לו ופטורים. (16) נמצא מוכס זה גזלן גמור. (17) מטעם המלך, ונוטל כל מה שרוצה, אין זה מכס אלא גזילה (שם כח.). (18) פ"ה, ה"א. ורבינו אומר שם: "אבל מכס שפסקו המלך ואמר שיקח שלישי או רביעי או דבר קצוב, והעמיד מוכס ישראל לגבות חלק זה למלך, ונודע שאדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך - אינו בחזקת גזלן, לפי שדין המלך דין הוא . . . בין שהיה המלך גוי בין שהיה מלך ישראל", ומקורו בבבא-קמא קיג, א.

ג. וצִרְיָהּ הַנִּשְׁפָּע בְּאֵנֶס לְהִיּוֹת פּוֹנֵתוֹ בְּלָבוֹ בָּעֵת הַשְּׁבוּעָה לְדָבָר הַפּוֹטְרוֹ. ¹⁹ וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַדְּבָרִים אֵלּוּ שְׂבִיבִל - אֵינָן דְּבָרִים, ²⁰ הוֹאִיל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו מִפְּנֵי הָאֵנֶס - הֲרִי זֶה סוֹמֵךְ עַל דְּבָרִים שְׂבִיבִלִים.

(19) כגון שנשבע לאנס שלא יאכל בשר סתם, ובלבו שלא יאכל היום, כמבואר בסמוך ה"ד. (20) ראה קידושין מט, ב. ובהל' מכירה פ"א, ה"ט. (21) נדרים כח, א. וכתוב ב'הגהות מיימוניות': "הלכך היהודים שהיו משביעים אותם בעלי זרוע באונס, שלא לצאת מן הכפר, היו יכולים להשבע סתם שלא יצאו, ובלבם יחשבו היום . . . ואם ביטל בלחש בשפתיו היה טוב יותר". וכן מצאנו ברבי עקיבא (מסכת כלה רבתי פ"ב) "היה רבי עקיבא נשבע בשפתותיו ומבטל לו בלבו.

ד. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁפָּע לְאֵנֶס שְׁלֹא יֹאכַל בֶּשָׂר סֶתֶם, ²² וּבְלָבוֹ שְׁלֹא יֹאכַל הַיּוֹם אוֹ שְׁלֹא יֹאכַל בֶּשָׂר חֲזִיר - הֲרִי זֶה מֵתָר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(22) כגון שאמר לו האנס, השבע לי שהבשר יהא אסור עליך, אם יש עמך איזה דבר, ונשבע לו. ראה לקמן הל' נדרים פ"ד, ה"א. ובי'ירושלמי' נדרים פ"ג ה"ד, אמרו: "תני, רבי ישמעאל אומר, לא תשבעו בשמי לשקר - נשבע את להרגין ולחרמין ולמוכסין". ומפרש ה'קרבן העדה' "לא תשבעו כדי לשקר ליטול מחבירו שלא כדן, אבל להציל

לך, וּכְיוּצָא בְּדְבָרִים אֵלּוּ, וְקָבַל מֶהֱן בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבָרָא. ⁸⁴ וְאָמַר: הֵן, אוֹ חֲזִרְתִּי בִּי, וּכְיוּצָא בְּזָה - הֲרִי זֶה מֵתָר. ⁸⁵ וְאֵם אַחֵר פְּדֵי דְבָר - אֵינוֹ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ.

(83) תוך כדי דיבור לשבועתו. (84) להחזרתם. (85) הואיל והחזרתם התחילה בתוך כדי דיבור לשבועתו, אפילו נמשכה החזרתם יותר מכדי דיבור, כגון שאמרו: למה נשבעת חזור כך, שיש כאן ארבע תיבות, אין זו אלא חזרה ממושכת, שהכל הוא מענין השבועה, שהרי חבריו היו מרצים אותו בשעת כעסו, והואיל וקיבל מהם תוך כדי-דיבור לדבריהם בטלה שבועתו (רדב"ז). ולדעת הראב"ד, אין החזרת האחרים מוזקת לשבועתו, שתהא חזרתו סמוכה לשבועתו ע"י מחאתם והתערבותם, ולכן חזרתו מועילה רק כשנסמכה תוך כדי דיבור לשבועתו. והרמ"א ב"דרכי משה" ליו"ד סימן רי פירש את כוונת רבינו, שקבלת דברי המחזירים היתה תוך כדי דיבור שבועתו, שאם לא כך נחשבת הפסקה בין השבועה ובין הקבלה, שאין האחרים שייכים כלל לשבועתו וכדעת הראב"ד. וראה ביו"ד רי סעיף ג.

יט. נִשְׁפָּע וְחִזֵּר בּוֹ בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבָר בְּלָבוֹ - אֵין זֶה פְּלוּם. וְכֵן אִם אָמְרוּ לוֹ אַחֲרָיו: חֲזֹר בָּךְ, אוֹ מֵתָר לָךְ, אוֹ מְחֹל לָךְ, וְקָבַל דְּבָרֵיהֶם בְּלָבוֹ בְּתוֹךְ פְּדֵי דְבָר - אֵין זֶה פְּלוּם, עַד שִׁיּוּצֵיא הַחֲזָרָה בְּפִיו כְּמוֹ הַשְּׁבוּעָה.

(86) וגם צריך לחזור בלבו, כשם שהשבועה אינה חלה עד שיהיו לבו ופיו שוים, כן אם יחזור בפיו בלבד מפני כבוד המחזירים ולא יקבלה בלבו, אין חזרתו מועילה. סוף דבר: צריך שיקבל החזרה בלבו וברעתו ויבטאנה בפיו (רדב"ז).

יום חמישי ט' סיון ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) שבועה באונס, ושאר השבועות שאינן מחייבות את הנשבע.

א. כָּל הַנִּשְׁפָּע שְׁבוּעָה מֵאַרְבַּע מִיָּנִי שְׁבוּעוֹת אֵלּוּ בְּאֵנֶס - הֲרִי זֶה פְּטוֹר מִכָּלָם. ³ וְאַחַד הַנִּשְׁפָּע מִתְחַלְתּוֹ בְּאֵנֶס, ⁴ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, אוֹ שֶׁנִּשְׁפָּע וְנִאֲנֵס ⁶ וְלֹא הִנִּיחוּהוּ לְקִנְיָם שְׁבוּעוֹת, ⁸ אוֹ שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ אֲנֵס. ¹⁴ לְפִיכָךְ נִשְׁבָּעִין ¹¹ לְחַרְמִין ¹² וְלַהוֹרְגִין ¹³ וְלַמּוֹכְסִין ¹⁴.

(2) המוזכרות למעלה פ"א, ה"א. והן: שבועת ביטוי, שבועת שוא, שבועת הפקדון ושבועת העדות. (3) אפילו מאיסור הזכרת שם שמים לבטלה (רדב"ז), כי בפירוש אמרה תורה (ויקרא ה, ד) "לכל אשר יבטא האדם בשבועה" - פרט לאנוס (שבועות כו). שיהא אדם בשעת שבועה, שיהא לבו עליו (רש"י שם). (4) כגון ששכח שיש אצלו ממון (חבירו) וכפר ונשבע ואחר-כך ידע, או שלא ידע שאסור להשבע לשקר (כגון תינוק שנשבע לבין גויים). (5) למעלה פ"א, ה"י. (6) שחלה או שעייכוו נהר. (7) האונסים. (8) וכלל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי ט' סיון – ספר הפלאה – הלכות שבועות רא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד". (30) נדרים שם. ואע"פ שחומה גבוהה עד לרקיע היא דבר בלתי אפשרי כלל - אינו חייב משום שבועת שוא, משום שבדברים כאלה דרכם של אנשים להגזים ולהפליג, ולא התכוין בשבועתו לדיוק הדברים, אבל בדברים שאין דרכם של אנשים להגזים ונשבע שראם, כגון שנשבע שראה גמל פורח באויר, ודאי חייב משום שבועת שוא, כמבואר לקמן פ"ה, הכ"א (רדב"ז). והשווה לקמן הל' נדרים פ"ד, ה"א.

- ו. שְׁבוּעָה שֶׁל שְׁגָגוֹת פִּיצֵד? אִם שְׁבוּעַת הַעֲדוּת אוֹ הַפְקָדוֹן הִיא - כְּגוֹן שֶׁשָּׂגַג בַּפְקָדוֹן³¹ וּבַעֲדוּת³², שֶׁהוּא פְטוּר מִכְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרוּנוֹ³³. וְאִם שְׁבוּעַת שְׁוֹא הִיא - כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִלְבַּשׁ תְּפִלִּין³⁴, וְלֹא יֵדַע שֶׁהַתְּפִלִּין מִצְוָה³⁵. וְאִם שְׁבוּעַת שֶׁקָּרָה הִיא - כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא אֶכְלֶה³⁶, וְנִזְכָּר שֶׁאֶכָּל; אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל³⁷, וְשָׂכַח וְאֶכְלֶה³⁸; אוֹ שֶׁלֹּא תִהְיֶה אִשְׁתּוֹ לִי³⁹ מִפְּנֵי שֶׁגָּנְבָה כִּיסוֹ אוֹ שֶׁהִקְתָּה אֶת בְּנוֹ, וְנִדְּעָה שֶׁלֹּא גָּנְבָה וְשֶׁלֹּא הִקְתָּה⁴⁰. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה⁴¹.

31) ששכח שיש אצלו ממון וכפר ונשבע, ואח"כ ידע - הרי זה אנוס. (32) שלא ידע אם היא אסורה, או ששכחו העדות ונשבעו, ואח"כ נודע להם שהם יודעים לו עדות - הרי אלו אנוסים. (33) למעלה פ"א, ה"י והי"ג. ודייק רבינו לכתוב כאן: "פטור מכלום", ואילו בשבועת הבאי, שבהלכה הקודמת, כתב: "פטור עליהן" משום שאסור להזכיר שם שמים לבטלה, ולפיכך בשבועת הבאי - נושא עליו עוון זה. אבל בשבועת שגגות - אנוס הוא ופטור מכלום (רדב"ז). (34) ראה למעלה פ"א, ה"ו. (35) כגון שנשבעה בין הגויים כשהוא תינוק. (36) היא שבועת ביטוי, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (37) היום או ביום אחר. (38) והרי זה כאנוס (נדרים כה: במשנה), לענין נדרים, והוא הדין לענין שבועות, כמבואר בבביתא שם: "כשם שנדרי שגגות מותרים, כך שבועות שגגות מותרות". (39) ממנו. וראה הל' אישות פ"ד, ה"ו. (40) נדרים שם. והשווה הל' נדרים פ"ח ה"ג, שמיסים רבינו שם: "הרי זה מותר מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות". (41) כגון שני תלמידים לרב אחד, זה נשבע כך אמר רבי, וזה נשבע כך אמר רבי, אע"פ שנתברר אח"כ שאחד מהם נשבע לשקר - פטור, ששגג וחשב שנשבע באמת (שבועות כו. - לא:).

- ז. אִם כֵּן⁴², אִי זֶהוּ⁴³ שְׁגָגַת שְׁבוּעַת פְּטוּי שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ קֶרְפֵּן עוֹלָה וְיִוָּרֵד⁴⁴ לְשַׁעֲבֵר? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא אֶכָּל, וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֶכָּל וְשֶׁשְׁבוּעַת שֶׁקָּרָה זֹאת שֶׁנִּשְׁבַּע אֲסוּרָה, אֶכָּל לֹא יֵדַע שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ קֶרְפֵּן. זֹאת הִיא הַשְּׁגָגָה שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ קֶרְפֵּן עוֹלָה וְיִוָּרֵד בַּשְּׁבוּעַת פְּטוּי לְשַׁעֲבֵר⁴⁵.

42) אם הנשבע בשגגה פטור מכלום. (43) ובכת"י התימנים: איזו היא. (44) ראה לעיל פ"א, ה"ג ובביאורנו. אבל שגגת שבועת הפקדון ושבועת העדות שחייבים עליה קרבן, כבר נתפרשה לעיל (שם הי"א והי"ג). ושגגת שבועת

את שלו מותר". וראה בש"ך ליו"ד סי' רלב, ס"ק לא, ובביאור הגר"א שם ס"ק לח. ושם סעיף יד, כותב הרמ"א: "וכל זה (היתר שבועת אונס) אינו אלא כשאפשר לעבור על שבועתו ולא יודע לגוי, אבל אם יודע לגוי אסור מפני חילול השם, ולכן נענש צדקיהו שעבר על שבועתו לנבוכדנצר אע"פ שהיתה בדרך אונס". (23) כגון, שתבעו החרם ליתן לו פירותיו שבמחסן, נשבע לו: יאסרו עלי פירות העולם אם אינם של בית המלך, אע"פ שאינם של בית המלך, ואומר בלבו היום, ומוציא בשפתיו סתם (נדרים כח:). ודבר זה תקנת חכמים היא, כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות, ולפיכך עליו לחשוב בלבו ל"דבר הפוטרו" כדי להמלט משבועת שקר ככל האפשר, אבל מצד דין תורה כל שהוא אנוס הרי זה פטור מכלום, ואפילו לא חשב בלבו לדבר אחר הפוטרו, כי "אנוס רחמנא פטריה" (מעשה רוקח). אמנם מה שהתיר רבינו למעלה פ"ב ה"ב, כשנשבע ולא היו פיו ולבו שוים, כגון שהוציא שבועה בפיו שלא יאכל היום, והתירו בו ואמר: אני לא היה בלבי אלא שלא אצא היום, וכן מה שהתיר רבינו שם הי"ד לאכול פת סתם, הואיל ובלבו לא גמר אלא שלא לאכול פת חטים, אע"פ שבפיו נשבע שלא יאכל פת סתם - ואע"פ שלא היה אנוס בשבועתו, כל זה אינו אלא בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו להשבע בפה, ולבו לדבר אחר, שהרי אינו אנוס, ולא הותר לו אלא כשהוא אנוס (רדב"ז למעלה פ"ב הי"ד). ועוד הבדל יש בין אנוס לבלתי אנוס, שבראשון, אפילו השביעו האנס ואמר לו: על דעתי אני משביעך, הרי זה פטור מכלום, כי אנוס פטור מהכל. ואילו במקרה השני, כל שנשבע על דעת חבירו, אינו יכול לומר כך וכך היה בלבי, כמבואר למעלה פ"ב הט"ו (מעשה רוקח).

- ה. וְכֵן שְׁבוּעַת הַבְּאִי וְשֶׁל שְׁגָגוֹת²⁴ - פְּטוּר עָלֶיהָ²⁵. שְׁבוּעַת הַבְּאִי פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁרָאָה חֵילוֹת²⁶ גְּדוּלוֹת וְחוֹמָה גְּבוּהָה, וְנִשְׁבַּע: שֶׁרָאִיתִי חֵיל פְּלוֹנִי הַמֶּלֶךְ וְהֵם פְּיוּצָאִי מִצָּרִים²⁷, וְשֶׁרָאִיתִי חוֹמַת עִיר פְּלוֹנִית גְּבוּהָה עַד לָרְקִיעַ²⁸, וְכִיּוּצָא בַּדְּבָרִים אֵלּוּ²⁹. שְׁוָה לֹא גָמַר בְּלִבּוֹ שֶׁהַדְּבָר כֵּן בְּלֹא פְחוֹת וְלֹא יוֹתֵר, וְלֹא נִתְפָּוֶן אֲלָא לְסַפֵּר אֶת גְּבוּהַּ הַחוֹמָה³⁰ אוֹ רֵב הָעֵם.

24) בכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: שבועות של הבאי. הבאי - גוזמה והפרזה. והר"ן לנדרים כ, ב - מפרש: דבר שאינו כלום, "לשמיר ולשית יהיה" (ישעיה ז, כג) מתורגם: להובאי ובור יהי. (25) מקרבן וממלקות. אבל אסורות שהרי כל שבועה אינה שבועה גמורה עד שיזכיר בה שם שמים, כמבואר למעלה פ"ב ה"ב, ואין מותר לכתחילה להשבע שבועת הבאי ולהזכיר בה שם שמים לבטלה. ואע"פ ששנינו בנדרים כד, ב: "כשם שנדרי הבאי מותרים, כך שבועות הבאי מותרות" - אגב לשון "מותרים" השנויה אצל נדרים, נקט גם בשבועות כן. ומובן, שאם לא יזכיר בשבועה שם שמים, הרי זה מותר (רדב"ז). (26) חיילים במספר גדול. (27) שהיו ששים רבוא, הגברים לבד מטף. (28) כלשון הכתוב (דברים א, כח) "ערים גדולות ובצורות בשמים", ואמרו חכמים (תמיד כט. וחולין צ:) "דיברה תורה בלשון הבאי". (29) כגון מה ששנינו בנדרים כד, ב:

19 לֹא לֶאֱכֹלוּ מִפְּנֵי הַצָּעַר⁵³ - הָרִי זֶה⁵⁴ פֶּטוּר מִן
20 הַקָּרְבָן; לְפִי שְׂאִינוֹ שֶׁב מִיִּדְעָתוֹ⁵⁵, אֲלֵא יָדַע
21 שְׂאִסּוּרָהּ הִיא⁵⁶ וְאֶכְלָה בְּטָעוֹת⁵⁷.

(52) כלומר הרעב מצער וזו ככר אחרת (ר"ח לשבועות כו:). (53) בעוד שלהלכה אין השבועה ניתנת בגלל צער, כי אין בו סכנה. (54) בדפוס רומי ר"מ: זה. (55) שאינו פורש מאכילתו אילו היה יודע שנשבע על ככר זו. (56) שלא נעלמה ממנו השבועה, ובכל זאת אינו פורש מאכילת הככר, ואין זה שוגג שיתחייב קרבן, שנאמר: אשר לא תעשינה ואשם - מכאן אמרו: "השב מידיעתו - מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו - אינו מביא קרבן על שגגתו" (שבועות כו: וחולין ה:), ובתורת כהנים פרשתא ז פרק ט: "היושב לו מידיעתה", ופירושו: אם היה יודע שהיא עבירה, היה יושב ובטל מעבירה זו. וראה ברש"י לחולין ה, ב. (57) שדימה, שיותר לו לאכלה מפני הצער, ולפיכך פטור מקרבן, אבל איסור יש באכילתו כי אין זה "אנוס" אלא טועה (מ'עשה רוקח').

יום שישי י' סיון ה'תשפ"א

פרק רביעי

(1) שבועת ביטוי לפרטיה, שבועה על שבועה, חיוב מלקות בשבועת ביטוי כיצד?

22 א. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹא יֹאכַל הַיּוֹם² כָּלוּם, וְאֶכֶל פָּחוֹת
23 מִפָּחוֹת - פֶּטוּר³; שְׂאִין אֲכִילָה פָּחוֹתָהּ מִפָּחוֹת⁴, וְהָרִי
24 הוּא פְּאֻכֹּל חֲצִי שְׁעוֹר מִגְּבֻלוֹת וּטְרֵפוֹת⁵ וְכִיּוֹצֵא
25 בָּהֶן. וְאִם אָמַר: שְׁבוּעָה שֶׁלֹא אֲכַל דָּבָר זֶה, וְאֶכֶל
26 - חֲבִי⁷, וְאֶפְלוּ הֵיא הַדָּבָר שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו זֶרַע חֲרָדֶל⁸
27 אֶחָד אוֹ פָּחוֹת מִמֶּנּוּ⁹.

(2) אבל אם לא הדגיש "היום" אסר עצמו לאכול לעולם, כי איזה זמן תקבע לו. וכמבואר בנדרים טו. לעניין שינה. ומכיוון שזה דבר בלתי אפשרי, הרי זו שבועת שווא, ומלקים אותו מיד, ויאכל בכל עת שירצה. (3) מקרבן - אם שגג, וממלקות - אם הזיד. (4) "וכזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני". ושיעור זה הוא הלכה למשה מסיני. (5) נבילה - שמתה מאליה, או שלא נשחטה כראוי. טריפה - שנולד בה חולי ואינה ראויה לחיות עוד, ואף על פי שקדם ושחטה קודם שתמות הרי זו אסורה. (6) שאסור מן התורה, אבל אין לוקים עליו. והטעם שחצי שיעור אסור - משום שראוי הוא להצטרף לשיעור שלם, ושם איסור עליו. וחדש רבינו, שאפילו באיסור שבועה, שהאדם מביא על עצמו בדיבור פיו גם כן נאסר בחצי שיעור, ואין אומרים שלא הייתה דעתו אלא לכזית שלם. והוא הדין כשלא יזכיר בשבועתו תיבת "כלום" גם ייאסר באכילת חצי שיעור, אלא שרבינו משמיענו, שאפילו הדגיש "כלום" פטור מקרבן וממלקות. ואפשר שתיבת "כלום", מוסבת על כל מין מאכל שהוא, ואינה מכוונת לגדול שיעור האכילה. (7) בקרבן ומלקות. (8) שהוא קטן מאוד. (9) הואיל ונשבע עליו

שוא - אין עליה קרבן ופטור מכלום. כמבואר שם ה"ז. (45) שבועות כו, ב. אע"פ שבשאר העבירות שיש על זדון עונש כרת, והזיד בכרת ושגג בקרבן, אינו מביא קרבן, כי שגגת קרבן אין שמה שגגה (הל' שגגות פ"ב, ה"ב) - באיסור שבועת ביטוי שאין בה אלא לאו בלבד ולא עונש כרת, הכל מודים ששגגת קרבן שמה שגגה, הואיל וכל חיוב קרבנה חידוש הוא, שהרי אין זדונה בכרת (שם).

1 ח. וְכִיצַד הִיא הַשְּׂגָגָה שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָן לְהֵבֵא?⁴⁶
2 כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹא יֹאכַל פֶּת חֲטִים, וְשֶׁגַּג וְדָמָה
3 שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁיֹּאכַל פֶּת חֲטִים, וְאֶכְלָה. שְׂזָה נִעְלָמָה
4 מִמֶּנּוּ הַשְּׁבוּעָה הֵיאָף הֵיתָה, וְהָרִי הוּא זֶכֶר אֶת
5 הַחֶפֶץ שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו⁴⁷. זוֹ הִיא שְׂגָגַת שְׁבוּעַת בִּטּוֹי
6 לְהֵבֵא שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ קָרְבָן⁴⁸.

(46) שהרי אם נשבע שלא יאכל, ושכח ואכל - פטור מקרבן, כמבואר לעיל הל"ו. (47) שנשבע על חטים, ויודע שזו פת חטים. (48) שבועות כו, א. "אשר יבטא האדם בשבועה ונעלם ממנו" - שנתעלה ממנו שבועה. והוא הדין כשלא ידע אם חייבים על שבועה זו קרבן, ואכל ואח"כ נודע לו - חייב בקרבן, כדין שבועה לשעבר, המבואר בהלכה הקודמת, אלא שבשבועה להבא אין צורך בתיאור דחוק זה, ואפשר להסבירה בדרך זו, שהיא רווחת יותר (לחם-משנה ומעשה-רוקח).

7 ט. אֲכַל אִם נִשְׁבַּע שֶׁלֹא יֹאכַל פֶּת חֲטִים, וְאֶכֶל פֶּת
8 חֲטִים עַל דַּעַת שֶׁהוּא פֶּת שְׁעוּרִים⁴⁹ - הָרִי זֶה אָנוֹס
9 וּפְטוּר. שֶׁהָרִי לֹא נִעְלָמָה מִמֶּנּוּ שְׁבוּעָה, וְלֹא נִעְלַם
10 מִמֶּנּוּ אֲלֵא חֶפֶץ⁵⁰ שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו.

(49) כגון שהושיט ידו לסל ליטול פת שעורים, ועלתה בידו של חטים, וכסבור שעורים היא ואכלה (שבועות שם). (50) והתורה אמרה: "בשבועה ונעלם ממנו" על העלם שבועה הוא חייב, ואינו חייב על העלם חפץ (שם).

11 י. נִעְלָמָה מִמֶּנּוּ שְׁבוּעָה הֵיאָף הֵיתָה, וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ
12 חֶפֶץ שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִן הַקָּרְבָן.
13 כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹא לֶאֱכֹל פֶּת חֲטִים, וְדָמָה
14 שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁיֹּאכַל פֶּת חֲטִים, וְאֶכֶל פֶּת חֲטִים עַל דַּעַת
15 שֶׁהוּא פֶּת שְׁעוּרִים, שֶׁהָרִי הֵעֵלַם שְׁבוּעָה וְחֶפֶץ בִּידוֹ
16 - הָרִי זֶה כְּאָנוֹס וּפְטוּר⁵¹.

(51) שם, בעיה שלא נפשטה, ומספק אינו חייב בקרבן, שאין מביאין קרבן על הספק, משום חולין לעזרה. אמנם גם 'העלם שבועה' בלבד היינו צריכים לדון בו דין אנוס, אלא שבפירוש ריבתה תורה 'העלם שבועה' לקרבן כמו שדרשו (שם) "בשבועה ונעלם ממנו" - על העלם שבועה הוא חייב. אולם הואיל ואין לנו לימוד מיוחד על "העלם שבועה וחפץ" לחייבו קרבן, ממילא נשאר דינו כאנוס ופטור, על יסוד הדרש: "האדם בשבועה" - פרט לאנוס (כסף-משנה).

17 יא. נִשְׁבַּע עַל כֶּפֶר שֶׁלֹא יֹאכְלֶנּוּ, וְנִצְטָעַר עָלָיו⁵²
18 וְאֶכְלוּ מִפְּנֵי הַצָּעַר, וְהוּא שׁוֹגֵג, שֶׁהָרִי דָּמָה שְׂמַתָּה

20 כי אילו כלל השתייה בכלל האכילה, לא הייתה שבועתו השנייה על השתייה חלה כלל שאין שבועה חלה על שבועה והרי זה כנשבע שלא יאכל - שלא יאכל שתי פעמים שאין השבועה השנייה חלה כלל. (21) שתי חטאות - כששגג, ושתי פעמים מלקות - כשהזיד.

21 ז. וכן האומר: שבועה שלא אכל פת חטין ופת
22 שעורין ופת פסמין, ואכלן - חייב על כל אחת
23 ואחת. שלא אומר 'פת ופת ופת' אלא לחלק ולחייב
24 על כל אחת.²²

22 אבל אילו היה נשבע שלא לאכול "פת חטים ושעורים
וכוסמין" לא היה חייב אלא אחת, כי יכול הוא לומר לא
נחווני אלא להוציא פת של מין אחר מכלל שבועתי, כי
אילו נשבעתי פת סתם הייתי אסור בכל מיני פת שהם.

25 ח. היה חברו מסרהב²³ בו לאכל אצלו, ואמר
26 לו: בוא ושתה עמי זין וחלב ודבש, ואמר²⁴:
27 שבועה שאיני שותה זין וחלב ודבש, ושתה מהן
28 - חייב על כל אחת ואחת בפני עצמו. שהיה לו
29 לומר: שבועה שאיני שותה כלום, או מה
30 שאמרתי; ומשחזר ופרט - גלה דעתו שחייב עצמו
31 בשבועה על כל מין ומין בפני עצמו. לפיכך²⁵
32 אין מצטרפין זה עם זה²⁶, ואינו חייב עד שיאכל
33 כשעור ממין אחד. הואיל והן חלוקין לחטאות
34 - הרי הן כחלב ודם שאינן מצטרפין לכזית, כמו
35 שנתבאר בהלכות מאכלות אסורות.²⁷

23 מפציר מאוד. (24) המוזמן. (25) הואיל וחייב על כל
מין בפני עצמו. (26) שאם שתה פחות משיעור רביעית יין
ופחות מרביעית חלב אינם מצטרפים לרביעית אחת ופטור
כדין השותה חצי שיעור. וכן אמרו "שתי שבועות אין
מצטרפין". (27) "מתוך שחלוקות לחטאות (לקרבן חטאת
על כל כיכר) אין מצטרפות".

28 ט. שבועה שלא אכל כפר זו, או שלא אכל אותה,
29 כיון שאכל ממנה כזית - חייב²⁸. שבועה שלא
30 אכלנה - אינו חייב עד שיאכל את כלה²⁹. אומר:
31 שבועה שלא אכל כפר זו, שבועה³⁰ שלא אכלנה,
32 ואכלה - אינו חייב אלא אחת.³¹

28 כיוון שהזכיר לשון אכילה בפני עצמה בלא כינוי, לסתם
אכילה האמורה בתורה נתכוון והיא כזית, ואף על פי
שהוסיף: כיכר זו, או "אותה" אין זה אלא מפרש לאיזו
כיכר נתכוון ולהתיר עצמו בכיכרות אחרות. (29) הואיל
והזכיר האכילה עם הכינוי, לא נתכוון זה לאכילה האמורה
בתורה, אלא לאכילת הכיכר כולה, ששיור פחות מכזית לאו
שיור הוא. (30) וחזר ונשבע שנית. (31) שאין השבועה
השנייה חלה עליו כלל, שהרי משבועה ראשונה נאסר
לאכול אפילו כזית ממנה, כל שכן, שלא יאכלנה כולה.

31 י. וכן אם אומר: שבועה שלא אכל³² היום, וחזר
32 ונשבע על הכפר שלא יאכלנה, ואכלה כלה באותו

ביחוד, החשיבו ואסרו עליו, והרי זה כאוכל נמלה, שהוא
חייב מלקות מפני שהיא ברייה שלימה וחשובה.

1 ב. נשבע שלא יטעם כלום, ואכל כל שהוא -
2 חייב¹⁰.

10 שהרי לא הזכיר לשון אכילה בשבועתו. ואפילו לא
הדגיש תיבת "כלום", אלא נשבע שלא יטעם, סתם, הרי זה
חייב בכל שהוא, כי משמעות לשון טעימה אפילו כל שהוא.

3 ג. מי שנשבע שלא יאכל היום, ושתה - חייב;
4 ושתיה בכלל אכילה¹¹. לפיכך¹², אם אכל ושתה
5 - אינו חייב אלא מלקות אחת, אם היה מזיד, או
6 חטאת אחת, אם היה¹³ שוגג.

11 שנאמר "ואכלת לפני ה' אלוךך ... מעשר דגנך תירושך
ויצהרך" ותירוש יין הוא, וכתוב בו "ואכלת". ומכאן, שאם
נשבע שלא אכל ונמצא ששתה חייב. (12) הואיל ושתייה
בכלל אכילה היא. (13) שהרי זה דומה, כאכל וחזר ואכל
בהעלם אחד, שאינו חייב אלא קרבן אחד.

7 ד. נשבע שלא ישתה היום - הרי זה מתר לאכל;
8 שאין אכילה בכלל שתיה¹⁴. וכמה ישתה ויהא חייב?
9 נראה לי, שאינו חייב עד שישתה רביעית¹⁵, כשאר
10 האסורין¹⁶.

14 שאין דרכם של אנשים לומר נלך ונשתה, וייכנסו
לאכול. (15) רביעית הלוג. ושיעורה ביצה ומחצה.
(16) כי יש לנו ללכת אחר לשון בני אדם. ואין שתייה נקראת
בפחות מרביעית.

11 ה. שבועה שלא אכל היום, ואכל מינין הרבה; או
12 שבועה שלא אשתה היום, ושתה מיני משקין הרבה
13 - אינו חייב אלא אחת¹⁷. ואפלו אומר: שבועה שלא
14 אכל היום בשור ופת וקטנית, ואכל הפל - אינו חייב
15 אלא אחת¹⁸. וכלן מצטרפין לכזית¹⁹.

17 ואין אומרים: מינים מחלקים לקרבן חטאת או למלקות,
אלא כיוון שאכלם בהעלם אחד או בהתראה אחת אינו חייב
אלא אחת. (18) שלא הייתה דעתו אלא שלא יאכלם כולם,
ואם אכל רק אחד מהם אינו חייב כלום, שיכול לומר לא
היה בדעתי אלא שלא לאכול כולם, אם לא שיאמר: שבועה
שלא אוכל היום בשר ולא פת ולא קטנית, שאז לוקה על
כל מין ומין לעצמו, הואיל ופרט ואמר "לא" על כל מין
ומין. (19) שאם אכל מכל המינים יחד כדי כזית אחד
חייב, כאילו הם מין אחד, ואין צורך שיאכל מכל מין כזית.
והוא הדין כשנשבע לא לאכול, ואכל ושתה מצטרפת
השתייה לשיעור האכילה, הואיל ושתייה בכלל אכילה היא.

16 ו. שבועה שלא אכל ושתה, ואכל ושתה -
17 חייב שתיים. ושתיה בכלל אכילה, והואיל ופרט
18 ואמר 'ושלא אשתה' - גלה דעתו שלא לכלל השתיה
19 בכלל האכילה²⁰, ונמצא שנשבע על זה בפני עצמו
20 ועל זה בפני עצמו, ולפיכך חייב שתיים²¹.

40) בהעלם אחד. (41) משום שבועה ראשונה, שהנשבע שלא יאכל שמונה, נאסר ממילא באכילת עשר, שהרי אי אפשר לאכול עשר אם לא יאכל שמונה, ואין השבועה על תשע ועשר חלה כלל, שאין שבועה חלה על שבועה.

יג. שבועה שלא אכל עֶשְׂרִי, ⁴²שבועה שלא אכל תשע, ⁴³שבועה שלא אכל שְׁמוֹנֶה: ⁴⁴אם אכל עֶשְׂרִי - חַיב שְׁלֹשׁ, על פל שבועה ושְׁבוּעָה אַחַת: ⁴⁵וְכֵן אם אכל תשע - חַיב שְׁתֵּים; ⁴⁶אִם אֵכֵל שְׁמוֹנֶה - חַיב אַחַת. ⁴⁷

42) עדיין לא נאסר באכילת תשע. (43) חלה עליו שבועה שנייה, ועדיין מותר הוא בשמונה. (44) חלה עליו גם שבועה שלישית. (45) חטאת אחת. (46) משום שבועה שנייה ושלישית. (47) משום שבועתו האחרונה בלבד.

יד. שבועה שלא אכל תֵּאֲנִים, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל תֵּאֲנִים וְעֵנָבִים בְּאַחַת, ⁴⁸וְשִׁגְגַּ וְאָכַל תֵּאֲנִים וְהִפְרִישׁ קֶרְפֶּן, ⁴⁹וְאַחֲרַיָּה שִׁגְגַּ וְאָכַל עֵנָבִים: ⁵⁰אִינוּ חַיִּב עַל הָעֵנָבִים; מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻצֵי שְׁעוֹרִים, ⁵¹וְאֵין מְבִיאִין קֶרְפֶּן עַל חֻצֵי שְׁעוֹר.

48) יחד, מכל אחד משניהם שיעור שלם, שהוא כזית מכל מין ומין ושבועתו השנייה חלה כשיאכל משניהם, הואיל והיא כוללת גם ענבים, שעדיין לא נשבע עליהם. ואין זה דומה לדין: שבועה שלא אוכל תשע וחזר ונשבע שלא יאכל עשר, שאין השבועה השנייה חלה, הואיל ואם לא יאכל תשע ממילא לא יבוא לכלל עשר, והרי גם בנידון שלפנינו אם מושבע ועומד שלא יאכל תאנים, ממילא אסור בתאנים וענבים, שאי אפשר לאכול תאנים וענבים אם לא יאכל תאנים תחילה וכבר נשבע ועומד עליהן משבועתו הראשונה? - שבדין "תשע ועשר" הוא נאסר בכל עשר ותשע תאנים שבעולם, מאז שבועתו הראשונה, ואין כאן שום "איסור כולל" הנזכר למעלה הלכה י"א - ואילו בנידון שלפנינו, מתחילה מותר היה בענבים, ועכשיו אסר עצמו גם בענבים, נמצא, מתוך שחלה שבועתו השנייה על הענבים (שלא נאסר בהם מתחילה) חלה גם על התאנים כדין "איסור כולל". (49) על שבועתו הראשונה. (50) בהעלם שבועתו השנייה. (51) אף על פי שאכל מהם כזית, אינם נחשבים לשיעור שלם הואיל ואינו חייב עד שיאכל תאנים וענבים כאחד. והתאנים אינן מצטרפות לשיעור שלם, הואיל והפריש עליהן קרבן על חיוב שבועתו הראשונה - הפרשת הקרבן מפסקת ביניהן, כאילו כבר כופר עליהן, ולא אכלן כלל.

טו. וְכֵן הַנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל עֶשְׂרִי, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל עֶשְׂרִי וְתִשְׁעִים, ⁵²וְאָכַל עֶשְׂרִי וְהִפְרִישׁ קֶרְפֶּן: ⁵³וְחֹזֵר וְשִׁגְגַּ וְאָכַל תִּשְׁעִי - הֲרִי זֶה בְּחֻצֵי שְׁעוֹר, וְאֵין מְבִיאִין קֶרְפֶּן עַל חֻצֵי שְׁעוֹר. שְׁעֵנִין שְׁבוּעָה אַחֲרֹנָה, שֶׁלֹּא יֵאָכֵל תִּשְׁעִי וְעֶשְׂרִי.

52) וכגון שנשבע בראשונה על עשר תאנים אלו ובשנייה נשבע על עשר אלו ועוד תשע אחרות, ששבועתו השנייה

היום - אינו חַיב אֵלָּא אַחַת. ³³וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא בְּזֶה. שְׁאִין שְׁבוּעָה חִלָּה עַל שְׁבוּעָה. ³⁴אֲכָל אִם נִשְׁבַּע עַל הַקֶּבֶר שֶׁלֹּא יֵאָכֵלָּהּ, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל בָּלִיּוֹם, אוֹ שֶׁלֹּא יֵאָכֵל כֶּבֶד זֶה, וְאֲכָלָהּ כִּלְיָה - חַיב שְׁתֵּים. שְׁבִשְׁעָה שֶׁנִּשְׁבַּע בְּתַחֲלָה שֶׁלֹּא יֵאָכֵלָּהּ - אִינוּ חַיִּב עַד שִׁיאֲכָל כִּלְיָה; וְכִשְׁחֹזֵר וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל [כָּלִיּוֹם] אוֹ שֶׁלֹּא יֵאָכֵל אוֹתָהּ - מְשִׁיאֲכָל מִמֶּנָּה כְּזִית יִתְחַיֵּב. ³⁵וְכִשְׁיאֲכָל כִּלְיָה יִתְחַיֵּב בְּשְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה.

32) שמשמעו אפילו כזית. (33) כי אין שבועה חלה על שבועה. והראב"ד שואל: הלא מתחילה לא נשבע אלא ליומו ולבסוף נשבע על אותה כיכר לעולם, כלומר, שעלינו לומר הואיל וחלה שבועתו השנייה על שאר הימים תחול גם לאותו יום כדין "איסור מוסיף" או "כולל", שאף על פי שאין איסור חל על איסור, אם האיסור השני מוסיף דברים אחרים על האיסור הקודם, דינו לחול. ורבינו סובר, הואיל ובשאר הימים כשאיסור השני בא, כבר פקע האיסור הראשון, שהרי לא נאסר בשבועה הראשונה אלא יום אחד בלבד, אין זה נקרא: "איסור מוסיף" (או כולל) הואיל והאיסור הראשון אינו קיים עוד בשאר הימים, ולפיכך אין השבועה השנייה חלה לאותו יום כלל, ומובן, שאם עבר היום ואכלה למחר, וודאי יתחייב משום השבועה השנייה, כיוון שכבר נסתלקה השבועה הראשונה - מייד חלה עליו השבועה השנייה, וזהו שדקדק רבינו: "ואכלה כולה באותו היום". (34) והטעם שאין שבועת בטוי חלה על שבועה, כי התורה אמרה: "להרע או להטיב" - מכאן, שאין שבועת בטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה, ואם לא רצה אינו עושה. וזה שנשבע כבר שלא לאכול, הרי נאסר באכילתה, ואין יישוב שנית על דבר שכבר נאסר בו, ואינו ברשותו לאכול. (35) משום שבועה שנייה, שעל כזית זה אינו אסור מחמת שבועתו הראשונה.

יא. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא יֵאָכֵל תֵּאֲנִים, וְחֹזֵר וְנִשְׁבַּע עַל הַתֵּאֲנִים וְעַל הָעֵנָבִים - חַיִּב עַל הַתֵּאֲנִים שְׁתֵּים. שְׁהָרִי כָּלִל הַתֵּאֲנִים שֶׁנִּאָּסְרוּ בְּשְׁבוּעָה רִאשׁוֹנָה עִם הָעֵנָבִים שֶׁהֵיוּ מְתָרִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁחִלָּה שְׁבוּעָה שְׁנִיָּה עַל הָעֵנָבִים - חִלָּה עַל הַתֵּאֲנִים, וְנִתְחַיֵּב בְּשְׁתֵּי שְׁבוּעוֹת, ³⁶כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת. ³⁷

36) ואם הוא מזיד לוקה שתיים, ואם הוא שוגג מביא שני קרבנות חטאת. (37) שאף על פי, שאין איסור חל על איסור, - כשהאיסור השני כולל דברים אחרים, שהיו מותרים מתחילה, ואסרם, נכלל גם האיסור הראשון ונוסף עליו האיסור השני, וזה נקרא: "איסור כולל", שמתוך חומרו הוא חל על האיסור הראשון הקל ממנו.

יב. שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא יֵאָכֵל שְׁמוֹנֶה, ³⁸שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא יֵאָכֵל תִּשְׁעִים, ³⁹שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא יֵאָכֵל עֶשְׂרִי - בֵּין שְׁאֲכָל שְׁמוֹנֶה בֵּין שְׁאֲכָל תִּשְׁעִי בֵּין שְׁאֲכָל עֶשְׂרִי, ⁴⁰אִינוּ חַיִּב אֵלָּא אַחַת. ⁴¹

38) תאנים, או כיצא בהן. (39) שחזר ונשבע פעם שנייה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י' סיון - ספר הפלאה - הלכות שבועות

רה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באכילת כיכר האיסור, ואם היה שוגג באכילת ה"איסור" אין השבועה חלה עליו, הואיל ואינו "אדם בשעת שבועה" ואפילו הזיד ב"כיכר האיסור" ואכל באחרונה "כיכר התנאי" בשגגה, פטור ממלקות, שהראשונה בהיתר אכלה (שעדיין לא אכל את כיכר התנאי) וכן פטור הוא מקרבן הואיל ולא שגג מתחילה ועד סוף. הזיד באכילת האיסור ולא התרו בו ואחרי כן אכל "כיכר התנאי" והתרו בו פטור, הואיל ולא הייתה ההתראה בשעת אכילת האיסור.

יח. וכן אם תִּלְאֵן זוּ בְּזוּזָה⁶⁵ וְנִשְׁבַּע וְאָמַר: שְׁבוּעָה⁹ שְׁלֹא אֶכֶל אַחַת מֵהֶן אִם אֶכְלֵתִי הָאַחֲרֹת⁶⁶, וְשִׁכַּח¹⁰ הַתְּנָאִי וְאֶכֶל אַחַת מֵהֶן, וְאֶכֶל הַשְּׁנִיָּה בְּזָדוֹן - חֵיב¹¹.

(65) הגדולה בקטנה והקטנה בגדולה. (66) נמצאת אכילת הראשונה משמשת תמיד תנאי לשנייה, ואכילת השנייה היא אכילת האיסור. (67) מלקות, שבשעת אכילת האיסור מזיד היה, ושבועתו חלה בשעת אכילתה, אף על פי שבשעת התנאי שוגג היה.

יט. אֶכֶל הָרִאשׁוֹנָה בְּזָדוֹן וְהַשְּׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה -¹² פְּטוּר⁶⁸; שְׁתִּיָּהּ בְּזָדוֹן⁶⁹ - חֵיב⁷⁰.

(68) ממלקות ומקרבן, שבשעת אכילת האיסור שוגג היה, ואין הוא "אדם בשעת שבועה" ופטור גם מקרבן. (69) והתרו בו באכילת השנייה, שהיא אכילת האיסור. (70) מלקות. ומובן שאם שגג בשתייה פטור.

כ. שְׁבוּעָה שְׁאֵכֵל כֶּכֶר זוּ הַיּוֹם, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא אֶכְלָה: פְּטוּר⁷¹ - מִכִּיָּא קֶרֶן עוֹלָה וְיִוְרָד⁷²; בְּמִזִּיד - אֵינוֹ לֹקֵה, שֶׁהָיָה לֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה⁷³, וְאִם עָלָה פִּי שֶׁעֵבֶר עַל שְׁבוּעָתוֹ⁷⁴ שֶׁקָּרַח⁷⁵.

(71) כבשה - לעשיר, ושתי תורים או שני בני יונה - לעני. (72) וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו שתיכף לעונש מלקות האמור בתורה "ארבעים יכנו לא יוסיף" - כתבה התורה: "לא תחסום שור בדישו" להקיש ללאו של "חסימה" שיש בו מעשה ולוקין עליו אף כל לאו אין לוקין עליו עד שיהא בו מעשה. (73) בכל זאת אין לוקין עליו משום חוסר מעשה.

כא. וּמִפְּנֵי מָה לֹקֵה אִם נִשְׁבַּע שְׁאֵכֵל וְהוּא לֹא אֶכֶל, אוֹ שְׁלֹא אֶכֶל וְהוּא אֶכֶל, וְאִם עָלָה פִּי שֶׁלֹא עָשָׂה מַעֲשֶׂה⁷⁶? מִפְּנֵי שֶׁמִּצַּת שְׁבוּעָתוֹ לִשְׁקֹר נִשְׁבַּע⁷⁵; אֶכֶל אִם נִשְׁבַּע שֶׁיַּעֲשֶׂה וְהוּא לֹא עָשָׂה - אֵינוֹ שְׁבוּעָתוֹ שֶׁקָּרַח מִשְׁעַת שְׁבוּעָתוֹ⁷⁶.

(74) כי השבועה עצמה אינה מעשה אלא דיבור בלבד, והאכילה שאכל הרי בהיתר אכל ואין כאן מעשה עבירה. (75) שידע שלא אכל, ונשבע לשקר, והרי זו דומה לשבועת שווא, שנשבע לשנות את הידוע לאדם וגילתה התורה שחייב מלקות אף על פי שלא עשה מעשה ככתוב "כי לא יקה' את אשר ישא את שמו לשווא" - בית דין של מעלה אינו מנקה, אבל בית דין של מטה מלקים אותו ומנקים אותו, ומתוך שנאמר בפסוק זה: לשווא לשווא שתי פעמים, ריבתה תורה שגם שבועת שקר לשעבר הדומה לשבועת

חלה על העשר, מתוך שהיא חלה על התשע האחרות, וכדין תאנים וענבים המבואר למעלה הלכה יא. (53) על שבועתו הראשונה.

1 טז. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכֶל כֶּכֶר זוּ הַגְּדוּלָּה אִם אֶכֶל כֶּכֶר זוּ הַקְּטָנָה⁵⁴, וְשִׁכַּח תְּנָאִי זֶה בְּעַת שְׁאֵכֵל הַקְּטָנָה⁵⁵, וְאֶכֶל אַחֶר כֶּךָ הַגְּדוּלָּה בְּמִזִּיד⁵⁶ - חֵיב⁵⁷.

(54) נמצא, הכיכר הגדולה היא "כיכר האיסור", שנשבע עליה שלא לאכלה, והכיכר הקטנה - היא "כיכר התנאי" שבה תלה איסור אכילת הכיכר הגדולה. (55) נמצא שוגג באכילתה. (56) שידע שכבר אכל את כיכר התנאי ונאסר באכילת הגדולה. (57) מלקות. והוא שהתרו בו ואמרו: אל תאכל כיכר זו, כי כבר אכלת "כיכר התנאי" ונאסרת בזו. וגירסת רבינו שם כגירסת רבינו חננאל: "ראשונה בשוגג ושנייה במזיד חייב". ואף על פי שעל כיכר התנאי שוגג היה, אין זה פטור ממלקות, כי עיקר תחולת השבועה באכילת כיכר האיסור היא, והרי אכלה במזיד וחייב מלקות. אבל אם אכל "כיכר האיסור" תחילה בשוגג, ואחר כך אכל "כיכר התנאי" במזיד פטור מכלום, שתחולת שבועתו היא עם אכילת "כיכר האיסור" ועליה שגג, שלא ידע כלום על שבועתו, וכבר מבואר לעיל פרק ג הלכה ו: שבועת שגגות - פטור, שנאמר: "האדם בשבועה" שיהא אדם בשעת שבועה.

4 יז. אֶכֶל אֶת הַקְּטָנָה וְהוּא זֹכֵר הַתְּנָאִי יוֹדֵעַ שֶׁבְּאַכִּילָתָהּ תֵּאָסֵר הַגְּדוּלָּה, וְשִׁכַּח⁵⁸ וְאֶכֶל אֶת הַגְּדוּלָּה וְכִמְדָּמָה לוֹ שֶׁעָדִין לֹא נִאָּסְרָה⁵⁹ - פְּטוּר⁶⁰.
7 אֶכֶל שְׁתִּיָּהּ בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר⁶¹; שְׁתִּיָּהּ בְּמִזִּיד, בֵּין שְׁאֵכֵל הַגְּדוּלָּה בְּתַחֲלָה⁶² אוֹ בְּאַחֲרֹנָה⁶³ - חֵיב⁶⁴.

(58) כשאכלה. (59) שחושב שעדיין לא אכל את הקטנה ומותר לו לאכול את הגדולה. (60) שהרי שוגג הוא באכילת כיכר האיסור ופטור גם מקרבן. וגירסת רבינו שם: "ראשונה במזיד, ושנייה בשוגג פטור". (61) שאין כאן "אדם בשעת שבועה", על איזה שוגג הוא חייב קרבן. (62) והתרו בו: אל תאכל זו, שמא תאכל את הקטנה ותתחייב למפרע, ואף על פי שזוהי התראת ספק, כי בשעת ההתראה לא נודע עדיין אם יאכל את הקטנה ויתחייב? - לוקה עליה, כי רבינו פוסק התראת ספק - שמה התראה. (63) והתרו בו באכילתה - התראת וודאי, שהרי כבר אכל את "כיכר התנאי" - אינו דין שהוא חייב. (64) אבל אם אכל את ה"גדולה" במזיד והתרו בו אל תאכלנה, שמא תאכל אחר כך את הקטנה, ובאחרונה אכל הקטנה בשוגג פטור מכלום, על הגדולה פטור ממלקות - כי אכלה בהיתר, כי עדיין לא נאסר בה עד שיאכל הקטנה, ועל אכילת הקטנה אין לחייבו מלקות למפרע, שהרי שגג בה, ומה מועילה ההתראה על אכילת הראשונה, שבהיתר אכלה, שהיה בדעתו לא לאכול הקטנה, ומה אשמתו אם שכח ואכל הקטנה - אין זה אלא שוגג ופטור ממלקות (לחם משנה). וגם מקרבן הוא פטור, שבשעת אכילת כיכר האיסור, מזיד היה ואין מביאין קרבן עד שיהא תחילתו וסופו בשגגה. כללו של דבר: תחולת השבועה תלוייה

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברשותו לזרוק או לא לזרוק (שם וברש"י). (5) ואעפ"י שיכול הוא לכופ את בניו הקטנים או לסגור עליהם הדלת שלא יזרקו צורר לים - כיון שהבן רוצה לזרוק והאב מונעו, נמצא האב גורם שלא יזרוק, ושבועתו היתה: שלא יזרוק הבן מדעתו הוא, ולא מכח מניעת האב. ואם נשבע: אמנע את בני מלזרוק, והיה בידו למנעו ולא מנעו חייב (רדב"ז). (6) מדברי סופרים, כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה, בניגוד למלקות מן התורה, שהיא שלשים ותשע מכות (ברטנורה לנזיר פ"ד, מ"ג ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם). מדרות - שמרד על דברי חכמים, וראה בר"ן לכתובות פ"ד, לדף מה. ורש"י בחולין קמא: מפרש: "מדרות - רידי בתוכחות, שלא ירגיל בזה, ואין לה קצבה עד שיקבל עליו". (7) ולדעת רש"י בשבועות כה. הרי זו שבועת שוא, ולוקין עליה, כמבואר בש"ך ל"ד רלו ס"ק ד.

ב. וְלִמָּה אֵינוֹ לֹקֵה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׁוֹא? שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְאוֹתָן אַחֲרִים שִׁישְׁמְעוּ מִמֶּנּוּ וְתִתְקַיֵּם שְׁבוּעָתוֹ, וְנִמְצָא קְשָׁמְתִּירִים בּוֹ בַּעַת שֶׁנִּשְׁבַּע הַתְּרֵאֶת סֶפֶק, שֶׁאֵין לֹקֵין עָלָיָה, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה לֹא שְׁבוֹ מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת סְנֵהֲדִירִין.⁸ וְאֵין אוֹתָן אַחֲרִים נִזְקָקִין⁹ לְקַיֵּם דְּבָרֵי זֶה הַנִּשְׁבַּע, אֲלֵא אִם כֵּן עָנוּ אֲמָן¹⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.¹¹

(8) פט"ז, ה"ד. המעייין שם ימצא רק נוסח זה: "עבר על לאו שניתק לעשה (כגון שילוח הקן, ראה דברים כב, ו"ז) והתרו בו ואמרו לו אל תעשה דבר זה, שאם תעשנו ולא תקיים עשה שבו תלקה, ועבר ולא קיים העשה הרי זה לוקה, אעפ"י שהתראה בספק היא, שאם יקיים יפטר, התראת ספק התראה היא", אם כן, מבואר שם, שלוקים על התראת ספק, וכן מבואר למעלה פ"ד, ה"ז, גם לא מצינו בהל' סנהדרין, שיחלק רבינו בין לאו מפורש בתורה לבלתי מפורש. ומה גם כשלאו "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא" מפורש הוא בתורה, וכבר עמד על מדוכה זו מרן ה"כספ' משנה". ולדעת הרדב"ז, נתכוין רבינו לומר, שאין זו שבועת שוא המפורשת בתורה, כי התורה מדברת בנשבע לשנות הידוע או להודיע את הידוע לאדם שהוא כן (ראה לעיל פ"א, ה"ד-ה) אבל בשבועה שלפנינו, שהוא סומך על אחרים שיקיימו את שבועתו, אעפ"י שאח"כ לא יקיימו - חושב הוא שאין זו שבועת שוא, כי איסור זה אינו מפורש בתורה, ואין זה דומה לכל התראת ספק, שיודע הוא שאם לא יקיים העשה, יעבור על הלאו למפרע, אבל כאן סמך בדעתו על אחרים, שיקיימו שבועתו וחושב שאין זו שבועת שוא. והגר"א בביאורו ל"ד רלו ס"ק ח מבאר: כיון שהנשבע תלוי עד שיקיימו אחרים את שבועתו - אפילו לא קיימו, אינו לוקה, שהרי זה לאו שאין בו מעשה, וכמבואר לעיל פ"ג, ה"כ, שאילו היה יודע בשעת שבועה, שלא יקיימו - היה לוקה משום שבועת שוא שיצאה מפיו לשקר, כמבואר שם הכ"א. אבל מתוך שאין זה ידוע מראש, אלא כשאחרים לא יקיימו שבועתו, ואז אינו לוקה על אי-קיומם, שאין בזה מעשה. וכך היא הנוסחה לדבריו: "ונמצא כשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק, ואחר-כך הוא לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו כמו שיתבאר בהל'".

שווא לוקים עליה. (76) שבדעתו היה לעשות כשבועתו, ולא יצא שבועה מפיו לשקר, ואין זו דומה לשבועת שוא, ואפילו עבר אחרי כן על שבועתו ולא עשה אין בעבירתו מעשה ואין לוקים עליה.

1 כב. מִי שֶׁאָמַר לְחֻבְרוֹ: שְׁבוּעָה לֹא אֲכַל לָךְ⁷⁷, או
2 שְׁבוּעָה שֶׁאֵינִי אוֹכֵל לָךְ; או שְׁהָיָה מִסְרֵהב⁷⁸ בּוֹ
3 לְאֲכֹל אֲצִלּוֹ, וְהוּא נִמְנָע⁷⁹, וְנִשְׁבַּע וְאָמַר: שְׁבוּעָה
4 שֶׁאֲכַל⁸⁰ לָךְ; וְכֵן הָאֹמֵר: לֹא שְׁבוּעָה לֹא אֲכַל
5 לָךְ⁸¹ - כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין⁸², וְהָרִי נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל
6 אֲצִלּוֹ. וְאִם אָמַר כָּל הַלְשׁוֹנוֹת הָאֵלּוּ⁸³, וְעָבַר וְאֲכַל
7 - אֵינוֹ חַיֵּב אֲלָא אַחַת⁸⁴.

(77) בשבועה עלי, שלא אוכל משלך. (78) מפציר. (79) ממאן. (80) הואיל ונמנע נתכוון לומר: שבועה תהא חלה עלי אם אוכל משלך. (81) כלומר, לא יהא אסור מה שלא אוכל לך, אבל מה שאוכל לך יהא אסור בשבועה, ש"מכלל לאו אתה שומע הן" ואפילו ר' מאיר, שאינו סובר: "מכלל לאו אתה שומע הן" אין זה אלא בדיני ממון, אבל באיסור שבועה החמורה מאוד - מודה. (82) יש בהן משמעות לשון איסור. (83) יחד. (84) שאין שבועה חלה על שבועה ולדעת הרדב"ז נתכוון רבינו לומר, שאין כאן שבועת שוא, כי לכאורה אם נשבע: שלא אוכל לך, וכשחזר חבירו והפציר בו לאכול אצלו, נשבע שוב: שבועה שאוכל לך, לעשות רצון חבירו המפציר נתכוון ונשבע לאכול אצלו, שבועה זו מכוונת לבטל את השבועה הראשונה, והרי זה כנשבע לבטל המצוה ויתחייב משום שבועת שוא? - לפיכך משמיענו רבינו שכל הלשונות הללו משמעותן לאיסור ואין כאן אלא שבועת ביטוי בלבד, ומתוך שאין שבועה חלה על שבועה אינו חייב אלא אחת.

יום ש"ק י"א סיון ה'תשפ"א

פרק חמישי

(1) הנשבע שבועת ביטוי על אחרים, שבועת שוא לפרטיה, שבועת שוא על גודל השמש ושאר דברי חכמה שאינם ניכרים אלא לאנשים מלומדים.

8 א. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁזָרַק אִישׁ פְּלוֹנִי צָרוֹר לַיָּם, וְהוּא
9 לֹא זָרַק; או שֶׁלֹּא זָרַק, וְהוּא זָרַק - הָרִי זֶה חַיֵּב
10 בְּשְׁבוּעַת בִּטּוּי²; וְאִם עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ בְּלֵהָבָא³, שְׁהָרִי
11 אֵינוֹ יוֹכֵל לְהִשְׁבַּע שֶׁזָרַק וְשֶׁלֹּא זָרַק אִישׁ פְּלוֹנִי⁴.
12 וְכָל מִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל אַחֲרִים שֶׁיַּעֲשֶׂה כֶּן וְכֶן אוֹ לֹא
13 יַעֲשֶׂה, אֶפְלוּ הָיוּ בְּנֵיו אוֹ אִשְׁתּוֹ - אֵינוֹ חַיֵּב
14 בְּשְׁבוּעַת בִּטּוּי; שְׁהָרִי אֵין בִּידּוֹ לֹא לְקַיֵּם וְלֹא
15 לְבַטֵּל⁵. וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוּת⁶; שְׁהָרִי אֵין בִּידּוֹ
16 לְקַיֵּם שְׁבוּעָה זֹאת, וְנִמְצָא גוֹרֵם לְשְׁבוּעַת שְׁוֹא⁷.

(2) שבועות כה. כרב, שהלכה כמותו בדיני איסור לגבי שמואל בן מחלוקתו. (3) והכתוב אומר: "להרע או להטיב" - שמשמע לעתיד, בכל זאת אין זה מעכב, כי עיקר ההקפדה היא שיהיה הדבר בהן ולא. (4) שאין פלוני

ה. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אָכַל, וְאָכַל אֶכְלִין שְׁאִינָן רְאוּיִין
לְאֶכִילָה¹⁸ וְשִׁתָּה מְשָׁקִים שְׁאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתָּה -
פְּטוּר¹⁹. אָכַל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה בְּאֶכִילָה,
כְּגוֹן שְׁאָכַל כְּזֵית נִבְלוֹת וּטְרֵפוֹת²⁰ שְׁקָצִים²¹
וּרְמָשִׁים²² - פְּטוּר מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בְּטוּי²³. שְׁבוּעָה
שְׁאָכַל, וְאָכַל אֶכְלִין שְׁאִינָן רְאוּיִים לְאֶכִילָה וְשִׁתָּה
מְשָׁקִין שְׁאִינָן רְאוּיִין לְשִׁתָּה אוֹ שְׁאָכַל נִבְלוֹת
וּטְרֵפוֹת וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - פְּטוּר מִשְׁבוּעַת בְּטוּי, שֶׁהִרִי
יָצָא יְדֵי אֶכִילָה²⁴; מֵאַחֵר שֶׁהָן חֲשׁוּבִין אֶצְלוֹ²⁵ -
אֶכִילָתָן שְׁמָה אֶכִילָה²⁶.

(18) כגון עפר וכדומה. (19) משנה בשבועות כב: כי כדי שלא לעבור על שבועתו הוא אוכל מאכלים אלה, למלאות נפשו כי ירעב, ולא משום שהחשיבם כמאכל. (20) נתפרש למעלה פ"ד, ה"א. (21) כל הברואים הטמאים, שביבשה ובמים הפרים ורבים, ועל כולם אמרה תורה "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". (22) "אלו המינים שנבראים באשפות... וכיוצא בהם שאינם נבראים מזכר ונקבה אלא מן הגללים שהסריחו... הם נקראים: רומש על הארץ, והאוכל כזית מהם לוקה, שנאמר... בכל השרץ הרומש על הארץ, ואעפ"י שאינם פרים ורבים" (רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ב ה"ג, ע"פ ה"ספרא" פרשת שמני פרק יב). (23) משנה בשבועות שם, שאין שבועת ביטוי חלה על דברים האסורים מן התורה, שהרי מושבע ועומד הוא מהר סיני, שלא לאכלם, וכמבואר להלן ה"א. ומובן, שלוקה הוא משום איסור נבילה וטריפה וכו'. ויש לדקדק מלשון רבינו, שאם יאכל דברים האסורים רק מדברי חכמים, יתחייב משום שבועת ביטוי, שאינו מושבע עליהם מהר סיני. וראה להלן ה"ו. (24) שנשבע לאכול. (25) גילה דעתו שאינו קץ בהם. (26) שבועות כד. וגירסת רבינו כגירסת הרי"ף שם: "אמר רבא: שבועה שאוכל ואכל עפר, פטור" כי הואיל ונשבע שיאכל, ודאי העלה בדעתו, שבכל מה שיאכל יצא ידי חובתו, אבל כשנשבע "שלא יאכל" אין שבועתו מכוונת לדברים שאינם ראויים לאכילה או לאיסור תורה, שלא נתכוין בשבועתו אלא לדברים הראויים, כילדברים שאינן ראויים לא היה צריך להתחייב ולהשבע.

ו. שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶכְלָתִי, וְהוּא אָכַל דְּבָרִים שְׁאִינָן רְאוּיִין לְאֶכִילָה אוֹ נִבְלוֹת וּטְרֵפוֹת - חֵיִב; שְׁאֶכִילָתָן שְׁמָה אֶכִילָה, שֶׁפָּכַר הֵן חֲשׁוּבִין אֶצְלוֹ, שֶׁהִרִי אֶכְלָן²⁷. אָכַל לְהַבָּא, שְׁנִשְׁפַּע שְׁלֹא יֵאָכַל²⁸, וְנִקְרָה מְקָרָה²⁹ וְאֶכְלָן - אֵינָה אֶכִילָה³⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּצְרָנָה³¹.

(27) קודם שנשבע, ללא כל סיבה. ועכשיו שנשבע שלא אכל - נשבע לשקר. וכן אמרו במשנה שם כב: "קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום, והוא אכל נבילות וטריפות... הרי אשתו אסורה". ובגמרא שם כג: השוו דין דברים שאינם ראויים לאכילה כלל, לנבילות וטריפות. (28) כאן חוזר רבינו להצדיק את הדין שבהלכה הקודמת: נשבע שלא יאכל ואכל דברים שאינם ראויים לאכילה... פטור. (29) ובכתיב התיימנים: "ונקרא נקריית" - מלשון הכתוב "נקרא נקריית בהר הגלבוע". (30) כי לא החשיבם, אלא

סנהדרין" והכוונה לפרק יח, ה"א. והיה כתוב כאן: שב"מ - ראשי תיבות: שאין בו מעשה, ונתחלף בטעות ב"ש"מ" = ראשי תיבות: שבו מפורש בתורה, ולדעתו היא "טעות מפורסמת". (9) קשורים. חייבים. (10) כיון שנשבע: יזרוק פלוני צרור לים, ואין הדבר בידו, הרי זה כאילו אמר: משביעך אני שתזרוק צרור לים וענה אמן. (11) פ"ב ה"א "שכל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו".

ג. וְאִם קִיַּמוּ דְּבָרֵינוּ - הִרִי אֱלוֹ מְשַׁבְּחִין, שְׁלֹא הִרְגִילוּ¹² לְהוֹצִיא שְׁבוּעָה לְשׁוֹא¹³.

(12) את הנשבע. (13) ובכל זאת מכים את הנשבע מכת מדרות - דרך קנס, שנשבע על דבר שאין בידו לקיים (מעשה רוקח). וכתב הרמ"א ביו"ד רלו סעיף ב: "וכל-שכן שהנשבע עצמו צריך לקיים שבועתו, ואעפ"י שבתחילה היתה שבועת שוא, כגון שנשבע לישא אשה פלונית, ושמה לא תתמצה וישנה שבועת שוא, מכל-מקום כשהיא רוצה צריך לקיים שבועתו".

ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁴? כְּשֶׁנִּשְׁפַּע עַל דְּבַר שְׁאִינָו בְּרִשּׁוֹתוֹ, כְּגוֹן שְׁנִשְׁפַּע רְאוּבֵן עַל שְׁמַעוֹן שְׁלֹא יִלָּךְ בְּסִחוּרָה אוֹ שְׁלֹא יֵאָכַל בָּשָׂר וְכִיּוּצָא בֵּהֶן; אָכַל אִם נִשְׁפַּע רְאוּבֵן שְׁלֹא יִכְנֹס שְׁמַעוֹן בְּבֵיתוֹ וְשְׁלֹא יִהְיֶה מִנְכָּסִיו, וְעַבְר שְׁמַעוֹן וְנִכְנֹס לְבֵיתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן וְנִהְיֶה מִנְכָּסִיו שְׁלֹא מְדַעַת רְאוּבֵן - רְאוּבֵן פְּטוּר, שֶׁהִרִי הוּא אָנוּס¹⁵, וְשְׁמַעוֹן חֵיִב, שֶׁעָבַר עַל דְּבַר הָאֲסוּר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ, שְׁלֹא נִשְׁפַּע זֶה אֱלָא עַל דְּבַר שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ¹⁶. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בֵּהֶן¹⁷.

(14) שאין אחרים נזקקים לקיים דברי הנשבע. (15) ששמעון נכנס שלא בדיעתו, ואנוס פטור מכלום, כמבואר לעיל פ"ג, ה"א. (16) הטור ביו"ד רלו תמה על זה, שאין אדם יכול לאסור שלו על חברו אלא בלשון נדר, שהוא חל על עצם החפץ, שאוסרו על חברו כהקדש. אבל לא בלשון שבועה, שהיא חלה על האדם, ואינה חלה עליו אלא אם כן יקבל עליו השבועה? והט"ז שם ס"ק ז מתרץ, שרבינו סובר כדעת הרמב"ן (הובאה בר"ן לנדרים ב:) שנדר שאמרו בלשון שבועה, ושבועה שאמרה בלשון נדר מועילה, וזה נתכוין לאסור את שלו על חברו באיסור נדר אלא שביטאו בלשון שבועה, ולפיכך חברו חייב, וראה בבבאור הגר"א ליו"ד רו ס"ק כ. וב"לחם משנה" העיר, שבכל זאת אין חברו לוקה, שהרי גם בנדר ממש פסק רבינו לקמן הל' נדרים פ"ה, ה"א, שאם עבר חברו ונהנה אינו לוקה "שהרי לא אמר שמעון כלום" אלא כוונת רבינו לומר, שיש כאן איסור תורה. (17) וכן אמרו "שהשוה הכתוב הקטן כגדול לזדון שבועה" והכוונה, שנשבע הקטן ואחרים חייבים עליו, כגון שנשבע לאסור חפצו על חברו, כמבואר שם לענין הקדש, הרי שאחרים חייבים על דבר שהוא ברשות הנשבע (משנה למלך). ובירושלמי נדרים פ"א, ה"א לא רצה ר' יוסי להתיר את שבועתו של פלוני שנשבע, לא להרשות לאשתו שתיכנס לביתו, הרי שחלה שבועתו על אחר, בדבר שהוא ברשותו (יד איתן).

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חלה עליו, הוא משום שמושבע ועומד הוא. (42) שאין הנזיר מוזהר על חרצן אחד, והרי הוא לגבי חרצן אחד כשאר כל האנשים שאינם נזירים, וכבר נתבאר למעלה פ"ד ה"א, שאם נשבע "לא לאכול דבר זה ואכלו חייב, ואפילו הוא כורע חרדל אחד או פחות ממנו".

י. שבועה שלא אכל תמרים ונגלות וטרפות, ואכל פזית נבלה או טרפה - חייב אף משום שבועת בטוי⁴³; שהרי כלל דברים האסורין עם דברים המותרין⁴⁴, ומתוך שחלה שבועה על התמרים - חלה על דברים האסורים⁴⁵, כמו שבארנו⁴⁶.

(43) נוסף על איסור נבילה. (44) ואין אומרים שלא יתחייב עד שיאכל תמרים ונבילות יחד - הואיל ולא אמר: תמרים ונבילות כאחת, ודאי התכוין לכל מין בפני עצמו. וראה למעלה פ"ד, ה"ד. (45) שבועות כג: ואפילו באיסור הבא ע"י עצמו (כגון זה שבא לו ע"י דיבור) אומרים בו "איסור כולל", כמבאר שם כד. (46) למעלה פ"ד, ה"א.

יא. אבל אם נשבע שלא יאכל נבלה וטרפה וכו' ויבוא בזה, בין אכל בין לא אכל - אין כאן חייב שבועה כלל⁴⁸, לא שבועת בטוי ולא שבועת שוא⁴⁹.

(47) איסורי תורה, שמושבע עליהם מהר סיני שלא לאכלם. (48) שאין שבועה חלה על שבועה, והרי הוא מושבע מהר סיני על נבילות שלא לאכלן, וכמבאר לעיל ה"ה, ע"פ דברי הגמרא בשבועות כג: "מפרש גופו תקשה אמאי, מושבע מהר סיני הוא". (49) שהרי לא נשבע לבטל מצוה, אלא לקיימה.

יב. נשבע שיאכל נבלה וטרפה וכו' ויבוא בזה מאסורי תורה - הרי זה לוקה משום שבועת שוא⁵⁰, בין אכל בין לא אכל⁵¹.

(50) שהנשבע לבטל מצוה חייב משום שבועת שוא. וכמבאר למעלה פ"א, ה"ו. (51) שמשעה שיצאה שבועה מפיו - יצאה לשוא, וכמבאר בסמוך ה"ג.

יג. שבועה שאכל כפר זו, שבועה שלא אכלנה - השנייה שבועת שוא, שהרי מצוה עליו לאכלנה⁵², ולוקה⁵³ על שבועה שנייה בין אכל בין לא אכל⁵⁴. ואם לא אכלה - חייב אף בשבועת בטוי⁵⁵.

(52) מחמת שבועתו הראשונה. (53) מיד, שהרי נשבע לבטל את המצוה. (54) שמשעה שיצאה שבועה מפיו - יצאה לשוא. (55) היא השבועה הראשונה, ועליה אינו עובר עד שיעבור הזמן שקבע בשבועתו, או אם יאבד הככר, ולא יוכל שוב לקיים שבועתו.

יד. שבועה שלא אכל כפר זו, שבועה שאכלנה - השנייה שבועת שוא, שהרי זו אסורה עליו לאכלה, ולוקה על שבועה שנייה זו בין אכלה בין לא אכלה. ואם אכלה - לוקה אף משום שבועת בטוי⁵⁶. וכן כל הנשבע לבטל את המצוה ולא בטל - פטור

כדי שלא יעבור על שבועתו הוכרח לאכלם, למלאות נפשו כי ירעב. (31) בהלכה הקודמת.

ז. שבועה שלא אכל כל שהוא מנגלות וטרפות, ואכל פחות מפיזת - חייב בשבועה³², שהרי אינו משבע על חצי שעור מהר סיני³³.

(32) שבועות כג: "במפרש חצי שיעור". (33) ואעפ"י שחצי שיעור אסור מן התורה, אלא שאין לוקים עליו, כמבאר בהלכות מאכלות אסורות פ"ד, ה"ב - אינו מושבע עליו מהר סיני, שאין איסור מפורש בתורה, אלא אסור הוא משום שראוי להצטרף לשיעור שלם, כמבאר ביומא עד. ולא הושבענו בהר סיני "ארור אשר לא יקיים את דברי התורה הזאת" אלא על דברים המפורשים בתורה.

ח. שבועה שאכל פחות מפיזת נבלה וטרפה - חייב בשבועת בטוי³⁴. שבועה שלא אכל עפר וכו' ויבוא בו מדברים שאינן ראויין לאכלה: אם אכל פזית - חייב; אבל פחות מפיזת - הרי זה ספק, שמא יתחייב בכל שהוא, מפני שאין זה דרכו לאכילה כדי להצריכו שיעור³⁵.

(34) מוטב שיאכלנו ואל יעבור על שבועתו, כי הואיל ואינו מושבע על איסור זה מהר סיני, חלה עליו שבועת ביטוי (ובתוס' שבועות כג: חולקים על זה, ולדעתם אין השבועה חלה כלל). ומובן, שאם אפשר להתיר לו שבועתו ע"י פתח חרטה (ראה לקמן פ"ו, ה"א, י') משתדלים להתירה לו, כדי שלא יצטרך לאכול איסור תורה. (35) או אולי, כיון שהזכיר בשבועתו לשון אכילה - דעתו לכזית, כי אין אכילה פחותה מכזית. בשבועות כב: היא בעיה שלא נפשטה, ומספק אינו חייב קרבן ואינו לוקה.

ט. וכן הנשבע שלא לאכל חרצין³⁶, ואכל ממנו פחות מפיזת - הרי זה ספק³⁷. ה"ה הנשבע נזיר, שהוא אסור בחרצין בפיזת³⁸, ואכל ממנו פחות מפיזת - אינו חייב בשבועת בטוי; שהרי אין דעתו בשבועתו אלא על (פל) פזית שהוא משבע עליו³⁹, ואין שבועה חלה עליו⁴⁰. לפיכך⁴¹, אם פירש ואמר: שבועה שלא אכל חרצין אחד, ואכלו - חייב⁴².

(36) גרעיני הענבים, ולשון רבינו לקמן הל' נזירות פ"ה, ה"ב: "החרצנים והם הזגים הפנימיים שזורעים אותם". (37) שבועות שם, בעיה שלא נפשטה, כיון שנאכל ע"י תערוכות (עם הענבים) דעתו לכזית כמו כל מאכל, או אולי מכיון שאין אוכלים אותו בעינו (לעצמו) אין זה מאכל, ודעתו לכל שהוא. (38) ככתוב בתורה "מחרצנים ועד זג לא יאכל". (39) לזרז את עצמו, שלא יעבור על איסור תורה, ושלא ישל לאכול כזית חרצן בימי נזירותו, כמו שכתב הטור ליו"ד רג: כשרגיל לשכוח ולעבור על אחת ממצות לא-תעשה, מותר לו לנדור ולהשבע להחמיר על עצמו. (40) שהרי מושבע ועומד הוא מהר סיני שלא לאכול חרצן ככזית, וכמבאר בסמוך ה"א (שבועות שם, בעיה שנפשטה). (41) הואיל וכל הטעם שאין השבועה

7 משום שְבוּעַת שְׁוֹא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצֻה לְהַעֲדִיד⁶³. וְכֵן
8 הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: שְׁבוּעָה שְׁלֹא אֶדַע לָךְ עֲדוּת - הֲרִי
9 זוֹ שְׁבוּעַת שְׁוֹא, שְׁאִין בִּידוֹ שְׁלֹא יָדַע לוֹ עֲדוּת⁶⁴.
10 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁶⁵.

60 סתם סוכה בלשון בני אדם - היא סוכה של מצוה.
61 משנה בשבועות כט. ושם הנוסח: "שלא להניח תפילין".
62 לעני, והתורה אמרה "נתון נתן לו".
63 ככתוב בתורה "אם לא יגיד ונשא עונו" וזה שנשבע לבטל, נשבע על דבר שאי אפשר לו. 64 כי אולי יראה לו עדות וידע (שם): "שבועה שלא נעידך", ומפרש רבינו, שזה כולל שתי משמעויות: שלא נעיד מה שידועים אנו, וכן שלא נדע לך, וזהו "דבר שאי אפשר". וראה שם כה: "ידעתי ולא ידעתי - מחלוקת", שאינה בלהבא, שנשבע לבטל מצוה הוא. 65 כגון "אם לא ראיתי גמל שפורה באויר, ואם לא ראיתי נחש כקורת בית הבר" השנויים במשנה שם.

11 טז. נִשְׁבַּע לְקַיֵּם אֶת הַמְצֻה וְלֹא קַיֵּם - פְּטוּר מִשּׁוּם
12 שְׁבוּעַת בְּטוּי⁶⁶. מִיָּדָה? כִּגּוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁיַעֲשֶׂה לְוֹלֵב
13 אוֹ סָפָה אוֹ שִׁיתָן צָדָקָה לְעֹנִי אוֹ שְׁיַעֲדִיד לוֹ אִם יָדַע
14 לוֹ עֲדוּת, וְלֹא עָשָׂה⁶⁷ וְלֹא נָתַן וְלֹא הִעִיד - הֲרִי זֶה
15 פְּטוּר מִשּׁוּם שְׁבוּעַת בְּטוּי⁶⁸. שְׁאִין שְׁבוּעַת בְּטוּי
16 חָלָה אֶלָּא עַל דְּבָרֵי הָרְשׁוּת, שְׁאֵם רָצָה עוֹשֶׂה וְאֵם
17 לֹא רָצָה אֵינוֹ עוֹשֶׂה; שְׁנֵאמַר: לְהִרְעֵ אוֹ לְהִיטִיב⁶⁹.
18 לְפִיכָף⁷⁰, כָּל הַנִּשְׁבַּע לְהִרְעֵ לְאֲחֵרִים - פְּטוּר
19 מִשְׁבוּעַת בְּטוּי. כִּגּוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁיַפֶּה אֶת פְּלוֹנִי⁷¹ אוֹ
20 יְקַלְלֵנוּ אוֹ יְגַלֵּל מְמוֹנוֹ אוֹ יִמְסְרֵנוּ בְּיַד אֲנָס⁷². מִפְּנֵי
21 שֶׁהוּא מְצֻה שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת⁷³. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁהוּא לֹקֵה
22 מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׁוֹא⁷⁴.

66 והוא-הדין משום שבועת שוא, שהרי בשעה שנשבע לא יצאה שבועה מפיו לשקר, והכתוב אומר "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך" - מכאן שנשבעים לקיים את המצוה והשוה לקמן פ"א, ה"ג: "ומותר לאדם להשבע על המצוה לעשותה כדי לזרז את עצמו, ואעפ"י שהוא מושבע עליה מהר סיני". 67 לולב או סוכה. 68 משנה בשבועות כז. 69 שם בגמרא: "מה הרעה רשות (בדבר רשות, שבדבר מצוה אינו יכול להרע ולבטלו, שהרי מושבע הוא מסיני), אף הטבה רשות" - מכאן שאין הפסוק מדבר בנשבע לקיים את המצוה. 70 הואיל ואין הפסוק מדבר אלא בדברי הרשות. 71 והתורה אמרה "פן יוסיף להכותו". וראה הל' חובל ומזיק פ"ה, ה"א. 72 איש אלם, העושה מעשי אונס. וראה הל' רוצח פ"ב ה"ב. 73 שבועות כז. "אוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע, שאין הרשות בידו... ואיזו היא הרעת אחרים: אכה את פלוני ואפצע את מוחו" וכו'. 74 זה מוסב רק על נשבע להרע לאחרים וכו' אבל הנשבע לקיים את המצוה אינו לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל אות סד. והדגיש רבינו: "יראה לי" אעפ"י שמשנה מפורשת היא: "נשבע לבטל את המצוה... זו היא שבועת שוא"? כי שם מדובר במצוות שבין אדם למקום, כגון

1 מִשְׁבוּעַת בְּטוּי⁵⁷, וְלֹקֵה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׁוֹא⁵⁸,
2 וְעוֹשֶׂה הַמְצֻה שֶׁנִּשְׁבַּע לְבַטְלָהּ⁵⁹.

נקודות משיחות קודש

"...וכן כל הנשבע לבטל את המצוה..."

בנוגע ליום חמשה עשר באב, מצינו בגמרא כמה טעמים, וביניהם "יום שהותר שבת בנימין לבוא בקהל", שהיה צורך להתיר את שבועת בני ישראל, כמו שנאמר "ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר, איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין לאשה". וההיתר היה "מאי דרוש, ממנו ולא מבנינו". ומובאים שם הפסוקים מהתורה, שמאחד היה משמע שיכולים להוציא את שבת בנימין מתוך הקהל, ואח"כ למדו מפסוק אחר שאי אפשר להוציאם מקהל ישראל.

אבל צריך להבין: הלא שבועה זו היא נגד הציווי של "ואהבת לרעך כמוך", וא"כ כיצד חלה שבועה זו מלכתחילה, הרי "כל הנשבע לבטל את המצוה... עושה המצוה שנשבע לבטלה" והשבועה אינה חלה מלכתחילה. ויש לומר שגם לפני היתר השבועה היה קיום לשבת בנימין, כמסופר בתנ"ך שלאחרי השבועה ביררו "מי אחד משבטי ישראל אשר לא עלה אל ה' במצפה", ונתגלה ש"לא בא איש אל המחנה מיבש גלעד" ולכן הענישו את כל יושבי גלעד שבנותיהם יחתתנו עם אנשי שבט בנימין, וכך יכול היה להתקיים שבט בנימין על-כל-פנים בצמצום. ומה שהתירו את השבועה הוא כדי ששבט בנימין יוכל להתקיים בשלימותו כשאר השבטים ויוכלו לבוא בקהל ישראל.

(על"פ י"ן מלכות' ספר הפלאה סימן ג')

56 דין זה נלמד מדין ההלכה הקודמת, אלא שרצה רבינו לבאר אופני שבועת ביטוי ב"הן ולא" דבר וחילופו. בהלכה הקודמת נשבע לאכול ככר זו, ובהלכה שלפנינו, נשבע לא לאכול הככר, ונמשך רבינו אחר לשון הפסוק "להרע או להטיב". וראה בתוספתא שבועות פ"ב, ב. 57 שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי רשות, שאם רצה עושה ואם רצה אינו עושה, וזה נשבע על דבר שהוא מצווה לא לעשותו, וכמבואר בדברי רבינו בסמוך ה"ז. 58 משנה בשבועות כט. 59 כי שבועת ביטוי - לא חלה עליו כלל, ושבועת שוא אינה מחייבת אותו כלל. ועליו לקיים המצוה כמצווה. ובנדרים טז: אמרו: "מנין שאין נשבעים לעבור על המצוות (שאם נשבע לבטלן, אין זו שבועה) תלמוד לומר: לא יחל דברו - דברו לא יחל, אבל מיחל הוא לחפצי שמים" שאין שבועה חלה עליו ויכול לחלל דברו.

3 טו. מִיָּדָה? כִּגּוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁלֹא יַעֲשֶׂה סָפָה⁶⁰ וְשְׁלֹא
4 יִלְבַּשׁ תְּפִלִּין⁶¹ וְשְׁלֹא יִתֵּן צָדָקָה⁶². וְכֵן הַנִּשְׁבַּע
5 לְחַבְרוֹ: שְׁלֹא אֶעֱדִיד לָךְ עֲדוּת זוֹ שְׁאִין יוֹדְעָה, אוֹ
6 שְׁלֹא אֶעֱדִיד לָךְ אִם אֶדַע לָךְ עֲדוּת - הֲרִי זֶה לֹקֵה

חלה ב"כולל", ובני חוץ לארץ אינם רגילים לאכול מצה בכל ימי השנה אלא בחג הפסח, ולפיכך הנשבע בחוץ לארץ סתם, כוונתו למצה בפסח, ולוקה משום שבועת שוא, ובהם עוסק רבינו. ומה שכתב רבינו: שלא ישוב בצל סוכה "לעולם" הוא לאו דוקא, והוא-הדין אם אמר: "שנה או שנתיים" (מראה הפנים לירושלמי שם). ובירושלמי שם הנוסח: "שלא אשב בצל - אסור לישב בצל סוכה (דעתו היתה על כל צל, אפילו שאינו של סוכת מצוה) שלא אשב בצל סוכה (כוונתו לסוכת מצוה) לוקה וישוב בצל סוכה", וכן הנוסח ביו"ד שם. ויתכן, שגם רבינו יודה לזה (מעשה רוקח). ודע, שאין שבועת ביטוי חלה על ביטול מצוה "בכולל", אלא כשהביטול הוא ב"שב ואל תעשה" כגון שלא לאכול מצה או לא לישב בסוכה, אבל הנשבע לבטל מצוה ב"קום ועשה", כגון לאכול נבילות וטריפה - אפילו בדרך "כולל" אין שבועתו חלה, שאין אומרים לאדם חטא ואכול דברים אסורים כדי לקיים שבועתך, וכן אמרו בשבועות כד. "לאו - משכחת לה (שלא לאכול נבילות חלה שבועתו בכולל) אלא הן, היכי משכחת לה", שאם ישבע לאכול נבילות ושחוטות, אין שבועתו חלה (ר"ן שם, וכן בשו"ע יו"ד רלו, סעיף ה ובש"ך שם ס"ק טו). (84 בעל ארבע כנפות המחוייב בציצית. (85 מצוייץ בציצית. כלומר, שנשבע שיתעטף בבגד המחוייב בציצית ולא יטיל בו ציצית, שבזה הוא מבטל מצות ציצית, ומתוך שהוא כולל זמני פטור (לילה אינו זמן ציצית) עם זמני חיוב שהם ביום, שבועתו חלה. אבל אם ישבע שלא יתעטף בציצית, ולא ילבש בגד המחוייב בציצית, אין זה נשבע לבטל את המצוה, שיכול ללבוש בגד הפטור ממצות ציצית, וכבר כתב רבינו (הל' ציצית פ"ג, ה"א) "אעפ"י שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה, כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד, שיפטור עצמו ממצוה זו", הרי שאין זו אלא מידת חסידות, ומצד הדין אינו מחוייב ללבוש בגד המחוייב בציצית (רדב"ז). ולדעת ה"מעשה רוקח" כוונת רבינו כאן: "שלא יעלה עליו בגד" לבגדי כהונה, שהכהנים מצווים ללבשם בזמן הבית בעת עבודתם, כמבואר בהל' כלי המקדש פ"י, ה"ד. ואם נשבע שלא ללבשם ביטל מצוה עשה, ואין שבועתו חלה אלא בדרך "כולל" בגדי חול עם בגדי כהונה.

יט. נִשְׁבַּע שֶׁהֵנִיחַ תְּפִלִּין הַיּוֹם אוֹ לֹא הֵנִיחַ, 17
שְׁנַעֲטָף בְּצִיצִית אוֹ לֹא נִתְעַטֵּף - הֲרִי זֶה שְׁבֻעַת 18
בְּטוֹי לְשֹׁעֲבֵר;⁸⁶ שֶׁזֶה מִגִּיד דְּבָר שְׁנַעֲטָף, וְלֹא נִשְׁבַּע 19
עַל הַמַּצֹּה לֹא לְמִימָהּ וְלֹא לְבִטְלָהּ. 20

(86 אעפ"י שאינה בלהבא, שהרי אינו יכול להשבע שלא יניח תפילין, כי אז הוא נשבע לבטל המצוה ופטור משום ביטוי, כמבואר למעלה הי"ד - כבר השמיענו רבינו לעיל ה"א, שחייבים על שבועת ביטוי אעפ"י שאינה בלהבא, הואיל וישנה ב"הן ולאן", ורק על זה הקפיד הכתוב: "להרע או להטיב" דבר וחילופו, ומקור הדברים בשבועות כה: "לא הנחתי תפילין היום... חייב".

כ. נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִישָׁן שְׁלֹשֶׁת יָמִים אוֹ שֶׁלֹּא יֵאָכֵל כָּלֹם 21
שְׁבֻעַת יָמִים וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה⁸⁷ שֶׁהִיא שְׁבֻעַת שְׁוֹא - אֵין 22

תפילין וסוכה וכדומה, ואילו כאן עוסק רבינו במצוות שבין אדם לחברו, הייתי אומר: הואיל וחברו המוכה והמקופח יכול למחול לו, אין זה נשבע לבטל את המצוה, וכן אמרו "הכני פצעני על-מנת לפטור - פטור" לפיכך מציין רבינו: יראה לי, שהוא לוקה, שמצד ציווי ה' יש לחייבו משום שבועת שוא (מעשה רוקח).

1 יז. נִשְׁבַּע לְהִרְע לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁיִּחְבֹּל 2
בְּעַצְמוֹ,⁷⁵ אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רִשְׁאִי⁷⁶ - שְׁבֻעַת חֲלָה 3
עָלָיו⁷⁷, וְאִם לֹא הִרְע לְעַצְמוֹ - חֵיב מְשֻׁם שְׁבֻעַת 4
בְּטוֹי⁷⁸. נִשְׁבַּע לְהִיטִיב לְאַחֲרִים הֵטִיב שְׁבִידוֹ 5
לְעִשְׂוֹתָהּ, כְּגוֹן שֶׁיִּדְבֹּר עָלָיו לְשַׁלְטוֹן אוֹ יִכְבְּדֵנוּ - 6
שְׁבֻעַת חֲלָה עָלָיו⁷⁹, וְאִם עָבַר וְלֹא עָשָׂה - חֵיב 7
מְשֻׁם שְׁבֻעַת בְּטוֹי.

(75 בגופו. (76 בבא קמא צא: שנאמר, וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה נפש חטא זה? אלא שציער עצמו מן היין וכו', וראה הל' דיעות פ"ג, ה"א והל' חובל ומזיק פ"א, ה"א. (77 ואין זה נשבע לבטל את המצוה, כי אין דין זה מפורש בתורה אלא נלמד מתוך מדרש חכמים. והרי זה דומה לדין "חצי שיעור" המבואר לעיל ה"ז. (78 שבועות כז. שם. שנאמר "או להטיב" - או, לרבות הטבת אחרים, שישנה ב"הן ולאן", שאם אינו רוצה אינו מטיב, כגון מתנה לעשיר.

8 יח. נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל מִצָּה שְׁנָה אוֹ שְׁנָתִים - הֲרִי 9
זֶה אִסּוּר לְאָכֵל מִצָּה בְּלִילִי הַפֶּסַח, וְאִם אָכַל - חֵיב 10
מְשֻׁם שְׁבֻעַת בְּטוֹי. וְאֵין זֶה⁸⁰ שְׁבֻעַת שְׁוֹא⁸¹, שֶׁהֲרִי 11
לֹא נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵאָכֵל מִצָּה בְּלִילִי הַפֶּסַח, אֶלָּא כָּלֹל 12
עֲתִים שֶׁאֵאָכִילַת מִצָּה בָּהֶם רְשׁוּת עִם עַת שֶׁאֵאָכִילַתָּהּ 13
בּוֹ מִצָּה, וּמִתּוֹךְ שֶׁחֲלָה שְׁבֻעָה עַל שְׁאֵר הַיָּמִים - 14
חֲלָה עַל לֵיל הַפֶּסַח⁸². וְכֵן כָּל פְּיוּצֵא בָּזֶה. כְּגוֹן 15
נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֵשֵׁב בְּצֵל סִכָּה לְעוֹלָם⁸³, אוֹ שֶׁלֹּא 16
יַעֲלֶה עָלָיו בְּגָד⁸⁴ שְׁנָה אוֹ שְׁנָתִים⁸⁵.

(80 בכ"י תימן: ואין זו. (81 שחייב בהכל מי שנשבע לבטל את המצוה, כמבואר לעיל הי"ד. (82 ולפיכך אינו לוקה על שבועתו ויאכל מצה כדין שבועת שוא, אלא אסור לאכול מצה בליל פסח שלא לעבור על שבועתו - שבועת ביטוי. (83 אסור לו לישב בסוכה בחג הסוכות מחמת שבועתו, הואיל וכלל זמנים ששייבה בסוכה בהם - רשות, עם זמן שהשייבה בו מצוה. אבל אם נשבע שלא יאכל מצה בליל פסח או שלא ישב בסוכה בחג הסוכות הרי זה לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל פ"א, ה"ו: "שבועה שלא אוכל מצה - אסור לאכול מצה בליל הפסח. שלא אוכל מצה בליל הפסח - לוקה ואוכל מצה". ואעפ"י, שמלשון הירושלמי משמע שאם נשבע "שלא יאכל מצה", הרי זה כולל זמני רשות עם זמני מצוה, בעוד שלרבינו אין השבועה חלה עד שיאמר: "שנה או שנתיים", אפשר לחלק, שבני ארץ ישראל (מקום חיבור הירושלמי) היו רגילים לאכול מצה כל ימי השנה, ולפיכך אם נשבע סתם "שלא יאכל מצה" - כוונתו לזמני הרשות יחד עם זמני מצוה, ושבועתו

אכל "לחם אבירים" שמלאכי השרת אוכלים אותו, היינו שגם בהיותו בהר לא יצא מהגבלת הטבע לגמרי, על-דרך שמצינו במדרש שנחשב אצלו לעינוי וצער, אבל לדעה שבהיותו בהר לא אכל אפילו "לחם אבירים" נמצא שעלייתו להר היתה באופן שיצא לגמרי מהגבלות הטבע.

(על-פי "זין מלכות" ספר הפלאה סימן ג)

87) כל דבר שאין בו כח לעשות, וכמבואר למעלה פ"א, ה"ז. 88) שמשעה שיצאה שבועה מפיו יצאה לשוא, כי אי-אפשר לו להתקיים שבעה ימים מבלי שיאכל. 89) שבועות כה. ואפילו עדיין לא לקה, מותר לו לישון מיד, וכשיזדמן לו בית-דין ילקה על ידו (רדב"ז). 90) כבר העירונו למעלה פ"א, ה"ז בביאורנו, שבתלמוד בבלי אין זכר לזמן תענית של שבעה ימים, כי בשבועות כה. אינו מוזכר אלא: שלא יישן שלשה ימים - הרי זו שבועת שוא, ובירושלמי נדרים פ"ב, ה"א אמרו: "שבועה שלא אוכל שלשה ימים, ממתינים אותו עד שיאכל ומלקים אותו", הרי שסובר הירושלמי, שיתכן לאדם להתקיים אפילו כשלא יאכל שלשה ימים, ולפיכך אין זו שבועת שוא אלא שבועת ביטוי, ומקרא מסייעו (אסתר ד, טז): "וצומו עלי, ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום" (אמנם בילקוט שם, שאלו: "ואיך היו צמים שלשה ימים... ולא היו מתים? אלא שהיו מפסיקים מבעוד יום" שהפסיקו התענית לפני תום יום שלישי, אולם הירושלמי כנראה חולק על זה) ועינינו רואות, שאנשים יכולים להתענות משבת לשבת, ולפיכך דקדק רבינו לכתוב: "שלא יאכל כלום שבעת ימים" שידע רבינו מחכמת הרפואה, שהנשבע לא לאכול בזמן ארוך זה אינו יכול להתקיים עוד, נמצאת שבועתו שבועת-שוא ומשעת שבועה יצאה לשקר, ולפיכך לוקה מיד, ויאכל בכל עת שירצה, ואינו חייב לשמור על שבועתו כי אין זו שבועת ביטוי כלל (מרכבת המשנה). וב"אור שמח" מביא רמז לדעת רבינו מדברי התלמוד (יומא ד:) על הפסוק (שמות כד, טו) "ויעל משה אל ההר..." ויכסחו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי" - ר' נתן אומר, לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתיה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת, הרי שזהו הזמן המעכל את כל מה שבמעיו, והכח האנושי פוסק מלפעול בו, אם לא שיזכה לדרגת מלאכי השרת.

5 כא. נִשְׁבַּע שְׂרָאָה גָּמַל פֹּרֶחַ בְּאֵיזֵר, אָמְרוּ לוֹ: 6 הֲיֵאֵךְ נִשְׁבַּעְתָּ לְשׂוּא? וְאָמַר: עוֹף גְּדוֹל רָאִיתִי 7 וּמִגְדָּלוֹ קָרָאתִיו גָּמַל, וְכֵן הָיָה בְּדַעְתִּי - אֵין זֶה 8 כָּלִים; שְׂאִין כָּל אָדָם קוֹרְאִין גָּמַל אֲלָא לְגָמַל, 9 וּבִטְלָה דַּעְתּוֹ אֲצֵל כָּל אָדָם, וְלֹקְהָ⁹¹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא 10 בְּזָה⁹².

91) משום שבועת שוא, שזהו דבר בלתי אפשרי (משנה שבועות כט.). ובגמרא שם אמרו: כשנשבע, על דעתנו הוא נשבע. 92) כגון שנשבע"שראה נחש כקורת בית הבד" = כתבניתה וצורתה, שזה בלתי אפשרי הוא (משנה ובגמרא שם עמ' ב).

1 אֲמָרִין: יַעֲזֹר זֶה עַד שְׂיִצְטַעַר וְיִצְוֶם עַד שְׂיִצְטַעַר וְלֹא 2 יִהְיֶה בּוֹ כֹחַ לְסַבֵּל וְאַחַר כֵּן יֵאָכֵל אוֹ יִישָׁן; אֲלָא מִלְּקִין 3 אוֹתוֹ מִיָּד⁸⁹ מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׂוָא, וְיִישָׁן וְיֵאָכֵל בְּכָל עַת 4 שְׂיִרְצָה⁹⁰.

נקודות משיחות קודש

"נשבע שלא יישן שלוש ימים או שלא יאכל כלום שבעת ימים...מלקין אותו מיד משום שבועת שוא".

הר"ן (הובא ב'כסף משנה' כאן) תמה על רבינו שדימה את הנשבע שלא יאכל שבעה ימים לנשבע שלא יישן שלושה ימים, שהנשבע שלא יאכל שבעה ימים יכול לעמוד בשבועתו עד שיהיה קרוב להסתכן "ואח"כ יאכל שיעור שיהא יכול לעמוד עליו", משא"כ בשינה אין הדבר תלוי בו כלל משום שהשינה נופלת עליו בעלי-כרחו.

ומסביר הרוג'צ'ובי שנחלקו הר"ן והרמב"ם, האם הסכנה מבטלת את האיסור לגמרי או שמצד הסכנה מתירים לו את האיסור. לדעת הר"ן אין הסכנה מבטלת את האיסור, אלא שמצד הסכנה מתירים את האיסור, וגם כשנשבע על דבר שיש בו סכנה חלה השבועה ואינה שבועת שוא, אלא שכל זה שייך בדבר שצריך להתיר ב'קום עשה' כמו אכילה, משא"כ בדבר הבא ממילא ב'שב ואל תעשה' כמו שינה, אין זה בגדר היתר, ולכן שבועה שלא אישן שלושה ימים היא שבועת שוא. אבל לדעת הרמב"ם הסכנה מבטלת את האיסור לגמרי, ולכן גם השבועה שלא אוכל שבעה ימים היא שבועת שוא.

ויש לחקור בנוגע למשה רבינו ואלהיו הנביא: מצינו אצל משה רבינו שלא אכל ארבעים יום וארבעים לילה, וכן אצל אלהיו הנביא "וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה", מה היה הדין אילו נשבע משה רבינו שלא יאכל עוד ששה ימים נוספים לאחר הירידה מהר סיני, האם יום מ"א הוא בהמשך למ' יום שלפנ", וא"כ לא חלה השבועה, או שיום הארבעים ואחד הוא התחלה חדשה שאינה בהמשך לארבעים יום שהיה בהר, ובמילא חלה שבועה זו שלא יאכל עוד ששה ימים. וכן באלהיו הנביא, אם נשבע שלא יאכל עוד ששה ימים אחרי ארבעים ימים אלו, האם ימים אלו באים בהמשך לארבעים יום של ההליכה ובמילא לא חלה השבועה, או שהם עניין בפני עצמם וחלה השבועה.

ויש לומר, שהדבר תלוי בשאלה, האם במשך הארבעים יום יצא משה רבינו מגדרי הטבע לגמרי ולא היה זקוק לאכילה ושתיה כלל, וממילא הימים שלאחרי-זה נמנים כימים בפני עצמם, או שגם בארבעים ימים אלו לא יצא לגמרי מגדרי הטבע, וגופו היה זקוק לאכילה ושתיה גשמיים אלא שהתקיים בדרך נס, וממילא הנס הוא רק לימים האלו. ותלוי בשתי הדעות בחז"ל, האם בהיותו בהר

דיבור-המתחיל אלא כגון ביעה. (97) ובכת"י התימנים: שהיא. וכתב הרדב"ז, אפילו הנשבע הוא חכם גדול בתכונה הוא פטור משבועת שוא, כיון שאין הדבר ידוע לאחרים. (98) ואפילו הוא חכם בתכונה אינו חייב, שזה החכם לא נשבע על ידיעתו אלא על ראיית אחרים שרואים אותה קטנה, ואינם יודעים אם היא באמת קטנה מן הארץ אם לא (רדב"ז). ולדעת רש"י בשבועות כט. כל שנשבע לשנות את הידוע, ואין זה ידוע לשלשה בני אדם, הרי זה פטור משום שבועת שוא וחייב משום שבועת שקר, וכן הוא מבואר שם בגמרא דף כה: (99) ובכת"י התימנים: "ומזלות". תקופות - חכמת מהלך השמש והירח והגלגלים המקיפים את העולם ככתוב (תהלים יט, ז) "ותקופתו על קצותם", וכמבואר בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ה. מזלות - הכוכבים המכוונים תחת הגלגל התשיעי המקיף את הכל, ושנים-עשר הם ששמותם: טלה, שור, תאומים, וכו' כמבואר שם ה"ו, מזל - שרשו: נזל - הלך, ונזכר במקרא (מלכים"ב, כג, ה) "ולירה ולמזלות". (100) ובכת"י התימנים: וגימטריות. היא חכמת המדידה וההנדסה, גיאומטריה. כלשון רבינו בהל' גניבה ואבידה פ"ח, ה"א: "וכן במדת הקרקע, צריך לדקדק בחשבון משיחת (מדידת) הקרקע ע"פ העיקרים המתבארים בכתבי הגימטריא" וראה במ"מ שם, והשוה תוי"ט לאבות פ"ג מ"א. (101) הנשבע עליהם להודיע את הידוע או לשנות הידוע פטור משבועת שוא. והמקור לדברי רבינו על גודל השמש וכו' גילה רבינו בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ו, האומר: "וספרים רבים חיברו בה חכמי יוון", וכן הוא אומר בהלכות קידוש החודש פ"ז, ה"ה: "חכמת התקופות והגימטריות שחיברו בה חכמי יוון ספרים הרבה, והם הנמצאים עכשיו ביד החכמים, אבל הספרים שחיברו חכמי ישראל, שהיו בימי הנביאים מבני יששכר לא הגיעו אלינו" וכו'.

1 כב. דָּבָר יָדוּעַ אֲצֵל הַחֲכָמִים בְּעָלֵי שָׂכָל וּמַדַּע, שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ גְּדוֹלָה מִן הָאָרֶץ מֵאָה וְשִׁבְעִים פַּעַמִּים.⁹³
2 נִשְׁבַּע אֶחָד מִן הָעָם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ גְּדוֹלָה מִן הָאָרֶץ⁹⁴ -
3 אֵינוֹ לֹקֵה מִשּׁוּם שְׁבוּעַת שְׁוֹא; שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהַדָּבָר
4 כֵּן הוּא - אֵין דָּבָר זֶה גָּלוּי וְיָדוּעַ לְכָל הָעָם, אֲלָא
5 לְגְדוּלֵי הַחֲכָמִים בְּלָבָד. וְאֵינוֹ חַיֵּב אֲלָא אִם כֵּן נִשְׁבַּע
6 עַל דָּבָר שֶׁגָּלוּי וְיָדוּעַ לְשִׁלְשָׁה בְנֵי אָדָם⁹⁵ מִשְׁאָר
7 הָעָם⁹⁶, כְּגוֹן אִישׁ שֶׁהוּא אִישׁ וְאֶבֶן שֶׁהוּא⁹⁷ אֶבֶן. וְכֵן
8 אִם נִשְׁבַּע שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ קְטָנָה מִן הָאָרֶץ - אֵינוֹ לֹקֵה,
9 וְאֵף עַל פִּי שְׁאֵין הַדָּבָר כֵּן, מִפְּנֵי שְׁאֵין זֶה יָדוּעַ לְכָל
10 אָדָם. וְאֵינוֹ כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע עַל הָאִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה,
11 שֶׁהִרִי לֹא נִשְׁבַּע אֲלָא עַל רֵאשִׁית עֵינָיו, שֶׁהִרִי הוּא
12 רֹאֶה אוֹתָהּ קְטָנָה⁹⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה מִדְּבָרֵי
13 חֲשָׁבוֹן תְּקוּפוֹת מְזֻלוֹת⁹⁹ וְגִימְטְרִיאוֹת¹⁰⁰, וְכִיּוּצָא
14 בְּהֵן מִדְּבָרֵי חֲכָמָה שְׁאֵין נִפְרִין אֲלָא לְאַנְשִׁים
15 אֲחֵרִים¹⁰¹.
16

(93) השוה הלכות יסודי התורה פ"כ, ה"ח: "והארץ גדולה מן הירח כמו ארבעים פעמים, והשמש גדולה מן הארץ כמו מאה ושבעים פעמים", ובהקדמת רבינו לפירוש המשנה, הוא אומר: "מאה וששים וששה פעם, ושלשה שמיני פעם". (94) והנשבע על דבר ידוע... שהוא כן, לוקה משום שבועת שוא, כמבואר לעיל פ"א, ה"ה. (95) שבועות כט. שכל שיודעים בו שלשה בני אדם, הרי זה מפורסם לכל (רש"י שם כה:). (96) וזהו שדקדק עולא שם, ואמר: "לשלשה בני אדם", כי בני אדם הם המון העם, ככתוב (תהילים מט, ג) "גם בני אדם גם בני איש" (הגהות בן אריה על הרמב"ם). וראה ב"שירי קרבן" לירושלמי נדרים פ"ג ה"ב,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה'י"א סיון ה'תשפ"א

יום ראשון ה' סיון ה'תשפ"א

מצות עשה רמח.

24 והוא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "אִישׁ פִּי-יָמוֹת וְכֵן אֵין לוֹ [גוֹי]"
25 (במדבר כז, ח). וּמְכַלֵּל דִּין זֶה בְּלִי סֶפֶק, שִׁיְהִיָּה הַבְּכוֹר
26 יוֹרֵשׁ פִּי שְׁנַיִם, כִּי זֶה מִשְׁפָּט מִמִּשְׁפָּטֵי הַיּוֹרְשִׁים. וַיִּכְבֵּר
27 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' וּפֶרֶק ט' מ' [בְּכָא] בְּתָרָא.
28 (כאן מביא הרמב"ם דברי סיכום למצוות עשה).

יום שלישי ז' סיון ה'תשפ"א

מצות עשה קעו.

מצות לא תעשה רפד. מצות עשה קעה.

29 הַמַּצְוָה הַקַּע"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְמָנוֹת [דִּינִים]
30 שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים לְהוֹצִיא לַפֶּעַל צוּיֵי הַתּוֹרָה, וְיִכְרִיחוּ
31 אֶת-הַסּוֹטִים מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת לְלֶכֶת בָּהּ, וַיִּצּוּ עַל הַטּוֹב

17 הַמַּצְוָה הָרַמ"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ בְּדִינֵי נִחְלוֹת,
18 וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלָה: "אִישׁ פִּי-יָמוֹת וְכֵן אֵין לוֹ [גוֹי]"
19 (במדבר כז, ח). וּמְכַלֵּל דִּין זֶה בְּלִי סֶפֶק, שִׁיְהִיָּה הַבְּכוֹר
20 יוֹרֵשׁ פִּי שְׁנַיִם, כִּי זֶה מִשְׁפָּט מִמִּשְׁפָּטֵי הַיּוֹרְשִׁים. וַיִּכְבֵּר
21 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' וּפֶרֶק ט' מ' [בְּכָא] בְּתָרָא.
22 (כאן מביא הרמב"ם דברי סיכום למצוות עשה).

יום שני ו' סיון ה'תשפ"א

מצות עשה רמח.

23 הַמַּצְוָה הָרַמ"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ בְּדִינֵי נִחְלוֹת,

המצוה הרפ"ד — האזהרה שהזהר בית דין הגדול
או ראש גלות מלמנות דין שאינו בקי בחקמת התורה
וימנה אותו בגלל מצלות שיש בו, הרי הוא מזקק על
כך; אלא אין מביטים במנויים התורניים אלא לבקיאות
האדם בחקמת התורה וידיעת צווייה ואזהרותיה
והתנהגותו במעשים המתאימים לכך. והאזהרה מלמנות
ממנה בגלל מצלות אחרות היא אמרו ותעלה: "לא-
תכירו פנים במשפט" (דברים א, יז), ולשון ספרי (פרשת
דברים שם): "לא-תכירו פנים במשפט — זה הממנה
להושיב דינין", כלומר: שאזהרה זו אינה אלא לאדם
שיש לו הרשות למנות דינין על ישראל, שהזהר
מלמנותם בגלל דבר מפל מה-שהזכרנו לעיל. אמרו:
שמה תאמר: איש פלוני נאה אושיבנו דין, איש פלוני
גבור אושיבנו דין, איש פלוני קרובי אושיבנו דין, איש
פלוני הלוני ממוז אושיבנו דין, איש פלוני יודע בכל-
לשון אושיבנו דין, ונמצא מזכה את-החייב ומחייב
את-הנפאי, לא מפני שהוא רשע אלא מפני שאינו יודע
— לכך נאמר: "לא-תכירו פנים במשפט".

המצוה הקע"ה — הצווי שנוצטוינו ללכת אחר הרב,
אם נופלת מחלוקת בין החכמים באיזה דין מכל-דיני
התורה; וכן ננהג גם בדין הפדטי, כגון בדין שבין ראובן
לשמעון: אם נופלת מחלוקת בין דיני עירם, אם שמעון
הוא החייב או ראובן — גלף אחר הרב, והוא אמרו
ותעלה: "אחרי רבים להטת" (שמות כג, ב) ובפרוש אמרו
(חולין יא): "רבא — דאורייתא". וכבר נתבאר דיני מצוה
זו והלכותיה בכמה מקומות בסנהדרין.

יום רביעי ח' סיון ה'תשפ"א

מצות לא תעשה רפב. רפג.

מצות עשה רכט. רכח.

המצוה הרפ"ב — האזהרה שהזהר הדין מלנטות
אחר דעת הרב אם היה אדם אחד בלבד. ופרוש
הענין הזה, שאם נפלה מחלוקת בין הדינים בחוטא:
מקצתם אמרו שהוא חייב מיתה ומקצתם אמרו שאינו
חייב מיתה, והיו המחזיקים יתרים במנין על המזכים איש
אחד — אסור להרוג אותו החוטא, והנהיר ה' את-הדין
מלהרוג עד שיהיו המחזיקים יתרים על המזכים —
שנים. והוא אמרו: "לא-תהיה אחרי-רבים לרעת" (שמות
כג, ב) כלומר: לא תמשך אחר כל-רב שיאזע, בגור דין
הפנות, וזהו ענין אמרו במיחד "לרעות". ולשון המקלףא
(פרשת משפטים שם): "אחד עשר מזכין ושנים עשר
מחייבין שומע אני והא חייב — תלמוד לומר: לא-תהיה
אחרי-רבים לרעת". ושם אמרו: "הטותף לטובה על פי
אחד, הטותף לרעה על פי שנים". וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק ד' מסנהדרין (לב).

ויזהירו מן-הרע, ויוציאו לפעל את-הענשים על העבדן,
כדי שלא יהיו מצות התורה ואזהרותיה מסורים לרצון
כל-אדם ואדם. ומתנאי מצוה זו, שהממנים האלה יהיו
דוהג למעלה מדרגה, והוא: שממנים בכל-עיר עשרים
ושלשה דינים שמתקבצים כלם במקום אחד בשער העיר
(בעלת מספר אוכלוסין) הראויה למנין זה — וזהו סנהדרין
קטנה. וממנים בירושלים בית דין הגדול של שבעים
דינים, וממנים אחד על אותם השבעים — והוא ראש
הישיבה, והוא שקוראים לו חכמים גם 'נשיא' והכל
יתקבצו במקומם המיוחד להם. ומקום שאנשיו מועטים,
שאינו ראוי לסנהדרין קטנה, ממנים בו על-כל-פנים
שלשה להוציא לפעל את-הדינים בדברים קטנים, ואלה
מעבירים את-הדברים הגדולים למי שלמעלה מהם. וכן
ממנים שוטרים ונגשים המבקרים בשוקים ובדקים דרכי
כני אדם במשאם ומתנם, כדי שלא יעשו עול אפלו בדבר
מועט. והצווי שצאמך בו מצוה זו הוא אמרו ותעלה:
"שפטם ושוטרים תתן-לך בכל-שעריך" (דברים טז, יח).
ולשון ספרי (ריש פרשת שופטים): "מנין שממנין בית דין
אחד לכל-ישראל? תלמוד לומר: שפטם ושוטרים תתן-
לך. ומנין שממנין אחד על גבי כלן? תלמוד לומר:
תתן-לך, ומנין שממנין בית דין לכל-שכט ושכט?
תלמוד לומר: בכל-שעריך. רבי שמעון בן גמליאל
אומר: לשבטיך ושפטו — מצוה על כל-שכט-ושכט
להיות דין את-שכטו ושאמר: ושפטו את-העם — על
כרחם" וכבר נכפל הצווי למנות שבעים זקנים, והוא
אמרו ותעלה למשה: "אספה-לי שבעים איש" (במדבר
טז, יא), ואמרו (ספרי פרשת בהעלותך) וזכרונם לברכה:
"כל-מקום שצאמר לי — הרי הוא קים לעולם; וכהנו-לי
וגו'" (שמות כח, מא) — כלומר: שנה צווי תמידי ואינה
מצוה לפי שעה, אלא חובה למשך הדורות.

ודע, שכל-המנויים האלה, כלומר: סנהדרין גדולה וקטנה
ובית דין של שלשה ושאר המנויים — כלם לא יהיו אלא
בארץ ישראל וקא, ואין סמיכה (הסמכה לדיינות) בחוצה
לארץ. אף אם נתקמה הסמיכה בארץ ישראל, רשאים
אותם הסמוכים לדון בארץ ובחוצה לארץ, וזהו ענין
אמרם (מכות ז): "סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ";
אבל לא ידונו דיני נפשות לא בארץ ולא בחוצה לארץ,
אלא אם בית הבחירה עומד, כמו שבארנו בהקדמת
המאמר הזה (סוף הכלל הי"ד). ולשון ספרי על אמרו
ותעלה במבה-נפש בשגגה: "והיו אלה לכם לחקת
משפט לרדתיכם בכל מושבתיכם" (במדבר לה, כט),
אמרו: "בכל מושבתיכם — בארץ ובחוצה לארץ. יכול
אף ערי מקלט יהיו נוהגות בחוצה לארץ? תלמוד לומר:
אלה — אלו הדינין נוהגין בין בארץ בין בחוצה לארץ,
וערי מקלט אין נוהגות אלא בארץ". וכבר נתבאר
כל-דיני מצוה זו במסכת סנהדרין.

המצוה הרפ"ג — האזהרה שהזהר הדין מלגטות
אחר סברת דין אחר דרך הסמכות עליו בחיוב המחזיק
או זכוי הנזכר. בלי שיבחון הדבר בעצמו לפי חקירתו
ויסברתו מתוך יסודות הדין, והוא אמרו: "ולא-תענה
על-רב לגטת" (שם). הפנה בזה: אל תבקש בריב, הנטיה
בלבד, והוא: שתטה עם הרב או עם הגדולים, ותשתוק
ממה שיש בדעתך באותו הדין ולשון המכלתא: "ולא-
תענה על-רב לגטת, שלא תאמר בשעת מנין: דיי שאניה
כרבי איש פלוני — אלא אמור מה שלפניך. יכול אף
דיני ממונות בן — תלמוד לומר: אחרי רבים להטת"
(שם). וגם מן-הלאו הזה נלמדה האזהרה למלמד זכות
שלא יחזור וילמד חוכה, אמרו יתעלה: "ולא-תענה
על-רב לגטת", כלומר: לא יהא דרךך בו להטות אותו
לחוכה. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחוכה, שנאמר:
"ולא-תענה על-רב לגטת". וכן מחזירין (הדין) לזכות
ואין מחזירין לחוכה. וכן אין מתחילין מן-הגדול —
כל-הדברים האלה נלמדו ממה שנאמר: "ולא-תענה
על-רב לגטת", כמו שנתבאר בפרק ד' מסנהדרין (לו.).
ושם נתבאר דיני מצוה זו.

המצוה הרל"א — הצווי שנצטוינו לקבור הרוגי בית
דין ביום הריגתם, והוא אמרו יתעלה: "כִּי-קבור תקברנו
ביום ההוא" (שם, כג), ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם):
"כִּי-קבור תקברנו — מצות עשה". וכך הוא הדין בשאר
מתים, כלומר: שיקבר כל-מת מישראל ביום מותו.
ולפיכך קוראים למת שאין לו מי שיתעסק בקבורתו —
מת מצוה. ענינו: המת שמצוה על כל-אחד לקברו, לפי
שאמר יתעלה: "כִּי-קבור תקברנו". וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (שם).

המצוה הס"ו — האזהרה שהזהרנו מלעזוב התלוי,
לן על עצו, כדי שלא תבוא על-ידי כך בפרת השם (בלשון
סג"נהור) במחשבה כשיראך (שהמביט נזכר בסיבת תליתו).
כי אנו לא נתלה זולת מגדף ועובר עבדה זרה, שגם בו
נאמר: "את-ה' הוא מגדף" (במדבר טו, ל). ולשון הלאו
הזה הוא אמרו יתעלה: "לא-תלין נבלתו על-העץ"
(דברים כא, כג) ולשון ספרי (שם): "לא-תלין נבלתו
על-העץ — זו מצוה לא-תעשה" וכבר נתבאר דיני
מצוה זו בפרק ו' מסנהדרין (מה:).

יום שישי י' סיון ה'תשפ"א

מצות לא תעשה שי.

מצות עשה רכז. מצות לא תעשה ש.

המצוה המשלימה שלש מאות ועשר —
האזהרה שהזהרנו מלחיות מכשף, והוא אמרו: "מכשפה
לא תחיה" (שמות כב, יז), וכשנמחול (נוותר) לו — נהיה
עוברים על מצות לא-תעשה, ולא רק שבטלנו מצות
עשה בלבד כמו אלו מחלנו לאחד ממחבי מיתת בית
דין.

המצוה הרכ"ד — הצווי שנצטוינו להלקות ברצועה
את-העוברים על מצות מסימות, והוא אמרו יתעלה:
"והפילו השפט והכהו לפניו" (דברים כה, ב). ובהנפרינו
מצות לא-תעשה נעיר על אותן המצות שהעובר עליהן
חייב מלקות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מכות
(ג:).

המצוה המשלימה שלש מאות — האזהרה
שהזהר הדין מלהכות את-החוטא מכות כבודות
הממיתות. באור דבר זה, שכל-מחזיק מלקות, תכלית

המצוה הרפ"ג — האזהרה שהזהר הדין מלגטות
אחר סברת דין אחר דרך הסמכות עליו בחיוב המחזיק
או זכוי הנזכר. בלי שיבחון הדבר בעצמו לפי חקירתו
ויסברתו מתוך יסודות הדין, והוא אמרו: "ולא-תענה
על-רב לגטת" (שם). הפנה בזה: אל תבקש בריב, הנטיה
בלבד, והוא: שתטה עם הרב או עם הגדולים, ותשתוק
ממה שיש בדעתך באותו הדין ולשון המכלתא: "ולא-
תענה על-רב לגטת, שלא תאמר בשעת מנין: דיי שאניה
כרבי איש פלוני — אלא אמור מה שלפניך. יכול אף
דיני ממונות בן — תלמוד לומר: אחרי רבים להטת"
(שם). וגם מן-הלאו הזה נלמדה האזהרה למלמד זכות
שלא יחזור וילמד חוכה, אמרו יתעלה: "ולא-תענה
על-רב לגטת", כלומר: לא יהא דרךך בו להטות אותו
לחוכה. וכן אין פותחין בדיני נפשות לחוכה, שנאמר:
"ולא-תענה על-רב לגטת". וכן מחזירין (הדין) לזכות
ואין מחזירין לחוכה. וכן אין מתחילין מן-הגדול —
כל-הדברים האלה נלמדו ממה שנאמר: "ולא-תענה
על-רב לגטת", כמו שנתבאר בפרק ד' מסנהדרין (לו.).
ושם נתבאר דיני מצוה זו.

המצוה הרכ"ט — הצווי שנצטוינו לסקול את-
העוברים על מקצת המצות, והוא אמרו יתעלה:
"וסקלתם אתם באבנים ומתו" (דברים כב, כד) ונעיר על
המצות שהעובר עליהן חייב סקילה, כשאזכיר מצות
לא-תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו'
מסנהדרין (מה:).

המצוה הרכ"ח — הצווי שנצטוינו לשרוף את-
העוברים על מקצת המצות. והוא אמרו יתעלה: "באש
ישרפו אותו ואתהו" (ויקרא כ, יד), ונעיר במצות לא-
תעשה על המצות שחייבים עליהן שרפה. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בפרק ז' ממסכת סנהדרין (נב:).

יום חמישי ט' סיון ה'תשפ"א

מצות עשה רכו. רכז. רל. רלא.

מצות לא תעשה סו.

המצוה הרכ"ו — הצווי שנצטוינו להרוג את-
העוברים על מקצת המצות — בסניף, והוא אמרו
יתעלה: "נקם ינקם" (שמות כא, כ). ונעיר במצות לא-
תעשה על המצות שחייבים עליהן היתות הראש. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' ממסכת סנהדרין (נב:).

המצוה הרכ"ז — הצווי שנצטוינו לחנוק את-
העוברים על מצות מסימות, והוא אמרו יתעלה: "מות
יומת" (שם, טו). ונעיר במצות לא-תעשה על המצות
שחייבים עליהן חנק. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז'
ממסכת סנהדרין (שם).

שָׁאִין שֶׁם בְּרוּר בְּעֵדִים שֶׁרָאוּ אֶת־הַרְצִיחָהּ. וּבָאָה 34
הַאֲזַהְרָה בְּתוֹרַת הָאֻמַּת מִלְהַרֹּג אֶת־זֶה וְהוּא אָמְרוּ 35
יִתְעַלֶּה: "וְנָקִי וְצָדִיק אֶל־תִּהְרֹג וְגו'" (שמות כג, ז). 36
וּבִמְכַלְתָּא (פרשת משפטים שם) אָמְרוּ: "רָאוּהוּ רֹדֵף אַחֵר 37
חִבְרוּ לְהַרְגוֹ וְהִתְרוּ בּוֹ וְאָמְרוּ לוֹ: יִשְׂרָאֵל הוּא, בֶּן־בְּרִית 38
הוּא אִם הִרְגָּת אוֹתוֹ תִּהְרֹג, וְהָעֲלִימוּ עֵינֵיהֶם וּמִצְאוּהוּ 39
הָרוּג וּמִפְּרָפְרוֹ וְהִסִּיף מִנְטָף דָּם מִיַּד הַהוֹרֵג, שׁוֹמֵעַ אֲנִי 40
(חוֹשֵׁב אֲנִי) יֵהָא חֵיב? — תִּלְמוּד לֹמַר: וְנָקִי וְצָדִיק 41
אֶל־תִּהְרֹג". וְאֵל יִקְשֶׁה בְּעֵינֵיךָ דְּבַר זֶה וְאֵל תִּחְשׁוּב שְׁנֵה 42
דִּין עָוֹל — לִפִּי שֶׁהַדְּבָרִים הָאֲפָשְׁרִיִּים (הַסְבִּירִים, הַבִּלְתִּי 43
מוֹכְרִים) יֵשׁ מֵהֶם שֶׁאֲפָשְׁרוּתָם (שִׁסְבִּירוּתָם) קְרוּבָה מְאֹד, 44
וּמֵהֶם שֶׁאֲפָשְׁרוּתָם רְחוּקָה מְאֹד, וּמֵהֶם בִּינֻנִּיִּים בֵּין אֵלֹהִי, 45
וְהָאֲפָשֶׁר" רַחֵב גְּדוֹל מְאֹד. וְאֵלֹהִי הִרְשֵׁתָה תוֹרָה לְקַנְס 46
עֲנָשִׁים בְּאֲפָשֶׁר הַקְּרוֹב מְאֹד, אֲשֶׁר כִּמְעַט קְרוֹב לְמַחֲזִיב 47
הַמִּצְיָאוֹת כְּדָגְמַת מִה־שֶׁהִזְכַּרְנוּ — כִּי אֵז הָיָה מְקִימִים 48
אֶת־הָעֲנָשִׁים (מִתּוֹךְ הַשׁוּוּאָה שֶׁאִינָה מְדוּיֶקֶת בִּיּוֹתֵר) כִּמְה 49
שֶׁהוּא יוֹתֵר רְחוּק מִזֶּה וּבִמְה שֶׁהוּא עוֹד יוֹתֵר רְחוּק, עַד 50
שִׁיקְמִימוֹ אֶת־הָעֲנָשִׁים וְיִמִּיתוּ בְּנֵי אָדָם תְּמִיד בְּאֻמְדָן קֹל 51
לִפִּי דְמִיּוֹן הַשׁוֹפֵט. לִפִּיכֶךָ סֵתֵם יִתְעַלֶּה אֶת־הַפֶּתַח הַזֶּה 52
וְצִוָּה שֶׁלֹּא יִקְנִס שׁוֹם עֲנֵשׁ אֶלָּא עַד שִׁיְהִיּוּ שֶׁם עֲדִים 53
הַמַּעֲדִידִים שֶׁבְּרוּר לָהֶם אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה, בְּרוּר שֶׁאִין בּוֹ שׁוֹם 54
סֶפֶק וְלֹא (שֶׁאִמְרוּ כֵן הָעֲדִים מִצַּד הַגִּיּוֹן אוֹ) הַסִּבֵּר כָּלֵל. וְאִם 55
לֹא נִקְנִס אֶת־הָעֲנָשִׁים בְּאֻמְדָן הַחֹזֶק מְאֹד (גַּם אִם טַעֲנִינוּ) — 56
הָרִי לֹא יוֹכֵל לְקַרֹּת יוֹתֵר מִשְׁנַפְטָר אֶת־הַחוּטָא; אֲבָל אִם 57
נִקְנִס אֶת־הָעֲנָשִׁים בְּאֻמְדָן וּבְדַמְיוֹ (מִתּוֹךְ הַשְׁעֵרָה) אֲפָשֶׁר 58
שֶׁבִּיּוֹם מִן־הַיָּמִים נִהְרֹג נָקִי — יוֹתֵר טוֹב וְיוֹתֵר רְצוּי 59
לְפֶטֶר אֶלֶף חוּטָאִים, מִלְהַרֹּג נָקִי אֶחָד בִּיּוֹם מִן־הַיָּמִים. 60
וְכֵן אִם הָעִידוֹ עָלָיו שְׁנֵי עֲדִים בִּשְׁתֵּי עֲבֻרוֹת שְׁחִיב עַל 61
כָּל־אַחַת מֵהֶן מִיתָה, וְכָל־אַחַד מֵהֶם לְבַדּוֹ רָאָהּ עוֹבֵר עַל 62
הָאַחַת וְלֹא רָאָהּ עוֹבֵר עַל הָאַחֶרֶת — הָרִי זֶה לֹא יִהְרֹג. 63
כְּגוֹן שִׁיעִיד עָלָיו עַד אֶחָד שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בִּשְׁבֶּת וְהִתְרָה 64
בּוֹ, וְשְׁנֵי יָעִיד עָלָיו שֶׁעָבַד עֲבוֹדָה זָרָה וְהִתְרָה בּוֹ — הָרִי 65
זֶה אִינוֹ נִסְקָל. אָמְרוּ (מִכִּלְתָּא פְרֻשַׁת מִשְׁפָּטִים שֶׁם): "הָיָה 66
עַד אֶחָד מַעֲדִידוֹ עוֹבֵד לַחֲמָה וְאֶחָד עוֹבֵד לְלִבְנָה, שׁוֹמֵעַ 67
אֲנִי (אֲפָשֶׁר אוֹלִי שֶׁ)צִטְרָפוּ? — תִּלְמוּד לֹמַר: וְנָקִי וְצָדִיק 68
אֶל־תִּהְרֹג". 69

1 (הַכְמוּת) מִה־שֶׁמְלָקִים אוֹתוֹ אַרְבָּעִים חֹסֵר אַחַת, כְּמוֹ שֶׁבָּא
2 הַפְּרוּשׁ הַמְקַבֵּל. וְאִין מְלָקִים שׁוֹם אָדָם עַד שִׁיִּאֲמְדוּ
3 אֶת־הַמְּכּוּת כְּפִי יְכָלֵת הַלּוֹקָה וְגִילּוֹ וּמִזְגּוֹ וְצוּרַת גּוּפוֹ. אִם
4 יוֹכֵל לְסַבֵּל אֶת־עֲנֵשׁ הַמְּלָקוֹת בְּכָל־לוֹתוֹ — יִלְקָה; וְאִם
5 לֹא יוֹכֵל לְסַבֵּל — מְלָקִים אוֹתוֹ כְּפִי מִה־שִׁיּוֹכֵל לְקַבֵּל,
6 לֹא פָחוֹת מִשְׁלֹשׁ מְכּוּת. אָמַר יִתְעַלֶּה: "כְּדִי רִשְׁעִתּוֹ"
7 (דְּבָרִים כה, ב). וְתִכְלִית הַמְּלָקוֹת אַרְבָּעִים חֹסֵר אַחַת, וּבָאָה
8 הַאֲזַהְרָה מִלְּהוֹסִיף לְהַלְקוֹתוֹ אֲפָלוּ מִכָּה אַחַת נוֹסֵף עַל
9 מִה־שֶׁאֲמַד הַדִּין שִׁיּוֹכֵל לְסַבֵּל, וְהוּא אָמְרוּ: "כְּדִי רִשְׁעִתּוֹ
10 בְּמִסְפָּר. אַרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יִסִּיף" (שם, ב־ג). וְלִשׁוֹן סִפְרִי
11 (פְרֻשַׁת תַּצֵּא שֶׁם): "אִם הוֹסִיף — עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה. אִין
12 לִי אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁמוֹסִיף עַל הָאֲרָבָעִים, מִנֵּיין (אִם הוֹסִיף) עַל
13 כָּל־אֲמַד וְאֲמַד שֶׁאֲמַדוּהוּ בֵּית דִּין? (בְּגִלָּל שֶׁאִינוֹ מִסּוּג
14 לַסּוּג לִ"ט מִלְּקוֹת) תִּלְמוּד לֹמַר: לֹא יִסִּיף פֶּן־יִסִּיף".
15 וּמִן־הַלֹּא הַזֶּה הִיא הַאֲזַהְרָה מִלְּהַכּוֹת שׁוֹם אָדָם
16 מִיִּשְׂרָאֵל: אִם הַחוּטָא הַזֶּה אֲנִי מְזַהְרִין שֶׁלֹּא לְהַכּוֹתוֹ —
17 שְׂאֵר כָּל־אָדָם לֹא כָל־שֶׁפֶן! וְיִכְבֵּר הַזֶּה הִירוֹ (חֲכָמִים)
18 מִלְּרִמּוֹז שִׁיְכָה אֶף־עַל־פִּי שֶׁאִינוֹ מִכָּה, אָמְרוּ (סִנְהֶדְרִין
19 נח): "כָּל־הַמְּגַבִּיָּה יָדוֹ עַל חִבְרוֹ לְהַכּוֹתוֹ נִקְרָא רִשָּׁע,
20 שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לָמָּה תִּבֶּה רַעֲךָ" (שְׁמוֹת ב, יג).

יום ש"ק י"א סיון ה'תשפ"א

מצות לא תעשה רצד. רצ.

21 הַמִּצְוָה הַרְצִ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַעֲנִישׁ
22 אֶת־הָאָנוּס בַּעֲבֹרָה שֶׁעָשָׂה, בִּיּוֹן שֶׁהוּא אָנוּס בַּעֲשִׂיתָהּ,
23 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלִנְעֵרָה (שֶׁנֶּאֱמַר) לֹא־תַעֲשֶׂה דְּבַר"
24 וְגו' (דְּבָרִים כב, כו). וּבִסְנִיִּהֲדִרִין (נְדָרִים סז, וְעוֹד) אָמְרוּ:
25 "אָנוּס וְחִמְנָא פְטִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִנְעֵרָה לֹא־תַעֲשֶׂה דְּבַר".
26 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלִּימָה מֵאֲתִים וְתַשְׁעִים — הַאֲזַהְרָה
27 שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּקַבֹּעַ אֶת־הָעֲנָשִׁים עַל פִּי אֲמַד הַדַּעַת הַחֹזֶק
28 וְאֲפָלוּ קְרוֹב לְדָאִי, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אָדָם שֶׁשׁוֹנְאוֹ רֹדֵף אַחֲרָיו
29 לְהַרְגוֹ וְנִמְלֵט מִמֶּנּוּ לְבֵית, וְנִכְנָס אוֹתוֹ הַרֹדֵף אַחֲרָיו,
30 וְנִכְנָסְנוּ אֲנַחְנוּ אַחֲרֵיהֶם וּמִצְאָנוּ אֶת־הַנִּדְרָף הָרוּג מִפְּרָפְרוֹ,
31 וְשׁוֹנְאוֹ הַרֹדֵפוֹ עוֹמֵד עָלָיו כְּשֶׁהִסְכִּין בִּידּוֹ וְשִׁנְיָהּ
32 (הַהֲרוּג וְהַסִּכִּין) מְגָאִלִּים (מִלּוֹכֻכִּים) בְּדָם — הָרִי אִין
33 הַסְנִיִּהֲדִרִין הוֹרְגִים רֹדֵף זֶה עַל דְּרָף קִיּוֹם הָעֲנֵשׁ, בִּיּוֹן

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

רש"י

ששכבון דין אביהם. קורעים דין אביהם, ששכבון לדונם אומרים לפניו וכו'. הקמיתה
שניהם. למה האבלתם וצערתם עלינו במוותנו ונפרעת מהם בחייהם: מוכרי רכב. רכב הוא
דבר מאוס. כגון חלב ודבש בקדרים ואמסין, ואין לה אדם מתעסק בהם אלא עני
שיתא' ה' מורה להם. לעיל מורה כתיב כי לא ינצח איש את אביו תקות עניים תאבד לעד
שיתא' ה' מורה להם, תן להם מרות לאותן עניים
עשר שיהו הגויים נוחזין בהם כבוד, וידעו הגויים
שזון אנש ואינם אלהות, שאין כל הכבוד
הגדולה שלהם: מתבספין בפלית אחת. משום
עני בקרב שנים. אותה פעלה שלך דהינו דבר
תורה, שהיא בקרוב שנים, שבנים צריכין
להתקרב יחד בכספי אחד: תחיה, רפאהו ותרזח
להם ותן להם חיותם: תהא חולכים הלוח ודבר.
בדברי תורה. כאלהו ובאלישע כתיב: ראויין
לישר. שעל מנת כן בא הרבב אש עליהם: אחד
מת ע"י חברו שהרגו בשוגג וזה גולה לעיר
מקלט, ואם אין כאן מקוה סימן למיתה ואיכאן
וגלות סימן לגלות שאחד מת ואחד גולה: בבלי
דעת. על שלא היה להם דעת להיות מלמדין זה
את זה ולמדין זה מזה: נדמו עמי. וספיה דקרא
ותשכח תורת אלהיה: כי עם בציון ישב. אלו
יושבי ישיבת תורה, וסיפא דקרא תנו יחזק לכול
עמק: להם צ"ר. במי הנהוב מדבר, במי
שמונותיו ששין עליו ואעפ"י יושב ועוסק
בתורה: והיו עיניו וגו'. וכן בתריה כתיב ולא
יבנה פתו. מחצה לא יבנה. לא יתבסח ממך
בכנה בגדו ומחצה: דלמחר. מי יתן שיכא יום: מי
ידע. אם יטב מן הלילה: אלא דחליף. מי יתן
היה זה יום הדין ששעבר: אלא עולמא אמאי
שכיב: מאחר שהקלה ודלכס תמיד ורבה:
אנרשה פדריא. סדר קדשה, שלא תהנה ורבה:
שיהו יל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר
מועט, שאומר קריאתו ותרנומו ותן בעוסקין
בתורה, ובין שנוהג בכל ישראל בתלמידים
ובעמי הארץ ויש כאלו שנים קדשת השם
ותלמוד התורה כתיב הוא, וכן יתא שמהי רבה
מכר שבעות אחר הגדה שהרשע דורש בריבם
בכל שבת והיו נוחזין בה, ושם היו נקצצין כל
העם לשמוע לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאלו
תורה וקדוש השם: קדרים. סדר פרשיות דתורה:
טהרה. שפסקה מישאל: בפלה מעם. הפרות
וריהם, שמתוך שהיו טהורים ונוהגין בקדשה רע
הקדיה מטהר פרומיתו מריח רע ומעטער את
מעיניו בשל שפן דין. כגון פסוק מעשרות פסק
שמן הדגן כשמו של מעשר דאקרי חלב
בדכתיב כל חלב יצוה וגו' ופוקדי ית דתנוניתא.

ששכבון דין אביהם לעתיד לבוא. אומרים לפניו:
רבונו של עולם, מאחר שאמה עתיד ליפרע מהן, למה
הקמיתה שניהם בהם. אמר ר' אילעא בר יברכיה: אלמלא
תפלתו של דוד, היו כל ישראל מוכרי רכב, שנאמר:
"שיתא' ה' מורה להם". ואמר ר' אילעא בר יברכיה:
אלמלא תפלתו של חבקוק, היו שני תלמידי חכמים
מתבספים במלית אחת ועוסקין בתורה, שנאמר: "ה'
שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים תיהיו" אל
תקרא "בקרוב שנים" אלא "בקרוב שנים". ואמר ר'
אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים המהלכין בדרך
ואין ביניהן דברי תורה, ראויין לישרף באש, שנאמר
"ויהי המה חולכים הלוח ודבר ואחד גולה, ואמר ר'
אילעא בר יברכיה: שני תלמידי חכמים הדרין בעיר
אחת ואין נוחזין זה לזה בהלכה, אחד מת ואחד גולה,
שנאמר: "לנש שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי
דעת" ואין דעת אלא תורה, שנאמר: "נדמו עמי מבלי
דעת". אמר ר' יהודה בריה דר' חייא: כל תלמיד חכם
העוסק בתורה מתוך הדחק, תפלתו נשמעת, שנאמר:
"כי עם בציון ישב בירושלם כבו לא תבכה חנון יתן
לקול ועקד בשמעתו ענף" וכתביב בתריה: "ותן להם ה'
להם צר ומים לחץ". ר' אבהו אומר: משביעין אותו מין
שכינה, שנאמר "והיו עיניו ראות את מוריד". ר' אחא
בר חנינא אומר: אף אין הפרגוד ננגל בפניו, שנאמר:
"ולא יבנה עוד מוריד": רבן שמעון בן גמליאל אומר
משום ר' יהושע: מיום שחרב בית המקדש אין וכו':
אמר רבא: בכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו,
שנאמר "בפקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן
בקר" הי בקר? אילמא בקר למחר, מי ידע מאי יהיו?
אלא דחליף. ואלא, עולמא אמאי קא מצינן? אקדושה
דיסדרא וא"היא שמהי רבא" דאגדתא, שנאמר: "ארץ
עפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים" הא יש סדרים,

רש"י
שמעך ויש בה ריח טוב, ומין תמרים הוא לעצמן: טהרה יש בה. לפיכך מריחה לה ולא
בטל הריח מאצלה: אמת בריה. דרכה בר דבר הוא: אל'. רב הונא לבריה: שמחת את לבי.
בקהלת: והקמיתה את שני. שדראיתני שאובתה על בך דבר מעלי, שנטלת ממני ונתת
לו רחמי. אהבה: איטפל ביה. גדלו בביתו: רבי רבי. גדל גדל אותי ואע"פ כן איני בך
ברתך אלא. ואין עלי לכבוד כבוד: טהרה
בפולמוס. חלל שהביא אספקינוס על וירושלים:
עטרת חתנים ואירוס. מפרש בגמרא: בפולמוס
של מיטום. שהביא הורקנוס אריסטובולוס
אחיו, ובין זה לזה היו ממששים ושתים פנה
בדאמר בסדר עולם: עטרת. עטרת
בגמרא: בפולמוס האחרון. הוא של חרבן הבית
ושל טיטוס נמי תורה: באפריון בתוך העיר. שהיו
מוליכין אותה מבית אביה לבית בעלה ואפריון
של מעילים וטליתות מזהות מקפות לה: מושל
משלות. לתת אות אמתלא וטעם לחקמה לבנם
בה בשערי ביהמ. כגון ממשלות שועלים דאמר
בסנהדרין וף להי בן יהודה דריש ר"מ בפירקא וזה
דריש תלתא שמעתיא ותלתא אגדתא ותלתא
מתלי: שנקדים. שוקדין על דלתות בית המדרש
לילה ויום בדאמר ביבמות וף טמא אכל מה
אעשה שנשפי חשקה בתורה: תדרשנים. שהיה
בקי בטעמי המקראות בדאמר לא וכיית
שתאמר יצאת מצרים בלילות עד שירדשה בן
זומא (נקטו וף יכא: בשל כבוד תורה. שהיה נותן
לבו לדרוש כל קוצ וקוצ של כל אור, וכ"ש
תבות יתרות ואותיות יתרות כגון בת ובת אני
דורש וסאקדיו וף להי. וזהו כבוד תורה גדול שאין
בה דבר לבסלה אנשי מעשה. בטוח בחשיבותו
ויעשה מעשים ספלאים בדאמר בעשית וף להי
נמטי בשורין: אמר לחמץ וירדוק ולעולם להביא
זאבים בקרניהם: קטנותם של חסידים. שהיו
החסידים חולכים וקלים והוא היה מקטנותיהם
וסופו: וזו החקמה. זה לא ידענא מאי היא: משפת
ר"ג תוקן בשל כבוד התורה. במסכת מגלה וף
להי. אמר שעד שפוט הוא היה בריאתא בעולם
ולא היה למדן תורה אלא משמת המעט. משמת הוא
ירד חלי לעולם והוצרכו ללמוד תורה מלש
בשל וזו הקהנה. שהיה חכם ועשיר וכתבים רבים
אוכלי על שלמה: וכני חורין. מחסין: חפז
ראשם. שגבר יד עני פנים ממזרים שהם
עשירים ואלו עניים: נדלדלו אנשי מעשה. אין
חש להם: ואין דורש. לישרא ואין מבקש
עליהם רחמים: שרי' חכמים: התחילו החכמים
ספריא. מלמד תינוקות, שהם קטנים מן
החכמים: בעמא דארעא. בעמא דארעא
אולא

תופיע מאופל: לא ירד טל לברכה וניטל טעם פירות וכו': תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר: מהרה בפולה טעם וריח, מעשר ביטל
שומן דגן, רב הונא אשכח תומרתא דחיוניתא, שקלה, פרקה בסודריה. אמת רבה בריה, אמר ליה: מורחנא וריחא דחיוניתא. אמר
ליה: בני, מהרה יש בה, יהבה גיהליה. אדהכי, אמתא אבא בריה. שקלה, יהבה גיהליה. אמר ליה: בני, שמחת את לבי והקמיתה את
שני. חיינו דאמרי אינשי: רחמי דאבא, אבני. רחמי דבני, אבני דהווי ליה. רב אחא בר יעקב, איטפל ביה ברב יעקב בר ברתיה. כי
גדל, אמר ליה: אשקין מין. אמר לו: לאו בריך אלא. והיינו דאמרי אינשי: רבי רבי, בר ברתך אלא: מתני' בפולמוס של אספקינוס
גזרו על עטרת חתנים, ועל האירוס. בפולמוס של מיטום גזרו על עטרת פלות, ושלא ילמד אדם את בנו ויוגית. בפולמוס האחרון
גזרו שלא תצא תפלה באפריון בתוך העיר, ורבותינו התירו שתצא תפלה באפריון בתוך העיר. משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים.
משמת בן עזאי בטלו השקדנים. משמת בן זומא בטלו תדרשנים. משמת ר' עקיבא בטל כבוד התורה. משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו
אנשי מעשה. משמת ר' יוס' קטנתא פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו "קטנתא"? שהיה קטנתא של חסידים. משמת ר' יוחנן בן זבאי
בטל וזו החקמה. משמת רבן גמליאל תוקן בטל כבוד התורה, ומתה טהרה ופרישות. משמת ר' ישמעאל בן פאבי בטלה וזו הכהונה.
משמת רבי בטל ענוה ויראת חטא: גמ' [תנו רבנן]: ר' פנחס בן יאיר אומר: משחרב בית המקדש בושו חברים ובני חורין וחסו
ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, ונברו בעלי זרוע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מבקש ואין שואל, על מי לנו להשען על אבינו שבשמים.
ר' אלעזר הגדול אומר: מיום שחרב בית המקדש, שרו חכמיא למהו כספריא, וספריא בחזנא, וחזנא בעמא דארעא, ועמא דארעא
אולא

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

רש"י

אֵלֶּיָּהּ וְנָקְלָהּ. הולכים ודלים ומתנוללים: בעקבות הפשיה. בסוף הגלות לפני ביאת משיח: והיו ביקר. שהכל עוסקין במשפחות: ואין תובתה. אין לה אדם שיכול להוכיח, שכלם נבשלים בחטאות ובשמועיות אומר לו אתה כמותי: ובית העיר. של חכמים יהיו לבית זנות. שכל החכמים ואין לומר תורה, וראו חרב מאין איש, ובעלי יומה מתגוררים שם מפני שחזו לעיר היו בתי מדרשות שלהם: גמ'.

אֵלֶּיָּהּ וְנָקְלָהּ, וְאֵין שׂוֹאֵל וְאֵין מִבְּקֵשׁ, עַל מִי יֵשׁ לְהִשָּׁעַן עַל אֲבוֹנֵי שִׁבְשֻׁמִּים. בעקבות משיחא, הוצפא יסבא ויוקר ואמיר. הנפן תתן פריה ותרין ביוקר, ומלכות תתפך למינוח ואין תוכחת. בית וועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והגבול ישום, ואנשי הגבול יסבבו מעיר לעיר ולא יחוננו, והכמות סופרים תפסר, ויראי חטא וימאסו, והאמת תהא נעדרת. נערים פני זקנים וליבנו, זקנים ועמרו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, פלה בחמתה, איבי איש אנשי ביתו, פני הדור בפני הפלך. הן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להשען על אביו ששבשומים: גמ' אמר רב: לא שנו אלא של מלך וגפרית, אבל של הדם ושל וורד מותר. ושמואל אומר: אף של הדם ושל וורד אסור, של קנים ושל חילת מותר. ולוי אומר: אף של קנים ושל חילת אסור. וכן תני לוי במתניתיה: אף של קנים ושל חילת אסור: ועל האירוס: מאי "אירוס"? אמר ר' אלעזר: מבלא דחד פוקא. רבה בר רב הונא, עבד ליה לגבריה מנבורא. אתא אביוה, תגריה. אמר ליה: מיתלף במבלא דחד פוקא, זיל עביד ליה אפוקיא דחצבא או אפוקיא דקפא: בפולמוס של טיטוס גזרו על עמרות פלות וכו': מאי "עמרות פלות"? אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: עיר, של זהב. תניא נמי הכי: איהו עמרות פלות? עיר של זהב, אבל עושה אותה כיפה של מילת. תנא: אף על חופת חתנים גזרו. מאי "חופת חתנים"? והורית המוהבחות. תניא נמי הכי: אלו הן חופת חתנים, והורית המוהבחות, אבל עושה פפירית ותולה בה כל מה שירצה: שלא ילמד את בנו ויונית: תנו רבנן, בשצרו מלכי בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבחזי ואריסטובולוס מבפנים. בכל יום ויום היו משלשין דינרים בקופה, ומעלין להן תמידים. היה שם זקן אחד שהיה מבזי בחכמת יונית, לעז להם בחכמת יונית, אמר להן: כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר, שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו, וזרעוהו ארץ ישראל ארבע מאות פרסה. אותה שעה אמרו: ארור אדם שיגדל חזירים, וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית. ועל אותה שנה שנינו: מעשה וכן עומר מגנות צריפים, ושתי הלחם מפקעת עין סוכר, איני? והאמר רבי: בארץ ישראל לשון סודים למה? אלא, אי לשון הקודש אי לשון יונית. ואמר רב יוסף בבבלי לשון ארמי למה? אלא, או לשון הקודש או לשון פרסי. לשון יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד. וחכמת יונית מי אסירא? והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל: מאי דכתיב "עני עוללה לנפשי מפל בנות עיר"? אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות למדו תורה, וחמש מאות למדו חכמה יונית, ולא גשתייר מהן אלא אני בןא, וכן אחי אבא בעסיא. שאני של בית רבן גמליאל, דקרובין למלכות הו, דתניא מספר קומי, הרי זה מדרבי האמורי. אבטולוס בן ראובן התירו לו לספר קומי, שהוא קרוב למלכות. של בית רבן גמליאל התירו להן חכמה יונית מפני שקרובין למלכות: בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא פלה באפריון וכו': מאי מעמא? משום צניעותא: משמת רבן יוחנן במלה החכמה: תנו רבנן: משמת ר' אלעזר גנו ספר תורה. משמת ר' יהושע במלה עצה ומחשבה. משמת ר' עקיבא במלו ורעי תורה ונסתתמו מעינות החכמה. משמת ר' אלעזר בן עזריה במלו עמרות חכמה, ש"עמרות חכמים עשרם". משמת ר' חנינא בן דוסא במלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטנתא במלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטנתא? שהיה מקטני חסידים. משמת בן עזאי במלו השקדנין. משמת בן זומא במלו הדרשנין. משמת רבן שמעון בן גמליאל עלה גובאי ורבו צרות. משמת רבי הויפלו צרות: משמת רבי במלה ענוה ויראת חטא: אמר ליה רב יוסף לתנא: לא תיתני ענוה, דאיבא אנא. אמר ליה רב נחמן לתנא: לא תיתני יראת חטא, דאיבא אנא:

שבעה על חלול שמו: ועל אותה שנה שנינו כו'. שאותה שנה התירבו החילות את הורעים שסביבות מדינת ירושלים והוצרך להביא אותה שנה את העמר מגנות צריפים, ובשאר השנים מצות העמר להביא מן הקרוב לירושלים דכתיב (ויקרא כ) בקרמל תקריבו שהיא הנרע לח והדר מלא מקמו. וכשהוא בא מרחוק מתיבש ומתמעך ואין בר השכלת מלא מן הנרעין: לשון סודים. קרוב הוא ללשון ארמי, ואומר אני שזה לשון גמרת ירושלמי, ואמנות העולם קורין אותו לינ"א שוריי"א: או לשון יוני. שהיו קרובין לארץ זון, ולשון זון יפה מזה והיה לו לספר בו: מאי דכתיב. לא גרס אלא ר"ש קרא מקרא זה על עצמו ואמר שעליו לעולל את עניו בבכי יותר מן הכל: עוללה. מנולת את עיני לנפשי. על נפשי מפני קורותי: מספר קומי. שערו שלפניו ומניח בלורית מאחוריה מדרבי האמורי. שהן מניחין בלורית לשם עבודת בוכבים: גנו ספר תורה. שהיה בעל הלכות מפי שמועה דרבה, וסדורות בפיו כאלו כתוב בספר בדאמר בסנהדרין (דף סח) דרבה תורה למדתי מרבותי, ולא עוד אלא שאני שונה שלשת אלפים הלכות בנטיעות קשואין ושלש מאות בביתר עזה: עצה ומחשבה. שהיה וחד בדרשות ובקי בהלכות ובתשובת האפיסקופים ולהבין ברמזיהם בדאמר' בפ"ק דהגינה (דף סו) כי נח נפשיה אמרו ליה רבנן מאי תהוי עלן ממנינן, אמר להן אבדה עצה מבני ישראל נסדרתה חכמה של עובדי בוכבים: ורעי תורה. עמק סבא ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות היתרים ולשונות המשתנים במקרא: רבי אלעזר בן עזריה. שער תורה בדאמר' (פסוק נד) תריסר אלפי עגלי וזה מעשר מעדריה כל שתא: דאיבא אנא. שאני ענותו:

הדרן עלך עגלה ערופה
וסליקא לה מסכת סוטה

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בה, ואז נודענה ארץ ישראל ארבע מאות פסחה מחמת חילול
כבוד שמים, אותה שעה אפרו חכמים, ארור אדם שיגדל חוירים,
וארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית, ועל אותה שנה שבאו
הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, שנינו, מעשה וכן עומד
מנגות צריפים ושתי הלחם במקעת עין סוכר שהם מקומות
רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות
ירושלים.
מקשה הגמרא, איני - וכי אכן חכמת יונית אסורה, והאמר רבי,
בארץ ישראל לשון סורסי למה לדבר בו, אלא אי לדבר לשון
הקודש, אי לשון יונית שהיא לשון צה ויפה ואילו לשון סורסי הוא
לשון עילג, ואמר רב יוסף, בבל לשון ארמי למה לדבר בו, אלא
או לשון הקודש או לשון פרסי שהוא יפה יותר מארמי, הרי
מבואר בדברי רבי, שלשון יונית מותרת. מתרצת הגמרא, לשון
יונית לחוד, וחכמת יונית לחוד שאמנם לשון יונית מותרת, אבל
חכמת יונית, שהיא שפת רמזים שהקרויים למלכות משתמשים בה,
אסורה.
שוב מקשה הגמרא, וחכמת יונית מי אסירא, והאמר רב יהודה
אמר שמואל משום רבן שמעון בן גמליאל, מאי דכתיב באיכה
"עני עוללה לנפשי מכל בנות עיר" ליש להצטער לבכות ולנוול
את עיני יותר מכל משפחות עיר, אלא לידים היו בבית אבא -
רבן גמליאל דיבנה, חמש מאות מהם למדו תורה, וחמש מאות
מהם למדו חכמת יונית, ולא נשתמיר מהן אחר החורבן אלא אני
באן, וכן אחי אבא בעסיא, הרי שמותר ללמד חכמת יונית.
מתרצת הגמרא, שאני של בית רבן גמליאל דקרובין למלכות הוו
והיה להם צורך להשתמש בחכמת יונית לצורך ישראל, דתנאי, מי
שהוא מספר קומי - מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, הרי זה
מדיחין והאמורי שהיו נוהגים לעשות כך לשם מבהדה זרה, אולם
אכזריותם בן רובין התיירו לו חכמים לספר קומי, לפי שהיה קרוב
למלכות, וכן של בית רבן גמליאל התיירו להן ללמוד חכמת
יונית מפני שקרובין למלכות.
שנינו במשנה, בפולמוס האחרון גזרו שלא תצא בלה באפריון
וכו' ושנינו שם שרבותינו התיירו גזרה זו. אומרת הגמרא, מאי
מעמא התיירו רבותינו שתצא הכלה באפריון, משום גניעותא -
שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה.
שנינו במשנה, משמת רבן יוחנן בן זכאי בבלה זוי ההקמה. תנו
רבנן, משמת רבי אליעזר בן הורקנוס, נגזר ספר תורה - שהיו
הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. משמת
רבי יהושע, בבלה עצה ומחשבה - שהיה הזיר בדרשות וביק
בהלכות, ויודע להשיב על קושיות המינים. משמת רבי עקיבא,
בטלו זרועי תורה - עומק הסברא בתורה, ונסתתמו מעיינות
ההקמה - שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות
הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא.
משמת רבי אליעזר בן עזריה, בטלו עטירות חכמה - שהיה
עשיר מופלג, ש"עטירות חכמים עשרים". משמת רבי חנינא בן
דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת אבא יוסי בן קטניא, בטלו
בטלו חסידים, ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קטניא, שהיה
מקטני וסופם של חסידים. משמת בן עזאי, בטלו השקרנים.
משמת בן זומא, בטלו הדרשנים. משמת רבן שמעון בן
גמליאל, עלה גובאי רבני צרות. משמת רבי, הוכפלו צרות.
שנינו במשנה, משמת רבי, בטלו ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב
יוסף לתנא השונה את המשנה, לא תיתני במשנתך ענוה, דאיכא
אנא - שהרי יש אותי, שאני עני. אמר ליה רב נחמן לתנא, לא
תיתני במשנתך יראת חטא, דאיכא אנא - שהרי יש אותי, שאני
ירא חטא.

אולא ודלדלה - ועם הארץ הולך ומידלדל, ואין שואל לישראל
ואין מכקש, על מי יש להשען, על אבינו שבשמים.
בעקבות משיחא הוצפא סגא - לקראת ביאת המשיח תרבה
החוצפה בעולם, ויזכר האמיר - היוקר יגדל, הנפן תתן פריה ויתין
למרות כן ביקר משום שישתמשו בו הכל למשתה, וכלכות תהפך
למינות, ואין תובחת - לא יהיה מי שראוי להוכיח, בית וועד של
החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה יהיה לזנות - למקום
שמתאספים בו בעלי זמה, והגליל, שהיה שם תלמידי חכמים
וחסידים יחרב, והבבל יושם - יהיה שמם, ואנשי הבבל - אנשי
גבול ארץ ישראל יסוככו מעיר לעיר, ולא יחוננו - אין מי שיחון
אותם, וחכמות סופרים תפסר - יהיה לבו, וירא חטא וימאסו,
והאמת תהא נעדרת, נערים פני וקנים ופנינו, וקנים ועמדי מפני
קננים, "בן מנוול אב, בת קמה באמה לחרפה ולביישה, בלה
בחתמה, אויבי איש אנשי ביתו", פני הדוד בפני הכלב - שתהיה
עזות ולא יתביישו זה מזה, תבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש
לנו להשען, על אבינו שבשמים.
(גמרא) אמר רב, מה שגזרו על עטרות חתנים, לא שנו, אלא
עטרה של מלח ונפרית - העשויה מאבן מלת, או מכסף וזהב,
ומציינים אותו בגפרית, אבל עטרה של הדם ושל וורד מותר.
ושמואל אומר, אף עטרה של הדם ושל וורד אסור, אבל של
קנים ושל חילת - צמח כמין גומא הגדל במים מותר. ולוי אומר,
אף עטרה של קנים ושל חילת אסור, וכן תני לוי בפתחתיה -
וכן שנה לוי בברייתא שלו, אף של קנים ושל חילת אסור.
שנינו במשנה, בפולמוס של אספסיינוס גזרו על וכו' ועל האירוס.
שואלת הגמרא, מאי אירוס. אמר רבי אליעזר, מבלא דחד פומא
- פעמוני שיש בעינבל אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת
הגמרא, רבה בר רב הונא עבד ליה לגריה מנבדא - עשה לבנו
מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיע בו צליל של שיר, אהא אבבה
תקריה - בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך אמר
ליה רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כי מיהלף בטיבא
דחד פומא שהוא האירוס שנאסר, מפני שקולו דומה, אלא, ויל
עבד ליה תוף אפומא דתקבא - על פי חבית או אפומא דקפיא
- על פי כלי ששמו קפיא שמכיל שלשה לוגים, ובכך לא יתחלף
באירוס.
שנינו במשנה, בפולמוס של מיטום גזרו על עטרות בלות וכו'.
שואלת הגמרא, מאי עטרות בלות. אמר רבה בר רב הנה אמר
רבי יוחנן, עיר של זהב - עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב
מציירת עליה. תנאי נמי הכי, איהו עטירות בלות עיר של זהב,
אכל עושה אותה כיפה של מילת - כמין כובע של צמר נקי.
אמר בביריתא, אף על חופת חתנים גזרו. מבארת הגמרא, מאי
חופת חתנים, והורית המוזהבות - בגד צמר צבוע שני, וקבועים
בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו ככיפה. תנאי נמי הכי, אלו
הן חופת חתנים שאסורות, והורית המוזהבות, אכל עושה
פפירית - עיגולים מעץ כמין כיפה, ותולת בה כל מה שירצה כגון
רצועות של זהב.
שנינו במשנה, ושלאל ילמד את בנו יונית. תנו רבנן, בשצרו מלכי
בית השמונאי זה על זה, שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא
הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, היה הורקנוס מבוזין לחומה,
ואריסטובולוס מבוזים, בכל יום ויום היו משלשלים אלו שבפנים
דינרים בקופה מתרומת הלשכה, ומעלילו להן אלו שבחוץ טלאים
לצורך תמידים, היה שם זון אחד שהיה מביר בחכמת יונית,
לעז להם לאותם שבחוץ בחכמת יונית באופן שאין הכל מבינים,
אמר להן, כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידכם, למחר
שלשלו להם אותם שבפנים דינרים בקופה, והעלו להם אותם
שבחוץ חויר במקום טלה, בין שהגיע לחצי חומה, נעץ צפרניו

יחזקאל פרק ב א-ח

א ויאמר אלי בן־אדם עמד על־רגליך ואדבר אתך: ב ותבא בי רוח פאָשֶׁר דָּבַר אֵלַי ותַּעֲמִדְנִי על־רגלי ואֶשְׁמַע אֶת מְדַבֵּר אֵלַי: (פ) ג ויאמר אלי בן־אדם שולח אני אותך אל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גּוֹיִם הַמּוֹרְדִים אֲשֶׁר מְרֹדֶיכִי הֵמָּה וְאַבּוֹתָם פָּשְׁעוּ בִּי עַד־עַצְמָם הַיּוֹם הַזֶּה: ד וְהַבְּנִים קָשִׁי וְחִזְקִיָּלָב אֲנִי שׁוֹלֵחַ אוֹתָךְ אֲלֵיהֶם וְאַמְרַתְּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה: ה וְהִמָּה אִם־יִשְׁמָעוּ וְאִם־יִחְדְּלוּ בֵּי בֵּית מְרִי הֵמָּה וַיֵּדְעוּ כִּי נָבִיא הֵיכָּה בְּתוֹכָם: (פ) ו וְאַתָּה בֶן־אָדָם אֲלִתִּיָּדָא מֵהֶם וּמְדַבְּרֵיהֶם אֲלִתִּיָּדָא בֵּי סָרְכִים וְסִלּוֹנִים אוֹתָךְ וְאַל־עֲקָרְכִים אַתָּה יוֹשֵׁב מְדַבְּרֵיהֶם אֲלִתִּיָּדָא וּמְפַנִּיָּהֶם אֲלִתִּיָּחַת בֵּי בֵּית מְרִי הֵמָּה: ז וְדַבַּרְתָּ אֶת־דִּבְרֵי אֲלֵיהֶם אִם־יִשְׁמָעוּ וְאִם־יִחְדְּלוּ בֵּי מְרִי הֵמָּה: (פ) ח וְאַתָּה בֶן־אָדָם שְׁמַע אֶת אֲשֶׁר־אֲנִי מְדַבֵּר אֵלֶיךָ אֲלִתִּיָּחַת־מְרִי בְּבֵית הַמְּרִי פָּצָה פִּיךָ וְאָכַל אֶת אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ:

רש"י

מלשמוע: כי ידעתי כי בית מרי. הם אנשי קנטורין אלא שאני חפץ שידעו לעת פורענותם כי נביא היה בתוכם שהוכיחם ולא שמעו: (ו) סרבי. לשון מרדות כלומר סרבנים ודונש פתר אותו לשון קוצים ועשרים שמות להם: וסלונים. לשון קוצים וכן סלון ממאיר וקוץ מכאיב (לקמן כח): ואל עקרכים אתה יושב. העם אשר אתה מוכיח ילאוך ויקניטוך כאלו אתה יושב על עקרכים העוקצין אותך מכל צדיך: עקרכים. אגלינטייר"ש בלע"ז ל"א עקרכים ממש וכן תרגם יונתן ובגו עמא דעובדיהון דמן לעקרבין את יתיב: (ח) אל תהי מרי. מליך בשליחותי: פצה. פתח וכן פצו עלינו פיהם (איכה ג): פצה פיך ואכול. משל הוא הטח אונך ושמע ויערב לך כאילו אתה אוכל מאכל לרעבון: את אשר אני נותן אליך. מה היא הנתנה היא מגילת הספר:

מצודת ציון

(א) אותך. כמו אתך והתיי"ו בדג"ש ור"ל עמך: (ג) עצם היום. גוף היום וכן בעצם היום הזה (בראשית י): (ד) קשי פנים. הוא הפוך מן בושת הפנים כי זהו פניו ורכות וממהר להלבין בשביל בושת קטנה ולא כן קשה הפנים: (ה) מרי. ענין מרד כמו ממרים הייתם (דברים ט): (ו) סרבים. מל' סרוב ומיאון: וסלונים. מין קוצים כמו סלון ממאיר (לקמן כח): עקרכים. הם מין קוצים כמו ואני בעקרכים (דח"ב י): תחת. ענין שבר ופחד כמו אל תחת (ירמיה א): (ח) פצה. פתח כמו פציתי פי (שופטים יא):

מצודת דוד

(א) בן אדם. קראו בן אדם כדי שלא יתגאה ויחשוב עצמו כאחד מן המלאכים לפי שראה המראה הגדולה הזאת: עמוד. לפי שנפל על פניו אמר לו עמוד על רגליך: (ב) רוח. ר"ל רוח התעוררות ומחזק מן החולשה אשר באתה בעבור המראה שראה: כאשר. בעת אשר דבר אלי: ותעמידני. הרוח הזה החזיק אותי והעמיד אותי על רגלי: את מדבר אלי. רצה לומר את הדבר שהיה מדבר אלי: (ג) שולח. עתה אני שולח אותך: אל גוים. הם יהודה ובנימין שהם שני שבטים וכ"א קרוי עם לעצמו: המה ואבותם. ר"ל המה עם אבותם כמו שאבותם פשעו בי כן פשעו בי גם המה עד עצם היום הזה:

(ד) והבנים. ואלה הבנים אשר הם קשי פנים וחזקי לב מה שלא כן היו אבותיהם אליהם אני שולח אותך: ואמרת וגו'. כאומר ולכן לא תאמר להם דבר מה בשמך כי בודאי לא ישמעו אליך רק בכל פעם תאמר להם בשמי כה אמר ה': (ה) והמה. כאומר אתה אמור בשמי בין ישמעו המה את הדבר בין שיחדלו לשמוע כי בית מרי המה וקרוב הדבר שלא ישמעו גם אם תאמר בשמי: וידעו. ר"ל ועכ"ז יבוא תועלת כי בבוא הפורעניות ידעו כי נביא היה בתוכם והזהירם ולא שמעו ולא יהרהרו אחר מדת הדין: (ו) ומדבריהם. מה שיגזמו לעשות עמך רעה: כי סרבים וגו'. ר"ל אשר נמצאו עמך אנשים סרבנים מכאיבים בדברי קנטור כקוצים: ואל עקרכים. עם בני אדם מכאיבים כקוצים אתה יושב והוא כפל ענין במ"ש: מדבריהם. עכ"ז אל תירא מדבריהם: כי בית מרי המה. ר"ל המה בית מרי לבד אבל לא ירשיעו לעשות עמך רעה: (ז) אם ישמעו. בין שישמעו בין שיחדלו מלשמעם כי בית מרי המה וקרוב הדבר שיחדלו מלשמוע: (ח) אל תהי מרי. אל תהי מורד בדבר השליחות למאן ללכת להיות דומה כבית המרי: פצה פיך. פתח פיך ואכול וכו' היא המגלה הנתונה לו ר"ל למוד הדברים וזכור אותם למען יהיו שגורים בפיך:

עזרא פרקו היא

ה ואף מאני בית־אלהא די דהכה וכספא די נבוכדנצר הנפק מן־היכלא ד־בירושלם וחיכל לבבל יתחבון ויהד להיכלא ד־בירושלם לאתרה ותחת בבית אלהא: (ס) ו פֿען תִּתְּנִי פֿחת עֲבֵר־נְהִרָה שְׂתֵר בּוֹזְנִי וּכְנֻתְהוֹן אֶפְרָסְכֵּיא דִּי בַעֲבֵר נְהִרָה רְחִיקִין הוּוּ מִן־תַּמָּה: ז שְׂבָקוּ לַעֲבִידַת בֵּית־אֱלֹהָא דְּךָ פֿחת יְהוּדִיא וּלְשָׁבִי יְהוּדִיא בֵּית־אֱלֹהָא דְּךָ יִבְנוּן עַל־אֲתֶרָה: ח וּמִנִּי שִׁים טַעַם לְמָא דִּי־תַעֲבְדוּן עַם־שָׁבִי יְהוּדִיא אֱלָךְ לְמַבְנָא בֵּית־אֱלֹהָא דְּךָ וּמִנְכְּסֵי מַלְכָּא דִּי מִדַּת עֲבֵר נְהִרָה אֶסְפְּרָנָא נִפְקַתָּא תַּהוּא מִתִּיהָבָא לְגִבְרִיא אֱלָךְ דִּי־לָא לְבַטְלָא: ט וּמָה חֲשָׁן וּבְנֵי תוֹרִין וְדַכְרִין וְאַמְרִין | לַעֲלֹן | לְאֵלָה שְׁמִיא חֲנַנִין מֶלֶךְ | חֲמֵר וּמִשָּׁח כְּמֹאמֵר כְּהֵנִיא ד־בִּירוּשָׁלַם לַהֲוִי מִתִּיהָב לָהֶם יוֹם | בְּיוֹם דִּי־לָא שְׁלוּ: י דִּי־לַהֲוֹן מִחֻקְרֵין נִיחוּחִין לְאֵלָה שְׁמִיא וּמִצְלֹן לַחֲוֵי מַלְכָּא וּבְנוּחֵי: יא וּמִנִּי שִׁים טַעַם דִּי כְּל־אַנְשֵׁי דִּי יִהְיֶנָּא פִתְנָמָא דְּנָה יִתְנַסַּח אַעַל מִן־בֵּיתָהּ וְזָקִיף יִתְמַחָא עֲלֶיהָ וּבֵיתָהּ נוֹלוּ יִתְעַבֵּר עַל־דְּנָה:

רש"י

(לעיל ד'): אספרנא. מהרה יבנה הבנין אספרנה אישפלונטמנ"ט בלע"ז: נפקתא תהוא מתיבא. הוצאה תהיה ניתנת לאנשים האלה אשר לא יתבטלו ממלאכתן: (ט) ומה חשון. ומה שיהיו חוששין: ובני תורין. בני בקר ואילים וכבשים לעולות לאלהי השמים: וחננין. לסלתות. ומלח לקרבנות. ויין לנסכים. ושמן למנחות כאשר יאמרו הכהנים אשר בירושלים יהי נתון להם דבר יום ביומו: די לא שְׁלו. בלא דיחוי שנ"צ דיטורבי"ר בלע"ז: (י) די להון. למען אשר יהיו מקריבים ניחוחים לאלהי השמים והיו מתפללים על חיי המלך ובניו: (יא) ומני שים טעם. וממני שים צווי ושימת דבר אשר כל אדם אשר ישנה דבר זה: יתנסח. יחרב עציו מביתו שיחרב ביתו, יתנסח כמו ונסחתם מעל האדמה (דברים כ"ח): וזקיף יתמחא עלוהי. ועץ לתלותו יהא גבוה עליו שיתלה על העץ: וביתה נולו יתעבר. וביתו יעשה אשפה על כך: נולו. ענין טינוף ומחארות:

מצודת ציון

(ז) ולשבי. הלמ"ד הוא במקום את ור"ל ועם סבי: (ט) חשון. כמו חוששין וכן לא חשחין אנחנא (דניאל א): שלו. ענין משגה ושכחה כמו על השל (ש"ב ו'): (יא) יתנסח. ענין עקירה כמו בית גאים יסח ה' (משלי ט"ו): וזקיף. הוא העץ שתולין עליו ובדרז"ל דאית ליה זקיפתא וכו' זקיף ביניתא (ב"מ נ"ט): יתמחא. יושם ובדרז"ל המחזהו אצל חנוני (שם קי"א):

והיהודים האלה: למבנא. לבנות בית אלהים זאת ר"ל שגם עוד תסייעו להם בדבר הבנין: ומנכסי. ומרכוש המלך של המס מנדה הגבוי מאנשי עבר הנהר: אספרנא. חיש מהר יהיה נתון הוצאת הבנין להאנשים האלה אשר לא יבטל המלאכה מחסרון הממון: (ט) ומה חשון. ומה שצריכים בני בקר ואילים וכבשים לעלות לאלהי השמים וחטים ומלח ויין ושמן כפי השיעור אשר יאמרו הכהנים אשר בירושלים יהיה נתון להם בכל יום ויום אשר לא תשגו ולא תשכחו מלכת הכל: (י) די להון. אשר יהיו מקריבים הקרבנות לנחת רוח לאלהי השמים ולהיות מתפללין על חיי המלך ובניו: (יא) ומני. וממני הושם גורת אומר אשר כל איש אשר ישנה הדבר הזה: יתנסח. עונשו יהיה אשר יעקר עץ מן ביתו ולתלותו בו יושם ויתלו עליו והוא מדרך איום ואזהרה יתיר' שיהיה נתלה על העץ אשר יעקר מביתו: וביתה. וביתו יושם למקום ניוול ואשפה בעבור זאת:

מצודת דוד

(ה) ואף מאני. אף כלי בית אלהים של זהב וכסף אשר הוציא ג"נ מן ההיכל אשר בירושלים והביא לבבל: יתיבון. ישיבו אותם להוליך אל ההיכל אשר בירושלים למקומם וינח בבית אלהים: (ו) כען. עתה תתני וכו' וחבריהם אשר בעבר הנהר היו רחוקים מן שמה ר"ל הרחקו מלבטל המלאכה: (ז) שבקו. הניחו את עבודת בית אלהים הזאת: פחת. מושל היהודים עם זקני היהודים יבנו בית אלהים זאת על מקומו: (ח) ומני. וממני הושם גורת אומר מה אשר תעשו עם זקני

היהודים האלה: למבנא. לבנות בית אלהים זאת ר"ל שגם עוד תסייעו להם בדבר הבנין: ומנכסי. ומרכוש המלך של המס מנדה הגבוי מאנשי עבר הנהר: אספרנא. חיש מהר יהיה נתון הוצאת הבנין להאנשים האלה אשר לא יבטל המלאכה מחסרון הממון: (ט) ומה חשון. ומה שצריכים בני בקר ואילים וכבשים לעלות לאלהי השמים וחטים ומלח ויין ושמן כפי השיעור אשר יאמרו הכהנים אשר בירושלים יהיה נתון להם בכל יום ויום אשר לא תשגו ולא תשכחו מלכת הכל: (י) די להון. אשר יהיו מקריבים הקרבנות לנחת רוח לאלהי השמים ולהיות מתפללין על חיי המלך ובניו: (יא) ומני. וממני הושם גורת אומר אשר כל איש אשר ישנה הדבר הזה: יתנסח. עונשו יהיה אשר יעקר עץ מן ביתו ולתלותו בו יושם ויתלו עליו והוא מדרך איום ואזהרה יתיר' שיהיה נתלה על העץ אשר יעקר מביתו: וביתה. וביתו יושם למקום ניוול ואשפה בעבור זאת:

ה כל ולד הטמאות אינו מטמא פלים, אלא משקה; ונטמא משקה – מנאמן. הרי זה אומר: מטמאיד לא טמאוי, ואתה טמאתני.

ו אין כלי חרש מטמא חברו, אלא משקה; ונטמא משקה – טמאהו. הרי זה אומר: מטמאיד לא טמאוי, ואתה טמאתני.

ז כל הפוסל את התרומה – מטמא את המשקין להיות תחלה, לטמא אחר, ולפסול אחר; חוץ מנבול יום. הרי זה אומר: מטמאיד לא טמאוי, ואתה טמאתני.

ח כל הימים במקוה, שנאמר (בראשית א, י): "ולמקוה המים קרא ימים"; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: היום הגדול במקוה; לא נאמר "ימים", אלא שיש בו מיני ימים הרבה. רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין בזה חלין, ופסולין לביים, ולמצרעים, ולקדש מהן מי חטאת.

פירוש ברטנורא

ה כל ולד הטומאה. כגון ראשון ושני, אין מטמא כלים. אלא אם הטומאה. ומשקה שנטמא בראשון ושני מטמא כלים, גזירה משום משקה זב וזבה, כגון רוקן וזבו ומימי רגליו שהן אב הטומאה:

ו אין כלי חרש מטמא חברו. שאין כלי חרש נעשה אב הטומאה לעולם, ואין כלי חרש מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, אלמא שאין כלי חרש מטמא חברו: אלא משקין. אבל מטמא הוא משקין והמשקין חוזרין ומטמאין חברו, גזירה משום משקה זב וזבה כדאמרן:

ז כל הפוסל את התרומה. כגון ידים שניות עושות משקים תחלה לטמא חולין, וידים עצמן שנגעו באוכלין חולין, מהוריים, שאין שני עושה שלישי בחולין: חוץ מנבול יום. שלא העריב שמשו. אע"פ שהוא פוסל את התרומה, אינו מטמא המשקין להיות תחילה. ואפילו משקין של תרומה אם נגע בהן מנבול יום אינן אלא פסולים בלבד לא טמאים:

ח כל הימים במקוה. לכל הני מילי דקתני בסופו. (וגם) אין מטהרין בו חלין, דאין מקוה מטהר בו חלין אלא במכונסין, דכתיב אך מעין, מעין מטהר בו חלין ואין מקוה מטהר בו חלין: ופסולין לזבין. דוב בעי מים חיים, דכתיב ורחץ את בשרו במים חיים. ולמצורע דכתיב אל כלי חרש על מים חיים. ולמי

משניות מבוארות – קהתי

יום ראשון

באור משנה ה

כל ולד הטמאות – כגון ראשון או שני לטומאה, אינו מטמא פלים – שאין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה (מבואר במקומות אחדים). אלא משקה – אבל מטמא הוא משקה; ונטמא משקה – על ידי ולד הטומאה, ואפילו משני לטומאה, טמאן – טימא את הכלים, שמשקים טמאים מטמאים כלים, גזירה משום משקים של זב, היינו רוקן וזבו ומימי רגליו, שהם אב הטומאה ומטמאים כלים מן התורה (עיי' שבת א, ד); ויש מפרשים: אלא משקה – אבל משקה שהוא ולד הטומאה מטמא כלים (הרא"ש), והיינו כמו שהמשנה מפרשת והולכת: "נטמא משקה, טמאן" (תפארת ישראל, בועז). הרי זה אומר – הכלי למשקה: מטמאיד לא טמאוי – ולד הטומאה שטימא אותך, לא היה יכול לטמאני, ואתה טמאתני – לאחר שנטמאת באותו ולד הטומאה.

באור משנה ו

אין כלי חרש מטמא חברו – היינו כל כלי אחר, לפי שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, וכלי חרש אינו נעשה אב הטומאה לעולם, אלא משקה – אבל מטמא הוא משקה; ונטמא משקה – על ידי כלי חרש טמא, טמאהו – טימא המשקה את הכלי, כמו שבארנו הטעם במשנה הקודמת, גזירה משום משקה של זב וזבה שהוא אב הטומאה ומטמא כלים מן התורה. הרי זה אומר – הכלי למשקה: מטמאיד לא טמאוי – כלי החרש שטימא אותך לא יכול היה לטמאני, ואתה טמאתני – לאחר שנטמאת בו (עיי' כלים ח, ד).

יום שני

באור משנה ז

כל הפוסל את התרומה – כגון שני לטומאה (מאכל שנגע בראשון לטומאה), או סתם ידים, שהן שניות לטומאה, ופוסלות את התרומה במגען (עיי' משנה שבת א, ד). מטמא את המשקין להיות תחלה – שאם נגע השני לטומאה במשקים, נעשים המשקים ראשון לטומאה,

גזירה משום משקים שנטמאו משרץ, שהם ראשונים לטומאה מן התורה, לטמא אחר – שהמאכל הנוגע בהם נעשה שני לטומאה, ולפסול אחר – שאם אותו מאכל שנטמא במשקים נגע בתרומה, היהו פוסלה, היינו שנעשית התרומה שלישי לטומאה, אבל אינה עושה רביעי לטומאה; חוץ מנבול יום – טמא שטבל מוטמאתו ועדיין לא העריב שמשו, שהוא פוסל את התרומה, אבל אינו עושה את המשקים להיות תחילה, ואפילו נגע במשקים של תרומה אינו מטמאם, אלא פוסלם בלבד. הרי זה אומר – המאכל שנגע במשקה אומר למשקה: מטמאיד לא טמאוי – השני לטומאה עצמו, שטימא אותך במגעו, לא טימא אותי, ואתה טמאתני – מחמת הטומאה שנטמאת באותו שני לטומאה (עיי' תפארת ישראל, בועז, שמביא פירוש אחר).

באור משנה ח

משנתנו חזרת לדיני מי חטאת, ומכאן ועד סוף פרקנו מבואר, מה הם "מים חיים" הכשרים לקידוש מי חטאת.

כל הימים במקוה – דינם כמקוה, ולא כמעין, שאינם כשרים לקידוש מי חטאת ולטבילת זבים ולטהרת מצורע בצפרים, לפי שבכולם צריך "מים חיים", כמפורש בתורה (ויקרא יד, ה-ו; טו, יג; במדבר יט, יז). וכן לענין טבילת שאר טמאים דין הימים כמקוה, שאינו מטהר אלא בזמן שמזימו מכונסים במקום אחד ואינם זוחלים, ואין דינם כמעין המטטה אף במים זוחלים, שנאמר: "ולמקוה המים קרא ימים" – והרי שהימים נקראים "מקוה"; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: היום הגדול במקוה – הים הגדול בלבד, היינו האוקיינוס, דינו כמקוה, שבו הכתוב מדבר, ששם נקוו כל מימי בראשית (ויש מפרשים, שהכוונה אף לים התיכון, שהוא הגבול המערבי של ארצנו, ומחזיר הוא לאוקיינוס – תפארת ישראל) אבל שאר הימים דינם כמעין שמתהרים בו חוללים, וכשרים למי חטאת ולכל שאר הדברים הצריכים מים חיים; לא נאמר "ימים" – בלשון רבים, אלא שיש בו – מפני שיש בים הגדול, מיני ימים הרבה – שכל הנחלים הולכים אליו (הרא"ש; ברטנורא), וכן אמרו, שאינו דומה טעם דג העולה בעכו לטעם דג העולה בצידון (ספרי עקב; הרא"ש). רבי יוסי אומר: כל הימים מטהרין בזה חלין – מטהרים הם אף

ט המים המפים – פסולים; אלו הן המפים? המלוחים והפושרים. המים המכזבים – פסולים; אלו הם המים המכזבים? המכזבים בפלמסיות ובשני בצרון – כשרים; רבי יהודה פוסל.
י מי קרמיון ומי פוגה – פסולים, מפני שהם מי בצים. מי הירדן ומי ירמוך – פסולים, מפני שהם מי תערובות; ואלו הן מי תערובות? אחד כשר ואחד פסול שנתערבו. שניהן כשרין ונתערבו – כשרין; רבי יהודה פוסל.
יא באר אחאב ומערת פמים – כשרה. המים שגשגתו, ושנינו מחמת עצמן – כשרין. אמת המים הפאה מרחוק – כשרה, ובלבד שישמרנה שלא יפסיקנה אדם; רבי יהודה אומר: הרי היא בחזקת מתרת. באר שנפל

פירוש ברטנורא

הטאת] דכתיב מים חיים אל כלי: חים הגדול במקוה. לא קרא הכתוב מקוה אלא לים הגדול, דכיה משתעי קרא במעשה בראשית ששם נקוו כל מימי בראשית. ולא נאמר ימים בלשון רבים, אלא מפני שמעורבים בו מיני מים הרבה, שכל הנחלים הולכים אליו: ר' יוסי אומר. כל הימים וים הגדול תורת מעין עליהן לענין שהן מטהרין בווחלין, מפני שהנחלים הולכין וזוחלין עליהן. אבל פסולין הן לתורת מים חיים, שהכתוב קוראן מקוה. והלכה כרבי יוסי: **ט מים המוכיין. המוכיין.** כגון שהן מלווין ופושרין: **פסולין:** למי חטאת: **מים המכזבים.** הפוסקין. כמו אשר לא יכובו מימיו (ישעיה נ"ח): **פסולין.** דמים חיים בעינין: **אחד בשבוע.** אבל אחד ביוכל שפך מקרו מים חיים: **בפלמסיות.** חילות של גיסות ששותין ומקלקלן בה: **בשני בצרון.** שנים של עצרת גשמים: ר' יהודה פוסל. אפילו אותן שאין מכזבין אלא בפלמסיות ובשני בצרון. ואין הלכה כר' יהודה:

י מי קרמיון ומי פוגה. נהרות שבראץ ישראל הן: מי בצים. לשון היגאה גומא בלא בצח (איו"ח). כלומר, מים שהחומר וטיט מעורב בהן. ורחמנא אמר מים חיים אל כלי, והכא איכא חציצה בין מים לכלי: **מי תערובות.** שמים פסולים מתערבים בהם: **אחד פסול ואחד כשר.** ונתערבו, אסור לקדש במקום התערובות ולמטה: ר' יהודה פוסל. אפילו בשניהם כשרים פוסל ר' יהודה ליטול במקום התערובות, גזירה אמו אחד פסול. ואין הלכה כר' יהודה: **לא באר אחאב.** לא אתפרש היכן הוא, והא קמ"ל דמים חיים הן: **ומערת פמים.** מערה הסמוכה לעיר דן ששמש ירדן יוצא. ובלשון ישמעאל קורין לדן בני"ם: ר' יהודה אומר הרי היא בחזקת מותרת. ואין הלכה כר' יהודה: **עד שתצל.** עד שיחזרו המים צלולים כרמיקרא. ואין הלכה כר' ישמעאל:

משניות מבוארות – קהתי

כשאין תקנה למליחותם, אבל מי הם יש תקנה למליחותם: יש אומרים על ידי כלי חרס חדש שיסתמו פיו וישקעוהו בתוך הים, והמים שהוא שואב לתוכו כדרך כלי חרס חדש הם מתוקים; ויש אומרים על ידי תיקונים אחרים; וכיון שיכולים מי הים להיתקן, אינם נפסלים מטעם שהם מלוחים (רמב"ם הל' פרה ו. יב).

באור משנה י

מי קרמיון ומי פוגה, פסולין – למי חטאת, מפני שהם מי בצים – מי ביצות, שעפר וטיט הרבה מעורב בהם. קרמיון ופוגה הם (לפי הרמב"ם והר"ש) שמות של נהרות בראץ ישראל, וכן אמרו בגמרא (בבא בתרא עד, ב): "ועל נהרות יכוננה" – אלו ארבעה נהרות: ירדן, ירמוך, קרמיון ופוגה. והערוך כותב (בערך "קרמיון") שהם "אמנה ופרפר נהרות דמשק" (מלכים ב, ה, יב). – בענין הטעם "מפני שהם מי ביצים", יש מפרשים, שהואיל ועפר וטיט מעורב בהם, הרי יש חציצה בין המים לכלי, והתורה אמרה: "מים חיים אל כלי", הלכך פסולים הם (הר"ש; ברטנורא; רש"י ותוספות טנהדיו"ה, ב). ויש מבארים, שמפני שמי בצים מתערבים במימי הנהרות הללו, אין זרימתם מהירה, ולפיכך אינם מים חיים (תוספות בבא בתרא עד, ב). **מי הירדן ומי ירמוך, פסולים – למי חטאת, מפני שהם מי תערובות – שנחלים פסולים מתערבים בהם.** ירמוך – נהר בעבר הירדן הזורם לירדן. **ואלו הן מי תערובות? אחד כשר ואחד פסול שנתערבו – אם נתערבו נהר כשר ונהר פסול, אין ממלאים במקום תערובתם ואילך. שניהן כשרין ונתערבו – אבל אם שני הנהרות כשרים ונתערבו זה בזה, כשרין – מי התערובות למי חטאת; רבי יהודה פוסל – אפילו בשני נהרות כשרים שנתערבו פסול רבי יהודה למלא במקום התערובות, גזירה משום נהר אחד פסול.** ואין הלכה כרבי יהודה.

יום רביעי

באור משנה יא

באר אחאב ומערת פמים, כשרה – לא נתפרש היכן באר אחאב; ומערת פמיוס היא מערה גדולה דרומית מערבית להר חרמון, שממנה יוצא נהר פניס (= בנייס). והוא אחד ממקורות הירדן, **המים שגשגתו – מראיהם, ושנינו מחמת עצמן – ולא מחמת תערובת, כשרין – למי חטאת. אמת המים הפאה מרחוק – ממעיין שהוא רחוק ממנה, כשרה – למי חטאת, ובלבד שישמרנה שלא יפסיקנה אדם – מן המעיין, ונמצא ממלא מן המים שפסקה תחילתם מן**

כשמימיהם וזוחלים, כדין מעיין, ופסולין – אבל פסולים הם – **לזבים, ולמצרעים, ולקדש מהן מי חטאת – הצריכים מים חיים, ואין מים חיים אלא מי מעיינות הנובעים, ואילו מימי הימים אינם נובעים, והוה שקראם הכתוב "מקוה", לפי שאין עליהם תורת מים חיים.**

רוב המפרשים מבארים, שלדעת רבי יוסי אף הים הגדול מטהר בווחלים (הר"ם; הר"ם; רש"י שבת קט, א). אבל הרמב"ם מפרש, שכונת רבי יוסי היא: כל הימים – חוץ מן הים הגדול, שדינו כמקוה לכל דבר ואינו מטהר בווחלים. הרב מברטנורא כותב, שהלכה כרבי יוסי, וכן כותב הרמב"ם בפירושו למשנתו. אבל בחיבורו הוא כותב (הל' פרה ו. י): "הים הגדול כמקוה ואינו כמעין. לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש. ושאר הימים כמעין. והרי שהוא פוסק כרבי יהודה ולא כרבי יוסי" (כסף משנה" שמתה על הרמב"ם; ובהלכות מקוואות ט, יב. מאריך בעל "כסף משנה" בישוב דברי הרמב"ם; ועיין "משנה אחרונה" כאן, שמופרש דברי רבי יוסי בדרך אחרת, ולשיטתו אמנם פוסק הרמב"ם כרבי יוסי).

יום שלישי

באור משנה ט

המים המפים – המקולקלים, כמפורש להלן, פסולים – למי חטאת, ולכל אותם הצריכים מים חיים; אלו הן המפים? המלוחים והפושרים – מעיין שמימיו מלוחים או חמים. המים המכזבים – הפוסקים לפרקים מלנבוע (כלשון "אשר לא יכובו מימיו" – ישעיה נח, יא), פסולין – למי חטאת; אלו הם המים המכזבים? המכזבים אחד בשבוע – מעיינות הפוסקים מלנבוע פעם אחת בשבע שנים. אבל ביותר משבע שנים, הרי הם כשרים. המכזבים בפלמסיות – בשנות מלחמה, שאנשי הצבא משתמשים בהם הרבה, ואף מקלקלים אותם, ובשני בצרון – ובשנות בצורת, שנעצרים הגשמים, כשרים – המים. רבי יהודה פוסל – אפילו אותם המים שאינם מכזבים אלא בשנות מלחמה ובשנות בצורת. ואין הלכה כרבי יהודה.

בעל "תפארת ישראל" מקשה: למה נחלקו התנאים במשנה הקודמת בענין הים הגדול ושאר הימים אם דינם כמקוה, והרי לפי משנתו פסולים הם משום שממימיהם מלוחים? ואף בעל "כסף משנה" מקשה על כך מה שכותב הרמב"ם: "הים הגדול כמקוה ואינו כמעין. לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש" – למה לו לבאר הטעם משום שאינו כמעין, והרי אפילו היה כמעין היו מימיו פסולים משום שמלוחים הם? ומתיר בעל "כסף משנה", לפי שיש מקוואות בתוך הים, שהמים שם מתוקים, כמו שידוע לספנים. ועל המים הללו בא הטעם שאינם כמי מעיין. ועוד יש לומר, שמים מלוחים אינם פסולים למי חטאת אלא

שהיא כשפופרת. רבי שמעון ורבי אליעזר בן יעקב אומרים: הדידה והכנה שבתבואה – פשרים, מפני שאין בהם לחה.

ג שנת מהן בהמה או חיה – פסולין. כל העופות פוסלין, חוץ מן היונה, מפני שהיא מוצצת. כל השרצים אינם פוסלין, חוץ מן החלדה, מפני שהיא מלקת; רבן גמליאל אומר: אף הנחש, מפני שהוא מקיא; רבי אליעזר אומר: אף העכבר.

ד החושב על מי חטאת לשותות – רבי אליעזר אומר: פסול; רבי יהושע אומר: כשיטתה. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים? במים שאינם מקדשים, אבל במים המקדשין – רבי אליעזר אומר: כשיטתה; רבי יהושע אומר: כשיטתה. גרגר – פשר.

ה מי חטאת שנפסלו – לא יגבלם בטיט, שלא יעשה תקלה לאחרים; רבי יהודה אומר: בטלו. פרה שששת מי חטאת – בשרה טמא מעת לעת; רבי יהודה אומר: בטלו במיעיה.

פירוש ברטנורא

דירה. תולעת שבחמין: כנה. מין תולעת גמי הגדל בתבואה: פשרים. אפילו נתבקעו. ואין כן הלכה: ג שנתה מהן בהמה או חיה פסולים. משום משקה שבפיהן החור, והמים והרוק שבפיהן מתערבין: מוצצת. ואין המשקה שבפיה חוזר למים: מלקת. לוקטת בלשונה ומתערב הרוק שבלשונה עם המים: אף הנחש מפני שהוא מקיאה. וכן הלכה ואין הלכה כר' אליעזר: ד החושב על מי חטאת לשותות ר' אליעזר פוסל. דאפסלו להו במחשבה: כשיטתה. החבית לשותות או ליקח ממנה מים לשותות. אבל במחשבה גרידא לא פסיל: במים שאינם מקודשין. שמיילן כדי ליתן בהן את האפר ועדיין לא נתן: רבי אליעזר אומר כשיטתה. והכא לא פסיל להו במחשבה, דכיון דמים קדושין הן, אמלכו במילך וחזרו בו במחשבתו. הילכך לא פסיל ר' אליעזר עד שיטת: רבי יהושע אומר כשיטתה. מפני משקה שבפיו שחזרו ומתערב עם המים ופסיל להו: ואם גרגר. לשון גרירת. כלומר שלא שתה כדרך השותים אלא שפך המים בגורנו: פשר. דליכא משקה פיו בחבית. והלכה כרבי יהושע בתרויהו:

ה שלא יעשה תקלה לאחרים. שיענו בטיט ויטמאו כמי חטאת שבו: ר' יהודה אומר בטלו. בטיט, ותו לא מטמא מאחר שנבלן: מעת לעת. אם שחטה בתוך מעת לעת של שתייה. אבל שחטה טפי מהכ, נתעכלו במיעיה: רבי יהודה אומר בטלו במיעיה. ואפילו שחטה בתוך מעת לעת בשרה טהור. ואין הלכה כר' יהודה בתרויהו:

משניות מבוארות – קהתי

את הכלי לשותות ממנו, המים נפסלים, אבל במחשבה בלבד אינו פוסל אותם, שהואיל ומים מקודשים הם, הריהו נמלך וחזרו בו ממחשבתו. רבי יהושע אומר: כשיטתה – מן המים, יפסלם, מפני הרוק שבפיה המתערב בהם. גרגר – שלא שתה כדרך השותים, אלא שפך את המים לתוך גורנו, פשר – מה שנשאר בכלי, שהרי לא נגע פיו במים. והלכה כרבי יהושע בין ברישא ובין בסיפא.

יש מבארים, שעיקר טעם המחלוקת שבמשנתנו הוא משום היסח הדעת. מכאן סובר רבי אליעזר, שבמים שעדיין לא נתקדשו המחשבה בלבד פוסלת אותם, שמשחשבו לשותותם כבר הסיח דעתו משמירתם, אבל במים שכבר נתקדשו, כל שלא עשה מעשה במים, אף על פי שחשב לשותותם, אנו אומרים שנמלך בו, ולא הסיח דעתו משמירתם, שהואיל ומקודשים הם חושש הוא להפסדם. אבל רבי יהושע סובר שאף במים שאינם מקודשים לא פסלם אלא אם כן עשה מעשה, שהטה את הכלי לשותות ממנו, שכל זמן שלא עשה מעשה אינו מסיח דעתו משמירתם, שחושב שמא יימלך ולא ישתה. ואילו במים מקודשים אפילו עשה מעשה ואפילו שפך מהם לתוך גורנו אינו מסיח דעתו משמירתם, אלא שאם שתה מהם כדרך השותים פסלם משום ורוק שהתערב במים (תפארת ישראל: עיין ר"ש: ועיין "משנה אחרונה" שמסקנה על דברי הר"ש ומפרש את טעם המחלוקת בדרך אחרת).

באור משנה ה

מי חטאת – המקודשים, שנפסלו – על ידי אחד מן הדברים ששינוי לעיל בפרקנו, כגון ששתתה מהם בהמה, לא יגבלם בטיט – אסור לגבל אותם בטיט, שלא יעשה תקלה לאחרים – שיגעו בטיט וייטמאו כמי חטאת שבו לענין תרומה, כמו שנשנה להלן (משנה ח): "מי חטאת שנפסלו מטמאין את הטהור לתרומה"; רבי יהודה אומר: בטלו – המים בטיט, ושוב אינם מטמאים. אבל חכמים סוברים, שמי חטאת אינם בטלים בטיט. פרה שששת מי חטאת – המקודשים, בשרה טמא מעת לעת – אם שחטה בתוך עשרים וארבע שעות לשתייתה בשרה טמא. אבל אם שחטה לאחר מעת לעת כבר נתעכלו המים במיעיה, ובשרה טהור. רבי יהודה אומר: בטלו במיעיה – ואפילו שחטה בתוך מעת לעת בשרה טהור. יש מפרשים:

זעירים שבתבואה: פשרים – המים, ואפילו נתבקעו, מפני שאין בהם לחה – ולא נתערב מהם כלום במים. ואין הלכה כן.

באור משנה ג

שנת מהן בהמה או חיה – מים מקודשים ששתתה מהם בהמה או חיה, פסולין – מפני שנתערב בהם הרוק שבפיהם (תפארת ישראל:). והרמב"ם מבאר, מפני שמים מעורבים בריר ניגרים מפייהם וחוזרים לכלי. כל העופות פוסלין – את המים, אם שתו מהם, חוץ מן היונה – שאם יונה ששתה מן המים, אינם פסולים, מפני שהיא מוצצת – כשהיא שותה, ואין רוק יוצא מפייה ומתערב במים. כל השרצים – ששתו מן המים המקודשים, אינם פוסלין – אותם, לפי שמוצצים כיונה (תפארת ישראל:). חוץ מן החלדה – שהיא פוסלת את המים, אם שתתה מהם, מפני שהיא מלקת – מלקת בלשונה ונמצא הרוק נכנס למים. רבן גמליאל אומר: אף הנחש – פוסל את המים, אם שתה מהם, מפני שהוא מקיא – את המים ששתה. רבי אליעזר אומר: אף העכבר – פוסל. ואין הלכה כרבי אליעזר.

יוס ששי

באור משנה ד

החושב על מי חטאת לשותות – אותם, רבי אליעזר אומר: פסל – את המים, שהמחשבה פוסלת כמי חטאת. יש כותבים, שמחשבה בלבד אינה פוסלת, אלא כוונת המשנה היא, שאומר כך כפי (יתוספות יוס טוב: ועיין באורנו למשנה זכח"א, א). רבי יהושע אומר: כשיטתה – את הכלי לשותות ממנו, פסל את המים, אף על פי שלא שתה מהם כלום. אבל המחשבה בלבד (היינו האמירה בלבד – לפי "תוספות יוס טוב") אינה פוסלת. אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים? במים שאינם מקדשים – במים שמילאם לשם קידוש, ועדיין לא נתן עליהם האפר. אבל במים המקדשין – שכבר נתן עליהם את האפר, רבי אליעזר אומר: כשיטתה –

ו מי חטאת ואפר חטאת – לא יעבירם בנהר ובספינה, ולא ישיטם על פני המים, ולא יעמד בצד זה ויזרקם לצד זה. אבל עובר הוא במים עד צוארו. עובר הוא הטהור לחטאת, ובדידו כלי ריקם הטהור לחטאת, ובמים שאינם מקדשין.

ז אפר פשר שנתערב באפר מקלה – הולכין אחר הרב לטמא, ואין מקדשין בו; רבי אליעזר אומר: מקדשין בכלל.

פירוש ברטנורא

ו מי חטאת. במקדשין איירי. אבל מים שאינם מקדשין שרי, כדקתני סיפא: ואפר חטאת. אפילו אפר עצמו בלא מים: לא יעבירם בנהר ובספינה. דגורר משום מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בספינה בירדן ונמצא כוית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה: ולא ישיטם על פני המים. דרמי לספינה. וכן לא יעמוד בצד זה של נהר ויזרקם לצד שני, דגם זה דמי קצת לספינה: אבל עובר הוא. ברגליו: במים. עם מי חטאת שבידו: עובר הוא הטהור לחטאת. בין בספינה בין שט על פני המים, ואינו חושש. וכן נושא בידו או משיט על פני המים כלי שהוא טהור לתת בו מי חטאת כשהוא ריקם, או שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו באפר פרה. שלא גזרו אלא על המים המקודשים ועל האפר בלבד, לא על האדם והכלים הטהורים (ומים שאינם מקדשין):

ז אפר כשר. אפר פרה הכשר להזאה: שנתערב באפר מקלה. באפר כירה: הולכים אחר הרוב לטמא. אם רוב אפר פרה, מטמא. אם רוב אפר מקלה, אינו מטמא: ואין מקדשין בו. ואפילו רוב אפר חטאת, אין מקדשין בו, והואיל ונתערב בו אפר כירה ואפילו כל שהוא: ר' אליעזר אומר מקדשין בכלל. דסבר ר' אליעזר לא בעינן שיעורא בהזאה, ואי אפשר דליכא פורתא מאפר חטאת. ואין הלכה כר' אליעזר:

משניות מבוארות – קהתי

על פני המים, ובדידו כלי ריקם הטהור לחטאת – ומותר לו לשאת בידו כלי ריקם הטהור לחטאת, ובמים שאינם מקדשין – או כלי שיש בו מים שעדיין לא נתקדשו, שלא גזרו חכמים אלא על מי חטאת המקודשים ואפר פרה בלבד, כמעשה שהיה.

באור משנה ז

אפר פשר – אפר פרה, הכשר להזאה, שנתערב באפר מקלה – באפר שריפה סתם, הולכין אחר הרב לטמא – אם רוב אפר פרה, מטמא במגע ובמשא; ואם רוב אפר מקלה, אינו מטמא. ואין מקדשין בו – אפילו כשרובו אפר פרה, שבחטאת החמירו חכמים שאין מועיל ביטול ברוב; רבי אליעזר אומר: מקדשין בכלל – בכל האפר בבת אחת, שודאי יש בו אפר פרה. ואין הלכה כרבי אליעזר.

ממשנתו משמע, שכשם שמי חטאת המקודשים מטמאים במגע ובמשא (כמו ששינוי במסכת כליים א. א. ב), כך גם אפר פרה מטמא במגע ובמשא. וכן כתב רש"י (בכורות כג, א): מי חטאת ואפר חטאת מטמאים במשא, ואף מסוגיית הגמרא שם משמע, שמשנתו עוסקת בדין תערוכת האפר עצמו (עיין "תפארת ישראל, ברוע").

אבל מדברי הרמב"ם משמע, שאיננו מפרש משנתו בענין תערוכת האפר עצמו אלא במי חטאת שנתקדשו בתערוכת האפר, שכן הוא כותב (הל' פרה טו, ד): "אפר פרה שנתערב באפר מקלה וקידש בכולם, אם היה הרוב אפר פרה – מטמאין כמי נידה; ואם היה הרוב אפר מקלה – אין מטמאין במגע, אבל מטמאין במשא".

וכן כותב גם בעל "משנה אחרונה": "הולכין אחר הרוב לטמא" – שאם הרוב מאפר פרה וקידש בתערוכתו, מטמאים המים כדון מי חטאת, אבל האפר שלא נתקדש אין בו טומאה, שלא נאמר אלא "והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב", ואילו באפר לא מצינו טומאה".

ואף בעל "תפארת ישראל" מפרש משנתו לפי שיטת הרמב"ם (עיין שם "ברוע").

בטלו במעיה – והרי הם משקים סרוחים שאינם מטמאים (הרא"ש).

הרמב"ם בפירושו למשנתו כותב, שאין הלכה כרבי יהודה בשני הדברים. וכן כותב הרב מברטנורא (בעקבות הרמב"ם).

אבל בחיבורו הוא פוסק בענין הסיפא כרבי יהודה, שכן הוא כותב (הל' פרה טו, ז): פרה ששטת מי חטאת, אף על פי שנשחטה בתוך עשרים וארבע שעות, בשרה טהור, שנאמר: "למשמרת למי נדה" – בזמן שהם שמורין אינם בסלין; אבל בזמן ששטתן פרה – בטלו, שהרי אינם שמורין. וכותב בעל "כסף משנה", שהטעם שפסק כרבי יהודה, מפני שמובא בספרי: "וכבר הלכה זו (בענין פרה ששטתה מי חטאת) נשאלה לפני שלושים ושמונה זקנים ביבנה, וטיהרו את בשרה". וכן נאמר שם בשם רבי יוסי הגלילי ורבי טרפון.

שבת קודש

באור משנה ו

מי חטאת – המקודשים, ואפר חטאת – אפר פרה אדומה, לא יעבירם בנהר ובספינה – כלומר בספינה השטה בנהר. בגמרא (חגיגה כג, א) מבואר הטעם, משום מעשה שהיה באדם שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה, ונמצא כוית מן המת תחוב בקרקעיתה של הספינה. באותה שעה אמרו (חכמים): לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת יעבירם בירדן ובספינה. ובתוספתא שנו: "אחזד ירדן ואחזד כל הנהרות (חכמים גזרו בין בירדן ובין בשאר נהרות). חנינא בן עקביא אומר: לא אמרו אלא בירדן בלבד (מפני שמעשה שהיה בירדן היה); ולא ישיטם על פני המים – בכלי הצף על פני המים, שדומה לספינה, ולא יעמד בצד זה – של הנהר, ויזרקם לצד זה – שאף זה דומה להעברה בספינה. אבל עובר הוא – אדם ברגליו – במים – ומי חטאת ואפר חטאת בידו, עד צוארו – אפילו מגיעים המים עד צוארו ונראה כשט בהם. עובר הוא הטהור לחטאת – אבל מותר למי שנטהר לעסוק בפרה לעבור בספינה ולשוט

עליית הנשמה היא שלוש פעמים בכל יום בהג' תפילות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל.

היום יום כט אייר

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כח ע"א: כד תנו רבנן: כְּשִׁמְתוּ בְּנֵי שָׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, נִכְנְסוּ אֶרְבָּעָה זְקֵנִים לְנִחְמוֹ, רַבִּי טַרְפוֹן וְרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי וְרַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לָהֶם רַבִּי טַרְפוֹן: דַּעוּ שְׂחָכְכֶם גָּדוֹל הוּא וְכָקִי בַּהֲגֻדוֹת הוּא, וְאֵל יִכְנֶס אֶחָד מֵכֶם לְתוֹךְ דְּבָרֵי חֲבֵרָיו. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: וְאֲנִי אַחֲרוֹן! פָּתַח רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְאָמַר: רַבּוּ עֲזוֹנוֹתַי, תִּכְפּוּהוּ אֲבָלָיו, הַטְרִיחַ רַבּוֹתָיו פַּעַם רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה. נִעְנָה רַבִּי טַרְפוֹן וְאָמַר: (ויקרא י': וי') "וְאַחֲיָכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּכְּבוּ אֶת הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'", וְהֵלֵא דְבָרִים קִלְיוֹחֵמָר, וּמָה נָדָב וְאֲבִיהוּא שְׁלֹא עָשׂוּ אֶלָּא מִצְוַת אַחַת, דְּכֻתִּיב: (שם ט) "וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַחֲרֵן אֶת הָדָם אֵלָיו", כִּדָּה? בְּנֵי שָׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה! נִעְנָה רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי וְאָמַר: (מלכים א' י"ד: י"ג) "וְסִפְדוּ לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּקְרְבוּ אֹתוֹ" וְגו'. וְהֵלֵא דְבָרִים קִלְיוֹחֵמָר, וּמָה אֲבִיָּה בֶן יִרְבֶּעִם שְׁלֹא עָשָׂה אֶלָּא דְבַר אַחֵד טוֹב, דְּכֻתִּיב בֵּית: (שם) "עֵצַן נִמְצָא בּוֹ דְּבַר טוֹב", כִּדָּה? בְּנֵי שָׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל] עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה! מֵאִי "דְּבַר טוֹב"? רַבִּי (איבא) [זירא] וְרַבִּי חֲנִינָא בֶר פִּפְא, חֵד אָמַר: שְׁבִטְל מִשְׁמֶרְתּוֹ וְעֵלָה לְרִגְלָהּ. וְחֵד אָמַר: שְׁבִטְל פְּרִסְדָּאוֹת שְׁחוּשֵׁיב אֲבִיו עַל הַדְּרָכִים, שְׁלֹא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לְרִגְלָהּ. נִעְנָה רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְאָמַר: (ירמיהו ל"ד: ה') "כְּשָׁלוֹם תָּמוּת, וּבְמִשְׁרָפוֹת אֲבֹתַיךְ [הַמְּלָכִים] תִּרְאֻשׁוֹנִים" וְגו'. וְהֵלֵא דְבָרִים קִלְיוֹחֵמָר, וּמָה צְרִיקָהוּ מְלַךְ יְהוּדָה, שְׁלֹא עָשָׂה אֶלָּא מִצְוַת אַחַת, שְׁהֵעֵלָה יְרֵמְיָה מִן הַטֵּיט, כִּדָּה? בְּנֵי שָׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל], עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה!

דברים של מיתה כו' – ודריש באשר הוא סוף כל אדם כאשר הוא עושה הוא ג"כ סופו. דיספד יספדוני' – שלא יאמר מה לי להספיד על מת שאינו קרובי אלא יחשוב בלבו שאם יספוד יספדוהו. דיטעון – אחרים לקבורה. דידל – המרים קול בהספד. א"ד די לא ידל ידלונ' – מי שלא מרים עצמו בגסות אבל הוא מטפל למתים מרימין לו מן השמים. כי טוב וגו' – טוב שתעלה ברשות ולא בגאווה שלא ברשות וישפילוך וירחיקוך מאצלם. ואל יכנס כו' – לא ידרוש שום א' ממנו מה שיאמר חברו. ואני אחרון – שלא דרוש שום דבר שתאמרו ומדרך ענוה אמר. ראשונה ושניה – ב' בנים מתו לו בב' פעמים. לא עשו אלא מצוה א' ביום שמתו נא' וכל בני ישראל וגו' בניו של רבי שלמדו ולימדו תורה

וקיימו מצות עאכ"ו שאנו ראויים לסופדם. אביה – בנו של ירבעם שלא עשה אלא מצוה א' וע"ש אותה מצוה שעשה משבחו הכתוב ואומר וספרו לו כל ישראל יען כי נמצא בו דבר טוב. אבי' בן ירבעם בטל משמרתו וגדולתו אומנות המלך ועלה לרגל ולא הקפיד על מה שהקפיד אביו דכתיב עתה תשוב הממלכה לבית דוד אם ילכו ישראל לרגל ויראו מלכות בית דוד יושבין בעזרה שאין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית דוד לבד. פריסאות – אורבים כדי שישבו לעולים ואביה לא הקפיד בכך וכשהגיע משמרתו לשמור הדרך ביטלה והיו יכולים לעלות כל הרוצים לעלות. ובמשרפות כו' – ששורפין כל מלכים לאחר מיתתן כל כלי תשמישן. אלא מצוה א' – סמוך למיתתו וע"ש אותה מצוה זכה למשרפות אבותיו ולמות בשלום וספרו עליו הוי אדון האי מצוה דקחשיב לא קאמר אלא אותן מצות שסמוך למיתה.

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשי"א

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו' וכו' מוה"ר שלמה זלמן שיי

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מעש"ק ע"ד האיש חיל מר... שיי שחזר עתה לשיקאגא ונמצא בבית החולים כי נפצעה ידו השמאלית.

כפי זכרוני הנה קודם שנסע בקיץ העבר, הורתי לו שיזהר בהנחת תפילין, וצריך לברר אצלו אם מלא זאת, שזהו דבר התלוי בידו השמאלית ג"כ, ובאם ח"ו לא קיים זאת, אזי בהקדם ביותר האפשרי צריך שיקבל ע"ע בהחלטה גמורה אשר תיכף בשבוע לאיתנו יזהר בתכלית במצות הנחת תפילין ובשמירת הש"ק, ואקוה לשמוע בשורה טובה בזה.

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות ובבריאות הנכונה לו ולכל ב"ב שיי.

גמרא

1 שנינו במשנה: הביאונה לכהן גדול לבית הפרה לצורך טבילה
2 שניה. מבארת הגמרא: מאי פרוה – מדי משמעותו של השם פרוה.
3 אמר רב יוסף, פרוה הוא שמו של אמנושא – המכשף שבנה לשכה
4 זו, ונקראת לשכה זו על שמו.
5 שנינו במשנה: פרוסין שול בויז למחיצה בינו לבין העם. מבררת
6 הגמרא: מאי שניא – מדוע פרסו למחיצה סדין דווקא שול בויז.
7 מבארת הגמרא: אמר רב כהנא, הטעם, כדי שיפיר הכהן גדול
8 שעבודת היום המיוחדת ליום הכפורים, יש לעשותה כבגדי בויז,
9 ולא בבגדי זהב שרגיל לשרת בהם בשאר ימות השנה.
10 שנינו במשנה: לדעת חכמים, פשוט היה לובש פלוסין שול שמונה
11 עשר וכו' מנה, ובין הערביים היה לובש הנדויין של שנים עשר
12 מנה, הכול שלשים מנה. מקשה הגמרא: מאחר וכבר נקטה המשנה
13 את השווי של כל בגד, ובי התנא מניינא אתא לאשמועינן – וכי בא
14 להשמיענו כמה שוים הבגדים יחד, הרי זה פשוט ששמונה עשר
15 ועוד שנים עשר הם שלשים, ומדוע הוצרך לומר את הסכום
16 הכולל. מתרצת הגמרא: הא קא משמע לן – את זה בא התנא

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג סיון תשכ"ד

ברוקלין.

הור"ח אי"א נוי"נ וכו' הרב יצחק צבי שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו ובהמשך למה שנדבר עם הוריו שי' בשיחתנו, בו שואל.

(א) מאנ"ש וחסידיים המתעסקים באתרוגי קאלאברי הוא הרה"ח רב פעלים הררי"י שי' דזייקאבסאן (אשר כמדומה היו בקשרים זע"ז מכבר) אשר הנ"ל בעצמו ביקר בהפרדסים של אתרוגים אשר באיטליא ובחן בהם.

(ב) כן להנ"ל ידוע בנוגע להסימנים והאופן איך להכיר שהאילן אינו מורכב.

(ג) במ"ש אודות אופן גידול העוקץ וכן בנוגע להבליטות - יש לברר האם גדלים באותו אילן עצמו בבליטות וגם בלי בליטות, כן בהנוגע להשינויים בהעוקץ, כי כמדומה שבספרים לא נמצא ע"ד פרטים כהנ"ל שכותבם בתוככי סימנים באם נמצאו באותו האילן וצריך לברר אצל מי שהי' על אתר וראה בעצמו.

(ד) התקוה שלע"ע כבר קבל פ"ש מכאן מהוריו שי' וכן מהאורחים ממנשטער שביקרו כאן בזמן מתן תורתנו, השבועות שלפניו ושלאחריו וכן מהמדובר בזמני רצון האמורים, ויהי רצון שיפעלו הדברים פעולתם מתאים לתוכנם שהמעשה הוא העיקר.

בכבוד ובברכה לבשו"ט ופ"ש הוריו שי'.

נ.ב. כבר מובא מס' בכורי יעקב סו"ס תרמ"ח דאין לסמוך על הסימנים גם לא להחמיר. ואף שהוא היפך דעת כו"כ מהאחרונים - י"ל שעכ"פ גם לדעתם כשיש מסורת על המדינה ובאותו אילן עצמו גדלים אתרוגים בסימנים - גם שאר האתרוגים שבאילן כשרים (שהרי לכל הדעות סימנים אלו - לבד קליפתו עבה להחת"ס - אינם מובהקים וכו').

18 ללמדנו, דבציר מהני לא נעביר - שיש לעשות את בגדי השחר
19 ובגדי בין הערביים לא פחות משלושים מנה. הא אי בציר מהני -
20 אבל אם הפחית משמונה עשר מנה של בגדי השחר, וטפי אהני -
21 והוסיף על שנים עשר מנה של בגדי בין הערביים, לית לן קח - אין
22 בכך כלום, מאחר והעיקר שבסכום הכולל יעשה את הבגדים
23 בשלושים מנה, ושבגדי השחר יהיו יקרים משל בין הערביים.
24 מבארת הגמרא: ממחלוקת רבי מאיר ובין לחכמים מיהת - מכל מקום
25 דבול' עלקא - בין לרבי מאיר ובין לחכמים מיהת - מכל מקום
26 צריך שיהיו הבגדים דשחר עדיפי - מעולים ויקרים יותר מבגדי בין
27 הערביים, ומבררת הגמרא: מנא לן - מנין נלמד דין זה. מבארת
28 הגמרא: אמר רב הונא בריה דרב עקיבא, דאמר קרא בפסוק של
29 לבית בגדי השחר ביום הכיפורים (ויקרא טו ד) 'כתנת בד קדש
30 ולבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו, ובאבנט בד יחגר, ובמזנפת בד
31 יצנף, בגדי קדש הם, ורחץ במים את בשרו ולבשם'. וזוהי שנכתב
32 תיבת 'בד' ארבע פעמים, נלמד שלכתחילה מצוה על הכהן גדול
33 ללבוש בעבודת השחר בגדים העשויים מהמוקדש שבבד, כלומר
34 שיהיו מעולים יותר מבגדי עבודת בין הערביים.

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לה עמוד א – מתוך מזהירות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכט רש"י תוספות

דאמרי תריוהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות! ומשנ: לא נצרכה, דעביד בארעא דחבריה שאינו נהנה כלום, ומכל מקום אסור לכתחילה, כמו שאפרש בסמוך, אלא שאין חייב חטאת. ומשמע: הא בארעא ידידה – חייב חטאת, ואף על גב דאין מתכוין לייפות קרקע – חייב, כיון דהוי פסיק רישיה ונהנה הוא, ולא דמי לחותה את הגחלים להתחמם בהן והווערו ממליהן, דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור לרבי שמעון שאין נהנה כלל בהבערה זו, שבלא תוספת הבערה של כל כך גחלים שיוכל להתחמם בהן, ואם כן כבודור לא נתכוון להבעיר, אבל בההיא ד"הבונה" (שבת קגא) כיון שהוא נהנה – אגן נהדי שהוא מתכוין לייפות. מיהו קשה: דבשמעתין משמע דבר שאין מתכוין, אפילו פסיק רישיה לא

גמרא פרווה אמנושא – מכשף אחד בנאה, ושמו פרווה. תנא מניינא אתא לאשמועינן – דקתני הכל שלשים מנה, ובי אין אנו וידעין ששמונה עשר ושנים עשר הרי שלשים: הא קא משמע לן – להכי הדר כיליננה, לאשמועינן דהא דשלשים מנה סך הכל הוא ודיהב שיעורא ליטול מן ההקדש, וביציר משלשים מנה לא ליעביד סך הכל. **הא אי בציר חותני – דשחרית משמונה עשר, וטפי אחני דערבית משנים עשר – לית לן בה. בר בר – ארבעה זמיני כתיבי בלבישת בגדי שחרית, למימר דהוי, "בר" "בר" –**

גמרא פרווה אמנושא – מכשף אחד בנאה, ושמו פרווה. תנא מניינא אתא לאשמועינן – דקתני הכל שלשים מנה, ובי אין אנו וידעין ששמונה עשר ושנים עשר הרי שלשים: הא קא משמע לן – להכי הדר כיליננה, לאשמועינן דהא דשלשים מנה סך הכל הוא ודיהב שיעורא ליטול מן ההקדש, וביציר משלשים מנה לא ליעביד סך הכל. **הא אי בציר חותני – דשחרית משמונה עשר, וטפי אחני דערבית משנים עשר – לית לן בה. בר בר – ארבעה זמיני כתיבי בלבישת בגדי שחרית, למימר דהוי, "בר" "בר" –**

מעינא מכלל דלרבי יהודה דבר שאין מתכוין אסור מדאורייתא אף על גב דלא הוי פסיק רישיה. ובערוך פירש בענין אחר ההיא ד"הבונה": לא צריכא דעביד בארעא דחבריה, כיון שאין נהנה כלל בייפו קרקע דחירו – שרי אפילו לכתחילה, אף על גב דהוה פסיק רישיה. והא דאמר מודה רבי שמעון בפסיק רישיה – הני מילי דבבר שהוא נהנה, כגון בארעא ידידה וקוצץ בחרת בנו שהוא נהנה, ומתוך כך התיר ברוא הכרובה בפשתן למשוך ממנו בשבת, אף על גב דקא עביד סחיטה דהוי פסיק רישיה – והואיל ואינו נהנה באותה סחיטה, דקא אויל לאיבוד ומותר. ולאו ראיא היא מההיא דקעביד בארעא דחבריה דלשתי לכתחילה, דהתם לענין חיוב חטאת קאמר, דאין חייב חטאת, ומיהו איכא למימר דאסור לכתחילה. ועוד הביא הערוך ראייה לדבריו מדאמר פרק "רבי אליעזר דמילה" (גם זה שם) ואבי אילבא דרבי שמעון. האי בשר מאי עביד ליה: באומר אבי הבן לקוץ בחרת בנו הוא מתכוין, ופרקי. ואי איכא אחר – ליעביד, כדריש לקיש. ומשנ: דליכא אחר. אבל אי איכא אחר היה מותר לכתחילה. אלמא שרי רבי שמעון פסיק רישיה לכתחילה דבבר שאינו נהנה. ואין זו ראיא, דהא דמוקי ליה אביי באומר אבי הבן כו' היינו מקמי דשמע מרבא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה, בדקא מסיק התם לבתר דשמע מרבא סברה, ולהכי פריק. ואביי אליבא דרבי שמעון כיון דפליג אף בפסיק רישיה, ואם כן לא שנת פסיק רישיה משאר שאינו מתכוין, האי "בשר" מאי עביד ליה: אבל למאי דמסיק דלאבוי נמי מודה בפסיק רישיה – שנת אבוי לא שנת אחר. ועוד: מה ראיא היא מהתם: דילמא התם מדאורייתא שרי, אבל מדרבנן איכא למימר דאסור. מיהו, איכא למימר דהבי מיתיה ראיא: כיון דבשאר (ואיסורין) דלא בעינן מלאכת מחשבת – מותר מן התורה, אין סברא לאסור גבי שבת אפילו מדרבנן. ודאי, אי בשאר איסורי אסור מדאורייתא משום דלא בעינן ברו מלאכת מחשבת – אז היה ראוי לגזור גבי שבת מדרבנן, להשוותו לשאר איסורי, אף על גב דמדאורייתא שרי משום מלאכת מחשבת. מיהו, למאי דפרישית דלבסוף הדר ביה, וסבירא ליה דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה, ובקיצצת בחרת אסור מדאורייתא – אף על גב דלא מיכוין, ואם כן בשבת אסרין לכתחילה – לא שנת אבוי ולא שנת אחר. ואורבתי, משם קשה לפירוש הערוך, מדלא קאמר אלא לאבוי האי "בשר" מאי עביד ליה, אבל לרבא דסבירא ליה מודה רבי שמעון בפסיק רישיה – לא שני ליה בין אבוי בין אחר, כיון דסבירא ליה בשבת מדרבנן (אסור) פסיק רישיה – אף על גב דמדאורייתא שרי משום מלאכת מחשבת, מכלל דבשאר איסורי – אסור מדאורייתא. ועוד מיתיה ראיא מפרק "כל תכני" (שם קסא), דשקיל ליה בברוי, ואף על גב דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה, והואיל ואין נהנה – מותר. ואינו ראייה, כמו שפירש שם רש"י, דלא מלאכה היא, דאין דרך הפשט בכך. עוד יש לפרש: דשקיל ליה בחתיכות קטנות כל כך שאין בהם באחת מוח לעשות קמיע, הלכך לא חשיב עור, ואין זה הפשט. עוד הביא ראיא מדאמר פרק "לולב הגזול" (סוכה לגא) אין ממעטין אותו ביום טוב, משום רבי אליעזר ברבי שמעון אמר: ממעט. ופרקי: הא קא מתקן מנא ומשני: הכא במאי עסקינן – שליטן לאכילה, ודבר שאין מתכוין מותר. ופרקי: והא מודה רבי שמעון בפסיק רישיה לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי, דמאחר שאינו נהנה בדבר – מותר, אף על גב דהוי בפסיק רישיה. ואין לדחות ולומר מאחר דאית ליה הושענא אחריתי לא הוי מתקן, כיון דאינו מתקנה לשם מצוה – דאם כן מאי דחקיה למימר: רבי אליעזר ברבי שמעון סבר ליה כבאבו דאמר דבר שאינו מתכוין מותר? אפילו כרבי יהודה מצי לאוקמי מהאי טעמא. מיהו, יש לדחות: מאחר שאותו תיקון אפילו במתכוין אינו אסור אלא מדרבנן, דמיעוט ענבין אין נראה תיקון כל כך שיחשב תיקון מן התורה לא גזרו ביה רבנן, כיון שאין נהנה. ולדברי הערוך אתי שפיר הא דאמר בפרק "כל התדיר" (מנחות צאב.) המתנדב יין מביא ומזולף על גבי האישים. ופרקי: והא קא מכבהו ומוקי לה כרבי שמעון, דאמר דבר שאין מתכוין מותר, ואפילו דהוי פסיק רישיה, שאי אפשר לזלף על גבי האישים שלא יכבה – מתיר רבי שמעון לכתחילה, מאחר שאין נהנה. מיהו אין נראה דברי הערוך: דהא מפסי מורסא כדי להוציא ממנה לחם – פטור אבל אסור, אי לאו משום צערא דאיניש, אף על פי שאינו נהנה כלל ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח. וכן קשה ממחש של יד ליטול בה את הקוקי, ומפרש לה בסנהדרין (פהא) אליבא דרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, ודוקא משום צערא דגופה, הא לאו הכי – לא, אף על גב דלא מיכוין לעשות חבורה כי אם להוציא הקוקי. ולפי זה, צריכין אנו ליישב ההיא ד"כל התדיר" דלאו פסיק רישיה הוא, שמולפו בטיפים דקות. אי נמי, על גבי האיברים, דאפשר שלא יכבה את האש. **פרווח אמנושא – פירש בערוך, וזה לשונו: יש מן החכמים שאומרים כי חפר מחילה תחת הקרקע בקדש עד שיראה עבודת כהן גדול, והרגישו הכותנים בחפירה, ומנאזהו, וקרא אותה הלשכה על שמו. **הגדרוין של שמונה מאות זו – לא ידענא אמאי לא קאמר של שמונה מנה, כדקאמר ברישא של שנים עשר מנה. ועוד קשה לי: אמאי לא קא תני במילתיה דרבי מאיר שהן עשרים מנה, כדתני בסיפא במילתיהו דרבנן שהן שלשים מנה? מיהו, הא לא קשה, דמשום דברישא לא תנא כולה מילתא בלשון מנה – להכי לא קתני נמי בסיפא בסך הכל לא בלשון מנה ולא בלשון זוזים. מיהו (ממנה) היא גופה תימה לי: אמאי לא קתני ברישא הכל בלשון מנה? ולכא למימר דח' מאות זו קאמר וזי פשיטי ניהו, כי ההיא דסוף פרק "אף על פי" (כתובות סדב.) ונותן לה כלים של תמישים זו, דמפרשה התם תמישים זו? פשיטי, זו? מדינה שהן שמינית של דינרי צורי. וכן ההיא דפרק "מציתא האשה" (שם סא.) דהמשיא יתומה לא יפחות מן מתמישים זו. ודא – דמאי נפקא מינה? ולימא הגדוין של מנה, כך הכל שלשה עשר מנה. ועוד, מסתמא כווי צורי איירי, דהו להו של שחרית עריפי מנייהו רק שליש, ודמאי דרבנן. ושמוא יד לומר אין הלשון נופל בטוב לומר שמונה מנה.****

בר בר בר – נראה לי: חד לגופיה, וחד "בר" לשון לבד, שאין לובש עממן בגדי וזה כדרך שהוא עושה כל ימות השנה. רב"ד שלישי לומר: יותר טוב מבר של שאר ימות השנה, והרביעי לומר שטוב משל ערביא. אי נמי, "בר" שלישי ורביעי מירדשי הכי: "בר" המובחר שבבר.

ניחוש

בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך החסידות, נמצאות כל הרמות . . דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אך קיימת גם – תודה לה' – תחיית המתים בעבודה רוחנית.

היום יום יא סיוון

1 מיתבי - גרסין ברישא, והדר גרסין תני רב שמואל. מיתבי ולבשו בגדים אחרים - ולא גרסין "וקרבו אל אשר לעם", דהוא קרא לא גבי שירות כתיב אלא גבי בגדים
2 שאכלו בהן, ולא אפשר לאוקומי ביום הכפורים. אלא מהאי קרא מותיב "ובצאתם אל חצר החיצונה" וגו' דאיכא לאוקומי ביום הכפורים, דכתיב לעיל מנייה "והיה בבואם אל
3 שערי החצר הפנימית ולא יעלה עליהם צמר" הא דאי ביום הכיפורים כתיב, דאי בשאר ימות השנה - הא איכא מעיל דכוליה תכלת, וחושן ואפוד דאית ביה תכלת. וכתיב
4 בתריה "ובצאתם אל החצר החיצונה יפשטו את בגדיהם וגו' ולבשו בגדים אחרים" וקא סלקא דעתך דהכי קאמר: וכשיחזור ויכנס שם בין הערבים ולבש בגדי בר אחרים ולא
5 את הראשונים, ומשום דלא רמזה משה
6 באורייתא, והילכתא הוה גמירי לה, אלא
7 יחזקאל ואסמכיהו קרא. "ולא יקדשו את
8 העם" דכתיב בספא מילתא אחריתי היא,
9 וכשיתערבו עם העם - ילבשו בגדי חול. **מאי**
10 **לאו אחרים** השובין מהן - דאי לאו
11 לעילוינה, למה לי למכתב אחרים, דמשמע
12 שלא יהיו דומין לראשונים? לא פחותין מהן
13 לפי שעבודה הראשונה חשובה ומכפרת, וזו
14 אינה אלא לפנות את המקום, שאין כבוד
15 שיהיו מונחין שם. ולפיכך שינה הכתוב בבגדים
16 לפחות. עבודת יחיד - הוצאת קף ומחתה,
17 שאינה צריכה לציבור, אלא לפי שמוטלת
18 עליו לפנות את המקום, לפיכך קורא לה
19 עבודת יחיד. ובלבד שימסרנה לציבור - דאין
20 סוף מעבודת ציבור היא. כך נראה בעיני, ואני
21 שמעתי: "עבודת יחיד" מקרא פרשה דתנן
22 ובמיתותין (לקמן סחב). קורא באיטליט לכן
23 משלו. וקשיא לי בגויה דלא תנן התם ובלבד
24 שימסרנה לציבור. **פשיטא** - דעובד בה, כיון
25 דאמרת מוסרה לציבור, דציבור היא. משתי
26 ריבוא - מנה. האמר פיר חוץ - של בגדי
27 כהונה. כפול ששה - לקמן, בפרק "בא לו"
28 (עאב). בחסרא כפולא - כיון הנראה מחץ
29 לכלי זכוכית, ואף על פי שהזכוכית עבה, כך
30 היה הפשתן מוצהב, ונראה בשור מותכה. לעני
31 אומרים וכו' - כלומר: אם באו בית דין
32 שלמעלה לחייב עניים על ידי הלל, ועשירים
33 על ידי ר' אלעזר, וטורדי הדין על ידי יוסף -
34 יש פתחן פה לבעל הדין לחייבם. **מרעיק** -
35 סלע מדינה, שהוא חצי דינר. כך מפורש
36 בכתובות (סדא). פירקוהו - פירקו משוי השלג
37 מעליו. **אנריא** - עבודת שר העיר. ועבודת
38 עצמו היתה, והם אינם מכירים בו וסבורים
39 שהוא מושיב העיריות שלו, שעבודת אדוניו
40 הארץ מוטלת עליהם. **משדלתו** = מפתח אותו.
41 "כי יפתח" מתרגמין "ארי ישדל" (שמות כב).
42 שלבשה לו - בשבילו. **משנה** ראשו לדרום
43 ופניו למערב - מפרש בגמרא שעוקם ראשו
44 לצד ההיכל. וקא בעי טעמא אמאי לא מוקי
45 ליה להדיא ונבו למזרח וראשו למערב. והבן
46 עומד כמורה - אחריז למורת.

נמרא

1 **ניחוש** שמו לא ימסרנה יפה יפה קא משמע לן
2 - ואפילו לרבנן דרבי יוסי בפרק "הבית
3 והעליה" (בבא מציעא קיחא), דסבירא להו שומרי
4 ספידים בשביעית נוטלין שכן מתרומת הלשכה,
5 ורבי יוסי אומר: אף הוצעה להתנרב בחנם -
6 עשה. וקאמר דפליגי במישח דילמא לא מסר
7 לצבור יפה, דרבנן סברי: חיישינן. הא מודו, דאנן
8 סהדי דבזון גדול מסר ליה יפה, שהוא גדול לתורה
9 ויודע שיש למסור יפה. ועוד, כיון שכל כבוד
10 כהונה הוא שלו - מסר ליה יפה, אנב חביבות
11 שעובד בה. וכן לבן כוכבי, דאמר בפרק "הקומץ"
12 רבה (מנחות כאב). כל כון ששוקל - אינו
13 חוטא. ופריך: כיון דלכתחילה לא מייחבי לאיתווי,
14 כי קא מיימי מעיל חולץ לעושה! ומשני: דמסר
15 ליה לצבור. איכא למימר: אפילו אם תמצא לומר
16 דסבירא ליה כרבנן דפרק "הבית והעליה" (בבא
17 מציעא קיחא), בהדיא אפילו רבנן מודו, כיון שכל
18 ישראל מבייאן שקלים, אינהו נמי נדי דפטרי -
19 מסרי לצבור יפה יפה. ועוד: כיון שכל ריוח
20 הקרבות הבאים מן השקלים שלהם הוא - גמרי
21 ומסרי יפה. **אנא** השם - בירושלמי יש:
22 דבראשונה אמר אנא השם, ובשניה אנא בשם
23 כפר נא וכו'.

נוקמיה

1 **להשתפר**, ולא הניחו שומר בית המדרש להפגם. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי
2 שישמע דברי אלהים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת
3 טבת היתה, ויורד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון:
4 אבטליון אחי! ככל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמוא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו
5 דמות אדם בארובה, עלו ומצאו עליו רום שלש אמות שלג. פרוקוהו והרחיצוהו, וסיפוחו,
6 והושיבוהו בנגד המדרה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת. עשיר אומרים לו: מפני
7 מה לא עסקת בתורה? אם אומר עשיר הייתי וטרוד אומרים לו כלום עשיר
8 היית יותר מרבי אלעזר? אמר עליו על רבי אלעזר בן חרסום שהניח לו אביו אלף עיירות
9 בביבשה, ובנגדן אלף ספינות בים, ובכל יום ויום נוטל נאד של קמח על פתיו ומהלך מעיר
10 לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה. פעם אחת מצאוהו עבדיו ועשו בו אנריא. אמר להן:
11 בבקשה מהם, הניחוני ואלך ללמוד תורה! אמרו לו: תי רבי אלעזר בן חרסום שאין מניחין
12 אותך! ומוציאו לא הלך וראה אותן, אלא יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה. רשע
13 אומרים לו: מפני מה לא עסקת בתורה? אם אמר: נאה הייתי וטרוד ביוצרי הייתי אומרים
14 לו: כלום נאה היית מיוסף? אמר עליו על יוסף הצדיק: בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר
15 משלחתו בדרגים, בגדים שלבישה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבישה לו ערבית לא לבשה לו שחרית. אמרה לו:
16 השמע לי! אמר לה: לאו. אמרה לו: הריני חובשתך בבית האסורין. - אמר לה: "ה' מתיר אסורים", - הריני פופפת קומתך -
17 "ה' זקף כפופים", - הריני מסמא את עיניך - "ה' פקח עורים". נתנה לו אלף כפרי כסף לשמוע אליה "לשכב אצלה להיות
18 עמה" ולא רצה לשמוע אליה. "לשכב אצלה" - בעולם הזה, "להיות עמה" - לעולם הבא. נמצא, הלל מתייב את העניים,
19 רבי אלעזר בן חרסום מתייב את העשירים, יוסף מתייב את הרשעים. **משנה** בא לו אצל פרו, ופרו היה עומד בין האולם
20 ולמזבחה, ראשו לדרום ופניו למערב, והבן עומד במזרח ופניו למערב. וסומך שתי ידיו עליו ומתורה. וכך היה אומר: אָנָּה
21 הָשֵׁם! עוֹתִי, פְּשַׁעִי, חַטָּאתִי לְפָנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי. אָנָּה הָשֵׁם! כֹּפֵר נָא לַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעִים וּלְחַטָּאִים שְׁעוֹתִי וּשְׁפִשְׁעוֹתִי וְשִׁחָטוֹתִי
22 לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי, בְּפֶתַח בְּתוּרַת מִשָּׁה עֲבָדֶךָ "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר" וגו'. והן עונין אחריו: פְּרוּך שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

יומא דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) רלא

הגמרא מקשה על הנאמר שבגדי השחר יקרים מבגדי בין
העריבים: מיתבי, נאמר אצל הכהנים הגדולים ביום הכיפורים
(יחזקאל מד יז) 'והיה בבואם אל שערי החצר הפנימית בגדי פשתים
ילבשו ולא יעלה עליהם צמר בשערי החצר הפנימית
ובבין העריבים בהוצאת כף ומחתה נאמר (שם) 'ולבשו
בגדים אחרים ולא יקדשו את העם בבגדיהם'. מדייקת הגמרא: מאי
לא הכונה בתיבת 'אחרים' שבגדי בין העריבים חשובין מהן –
מבגדי השחר, שאם לא כן, מדוע נאמר 'אחרים', שמשמע שונים
ממה שלבש בשחר. דוחה הגמרא: לא – אין משמעות 'אחרים'
שחשובים משל שחר, אלא 'אחרים' היינו פחותים מהן – משל
שחר, לפי שעבודת השחר חשובה ומכפרת, ועבודת בין העריבים
שדיא הוצאת כף ומחתה, היא רק לפנות את המקום, שאין כבוד
שיהיו הכף ומחתה מונחים בקדש הקדשים, ולכן הקפידו שיהיו
בגדיה פחותים משל שחר.
תני – (שנה) רב הונא בר יהודה ואמר לה רב שמואל בר יהודה, אחר
שקבלה עבודת ציבור של יום הכיפורים, כהן גדול שעשה לה אמו
בתונה, לובשה עם שאר בגדי לבן, ועובר קה עבודת יחיד – הוצאת
כף ומחתה מקדש הקדשים שאינה כפרת הציבור, אלא חובה על
הכהן גדול לפנותם מקדש הקדשים. ובלבד שימסרנה – את
הכתנות לציבור, שסוף סוף היא עבודת ציבור, וטעונה בגדים
משל הציבור. שואלת הגמרא: פשיטא שכשמוסרה לציבור יכול
לעבוד בה. משיבה הגמרא: מהו דתקא – (היה מקום לומר) דניחוש
שקא הכהן גדול לא ימסרנה – את הכתנות לציבור יפה יפה –
בלב שלם, קא משמע לן שסומכים שימסור בלב שלם.
הגמרא מספרת על שני כהנים גדולים שעשו להם אמותיהם
כתונת: אמרו עליו על רבי ישמעאל בן פאבי שהיה כהן גדול,
שעשה לה אמו בתונה של מאה מנה והיה לובשה ועובר בה עבודת
יחיד – הוצאת הכף ומחתה מקדש הקדשים, וכדי שיוכל לעבוד
בה, מפרה קודם לכן לציבור. ואמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום
שהיה כהן גדול שעשה לה אמו בתונה ששתי ריבוא מנה, ולא
הניחוה אחי הכהנים ללובשה מפני שבלבשתו היה נראה כערים.
שואלת הגמרא: ומי מתחין – וכי שייך שיהיה בשרו נראה מבעד
לבגד, והאמר מר, חושן של בגדי כהונה צריכין שיהיו כפול ששה,
וכיון שנארג מחוטים עבים איך בשרו נראה ממנו. משיבה הגמרא:
אמר אביי, בתמרא בזמנא – כיין הנראה מכלי זכוכית אף שדופנו
עבה, כך שם היה הפשתן צח וצלול, ואף בחוטים עבים היה נראה
בשרו.
תני רבנן, עני, וכן עשיר, וכן רשע, כשקאין לדין בבית דין של
מעלה. לעני אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה. אם הוא אומר,
עני הייתי, והייתי מרוד במזונותי ולא היה לי זמן לעסוק בתורה.
אין זו תשובה. שאומרים לו, כלום עני היית יותר מהלל שהיה עני
מרוד, ומסר נפשו לתורה. שכן אמרו עליו על הלל הזקן, שקבל יום
ויום היה עושה לפרנסתו ומשתכר בתרפיעין – חצי דינר, חצי היה
נותן לשומר בית המדרש, וחצי לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו, פעם
אחת לא מצא עבודה להשתכר בה, ולא היו לו מעות, ולא הניחו
שומר בית המדרש להכנס. מה עשה, עלה לגג בית המדרש, ונתלה
שם, וישב על פי ארובה ו-חלון שבגג, כדי שישמע דברי אלהים
חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו, אותו היום שעלה לגג, ערב שבת
היה, ותקופת מכת היתה שהיא עונת החורף, וירד עליו שלג מן
השמים וכיסהו. כשעלה עמוד השחר, אמר לו שמעיה לאבטליון,
אבטליון אחי, בכל יום בעלות השחר הכית הזה מאיר מהארובה,
והיום הוא אפל אף שעלה השחר, שמא יום המעונן הוא היום.
הוציאו שמעיה ואבטליון בעיניהן, וראו דמות אדם בארובה, עליו
ומצאו עליו ו-ל הלל רום – (גובה) שלש אמות של שלג, פרקוהו
– את השלג מעליו, והתחיצוהו, וסיבכוהו בשמן, והושיכוהו כנגד

המדרה לחממו. אמרו, ראוי זה שסיכן עצמו על דברי תורה לחלל
עליו את השבת. והוא מחייב את העניים, שאף להם יש להתאמץ
ללמוד תורה.
לעשר אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה, אם הוא אומר, עשיר
הייתי, ופרוד הייתי בנכסי. אין זו תשובה. שאומרים לו, כלום עשיר
היית יותר מרבי אלעזר בן חרסום, שהיה עשיר גדול ועסק בתורה.
שאמרו עליו על רבי אלעזר בן חרסום, שהניח לו אביו אלה עזירות
ביבשה ונגנן אלה ספניות בים, ובכל יום ויום היה נוסע נא של
קמח על כתיפו לפרנסתו, ומחלף מעיר לעיר וממדינה למדינה
ללמוד תורה. פעם אחת מצאוהו עבדיו, ולא הכירוהו, וסברו שהוא
מיושבי העיר שמוטלת עליו עבודת השר, ועשו בו אנגריא –
לקחורו לעבודת השר, ולא ידעו שהוא השר עצמו. אמר להן רבי
אלעזר, בבקשה מהם הניחוני ואלף ללמוד תורה, שאני מיושבי
העיר. אמרו לו, שבועה בתי רבי אלעזר בן חרסום שאין אנו מניחין
אותך. ומעשה זה היה משום שמכרו לא הלך רבי אלעזר וראה
אותו – את עבדיו, אלא היה לו גובר ממונה על עבדיו, והוא היה
יושב ועוסק בתורה כל היום וכל הלילה, ולכן לא הכירוהו. וזה
מחייב את העשירים, שיש להם לעסוק בתורה אף שנכסיהם
מרובים.
לרשע אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה, אם הוא אומר, נאה
הייתי ופרוד ביצרי (היה) [הייתי], אומרים לו, כלום נאה היית יותר
מיוסף הצדיק, שהיה נאה והתגבר על יצרו. שאמרו עליו על יוסף
הצדיק, בכל יום ויום היתה אשת פוטיפר משדלתו – (מפתה אותו)
בדברים לעבירה, וכדי למצוא חן בעיניו החליפה בגדיה, ובגדים
שלבשה לו – (בשבילו) בשחרית לא לבשה לו בערבית, בגדים
שלבשה לו בערבית לא לבשה לו למחרת בשחרית. אמרו לו אשת
פוטיפר, השמע לי לעבירה, אמר לה יוסף, לאו. אמרו לו, אם לא
תסכים תרני חובשתך בבית האסורין. אמר לה, איני מפחד ש'ה'
מתיר אסורים' (תהלים קמז). אמרה לו, תרני בנפשת קומתך ממכות
ויסורים. ענה לה, 'ח' וקח בפופים' (שם פסוק ח). אמרה לו, תרני
מסמא את עיניך. ענה לה, 'ח' פתח עורים' (שם פסוק ח). נתנה לו אלה
בכרי כסף כדי לפתותו לשמע אליה. דורשת הגמרא: שלא רצה 'לשכב אצלה' בעולם
הזה, ול'היות עמה' לעולם הבא.
נמצא, הלל שהיה עני מחייב את העניים, שלא נפטרים בגלל
טרדתם במזונות, ורבי אלעזר בן חרסום שהיה עשיר מחייב את
העשירים, ואינם נפטרים בגלל טרדתם בנכסים. ויוסף שהיה נאה
מחייב את הרשעים, ואינם נפטרים בגלל טרדתם ביצרים.

משנה

הכהן הגדול ביום הכיפורים מתודה שלשה וידיים, שנים על פר
חטאת שלו, ואחד על שעיר המשתלח. משנה זו עוסקת בבידוי
ראשון שעל פר החטאת.
בא לו הכהן גדול אצל פרו ו-פר החטאת שלו, ופרו היה עומד
בצפון העזרה בין האולם ולמזבח וראה ציור. ראשו של הפר פונה
לדרום, ופניו מעוקמות למערב לצד ההיכל, והכהן גדול עומד
שכאחוריו במזרח, ופניו למערב. והיה סומך את שתי ידיו עליו
(על ראש הפר) ומתודה, וכך היה אומר, אנה השם, עויתי פשעתי
חטאתי לפניך אני וביתי, אנה השם, כפר נא לעונות ולפשעים
ולחטאים שעויתי ופשעתי ונחמתי לפניך אני וביתי, בכתוב
בתורת משה עבדך (ויקרא טז) 'כי ביום הזה יכפר וגו'. והן – הכהנים
והעם שבעזרה, כששמעו את השם, היו כורעים ומשתחוים
ונופלים על פניהם, ועונין אחריי 'רבוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד'.

לפני התפילה צריך לומר "הריני מקבל עלי מצוות-עשה של ואהבת לרעך כמוך", ורק אחר-כך יכול לגשת להתפלל ולבקש מהקדוש-ברוך-הוא "חננו מאתך חכמה בינה ודעת"...

משיחת שבת פרשת נשא, ה'תשכ"ח

גמרא

לשחיתת קדשי קדשים. אלא אֵין קָא אָמְרִין – כך היתה
שאלתנו, אִי משנתנו כדעת רבי, שכל צפון העזרה ראוי
לשחיתת קדשי קדשים, נוקמיה – נעמיד את פר החטאת של יום
הכפורים בְּכוֹלָה עֹזְרָה, ומדוע הקפידה המשנה שיחיה דווקא בין
האולם ולמזבח. אלא צריך לומר שמשנתנו כדעת רבי אלעזר
ברבי שמעון היא שאינו מכשיר את מזרח המזבח, ולכן יש לשחוט
את הפר דווקא בין האולם ולמזבח. דוחה הגמרא: אֵילָא מָאִי אַתָּם
רוצים להוכיח, שמשנתנו כדעת רבי אֵלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא,
והלא עדיין קשה מדוע הקפידה המשנה לשחוט את הפר דווקא
בין האולם למזבח, שהוא במערב המזבח, וְנוֹקְמִיה – שיעמידו את
הפר בין הקיר הצפוני של הַמִּזְבֵּחַ וְלִבְוֹתָהּ הצפוני של העזרה,
ששם לכל הדרעות הוא עיקר צפון העזרה, שהוא ירך המזבח
ממש. אֵילָא מָאִי אֵית לָךְ לְמִיָּר – מוכרח הינך לבאר, שהטעם
שהקפידה המשנה להעמיד את הפר בין האולם ולמזבח הוא
מִשּׁוּם חוֹלְשָׁא דְבִתָּן דָּוָל, שכל עבודות יום הכפורים מוטלות עליו
כששרי בתענית ותש כחו, וכדי שלא יכבד עליו משא מזרק הדם
שמכניס להיכל להזות בפנים, על כן היה עומד בין האולם למזבח
שהוא מקום הראוי לשחיטה הקרוב ביותר להיכל. ואם כן לְרַבִּי
נְמִי יש לומר שהטעם שהקפידו שיעמידו דווקא בין האולם למזבח,
הוא מִשּׁוּם חוֹלְשָׁא דְבִתָּן דָּוָל.
שנינו במשנה: פר החטאת היה עומד בין האולם ולמזבח ראשו
לְדָרוֹם וְפָנָיו לְמַעְרָב: שואלת הגמרא: הִכִּי מְשַׁבְּחָת לָהּ – איך אתה
מראא אופין זה שיחיה ראש הפר פונה לדרום ופניו פונות למערב.
אָמַר רַב, בְּעוֹקֵם אֵת רָאשׁוֹ – עוקמים את ראש הפר לימין, ונמצא
גופו של הפר עומד מצפון לדרום וראשו לדרום, ופניו למערב
לצד ההיכל. שואלת הגמרא: וְנוֹקְמִיה לְהִדְרָא – שיעמידו את הפר
כשאחוריו למזרח לצד המזבח וראשו למערב לצד ההיכל, ונמצא
שפניו לצד ההיכל, ומדוע מעמידים את הפר מצפון לדרום באופן
שיחיה צורך לעקם את פניו לצד ההיכל. משיבה הגמרא: אָמַר
אַבְרָהָם, אֵין להעמיד את הפר כשאחוריו למזרח ולפניו למזבח, וְיִידָה
שְׁמָא יִרְבִּין גְּלָלִים, וגנאי הוא למזבח שיראה לפניו בית הריעי,
ולכן מעמידים רק את מקצת גופו בין האולם ולמזבח, ופניו היו בין
האולם ולמזבח, ואחוריו לצד צפון מערב לבין האולם ולמזבח,
ונמצא שאף אם ירביץ גללים אין בית הריעי נראה למזבח.
הגמרא דנה בדין סמיכה של שאר קדשי קדשים: תָּנוּ רַבָּנָן, בִּיצֵד
סוֹמֵךְ המקריב קרבן של קדשי קדשים. הִנֵּחַ היה עוֹמֵד בְּצִפּוֹן
העזרה, ופָּנָיו של הקרבן לְמַעְרָב, ואחוריו למזרח, וְהַסּוֹמֵךְ
– (הבעלים) היה עוֹמֵד בְּמִזְרָח, דהיינו אחוריו למזרח, ופָּנָיו לְמַעְרָב.
וּמִנִּית הסומך את שְׁתֵּי יָדָיו בֵּין שְׁתֵּי הַקֶּרְנוֹת ו–הקרניים) שֶׁל הַזֶּבֶחַ,
וּבְלִבָּד שְׁלֵא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ – בין ידיו לְבֵין רֹאשׁ הַזֶּבֶחַ, ובשעה
שהוא סומך הוא מְתוּדָה, ועל מה היה מתוודה, כשסומך על קרבן
הָטָאת, מתוודה על הַעֲוֹן שבשבילו הוא מביא את ההִטָּאת.
וכשסומך על קרבן אֲשֶׁם, מתוודה על הַעֲוֹן שבשבילו הוא מביא
את האֲשֶׁם, וכשסומך על קרבן עוֹלָה, מתוודה על עוֹן לָקֵט שְׁבִיחָה
וּפָאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי שלקחם לעצמו ולא הניחם לעניים. דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי
הַגִּלְלִי. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, אֵין עוֹלָה בָּאָה לְכַפֵּר אֵילָא עַל עֲשֵׂה וְעַל
לֹא תַעֲשֶׂה שְׁנֵיתֵי לַעֲשֵׂה, שכיון שאין לעבירות אלו עונש, העולה
מכפרת עליהם. אבל העובר על איסור החזקת לקט שכחה ופאה
כיון שהוא לא תעשה, הוא נענש במלקות. ועבירות שיש עליהם
עונש אין העולה באה לכפר עליהם.
מבררת הגמרא: בְּמָא קָא מִפְּלָגִי במה נחלקו רבי יוסי הגלילי ורבי
עקיבא. אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה,

קדשי קדשים שחיתם בצפון העזרה, ומחשנה מוכח שאף בין
האולם ולמזבח נחשב צפון העזרה לענין שחיתת קדשי קדשים.
שלמדנו במשנה שהיה הכהן גדול סומך ומתוודה אצל פר
החטאת שעמד בין האולם למזבח, ומשמע שאף שחיתת הפר
שאחר הידיו היתה במקום זה, הרי שאף בין האולם למזבח נחשב
צפון העזרה וכשר לשחיתת קדשי קדשים.
שואלת הגמרא: מָאֵן שְׁמַעְתָּ לִּיה – מיהו התנא ששמענו דְּאָמַר
שאף המקום שבין האולם וְלִמְזִבְחָה נחשב לצפון העזרה לענין
שחיתת קדשי קדשים. עונה הגמרא: רַבִּי אֵלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא.
דְּתַנָּי בברייתא, אִוְחוּ צִפּוֹן העזרה, מְקִיר שֶׁל מִזְבֵּחַ צִפּוֹנִי –
השטח שמקיר הצפוני של מזבח החיצון וְעַד הַבּוֹתָל הצפוני של
הַעֲזָרָה, וּבִגְנֵד כָּל הַמִּזְבֵּחַ כּוֹלֵל הִיא הוא נחשב צִפּוֹן העזרה וְרָאָה
צִיּוּרָהּ. כלומר, שנחשב צפון העזרה רק השלושים ושתים אמה
שכנגד המזבח, אבל מה שלא כנגד המזבח הן לצד מזרח והן לצד
מערב, אף שהוא צפון העזרה, אינו נחשב צפון לענין שיחיה ראוי
לשחיתת קדשי קדשים, שנאמר (ויקרא א יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ
הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה, דהיינו רק מה שהוא כנגד המזבח, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֵלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹסִיף, שאף בֵּין הָאֹמֶלֶט
וְלִמְזִבְחָה, דהיינו החלק הצפוני של העזרה לצד מערב המזבח, אף
שאין ירך המזבח ממש, כשר לשחיתת קדשי קדשים וְרָאָה צִיּוּרָהּ.
אבל מהמזבח לצד מזרח אינו ראוי לשחיתת קדשי קדשים. רַבִּי
מוֹסִיף על שניהם, שאף מְקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים – עזרת הכהנים
וְאֵף מְקוֹם דְּרִיסַת רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל – שהוא עזרת ישראל נחשב לצפון
העזרה ולירך המזבח. כלומר שכל החלק הצפוני של העזרה ראוי
לשחיתת קדשי קדשים, ואף ממזרח המזבח עד הכותל המזרחי
ששם הוא מקום עזרת כהנים ועזרת ישראל וְרָאָה צִיּוּרָהּ. אֵכָל
השטח שֶׁבֵּין בֵּית הַחֵלִיפוֹת וְרָאָה צִיּוּרָהּ – מקום שהיו בו חלונות והיו
הכהנים מצניעים בהם את סכיניהם) וְלִפְנֵים הֵימָנו לצד מערב, אף
בצד הצפוני של העזרה, הַכָּל מוֹדִים שְׁהוּא פָּסוּל לשחיתת קדשי
קדשים, ואֵין מקום זה נחשב יֵרֶךְ המזבח, משום שאֵין המזבח
נראה למי שעומד שם.
מבררת הגמרא: אחר שנתבאר שהמשנה היא כדעת רבי אלעזר
ברבי שמעון ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, לִיָּמָא – האם נאמר
שמשנתנו היא רק כדעת רבי אֵלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא שאמר שבין
האולם ולמזבח ראוי לשחיתת קדשי קדשים, וְלֹא כדעת רבי
שהוסיף מקום דריסת רגלי הכהנים ודריסת רגלי ישראל, שהוא
במזרח המזבח. והבינה הגמרא, שמוסיף רק על דברי רבי יוסי ברבי
יהודה, אבל בין האולם ולמזבח, שהוא במערב המזבח, סובר רבי
שאינו ראוי לשחיתת קדשי קדשים. ואם כן, המשנה שאמרה
ששחטו את הפר בין האולם ולמזבח, אינה כדעת רבי.
דוחה הגמרא: אֲפִילוּ תִּיָּמָא רַבִּי, כלומר, פשוט שאפשר להעמיד
את משנתנו אף כדעת רבי, ואֵין ספק בדבר, שהלא (ורבי) הִשְׁתָּא
(רַבִּי) אֲדָרְבֵּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מוֹסִיף, ואם כן וכי אפשר לומר
דְּאֲדָרְבֵּי אֵלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא לא מוֹסִיף. כלומר, אם הכשיר רבי
את הצד המזרחי של המזבח, שהוא מרוחק ביותר מההיכל, כל
שכן שיכשיר בין האולם למזבח שהוא קרוב להיכל. ומוכרחים
לפרש שרבי מוסיף אף על שיטת רבי אלעזר ברבי שמעון, ולדעתו
כל צפון העזרה ראוי לשחיתת קדשי קדשים, ומשנתנו היא אף
כדעת רבי.
מבארת הגמרא את השאלה: אכן לא היה ספק בדבר, וודאי שרבי
סובר כרבי אלעזר ברבי שמעון שאף בין האולם ולמזבח ראוי

נשמת הצדיקים. . דבר וודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רינה ותפילה בעד המקושרים אליהם ואל פקודתם ושומרים פקודיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידים, להיוושע בגשמיות וברוחניות.

היום יום כט אייר

יומא. פרק שלישי – אמור להם הממונה דף לו עמוד א – מותוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלג רש"י תוספות

גמרא מאן שמעת ליה דאמר בין אולם ולמזבח — קרי צפון לשחיטת קדשי קדשים, מחצי פתח ההיכל ולצפון, בין האולם למזבח. דתנן במתניתין: "ופרו יהיה עומד בין האולם ולמזבחי ותנן בפרק דלקמן (מא.ב) שבמקום ידיו שחטו, דקתני בא לו אצל פרו שניה וסמך שתי ידיו בר' שחטו וקביל במזרח בר', ובגמר כל המזבח כולו — שלשים ושתים אמה שכנגד המזבח בצפון קרי צפון

גמרא מאן שמעת ליה דאמר בין האולם ולמזבח צפון — רבי אלעזר ברבי שמעון היא. דתניא: איהו צפון — מקור של מזבח צפוני ועד פותל העזרה, וכנגד כל המזבח כולו צפון, דברי רבי יוסי ברבי יהודה. רבי אלעזר ברבי שמעון מוסיף אף בין האולם ולמזבח. רבי מוסיף אף מקום דריסת רגלי ישראל. אבל מן החליפות ולפנים — הפל מודים שפסול. לימא רבי אלעזר ברבי שמעון היא ולא רבי? — אפילו תימא רבי, ורבי, השתא אדרבי יוסי ברבי יהודה מוסיף, אדרבי אלעזר ברבי שמעון לא מוסיף? — אגן הכי קא אמרין: אי רבי היא — נוקמיה בכילה עזרה! — אלא מאי — רבי אלעזר ברבי שמעון היא, ונוקמיה בין מזבח ולכותל? אלא מאי אית לך למימר — משום חולשא דכהן גדול, לרבי נמי — משום חולשא דכהן גדול. "ראשו לדרום ופניו למערב". היכי משפחת לה? אמר רבי: בעוקם את ראשו. ונוקמיה לה? — אמר אביי: גזירה שפא ירביץ גללים. תנו רבנן: כיצד סומך הובח? עומד בצפון ופניו למערב, והסומך עומד במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרנות של זבח, ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח ומתורה; על חטאת עון חטאת, ועל אשם עון אשם, ועל עולה

ברבי? כיון דלרבי אלעזר ברבי שמעון נמי קשה: נוקמיה בין המזבח כולו? ויש לומר: דסלקא דעתך, דבשלמא לרבי אלעזר ברבי שמעון כיון דעל ירך המזבח הוי מקום נסנין וטבעות ושלחנות — לא מוקמי ליה התם שאין לשם מקום פניו כולי האי, ועוד: שמא ירביץ גללים, ואצל המזבח גנאי הוא. אבל לרבי — לוקמיה דרוק משם אצל הפתח. ומכל מקום מהדר ליה דטפי הוה עדיפא לאוקמיה אצל המזבח מלקרבו כל כך להיכל, אלא משום חולשא דכהן גדול. **ומעשר** עני — לא ידענא אמאי לא גרס ליה רש"י, דאף על גב דבתוספתא דמנחות ליתא, דילמא ברייתא אחריתי היא, ואי משום דיש לו ירדיו בדרכיב "וגם נתתו ללוי לגר" וגו' — מכל מקום כיון דאין לו ירדיו בפני עצמו אלא אנב מעשר שני, כמו תרומה, דאין מתודה עליה בפני עצמה, כדתנן במסכת ביכורים (פרק ב משנה ב) ומייתי לה בפרק "הזהב" (נב) ובמסכת מעשר שני (פרק ה משנה י) תנא: "וגם נתתיו" — לרבות את התרומה וכו', להכי מתודה נמי עון מעשר עני על העולה, ועוד, דיודיו דהתם הדינו כשעשה כדון, וחבא מתודה עון מעשר עני.

על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה — לא ידענא אמאי לא קא חשיב כל לאוי דלא לך עליהו, כגון לאו שבכללות, ולא שאין בו מעשה.

ונראה לי מדכתבי (ויקרא א) "זרעה לך" — משמע שיש לו תקנה ורצו במקום אחר, והיינו עשה, שבידו לתקן לעשות סוכה ותפילין וכיוצא בזה, ואם עבר יום או ימים — עולה מכפרת עליו, וכן לא תעשה ניתק לעשה, וכן על חייבי מתות ועל חייבי כריתות וחייבי לאוין חמורין היתה מכפרת, אלא שיש לחן כפרה אחרת, שעונשן אמור, אבל הני — אין להם ריעוי ותקנה במקום אחר.

לאו בלא עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: אין עולה באה אלא על עשה, ועל לא תעשה שניתק לעשה. במאי קא מיפלגי? אמר רבי ירמיה: בלא

בלא

כאשר האב והאם עוזבים את הילדים מלחנכם בדרך התורה והמצוות, אזי מוטל החיוב בזה על בית-דין, "אביהם של יתומים" (בנוגע ל"יתומים" בגשמיות, ועל-דרך-זה ברוחניות).

"כי אבי ואמי עזבוני, וה' יאספני". . ועל דרך הפירוש הפנימי ש"אבי ואמי" היינו חכמה-ובינה, וכאשר "עזבוני", היינו, שמצד שכלו הרי הוא במעמד ומצב שהולך בחושך כו', אזי "ה' יאספני".

משיחת שבת פרשת נשא, ה'תשכ"ח

יומא דף לו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רלה

שְׁלֹמֹה הוּא אוֹמֵר (מלכים א' ח טז) 'חֲטָאנוּ (והרשענו ומרדנו) [וְהָעֵינוּ
רָשָׁעִים]. וְכֵן בְּדִנְיָאֵל (ט ה) הוּא אוֹמֵר 'חֲטָאנוּ (והעוֹינוּ) [וְעֵינוּ]
וְהָרָשָׁעִים וְמָרְדָנוּ'.
ומבארים חכמים: אֵלֵּי מַהוּ שְׁאֵמֵר מִשָּׁה בשלש עשרה מדות של
רחמים 'נֶשֶׁא עֹז וְפָשַׁע וְחֲטָאָה', שמישמע שהזדונות קודם לשגגות.
כך הפירוש, שְׁאֵמֵר מִשָּׁה לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,
בְּשָׁעָה שִׁישְׁרָאֵל חוֹטְאִין לִפְנֵיךָ וְעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה, עֲשֵׂה לָהֶם יְדוּנוֹת
בְּשִׁנְיָנוּת, והוא באומר 'נֶשֶׁא עֹז וְפָשַׁע' כ'חֲטָאָה', ואין כאן הקדמת
שגגות לזדונות.
אִמֵּר דְּבָה בַּר שְׁמוּאֵל אִמֵּר רַב, הֲלָכָה בְּדַבְּרֵי חֲכָמִים שֹׁסֵדֵר הוּיָדוּ
'חֲטָאִית עוֹיִתִי וּפְשַׁעִיתִי'. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: פְּשָׁטָא שֶׁהִלְכָה כַּחכְמִים,
שְׁהִירִי בְּכָל מְקוֹם יְחִיד וְרִבִּים הֲלָכָה בְּרַבִּים, וְמָה חִידֵשׁ רַב. מִתְרַצֵּת
הַגְמָרָא: מַהוּ דְּתִימָא וְ– שְׁמָא תַּאמְרָא דְּמִסְתַּבֵּר מִצְמִיחַ דְּרַבִּי מֵאִיר,
דְּקָמְפִינֵי לֵיהּ קְרָא (דְּמִשָּׁה) – שֶׁהִבִּיא סִיּוֹעַ לְדַעְתּוֹ מִפְּסוּק הַנֶּאמָר
לְגַבִּי וַיְדוּי שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים עֲצוּמוֹ, קָא מְשַׁמַּע לָן – לִכְן הוֹצִיר רַב
לְחִידֵשׁ שֶׁאֵף עַל פִּי כֵן הִלְכָה כַּחכְמִים.
הַהוּא שְׁלִיחַ צִיבוּר דְּנִתִּית – שִׁירֵד לִפְנֵי הַתִּיבָה קָמִית דְּרַבָּה בְּיוֹם
הַכִּיפּוּרִים, וְכִשְׁהִזְכִּיר אֶת יוֹדֵי הַכֶּהֱן גְּדוֹל בְּסֵדֵר הַעֲבוּדָה, עָבַד
וְ– סִידֵר אֶת הַיּוֹדִיִּין בְּרַבִּי מֵאִיר, דְּהֵינּוּ 'עוֹיִתִי פְשַׁעִיתִי חֲטָאִיתִי'. אִמֵּר
לֵיהּ רַבָּה לְשִׁלִּיחַ צִיבוּר, הֵיאֵךְ שִׁבְקֵת וְ– הִנַּחְתָּ אֶת שִׁיטַת רַבִּנָּן
וְעָבַדְתָּ בְּרַבִּי מֵאִיר, הֵלֵא חֲכָמִים הֵם רַבִּים וַיֵּשׁ לְפִסּוּק כְּמוֹתָם. אִמֵּר
לֵיהּ הַשְׁלִיחַ צִיבוּר, בְּרַבִּי מֵאִיר כְּבוֹרָא לִי, בְּדִבְרֵיכִי בְּסִפְרֵי אוֹרֵייתָא
דְּמִשָּׁה – כִּפִּי שְׂכָתוֹב בְּתוֹרָה, בְּפִסּוּק הַעוֹסֵק בּוֹיָדוּי שֶׁל יוֹם
הַכִּיפּוּרִים מִזְכּוֹרוֹת הַעֲבִירוֹת כִּסְדֵּר שִׁסְדֵּר רַבִּי מֵאִיר, וְלִכְן נִהְגִּיתִי
כְּמוֹהוּ.
הַמְקוֹר לַיּוֹדֵי הַכֶּהֱן גְּדוֹל עַל פְּרוּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים: תִּנּוּ רַבִּנָּן, נֶאמָר
בְּהִקְרַבְתָּ פֶּר הַחֲטָאֵת שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים [וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת פֶּר
הַחֲטָאֵת אֲשֶׁר לוֹ וְכֹפֶר בְּעֶדוּ וּבְעֶד בִּיתוֹ, הִרִי שֶׁהִכְהֵן גְּדוֹל מִתְּכַפֵּר
עַל יְדֵי פֶּר הַחֲטָאֵת. וְדוֹרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא: בְּכִפְּרֵי דְּבָרִים] – שֶׁעָלִיו
לְהַתּוֹדוֹת [הַכְּתוּב מְדַבֵּר, מִקְשָׁה הַבְּרִייתָא: אִתָּהּ אִמֵּר בְּכִפְּרֵי
דְּבָרִים הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אִי שְׁמָא נֶאמָר שְׁאִינוּ אֵלֵּי בְּכִפְּרֵי דְּמִים] –
כִּפְּרָה עַל יְדֵי זְרִיקַת הַדָּם כְּשֶׁאֵר קִרְבָּנוֹת. עוֹנָה הַבְּרִייתָא: תִּרִי אֲנִי
דֵּן גּוֹיָרָה שׁוּה, נֶאמְרָה כָּאן בְּפֶר הַחֲטָאֵת בְּכִפְּרָה, וְנֶאמְרָה לְהֵלֵן
בְּשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְעֹזָלוֹ בְּכִפְּרָה, מַה בְּכִפְּרָה הָאִמּוּרָה בְּשַׁעִיר
הַמִּשְׁתַּלַּח הֵינּוּ עַל יְדֵי וַיְדוּי דְּבָרִים, שְׁהִירִי אֵין בְּשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח
זְרִיקַת דָּמִים לְמִזְבֵּחַ, אִף בְּכִפְּרָה הָאִמּוּרָה בְּכִפְּרָה הַחֲטָאֵת הֵינּוּ וַיְדוּי
דְּבָרִים. וְאִם נִפְשָׁךְ לֹאֵר – וְאִם רְצוֹנָךְ לֹאֵר שֶׁאֵין לְלַמּוֹד בְּגוֹיָרָה
שׁוּה מְשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, וְהַכְּפֶרָה הָאִמּוּרָה בְּפֶר הִיא כִּפְּרַת דָּמִים,
אֵין לֹאֵר כֵּן, שְׁתֵּרִי הוּא וְ– הַכְּתוּב] אוֹמֵר בְּפֶר הַחֲטָאֵת [וְהִקְרִיב
אֶהְרֹן אֶת פֶּר הַחֲטָאֵת אֲשֶׁר לוֹ וְכֹפֶר בְּעֶדוּ וּבְעֶד בִּיתוֹ, וּמִסִּים
וְשִׁחַט אֶת פֶּר הַחֲטָאֵת אֲשֶׁר לוֹ. וְהֵינּוּ שְׁבַשְׁעַת הַכְּפֶרָה עֲרִידִין לֹא
נִשְׁחַט הִפֵּר, וּמוֹכַח שֶׁהַכְּפֶרָה אֵינָה כִּפְּרַת דָּמִים אֲלָא כִּפְּרַת דְּבָרִים,
דְּהֵינּוּ וַיְדוּי.

מִבְּרַת הַגְמָרָא: מֵאִי וְאִם נִפְשָׁךְ לֹאֵר – מַהִּי פִּירְכָא שְׁהִיא אִפְשֵׁר
לְפָרוֹךְ אֶת הַגּוֹיָרָה שׁוּה. מִבְּאֵרַת הַגְמָרָא: כֵּן הִיא אִפְשֵׁר לְפָרוֹךְ,
וְכִי תִימָא, מְדוּעַ לְלַמּוֹד גּוֹיָרָה שׁוּה מְשַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שֶׁגַּם הַכְּפֶרָה
הָאִמּוּרָה בְּפֶר הִיא כִּפְּרַת וַיְדוּי, נִילָף גּוֹיָרָה שׁוּה מְשַׁעִיר הַנֶּעֱשֶׂה
בְּפִנִּים – שַׁעִיר שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לִשְׁם שְׁנֶאמַר בּוֹ (ויקרא טו טז)
וְכֹפֶר עַל הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חֲטָאֵת, וְכִפְּרָתוֹ הִיא בְּדָמִים. וְכֵן בְּפֶר הַכְּפֶרָה בְּדָמִים. וְלִכְן אִמְרוּ שֶׁאֵין
בְּלֹא גּוֹיָרָה שׁוּה אִפְשֵׁר לְלַמּוֹד שֶׁהַכְּפֶרָה שְׁנֶאמַרָה בְּפֶר הִיא כִּפְּרַת
דְּבָרִים. שְׁתֵּרִי הוּא אוֹמֵר וְכֹפֶר [וְעִידִין לֹא נִשְׁחַט הִפֵּר].

בְּלֹא דְאִיסוּר אֲכִילַת גְּבִילָה וְכַדּוּמָה, כְּגוֹן לִקַּט שְׂכַחָה וּפֹאֵה, קָא
מִיפְלִיג, שְׁנֶאמַר בְּאִיסוּר נְבִילָה (דְּבָרִים יד כא) 'לֹא תֹאכְלוּ כָּל גְּבִילָה,
לְגַר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה אוֹ מִכָּר לְנִכְרִי'. וְהַעֲשֵׂה שְׂכַחְתָּ
אֲחֵר אִיסוּר הָאֲכִילָה לֹא נֶאמַר בְּמִי שֶׁאֲכַל גְּבִילָה, שְׁהִירִי אֲחֵר
שֶׁאֲכַל אֵינוֹ יִכּוֹל לִתֵּן לְגַר וּלְמִכּוֹר לְנִכְרִי, וְאֵינוֹ כְּלָא הִנִּיתָ
לְעֵשֶׂה שֶׁהַעֲשֵׂה הוּא תִּיקוֹן לֵאלּוּ, אֲלֵא הוּא מִצּוּה בְּפִנִּי עֲצוּמוֹ.
וְהַפִּירוֹשׁ הוּא שֶׁלֹּא יֵאָכַל גְּבִילָה אֲלֵא יִמְכּוֹר לְנִכְרִי אוֹ יִתֵּן לְגַר. וְכֵן
בְּלִקַּט שְׂכַחָה וּפֹאֵה נֶאמַר הַעֲשֵׂה לִתֵּן לְעַנִּי אֲחֵר אִיסוּר הֵלֵא שֶׁל
הַלִּיקָה. וְנִחְלָקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי בֵּכֶךְ, רַבִּי עֲקִיבָא
כְּבָר, אִף שְׂכַחְתָּ עֲשֵׂה אֲחֵר הֵלֵא, מִכָּל מְקוֹם לֹאֵר מְעִלָּא הוּא –
הוּא לֹאֵר גְּמוּר וְלוֹקִים עָלָיו, שְׁהִירִי הַעֲשֵׂה אֵינוֹ תִּיקוֹן לֵאלּוּ. וְכֵן
לוֹקָה עַל לִקַּט שְׂכַחָה וּפֹאֵה, וְאֵין הַעוֹלָה מִכְּפֶרַת עָלֵיהֶם. וְרַבִּי יוֹסִי
הַגִּלְלִי כְּבָר, כִּיּוֹן שִׁישׁ בְּאִיסוּרוֹ עֲשֵׂה, לֹאֵר לֹאֵר מְעִלָּא הוּא – אֵינוֹ
לֹאֵר גְּמוּר לְלִקוֹת עָלָיו. וְכֵן אֵינוֹ לוֹקָה עַל לִקַּט שְׂכַחָה וּפֹאֵה,
וְהַעוֹלָה מִכְּפֶרַת עָלֵיהֶם.
אֲבִי אִמֵּר, לֹא זֶה הַמַּחְלּוֹקֶת, אֲלֵא דְּבִילָה עֲלֵמָא לֹאֵר דְּנִבְיָלָה לֹאֵר
מְעִלָּא הוּי וְלוֹקִים עָלָיו, מֵאֲחֵר שֶׁהַעֲשֵׂה אֵינוֹ מִתְּקֵן אֶת הֵלֵא.
וְהָקָא וְ– בְּלִקַּט שְׂכַחָה וּפֹאֵה] בְּתִיבַת 'תִּעֲבוּ' הָאִמּוּרָה לְאַחֵר אִיסוּר
לִקַּט וּפֹאֵה קָא מִיפְלִיג, דְּרַבִּי עֲקִיבָא כְּבָר, שֶׁהַצִּיּוּר 'תִּעֲבוּ' מְעִינָא
וְ– מִתְּחִילָה] מְשַׁמַּע, כְּלוּמָר, קוֹדֵם שְׁלוֹקָה אֶת מִתְּנּוֹת הָעֵנִים
לְעֲצוּמוֹ וְעוֹבֵר עַל הֵלֵא, נֶאמַר שִׁיעוּזָב אֶת הַמִּתְּנּוֹת בְּשִׁדָּה וְלֹא
יִלְטָם לְעֲצוּמוֹ. וְהַעֲשֵׂה אֵל בֹּא לִתְּקֵן אֶת הֵלֵא, וְלוֹקִים עָלֵיהֶם,
וְאֵין הַעוֹלָה מִכְּפֶרַת עָלֵיהֶם. וְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי כְּבָר, שִׁתְּעוּזָב
הַשְׁתָּא מְשַׁמַּע, אִף לְאַחֵר שֶׁעֵבֵר עַל הֵלֵא וְלִיקַט אוֹתָם לְעֲצוּמוֹ,
נֶאמַר מִצּוֹת 'תִּעֲזוּב' שִׁנִּיתָם בְּשִׁדָּה וְיַעֲזוּבָם שֶׁם לְעֵנִים. וְלִפִּי זֶה
הֵלֵאֵין שֶׁל לִקַּט שְׂכַחָה וּפֹאֵה הֵם בְּכָלֵל לֹאֵר שְׁנִיתָם לְעֵשֶׂה שֶׁאֵין
לוֹקִים עָלָיו, וְלִכְן הַעוֹלָה מִכְּפֶרַת עָלֵיהֶם, וַיֵּשׁ לְהַתּוֹדוֹת עָלֵיהֶם.
הַגְמָרָא דִּנָּה מַהוּ נוֹסַח הַיּוֹדֵי שֶׁל הַכֶּהֱן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים: תִּנּוּ
רַבִּנָּן, בְּיַצֵּד מִתּוֹרָה הַכֶּהֱן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. תַּחֲלִילָה מִתּוֹרָה עַל
הָעוֹנוֹת, וְאוֹמֵר עֲוִיִּיתִי. וְאַחֵר כֵּךְ מִתּוֹרָה עַל הַפְּשָׁעִים, וְאוֹמֵר
פְּשָׁעִיתִי. וְאַחֵר כֵּךְ מִתּוֹרָה עַל הַחֲטָאִים, וְאוֹמֵר חֲטָאִיתִי. וְכֵן מִצִּינוּ
סִדֵּר זֶה בְּתוֹרָה, בּוֹיָדוּי שַׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח לְעֹזָלוֹ, שֶׁהוּא אוֹמֵר (ויקרא
טו כא) 'וְהִתְּוָה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פְּשָׁעֵיהֶם לְכָל
הַחַטָּאִים', הִרִי שֶׁהִקְדִּים עוֹנוֹת לְפְשָׁעִים, וּפְשָׁעִים לְחֲטָאִים. וְכֵן
מִצִּינוּ סִדֵּר זֶה בְּמִשָּׁה, שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים
(שְׁמוֹת לד ז) 'נֶשֶׁא עֹז וְפָשַׁע וְחֲטָאָה', דְּבָרִי רַבִּי מֵאִיר.
וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, 'עֲוֹנוֹת' אֵלּוּ הַיְדוּנוֹת – שֶׁעֵבֵר עֲבִירָה בְּמִזְדֵּה, וְכֵן
הוּא אוֹמֵר בְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּמִזְדֵּה (בְּמִדְבָר טו לא) 'הִכְרַת הַכְּרַת
הַנֶּשֶׁף הֵהוּא עֲוֹנָה בָּהּ', וּמִמֶּה שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּכַרַת מוֹכַח שֶׁעֵבֵר בְּמִזְדֵּה,
שֶׁאֵין כִּרַת אֲלָא עַל מִזְדֵּה. 'פְּשָׁעִים' אֵלּוּ הַקְּדָרִים – שֶׁעוֹשֶׂה אֶת
הָעֲבִירוֹת מִתּוֹךְ מִרְיָדָה בְּה' לְהַכְעִיסוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (מלכים ב' ג ז)
שֶׁאִמֵּר יְהוֹרָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל 'מִלֶּךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי', כְּלוּמָר מֶלֶךְ מוֹאָב
מִרַד בְּמַלְכוּתוֹ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּמִרְדָּם שֶׁל תוֹשְׁבֵי הָעִיר לִיבְנָה
בְּמֶלֶךְ יְהוֹרָם (שֶׁם כב) 'אִי תִפְשַׁע לְבָנָה בְּעַת הַיּוֹם'. לְכָל חֲטָאֵת
אֵלּוּ הַשְּׁנִינּוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא ד ט) 'נֶפֶשׁ בִּי תִחַטָּא בְּשִׁנְיָה'. וְאִם
כֵּן, אֵיךְ יִתְּקֵן לֹאֵר שֶׁהַסִּדֵּר הוּא 'עוֹיִתִי פְשַׁעִיתִי חֲטָאִיתִי', הִרִי מֵאֲחֵר
שֶׁכְּבָר הַתּוֹרָה עַל הַיְדוּנוֹת וְעַל הַקְּדָרִים שֶׁהֵם הָעֲבִירוֹת הַחֲמוּרוֹת,
מְדוּעַ חוּזֵר וּמִתּוֹרָה עַל הַשְּׁנִינּוֹת, וְהֵלֵא אִם יִמְחֹלוּ לוֹ עַל הַזְדוּנוֹת
וְעַל הַמִּרְדִּים, וְדֹאֵי יִמְחֹלוּ לוֹ גַּם עַל הַשְּׁגָגוֹת, וְאֵין צוֹרֵךְ לְבַקֵּשׁ
שׁוּב עַל הַשְּׁגָגוֹת, אֲלֵא וְדֹאֵי כֵךְ הִיָּה הַסִּדֵּר שֶׁהִכְהֵן גְּדוֹל מִתּוֹרָה,
'חֲטָאִית עוֹיִתִי וּפְשַׁעִיתִי לִפְנֵיךָ אֲנִי וְבִיתִי' וְכו', דְּהֵינּוּ מִזְהָק אֵל
הַחֲמוּר. וְכֵן מִצִּינוּ בּוֹיָדוּי שֶׁל דָּוִד שֶׁהוּא אוֹמֵר לִפִּי הַסִּדֵּר הַזֶּה
(תְּהִלִּים קו ז) 'חֲטָאנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ הָעֵינוּ הָרָשָׁעִים'. וְכֵן בּוֹיָדוּי שֶׁל

כאשר פועלים על עוד יהודי להוציאו מהגלות הפרטי על-ידי חינוכו לתורה ומצוות, אזי ממהירים את הגאולה הכללית של בני ישראל, על-ידי משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

משיחת שבת פרשת נשא, ה'תשכ"ח

בולו פנוי מהמזבח, וכולו יעמוד בדרום, דברי רבי אליעזר בן עקיבא.
 מקשה הגמרא: והא רישא – במשנה הקודמת (לה) שנינו שהפר
 עמד בין האולם למזבח, והוא במערב המזבח. הרי שהמזבח היה
 גם בצפון העזרה, ובמערבו נחשב לצפון העזרה. וזה כרבי אליעזר
 כרבי שמעון היא, הסובר שחצי המזבח עמד בצפון. מתרצת
 הגמרא: כולה – הרישא והסיפא כרבי אליעזר בן עקיבא היא, שכל
 המזבח עמד בדרום, ותני – (ותישנה) במשנה הקודמת שהפר עמד
 'בכין' [בכין] האולם ולמזבח, כלומר בצפון המזבח כנגד בין
 האולם למזבח, ואכן לא עמד בין האולם למזבח ממש.
 שנינו במשנה: הסגן עומד בימינו וראש בית אב בשמאלו. מביאה
 הגמרא: אמר רב יהודה, מהלך לימין רבו הרי זה בור – אפילו
 בדרך ארץ אינו בקי. מקשה הגמרא: תנן במשנתנו, הסגן בימינו
 וראש בית אב בשמאלו. הרי שהיה הסגן בימין הכהן הגדול, שלא
 כרב יהודה. ועוד קשה, דתניא (דרך ארץ פד), שלשה שהיו מהלכין
 בדרום, ולכו בסדר הזה, הרב באמצע, התלמיד הגדול בימינו והקטן
 משמאלו, וכן מציינו בשלשה מלאכי השירה שבאו אצל אברהם
 לבקר. ובשלישי למילתו, שניצבו עליו בסדר הזה, מיכאל באמצע,
 גבריאל בימינו, ורפאל בשמאלו. מתרצת הגמרא: תרנומא – (פירוש)
 רב שמאל בר פפא קמיה דרב אדא את המשנה והברייתא, שלא
 עמדו שיהיה לרבם אלא מאחוריו זה מימין וזה משמאל, כדי
 שיתקפה בו רבו מאחוריו. מקשה הגמרא: איך אפשר לפרש
 שעמדו מאחוריו, והתניא, מהלך כנגד – (לצד) רבו הרי זה בור,
 והמהלך אחורי רבו הרי זה סניף היות. מתרצת הגמרא: הפירוש
 הוא, דמצד אצדודי, כלומר שעמדו באכסון שיתכסה רבו
 במקצת, ולא עומד מאחוריו או מצדדיו ממש.
 שנינו במשנה: וקלפי היתה שם ובה שני גזרות. הברייתא מבארת
 כיצד היתה עבודת הגזרות: תנו רבנן, נאמר (ויקרא טו ח) 'ונתן אהרן
 על שני השעירים גזרות אחד לה' וגזרל אחד לעזאזל, דורשת
 הברייתא [גזרות] של כל דבר – מכל חומר. ומנהאמר 'גזרות'
 לשון רבים היותי יכול לומר שיתן שנים – שני גזרות שכתוב
 עליהם להשם על שער זה, ושנים שכתוב עליהם לעזאזל על
 שער זה. תלמוד לומר 'גזרל אחד לה' וגזרל אחד לעזאזל, משמע
 שאין כאן לשם אלא גזרל אחד, ואין כאן לעזאזל אלא גזרל אחד.
 ועדיין יכול שיתן גזרל אחד של שם וגזרל אחד של עזאזל על
 שער זה, ושל שם ושל עזאזל על שער זה, אבל יתן את שניהם על
 כל אחד מהשעירים. תלמוד לומר 'גזרל אחד לה', ואחד מיותר,
 ש'גזרל' משמע אחד, וכן ללמד שאין כאן – (על השעירים) גזרל
 'לה' אלא אחד, ואין גזרל 'לעזאזל' אלא אחד. מבארת
 הברייתא: אם שני שר גזרל אחד על כל אחד, מה תלמוד לומר
 'גזרות' ללמדנו שיהיו שניהם שוין, שלא יעשה גזרל אחד של זהב
 ואחד של כסף, וכן לא יעשה אחד גדול ואחד קטן.
 שנינו בברייתא: גזרות של כל דבר. מקשה הגמרא: פשיטא
 שאפשר לעשותם מכל חומר. מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא
 הוצרך הכתוב לחדש זאת אלא לברתניא, לפי שמצינו בציון שהשם
 כתוב עליו, והוא – (הציון) עשוי משל זהב, יכול אף זה – (הגורל) כן,
 שהיה השם כתוב עליו. תלמוד לומר, 'גזרל' פועמים, ריבה,
 ריבה של זית, ריבה של אגוז, ריבה של אשפרע – ברוש. וזהו גם
 חידוש הברייתא כאן.
 שנינו במשנה: בן קטין עשה שנים עשר דל לבזר וכו'. תנא, הטעם
 שעשה דווקא שנים עשר ברויים, כדי שיהיו שנים עשר אחיו
 הפהנים העוסקין בתמיד של כל יום מקדשין ודיקו ורגליו בבת
 אחת.
 תנא, כשהיה לבזר רק שני ברויים, היו הברזים זה למעלה מזה,
 ובשחרית שהיה הכיור במילואים, מקדש ידיו ורגליו בן העליון
 ובערבית שהכיור בידדתו, שנתמעט המים במשך היום, מקדש
 ידיו ורגליו מן התחתון.
 שנינו במשנה: ואף הוא – (בן קטין) עשה מוכני לבזר וכו'. מבארת
 הגמרא: מאי מוכני, אמר אביי גילגל דהוה משקעא ליה – לגלג
 שהיו משקעים בו את הכיור לתוך הכיור המחובר למעין.
 שנינו במשנה: מוכני המלך עשה כל ידות הפלים של יום הכפורים
 של זהב. מקשה הגמרא: ונעבדניהו לדידהו דהוב – שיעשה גם את
 הכלים מזהב, ומדוע עשה רק את הידות מזהב.

למדנו במשנה שהכהן גדול פותח וידויו ב'אנא השם, ומבארת
 הברייתא: ומנין שאומר בלשון 'אנא, נאמר כאן בידיו הפר לשון
 כפירה, ונאמר להלן בידיו משה כחורב על חטא העגל לשון כפירה,
 מה להלן התורה משה בלשון 'אנא, שנאמר (שמות לב א) 'אנא
 קטא קעם הזה, אף כאן כהן גדול מתוודה באנא.
 ומנין שמתוודה בשם, ואומר 'אנא השם. נאמר כאן לשון כפירה,
 ונאמר פגלה ערופה לשון כפירה, מה להלן בעגלה ערופה
 הכהנים מתוודים בהוכרת השם, שנאמר (דברים כא ח) 'כפר לעמך
 ישראל אשר פדית ה', אף כאן כהן גדול מתוודה בשם.
 מקשה הגמרא: אמר אביי, בשלמא משה שהתוודה בחורב, מעגלה
 ערופה לא יליף – לא למד להתוודות בשם, דמאי דהוה הוה –
 בשעה שנאמרה פרשת עגלה ערופה הוא כבר התוודה, ואי
 אפשר לחזור להתוודות אחר שנאמרה. אלא קשה, שידיו
 הכהנים בעגלה ערופה תליף – (תלמוד) מחורב, והכהנים יתוודו
 באנא. וכי תימא הכי נמי – שאכן למודים עגלה ערופה מחורב
 שהכהנים מתוודים באנא, והתנן במעשה עגלה ערופה, והכהנים
 אומרים כפר לעמך וישראל, ואילו באנא לא קא אמר – לא הזכירו
 שאומרים אנא. קשיא.
 שנינו במשנה: ששמעו הזכרת השם, והן ענין אחרי' ברוך שם
 כבוד מלכותו לעולם ועד. תניא, רבי אומר, נאמר (דברים לב א) 'כי
 שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו, ופירושו, שאמר להם משה
 ל'ישראל, בשעה שאני מוכיר שמו של הקדוש ברוך הוא, אתם
 – (ישראל) הבו גדל לאלהינו' וברוכהו, ומכאן שעונים 'ברוך שם'
 אחר הזכרת השם. תננין בן אחי רבי יהושע אומר, נלמד מ'זכר
 צדיק לברכה' (משלי י ט), שאמר להם נביא לישראל, בשעה שאני
 מוכיר צדיק עולמים – (הקב"ה), אתם – (ישראל) תנו ברכה.

משנה

משנתנו עוסקת בהכנת ההגדרה של שעירי יום הכיפורים: בא לו
 הכהן גדול מבין האולם והמזבח למזבח העזרה סמוך לפתח
 העזרה, לצפון המזבח – משוך מכנגד המזבח לצד צפון. הסגן עומד
 בימינו של הכהן הגדול, וראש בית אב עומד משמאלו. ושם
 – (במזרח העזרה בצפון המזבח) עומדים שני השעירים לגזרל, אחד
 להם ואחד לעזאזל, וקלפי – (כלי עץ חלול) היתה שם, ובה שני
 גזרות, על אחד כתוב להשם ועל אחד כתוב לעזאזל. בתחילה
 של אשפרע – (עץ ברוש) היו הגזרות, ועשאו יהושע בן נון
 כשתמנה לכהונה גדולה, של זהב, והיו מוכירים אותו על כך
 לשבח.
 המשנה מביאה עוד אנשים שעשו דברים להשבתת כלי המקדש
 והזכירות לשבח: בן קטין שהיה כהן גדול, עשה שנים עשר דל
 – (ברזים) לבזר, שבתחילה לא היה לו – (לבזר) אלא שנים בלבד.
 ואף הוא – (בן קטין) עשה מוכני לבזר – לגלג לשקע את הכיור
 בלילה לבור המחובר למעין, כדי שלא יהיו מימי של הכיור
 נפסלין בלינה. מוכני המלך היה עושה כל ידות הפלים של יום
 הכפורים של זהב. הילני אמו של מונב עשתה נברשת – (מנורה) של
 זהב לתלותה מעל פתח החיכל. ואף היא – (הילני) עשתה מכלא של
 זהב שפרשת סוטה כתובה עליה, כדי שיכתוב ממנה את פרשת
 סוטה להטיל למים המרים לבדוק את הסוטה, ולא יצטרכו
 להוציא ספר תורה לכך. נקנו, נעשו נסים ונפלאותיו שהביא
 למקדש. והיו מוכירין אותו – (את אלו שהוכרו) לשבח על
 תרומתם למקדש.

גמרא

שנינו במשנה: בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח. מדייקת
 הגמרא: מקאמר התנא שבא להגדלת השעירים לצפון המזבח
 דווקא, ולא למזרח המזבח, מקלל – (משמע מכך) דמוכני לאו בצפון
 קאי – אינו עומד בצפון כלל, אלא כולו בדרום העזרה, ולכך עליו
 לבא לצפון המזבח, שמורח המזבח אינו בצפון העזרה. מבארת
 הגמרא: מני – מ התנא הסובר שמזבח כולו בדרום, רבי אליעזר
 בן עקיבא היא. דתניא, נאמר (ויקרא א יא) 'ושחט אתו על ירך המזבח
 צפנה לפני ה', ומנהאמר 'צפונה' ולא 'צפון' משמע שיהא צפון

יומא. פרק שלישי – אמר להם הממונה דף לז עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלז רש"י תוספות

ומנין שבאנא — יתא וידיו זה. נאמר בפרה בחורב — במעשה עגל (שמות לב) "אילו
אכפרה בעד חטאתכם". מה להלן באנא — "אנא חטא העם הוה" וגו'. ומנין שבשם —
אנא ה'. בעגלה ערופה — "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה'" (דברים כא). בשלמא חורב
מעגלה לא יליף — לומר שיהא שם הוכרת השם. מאי דהוה חוה — כבר עבר, ואי אפשר
לחזור. אלא עגלה ערופה גילף בחורב — ותיבעי
אנא. והתנן — בהדיא מעשה עגלה ערופה
במסכת סוטה (נזא), הכותים אומרים כו'. הכי
גרסינן — בשעה שאני מזכיר שמו של הקדוש
ברוך הוא כו'. פשה בא לו לפורח — חזרו אחוריו
לצד מזרח סמוך לפתח, שלא היו מבניקין
השערים להגדיל אלא שיהיו בתוך חלל העזרה,
כדכתיב (ויקרא טז) "והעמיד אותם לפני ה"
אבל לא לקרבן כו' כל צד החיצון, עד שהוא
בא לשוחטו היו מקריבין אותו. כדכתיב לקמן
(נגב), הביאו לו את השעיר שחטו וכו'. לצפון
המזבח — כלומר משוך מבגד המזבח לצד
צפון, שיהא כנגד ארץ שבין מזבח לצפון, דאף
על גב דלא שחט ליה הכא — מכל מקום כל
מעשיו טעונין צפון, ואשמועינן שאין צפון כנגד
מזרחו של מזבח. קלפי — אשקורין בלעז. ש
אשכורע — ברש. יהושע בן נמלא —
כשתמנה בכחונה גדולה. בן קטין — כהן גדול
היה. עשה שנים עשר דד — לזיקת המים.
מוכני — מפרש בגמרא: גלגל לשקע בו בבור,
שהיו מימיו מחוברים למימי הבור. ואי לא הו
מיפסלי בלינה, ששקדשו בכלי. ולא כבוד
קדישם הוא ליפסל מים קדושים. נברשתא
מנורה, ודומה לו בספר (נריאל ה') "לקבל
נברשתא דדכבא" במעשה בלשאצר. שפרשת
סופה כתובה עליה — ולא יצטרך להביא תורה
לכתוב ממנו גמולת סוטה במקדש. נקור עשו
נפים לידלותיו — שם האיש נקור, ונס שלו
מפורש בגמרא. נשא מדיקאמר לצפון המזבח —
שהוצרך למשוכו מבגד המזבח ולצפון. מכלל
המזבח לאו בצפון הוי קאי — אין כלום מן
המזבח בצפון העזרה, ואי הוה קיימי כנגד
מזרחו של מזבח פורתא — לאו בצפון קיימי.
צפונה על ירך המזבח — צפונה לשון ארץ
משמע, ער ה' "ויהי אל צפון, שהוא הארץ
הפנימי והא רחוק" אילעור ברבי שמעון —
דאמר מזבח מקצתו בצפון, שהכשיר שחיטת
הפר בין האולם ולמזבח. כולה ר' אליעזר בן
יעקב ותני — ברישא: פר היה עומד בבין האולם
ולמזבח סמוך לבין האולם ולמזבח אצל מקצוע
צפונית של מזבח, שהיה מקרבין אצל הפתח בכל
יכולת משום חולשא דכחן. ויותר מכאן לא יכל
לקרבן דאי מעיל ליה כנגד מזרח המזבח — לאו
בצפון הוא. הרי זה בור — אפילו בדרך ארץ
אינו בקי. שלשה שהיו מחלכין בדרך — לא
ילכו זה אחר זה אלא בשורה אחת, וכן מצינו
במלאכי השרת, מדכתיב (בראשית יח) "שלשה
בצלים עלי" — מכלל שבשורה אחת הוו קיימי
זה אצל זה. דאי זה אחר זה קיימי — אין זה
נצבים עלי, אלא ראשון. כדי שיתבסח בו רבו
— הא דקתני מימינו לא שילך אצלה, אלא
מאחוריו. ומיהו, גדול לימין וקטן לצד שמאל
אצל גדול, ושניהם אחוריו הרב ממש. הכי
גרסינן: והתניא חמהלך כנגד רבו הרי זה בור
אחוריו רבו הרי זה מנסי הרות. דמצינן אצוריו
— לא אצל ממש ולא אחוריו ממש, אלא שיבסח

יכול יתן שנים על זה — משמע דהכי פירושו: שנים שכותב עליהם לשם יתן על של שם,
ושנים של עזאול על של עזאול. אבל בירושלמי פריך אהא דקאמר יכול יתן של שם
ושל עזאול על זה ועל זה, ולא דא היא קמיתא משמע דב' על זה וב' על זה היינו של שם
ועזאול על זה ועל זה. ומותר דהכי יכול משווא נותן של שם על שם של עזאול על של
עזאול חילוף ויתן של שם על של עזאול ושל
עזאול על של שם.
תלמוד לומר גורל גורל ריבה — מיהו, תימה
לי: דמעיקרא קאמר דמ"גורלות"
נפקא לן וחדר מייתי ברייתא דמ"גורל" "גורל"
נפקא ליה: ועוד: דלעיל דרשין מדכתיב "גורלות"
שהיו שניהן שוין ויש לומר: דהא דקתני גורלות
של כל דבר — לאו ממשמעות דגורלות נפקא
ליה. אלא הכי קאמר תנא: גורלות שאמרה תורה
— של כל דבר הן, לאו מחכא נפקא. אלא מגורל
גורל ריבה.
יכול יתן של שם של עזאול על זה כו' — פירש
רש"י: ויברור איהו שריצה לשם, ואיהו
שריצה לעזאול. ואין צריך לפרש כן, דנמצא שלא
היה הגורל קובעת אלא השם, וקרא כתיב "ועשיו
חטאת" ודרשין מיניה בפרק "סוף בקלפי" (לקמן
מ"ב) דלא השם עשיו חטאת אלא הגורל. אלא
נראה לי לפרש: יכול יתן של שם כו' כמו שיש
בירושלמי לאחר שנתן של שם על של שם, ושל
עזאול על של עזאול, חילוף ויתן של זה על של
זה, לקיים מה שנאמר גורלות דמשמע גורלות על
כל אחד. אי נמי: לאחר שנקבעו בידי עזר שני
גורלות של שם של עזאול, וניתן של שם על של
שם, ושל עזאול על של עזאול.
אמר
של יום הפפורים של זהב. הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח היכל. ואף היא עשתה
מכלא של זהב שפרשת סוטה פתובה עליה. נקנור נעשו נפים לידלותיו. והיו מוקפירין אותו
לשבח. גמרא מדיקאמר לצפון המזבח, מכלל המזבח לאו בצפון קאי, מני? רבי אליעזר
בן יעקב היא, דתניא: "צפנה לפני ה'" — שיהא צפון פולו פניו, דברי רבי אליעזר
בן יעקב. — והא רישא רבי אליעזר ברבי שמעון היא! — כולה רבי אליעזר בן יעקב
היא, ותני בבין האולם ולמזבח. "הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו". אמר רב יהודה:
מהלך לימין רבו הרי זה בור. תנן: הסגן בימינו וראש בית אב בשמאלו. ועוד תניא: שלשה
שהיו מחלכין בדרך, הרב באמצע, גדול בימינו, וקטן משמאלו. וכן מצינו בשלשה מלאכי
השרת שבאו אצל אברהם: מיכאל באמצע, גבריאל בימינו, ורפאל בשמאלו. תרגומא רב
שמואל בר פפא קמיה דרב אדא: כדי שיתבסח בו רבו. והתניא: מהלך כנגד רבו — הרי
זה בור, אחוריו רבו — הרי זה מנסי הרות! — דמצינן אצוריו. "וקלפי היתה שם ובה שני
גורלות". תנו רבנן: "ונתן אחרן על שני השערים גרלות" — [גורלות] של כל דבר. יכול יתן
שנים על זה ושנים על זה — תלמוד לומר "גורל אחד לה" וגורל אחד לעזאול", אין פאן
לשם אלא גורל אחד ואין פאן לעזאול אלא אחד. יכול יתן של שם ושל עזאול על זה, ושל
שם ושל עזאול על זה — תלמוד לומר "גורל אחד לה" — אין פאן לה' אלא אחת, ואין
פאן לעזאול אלא אחד. אם בן מה תלמוד לומר גורלות? שיהיו שוין, שלא יעשה אחד של
זהב ואחד של כסף, אחד גדול ואחד קטן. "גורלות של כל דבר", פשיטא! — לא צריכא
לדכתניא לפי שמצינו בציון שהשם פתוב עליו והוא של זהב, יכול אף זה בן — תלמוד לומר
"גורל" "גורל" ריבה. ריבה של יתר, ריבה של אגוז, ריבה של אשכנז. "בן קטין עשה שנים
עשר דד לבירור" וכו'. תנא: כדי שיהיו שנים עשר אחיו הפתנים העסוקין פתחיה מקדשין
דיהו ורגליהן בבת אחת. תנא: שחריית, במילואו מקדש דיו ורגליו מן העליון, ערבית בירידתו
מקדש דיו ורגליו מן התחתון. [ואף הוא עשה מוכני לבירור] וכו'. מאי מוכני? אמר אביי:
גילגלא דהוה מושקעא ליה. "מונב המלך עשה כל ידות הפלים" וכו'. נעבדינהו לדידהו דוהב!
אמר

בו רבו מקצת צד רבו. יכול יתן שנים על זה ושנים על זה — והכי קאמר קרא: ונתן על כל אחד משניהם גורלות דמשמע שנים. תלמוד לומר גורל אחד לה' — אין כתיב שם אלא
על אחד מהם, ואין כתיב עזאול אלא על אחד מהם. יכול יתן של שם ושל עזאול על זה — לקיים ונתן גורלות שנים על כל אחד משניהם, ואיהו שריצה עשה לשם. תלמוד לומר
אחד — ממשמע שנאמר "גורל לה" יודע אני שהוא "אחד" וכי כתיב אחד — לדרשה כתביה. יכול אף זה בן — גורל שהשם כתוב עליו. לדידהו — לכלים.
בידות

אמר אבי לשאר עמא בדירושלים — תימה: דאבי גופיה אמר בפק קמא דרבנן (ט.ב.) כרימאטא שעת בחותיקין, דאמר רבי יוחנן: ורחיקין גומרין אותה עם הוצא החמה, היינו קודם הוצא, כדמשמע בפרק "מי שמוח" (שם כב.ב.), דתנן גבי בעל קרי ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתבטח עד שלא תהא עין החמה — יעלה ויקרא, וקאמר בגמרא (כה.), לימא: תנן סתמא רבבי אליעזר דאמר עד הוצא החמה!

אמר אביו: בידות ספינין. מיתיבי: אף הוא עשה כני כלים, ואוגני כלים, וידות כלים וידות ספינין של יום הכפורים של זהב! - תרגומא אביו בקתתא דנרגי וחציני. "הילני אמר עשתה נברשת של זהב" וכו'. תנא: בשעה שהחמה זורחת ניצוצות ויצאין ממה, וכל יורעין שהגיע זמן קריאת שמע. מיתיבי: הקורא את שמע שחרית עם אנשי משמר ואנשי מעמד - לא יצא, מפני שאנשי משמר משכימין ואנשי מעמד מאחרים. - אמר אביו: לשאר עמא דבירושלים. "ואף היא עשתה מבבלא". שמעת מינה כותבין מגילה לתניוק להתלמוד בה! - אמר ריש לקיש משום רבי ינאי: באלף ב"ת. מיתיבי: כשהוא פותח - רואה וכותב מה שכתוב במבבלא! - אימא: רואה וכותב כמה שכתוב במבבלא. מיתיבי: כשהוא פותח - רואה במבבלא - "אם שכב איש אתך [ואם לא שכב]" "א"

ביום אחר הוצג, כדרכו (תהלים עב) "ייראוך עם שמש" שהוא אחר וריחת השמש. ומן הדין היה להקדימה באחרים, שאז הוא זמן קינוה. וכן לתפלין, כדקאמר התם לתפלה באחרים. פירוש: לתפלין, שאז הוא זמן קינוה, ותו לא יחישין שזא יפיו בוך, אלא שמאחרין קריאת שמע משע עד סמוך להצין כדי לסמוך גאולה לתפלה, ונמצא מתפלל ביום, וכן משמע בירושלמי דקאמר: מאן דאמר כדי שיהא רואה את חבירו ברחוק ארבע אמות ויכירו כי עד אבל ארבע מוצתה עד הגין החמה כדי שיסמוך וכו'. ובפרק "תפלת השחר" (כט,ב) משמע דקא "ייראוך עם שמש" אתפלה, גבי מתפלל עם דמדומי חמה, דכתיב "ייראוך עם שמש" וגו'. ואל תתמה דאמרם הגין החמה" מפרשינן קודם, רע"ש שמש" מפרשינן אחר וריחה, דעם משמע בסמוך לו זמן מלפני או לאחריו. והוא, למאן דפרישין ניהא דקאמר בהא לשאר עם שמש דירושלים. ומצאיה איהו להקדים עם הגין קווינן, ולפי שאש"כ בקיאן לעשר בוותיקין — נשבע סמוך לזו או אחר וריחה לשאר עמא ובירושלים, שאין יודעין לכון בוותיקין. ואם אתמר: דאמר אומרינן בפרק קמא דברכות (ח,ב) אמר רבי שמעון בן יוחי משום רבי עקיבא: פעמים קאמר קריאת שמע שתי פעמים ביום, אחת קודם הגין החמה ואחת לאחר הגין החמה וירצא בה, אחת משום לילה ואחת משום יום. ופסיק רבי יהושע בן לוי בוותיה. אלמא: קודם הגין ליליא הוא, ותחלת זמנה דיום היו אחר הגין החמה מבוותיקין הדבא ויש לומר: אפילו אי פליג רבי יהושע בן לוי אבאי — קיימין לן באביי, דהוא בתרא. ועד, יש לומר: דלא פסיק רבי יהושע בן לוי כרבי שמעון אלא בהא, דסבר קודם הגין יוצא בשל לילה, כדמוכח בתר הכי, דקאמר: מכללא אתמר, דההוא זוגא דרבנן דאשתכח כו'. אבל בזה שמתחיל קודם ודיום אחר הגין — בהא לא פסיק כלל. אי נמי, יש לומר: דאפילו רבי שמעון מודה שזמן קריאת שמע של שום קודם הגין, ואם לא קאמר פעמים שארם קריאת שמע שתי פעמים קודם הגין וירצא בשל לוי ובשל לילה, דהיה רבואה טפי — יש לומר דבעי לאשמעינן שאין יוצא בשל לילה אחר הגין, ואפילו נאמר דרבי שמעון כבר דומן קריאת שמע אחר הגין — לא לתעמיד מתניתין דהבא בוותיה, ודלא בכל הגין תנאי, דאם כן — היה ליה לגמרא לדקדק ולאווקמי בוותיה בהדיא. ורבינו תם פירש דומן קריאת שמע היו אחר הגין החמה, כמתניתין דהבא, וכרבי שמעון. והוותיקין היו ממזרחין כדין קודם הגין החמה בשביל חובת התפלה, כדי לסמוך גאולה לתפלה שתהא עם שמש אף על גב דתפלות כנגד תמידין תקנו, והתמיד היה קודם הגין בעמוד השחר — מכל מקום זמן תפלה בשעת הגין. והיינו דפריך בפרק "תפלת השחר" (ברכות כ"א, ו) ומנייה: מוצתה עם הגין החמה כדי שיסמוך כו', פירוש ולא עד יצואה, אלמא דעיקר חביבות התפלה בשעת הגין, ולכחי קורין קריאת שמע שלא כדין בשביל חביבות התפלה. ולכחי לא פריך ליה גבי קריאת שמע — שהיה יודע שהיו קורין אותו שלא כדין בשביל חביבות, וממזרח אותו קודם זמנו שהוא אחר הגין. כמתניתין דהבא וכרבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא: וקשה: דמוצתה עם הגין החמה משמע דהא עדיין קודם מוצת קריאת שמע. עד קשה לומר שלא אתי הלכה באביי דהוא בתרא. מיהו, רבינו תם פירש דאביי ביה לא כבידא ליה, אלא דקאמר לתפלה שום בוותיקין, — סימנא בעלמא. ככלהו: סמוך להצין בוותיקין, ולא תפלה לגמרי, דאליו תפלה מקמינן, ואנו מאחרין אתר הגין. ועוד הביא רביה מפרש שני דמגילת (כ,א), וכן שומרת יום כנגד יום לא תטבול עד הגין החמה, וכולן שעוש משעלה עמוד השחר — כשר, אלמא: דבר שזמנו ביום מוצתו אחר הגין. והרב פור"ת פירש כפירוש רבינו יצחק, והרב רבינו הננאל פירש: דווחיקין גומרין אותה עם הגין החמה מיד. ומפרש "גומרין" — קורין, ומפרש "ייראוך עם שמש" — היינו קבלת מלכות שמים דהיינו קריאת שמע. וקשה: דלישנא דכדי שיסמוך גאולה לתפלה משמע דאיירי בעיקר תפלה. ועוד, דקרא ד"ייראוך עם שמש" מוקמי ליה גבי תפלה בפרק "תפלת השחר". ועוד, דלשון גומרין משמע שמתחילין לקרות קודם הגין ומכונין כך שגומרין אותה בתחלת הגין כדי שיתחלל בתחלת הגין. **ע**ן שבב אם לא שבב — בפרק "הזיקין" (גיטין כ"ט,א) מיתיר ליה, וגרסינן דהם בכל הספרים: "אם שבב" "אם לא שבב" "ואם שטיח" "ואם לא שטיח" אף על גב דקראי לאו הכי (כתבין) דברישיא כתיב "ואם לא שבב" ואם לא שטיח", ואם שבב לא כתיב כלל. **בבירויגן** — דאמר בפרק שני דמגילת (יח,ב) אסור לכתוב אפילו אתה אתה שלם מן התבה, כיון דכתיבין ראשי תיבות וראשי פסוקים, ועוד שזיא פרשה קטנה — שרי, כדשרינן התם תפלינן ומחזות משום מדיגרט גרסין.

28 למי היתה הנברשת שבהיכל משמשת. אמר ר' אבהו, הנברשת היתה
29 משמשת לשאר עמא דבירושלים הבאים בעזרה, שעליהם לקרוא
30 קריאת שמע בעיקר זמנה, דהיינו בנץ החמה, ועל ידי הנברשת
31 ידעו מתי נץ החמה.
32 שנינו במשנה: ואף היא היא (הילני) עשתה מכלא של זהב שפרשת
33 סוטה כתובה עליה. מוכיחה הגמרא מהמשנה: שפעת מנה –
34 אפשר ללמוד ממה שכתבו את פרשת סוטה בטבלא של זהב,
35 שכותבין מנילה ופרשה מהתורה לתינוק להתלמד בה, ומטעם זה
36 גם כאן כתבו על הטבלא את פרשת סוטה, כדי שיוכל הסופר
37 להעתיק ממנה. דוחה הגמרא: אמר ר' יושן לקיש משום ר' ינאי, לא
38 כתבו את כל פרשת סוטה על גבי הטבלא, אלא כתבו באלף בית
39 – בראשי תיבות בלבד, כדי לעזור לסופר לזכור תיבות הפרשה.
40 אבל מגילה לתינוק שכותב את כל הפרשה, אפשר לומר שאסור.
41 מיתבי, שנינו בבביתא, בשהוא (הסופר) בותב את פרשת סוטה
42 לבדיקת הסוטה, רואה מתוך הטבלא, וכותב מה שכתוב בכתב.
43 הרי שהיה מעתיק בדיוק כפי שהיה כתוב בטבלא, ואם כן אין
44 לומר שהיה כתוב בטבלא רק ראשי תיבות. ומוכח שכותבים
45 מגילה לתינוק להתלמד בה. דוחה הגמרא: אימא – תתריץ,
46 שהכוונה בדברי בבביתא, רואה וכותב כמה (בדומה למה)
47 שכתוב בכתב, לפי סימני האותיות.
48 מיתבי, שנינו בבביתא, בשהוא (הסופר) בותב את פרשת סוטה,
49 רואה מתוך הטבלא, וכותב מה שכתוב בכתב, ומה כתוב בכתב,
50 'אם שכתב איש אתה (ואם לא שכתב), אם ששית אם לא ששית'. הרי
51 שהיה כתוב בטבלא בדיוק כמו שכתוב בפרשת סוטה, ומוכח
52 שכותבים מגילה לתינוק כדי להתלמד בה. דוחה הגמרא: היתם –
53 בטבלא של פרשת סוטה,

1 מתרצת הגמרא: אמר ר' אבהו, מה שכתוב במשנה שעשה מונבו את
2 ידות הכלים מזהב מדובר בידות של סבינין, שבוה לא שייך
3 לעשות את הכלים עצמם של זהב, שכן סבינין מזהב אינם
4 חותכים יפה.
5 מיתבי, שנינו בבביתא, אף הוא (מונבו) עשה כני ו-בסיסין
6 הכלים, ואונני כלים – בית אחיותם, וידות כלים, וידות סבינין של
7 יום הפסח של זהב. ומוכח שחנן מידות הסבינין עשה מונבו גם
8 ידות כלים של זהב, שמשום כך כפל התנא להזכיר גם ידות כלים
9 וגם ידות סבינין, אלא ודאי שני דברים הן. וקשה מדוע לא עשה
10 גם את הכלים עצמם מזהב. תרנומא (פירש) אמר, מה שאמר
11 התנא 'ידות כלים' הכוונה בקתתא דנרני ונרני – בידיות של
12 קרדומות ומגלות, שאף הם כלי חיתוך, ולכן לא עשה את הכלים
13 עצמם של זהב.
14 שנינו במשנה: הילני אמו של מונבו המלך, עשתה נברשת ו-מנורה
15 של זהב וכו' לפתח ההיכל. הגמרא מביאה בבביתא שמבארת למה
16 היתה הנברשת משמשת: תנא, בשעה שהחמה זורחת – בנץ החמה,
17 ניצוצות של אור מקרני השמש יוצאין מןה על פתח ההיכל, ובכך
18 הכל יודעין שהגיע זמן קריאת שמע, שמצוותה עם הנץ החמה.
19 מדברי בבביתא מוכח שבמקדש קראו קריאת שמע בנץ החמה:
20 מיתבי, שנינו בבביתא, תקרא את שמע של שחרית עם אנשי
21 משמר (כהנים העובדים במשמר של אותו היום) ואנשי משמר
22 ו-ישראל העומדים בשליחות הציבור על הקרבן למשמר, לא יצא
23 ידי חובת קריאת שמע, מפני שאנשי משמר משקימין לקרוא קודם
24 העבודה, שמה תמשך עליהם העבודה וימנעו מלקרות, ואנשי
25 משמר מאחרים לקרוא לאחר סיום עבודת התמיד. הרי שהעוסקים
26 בעבודת המקדש לא קראו קריאת שמע בזמנה, דהיינו זמן נץ
27 החמה, אלא או מקדימים או מאחרין לאחר שלש שעות, ואם כן

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשי"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מלי"ח בעומר, וכשהיתי תמול על ציון כ"ק מו"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה
נבג"מ ז"ע הזכרתיו לרפואה ותקותי שיבשר בשו"ט בזה.

ומה שמסיים במכ" – אבקש להחייני בתשובה טובה לכה"פ בתשובה תתה – כבר ענית בכג"ד
לאיזה מאנשי ש"י שעתה הוא הזמן דעקבתא דמשיחא עקבתא דעקבתא, וכמאמרו של כ"ק מו"ח
אדמו"ר שאמר ושנה כמה פעמים, שלא נשאר לברר אלא פכים קטנים, ומקובל ג"כ שהכל לביאת
המשיח שזהו הפצת המעיינות חוצה, וישתדל ג"כ כבודו בהפצת המעיינות, ובטח גם בירושלים ת"ו
יכול למצוא אנשים שהם בגדר חוצה, ויחממם ויאירם מיט חסידישע ווארימע ליכטיקייט, און אז
מען ליגט אין ליכטיקייט בד"מ ווערט אראפגענומען די פינסטערקייט, ואם צריכים לבטל ולעקור את
האותיות דמחז"מ שאינם מתאימים אם היו, הרי גם זה אפשר לעשות בקו הימין, היינו על ידי דמעות
של שמחה, וכמשנ"ת בפ"י דהורידי כנחל דמעה (ועייג"כ ד"ח פיי"א), ואת העניינים דשכל ומדות שאינם
מתאימים כ"כ, ע"י הג' אהבות אהבת השם אהבת התורה ואהבת ישראל, וע"י העסק בתורה ובפרט
במאור שבתורה, היא תורת החסידות, שע"י זה יהי' את אתהפכא חשוכא לנהורא.

קשה לי להתערב מכאן בכלל בענין נתינת לירא לחדש לנכדו ש"י, ותמורת זה הנני מוסג"פ
סערטיפיקאט לחבילה, והנני חותם בברכת רפואה קרובה ושיוכל לבשר בשו"ט מבראותו ומעניניו
הפרטים ומהנעשה אצל אנ"ש בכלל.

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

כתבו אותה בסיועין. כלומר, תחילת כל פסוק כתבו בכתבו, והמשך הפסוק כתבו בראשי תיבות. שנינו במשנה: ניקנור נעשו נסים לדלותיהו. תנו רבנן, מה הם הנסים שנעשו לדלותיהו, אמרו, בשהלך ניקנור להביא שתי דלותות של נחושת לשער מזרח העזרה מאלכסנדריא של מצרים, בחזירתו ממצרים בספינה, עמד עליו נחשלו – (סערה) שבים למבער, נמלו הספינה אחת מהן – (מהדלותות) והפילוה לים, להקל על הספינה שתעמוד בסערה, ועדיין לא נח הים מועפו. בקשו להטיל את הקברתה – הדלת השניה. עמד הוא – (ניקנור) וקברתה – חיבקה לגופו, ואמר להם לספנים, אם אתם מטילים את הדלת לים, הפילוני עמה. מיד נח הים מועפו, והיה ניקנור מצטער על קברתה – על הדלת הראשונה שהוטלה לים. כיון שהגיע למלח של עבו שבשיראל, היתה הדלת שהוטלה לים מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה. ויש אומרים בריה – (חיה) שבים בלעתה כשנזרקה, וכשהגיע לעבו הקיאתה הבריה לנפשה. עליה אמר שלמה (שיר השירים א יז) 'קרות בתינו – (בית המקדש) ארוב, ריחמנו – (הדלתות) ברותים, ודורשים, אל תיקרי ברותים' אלא ברותים' – שכתרו הדלתות ברית בים שלא יפרדו זו מזו. מוסיפה הברייא: לפיכך כשהעשירו ישראל, כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות מצופים משל זהב, חוץ משערי ניקנור שלא ציפו אותם, מפני שנעשו בו נסים, ורצו שיוכרו ניסים אלו. ויש אומרים, שלא ציפו אותם מפני שנחוששת מוצתה היתה ודומה לזהב. רבי אלאעור בן יעקב אומר, נחשת קלויגיתא – (מוקקת) היתה, והיתה מאירה כשל זהב, ולכן לא ציפו אותם.

משנה

ואלו הוזכרו לנאי משום שלא לימדו אומנותם במעשי המקדש, המשפחה של בית גרמו לא רצו ללמד על אומנותם במעשה להם הפנים שהיו מומחים בכך. המשפחה של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקמורת שהיו מומחים בכך. הוגרם שהיה בן לשבת לוי היה יודע פרק בשר – הכרעת קול נעמיה, ולא רצה ללמד. בן למצר לא רצה ללמד על מעשה הקרב, שהיה קושר ארבעה קולמוסין בארבע אצבעותיו, וכתב שם בן ארבע אותיות (שם היה) בבת אחת. על הראשונים שנזכרו במשנה הקודמת לשבח, נאמר (משלי יז) 'זכר צדיק לברכה', ועל אלו שנזכרו כאן לגנאי, נאמר 'ישם רשעים וירב'.

גמרא

שנינו במשנה: של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה להם הפנים. תנו רבנן, בית גרמו היו בקיאים באומנות מעשה – (רדיית ואפיית) להם הפנים, ולא רצו ללמד זאת לאחרים. רצו חכמים להענישם, לפיכך שלחו חכמים והביאו אומנין אחרים שהיו מומחים באפיה מאלכסנדריא של מצרים, והם היו יודעין לדות – (להוציא את הלחם מהתנור) כמותן גרמו, ולא היו יודעין לדות, ולפיכך אפו את הלחם באופן אחר מבית גרמו, שהללו – (אנשי אלכסנדריא) מסיקין את התנור מבחוץ ואופין את הלחם מבחוץ, כדי שלא ישבר כשמוציאים אותו מהתנור, והללו – (בית גרמו) מסיקין את התנור מבפנים ואופין את הלחם מבפנים. ועוד היה ביניהם, שהללו – (אנשי אלכסנדריא) פיתן מתעפשת מעובי הלחם, והללו – (בית גרמו) אין פיתן מתעפשת. כששמו חכמים בדרך – שיש חסרון בלחם, אמרו, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לכבודו בראו, שנאמר (שערי מגד ז) 'כל העקרא בשמי ולבבדי בראתי', וכיון שאומני בית גרמו יותר מומחים בכך, (והורו) [והורו] בית גרמו למקומן. שלחו להם חכמים להחזירם למלאכת האפיה, ולא באו. לפי שרצו להעלות שכרם. כפלו להם שכן מתרומת הלשכה, ובאו. וכך כפלו להם, שגבל יום – עד שסילקו אותם היו נוטלין שנים עשר מנה לשנה, והיום אחר שחזרו נוטלים עשרים וארבעה מנה. רבי יהודה אומר, בכל יום עשרים

וארבעה, והיום ארבעים ושמונה. אמרו להם חכמים לבית גרמו, מה ראיתם שלא ללמד אומנותכם. אמרו להם, יודעין היו משפחתו של בית אבא, שפית זה – (בית המקדש) עתיד לחרב, וחששו שמא ילמדו אדם שאינו מהוגן את אומנות האפיה, ואלו יעבדו עבודת בוככים כקך – באפיה זו, ולכן לא רצו לגלותה. מסיימת הברייא: ועל דבר זה מוזכרין אותן לשבח, שמעולם לא נמצאת פת נקה ביד גניהם, כדי שלא יאמרו הבריות, מפעולת להם הפנים זה גיועין. ועשו כך כדי לקיים מה שנאמר 'והייתם נקים מה' ומישראל'. שנינו במשנה: של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקמורת. תנו רבנן, בית אבטינס היו בקיאים באומנות מעשה הקמורת, ולא רצו ללמד לאחרים. לפיכך שלחו חכמים והביאו אומנין אחרים מאלכסנדריא של מצרים, והיו יודעין לפסס – (לכתוש הסמנים ולערבם יפה) כמותם – בבית אבטינס, ולא היו יודעין להעלות זקוף יפה כמותן. של הללו – (בית אבטינס) היה העשן מתמר ועולה זקוף כמקל, ושל הללו – (אומני אלכסנדריא) מפציע – מתפורז העשן לבאן ולקאן, שלא ידעו מהו העשב המעלה את העשן שיהיה זקוף כמקל. וכששמו חכמים בדרך, אמרו, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא, לכבודו בראו, שנאמר (משלי יז) 'כל פעל ה' למענהו', וכיון שבית אבטינס יותר מומחים בכך, (והורו) [והורו] בית אבטינס למקומן. שלחו להם חכמים שליחים להחזירם, ולא באו. כפלו להם שכן ובאו. וכך כפלו להם, שגבל יום היו נוטלין שנים עשר מנה לשנה, והיום עשרים וארבעה, רבי יהודה אומר, בכל יום עשרים וארבעה, והיום ארבעים ושמונה. אמרו להם חכמים לבית אבטינס, מה ראיתם שלא ללמד מהו העשב מעלה עשן. אמרו בית אבטינס לחכמים, יודעין היו משפחתו של בית אבא שפית זה – (בית המקדש) עתיד לחרב, אמרו, יש חשש שמא ילמדו אדם שאינו מהוגן, ואלו יעבדו עבודת בוככים כקך, ולכן לא רצו לגלותה. מסיימת הברייא: ועל דבר זה מוזכרין אותן לשבח, שמעולם לא נמצאת פת נקיה של בית אבטינס. וכשנשאלו אשה מקום אחר, מתנין עמה שלא תתפסם, כדי שלא יאמרו הבריות מפעולת הקמורת מתפסמן אלו, לקיים מה שנאמר 'והייתם נקים מה' ומישראל'. תניא, אמר רבי ישמעאל, פעם אחת הייתי מחלל בדרך ומצאתי אחד מבני גניהם של אחד ממשפחות אלו. אמרתי לו, אבותיך שלא גילו אומנותם, בקשו להרבות בנודו, ורצו למעט כבוד המקום, אולם עכשיו שנחרב המקדש, כבוד מקום במקומו, ומעט כבודם, שהיום אין צורך בהם. אמר רבי עקיבא, (פעם אחת) סח לי רבי ישמעאל בן לוי, פעם אחת יצאתי אני ואחד מבני גניהם של משפחת בית אבטינס לשרה ללכת עשבים, וראיתי (ששחק ובכה) [שחק ושחק]. אמרתי לו, מפני מה בכתה. אמר לי, כבוד אבותי נופרת. אמרתי לו, ומפני מה שחקת. אמר לי, שעתיד הקדוש ברוך הוא להחזירה לנו כשיבנה המקדש. אמרתי לו, ומפני מה נופרת בכך. אמר לי, העשבר מעלה עשן נראה לי כנגדי. אמרתי לו הראהו לי, אמר לי, שבועה היא בדינו שאין מראין אותו לכל אדם. אמר רבי יוחנן בן גור, פעם אחת מצאתי זקן אחד ומגילת סממנין – (שכתוב בה שמות סימני הקטורת) בידו. אמרתי לו מאין – (מאיזה משפחה) אתה. אמר לי, מבית אבטינס אני. אמרתי לו ומה בידך, אמר לי מגילת סממנין. אמרתי לו הראהו לי, אמר לי כל זמן שפית אבא היו קיימין לא היו מוסרין אותו לכל אדם, ועכשיו שחבר אינם קיימין הרי הוא לך והנהר בה. וכשנבאתי וסחתי דברי לפני רבי עקיבא, אמר לי, מעתה הוברר שכונתם היתה לשם שמים, ואסור לספר בגנותן של אלו. מבאן – (ממה שהחזירו את בית גרמו ובית אבטינס לאומנתם) אמר בן עזאי, אל ידאג אדם לומר פלוני יקפח פרנסתי, כי על כרחך בשמך יקראוך, ובמקומך יושבונך – יקראוך לשוב למקומך,

יומא. פרק שלישי - אמר להם הממונה דף לח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רמא רש"י תוספות

בסירוגין — "אם לא שכב" אחרי ראשי תיבות עד סוף המקרא, "זאת כי שטית" ואחריו
 ראשי תיבות עד סוף המקרא, "יתן ה' אותך" ואחריו ראשי תיבות עד סוף המקרא "ובאו
 המים" ואחריו ראשי תיבות (אם שכב ואת כי שטית). להביא דלתות — לשער המזרח
 של העזרה ושל נחשת היו. נחשול — סערה. והטילו לים — להקל לספינה. וכרבה =
 חבקה. לנפלה — פורטו, מקום שהספינות
 נמשכות שם ליבשה. רחישו — לשון דלת.
 שהוא רץ ונעל רץ ופוחת. אלא ברי"ם —
 כאילו כרתו ברית זו עם זו. ויש אומרים: בריית
 ים. נשתנו — כשהעשירו. קליתא — מוזקת.
 וכן שם מין נחשת. והוא נחשת קלל. **משנה**
 בן לוי — כלומר מן הלויים. פירק — הברעת קול
 נעימה. על מעשה הכתב — קושר ארבעה
 קולמוסין בארבע אצבעותיו וכתב שם בן ארבע
 אותיות כאחד. **גמרא** לרדות — מן התורה.
בסירוגין. "ניקנור נעשו נסים ללדתותיו". תנו רבנן: מה
 נסים נעשו ללדתותיו? אמרו: כשהלך ניקנור להביא
 דלתות מאלפסנדראי של מצרים, בחזירתו עמד עליו
 נחשול שבבים לטבעו. נטלו אחת מהן והטילו לים,
 ועדיין לא נח הים מנעפו. בקשו להטיל את חברתה,
 עמד הוא וברכה, אמר להם: הטילו עמה! מיד נח
 הים מנעפו. והיה מצטער על חברתה. פיון שהגיע
 לנמלה של עפו - היתה מבצצת ויוצאה מתחת
 דופןי הספינה. ויש אומרים: בריה שבבים בלעתה
 והקיא אתה לנפשה ועליה אמר שלמה "קרות בתינו ארוים רהיטנו ברותים". אל תיקרי "ברותים" אלא בריה ים. לפיכך, כל
 השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב, חוץ משערי ניקנור, מפני שנעשו בו נסים. ויש אומרים: מפני שחוששתן
 מוצהבת היתה. רבי אליעזר בן יעקב אומר: נחשת קלוניתא היתה, והיתה מאירה כשל זהב. **משנה** ואילו לגנאי: של בית
 גרמו לא רצו ללמד על מעשה להם הפנים, של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת, הוגרם בן לוי היה יודע
 פרק בשיר ולא רצה ללמד, בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב. על הראשונים נאמר "זכר צדיק לברכה", ועל אלו
 נאמר "ישם רשעים ירקב". **גמרא** תנו רבנן: בית גרמו היו בקיאים במעשה להם הפנים ולא רצו ללמד. שלחו חכמים
 והביאו אומגין מאלפסנדראי של מצרים, והיו יודעין לאפות כמותן ולא היו יודעין לרדות כמותן. שהללו מסיקין מבחזין ואופין
 מבחזין, והללו מסיקין מבפנים ואופין מבפנים. הללו פיתן מתעפשת, והללו אין פיתן מתעפשת. כששמעו חכמים בדבר אמרו:
 כל מה שברא הקדוש ברוך הוא - לכבודו בראו, שנאמר "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו", וחזרו בית גרמו למקומן.
 שלחו להם חכמים ולא באו. כפלו להם שכרן - ובאו. בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה, והיום עשרים וארבעה. רבי
 יהודה אומר: בכל יום עשרים וארבעה, והיום ארבעים ושמנה. אמרו להם חכמים: מה ראתם שלא ללמד? אמרו להם:
 יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב, שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודה זרה בכך. ועל דבר
 זה מוכרין אותן לשבח: מעולם לא נמצאת פת נקיה ביד גיהנם, שלא יאמרו ממעשה להם הפנים זה גיוגין, לקיים מה
 שנאמר "והייתם נקים מה" ומישראל". "של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת". תנו רבנן: בית אבטינס היו
 בקיאים במעשה הקטורת ולא רצו ללמד. שלחו חכמים והביאו אומגין מאלפסנדראי של מצרים, והיו יודעין לפטם כמותם
 ולא היו יודעין להעלות עשן כמותן. של הללו מתמר ועולה כמקל, של הללו מפציע לכאן ולכאן. וכששמעו חכמים בדבר
 אמרו: כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לכבודו בראו, שנאמר "כל פעל ה' למענהו", וחזרו בית אבטינס למקומן. שלחו
 להם חכמים ולא באו. כפלו להם שכרן ובאו. בכל יום היו נוטלין שנים עשר מנה, והיום עשרים וארבעה. רבי יהודה אומר:
 בכל יום עשרים וארבעה והיום ארבעים ושמנה. אמרו להם חכמים: מה ראתם שלא ללמד? אמרו: יודעין היו של בית
 אבא שבית זה עתיד ליחרב, אמרו: שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן, וילך ויעבוד עבודה זרה בכך. ועל דבר זה מוכרין
 אותן לשבח: מעולם לא יצאת פלה מבושמת מביתו, וכשנשאין אשה במקום אחר מתנין עמה שלא תתפסם, שלא יאמרו
 ממעשה הקטורת מתפסמן, לקיים מה שנאמר "והייתם נקים מה" ומישראל". תניא, אמר רבי ישמעאל: פעם אחת הייתי
 מתהלך בדרך, ונמצאתי אחד מבני גיהנם, אמרתי לו: אבותיך בקשו להרבות כבודן, ורצו למעט כבוד המקום - עכשיו כבוד
 מקום במקומו, ומיעט כבודם. אמר רבי עקיבא: פעם אחת סח לי רבי ישמעאל בן לוגא: פעם אחת יצאתי אני ואחד מבני
 גיהנם לשדה ללקט עשבים, וראיתי ששחק ובכה. אמרתי לו: מפני מה בכית? אמר לי: כבוד אבותי נפרתי. ומפני מה
 שחקת? אמר לי: שעתיד הקדוש ברוך הוא להחזירה לנו. ומפני מה נפרת? אמר לי: מעלה עשן כנגדי. - הראהו לי!
 - אמר לי: שבועה היא בידנו שאין מראין אותו לכל אדם. אמר רבי יוחנן בן נורי: פעם אחת מצאתי זקן אחד ומגילת
 סממנין בידו, אמרתי לו: מאין אתה? אמר לי: מבית אבטינס אני. ומה בידך? אמר לי: מגילת סממנין. - הראהו לי! - אמר
 לי: כל זמן שבית אבא היו קנימין - לא היו מוסרין אותו לכל אדם, ועכשיו - הרי הוא לך והזהר בה. ובשבתתי וסחתי
 דברי לפני רבי עקיבא אמר לי: מעתה אסור לספר בגנותן של אלו. מכאן אמר בן עזאי: בשמך יקראוך, ובמקומך וישיבוך,
 ומשך

צריך להוסיף בהתעסקות בעניין החינוך, לא רק באמצעות ההורים, אלא גם לפעול ישירות על הילדים.

משיחת שבת פרשת נשא, ה'תשכ"ח

דלא מסקי בשמייהו — בפרק בתרא דכתובות (קדב) גבי שני דיני גירות אדמון חנן בן
אבישלום גריס רבינו תם: אבישלום. משום דאמר רבי מאיר בחלק (סנהדרין קגב)
אבישלום אין לו חלק לעולם הבא. ואשכחן שם אדם אבישלום, כדכתיב (אביה) בת
אבישלום. וכן בפרק קמא דשבת (יבב) גריסין הלל ושכנא, דשכנא רשע היה.
רש מפרישים: דתרי שבנא הוו, כדכתיב בישעיה
(כב) "לך בוא אל הסוכן הזה אל שכנא אשר על
הבית" וכתבי בתריה "מה לך פד' וגו' שמע
שהיה רשע, וכתבי בתריה "יודי כשמוע המלך
חזקיהו ויקרע" וגו' עד "זאת שכנא הסופר ואת
הזקנים מתכסים בשקים", אלמא אתר הוא. וכיון
דאחד היה צדיק — מסקינן בשמיה. מיהו, נראה
דהכל אחד. דעל כרחק ההוא שכנא בתרא, כ
שנתכסה בשק כשהחירף רבשקה במעשה דסנהדרין
רשע הוה, כדמשמע בפרק "זה בורר" (סנהדרין כו)
אבל אין מוקדם ומאוחר בתורה. ואף על גבי
דהכא קרי ליה "סופר" והכא "על הבית" — על
כרחק הכל אחד, כדפרישית.

הדרן עלך אמר להם הממונה טרף

ומשלך יתנו לך. אין אדם נוגע במוכן לחבירו, ואין
מלכות נוגעת בחברתה אפילו במלא נימא. "הוגרם
בן לוי" וכו'. תניא: פשהו נותן קולו בנעומה מכנים
גודלו לתוך פיו, ומניח אצבעו בין הנימין, עד שהיה
אחיו הפהנים נוקרים בבת ראש לאחוריהם. תנו רבנן:
בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הפתב. אמרו
עליו שהיה נוטל ארבעה קילמוסין בין אצבעותיו, ואם
היתה תיבה של ארבע אותיות - היתה פותה בבת
אחת. אמרו לו: מה ראית שלא ללמד? פולן מצאו
תשובה לדבריהם, בן קמצר לא מצא תשובה לדבריו.
על הראשונים נאמר "זכר צדיק לברכה", ועל בן
קמצר וחקביו נאמר "ישם רשעים ורקב". מאי "ישם
רשעים ורקב"? אמר רבי אלעזר: רקביות תעלה
בשמות, דלא מסקינן בשמייהו. מתיב רבינא: מעשה פדואה בן יוסף שהניחו [אביו] בן
קמן לאמו. בכל יום היתה אמו מודדתו במפתחים ונותנת משקלו של זהב לבית המקדש,
וכשגבר אויב טבחתי ואכלתי, ועליה קונן ירמיה "אם תאכלנה נשים פרים עללי טפחים",
משכה רוח תקדש ואומרת: "אם יתגר במקדש ה' כהן וגביא"! - חזי מאי סליק ביה.
אמר רבי אלעזר: צדיק מעצמו, ורשע מחבירו. צדיק מעצמו - דכתיב "זכר צדיק לברכה",
ורשע מחבירו - דכתיב "ישם רשעים ורקב". אמר ליה רבינא לההוא מרבנן דהיה מסדר
אנדרתא קמיה: מנא הא מילתא דאמור רבנן "זכר צדיק לברכה"? - אמר ליה: דהא פתיב
"זכר צדיק לברכה" - מדאורייתא מנא לן? - דכתיב "וה' אמר המקספה אני מאברהם אשר
אני עשה", וכתיב "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום". מנא הא מילתא דאמור רבנן
"ישם רשעים ורקב"? - אמר ליה: דהא פתיב "ישם רשעים ורקב". - מדאורייתא מנא
לן? - דכתיב "ויאהל עד סדם", וכתיב "ואנשי סדם רעים ותפאים לה' מאד". אמר רבי
אלעזר: צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם, רשע דר בין שני צדיקים ולא למד
ממעשיהם. צדיק דר בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם עובריה, רשע דר בין שני צדיקים
ולא למד ממעשיהם - זה עשו. אמר רבי אלעזר: מברכתן של צדיקים אתה למד קללה
לרשעים, ומקללתן של רשעים אתה למד ברכה לצדיקים. מברכתן של צדיקים אתה למד
קללה לרשעים, דכתיב "פי דעתיו למען אשר יצוה" וגו' וכתיב בתריה "ויאמר ה' ועקת סדם ועמורה פי רבה". ומקללתן של
רשעים אתה למד ברכה לצדיקים, דכתיב "ואנשי סדם רעים ותפאים לה' וה' אמר אל אברהם אחרי הפדר לוט מעמו". אמר
רבי אלעזר: אפילו בשביל צדיק אחד עולם נברא, שנאמר "ויבא אלזהם את האור כי טוב" ואין טוב אלא צדיק שנאמר "אמרו
צדיק כי טוב". אמר רבי אלעזר: כל המשפח דבר מתלמודו גורם גלות לבניו, שנאמר "ותשפח תורת אלהיה אשפה בניד גם
אני". רבי אבהו אמר: מורדין אותו מגדולתו, שנאמר "כי אתה הדעת מאספת ואמאסך מכהן לוי". אמר רבי חייה בר אבא אמר
רבי יוחנן: אין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנאמר "וירח השמש ובה השמש", עד שלא פתה שמשו של
עלי וירח שמשו של שמואל הרמתי, אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: ראה הקדוש ברוך הוא שצדיקים מועטין, עמד
ושתלן בכל דור ודור, שנאמר "פי לה' מצקי ארץ וישת עליהם תבל". אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: אפילו בשביל
צדיק אחד העולם מתקיים, שנאמר "וצדיק יסוד עולם". רבי חייה דידיה אמר, מוכא: "רגלי חסידיו ישמרו". - "חסידיו" - טובא
משמע! - אמר רב נחמן בר יצחק: חסידו פתיב. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: כיון שציצאו רוב שנותיו של אדם
ולא חטא - שוב אינו חוטא, שנאמר "רגלי חסידיו ישמרו". דבי רבי שילא אמרי: כיון שפאה לרדו דבר עבירה פעם ראשונה
והשניה ואינו חוטא - שוב אינו חוטא, שנאמר "רגלי חסידיו ישמרו". אמר ריש לקיש: מאי דכתיב "אם ללצים הוא יליץ ולענוים
יתן חן". פא לטמא - פותחין לו, פא לטהר - מסייעין אותו. תנא דבי רבי ישמעאל: משל לאדם שהיה מוכר נפט ואפרסמון

ומשלך יתנו לך — כלומר: לא משלהם הוא מתנה, אלא מוזנות קצובים לך מן השמים.
ואין מלכות נוגעת בחברתה — משהגיע זמן המלכות ליפול ותעמוד אחרת — לא יאחד
זמן כמלא נימא. אלא מי שזמנה ליפול בלילה נופלת בלילה, שנאמר (דניאל ה) "ביה
בליליא איתקטל בלשצר" ושומנה ביום נופלת ביום שנאמר (יחזקאל ל) "ובתחפתם חשך
היום". לבין הנימין — בין חלקית נימת השפה,
נגד מחיצת החוטם. נוקרים בבת ראש —
נרתעין מהברעת הקול. רקביות — רדוליא,
חלודה, ככלי ברזל שאין משתמשין בו. דלא
מסקי בשמייהו — לא יקרא אדם לבנו שם אדם
רשע, מודרתו בפשימים — לידע כמה נוסף בו
מיום ליום, ונותנת המשקל אומדן התוספת. כהן
וגביא — זכריה בן יהוידע הכהן. אלמא מסקינן
בשמייהו, דהא דואג האדומי רשע היה, וזה
קראו לתנוק בשמו. חזי מאי סליק ביה — ראה
מה עלתה ביה, שנשחט. צדיק מעצמו — על ידי
מעשיו נזכר לטובה. רשע אף על ידי חבירו —
נזכר לרעה. שם רשעים — ולא כתיב שם רשע.
המכסה אני מאברהם — וכיון שהוכיר שמו
ברכו, וסמך ליה "ואברהם היו ידיה" וגו'.
עובדיה — היה דר בין אחאב ואויבול. מברכתן
של צדיקים כו' — במזקן שהקדוש ברוך הוא
מברך את הצדיקים, שם מקלל את הרשעים.
ויבא את האור — ראה בדעתו להתקיים האור
של עולם בשביל הצדיק שהוא טוב. וישת
עליהם תבל — פיוזן בכל הדורות, להיות שתות
וקוים ויסוד לקיים תבל. רגלי חסידיו — בשביל
חסידיו, כמו "ויברך ה' אותך לרגל" (בראשית
ל). שוב אינו חוטא שנאמר רגלי חסידיו ישמור
— סופי חסידיו ישמור. פעם ראשונה ושניה כו'
— רגלי חסידיו משנהגה בחסד שני רגלים, כמו
"זה שלש רגלים" (במדבר כב) — פעמים, ישמור
אותו מן החטא. כיון שבא אדם לפגא — להיות
רשע, פותחין לו — פתח הטומאה ליכנס בו,
מספיקין בידו, ואין מונעין ממנו מן השמים
לעכבו. אם ללצים הוא יליץ — אם ללצים הוא
בא להתחבר — הוא יליץ, לא ימנעוהו ולא
יעורוהו. אם לענוים — הוא בא להתחבר — יתן
לו חן מי שבידו ליתן.

בא

בשלוש המושגים ישנם (בהעלם) כל הפרטים, האורך הרוחב והעומק, שנתבארו אחר-כך בגמרא, אלא שבמשנה הם בקיצור נמרץ.
ממאמר יום ב' דהג השבועות ה'תשכ"ח

1 ליה, דהא כתיב 'וְשֵׁם רִשְׁעִים יִרְקָב'. אמר לה, מִדְּאִוִּיִּיתָא מָנָא לָךְ.
2 אמר לה, דכתיב גבי לוט (שם יג א) 'וַיֹּאחֶל עַד סָדוֹם, וּמִיד שְׂנוֹכֵר
3 סָדוֹם כְּתִיב גִּוּתָּם (שם יג א) 'וְאֲנֹשִׁי סָדֹם רָעִים וְחַטָּאִים לָח' מִדְּאִוִּי.
4 אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, צָדִיק אֶחָד הָיָה דָּר בֵּין שְׁנֵי רִשְׁעִים וְלֹא לָמַד
5 מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וְרִשָּׁע אֶחָד הָיָה דָּר בֵּין שְׁנֵי צָדִיקִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם.
6 וּמִבְּאֵר: צָדִיק דָּר בֵּין שְׁנֵי רִשְׁעִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, זֶה עֹבֵדֵיהֶם,
7 שֶׁדֵּר עִם אַחָב וְאִיזֵבֵל הִרְשָׁעִים וְלֹא לָמַד מֵהֶם. רִשָּׁע דָּר בֵּין שְׁנֵי
8 צָדִיקִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם, זֶה עֶשֶׂה, שֶׁדֵּר עִם הוֹרֵי יִצְחָק וְרַבְקָה
9 וְלֹא לָמַד מֵהֶם.
10 [וְ]אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, מִכְּרַתָּן שֶׁל צָדִיקִים אֲתָה לָמַד קָלָלָה לְרִשְׁעִים
11 – בְּמִקּוֹם שֶׁ' מְבָרַךְ אֶת הַצָּדִיקִים שֶׁ הוּא מְקַלֵּל אֶת הִרְשָׁעִים,
12 וּמִקְלָלָתָן שֶׁל רִשְׁעִים אֲתָה לָמַד בְּרַבָּה לְצָדִיקִים. וּמִבְּאֵר מְקוֹר לְכָד:
13 מִכְּרַתָּן שֶׁל צָדִיקִים אֲתָה לָמַד קָלָלָה לְרִשְׁעִים, דְּכַתְּבִי (בְּרַשִׁית יח ט)
14 'כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנֵי וְאֵת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְגו' לְמַעַן
15 הַבִּיא ה' עַל אֲבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דָּבָר עָלָיו'. וְכַתְּבִי בְּתַרְיָה (אֲחֵרִיו)
16 (שם ח) 'וַיַּעַתְר סָדֹם וַעֲמֹרָה בִּי רָבָה'. וּמִקְלָלָתָן שֶׁל רִשְׁעִים
17 אֲתָה לָמַד בְּרַבָּה לְצָדִיקִים, דְּכַתְּבִי (שם יג א) 'וְאֲנֹשִׁי סָדֹם וְחַטָּאִים
18 לָח', וְאַחֲרַי כֵּךְ נִאֲמַר (שם יד) 'וְהו' אִמֵּר אֶל אֲבָרָם אַחֲרֵי הַפֶּדֶר לֹט
19 מֵעֵמֶוּ וְגו' כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה רֹאֶה לָךְ אֲתִנָּה וְלֹדְרָךְ עַד
20 עוֹלָם. וְשִׁמְתִּי אֶת יוֹרֶשְׁךָ כַּעֲפֵר הָאָרֶץ' וְגו'. הִרִי בְּרַכָּה לְצָדִיק.
21 [וְ]אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אֲפִילוּ בְּשִׁבְלֵי צָדִיק אֶחָד הָיָה הָעוֹלָם נִקְרָא,
22 שְׁנֵי אֲמָר 'וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי מוֹב', וְאֵין הַכוּוֹנָה מוֹב אֲלֵא
23 לְצָדִיק, שְׁנֵי אֲמָר 'אֲמָרוּ לָמִי שְׁהוּא צָדִיק כִּי מוֹב'.
24 [וְ]אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֵּךְ הִמְשִׁכְתָּ דָּבָר אֶחָד מִתְּלִמּוּדוֹ בְּמוֹיֵד, וְזָרֵם
25 גִּילּוֹת לְבָנָיו, שְׁנֵי אֲמָר (דְּוָשֶׁע ד) 'וְתִשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהִים אֲשֶׁכֶּח בְּנִיךְ נָם
26 אֲנִי'. רַבִּי אֲבָהוּ אִמֵּר, הִמְשִׁכְתָּ דְּבַר מִתְּלִמּוּדוֹ, מוֹדִינָא אוֹתוֹ
27 מִגְּדוּלָתוֹ, שְׁנֵי אֲמָר (שם) 'כִּי אֲתָה תִּדְעַת מֵאִסָּת וּמֵאִסָּד מִבְּחָ לִי'.
28 אִמֵּר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין צָדִיק נִפְסָר מִן הָעוֹלָם
29 עַד שְׁנִכְרָא צָדִיק בְּמוֹתוֹ, שְׁנֵי אֲמָר 'וַיִּרַח הַשָּׁמַיִם וְכָא הַשָּׁמַיִם', כְּלוּמַר,
30 שְׁקוּדָם שְׁתַּבּא הַשָּׁמַיִם דְּהֵינּוּ פְטִירַת הַצָּדִיק כְּבַר תּוֹרַת הַשָּׁמַיִם
31 דְּהֵינּוּ בְּרִיאַת צָדִיק בְּמוֹתוֹ. וְכִמּוֹ שְׁמַצִּינוּ שַׁעַר שְׁלֹא כְּתָבָה שְׁמִשׁוּ
32 שֶׁל עָלִי, וְרַחֵם שְׁמִשׁוּ שֶׁל שְׁמוּאֵל הַקָּדֹשׁ.
33 [וְ]אִמֵּר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, רָאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרִיךְ הוּא
34 שְׁצָדִיקִים מוֹעֲטִין, לְפִיכֵךְ עָמַד וְשִׁתְּלָן בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שְׁנֵי אֲמָר (שְׁמוּאֵל
35 א ב ח) 'כִּי לֹח' מִצָּדִיק אֲרִיךְ, דְּהֵינּוּ הַצָּדִיקִים, וְיִשְׁתַּע עֲלֵיהֶם תְּבִל' –
36 פּוֹרֵן בְּכָל הַדּוֹרוֹת שִׁדְּחֵי קוּיָם וְיִסּוֹד לְעוֹלָם.
37 [וְ]אִמֵּר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲפִילוּ בְּשִׁבְלֵי צָדִיק אֶחָד
38 הָעוֹלָם מִתְּקַיֵּים, שְׁנֵי אֲמָר 'צָדִיק (לְשׁוֹן יְחִיד) יִסּוֹד עוֹלָם, רַבִּי חִיָּיא
39 דִּידֵיהּ אִמֵּר – לְמַד זֹאת! מִהָבָא, שְׁנֵי אֲמָר 'יִגְלִי – (בְּשִׁבְלֵי) חֲסִידֵיו
40 יִשְׁמְר' לֹאלּוּ שְׁעִמְהֶם. מִקְשָׁה הַגִּמְרֵא: 'חֲסִידֵיו' לְשׁוֹן רַבִּים, מוֹכָא
41 מִשְׁמַע, וּמִנֵּין שְׁבִשְׁבִיל צָדִיק אֶחָד הָעוֹלָם מִתְּקַיֵּים. אִמֵּר רַב נַחֲמָן
42 בְּרַ יִצְחָק, 'חֲסִידוֹ' בְּלֹא יוֹד כְּתִיב, לְשׁוֹן יְחִיד.
43 [וְ]אִמֵּר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲבָא אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, בֵּין שְׁנֵי אֲמָר רֹב שְׁנוֹתֵינוּ
44 שֶׁל אָדָם וְלֹא חָטָא, שׁוֹב ה' מִסִּיעֵנוּ וְאֵינוּ חוֹטָא, שְׁנֵי אֲמָר 'יִגְלִי – (סוֹף
45 שְׁנוֹת חֵיוֹן חֲסִידֵיו, יִשְׁמְר' ה' מִחֲטָא. דְּבִי רַבִּי שִׁילָא אִמֵּר, בֵּין שְׁנֵי אֲמָר
46 יִגְלִי דְּבִי עֲבִידָה פַּעַם רֵאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה וּמִתְגַּבֵּר וְאֵינוּ חוֹטָא, שׁוֹב ה'
47 מִסִּיעֵנוּ וְאֵינוּ חוֹטָא, שְׁנֵי אֲמָר 'יִגְלִי חֲסִידֵיו יִשְׁמְר' – מִשְׁנַהֵג בְּחֲסֵד
48 שְׁתֵּי רַגְלִים, דְּהֵינּוּ פְעֻמִּים, יִשְׁמְר' עָלֵינוּ ה' מִחֲטָא.
49 אִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ, מִאִי דְּכַתְּבִי אִם לְלִצְנֵי הוּא וְלִיִּין וְלִעֲנִיִּים יִתֵּן חו'.
50 אָדָם הָבָא לְמִטָּא בְּעִבְרִית פּוֹתִיחִין לוֹ מִשְׁמִים פֶּתַח לְהִיטְמָא וְאֵין
51 מוֹנְעִים מִמֶּנּוּ, וְאִילוּ הָבָא לְמַהֵר בְּמִצְוֹת מְלַבֵּד מִה שְׁפּוֹתֵיהֶם לוֹ
52 פֶּתַח אֶף מִסִּיעֵינוּ אוֹתוֹ. תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, דְּבַר זֶה מוֹשֵׁל לְאָדָם
53 שְׁתֵּיהּ מוֹכֵר נִפְסָא וְאַפְרִסְמוֹן

1 וּמִשְׁלָךְ וּמִמְזוֹנוֹת הַקְּצוּבִים לָךְ יוֹנֵנוּ לָךְ – פֶּרַסְתָּךְ קְצוּבָה לָךְ
2 מִשְׁמִים וְלֹא הֵם נוֹתֵנִים לָךְ מִתְּנָה, שְׁאֵין אָדָם נוֹנֵעַ בְּמוֹכֵן לְחִבְרֵי,
3 וְכֵן אֵין מְלָכוֹת נוֹנֵעַת בְּמַלְכוּת חֲבֵרְתָהּ, וּמִשְׁהִיגַע זִמְנָא מַלְכוּת לִפְיָהּ
4 וְהַשְׁנִיָּה לְעַמּוּד, לֹא יִתְאַחֵר נְפִילַת הָרֵאשׁוֹנָה אֲפִילוּ בְּמִלָּא נִימָא.
5 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הַיּוֹנֵם בֵּן לִי הָיָה יוֹדַע פֶּרַק בְּשִׁיר וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד.
6 תְּנִינָא, בְּשָׂהוּא – (וְהוּסַר בֵּן לִוִּין) נוֹתֵן קוֹלוֹ בְּנִיעֻמָּה – מֵאֲרִיךְ בְּקוֹל,
7 עַל יְדֵי שְׁמִכְנִים גּוֹדְלוֹ לְתוֹךְ שִׁיר, וּמִנֵּיהּ אֲצָבָעוּ בֵּין הַנִּימִין – בֵּין
8 הַלּוֹקֶת שְׁעֵרוֹת שְׁפִמוֹ מוֹל מַחִיצַת הָאֵף, וּמִגְבִּיהּ קוֹלוֹ בְּמַתִּיקוֹת כַּה
9 גְּדוּלָה, עַד שֶׁחֵיו אֲחֵיו הַכְּהֵנִים נִקְרָים – (נִרְתַּעִים) בְּכַת רֹאשׁ
10 – (בְּפִתְעוֹ) לְאַחֲרֵיהֶם מִהִכְרַעַת הַקּוֹל.
11 בִּיאֹר אֲמוּנָתוֹ שֶׁל בֵּן קְמָצָר: תְּנִי רִבְנָן, בֵּן קְמָצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל
12 מַעֲשֵׂה הַכֶּתֵב. אִמֵּרוּ עָלָיו שְׁתֵּיהּ נוֹטֵל אֲרַבְּעָה קוֹלָמוֹסִין בֵּין
13 אֲצָבָעוֹתָיו, וְאִם הָיְתָה תִּכְיָה שֶׁל אֲרַבְּעָה אֲתוּתִים – (שֶׁם הוּיָהּ) הָיָה
14 בְּתִכְיָה בְּכַת אֲתָה, עַד שֶׁלֹּא הָיְתָה אוֹת נִכְתָּבַת בְּלֹא חֲבֵרְתָהּ, וְרִצּוּ
15 שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲפִילוּ רִגַע שְׁהוּשִׁים יִהְיֶה חֶסֶר. אִמֵּרוּ לוֹ חֲכָמִים לְבָן
16 קְמָצָר, מָה רָאִיתָ שְׁלֹא לְלַמֵּד. וְלֹא עָנָה תְּשׁוּבָה עַל כֵּךְ. מִסְכַּמַּת
17 הַבְּרִייתָא: בּוֹלָן – (בֵּית גִּרְמוֹ בֵּית אֲבָטִינָס וְהוּסַר) מִצָּאוֹ תְּשׁוּבָה
18 לְדִבְרֵיהֶם לְמַה לֹא רָצוּ לְלַמֵּד, וְאִילוּ בֵּן קְמָצָר לֹא מִצָּא תְּשׁוּבָה
19 לְדִבְרֵיו. וְלִפְיָךְ עַל הָרֵאשׁוֹנִים – (בֵּית גִּרְמוֹ בֵּית אֲבָטִינָס וְהוּסַר)
20 נִאֲמַר 'זָכַר צָדִיק לְבָרָכָה', וְעַל בֵּן קְמָצָר וְחִבְרֵיו נִאֲמַר 'וְשֵׁם רִשְׁעִים
21 יִרְקָב'.
22 מִבְּאֵר הַגִּמְרֵא: מִאִי 'וְשֵׁם רִשְׁעִים יִרְקָב'. אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לּוֹמַר
23 שְׂרָקְבִיבוֹת – (חֲלֻדָּה) תַּעֲלָה בְּשִׁמּוֹתָהּ, עַל יְדֵי לֹא מִסְקִינָן בְּשִׁמְיֵיהוּ
24 – שְׁאֵין אֲנָשִׁים קוֹרְאִים לְבָנֵיהֶם עַל שֵׁם, שְׁאֵין לְקִרְוָא עַל שֵׁם
25 רִשָּׁע.
26 מִתִּיב רַבִּינָא עַל הַנֵּאמַר שְׁאֵין לְקִרְוָא עַל שֵׁם רִשָּׁע. שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא:
27 מַעֲשֵׂה בְּרִינָא בֵּן יוֹסֵף, שְׁהֵינָח (אֲכִילוּ בְּמִיתָתוֹ) כְּשִׁיחָה בֵּן קָטָן לְאִמּוֹ,
28 וְכָךְ יוֹם הָיְתָה אִמּוֹ מוֹדֶדָה בְּטַפְּחִים לְדַעַת כְּמַה נּוֹסֵף בּוֹ, וְכַפִּי
29 הַמִּשְׁקֵל שְׁנוֹסֵף הָיְתָה נוֹתֵנָת שְׁמָלָה שֶׁל זָהָב תְּרוּמָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ.
30 וְכַקְבֵּיבֵר אוֹיֵב – כְּשָׁבַב נּוֹכְדִנְצֵר וְעֵשָׂה מִצּוֹר עַל יִירוּשָׁלַם וְזִהָ
31 רַעַב, מִכְּחֵתוֹ וְאֲכָלָתוּ – שְׁחַטָּה הָאֵם אֶת דּוֹאָג בְּנָה וְאֲכָלָה אוֹתוֹ.
32 וְעָלֶיהָ קוֹנֵן וְרִמְיָה (אִיכָה ב ב) 'אִם תֹּאכְלִנָה נָשִׁים פֶּתָיִם עוֹלֵי מַסְפָּחִים,
33 מִלְּשׁוֹן טַפְּחִים, כְּלוּמַר עוֹלֵל הַנִּמְדָּד בְּטַפְּחִים. מִשִּׁיבָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ
34 תְּשׁוּבָה לְכָר, וְאוֹמְרָת 'אִם יִהְיֶה בְּמִקְדָּשׁ ה' בְּהֵן וְנִבְיָא'. כְּלוּמַר,
35 שְׁנַעֲנִשׁוּ כֵךְ כִּיִּין שְׁחַרְגוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶת זְכוּרִיָּה בֵּן יְהוֹיָדָע שְׁהִיָּה
36 כְּהֵן וְנִבְיָא. וּמִכָּךְ שְׁאִבּוּ קִרָּא לוֹ דּוֹאָג, כְּדוֹאָג הָאֲדוּמִי הִרְשָׁע
37 מֵאוֹיֵב דּוֹד הַמֶּלֶךְ, מוֹכַח שְׁקוֹרְאִים עַל שֵׁם רִשָּׁע. מִתְּרַצַּת הַגִּמְרֵא:
38 חֵיו מִאִי סָלִיק בִּיה – רֹאֵה מַה עֲלָתָה בְּאוֹתוֹ תִּינוּק, שְׁנַשְׁחַט,
39 וְאִדְרַבָּא, מִכָּאֵן מוֹכַח שְׁאֵין לְקִרְוָא בְּשֵׁם רִשָּׁעִים.
40 אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, צָדִיק נּוֹכֵר לְטוֹבָה מַעֲצָמוֹ – מִמַּעֲשֵׂי הַטּוֹבוֹים
41 בְּלִבָּד. וְאִילוּ רִשָּׁע, נּוֹכֵר לְרַעָה אֶף מִמַּעֲשֵׂים רַעִים שֶׁל חֲבִירוֹ.
42 וּמִבְּאֵר: צָדִיק מַעֲצָמוֹ, דְּכַתְּבִי 'זָכַר צָדִיק לְבָרָכָה' בְּלִשׁוֹן יְחִיד,
43 שְׁמַצְדָּקוֹתוֹ לְבַד הוּא נּוֹכֵר לְבְּרַכָּה. וְרִשָּׁע מִחֲבִירוֹ, דְּכַתְּבִי 'וְשֵׁם
44 רִשְׁעִים יִרְקָב' בְּלִשׁוֹן רַבִּים.
45 אִמֵּר לִיָּה רַבִּינָא לְהָהוּא מִרְבָּנָן – (תְּלַמִּיד חֲכָם) דְּהָיָה מְסַדֵּר אֲנִדְתָּא
46 קְמִיָּה – שְׁסִידֵר דְּבְרֵי אַגְדָּה לְפָנָיו, מָנָא הָא מִלִּילָתָא דְּאִמּוֹר רַבָּנָן –
47 מִנֵּין נִלְמַד דְּבַר זֶה שְׁאִמְרוּ חֲכָמִים 'זָכַר צָדִיק לְבָרָכָה'. אִמֵּר לִיָּה,
48 דְּהָא כְּתִיב בְּמִשְׁלֵי (י א) 'זָכַר צָדִיק לְבָרָכָה', וְמַה שְׁאַלְתָּךְ. אִמֵּר לוֹ,
49 כּוֹוֹנִתִי לְשֹׁאֵל מִדְּאִוִּיִּיתָא מָנָא לָן – הֵיכֵן מַצִּינוּ בְּתוֹרָה שְׁבַחֲזוֹכְרָת
50 הַצָּדִיק מְבַרְכִים אוֹתוֹ. אִמֵּר לוֹ, דְּכַתְּבִי (בְּרַשִׁית יח ט) 'וְהו' אִמֵּר
51 הַמִּכְסֶּה אֲנִי מֵאֲבָרְהָם אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה, וּמִיד כְּתִיב (שם יח) 'וְאֲבָרְהָם
52 הָיָה יוֹתֵר לִגְדוֹל וְעָצוֹם', הִרִי שְׁכַשְׁחֻזְכִּיר אֶת הַצָּדִיק בְּרַכּוֹ.
53 עוֹד שְׁאַלּוּ: מָנָא הָא מִלִּילָתָא דְּאִמּוֹר רַבָּנָן 'שֵׁם רִשְׁעִים יִרְקָב'. אִמֵּר

בא הלוקח למידוד נפשו שריחו רע, אומר לו המוכר ללוקח, מידוד
אתה לעצמך. אבל אם בא למידוד אפרסמון שריחו טוב, אומר לו,
המתן לי עד שאמידוד עמך, כדי שנתבסם אני ואתה. וכמו כן, הבא
ליטמא רק פותחין לו, אבל הבא ליטור מסייעין אותו.
הנא דבי רבי ישמעאל עבירה ממשמטת ו-אוטמת וסותמת מכל
חכמהו את לבו של האדם, שנאמר באיסור אכילת שרצים (ויקרא יא
גז) ולא תטמאו בהם ונתמטם בהם, וכיון שכתוב ונטמתם חסר א'
יש לדרוש כך, אל תקרי 'ונטמתם' אלא 'ונפמטם', והיינו
שהעבירה מטמטמת וסותמת את לב האדם.
תנו רבנן, נאמר (אל) [ולא] תטמאו בהם ונתמטם בהם, ומכפילות
הלשון נלמד, שאדם הטמא עצמו מעט, מטמאין אותו ו-מניחים
אותו ליטמאן תרבה. המטמא עצמו מלמטה, מטמאין אותו
מלמעלה. המטמא עצמו בעולם הזה, מטמאין אותו לעולם הבא.
תנו רבנן, כמו שנדרש בענין הטומאה כך בענין הקדושה, שנאמר
והתקדשתם והייתם קדשים, ומכפילות הלשון נלמד, שאדם
התקדש עצמו מעט, מקדשין אותו תרבה. והמקדש עצמו מלמטה,
מקדשין אותו מלמעלה. והמקדש עצמו בעולם הזה, מקדשין אותו
לעולם הבא.

הדרן עלך אמר להם הממונה

פרק רביעי - טרף בקלפי

פרק זה עוסק בהמשך דיני עבודת הכהן הגדול, וחלוק לארבעה
ענינים: א. הגרלת השעירים וקשירת לשון של זחורית בשעיר
לעזאזל. ב. חזרת הכהן הגדול אצל פרו וידידי שני שמתודה על
אחיו הכהנים, שחיתת פרו וקבלת דמו. ג. נטילת המחתה לצורך
הקטרה, מה היה עושה בה ובמה היה שונה משאר הימים. ד.
פירוט דברים שיש בהם שינוי ביום זה משאר הימים.

משנה

משנתינו ממשיכה במה שהתחילה לפרט (לעיל לה) איך נעשה הגורל של
השעירים: בא הכהן הגדול אצל שני השעירים, ומעמיד אחד לימינו
ואחד לשמאלו. טרף בקלפי - והכניס את ידיו במהירות ובחטיפה
בארגו שבו היו הגורלות, והעלה שני גורלות, אחד בימינו ואחד
בשמאלו. גורל אחד כתוב עליו לשם, ואחד כתוב עליו לעזאזל.
הסגן עומד בימינו של הכהן הגדול, וראש בית אב עומד משמאלו.
אם הגורל של שם עלה בימינו של הכהן הגדול, הסגן אומר לו, אישי
בהן גדול הנפה את יד ימינה, ואם הגורל של שם עלה בשמאלו של
הכהן הגדול, ראש בית אב אומר לו, אישי בהן גדול הנפה שמאלך.
לאחר הגורל, תתן הכהן הגדול לגורלות על שני השעירים, את
הגורל שעלה בימינו על השעיר הימני, ואת הגורל שעלה
בשמאלו על השעיר השמאלי, ואומר 'לה' תפאת, ובאמירה זו
קורא לו שם. רבי ישמעאל אומר, לא היה צריך לומר 'תפאת' אלא
'לה' וכן - העם העומדים בעזרה, עוזין אחריו בשעה שמזכיר את
השם 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

גמרא

שינוי במשנה: 'טרף בקלפי והעלה שני גורלות'. שואלת הגמרא:
למה לי - מדוע הכהן הגדול טרף בקלפי, ואינו יכול להוציא את
הגורלות בנחת. משיבה הגמרא: כי חיבי דלא ניבין וליאשקול -
בכדי שלא ימשש את הגורלות ויכוין להעלות את הגורל של השם
בימינו לסימן יפה, ויבטל בזה את מצות ההגרלה.
הגמרא דנה בדיני הקלפי: אמר רבא, הקלפי בה הונחו הגורלות,
של עין היתה עשויה, ושל חול היתה - לא היתה קדושה ככלי
שרת, והיתה מצומצמת בגודלה, עד שאינה מוזקת אלא שתי ידיה.
מתקנה לה ו-הקשהו רבינא על דברי רבא, בשלמא - דברי רבא
מובנים במה שאמר שהקלפי אינה מוזקת אלא שתי ידיה, משום
שטעמו הוא, כי חיבי דלא ליבין וליאשקול - בכדי שלא ימשש
הכהן הגדול את הגורלות ויכוין להעלות את הגורל לה' בימינו.
אלא על מה שאמר, של חול היתה, קשה, נקדשה לקלפי. מתרצת
הגמרא: אם כן - אם נקדש את הקלפי, הוה לה הקלפי כלי שרת
של עין, וכלי שרת דעין לא עבדין. שואלת הגמרא: ונעבדה?
ונעשנה דבסוף, או ונעבדה דהוב, וכך נוכל לקדשה. משיבה

הגמרא: התורה חסה על מומן של ישראל, ולכן אין לעשות את
הקלפי מכסף או זהב, משום שאין ההגרלה עבודה כל כך, ואינה
אלא פעם אחת בשנה, ואף חיוב הקלפי אינו מדאורייתא.
הגמרא דנה בשיטות תנאים בצורת ההגרלה. אומרת הגמרא:
מתניתין - משנתינו ששינוי בה שהכהן הגדול מכניס את שתי ידיו
לקלפי, ולא כי האי תנא שבברייתא, דתניא, רבי יהודה אומר משום
רבי אליעזר, הסגן ובהן גדול שנהם מביטין יחד את ידן הימנית
בקלפי, וכל אחד מוציא גורל אחד. אם בימינו של בהן גדול עולה
הגורל לה, הסגן אומר לו, אישי בהן גדול הנפה ימינה, ואם בימינו
של סגן עולה הגורל לה, ראש בית אב אומר לו לבהן גדול, דבר
מילך - אמור דברך, כלומר הכרו לה' חטאת, משום שגם
כשהסגן משתתף בהגרלה, הכהן הגדול הוא זה שקורא את השם.
הרי שלרבי יהודה הכהן הגדול אינו מכניס את שתי ידיו כמבואר
במשנתינו, אלא הכהן הגדול והסגן מכניסים את יד ימינם.
שואלת הגמרא על דברי רבי יהודה: מדוע כשהגורל לה' עלה ביד
הסגן, ראש בית אב אומר לכהן הגדול 'דבר מילך', ונימא ליה -
שיאמר הסגן לכהן הגדול 'דבר מילך', וכמו כשעלה הגורל לה'
ביד הכהן הגדול. משיבה הגמרא: כיון דלא סליק בדיה - כיון
שלא עלה הגורל לה' ביד הכהן הגדול אלא ביד הסגן, תלשא
דעתיה - יש לכהן הגדול חלישות הדעת אם יאמר לו הסגן 'דבר
מילך', כיון שנראה כמתגרה בו.
שואלת הגמרא: כמאי קא מיפלגי - במה נחלקו התנא במשנתינו
ורבי יהודה המוכא בברייתא. משיבה הגמרא: קר -רבי יהודה
סבר, וימינא דסגן עדיף משמאליה ובהן גדול - עדיף שהגורל יעשה
בימינו של הסגן מאשר בשמאלו של הכהן הגדול. וקר -התנא
במשנתינו סבר, יד הימנית של הסגן וידו השמאלית של הכהן
הגדול כי תדרי נינהו - שוים הם בחשיבותם, ומשום כך עדיף
שהכהן הגדול יכניס את שתי ידיו.
שואלת הגמרא: וכמאי תנא - מיהו התנא ששנה את משנתינו,
דפליגי עליה דרבי יהודה. משיבה הגמרא: רבי חנינא סגן הכהנים
הוא. דתניא, רבי חנינא סגן הכהנים אומר, לפה סגן הולך ומניד
בימינו של הכהן הגדול, שאם אירע בו פסול בכהן גדול ואינו יכול
לעבור, נקנס הסגן ומשמש תחתיו ו-במקומו. ומבואר בדברי רבי
חנינא, שהסגן עומד לימין הכהן הגדול רק בכדי לשמש תחתיו אם
יארע בו פסול, ולא כדי להגדיל עמו.
אגב ענין עליית הגורל לה' בימין, מביאה הגמרא ברייתא על
זמנים בהם היה הגורל לה' עולה רק בימין, ומעלות נוספות שהיו
במקדש בזמן זה: תנו רבנן בברייתא, כל ארבעים שנה שמשש
שקעון הצדיק בכהונה גדולה, הוה הגורל לה' עולה בימין, שהוא
סימן יפה. מכאן ואילך - לאחר תקופה זו, פעמים היה עולה בימין,
ופעמים היה עולה בשמאל.
וכל ימיו הוה לשון של והורית שבראש שעיר המשתלח מלבין
מאליו בזמן שילוח השעיר. מכאן ואילך, פעמים היה מלבין,
ופעמים שאינו מלבין.
וכל ימיו הוה גר מערכי שבמנורה דולק אף לאחר שכבו שאר
הנרות. מכאן ואילך, פעמים היה דולק אף לאחר שכבו שאר הנרות
ופעמים היה כבה עם שאר הנרות.
וכל ימיו הוה אש של מערכה שעל גבי המזבח, מתנער ודולק מאליו
לאחר שסידרוהו בשחרית, ולא היו הכהנים צריכין להביא עצים
במשך היום להוסיף למערכה, חוץ משני זוירי עצים שהיו מוסיפים
בין הערביים. כדי לקיים מצות עצים. מכאן ואילך, פעמים היה
מתנער ופעמים אין מתנער, אלא היה תש כחו בשחרית, ומחמת כן
לא היו הכהנים נמנעין ו-מפסיקין מלהביא עצים למערכה כל היום
בזול, בכדי להגביר את האש.
וכל ימיו נשתלחה בקרב בעומר ובשתי תלחם ובתלחם הפנים, וכל
בהן שהיה מניעו פנות מחלוקת הלחם, יש שאוכלו ושבע, ויש
שאוכלו ומותיר, כיון שמחמת הברכה היה משיב אף בפחות
מכזית. מכאן ואילך, נשתלחה מאירה ו-קללה בעומר ובשתי תלחם
ובתלחם הפנים, וכל בהן היה מניעו רק בשיעור פול - מין קטנית,
והוא פחות בהרבה מכזית. ומאחר ששיעור זה אינו משביע, ונמנעין
לחלוקה בין מושכין את ידיהן, ונתרצתין ו-תזולתין, היו נוטלין אף של
אחרים ואוכלין. ומעשה באחד שנטל תלך ונתלך חבירו הגררן,
ומחמת כך היו קורין אותו כן

יומא. פרק שלישי - אמר להם הממונה דף לט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רמה רש"י

1 בא — הלווקן, למדוד נפט. מפני שריוו רע, אומר לו המוכר: מדוד לעצמך. מַפְסָמָת — אוטמת וסותמת מכל חכמה. ונַפְסָתָם — חסר א'. מַפְסָמָין אותו הרבה — מניחין אותו ליטמא
2 הרבה. והכי קאמר קרא: אל תטמאו בהן, ואם תטמאו — סוף ונטמתם. והתקדשתם — מעט, והייתם קדושים — הרבה, הבא ליהדר מסייעין אותו.
3 הדרן עלך אמר להם הממונה

4 **משנה טרף בקלפי** — שנית בפרק שלמעלה (לזא, וקלפי היתה שם. טרף — פתאום, בטריפה ובחטיפה. והעלה שני גורלות — אחד בימין ואחד בשמאל, והשעירים עומדים
5 אחד לימין ואחד שמאל, ונותן גורל שעולה
6 בימין לשעיר של ימין. והן עוזין אחרי —
7 כשמזכיר את השם. **גמרא** דלא ניכין —
8 שלא ימשמש להבין במשמוש איזה של שם
9 ויטלנו בימין, לפי שהוא סימן יפה כשהוא
10 עולה בימין ושל חול היתה — אינה מקודשת.
11 התורה חסה כ' — שנאמר (ויקרא יד) "וצה"
12 הכהן ופנו את הבית" וגו' על מה חסה תורה
13 — על פכין של כלי חרס שאין להם טהרה
14 במקדש. אם כן חסה על ממונן קל, כל שכן על
15 ממונ חשוב, אם כן חסה על ממונן של וצרי
16 עיון קל וחומר על ממונן של צדיקים. ואם
17 בימינו של מנן עלה ראש בית אב אומר לו
18 לבתן גדול דבר מילך — דבר דבריך: "לה"
19 חטאת". כיון דלא סליק בדידה — דכחן גדול,
20 ובידיה דסגן סליק, חלש דעתיה דכחן גדול אי
21 אומר לו סגן, למה סגן מימינו כ' — שהולך
22 תמיד לימינו. כך אמרו בשם ר' יצחק הלוי. ואני
23 שבעתי מרבינו יצחק בר יודנה למה סגן
24 ממונה — שאם יארע פסול. אבל כל זמן שלא
25 יארע בו פסול — אין הסגן עובד שום עבודה
26 בעולם. לשון של זהורית — צמר סרוק ומנושר
27 כמין לשון, וצבוע אדום, וקושרין אותו בראש
28 שעיר המשתלח והיה מלבין מאיליו, והוא סימן
29 שמחל הקדוש ברוך הוא לישראל, שנאמר
30 (ישעיה א) "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג
31 ילביצו". והיה נר מערב דולק — לאחר שכבו
32 שאר כל הנרות, ואף על פי שממנו מתחיל
33 להדליק ערבות — בו היה מסיים הטבת נרות
34 שחרית, והוא עדות שהשכינה שורה בישראל.
35 כדכתיב "מחץ לפרוכת העדות" ואמרין
36 במסכת שבת (בבבא): עדות היא לכל באי עולם
37 שהשכינה שורה בישראל. ואמרין (שם) מאי
38 עדות — זה נר מערב, שנותן בה שמן כמדת
39 חברותה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים,
40 ואיהו נר מערב? למאן דאמר (מנחות צח.)
41 שבעת הנרות סדורים מזרח ומערב — קרי נר
42 מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח. כדתנן
43 (תמיד פרק ששי משנה א): כנס אחד ומצא
44 שתי נרות מזרחיות דולקות וכו'. למאן דאמר
45 כו צפון ודרום נתונים — היו אמצעיתן פניו
46 מסובין כלפי מערב, והוא קרוי מערבי. ושאר
47 הנרות מצדין פניהם כלפי אמצע, כדכתיב
48 (במדבר ח) "אל מול פני המנורה", היא
49 אמצעית, ואירו נרות של ששה קנים. והיה אש
50 המערבה מתגבר — ודולק מאיליו בלא תוספת
51 עצים, ולא היו צריכין להביא עצים ממסדרותיו
52 שחרית. חוץ משני גזירין — של בין הערבים,
53 שהן חובה, כדאמרין בפרקין לעיל. נשתלחם,
54 מאירה — שאינו משיבע. וכל כהן מניע כפול
55 — שאינו כוית. מאחר שראו שאינו משיבע —

הצנעין מושכין את ידיהן (ואם יחיד לא היו מושכין ידיהם) ובימי שמעון את מי שמגיע כפול לא היו מושכין ידיהם.
המזן

הדרן עלך אמר להם הממונה

1 **משנה טרף בקלפי והעלה שני גורלות, אחד כתוב עליו "לשם" ואחד כתוב עליו "לעזאזל".**
2 **הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו.** אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר לו:
3 אישי כהן גדול הנבה ימין. ואם של שם עלה בשמאלו - ראש בית אב אומר לו: אישי
4 כהן גדול הנבה שמאלך. נתנן על שני השעירים, ואומר "לה" הפאת" - רבי ישמעאל אומר:
5 לא היה צריך לומר הפאת, אלא "לה". והן עוזין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
6 ועד. **גמרא** למה לי טרף בקלפי? - כי היכי דלא ליפיון ולישקול. אמר רבא: קלפי של
7 עץ היתה, ושל חול היתה, ואינה מחזקת אלא שתי ידים. מתקוף לה רבינא: בשלמא אינה
8 מחזקת אלא שתי ידים - כי היכי דלא ליפיון ולישקול. אלא של חול - נקדשה! - אם כן הוה
9 לה פלי שרת של עץ, וכלי שרת דעץ לא עבדינן. - ונעבדה דכסף, ונעבדה דזהב! - התורה
10 חסה על כמוןן של ישראל. מתניתין דלא פי האי תנא; דתניא, רבי יהודה אומר משום
11 רבי אליעזר: הסגן וכהן גדול מכניסין ידן בקלפי, אם בימינו של כהן גדול עולה - הסגן
12 אומר לו: אישי כהן גדול הנבה ימין, ואם בימינו של סגן עולה - ראש בית אב אומר לו
13 לבתן גדול: דבר מילך. ונימא ליה סגן! - כיון דלא סליק בדידה - חלשא דעתיה. במאי קא
14 מיפלגי? מר סבר: מינא דסגן עדיף משמאליה דכהן גדול, ומר סבר: פי הדדי גינהו. ומואן
15 האי תנא דפליג עליה דרבי יהודה - רבי חנינא סגן הכהנים הוא. דתניא, רבי חנינא סגן
16 הכהנים אומר: למה סגן מימינו, שאם יארע בו פסול ככהן גדול - נכנס סגן ומשמש תחתיו.
17 תנו רבנן: ארבעים שנה ששמש שמעון הצדיק היה גורל עולה בימין, מכאן ואילך - פעמים
18 עולה בימין פעמים עולה בשמאל. והיה לשון של זהורית מלבין, מכאן ואילך - פעמים מלבין
19 פעמים אינו מלבין. והיה נר מערב דולק, מכאן ואילך - פעמים דולק פעמים כבה. והיה
20 אש של מערכה מתגבר, ולא היו כהנים צריכין להביא עצים למערכה חוץ משני גזירי עצים,
21 כרי לקיים מצות עצים. מכאן ואילך - פעמים מתגבר פעמים אין מתגבר, ולא היו כהנים
22 נמנעין מלהביא עצים למערכה כל היום כולו. ונשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם
23 הפנים, וכל כהן שמועין פות יש אוכלו ושבע, ויש אוכלו ומותו. מכאן ואילך - נשתלחה
24 מאירה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, וכל כהן מגיעו כפול, הצנעין מושכין את
25 ידיהן והצנענין גוטלין ואוכלין. ומעשה באחד שנטל חלקו וחלק חבירו, והיו קורין אותו כן
26 המזן

הצנעין מושכין את ידיהן (ואם יחיד לא היו מושכין ידיהם) ובימי שמעון את מי שמגיע כפול לא היו מושכין ידיהם.
המזן

לפני התפילה (בימות החול) בבוקר (יפריש איזה פרוטות לצדקה) וילמוד איזה עניין בחסידות, ושני עניינים אלו הם עצה שתקובל תפילתו.

ממכתב ט' סיוון, תשט"ו

וציר דלתות ההיכל היה נשמע בשמונה תחומי שבת - תימה: דמסכת תמיד פרק שלשי (משנה ח) תנן: מיריחו היו שומעין קול שער גדול שנפתח, ומוכח התם דהוא שער היכל. ויש לומר דצירי דלתות לא היו נשמעין אלא שמונה תחומי שבת, אבל השער עצמו נשמע ביריחו. אי נמי: מתוך שמונה תחומי שבת היו מרגישין קול צירי דלתות, שכל אדם

יכול להרגיש שהוא קול צירים, ומיריחו היו שומעין קול הכרה בעלמא, אבל מי שלא היה יודע לא היה מרגיש מה קול היה זה. וכן פירשתי סוף פרק קמא (כא, ד"ה ויהי) גבי גבני כרו. **בלח** שבירושלים לא היתה צריכה להתבשם מריח הקטרת - תימה: דאמר פרק "כל שעה" (פסחים כ"א) קול ומראה וריח אין בהן משום מעילה. ודייק: מעילה הוא דליכא, הא איסורא - איכא דתנא ביה קרא לא לאותן העומדין בפנים דלא איפשר וקא מיכוון. ואביי: לאותם שבחוץ. אם כן לאביי היו עושין איסור בכל יום! ויש לומר: אינו אסור אלא שלא יקרו עצמן לעורה כדי להריח יותר.

דתנא ביה קרא אשר עלה בו - ומאן דאמר לא מעבכת, סבירא ליה כיון דלא כתב צווי, אף על גב דתנא ביה קרא לא מעבכת, מדי דהוה אבדיליה, דתנן (מנחות י"ב) אם לא בלל - כשר, אף על גב דכמה זמנין כתיב בלילה בלילה, אלא כיון דלא כתיב בלשון צווי - לא מעבכת. ולמאן דאמר מעבכת - לא דמי לבלילה, דשאני הכא דאהני חוקה קצת, כיון דמחוקה גמרינן לעיכובא לשאר מיילי שבפרשה גמרינן נמי מינה להגדלה, כיון דתנא בה קרא כל דהו. תני

וזמרא בר טוביה: למה נקרא שמו יצר דכתיב "בית יצר הלכנו" - לומר לך: מה יצר מלכלב אף בית המקדש מלכלב. דאמר רב הושעיא: בשעה שפנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאין פירות בומניה, וכיון שהיה מנשבת בהן היו נושרין פירותיהן, שנאמר "ירעש כלבנון פרו", ומזה היתה פרנסה לכהונה. וכיון שזכנסו גוים להיכל - יבשו, שנאמר "ופרח לבנון אמלל", ועתיד תקדוש ברוך הוא להחזירה לנו שנאמר "פרח תפרח ותגל אף גילת ורגן כבוד הלבנון נתן לה". נתנן על שני השעורים". תנו רבנן: עשר פעמים מזכיר בהן גורל את השם בו פיוס: שלשה בירידי ראשון, ושלשה בירידי שני, ושלשה בשערי המשתלח, ואחד בגדלות. וכבר אמר השם ונשמע קולו ביריחו. אמר רבה בר בר חנה: מירושלים ליריחו עשרה פרסאות, וציר דלתות ההיכל נשמע בשמונה תחומי שבת. עדים שביריחו היו מתעטשות מריח הקטורת, נשים שביריחו אינן צריכות להתבשם מריח קטורת, כלה שבירושלים אינה צריכה להתקטט מריח קטורת. אמר רבי יוסי בן דולגאי: עדים היו לאבא בהרי (מכמר) והיו מתעטשות מריח קטורת. אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: סח לי זקן אחד: פעם אחת הלכתי לשילה, והרחתי ריח קטורת מבין כותליה. אמר רבי ינאי: עליית גורל מתוך קלפי - מעבכת, הנחה - אינה מעבכת. ורבי יוחנן אמר: אף עלייה אינה מעבכת. אליבא דרבי יהודה, דאמר: דברים הנעשין בבגדי לבן מבחוץ לא מעבכת - פולי עלמא לא פליגי דלא מעבכת. כי פליגי - אליבא דרבי נחמיה. מאן דאמר מעבכת - פרבי נחמיה, ומאן דאמר לא מעבכת - הני מיילי עבודה, הגרלה לאו עבודה היא. איבא דאמרי: אליבא דרבי נחמיה דאמר מעבכת - פולי עלמא לא פליגי דמעבכת, כי פליגי - אליבא דרבי יהודה. מאן דאמר לא

מעבכת - פרבי יהודה, ומאן דאמר מעבכת - שאני הכא דתנא ביה קרא "אשר עלה" "אשר עלה" תרי זמני. מיתיבי: מצוה להגדיל, ואם לא הגדיל - כשר. בשלמא להך לישנא דאמרת אליבא דרבי יהודה פולי עלמא לא פליגי דלא מעבכת - הא מני רבי יהודה היא.

חצמן - גולן, אשרו חמין - החזיקו הגולן, ולא חומין - לא שייך הכא אלא (בסנהדרין) (לדא, ש), שלמדנו מכאן שנוקקין לתובע תחילה. מלברך בשם - מלברך ברכת כהנים את העם בשם המפורש, שלא היו כדאי. נפתחות מאליו - סימן לאויבים לבא וליכנס. וכבר נתנבא עליך - שהפתחה זו היא סימן לחורבן. שלשה בירידי ראשון - של פה: "אנא השם חטאתי", "אנא השם כפר", "לפני ה' תטהרו". ואחד בגורלות - "לה חטאתי". וכבר אמר - כלומה: וכבר היה מעשה שהלך קולו עד יריחו. בלה - דרכה להתקטש בבשמים. בהרי מכמר - שם המחת. והרחתי ריח קטרת - מקטרת שנעשה בו בעד המשכן בשילה. עליית גורל מתוך קלפי מעבכת - עבודה. שאן השעורים מתפרשין זה לשם וזה לעזאזל אלא על פי הגורל, לפיכך צריך לראות איזה עלה בימין ויהא שער של ימין נקבע בו, ואי זה עלה בשמאל ויהא שער של שמאל נקבע בו. אבל הנחה - של גורל על השעיר אינה מעבכת, אפילו לא הניחו עליו, שהרי הוקבע של ימין בגורל שעלה בימין וכן שהרי השמאל לגורל שמאל. אף עלייה אינה מעבכת - ואם יקרא הכהן שם חטאת על האחת ושם עזאזל על חבירו - הוקבעו בלא הגרלה, שאן הגרלה מעבכת, אלא שחיסר מצוה. אליבא דר' יהודה בו - בפרק "הוציאו לו" (לקמן ס"א) פליגי ר' יהודה ור' נחמיה אם שינה בסדר עבודתו, להקדים את המזבח, ואמר ר' נחמיה: כל סדר העבודת שנעשות בבגדי לבן, בין בפנים כהן לפני לפני, בין מבחוץ כהן בדיכל או עורה - מעבכת, ד"חוקה" דכתיבא כענינא ד"אחרי מות" עלייהו כתיבא. ור' יהודה אומר: לא כתיבא "חוקה" אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים, הלכך הגרלה שהיא אינה נעשית מבפנים אלא מבחוץ, לר' יהודה דאמר אדרבם שנעשים מבחוץ לא כתיבא חוקה. דבולי עלמא לא פליגי - דאפילו ר' ינאי מודה דלר' יהודה לא מעבכת, דהא לא כתיב בהו עיכובא. כי פליגי אליבא דר' נחמיה - דאמר חוקה אבל דברים הנעשים בבגדי לבן כתיבא. וזו בבגדי לבן היא, כדכתיב כענינא. הני מיילי - דכתיב חוקה לעיכובא בעבודה הוא דאתא לעיכובא (עד כאן לא אמר ר' נחמיה דכתיב חוקה בעבודה לעכובא - כגון תחית גחלים מן המזבח, ושחיטת פר, דעבודות נינהו ופסולות בכהן אחר, אבל הגרלה, דלאו עבודה היא, שכשרה בסגן למאן דאמר לעיל הסגן וכן) גדול מבניסין יריחו של ימין בקלפי - אימא הכא מודה ר' נחמיה דלא מעבכת. בולי עלמא לא פליגי דמעבכת - דקאמר: חוקה עלייהו כתיב. שאני הכא דתנא בה קרא - אף על גב דחוקה לאו עלה קיימא. לעכב - מעבכת, שהרי שנה עליו הכתוב לעכב. ומקרא יתירה נפקא עלה עיכובא.

אלא

מעבכת - פרבי יהודה, ומאן דאמר מעבכת - שאני הכא דתנא ביה קרא "אשר עלה" "אשר עלה" תרי זמני. מיתיבי: מצוה להגדיל, ואם לא הגדיל - כשר. בשלמא להך לישנא דאמרת אליבא דרבי יהודה פולי עלמא לא פליגי דלא מעבכת - הא מני רבי יהודה היא.

אלא

חמץ – גזל, עד יום מותו. אמר רבא בר (בר) שילא, מאי קרא –
 מהו הפסוק בו נרמז שחמץ הוא גזל. נאמר בתפילת דוד המלך
 (תהלים ע"ד) 'אלהי, פלמני –הצילני מיד רשע, מכה מעול וחומץ'
 – מידי עושה עול וחמץ. רבא אמר, מהבא, שנאמר (ישעיהו א יז)
 'למדו היטב דרשו משפט אשרו חמוץ' – למדו להיטיב איש לרעהו,
 לשפוט בין עושק לנעשק, והחזיקו את כח הנגול.
 אגב שהובא הפסוק, מביאה הגמרא דין הנלמד מפסוק זה: נאמר
 בפסוק, 'אשרו חמוץ' –הנגול, ויש לדייק מלשון זה שיש לחזק רק
 את הנגול, ואל תאשרו חומץ –גזלן, כלומר, בית דין נזקקים
 לשמוע תחילה את דברי התובע.
 תנו רבנן בברייתא, אותה שנה שמת בה שמעון הצדיק, אמר להם
 לתלמידיו לאחר יום הכיפורים, שנה זו הוא מת, ועל עצמו
 התכוין. אמרו לו, מניין אתה יודע. אמר להם, בכל יום הכיפורים היה
 מודפן לי זקן אחד לבוש לבנים ועטוף לבנים, והיה נכנס עמי לפני
 ולפנים, ויצא עמי. והיום, נדפן לי זקן אחד לבוש שחורים ועטוף
 שחורים שהוא סימן אבלות, ונכנס עמי ולא יצא עמי. ומשינויים
 אלו הבין, שבאותה השנה ימות. אחר הדגל, חלה שבעה ימים ומת,
 ומכאן והילך נמנעו אחיו הכהנים מלברך ברכת כהנים בשם
 המפורש, כיון שלא היו ראויים לכך.
 אגב הזכרת המעלות שהיו בזמן שמעון הצדיק, מביאה הגמרא
 ברייתא המפרטת את מצבם השפל של בני ישראל סמוך לחורבן:
 תנו רבנן, אנפעים שנה קודם חורבן הבית, לא היה הגורל לה' עולה
 במין כלל. ולא היה לשון של והורית מלבין כלל, ולא היה נר מערבי
 דולק יותר משאר הנרות, והיו דלתות התיכל נפתחות מאליהן
 כסימן לאויבים להיכנס, עד שגער בהן רבן יוחנן בן זבאי, ואמר לו
 להיכל, היכל היכל, מפני מה אתה מכניע עצמך, ומחמת הפחד
 אתה מקדים לפרסם את שעתיד לבוא עליך, ויודע אני בך שסופך
 עתיד להתרבה, וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדיא שפתיחה זו היא
 סימן לחורבן, שנאמר (זכריה יא א) 'פתח לבנון דלתיו ותאכל אש
 בארץ', כלומר, על ידי שבת המקדש יפתח את דלתותיו, ושרף
 על ידי האש. אמר רבי יוחנן בן זבאי, למה נקרא שמו של בית
 המקדש לבנון, מפני שפלגין עזותיהן של ישראל על ידי הקרבנות.
 אגב הביאור מדוע בית המקדש נקרא לבנון, מבארת הגמרא מדוע
 נקרא יער: אמר רב זוטרא בר מנחם, למה נקרא שמו של בית
 המקדש יער, דכתיב בבנין בית המקדש (מלכים א' י ח) 'בית יער
 הלבנון'. לומר לך, מה יער מלבלב – מוציא פרחים, אף בית המקדש
 מלבלב. והיינו דאמר רב הושעיא, בשעה שנגבה שלמה את בית
 המקדש, נטע בו כל מיני מנדים של זהב, והיו מוציאין פרות של זהב
 במוניהן – בזמן שדרך האילנות להוציא פירות, ובין שהירות
 מושבות בהן, היו נושרין פירותיהן, שנאמר (תהלים עב טז) 'ירעש
 פלגנון פרי' – בבית המקדש הנקרא לבנון, הרעישו ונשרו הפירות
 מחמת הרוח המנשבת. ומהן היתה פרינסה לכהונה – לכהנים, על
 ידי שמכרו אותן. ובין שנכנסו עובדי כוכבים להיכל, יכשו, שנאמר
 בנבואת נחום על פורענות ישראל (נחום א ד) 'פיר לבנון אמלל' –
 הפריחה בבית המקדש תכרת ותתייבש. ועתיד הקדוש ברוך הוא
 להתקורא לנו לעתיד לבוא, שנאמר בנבואת ישעיה על גאולת
 ישראל (ישעיה לה ב) 'פיר תפיר ותגל, אף גילת ורנן, כבוד הלבנון
 נתן לה' – הברז החריבה והשוממה תפרח ותגל, ואף תגיל ותרנן
 גילה אחר גילה בלי הפסק, וכבוד בית המקדש הנקרא לבנון יחזור
 להיות כבתחילה.
 שנינו במשנה נתן על שני השעירים. תנו רבנן בברייתא, עשר
 פעמים היה מזכיר הכהן הגדול את השם המפורש בו כיום – ביום

הכיפורים. ושלש פעמים ביומו ראשון שמתודה על הפר בעד
 ביתו, ושלש פעמים ביומו שני שחזר ומתודה על הפר בעד
 הכהנים, ושלש פעמים בשעה שמתודה בעד כל ישראל על
 השעיר המשתלח, ואחר כהנחת הגזרלות על השעירים שאומר 'לה'
 חטאת'.
 וכבר היה מעשה, שאמר הכהן הגדול את השם, ונשמע קולו
 ביריחו. אמר רבא בר בר חנה, מירושלים ליריחו מרחק עשרה
 פרסאות, ועל אף המרחק הרב, נשמעה שם הזכרת השם.
 עוד אומרת הברייתא: וציר שעליו תלויים דלתות התיכל, היה
 מרעיש בפתיחה, עד שהיה נשמע הקול בשמונה תחומי שבת. ועוים
 שפיריחו היו מתעטשות מריח הקטורת שהיה מגיע עד ליריחו,
 ונשים שפיריחו אינן צריכות להתבשם, מפני שהיו מבושמות מריח
 קטורת, שהגיע עד ליריחו, ופלה שפירושלים אינה צריכה להתקשט
 מחמת ריח הקטורת – שהיה בירושלים ריח חזק ביותר מהקטורת.
 אמר רבי (יוסי בן דולגאי) [ואלעזר בן דולגאי] עדים היו לאבא בתי
 (מכמר) [מכור] – שם המחזק, והיו העדים מתעטשות מריח
 הקטורת.
 אמר רבי חיאי בר אבין אמר רבי יהושע בן קרח, כח –סיפרו לי
 זקן אחד, פעם אחת הלכתי לשילה ותרתי ריח קטורת מבין
 בותליה, ואף שעבר זמן רב מחורבן שילה, עדיין נותר בהם רושם
 הריח.
 הגמרא דנה האם ההגדלה מעכבת: אמר רבי ינאי, עליית הגורל
 מתוך הקלפי מעכבת, ואם קרא לשעירים שם ללא גורל, לא עשה
 כלום. אבל התנהגה של הגורלות על השעירים, אינה מעכבת,
 משום שכבר נקבעו בעליית הגורלות. ורבי יוחנן אמר, אף עלייה
 אינה מעכבת. אלא שאם קרא שם ללא הגדלה, חסר מצוה.
 הגמרא מבארת את מחלוקתם על פי מחלוקת תנאים בדין עיכוב
 סדר העבודה: אליבא דרבי יהודה, דאמר דברים הנעשין בכגדי לבן
 מבחיין לא מעכבא, כיון שלא נאמר בהם 'חוקה', כולי עלמא – בין
 רבי ינאי ובין רבי יוחנן, לא פליגי דלא מעכבא הגורל, שהרי נעשה
 בחוץ. כי פליגי, אליבא דרבי נחמיה הסובר ש'חוקה' נאמר על כל
 הנעשה בבגדי לבן, מאן דאמר שההגדלה מעכבא, סובר דרבי
 נחמיה, ולכן גם ההגדלה מעכבת שהרי נעשית בבגדי לבן. ומאן
 דאמר שההגדלה לא מעכבא, סובר, דהני מילי, במעשים שהם
 עבודה, אבל בהגדלה מודה רבי נחמיה שלא נאמר בה 'חוקה'
 לעיכוב, משום דלאו עבודה היא.
 הגמרא מביאה לשון נוספת בביאור מחלוקת רבי ינאי ורבי יוחנן:
 איבא דאמרי, אליבא דרבי נחמיה דאמר שאף עבודות הנעשות
 בבגדי לבן בחוץ מעכבא, כולי עלמא לא פליגי דמעכבא ההגדלה.
 כי פליגי, אליבא דרבי יהודה הסובר שרק עבודות הנעשות בפנים
 מעכבות. מאן דאמר לא מעכבא, סובר דרבי יהודה, ולכן הגדלה
 אינה מעכבת. ומאן דאמר מעכבא גם סובר כרבי יהודה, אלא
 דשאני הכא בהגדלה, דתנא כיה קרא – ששנה בו הכתוב 'אשר
 עלה' 'אשר עלה', תרי זמני – פעמיים, ומייתור זה נלמד שההגדלה
 מעכבת, על אף שנעשית בחוץ.
 הגמרא דנה בדברי רבי ינאי שהגדלה מעכבת. מקשה הגמרא:
 מיתבי, והרי שנינו בברייתא, מצוה להגדיל, ואם לא הגדיל כשר.
 ובשלמא להך לישנא – ללשון הראשון, דאמרת דאליבא דרבי
 יהודה כולי עלמא לא פליגי דלא מעכבא, ומחלוקתם היא לשיטת
 רבי נחמיה, יש לומר הא מני – מיהו התנא ששנה ברייתא זו, רבי
 יהודה היא,

משנת ימי בראשית ישנו כבר העניין ד"לעולם הוי" דברך ניצב בשמים", כתורת הבעל-שם-טוב ש"צריך להיות כוח הפועל בנפשל תמיד להחיותו ולקיימו.

משיחת שבת פרשת נשא, ה'תשכ"ח

52 סובר שמעבב.
53 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בכדי להקשות על רבי ינאי: **תא**
54 **שמי, פ' מעבב את השעיר** – כל עבודה בשעיר שזמן עשייתה הוא
55 לאחר עבודת הפר, אם הקדימה לעבודת הפר, לא יצא ידי
56 חובתה, וצריך לחזור ולעשותה שנית לאחר שיעשה את העבודה
57 בפר. **ושעיר אין מעבב את הפר** – אבל אם הקדים עבודת הפר
58 לעבודת עיר הקדומת לה, יצא ידי חובת עבודת הפר. ודין זה
59 שובדות פיר מעבבת את עבודת השעיר, נאמר רק **במקנות**
60 **שפנים**.
61 ומבררת הגמרא: **בשלקא הרישא של הברייתא פ' מעבב את**
62 **השעיר**, משום שיש לבאר דא' **אקדימיה לשעיר מקמי פ' – שאם**
63 **הקדים ונתן מדם השעיר בין הבדים קודם שנתן שם מדם הפר, לא**
64 **עבר ולא כלום**, כיון ששינה מסדר העבודה. **אלא מה ששינו**
65 **בסיפא שעיר אין מעבב את הפר, מאי ניהו – מהי עבודת שעיר**
66 **הנעשית בפנים קודם לעבודת הפר, שעל עבודה זו נאמר שאם**
67 **הקדים לה את עבודת הפר אין הסדר מעבב. אילימא – אם נאמר**
68 **שדברי הברייתא נאמרו באופן דא' אקדים מקנות דפר בהיקל**
69 **מקמי מקנות דשעיר פנים – שאם נתן מדם הפר בהיכל על**
70 **הפרכות קודם שנתן מדם השעיר בין הבדים, אין הסדר מעבב. הרי**
71 **'חוקה' בתיב בהו – במתנות שבפנים נאמר (ויקרא טו לד) 'הקיתה זאת**
72 **לכם לחוקת עולם, ללמד סדר העבודות מעבב, ומשום כך**
73 **נתינת דם השעיר מעבבת את מתנות הפר שבחוץ. אלא לאו,**
74 **מדובר באופן דאקדים מקנות דפר הניתנים בפנים, מקמי הנקלה,**
75 **ועל שינוי זה נאמר בברייתא שאינו מעבב. ומסבירא – ומזה סדר**
76 **ההגדרה לא מעבבא, יש להוכיח שגם עיקרא הנקלה – עצם**
77 **ההגדרה נמי לא מעבבא, וקשה לרבי ינאי הסובר שאף לרבי**
78 **יהודה ההגדרה מעבבת.**
79 דוחה הגמרא: **לא, לעולם ההגדרה עצמה מעבבת, ולכך מעבב**
80 **אם הקדים את מתנות הפר בפנים להגדרה. ובסיפא מדובר**
81 **דאקדים מקנות דדם הפר במוקפה, מקמי מקנות דשעיר על הפרכות**
82 **בהיקל, וברייתא זו בשיטת רבי יהודה היא, דאמר (לפמ"ט) דברים**
83 **הנעשין בבגדי לזן בחזין לא מעבב, כיון שעליהם לא נאמר 'חוקה',**
84 **ולכך לא מעבב מה שהקדים את מתנות הפר לשעיר.**
85 מקשה הגמרא: איך שייך לתרץ שהברייתא עוסקת בדברים
86 הנעשים בהיכל, והא' **במקנות שפנים' קתני**. ומשום כך חזרת בה
87 הגמרא ומבארת: **אלא, לעולם ביאור הסיפא הוא כפי שביארונו**
88 **בתחילה, שהקדים לתת את דם הפר בפנים לפני הגרלת השעירים,**
89 **ויש להוכיח מכך שההגדרה אינה מעבבת, אלא שאין להקשות**
90 **מהברייתא על רבי ינאי, משום שאפשר לבאר, הא מני – מזה**
91 **התנא ששנה ברייתא זו, רבי שמעון היא, דאמר (לפמ"ט) הנקלה לא**
92 **מעבבא, ולכך אם הקדים מתנות הפר בפנים להגדרת השעיר, אין**
93 **הסדר מעבב. ואילו דברי רבי ינאי נאמרו בשיטת רבי יהודה.**
94 **ואיבעית אימא, לעולם ברייתא זו בשיטת רבי יהודה היא שסובר**
95 **שההגדרה מעבבת, ונהי דבסבירא לא מעבבא – ואמנם אין סדר**
96 **ההגדרה מעבב וכמו שמבואר בברייתא, ומסתעם שנתבאר לעיל**
97 **(לש) שלרבי יהודה לא נאמר 'חוקה' בדברים הנעשים בחוץ, אבל**
98 **הנקלה מיהא – מכל מקום מעבבא, שהרי שנה הכתוב שתי**
99 **פעמים 'אשר עלה' בכדי לעבב.**
100 הגמרא עוברת לבאר את מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון: **ואזי**
101 **למעשה – ודבר זה שנחלקו בו האם וידי מעבב או לא, לשיטתם**
102 **נחלקו, דתניא,**

1 **אלא להך לישנא דאמר – אלא ללשון השני שהובאה, שבדברי**
2 **רבי יהודה פליגי רבי ינאי ורבי יוחנן, אם כן, בשלקא – דברי**
3 **הברייתא שמבואר בה שההגדרה אינה מעבבת, מובנים לפי מאן**
4 **דאמר שהגדרה לא מעבבא, משום שלדבריו ניתן לומר, הא מני –**
5 **מהו התנא ששנה ברייתא זו, רבי יהודה היא, שלשיטתו לא נאמר**
6 **'חוקה' על ההגדרה ואינה מעבבת. אלא למאן דאמר שאף לשיטת**
7 **רבי יהודה ההגדרה מעבבא, משום ששנה הכתוב באמירת 'אשר**
8 **עלה, וכל שכן שלרבי נחמיה ההגדרה מעבבת, קשה הא מני, הרי**
9 **לא ניתן להעמידה כרבי יהודה וכל שכן שלא כרבי נחמיה.**
10 **מיישבת הגמרא: תני – תפרש את דברי הברייתא שנאמר בה**
11 **'מצוה להגדיל, שהכוונה היא 'מצוה להניח' את הגורלות על**
12 **השעירים, והנחה זו אינה מעבבת אף לדברי רבי ינאי, שהרי לא**
13 **נכפל עניינה בפסוק.**
14 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בכדי להקשות על דברי רבי ינאי
15 בלשון השני: **תא שמע, מצוה על הכהן הגדול להגדיל ולאחר מכן**
16 **להתנדות על השעיר המשתלח, וכמו שנאמר (ויקרא טו כא) 'והתנדו**
17 **עליו את כל עונות בני ישראל, וגו'. לא הגדיל ולא התנדו, כשר.**
18 **הרי שמבואר בברייתא שההגדרה אינה מעבבת, ושלא כשיטת**
19 **רבי ינאי וללשון השני שמחלוקת רבי ינאי ורבי יוחנן היא בשיטת**
20 **רבי יהודה. ובי תימא – ואם תרצה לומר, הא מני להניח – שגם**
21 **בברייתא זו יש לפרש שכונת התנא היא שהנחת הגורלות אינה**
22 **מעבבת, וכמו שביארונו בברייתא לעיל. אם כן, אימא סיפא –**
23 **אמור את הסיפא של ברייתא זו, רבי שמעון אומר, לא הגדיל כשר,**
24 **אבל לא התנדו פסול, משום שהידידי מעבב. ומבררת הגמרא: מאי**
25 **– מהי כונת רבי שמעון שאמר 'לא הגדיל כשר, אילימא – אם**
26 **נאמר, שכונתו היא שלא הניח את הגורלות על השעירים, וכמו**
27 **שהתבאר בדברי תנא קמא. מקלל – משמע מזה, דרבי שמעון כבר**
28 **שדווקא הנחה אינה מעבבת, אבל ההגדרה מעבבא, שהרי אם היה**
29 **סובר שאף ההגדרה אינה מעבבת, היה לו לומר את דינו בהגדרה**
30 **שיש בוזה חידוש יותר ממנחה שאינה מעבבת. אלא שגם באמת**
31 **הוא סובר שההגדרה מעבבת, יש להקשות, והתניא – והלא שינוי**
32 **בברייתא לגבי השעירים, מת אחר מן לאחר שהוגרלו ונקבעו**
33 **לה' ולעזאזל, מביא שעיר אחד במקום השעיר שמת ועושהו**
34 **להכיר – לכן זוגו של השעיר החי שלא להגדיל, דברי רבי שמעון.**
35 **הרי שסובר רבי שמעון שההגדרה אינה מעבבת. ואם כן, לא שייך**
36 **לפרש את דברי רבי שמעון שאמר 'לא הגדיל כשר, שכונתו**
37 **להנחה, וממילא אף בדברי תנא קמא יש לפרש שאפילו לא הגדיל**
38 **כלל כשר, וקשה על רבי ינאי.**
39 מיישבת הגמרא: לעולם כונת תנא קמא היא שההנחה אינה
40 מעבבת, אבל ההגדרה עצמה מעבבת וכשיטת רבי ינאי. ואין
41 להקשות מדברי רבי שמעון שאם נפרש בדבריו 'לא הניח, הרי זה
42 סותר את שיטתו שגם ההגדרה אינה מעבבת, משום שרבי שמעון
43 לא ידע, מאי קאמרי רבנן – מהי כונת חכמים שאם לא הגדיל
44 כשר, והכי קאמר להו – וכך אמר רבי שמעון לחכמים. אי הנקלה
45 אם 'לא הגדיל כשר' שאמרתם, בהנקלה ממש קא אמריתו –
46 אמרתם את דינכם, דהיינו העלאת הגורל מתוך הקלפי, אם כן
47 פליגי עליכו – חולק אני עליכם בחדא, משום שבהגדרה אני
48 מודה שאינה מעבבת, אבל בידידי אני חולק וסובר שהידידי מעבב.
49 ואי הנקלה דקאמרי, הנינו הנהיגה של הגורלות, ואילו ההגדרה
50 עצמה מעבבת, אם כן, פליגי עליכו בחדא – בשני דינים, גם
51 בדן ההגדרה שאני סובר שאינה מעבבת, וגם בדן הידידי, שאני

בתפילה . . רואים במוחש שלפעמים יתבונן האדם בפירושו המילות כו' ואף-על-פי-כן לא יתעורר מזה. דווקא על-ידי-זה שאומר אותיות התפילה בקול, אזי ניתוסף לו חיות פנימית.

ממאמר שבת פרשת נשא ה'תשכ"ח

אלא להך לישנא דאמרת - אליבא דר' יהודה פליגי, ואמר ר' ינאי: מעבבא, וכל שכן לר' נחמיה. הא מני? לא ר' יהודה ולא ר' נחמיה. תני מצוה להניח - ואם לא הניח כשר, ובהא כולי' עלמא מודו דבתניה לא תנא בה קרא, אלא חדא זימנא הוא דכתיב: "ונתן אחרך" וגו'. אבל בעליה תנא בה קרא, דכתיב: "הקריב אחרך את השעיר אשר עלה עליך" וגו' וכתבי' "השעיר אשר עלה".

ולתורות - על שער המשתלח, כדכתיב: "והתורה עליך" וגו'. אילימא לא הניח - בהווא הוא דקאמר ר' שמעון כשר, אבל עלייתו מותוך קלפי - אית ליה לר' שמעון דמעבבא, והתניא: **מת אחד מהן - לאחר הגרלה**, דאי אפשר עוד להגריל אלא אם כן יביא שנים אחרים, וילך אחד לאיבוד, כדאמרין בפרק "שני שעירי" (לקמן סבא), **מביא** - אחד מן השוק תחת זה שמת ויהא חבירו של זה העומד ואין צריך להגריל. ר' שמעון לא ידע כו' - לעולם לא הגריל דקאמר תנא קמא כשר - לא הניח הוא, ודקשיא לך היכי קאמר ר' שמעון עלה לא הגריל כשר, אי הגרלה זו היינו הנחה, משמע דאי לא העלה - פסול לר' שמעון, לא תקשי. דלא הגריל דקאמר ר' שמעון לא הגריל ממש קאמר, ולא הוה ידע דלא הגריל דקאמר תנא קמא אתנחה הוא דקא, והכי קאמר להו ר' שמעון לרבנן: אי לא הגריל כשר דקאמריתו היינו בעליה, דהוא הגרלה ממש - פליגא עליכו בחדא, הנה התורה, ואי הגרלה דקאמריתו היינו הנחה - אבל עליה לדידכו מעבבא - פליגא בתרת, ולדידי הגרלה לא מעבבא כלל, והוידוי מעבב. ולקמן מפרש טעמא דתריייהו בווידוי. **פר מעבב את השעיר** - אם הקדים אחת מן העבודות של שעיר המאחרות לשל פר, ועשאה קודם לפר, הפר שהוא ראוי ליקדם לה - מעבבא ופוסלה, ואינה עולה לו, וצריך לחזור ולעשותה לאחר הפר, וסדר עבודותיון כך היא בפרשה: בתחילה מתורה על הפר וידי ראשון, ואחר כך מגריל על השעיר, ואחר כך מתורה על הפר וידי שני, ושחטו, ומכניס כף מוחתה ונותן את הקטורת על האש (וגו'). ונותן מדם הפר על הכפורת, ואחר כך שוחט את השעיר, ונותן ממנו על הכפורת, ואחר כך נותן מדם הפר על הפרוכת, ואחר כך מדם השעיר, ואחר כך מערב דמים ונותן על מזבח הפנימי. אבל השעיר אינו מעבב את הפר - אם הקדים עבודת הפר, והוא מן המאחרות לשל שעיר, ועשאה לפני שעיר - אין השעיר שהיה ראוי ליקדם לה פוסלה. **במתנות שבפנים** - קאמר, וסדר הפר מעבב את השעיר. אי אקדמיה לשעיר - על בין הבדים מקמי פר - לא עשה כלום. **אלא שעיר אינו מעבב את הפר מאי ניהו** - איזה עבודה מצויה בשעיר הקודמת לשל פר במתנות פנים, דנימא עלה שאם שינה להקדים את של פר לפניה אין השעיר הראוי ליקדם לה פוסלה. **בחיב' - על הפרוכת**, חוקה כתיבא בהו - דהא אפילו ר' יהודה מודה, דאדברים הנעשין בפנים כתיב חוקה, והרי שינה זה בעבודות פנים שהרי הקדים לה את של חוץ שהיא מאוחרת לה. **אלא לאו דאקדים מתנות דפר בפנים מקמי הגרלה** - דשעיר, דעל כרחק אינן מוצא עבודות שעיר קודם

מתנות דפר בפנים אלא זו, וקתני דלא מעבבא. ומסידרא לא מעבבא הגרלה נמי לא מעבבא - אפילו עקר לה לגמרי. אלמא: איכא למאן דאמר דהגרלה לא מעבבא, וקשיא למאן דאמר אפילו לר' יהודה מעבבא, וכל שכן לר' נחמיה, דאמר דאקדים מתנות דפר - על מזבח הפנימי, כדכתיב (ויקרא טו) "ולקח מדם הפר ומדם השעיר" וגו' והיה לו לאחריו עד גמר מתנות הפרוכת, ונהי דבסידרא לא מעבבא - הגרלה, דהא לר' יהודה לא כתיבה חוקה אדברים הנעשים בחוץ, הגרלה מביא את עקר לה לגמרי - מעבבא, דתנא בה קרא, כדאמרן. ואודו לטעמיהו - אפלוגא דלא התורה קאי, ומיקמי "תא שמע פר מעבב את השעיר" גרסין ליה.

תנ"י מצוה להניח - הכי נמי הוה מצי לשנויי: הא מני - רבי שמעון היא דאמר: הגרלה לא מעבבא, ואחר כך מצאית בריתא זו שניה בתוספתא ופרק שלישי וסמוך לה שניה פלוגתא דבסמך דרבי יהודה ורבי שמעון יעמד חי וכו', ומסיק דרבי רבי יהודה, ורבי שמעון אומר וכו' ומדיספא רבי שמעון - רישא לאו רבי שמעון, **הא** דקאמר תני מצוה להניח - אינו מניח הברייתא, אלא פרושי קא מפרש: מאי

לא הגריל - לא הניח הגורל. **רבי** שמעון לא ידע - ואם תאמר: לימא דשפיר ידע ולא הגריל דרבי שמעון היינו עלה, כי היכי דמפרשי נמי השתא ללא הגריל ידידה עלה, אף על גב דלא הגריל דרבנן מספקא ליה אי הוי הניח או עלה? ויש לומר: אי רבי שמעון פשיטא ליה דלא הגריל דרבנן היינו לא הניח - אם כן הוה ליה למימר איהו לא עלה הגורל, אבל השתא ניהא, משום דמספקא ליה דילמא רבנן אמרי לא עלה וקרו ליה לא הגריל - נקט נמי לא הגריל. **ואודו** לטעמיהו דתנאי יעמד חי וכו' - פירש רש"י: דאודו קאי. ואמר שיש לגרוס אותו לעיל, קודם תא שמע פר מעבב את השעיר, ולי נראה בגירסת הספרים, וקאי אהגרלה, ומשום דקאמר אי בעית אימא רבי שמעון דאמר הגרלה לא מעבבא, ואי בעית אימא רבי יהודה נהי דבסידרא לא מעבבא הגרלה מעבבא, היכא דלא עלה הגורל כלל כו' ואודו לטעמיהו דכי היכי דפליגי רבי יהודה ארבי שמעון היכא דלא עלה הגורל מעולם - הכא נמי פליגי היכא דעלה הגורל ומת המשתלח קודם מתן דמים דשעיר הפנימי. דסבירא ליה לרבי יהודה שילוח הדם ויביא שנים אחרים ויגריל עליהם בתחילה, דתנאי: "עמד חי" עד מתי ידא וקרו לחיות - עד מתן דמים של חבירו. ולכפר עליו דקרא הוי פירוש עד שיכפרו בחבירו. ורבי שמעון סבר: אין צריך, "ולכפר עליו" - אשעיר המשתלח קאי, והכי קאמר: "השעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי" עד שיכפר עליו בווידוי, ואם מת קודם וידוי - מביא אחר בלא הגרלה, ואם מת אחר וידוי - אין צריך להביא אחר אף על פי שלא שילחו עדיין, ושילוח אינו מעבב. ואם מת המשתלח קודם וידוי וקודם זריקת דמי חבירו - זרק הדם של חבירו, ומביא שעיר אחר בלא הגרלה ומתודה עליו, ולא יגריל אפילו למצוה, דאין הגרלה אלא בשנים, כדכתיב "על שני השעירים". ואם היה מביא שנים - היה צריך לשפוך הדם או לאבד את השני (עמו) שיעלה עליו הגורל לשם, וכמו שפירשו דלרבי יהודה כשמת המשתלח צריך להביא שנים אחרים ולהגריל עליהם בתחילה. הכי הנין לקמן בפרק "שני שעירי" (סבא), ומסיים עלה דהשני ידעה עד שישתאב, רבי יהודה אומר תמות, ועוד אמר רבי יהודה: מת המשתלח - ישפך הדם, ובתורת כהנים נמי איכא בהדיא: מת אחד מהם משהגריל - יביא שנים אחרים ויגריל, דבר רבי יהודה. ומהאי קרא נפקא לן לרבי יהודה דמדי בתר פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון גרסין התם לשלח אותו, שאם נשפך הדם ימות המשתלח, מת המשתלח - ישפך הדם. והאי מילתא אתאן לרבי יהודה, דרבי שמעון סבירא ליה מת אחד מהן מביא חבירו

בלא

עומד

יעמוד

עליו . . ללמוד בהתמדה ושקידה נגלה דתורה ופנימיות התורה, שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות ולקיים המצוות בהידור ולעבוד השם יתברך מבלי להתבלבל בפיתויי היצר.

ממכתב י"ז סיוון, תשי"ט

יומא. פרק רביעי - טרף בקלפי דף מ עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"
תוספות

בלא הגרלה. אלא ודאי רבי יהודה היא, ודרש "עמוד חי" - כדי לכפר בו, כיון שאם מת
המשתלח לא יוכל לכפר עוד בחבירו אלא ישפר הדם. ודרש נמי לכפר עליו - לשלח אותו,
שאם רוצה לשלח אותו אינו יכול לשלחו אלא אם כן כפר בחבירו, אבל אם נשפר הדם ימות
המשתלח. וכיון דלרבי יהודה מיעבב אהרדי, וצריך להביא שנים אחרים כל היכא דקרינן
ביה "ולקחו שני השעירים" קרי ביה נמי "ונתן על
השעירים גורלות". אבל לרבי שמעון, דדרש
עד שעת כפרת דברים, דאין תליון זה בזה, אלא
שעיר המשתלח תלוי במעשה שבגופו ואם נשפר
הדם לא ימות המשתלח אלא יתורה עליו, כיון
שהוא חי מביא אחר שלא בהגרלה, ולא קרינן
ביה ולקח את שני השעירים - לא קרינן ביה נמי
"נתן על שני השעירים גורלות". ואם תאמר: אם
כן תשע כמאן למאן דאמר אליבא דרבי יהודה
דהגרלה לא מעבבא ויש לומר: דאיכא ימורה
הא דישפר הדם כשמת המשתלח - לאו היינו
משום הגרלה, אלא משום דבעינן "ולקח את שני
השעירים" שיהו ניוקין כאחת. אי נמי, כיון
דהוקבעו כבר כאחת, אם מת אחד מהן - גם
השני יתורה. הלכך צריך להביא אחרים, וכיון דלא
סיג דלא מייית אחרני - מגריל עליהם למצוה.
ולרבי שמעון למצוה נמי לא, כיון דסבירא ליה
דאינו מביא אלא אחד, אף שייך בו הגרלה.
כיון דקבעתיה שמאל ב' - ולא בעי לאוקמא
רבי עקיבא כרבי שמעון, כיון דרבי יהודה ורבי
נחמיה נמי הוו תלמידיו, כדאיתא בפרק "הבא על
יבמות" (סבב).
ועשהו הגורל עשהו חטאת וכו' -
ואם תאמר: ניהדר ונילף בעלמא
מהבא שיקדש הגורל מקל דחומר, ומה במקום
שלא קדש השם - קדש הגורל. במקום שקדש
השם - אינו דין שיקדש הגורל ויש לומר: דכי
היכי דדרשנן מ'ועשהו חטאת' הגורל עשהו
חטאת ואין השם עשהו חטאת, כל שכן דנדרש
ועשהו חטאת - לזה ולא לאחר. תדע, דבפרק
קמא דקדושין (טו,ב) אמרינן גבי עבר עברי הנמכר
לכבד שיהא נגאל בשם מקל דחומר: ומה מי שאין
נגאל באלה, פירוש בקרובים, כגון עבר עברי
הנמכר לישראל, נגאל בשם? מי שנגאל באלה
אינו דין שיהא נגאל בשם? ומשנ: תלמוד לומר
"באלה" - באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשם,
ופריך: ואי סלקא דעתך יליף שכיר שכיר, אמאי
אינו נגאל באלה? נילף שכיר שכיר! ומשנ: שאני
התם דאמר קרא "וגאלנו" - לזה ולא לאחר.

**"עמוד חי לפני ה' לכפר עליו", עד מתי יהיה
זקוק לעמוד חי - עד שעת מתן דמו של חבירו,
דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: עד שעת
יודיו דברים. במאי קא מיפלגי? בדתנאי: "לכפר"
- בכפרת דמים הכתוב מדבר, וכן הוא אומר
"וכלה מכפר את הקדש", מה לחלן בכפרת דמים
- אף כאן בכפרת דמים, דברי רבי יהודה. רבי
שמעון אומר: "לכפר עליו" - בכפרת דברים
הכתוב מדבר. תא שמע, שאילו תלמידיו את רבי
עקיבא: עלה בשמאל מהו שיהזור לימין? אמר
להן: אל תתנו מקום למינין לרדות. טעמא - דאל
תתנו מקום למינין לרדות, הא לאו הכי - מהדינן
ליה, והא אמרת הגרלה מעבבא, וכיון דקבעתיה
שמואל היכי מהדינן ליה? - אמר רבא: הכי קאמרי,
עלה הגורל בשמאל מהו שיהזור לו ולשעירו לימין?
אמר להם: אל תתנו מקום למינין לרדות. תא שמע:
אילו נאמר את השעיר אשר עליו - הייתי אומר:
יניחנו עליו, תלמוד לומר "עלה" פיון שעלה -
שוב אינו צריך. למאי? אילימא למצוה - מפלג
דהנחה מצוה נמי לא? אלא לאו - לעכב, ושמע
מינה: הגרלה - מעכבא, הנחה - לא מעכבא.
אמר רבא, הכי קאמר: אילו נאמר "אשר עליו"
הייתי אומר יניחנו עליו עד שעת שחיטה, תלמוד
לומר: "אשר עלה", פיון שעלה שוב אינו צריך.
תא שמע: "ועשהו חטאת" - הגורל עושהו חטאת,
ואין השם עושהו חטאת. שכיבול, והלא דין הוא:**

יעמד חי - על כרוך. ללמדנו שאם מת אתה צריך להביא אחר. דאי לא - למאי אתא?
אם תאמר שלא ישלחו עד לאחר מתן דמים - ליכתוב יעמד לפני ה' לכפר עליו, חי
למה לי אלא, שאם מת - צריך להביא אחר. ועד מתי חוקיקו להיות חי עד שעת מתן
דמים של חבירו - דכתיב "לכפר" עד שיכפר בדמו של חבירו. אבל משעת מתן דמים
ואילך, אף על פי שעדיין לא התורה לפי סדר
המקראות "וכלה מכפר" וגו' (ויקרא טו) וסמך
אחר" וגו'. אם מת את צריך אחר, אלמא: ויודי
לא מיעבב. ר' שמעון אומר ב' - כדפרש
טעמא לקמן, ואני שמעתי: ואודו לטעמיהו
בהגרלה מיעבבא ולא מיעבבא, ואי אפשר
להעמידה. וכן הוא אומר וכלה מכפר את
הקדש - הוא מתן דמים, והקריב את השעיר
החי - עד כאן צריך להיות חי. לכפר עליו -
בכפרה המושלת עליו הכתוב מדבר, והוא
היודי. עלה בשמאל - גורל שם. אל תתנו
מקום למינין - לתלמידי ישו הנוצרי החולקים
על התורה לדרות ולמשול בזה, לקפח אתכם
בדברים, שיאמרו: לפי רצונם הם עושים הכל.
הא לאו הכי מהדינן - של עזאל שם. כיון
שעלה - מתוך קלפי, וידעו עליו לשם ואינו
לעזאזל, שוב אינו צריך להיות מונח עליו
ואפילו למצוה. אבל עליה והנחה מצוה (היא)
מיהא איכא. ואין השם - אם קרא לו שם בלא
גורל. במקום שלא קדש הגורל - בשאר
קרבנות הצריכין פירוש, כגון קני זבין חבות
ויולדות, שאחד מהן חטאת ואחד מהן עולה
שלא קדש הגורל, על כהב על שני גורלות על
אחד חטאת ועל אחד עולה ונתנן עליהם - לא
מצינו שהגורל קובעם, ולא יכול לשנותן. קדש
השם - מאחר שקרא לו חטאת ולו עולה אין
הבחן רשאי לשנותן, כדאמרין לקמן (מא,א)
מ'ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד
לעולה ואחד לחטאת" - בשעת לקיחה חז
נקבעין זו לעולה וזו לחטאת, כאן שמצינן
שהגורל קובען, אינו דין שהשם קובען.
סבב

ומה במקום שלא קדש הגורל - קדש השם, מקום שקדש הגורל - אינו דין שיקדש
השם? תלמוד לומר "ועשהו חטאת" - הגורל עושה חטאת, ואין השם עושה חטאת.
סבב

אלמא, אף על גב דפשיטא ליה דדרשין מיעוט דיגאלנו לזה ולא לאחר, ולהכי לא ילפינן נמכר לישראל בקל דחומר נמכר לנכרי, אפילו הכי הוה יליף נמכר לנכרי ליגאל בשם בקל
דחומר, ולא קא ממעט ליה מיגאלנו, ולמידרש דודו וכן דודו או משאר בשרו יגאלנו ולא בדבר אחר. אבל תימה: מאי שנא דהבא ממועטין תרייהו מ'ועשהו' דהבא לא מקדש השם, ובעלמא
לא מקדש הגורל, והתם לא ממעט מיגאלנו אלא דבעלמא לא מהני גאולת קרובים, אבל דהבא אינו נגאל בשם - יליף לא מקרא אחרני, מ'ואם לא יגאל באלה' באלה הוא נגאל ואינו
נגאל בשם? ושמן יש לומר: דשאני הכא, דכיון דכתיב "ועשהו חטאת" וכתב נמי "חוקה" אתא ועשהו דכתיב בגורל לגלוי אחוקה דקאי נמי אהגרלה, דאף על גב דלרבי יהודה חוקה לא
קיימא אהגרלה, ועשהו מגלי לן דחוקה נמי קאי אהגרלה. אי נמי, משום דתנא ביה קרא תרי דמינן "אשר עלה" ובהא נמי ניהא מאי דקשיא לן דמסיק תיובתא למאן דאמר הגרלה
לא מעכבא, אבל למאן דאמר מעכבא ניהא. ואמאי? לדידה נמי תיקשה: דהבא יליף עיכובא מועשהו ואיורו יליף ליה לעיל מדתנא ביה קרא. ולמאי דפרישית ניהא, דאי לאו "ועשהו" דמשמע
מיעוטא, אף על גב דתנא ביה קרא הוה דרשין קל דחומר לומר דהגרלה לא מעכבא, כיון דלא תנא ביה קרא בלשון צווי, להכי איצטריך ועשהו. ואי לא תנא ביה קרא לא הוה דרשין
"ועשהו" אלא למעוטי דלא מהני הגרלה בעלמא, כי הוהא ד"גאלנו" כדפרשתי להכי איצטריך דתנא ביה קרא. מיהו, בלאו הכי מצי למימר דלא פריך למאן דאמר מעכבא, דאיכא למימר
טעמיה מהבא הוא דקאמר טעמא לעיל משום דתנא ביה קרא - אין זה מדבריו, אלא בעל הגמרא קא מפרש לטעמא הכי, למאי דלא ידע אכתי ברייתא דועשהו. וכי האי גוונא יש בפרק
שלישי דשבועות (כה,ג) גבי פלוגתא דרב ושמאלא בשבועה שרוק פלוני צורו לים. **מה** במקום שלא קדש הגורל בו - הקשה מורי הרב רבינו שמואל בר מנחם זצ"ל: להכי גמר מהבא?
והא יום הכפורים דבר שהיה בכלל כל הקרבנות שקדש בהם השם, ויצא לידן בדבר החדש בגורל, אי אתה יכול להחזירו לכלול. ולכולי עלמא איהו לא גמר מכלליה ב'איחורו מקומן'
(ובחים מט,א), ונראה לי: דאפילו יצא לידן בדבר החדש - גמרי מהדרי בקל דחומר או במה מצינו, אם אין להשיב. אבל אם יש להשיב - לא גמרינן. אבל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל
לא ללמד על עצמו יצא בו כמו הבערה וכיוצא בה - גמרינן מניה, אפילו אם יש להשיב אין משיבין כמו על גורה שהוה הדיקש שאין משיבין עליהן. תדע דבפרק קמא דייבמות (ו,א) פריך:
מאי איצטריך עליה למיסר עריות לייבם? מהיכא תיתי דלישטרו, דאיצטריך עליה למיסר. קא סלקא דעתך: תיתי מאשת אח, דהוה ליה דבר שהיה בכלל ויצא ללמד וכו'. ופריך: הא לא דמי
אלא ליצא לידן בדבר החדש וכו', עד אלא סלקא דעתך אמיתא תיתי אחות אשה במה מצינו מאשת אח, והשתא, כיון דאמר כבר דהוה ליה דבר החדש היכי הוה דרן קאמר מיתי מאשת
אח? אלא על כרוך מעיקרמא הוה סלקא דעתך למימר דניגמר מאשת אח כמו מדבר שהיה בכלל ויצא ללמד, דאפילו איכא פירכא לא פריכין, ופריך והלא דבר החדש הוא, ואם כן אי איכא
למייפר - לא גמרינן מניה. והדר קאמר: ואף על גב דדבר החדש הוא ניגמר מניה במה מצינו, דהא ליכא למייפר מניה מידי. ולהכי פריך: מי דמי התם חז איסורא הבא תרי איסורי. והיינו

פירכא, וכיון דאיכא למייפר - לא גמרינן מניה, כיון דדבר חדש הוא.

בשמאל ונקבע השעיר שלשמאלו לה, מהו שְׁחִיזוּרוּ לוֹ – לגורל
שכתוב עליו לה, וגם לְשַׁעֲרוֹ העומד לשמאלו לְיָמִין, ועל שאלה
זו אָמַר לָהֶם רבי עקיבא, אמנם אין בזה שינוי ממה שעלה בהגדרה,
אבל מכל מקום, אַל תִּתְּנוּ מָקוֹם לְצִדּוּקִים לְרֵדוֹת.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בכדי לברר האם ההגדרה מעכבת:
תָּא שְׁמַע, נאמר לגבי הגרלת השעירים (ויקרא טו ט), וְהִקְרִיב אֶהָרֶן
אֶת הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לַה'. ומבארת הברייתא: אֵילֹ
הִיא נֶאֱמָר בפסוק אֶת הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָיו, ללא המילה 'עָלָה', הִייתִי
אוֹמֵר שצריך שְׁנִיחָנו הכהן הגדול לגורל שכתוב עליו לה, עָלָיו –
על השעיר העומד להקרבה, תִּלְמוּד לוֹמַר – מלמדנו הכתוב 'עָלָה'
והיינו, שְׁכִינָה עָלָה הַגּוֹרֵל מתוך הקלפי, והוברר איזה שעיר לה'
ואיזה לעזאזל שוב אֵינוֹ צָרִיךְ הַנְּחָה, שואלת הגמרא: לָמָּה – מהי
כוונת הברייתא, שלאחר שעלה אין צריך הנחה, אֵילִימָא לְמַצְוָה –
אם נאמר שבא ללמדנו שלאחר מצות הגרלה אין מצות הנחה,
מִכְּלָל – משמע מזה, דְּהַנְּחָה מְצוּה נְמִי לֹא – שאין מצוה בהנחת
הגורלות על השעירים. והרי אין לומר כן, שהרי מקרא מפורש
הוא (שם טו ח) וְנָתַן אֶהָרֶן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גּוֹרְלוֹת, הרי שנאמר
בפסוק מצוה להניח את הגורלות על השעירים. אֵלָּא לֹא – אלא
האם אין כוונת הברייתא לומר, שעל אף המצוה שבהנחת
הגורלות, אבל אין בזה לְעַכֵּב אם לא הניח, וְשִׁמַּע מִיָּד – ומוכח
מזה, שדַּהֲנִיחָה מְעַכְבָּא, ואילו הַנְּחָה לֹא מְעַכְבָּא, שהרי מבואר
בברייתא שההנחה אינה מעכבת, ומשמע שעליית הגורל מעכבת,
וכדברי רבי ינאי.
מיישבת הגמרא: אָמַר רַבָּא, אין כוונת הברייתא שאין ההנחה
מעכבת כלל שנדייק מזה שההגדרה מעכבת, אלא הָכִי קָאָמַר –
כך היא כוונת הברייתא לומר, אֵילֹ נֶאֱמָר בלשון הפסוק וְהִקְרִיב
אֶהָרֶן אֶת הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָיו, הִייתִי אוֹמֵר שְׁנִיחָנו לגורל עָלָיו עַד
שַׁעַת שְׁחִיזָה, תִּלְמוּד לוֹמַר, 'אֶת הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו', והיינו,
כִּינָן שְׁכִינָה הַגּוֹרֵל והונח על השעיר, קיים בזה את מצות ההנחה
ושוב אֵינוֹ צָרִיךְ להשאירו על השעיר, ולעולם גם ההגדרה אינה
מעכבת.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בכדי לברר האם ההגדרה מעכבת:
תָּא שְׁמַע, נאמר לגבי הקרבת השעירים (שם טו ט), וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת
הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לַה' וְעֹשֶׂהוּ חֲטָאת, ופסוק זה
מלמדנו, שרק הַגּוֹרֵל עוֹשֶׂהוּ – קובע את השעיר לחֲטָאת, ואין
קריאת הָשֵׁם לבדה עוֹשֶׂהוּ חֲטָאת. ומבארת הברייתא: מזה שנצרכנו
לפסוק בכדי ללמוד דין זה, הוא משום שְׁיָבוּל – יכול היית לומר,
וְהָאֵין דִּין הוּא – והרי יש ללמוד בקל וחומר, וְהָ בְּמָקוֹם שֶׁלֹא קִידַשׁ
הַגּוֹרֵל – ומה בשאר קרבנות הבאים אחד לעולה ואחד לחטאת,
על אף שעשה גורל איזה מהם יהיה לעולה ואיזה לחטאת, לא
נקבעו בכך, ולמרות זאת, אם קרא להם שם ופירש איזה מהם
לחטאת ואיזה לעולה, קִידַשׁ הָשֵׁם ושוב אינו יכול לשנותם, אם כן,
בשעירי יום הכיפורים שהוא מְקוֹם שֶׁקִּדַּשׁ הַגּוֹרֵל, אֵינוֹ דִּין שֶׁקִּדַּשׁ
הָשֵׁם – ודאי שקריאת השם לבד תועיל לקבוע את שמות
השעירים. תִּלְמוּד לוֹמַר, 'אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לַה' וְעֹשֶׂהוּ חֲטָאת,
ויש ללמוד מכך, שרק הַגּוֹרֵל עוֹשֶׂה חֲטָאת ואין קריאת הָשֵׁם עוֹשֶׂה
חֲטָאת.

נאמר לגבי השעיר המשתלח (ויקרא טו ט), וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו
הַגּוֹרֵל לְעֹזָאזֵל יַעֲמֵד חַי לְפָנֵי ה' לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לְעֹזָאזֵל
הַמִּדְבָּרָה, והיינו, שצריך שהשעיר יהיה חי עד שעת הכפרה, ואם
מת צריך להביא אחר במקומו. שואלת הברייתא: עַד מָתַי יִהְיֶה
השעיר המשתלח זָקוּן לְעֹמֵד חַי, שאם מת קודם זמן זה, צריך
להביא אחר תחתיו. משיבה הברייתא: עַד שַׁעַת מָתָן דְּמֹו שֶׁל חֲבִירוֹ
– של השעיר הפנימי, ואם מת לאחר מתן הדמים, אין צריך להביא
שעיר אחר, על אף שעדיין לא התורה עליו, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי
שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, צריך שיהיה חי עַד שַׁעַת יוֹדֵי דְּכָרִים, ואם מת קודם
לכן, צריך להביא שעיר אחר, ואפילו אם כבר כיפר בדמי השעיר
הפנימי. נמצא שנחלקו בדין יודיו. רבי יהודה סובר, שאף אם מת
השעיר לפני הודיו אין צריך להביא אחר, כיון שהודיו אינו
מעכב. ורבי שמעון סובר, שצריך שיחיה השעיר המשתלח עד
לאחר הודיו, כיון שהודיו מעכב.
שואלת הגמרא: בְּמַאי קָא מִיפְלְגִי – מה היא יסוד מחלוקתם של
רבי יהודה ורבי שמעון עד מתי צריך שיהיה השעיר חי. משיבה
הגמרא: יסוד מחלוקתם הוא בְּדִתְנִינָא בברייתא, נאמר לגבי
הגורלות (שם), וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעֹזָאזֵל יַעֲמֵד חַי
לְפָנֵי ה' לְכַפֵּר עָלָיו, כלומר, שצריך שיהיה השעיר המשתלח חי
עד שעת כפרה, וּבְכַפֵּרָת דָּמִים של שעיר הנשחט חֲתִיב מְדַבֵּר,
ומשום כך צריך שיהיה השעיר המשתלח חי עד שעת מתן דמים
של השעיר הפנימי, שהוא קודם שעת הודיו. וְכֵן הוּא אוֹמֵר – וכן
מצינו בלשון הכתוב, שלאחר סדר מתן דמים של הפר והשעיר
הפנימי, נאמר (שם טו כ) וְכִלָּה מִכְּפָר אֶת הַקֹּדֶשׁ. מַה לְשׁוֹן כַּפֶּרָה
שְׁלֵחָלָה, על כרחך יש לבאר שְׁכַפֵּרָת דָּמִים דיבר הכתוב, אֵף כֵּן,
בלשון כפרה שנאמרה לגבי השעיר המשתלח, יש לבאר שְׁכַפֵּרָת
דָּמִים של השעיר הנשחט דיבר הכתוב, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן
אוֹמֵר נאמר בפסוק יַעֲמֵד חַי לְפָנֵי ה' לְכַפֵּר עָלָיו, והיינו שצריך
לעמוד חי לצורך כפרה המוטלת עליו, ועל כרחך שאין הכוונה
למתן דמי השעיר הפנימי, אלא בְּכַפֵּרָת דְּכָרִים שמתורה עליו
הכהן הגדול, חֲתִיב מְדַבֵּר. ולכך סובר רבי שמעון, שצריך שיהיה
השעיר המשתלח חי עד לאחר שיתורה עליו הכהן הגדול.
הגמרא חוזרת לדרון במחלוקת האם ההגדרה מעכבת: תָּא שְׁמַע,
שְׁאֵלֹ תִּלְמִידָיו אֶת רַבִּי עֲקִיבָא, עָלָה הַגּוֹרֵל לַה' בְּיַד שְׂמָאל של
הכהן הגדול, מהו שְׁחִיזוּרוּ לְיָמִין – האם יכול להחזירו לימינו מחמת
חשיבות עליית הגורל לַה' בימין, או לא. אָמַר לָהֶן רבי עקיבא, אַל
תִּתְּנוּ מָקוֹם לְצִדּוּקִים החולקים על התורה, לְרֵדוֹת – למשול בכס,
ולקפח אתכם בדברים, שיאמרו שחכמים עושים בציווי התורה
כרצונם.
ומדיקת הגמרא: מְעַכְבָּא – טעמו של רבי עקיבא שלא להחזיר את
הגורל לימין, הוא רק מחמת הסברה דָּאֵל תִּתְּנוּ מָקוֹם לְצִדּוּקִים
לְרֵדוֹת, הָא לֹא הָכִי – אבל ללא חשש זה, מְהֵרֵינָן לִיה – מחזירים
את הגורל שעלה בשמאל לימין. ואם כן קשה על רבי ינאי, וְהָא
אָמַרְתָּ – והרי אתה סובר, שההגדרה מְעַכְבָּא, וְכִינָן דְּקַבְּעִיתָהּ –
שנקבע השעיר לה' בשמאל על ידי עליית הגורל, הִכִּי מְהֵרֵינָן
לִיה – איך מותר להעביר את הגורל של שם לשעיר שלימינו
שכבר נקבע לעזאזל. מיישבת הגמרא: אָמַר רַבָּא, הָכִי קָאָמַר – כך
היתה כוונת התלמידים ששאלו את רבי עקיבא. אם עָלָה הַגּוֹרֵל

העוסק ב'תורת', יודע ד'אל תעזוב, ' שאין ישראל נעזבין חס-ושלום, אלא הם מושגחים מאיתו יתברך בכל מקום ובכל זמן בהשגחה בפרטי פרטיות, ובאופן שנמשך להם טוב הנראה והנגלה.

ממאמר שבת פרשת נשא ה'תשכ"ח

תועיל בזמן עשיית הגורל, אלא שתועיל קריאת שם בשני
השעירים גם בשעת לקיחתן או עשייתן, והכי קאמר התנא, ומה
במקום שלא קידש הגורל ואפילו בשעת לקיחה ואפילו בשעת
עשיית, והיינו בשאר קרבנות, אף על פי כן קידש השם בשעת לקיחה
ובשעת עשייה, אם כן, במקום שקידש הגורל שלא בשעת לקיחה
ושלא בשעת עשייה, והיינו בשני השעירים, אינו דין שקידש השם
בשעת לקיחה ובשעת עשייה, תלמוד לומר 'ועשהו חטאת', ללמד,
שרק עליית הגורל עושה חטאת ואין קריאת השם בשעת לקיחה
או עשייה עושה חטאת.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת להקשות על רב חסדא: תא שמע,
מטמא מקדש, שהיה עני בשעה שנכנס למקדש והתחייב בקרבן עני
שהוא שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת,
והפריש מעות לקינו דינו, והעשיר לאחר שהפריש והשתנה חיובו
לקרבן בהמה כדון עשיר, ואחר כך חילק את המעות שהפריש,
ואמר מעות אלו לחטאתו, ומעות אלו לעולתו, אינו מביא קרבנות
אלו כיון שכבר מחוייב בקרבן עשיר, אלא מוסיף על המעות
שהפריש לחטאת ומביא חוקתו – בהמת חטאת, מדמי חטאתו –
מהמעות שהפריש לחטאת העוף עם מה שמוסיף, ואין מוסיף
ומביא חוקתו מדמי עולתו – מהמעות שהפריש לעולת העוף, כיון
שאינו יכול לשנותם לחטאת. ומקשה הגמרא: והא חבא, שמפרש
אלו מעות לחטאת ואלו לעולה בשעה דלא שעת לקיחה היא,
שהרי כבר הפריש קודם שהעשיר, ובאותו הזמן לא פירש אלו
לחטאת ואלו לעולה, ולא שעת עשייה היא, שהרי אינו מקריב מיד
אלא עומד לקנות בהמה לחטאת, וקאמי בברייתא, דקבע באמירתו
בשעת חלוקת המעות אלו מעות לעולה ואלו לחטאת. וזה שלא
כרב חסדא, שאמר שקביעת השם נעשית רק בשעת לקיחה או
עשייה.
מיישבת הגמרא: אמר רב ששת, ותסברא – וכי סבור אתה
שברייתא זו אינה משובשת וניתן להקשות ממנה, והאמר רבי
אלעזר אמר רבי הושעיא, מטמא מקדש עשיר החייב בהמה
לחטאתו, שעבר והביא קרבן עני, לא יצא ידי חובתו כיון שאין זה
קרבנו. ובין דלא יצא, אם כן, הכי קבע – איך נקבעים באמירתו
חלק מהמעות לעולה לאחר שהעשיר, והרי כבר אינו מחוייב
בקרבן עולה. אלא על כרחך, מאי אית לך למימר – מה יש לך לומר
בכדי לתרץ קושיה זו, שנקבר אמר מענייתו – יש להגיה בברייתא,
ולגרסו 'מטמא מקדש עני שהפריש מעות לקינו ואמר אלו
לחטאתו ואלו לעולתו ואחר כך העשיר' וכו', והיינו, שחלוקת
המעות וקריאת השם נעשו כשהיה עני והיה חייב בחטאת
ובעולה, ולכך הועיל דיבורו. הכי נמי בעניין זמן קריאת השם, יש
להגיה בברייתא ולגרסו 'מטמא מקדש עני שהפריש מעות לקינו
ואמר בשעת הפרשה אלו לחטאתו ואלו לעולתו' וכו', והיינו,
שנקבר אמר משעת הפרשה – שחלוקת המעות וקריאת השם
עליהם היתה בשעת הפרשת המעות שהיא בשעת לקיחה, ומשום
כך אינו יכול לשנות.
מקשה הגמרא: ולשית רבי תנא אמר רבי יאשיה, דאמר שעשיר
שהביא קרבן עני יצא, ולדבריו מועילה קביעת המעות לעולה
ולחטאת גם לאחר שהעשיר שהרי בדיעבד יוצא בקרבן עני,
וממילא אין הברייתא משובשת.

ומסיימת הגמרא את ההוכחה מהברייתא: הרי ברייתא זו נשנית
בסיפרא, וסתם ברייתא השנויה בסיפרא, מני – מי הוא ששנאה,
רבי יהודה. וקא תני בברייתא, שדווקא הגורל עושה חטאת ואין
קריאת השם עושה חטאת. אלא – מוכח מזה, שלרבי יהודה
ההגדרה מעברא, ובלי הגדרה אין השעירים נקבעים. ואם כן,
מברייתא זו יש תיובתא – [פירכא] דמאן דאמר שההגדרה לא
מעברא, שהרי מדברי הסיפרא מוכח, שאף לרבי יהודה שסובר
שלא נאמר 'חוקה' על דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ, מכל
מקום ההגדרה מעכבת. מסיקה הגמרא: תיובתא – אכן פירכא
היא, ונדרחו דברי רבי יוחנן.
הגמרא מביאה נידון נוסף לגבי קריאת שם בקרבנות: אמר רב
חסדא, אין תקינן מתפישות – שתי תורים או שני בני יונה הבאים
לקרבן, אינם נקבעים איזה מהם לחטאת ואיזה מהם לעולה, אלא
או בלקיחת בגדלים – שהבעלים אומר בשעה שקונה אותם, זה אני
לולא לעולה וזה לחטאת, או בעשיית כהן – אם לא פירש הבעלים
בשעת הלקיחה, הכהן קובע עליהם שם בזמן ההקדשה. אבל אם
לא קרא הבעלים שם בשעת לקיחה, אף אם קרא לאחר מכן אין
נקבעים בכך, ויכול הכהן לקרוא להם שם אחר בשעת ההקדשה.
מבררת הגמרא: אמר רב שמי בר אשי, מאי מעמיא דרב חסדא,
שאין הקינים נקבעים אלא בלקיחתם או בעשייתם. דכתיב לגבי
קרבן יולדת (ויקרא טז טז), 'ולקחה שתי תרים או שני בני יונה אחד
לעלה אחד לחטאת', והיינו, שתקנה את הקינים לשם חטאת
ולשם עולה. ולגבי עשיית הכהן בקרבן ובה נאמר (שם טו ל), 'ועשה
אתם הכהן את האחד חטאת ואת האחד עולה', והיינו, שבעשייתו
יקבעם לשם חטאת ולשם עולה. ומפסוקים אלו נלמד, שאין
הקינים נקבעים אלא או בלקיחה, או בעשייה.
הגמרא דנה בדברי רב חסדא: מיתבי – הקשו בני הישיבה ממה
ששנינו בברייתא, נאמר לגבי שעירי יום הכיפורים (ויקרא טו טז),
'והקריב אהרן את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו
חטאת'. ומלשון הפסוק נלמד שעליית הגורל מהקלפי, עושה –
קובע את השעיר לחטאת, ואין קריאת השם עושה חטאת. ומבאר
הברייתא: מה שצריך פסוק ללמוד כן, הוא משום שצריך להיות
לומר, והלא דין הוא – והרי יש ללמוד בקל וחומר, ומה במקום
שלא קידש הגורל – ומה בשאר קרבנות הבאים אחד לעולה ואחד
לחטאת, שאם עשה גורל איזה מהם יהיה לעולה ואיזה לחטאת
לא נקבעו בכך, מכל מקום, אם פירש איזה מהם לחטאת ואיזה
לעולה, קידש השם ושוב אינו יכול לשנות. אם כן, בשעירי יום
הכיפורים שהוא מקום שקדש הגורל וקבע את שמות השעירים,
אינו דין שקדש השם. תלמוד לומר – לכך מלמדנו הכתוב 'ועשהו
חטאת', ויש ללמוד מכך, שרק עליית הגורל עושה חטאת, ואין
קריאת השם עושה חטאת. ויש להקשות מברייתא זו על דברי רב
חסדא: והא חבא – והרי כאן בברייתא לגבי שעירים, דשעת הגורל
לא שעת לקיחה היא, שהרי כבר נקנו אתמול, ולא שעת עשייה
היא, שהרי אין מקריבים את השעיר החי עד לאחר שחיטת הפר
והזאת דמו, וקאמי בברייתא שהיה מקום ללמוד בקל וחומר דקבע
קריאת השם, ומוכח שבשאר קרבנות מועילה קריאת שם גם שלא
בשעת לקיחה או עשייה.
מיישבת הגמרא: אמר רבא, אין כוונת התנא ללמוד שקריאת השם

החיבה היותר גדולה היא חיבתן של ישראל. שלכן, הנה גם התורה שהיא חביבה אצלו יתברך, ניתנה לישראל דווקא, שהם לומדים
התורה באופן של הבנה והשגה, ועד שיכולים ולא עוד אלא שצריכים לחדש חידושים בתורה.

ממאמר שבת פרשת נשא ה'תשכ"ח

יומא. פרק רביעי - טרף בקלפי דף מא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רנג
רש"י

סתם סיפרא = תורת כהנים ר' יהודה היא. הכי קאמר בסנהדרין (פא.א). והא בתורת כהנים היא, דהא קרא בספר ויקרא כתיב. אין הקנין מתפרשות — איזו לעולה ואיזו לחטאת, אלא או בלקיחת בעלים כו'. אם כשקנאן אמר: זה אני לוקח לעולה ואת זה לחטאת — שוב אין הכוון יכול לשנותן בעשייתן, ואם שניה — פסול. ואם כשקנאן לא פירש, אף על פי שקרא להם שם ולאחר מיוכן

— אין שם חל עליהם, ויכול הכוון לשנותן. ולקחה ועשה — ביולדת כתיב "ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת" וכן במזרוע וגבי זב "ועשה הכוון אחד חטאת ואחד עולה" אלמא: או בשעת לקיחה נקבעין, או בשעת עשייתן, אבל בניי בניי — לא. והא הכא כו' — מדקתני כאן שקדש הגורל אינו דין שיקדש השם, וקא סלקא דעתיה דקדוש השם בשעת קידוש גורל קאמר, שאינו לא שעת לקיחה ולא שעת עשייה. הכי גרסינן: והא הכא דלאו שעת לקיחה ולא שעת עשייה היא. וקתני דקבע. מטמא מקדש — הנכנס למקדש טמא, והוא בקרבן עולה ויורד. עשירות ודלות ודלי דלות האמורה אצל שבעות כטוי ושבעות קאמר, והתם נמי כתיב (ויקרא ה) "או נפש כי תגע" וגו' ואוקמינן לה בשבעות (ו.א) בטומאת מקדש וקדשיו, שאחר שנטמא כנס למקדש או אל קדשים. והעשיר — וצריך להביא בעשירות. ואחר כך — חולק המעות, ופירש ואמר: אלו לחטאתו ואלו לעולתו. אף על גב שאין קרבן עני עכשיו עליו חובה אלא קרבן עשיר, ואין בקרבן עשיר ועולה אלא חטאת בהמה, כשבא לבית דין, יאמרו לו בית דין: קרבן עשיר תביא. מוסיף — מביתו עד דמי בהמה, ומביא חובתו בהמה מדמים שקרא להם שם חטאת. ואין מוסיף ומביא — חטאת בהמה מדמי עולתו, שאין יכול לשנותן למעות שהפרישן שקרא לן שם עולה. ליקח מזון חטאת. והא הכא — דלאחר שהפרישן פירש, ואין זו לא לקיחה ולא עשייה. וקתני דקבע — עליהם השם ואין רשאי לשנותן. ותסבירא — הך מותרצתא היא. והאמר ר' אלעזר וכו' — וכיון דאין קרבן עני ראינו לו אפילו בדיעבד, היכי קבע ליה שם עולה עליה? משהעשיר: הרי אינו מחויב עולה. אלא מאי אית לך למימר — על כרחך מיבעיא לשבושא, ולמימר דהאי ואחר כך דקתני, שיבוש הוא. אלא הכי מיבעיא ליה למיתני: ואמר אלו לחטאת ואלו לעולה. ואחר כך העשיר. דבשעת שקבען הוא קרבן חזי ליה, וכיון דעל כרחך משבשחא היא — לרב חסדא נמי הכי תרצה שכבר אמר משעת הפרשה. ותני הכא: מטמא

סתם סיפרא מני רבי יהודה — תימא לרבינו יצחק: בפרק קמא דקדושין (יד.א) דפריך וכל היכא דכתיב חוקה לא דרשינן קל וחומר, והא גבי יום הכפורים וכו' עד וטעמא דכתיב ועשהו חטאת — הא לאו הכי דרשינן קל וחומר. והשתא מאי פריך? והא סתם סיפרא רבי יהודה, ולדידיה חוקה לא קיימא אהגולה! ותיירץ רבינו שמשון מקוצי: דפריך מדאיצטריך "זאת" ו"ראחת" לקמן בפרק "הוציאו לו" (ס.ב) למעוטי דלא קיימא חוקה אדברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ — שמע מינה דדרשינן קל וחומר אפילו היכא דכתיב חוקה. דאי לא תימא הכי — לשתוק מיניה. מאי אמרת אי לא כתב "זאת" ו"ראחת" הוא אמינא דחוקה קיימא אבל מילי — אם כן כיון דהוה קיימא נמי אהגולה אם כן לשתוק מ"ועשהו" אלא על כרחך אי לא כתב "ועשהו" הוא אמינא אף על גב דחוקה הוא קיימא אבל מילי, הגרלה מיהא לא מעכבא מקל וחומר. אלמא, אף על גב דכתיב חוקה דרשינן קל וחומר. אבל קשה על תירוצי דה: דאפילו כי קיימא חוקה אבל מילי, ולא הוה דרשינן קל וחומר היכא דכתב חוקה, לא סגי דלא כתב "ועשהו" למעוטי בעלמא שלא יקדש הגורל, כדפירשתי לעיל. ועוד: אפילו קיימא "חוקה" אבל מילי, איצטריך "ועשהו" לגורל, דהגרלה לא עבדה דהא. ויכלינא לשנויי דלאו דחוקא נקט התם חוקה, דעיכובא אחרינא איתא דתנא ביה קרא תרי זימני, דהוי כמו חוקה. והכי פריך: וכל היכא דכתב עיכובא לא דרשינן קל וחומר? והא גבי יום הכפורים דכתיב גורל וכתיב חוקה, דמשמע עיכובא לרבי נחמיה ולרבי יהודה איכא עיכובא אחרינא דתנא ביה קרא. וטעמא דכתב רחמנא "ועשהו" — הא לאו הכי הוה דרשינן קל וחומר. אף על פי שזיה ראינו לדרוש "אשר עלה" "אשר עלה" לעיכובא. אף על גב דלא כתב בלשון צווי, ונראה כמו סיפור דברים בעלמא, מכל מקום כיון דכתיב חוקה היה סברא לומר נקטעבא מבח חוקה ומבח תרי "אשר עלה" אלא דאתא קל וחומר ועקר ליה מהאי סברא, ואוקמינן חוקה לשאר מילי "ראשר עלה" ו"אשר עלה" אמרינן סיפור דברים בעלמא הוא. הכא נמי גבי יממה דכתיב "ככה" לעיכובא נימא קל וחומר דתצא בגט, ועיכובא ד"ככה" לשאר מילי.

מטמא מקדש וכו' — הא דלא נקט שמעית קול דכתיב ברישא, יש לומר: מילתא דשכיחא טפי נקט. **ולרבי** חנא אמר רבי יאשיה דאמר יצא מאי איכא למימר — וכולי עלמא אית להו דרב חסדא, דאין הקנין מתפרשות וכו'. והאי מאי

סתם סיפרא מני - רבי יהודה, וקא תני: הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת, אלמא: הגרלה מעכבא. תיובתא דמאן דאמר הגרלה לא מעכבא! תיובתא. אמר רב חסדא: אין הקנין מתפרשות אלא או בלקיחת בעלים או בעשיית כהן. אמר רב שימי בר אשי: מאי טעמא דרב חסדא - דכתיב "ולקחה", "ועשה", או בלקיחה או בעשייה. מיתבי: "ועשהו חטאת" - הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת. שכיבול, והלא דין הוא: ומה במקום שלא קידש הגורל - קידש השם, מקום שקדש הגורל - אינו דין שקדש השם? תלמוד לומר "ועשהו חטאת" - הגורל עושה חטאת, ואין השם עושה חטאת. והא הכא, דלאו שעת לקיחה ולא שעת עשייה היא, וקתני דקבע! - אמר רבא הכי קאמר: מה במקום שלא קידש הגורל, ואפילו בשעת לקיחה, ואפילו בשעת עשייה קידש השם בשעת לקיחה ובשעת עשייה, מקום שקדש הגורל שלא בשעת לקיחה ושלא בשעת עשייה - אינו דין שקדש השם בשעת לקיחה ובשעת עשייה? תלמוד לומר: "ועשהו חטאת" - הגורל עושה חטאת, ואין השם עושה חטאת. תא שמע: מטמא מקדש עני והפריש מעות לקינו, והעשיר, ואחר כך אמר: אלו לחטאתו ואלו לעולתו - מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו, ואין מוסיף ומביא חובתו מדמי עולתו. והא הכא, דלאו שעת לקיחה ולא שעת עשייה היא, וקתני דקבע! - אמר רב שישת: ותסבירא? והאמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא: מטמא מקדש עשיר והביא קרבן עני - לא יצא. וכיון דלא יצא - היכי קבע? אלא מאי אית לך למימר - שפכר אמר מענייתו, הכא נמי - שפכר אמר משעת הפרשה. ולרבי חנא אמר רבי יאשיה, דאמר: יצא, מאי

מקדש עני שהפריש מעות לקינו ואמר בשעת הפרשה אלו לחטאת ואלו לעולה, ואחר כך העשיר — מוסיף ומביא, דהפרשה במעות כשעת לקיחת העופות. ולרבי חנא — דאמר מטמא מקדש עשיר והביא קרבן עני יצא, ומשום הא לא משתבש, ומתרתא היא, וכיון דחזי ליה האי קרבן בדיעבד — מצי למיתני דקבע.

מאי

'לקח טוב נתתי לכם' קאי על גלייא שבתורה, לפי שלמודה הוא בהבנה והשגה באופן שנעשית 'שלו', ועד שמחדש בה חידושים כו'. 'תורת' אל תעזובו', קאי על פנימיות התורה, שבה נרגש שהתורה היא חכמתו ורצונו יתברך, תורת' דייקא.

ממאמר שבת פרשת נשא ה'תשכ"ח

והאי עולה אולא לנדבה — לאו לנדבת צבור קאמר, לקיץ המזבח, דהאמר בפרק קמא דשבועות (יבב) דאין מקיצין בעולת העוף, אלא לנדבת יחיד קאמר. מיהו, הלשון קשה, דקאמר אולא לנדבה, דבכל דוכתא אמרינן לנדבה — היינו לשופרות לנדבת צבור! ויש לומר: הא דאין מקיצין בעולת העוף — היינו דאין לוקח לכתחילה מן המעות של הנדבה עופות להקריב, אבל אי מתמימי ממיילא בי הכא —

מאי איכא למימר? - לא תימא: ואחר כך אמר, אלא אימא: ואחר כך לקח ואמר. - לקח מוסיף ומביא חובתו מאי ניהו - דפריק ליה, והא אין פדיון לעוף! - אמר רב פפא: בגון שלקח פרידה אחת. אי עולה וכן - מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו, והא עולה אולא לנדבה, ודלא לקח כל קרבנות — הוה קובע לו, להבי אולא לנדבת צבור. אי נמי נראה לי דהכא קאמר: סתמא אולא לנדבה, ולא קאמר תקרב עולה בדקאמר התם, לפי שאין נפקותא בדבר ואין חילוק בין עולת העוף הבאה בשביל צורך לאותה שהיא באה נדבת צבור, דאידי ואידי אין טעונן סמיכה לא נסכים, דעוף אין טעון נסכים ולא סמיכה. אבל עולת בתומה שהיא באה בשביל יחיד — טעונה נסכים משלו, ואם היא קרבן אנשים — טעון סמיכה. וכשהיא באה נדבת צבור — נסכייה קריבין משל צבור ואין טעון סמיכה, ואם היה בהן — עבודתה ועורה שלו כשהיא באה בשביל יחיד. אבל כשהיא נדבת צבור — עבודתה ועורה לאנשי משמר. שמי מפרש בתומה בפרק "ואלו קדשים" (כב). ואף על גב דאיכא נפקותא לענין עבודתה שמקריבה אפילו במשמר שאינו שלו, כיון דאם אין בהן לא נפקא מינה מיד — קאמר סתמא אולא לנדבה.

שליש לשונות — הא דלא נקט נמי של שעיר הפנימי, נראה לי משום דהדיא לא היה אלא כדי שלא יתערב — לא היה לה שיעור כולו אבל הני, כיון דיש בהן צורך — הוה להו שיעור. וזה של שעיר המשתלח היה בו צורך לידע אם הלבין, בדכתיב "כשלול לבינך" (ישעיה א).

תתהרו. והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. איבעיא להו: "ולגשחמ" אקשירה קאי או אהקמדה קאי? תא שמע, דתני רב יוסף: קשר לשון של וזורית בראש שעיר המשתלח והעמידו כנגד בית שילוחו, ולגשחמ כנגד בית שחיתו שלא יתערב זה בזה, ולא יתערב באחרים. אי אמרת בשלמא אקשירה קאי - שפיר, אלא אי אמרת אהקמדה קאי - נהי דבבבבב לא מערב, דהאי קטיר ביה והאי לא קטיר ביה - פאחריני מיתה מערב! אלא לאו שמע מינה - אקשירה קאי, שמע מינה. אמר רבי יצחק: שתי לשונות שמעתי, אחת של פרה ואחת של שעיר המשתלח. אחת צריכה שיעור, ואחת אינה צריכה שיעור, ולא ידענא הי מיניה. אמר רב יוסף: גיחו אנן: של שעיר המשתלח דבגי חלוקה - בגי שיעור, ושל פרה דלא בגי חלוקה - לא בגי שיעור. מחקיף לה רמי פר חמא: דפרה גמי בגי פוקד! - אמר ליה רבא: פוקד - תנאי היא. ודפרה לא בגי חלוקה? איחיביה אפי: כיצד הוא עושה, פורקן בשירי לשון! - אימא: בגיב לשון. אמר רבי הנין אמר רב: עץ ארז, ושני תולעת שקלטתן שלהבת - פשרה. - מיתיבי: נתהבהב הלשון - מביא לשון אחר ומקדש! - אמר אפי: לא קשיא: פאן - בקולחת, פאן - בנכפפת. - רבא אומר: פוקד - תנאי היא: דתנאי: למה פורקן, כדי שיהיו כולן באגודה אחת, דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: כדי שיהא בהן פוקד, ויפלו לתוך שריפת הפרה. פי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: שלש לשונות שמעתי, אחת של פרה, ואחת של שעיר המשתלח, ואחת של מצורע. אחת משקל עשרה זון, ואחת משקל שני סלעים, ואחת משקל שקל, ואין לי לפרש. פי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יוחנן: של

מאי איכא למימר - והא הכא לאו בשעת לקיחה, ולא שעת עשייה הוא, וקבע ליה. לא תימא ואחר כך אמר אלא ואחר כך לקח ואמר - זו לחטאת וזו לעולה, דעבדי תנאי דמחסידי תיבה אחת על ידי שכחה, ומיחלף להו בין ואחר כך לקח, לואחר כך אמר. ופריקין לקח - אם כן מוסיף ומביא וחובתו בהמה מדמי חטאתו מאי ניהו? דהי אנו מעות, שכבר לקח העוף. דפריק ליה - ומציאו לחולין, ומוסיף ומביאו וקונה מן המעות בהמה. והא אין פדיון לעוף - הדכיב תנן במסכת מנחות (קב): אבל העופות והכלבה והכלי שרת אין להם פדיון, שלא נאמר אלא בבהמה. כגון [שלקח] פרידה אחת - גזול אחד לקח מן הצבורין דמעות, והכי קאמר תנא: אי עולה וכן - הני מעות דקיימי חטאת ניהו, ומוסיף עליהן ומביא חובתו, והאי עולה דובן - אולא לנדבה. אי חטאת וכן - דחוקבע מעות צבור השני לעולה על ידי לקיחה זו, ואין מוסיף עליהן ומביא מהן חובתו, אלא מביא מן המעות עולת נדבה, והחטאת שלקח תמורת, ומביאו יביא מעות ויקח בהמה. שאני מצורע - דכתיב (ויקרא יד) "זאת תודה תורת המצורע" - ואלא אחת. רישא נמי - עני שהביא קרבן עשיר. התם הא רבי רחמנא - תורה אחת לכל המצורעין, כולן יצאין בקרבן עשיר. והתניא - בביתרומא. וזילף מינה - לטמא מקדשו. ואם דל הוא - מיעוט הוא, מצורע הוא דעשיר שהביא קרבן עני לא יצא, אבל שאר חייבין קרבן עולה וידר - לא יצא. כנגד בית שילוחו - כנגד שער שהוציאוהו וכן. ולגשחמ - מפרש בגמרא. גמרא אקשירה קאי - דקשר לו לשון כנגד צוארו. או אהקמדה קאי - והכי קאמר ואת שעיר החטאת העומד לשחיטה מעמיד כנגד מקום בית שחיטתו. שפיר - דתו לא מערב, ואחרית, שזה קשר בראשו וזה בצוארו. ולא באחרים, שלא קשר עליהן לשון - ושל אחרים אינו קשור. אלא אי אמרת - ולגשחמ אהקמדה הוא דקאי, ומשום דקשירת שעיר המשתלח לחוריה קאמר, שלא יתערבו זה בזה ולא באחרים. בשלמא במשתלח - לא מערב שעיר הפנימי דהאי קשיר ביה והאי לא קשיר ביה. אלא באחרים אמאי לא מערב שעיר הפנימי? הא שעיר פנימי ואחרים אין לשון קשור עליהם. שתי לשונות שמעתי - על שתי לשונות של וזורית שמעתי חילוק ביניהם, אחת של פרה אדומה, שכחנה בה (במדרב יט) "ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת". אחת צריכה שיעור - ושיעורה מפרש לקמן. ואחת אי צריכה שיעור - שכשיירה בכל שווא. דבני חלוקה - כדתנן לקמן (סו,א) מה היה עושה המשתלח את השעיר - חולק לשון וזורית, חציו קשר בסלע וחציו קשר בין קרניו. בני כובד - שתהא בבירה ותפול לתוך עומק האור, בדכתיב (שם) "אל תוך שריפת הפרה". תנאי היא - לקמן בשמעתין. כיצד הוא עושה - במסכת פרה (פרק שלישי משנה יא) תנן לה. כורבן - לעץ ארז ואזוב. [בשרי הלשון] - מדתקני שירי - מכלל דאיכא תו, כונן הלשון - סרוקה במסרק, ונעשית קצרה לראש האחד כמין ונב. שקלטתן שלהבת - ולא נפלו לתום שריפת הפרה, אלא נתהבהבו באויר. קי קדש - כלומה נותן שם. כל מעשה פרה קרי לה קידוש. בקולחת - אש שיש עליה עמוד שלהבת זקוף למעלה כקלח של עשב גבוה. צריך להביא אחר. והא דאמר ר' תנן כשיירה - בנכפפת, אש

ששלהבת נמוכה וכפופה וסמוכה לגחלתה. וקרינן ביה "אל תוך". שיהיו כולן באגודה אחת - דבעינן שיהו נלקחין בבית אחת דכתיב "ולקח עץ ארז ואזוב ושני תולעת". ואחת של מצורע - דכתיב ביה נמי "ושני תולעת ואזוב". ואין לי לפרש - ואינו יודע לפרש איזו גדולה ואיזו קטנה ואיזו בינונית.

גמרא

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57

מאי אימא למימר, הרי קריאת השם היתה שלא בשעת לקיחה או עשייה. מתרצת הגמרא: לא תימא בברייתא 'ואחר כך אמר', שקרא שם לאחר ההפרשה, אלא אימא, 'ואחר כך לקח ואמר' – אחר שהעשיר קנה תורים במעות שהפריש בעניונו, וכשקנאם קרא להם שם.

מקשה הגמרא: אם מדובר שכבר לקח, אם כן מה שנאמר בברייתא 'מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו, מאי ניהו – מזה האופן שמוסיף על דמי חטאת העוף וקונה בהם חטאת בהמה. ואם מדובר באופן הפריק ליה – שפודה את העוף ומוציאו לחולין ומוסיף על הדמים, קשה, והא אין פירון לעוף, כמבואר במנחות (ק). מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, כגון שלקח בחצי מהדמים פרידה אחת – גזל אחד, לעולה או לחטאת, ובלקחתו נקבע שאר הכסף לחיוב השני, והרי זה כשעת לקיחת שתי הקרבנות. וכך יש לפרש, אי לשם עולה וכן – קנה את העוף, שאר הכסף נקבע לחטאת, ומוסיף על הכסף הנשאר ומביא חובתו מדמי חטאתו, והאי – ועוף זה שקנה לעולה, אולא לנדבה – קרב כעולת נדבה, שהרי אינו חייב עוד בעולה. ואי לחטאת וכן, שאר הכסף נקבע לעולה, ולכך אין מוסף ומביא חובתו מדמי עולתו, שהרי אינם נעשים חטאת, אלא יביא בהם עולת נדבה ובכסף אחר יקח בהמה לחטאת. והאי חטאת העוף אולא למיתה, לפי שאין לה פדיון ואין חטאת קריבה בנדבה.

הגמרא חוזרת לדון בעשיר שהביא קרבן עני: גופא, אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא, מטמא מקדש עשיר שחייב חטאת בהמה, והביא קרבן עני – תורים או בני יונה, לא יצא ידי חובתו. ורבי חנא אמר בשם רבי הושעיא, יצא.

מקשה הגמרא על רבי חנא: מיתבי, שנינו במסכת נגעים (פ"ד מ"ב), מצורע עני שדינו בכבש לאשם ושני תורים או בני יונה לעולה וחטאת, שהביא קרבן עשיר – שני כבשים וכבשה, יצא. אך עשיר שהביא קרבן עני, לא יצא. מוכח, שעשיר אינו יוצא בקרבן עני. מתרצת הגמרא: שאני תתם במצורע, דתתבי (ויקרא י"ד) זאת תהיה תורת המצורע, ללמד, שאינו יוצא אלא בקרבנו. מקשה הגמרא: אי הכי, ברישא נמי, שלא יצא עני בקרבן עשיר. מתרצת הגמרא: הא רבי רחמנא 'תורת' – נתרבה מהפסוק (שם) 'זאת תהיה תורת המצורע', שיש קרבן אחד שמועיל לכל המצורעים. ומוכיחה כן הגמרא: והתניא – בברייתא, 'זאת תהיה תורת המצורע', לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר שיצא. יכול הייתי לומר, אפילו עשיר שהביא קרבן עני יצא, תלמוד לומר 'זאת', שעשיר יוצא רק בקרבן הראוי לו. ואלת הגמרא: ויילף מינה – נלמד ממצורע למטמא מקדש, שעשיר אינו יוצא בקרבן עני. משביה הגמרא: כיון שמייעט רחמנא במצורע בלשון 'ואם דל הוא', יש ללמוד מהוא, שרק במצורע עשיר אינו יוצא בקרבן עני, אבל לא בשאר חיובי קרבן עולה ויורד.

משנה

המשנה עוסקת בדין השעירים לאחר ההגדרה, ובידיו השני על הפר: קשר הכהן הגדול לשון של זהורית – צמר בצבע אדום, בראש השעיר המשתלח, והעמידו בעזרה כנגד בית שילוחו – מול השער המזרחי, שדרכו נשלח לעזאזל. ולשעיר הנשחט כנגד בית שחיתו.

לאחר מכן, בא לו הכהן הגדול אצל פרו בשניה, וסופך שתי ידיו עליו ומתודה, וכן היה אמר בידיו. אלא השם (חטאתי עויתי ופשעתי) [עויתי פשעתי חטאתי] לפניך אני וביתך ובני אחריך עם קרוביך. אלא השם, כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים, שעויתי ופשעתי ופשעתי לפניך אני וביתך ובני אחריך עם קרוביך. ככתוב בתורה משה עבדך (ויקרא טו ל), 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, והן – העומדים בעזרה, עוזני אחריי בשעת הזכרת השם, פרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57

מאי אימא למימר, הרי קריאת השם היתה שלא בשעת לקיחה או עשייה. מתרצת הגמרא: לא תימא בברייתא 'ואחר כך אמר', שקרא שם לאחר ההפרשה, אלא אימא, 'ואחר כך לקח ואמר' – אחר שהעשיר קנה תורים במעות שהפריש בעניונו, וכשקנאם קרא להם שם.

מקשה הגמרא: אם מדובר שכבר לקח, אם כן מה שנאמר בברייתא 'מוסיף ומביא חובתו מדמי חטאתו, מאי ניהו – מזה האופן שמוסיף על דמי חטאת העוף וקונה בהם חטאת בהמה. ואם מדובר באופן הפריק ליה – שפודה את העוף ומוציאו לחולין ומוסיף על הדמים, קשה, והא אין פירון לעוף, כמבואר במנחות (ק). מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, כגון שלקח בחצי מהדמים פרידה אחת – גזל אחד, לעולה או לחטאת, ובלקחתו נקבע שאר הכסף לחיוב השני, והרי זה כשעת לקיחת שתי הקרבנות. וכך יש לפרש, אי לשם עולה וכן – קנה את העוף, שאר הכסף נקבע לחטאת, ומוסיף על הכסף הנשאר ומביא חובתו מדמי חטאתו, והאי – ועוף זה שקנה לעולה, אולא לנדבה – קרב כעולת נדבה, שהרי אינו חייב עוד בעולה. ואי לחטאת וכן, שאר הכסף נקבע לעולה, ולכך אין מוסף ומביא חובתו מדמי עולתו, שהרי אינם נעשים חטאת, אלא יביא בהם עולת נדבה ובכסף אחר יקח בהמה לחטאת. והאי חטאת העוף אולא למיתה, לפי שאין לה פדיון ואין חטאת קריבה בנדבה.

הגמרא חוזרת לדון בעשיר שהביא קרבן עני: גופא, אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא, מטמא מקדש עשיר שחייב חטאת בהמה, והביא קרבן עני – תורים או בני יונה, לא יצא ידי חובתו. ורבי חנא אמר בשם רבי הושעיא, יצא.

מקשה הגמרא על רבי חנא: מיתבי, שנינו במסכת נגעים (פ"ד מ"ב), מצורע עני שדינו בכבש לאשם ושני תורים או בני יונה לעולה וחטאת, שהביא קרבן עשיר – שני כבשים וכבשה, יצא. אך עשיר שהביא קרבן עני, לא יצא. מוכח, שעשיר אינו יוצא בקרבן עני. מתרצת הגמרא: שאני תתם במצורע, דתתבי (ויקרא י"ד) זאת תהיה תורת המצורע, ללמד, שאינו יוצא אלא בקרבנו. מקשה הגמרא: אי הכי, ברישא נמי, שלא יצא עני בקרבן עשיר. מתרצת הגמרא: הא רבי רחמנא 'תורת' – נתרבה מהפסוק (שם) 'זאת תהיה תורת המצורע', שיש קרבן אחד שמועיל לכל המצורעים. ומוכיחה כן הגמרא: והתניא – בברייתא, 'זאת תהיה תורת המצורע', לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר שיצא. יכול הייתי לומר, אפילו עשיר שהביא קרבן עני יצא, תלמוד לומר 'זאת', שעשיר יוצא רק בקרבן הראוי לו. ואלת הגמרא: ויילף מינה – נלמד ממצורע למטמא מקדש, שעשיר אינו יוצא בקרבן עני. משביה הגמרא: כיון שמייעט רחמנא במצורע בלשון 'ואם דל הוא', יש ללמוד מהוא, שרק במצורע עשיר אינו יוצא בקרבן עני, אבל לא בשאר חיובי קרבן עולה ויורד.

משנה

המשנה עוסקת בדין השעירים לאחר ההגדרה, ובידיו השני על הפר: קשר הכהן הגדול לשון של זהורית – צמר בצבע אדום, בראש השעיר המשתלח, והעמידו בעזרה כנגד בית שילוחו – מול השער המזרחי, שדרכו נשלח לעזאזל. ולשעיר הנשחט כנגד בית שחיתו.

לאחר מכן, בא לו הכהן הגדול אצל פרו בשניה, וסופך שתי ידיו עליו ומתודה, וכן היה אמר בידיו. אלא השם (חטאתי עויתי ופשעתי) [עויתי פשעתי חטאתי] לפניך אני וביתך ובני אחריך עם קרוביך. אלא השם, כפר נא לעונות ולפשעים ולחטאים, שעויתי ופשעתי ופשעתי לפניך אני וביתך ובני אחריך עם קרוביך. ככתוב בתורה משה עבדך (ויקרא טו ל), 'כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, והן – העומדים בעזרה, עוזני אחריי בשעת הזכרת השם, פרוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ב"ה, ער"ח סיון, ה'תש"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"מ וכו' מהר"י שי

שלום וברכה!

מוסג"פ הקונטרס לחג השבועות הבע"ל. והוא לזכות בו את הרבים אופן המתאים.

וכל מי שיש בידו כו'. וזכות הרבים תלוי בו, ולכן גם יסייע אותו בזה גופא, להצליח בהשפעתו
זו.

* * *

ידוע אשר בימי המועדים ורגלים שבכל שנה ושנה מתעוררים העניינים השייכים אליהם

- בחג המצות ענין יציאת מצרים, בל"ג בעומר גילוי פנימיות התורה וכו' -

ושעת הכושר מיוחד היא אז להמשכה וקליטה פנימית של עניינים אלו בפרט.

וימים אלו דזמן מתן תורתנו - ימי סגולה הם לעם סגולה לקבלת הסגולה היא התורה בשמחה
ובפנימיות.

אבל - אמר הקב"ה לישראל הביאו לי ערבים טובים שתשמרו את התורה ואני נותנה לכם.
והערבות שמקבל מהם היא רק ערבות הבנים. כשאמרו מקבלי התורה **בנינו עורבים אותנו** (שנחנכם
בדרך התורה) אמר הקב"ה הא ודאי ערבים טובים, על ידיהם אתננה לכם.

וכאז כן עתה.

על כאו"א מאתנו, בהכינו את עצמו לזמן מתן תורתנו הבע"ל, לעשות עתה ככל יכלתו בחנוך
הבנים והבנות בדרך התורה, ולהחליט ולקחת על עצמו להשתדל ביתר שאת וביתר עז בזה לימים
יבואו אחרי קבלת התורה.

וכל ישראל ערבים זה בזה.

השתדלות הנ"ל, אם תהי' רק בחנוך בניו ובנותיו הוא בלבד - אינה מספקת כלל.

כאו"א **בטח** יכול להשפיע - במדה ידועה על כל פנים - על החינוך של בני ובנות ישראל בסביבתו
הסמוכה, ולפעמים גם על חנוך אלו הנמצאים בריחוק מקום, או גם במדינה אחרת.

ואם כאו"א מחוייב בהשתדלות לחזק ולהרחיב את החינוך הכשר במקום שהוא נמצא כבר,
ובהשתדלותו להנהיגו במקום שלעת עתה אין מכירים בו,

על אחת כמה וכמה שצריך הוא להתקומם בכל עזו ולהלחם נגד כל פעולה וענין שעלול הוא
לנתק את הבן והבת המתחנכים בדרך התורה מחינוכם זה, שעלול להרחיקם מתורת אלקים חיים,
ומכל שכן אם עלול להביאם לידי כפירה, ח"ו.

וידועה הבטחת חז"ל: כל דבר שנתנו ישראל נפשם עליו הרי נתקיים בידם.

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות,

מ. שניאורסאהן

ב"ה, ט' סיון, ה'תש"א
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עסקן רב פעלים
בנש"ק וכו' וכו' מוהר"ר יצחק מאיר שי
הכהן, שר הסעד

שלום וברכה!

היום שלחתי לכת"ר שי מברקה וזה לשונה:

"בהמשך למכתבי נבהלתי לשמוע מהפרת החזית הדתית. הפועל המזרחי מאשים מפלגות מסוימות. בודאי אם המפלגות יוותרו על רווחים מפלגתיים תתאפשר הקמת החזית המאוחדת המוכרחת לא רק בשביל הכלל אלא גם לכל אחת המפלגות. תקותי חזקה שבשעה מכרעת כזו תכיר כל מפלגה באחריותה לגבי הכלל ותביא להקמת החזית.

בברכה המצפה לרחמי שמים".

הפועל המזרחי טוען שעשו מאמצים עליונים ובאשמת מפלגות מסוימות לא הצליחו ליצור חזית מאוחדת. הגם שאינם פורטים בשם המפלגות ה"מסוימות", אבל כת"ר בטח יודע המצב על אתר.

והנני מקוה כי כת"ר מצדו ישתדל בכל מאמצי כוחותיו להביא לפועל ענין החזית המאוחדת, ות"ח למפרע בעד הבשורות הטובות שיודיעני בזה.

בפ"ש וברכה.

ב"ה, ט' סיון, ה'תש"א
ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

בקשר עם הידיעות שקבלתי ממקורות שונים אודות המצב בנוגע לחזית דתית מאוחדת, שלחתי היום מברקות ומכתבים כפי המוסג"פ שתכנס אין צריך ביאור. - נוסף על המברק לכת"ר.

לפי דעתי כדאי שיתדברו כת"ר ושני חבריו לבקר את כל אלו ששלחתי להם מברקות ומכתבים ולהדגיש שהפרת האחדות ביהדות הדתית בארצה"ק ח"ו מלבד הנזק הרב שתגרום לשוב, תגרום גם הפרת האחדות כאן באה"ב והפסד מרובה בכספים וקשה להעריך כל התקלה ח"ו שתצא מזה לעתיד.

אם לפי דעתם צריכים לצרף אליהם עוד מי, הנני סומך עליהם בזה. כמוכן לא באתי בכל הנ"ל אלא בתור הצעה, כי לכת"ר שיחיו יותר ברור המצב על אתר.

הנני מקוה כי יבואו לידי החלטה ישרה בזה והשי"ת יצליח את כל אחד מאתנו לעשות כל המוטל עליו בחיזוק התורה והיהדות בכל אתר ואתר.

בטח יודיעו לי מקבלת מכתבי זה ומאשר עשו בזה ות"ח מראש.

בפ"ש וברכה.

זה עתה נתקבל ביכל דא"ח שבו מאמרי ההשתטחות ות"ח ת"ח.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ל... ואף בחל אסור משום "מושב לצים" רמז אף אם פתובים בלשון הקדש. ובדברי חשק יש עוד אסור
- 2 אפלו פתובים בלשון הקדש, שמגירה יצר הרע בעצמו. ומי שחברן, ומי שהעתיקו, ואין צריך לומר
- 3 המדפיסין רמז - הם בכלל מחטיאי הרבים.
- 4 אכל אותן ספרי דברי תימים שיוצא מהם עניני מוסר ויראת שמים רמז, פגון ספר יוסיפון רמז וכו' יצא בו
- 5 - מתר לקרותם אפלו בשבת, אפלו פתובים בלעז.

ביאורי הלכה

רמז מושב לצים - קריאת ספר של דברי הבל נחשבת כ"קביעות" והרי היא בגדר "מושב לצים" ²⁸⁰. רמז המדפיסין - מחמת ההדפסה הדברים מופצים בכל מקום ונשמרים לדורות ²⁸¹. רמז מוסר ויראת שמים - היינו דברי ימי ישראל ²⁸². רמז ספר יוסיפון - ספר מיוחס ליוסף בן גוריון בן

מתתיהו הכהן הוא יוספוס פלביוס. הספר כולל את תולדות ישראל על רקע קורות העמים הקדמונים, ובייחוד היונים והרומיים. הספר מתחיל באדם הראשון, תולדות בני יפת לשמותם ומקומם, ומתרכז בעיקר בתקופה ממפלת בבל ביד כורש ודריש, ועד חורבן הבית ע"י טיטוס ²⁸³.

צינונים והוספות

מועט הוא הנמצא בו ממה שעבר על אבותינו, המצטרך אלינו ושראו לנו לדעתו, ויש לעיין באותן דברים בחול בלבד, ורובו ככולו מדברי הימים של מלכי אומות העולם שעברו, ואין צורך בידעתן כלל ואסורה הקריאה בהם בקביעות.

283 ע"פ אוצר ישראל ערך יוסיפון. ליקוט מדברי כ"ק אדמו"ר לגבי הקריאה בספר יוסיפון, דייקנותו והיחס למחברו: בנוגע לסמכות היוסיפון ודייקנותו בכיו"ב - רבים ערערו ע"ז, אף "שיש בו עניני מוסר ויר"ש" (שו"ע אדה"ז שש"ז ס"ל) - כן לא ראיתי מוזכר בתואר רבי יוסף (לקוטי שיחות חכ"ג ע' 345).

הרבה קורין היוסיפון - ונמצא בבית כמה וכמה, הדעות על דבר [יוסיפון] ומחברו - הפוכות ומן הקצה אל הקצה. ובכלל: רוב המבקרים החפשים משמיצים אותו ורוב היראים - משבחים אותו (ראה צמח דוד, סדה"ד ועוד) ומתרגמים מה שכתב בשבח הרומאים וכו' - מפני שהיה בשבי שלהם וחשוב בעיניהם ורצה לבטל גזירות על היהודים, וכו"ב (מענה כ"ק אדמו"ר ס' מאוצר המלך ח"ג ע' 236 ובתשורה רייטשיק תשע"ג).

ובתו"מ התועדויות ה'תשמ"ג (ח"ב ש"פ תצווה אות כא ע' 1053) שאף שהצ"צ הביאו ב'אור התורה' (יתרו ע' תשצד) אין פירוש הדבר שכל דבריו הם בתכלית הדיוק כו', - הרי כאשר מדובר אודות סיפור שהוא כמסיה לפי תומו כו', יכולים להביא הוכחה מסיפור זה.

בתו"מ רשימת היומן (ע' תיח) רשם מה שסיפר כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע בליל ש"ק פרשת החודש ה'תש"ב על זקנתו הרבנית רבקה אשת אדמו"ר מהר"ש נ"ע - שהייתה נוהגת לקרוא בשבת "צאינה וראינה", "שארית ישראל", "יוסיפון" - כל זה באידית - לפני כמה נשים שהיו באות אלי' לשמוע.

280 ראה לעיל אות כג אודות גדר מושב לצים, ולהעיר מהמהרש"א חידושי הלכות מסכת שבת דף קטז עמוד ב שחילק בין קריאת ספרי המלחמות שנחשבת ל"מושב לצים" דהוי הרבה ומושכין לבוא לקרות בו ולבטל מדברי תורה, לבין קריאת הכיתוב שתחת הדיוקנאות דלעיל סעיף כט שאפשר דלא הוי מושב לצים כ"כ כיון שאינו אלא דבר מועט.

וראה בהלכות ת"ת עם הערות וצינונים פ"ג ס"ו ציון 51 שיש להסתפק אם יש בזה איסור דברים בטלים אם עושה בזה בשביל פרנסתו, ונוטה להתיר. ושם בציון 2151 הוסיף שיש לעיין אם ספרים אלו נכללים בהמבואר בתניא פרק ח: אבל לדיבורים אסורים כמו ליצנות ולשון הרע וכו"ב שהן משלש קליפות הטמאות לגמרי ... רק צריכה לירד לגיהנם. או שיש לחלק בין ליצנות לבין מושב לצים.

281 ראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ב אגרת תקנח (ע' שפב): כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל צמח צדק דצוקלה"ה אמר פעם אחת אשר איש ישראל כאשר הוא מדבר צריך לדעת אשר מלה הבאה בדיבור הוא ברבים, ומלה שבכתב הוא לפני העולם, ומלה שבדפוס הוא לדורי דורות.

282 כן משמע משלילת קריאת תולדות אומות העולם שבמוסגר שבתחלת הסעיף, והיינו שעצם ידיעת דברי ימי עם ישראל ונסים שנעשו להם נחשבת כדבר המביא למוסר ויראת שמים, וע"ד המבואר בס' מור וקציעה (סי' שז): שסיפורי דברי מלכי ישראל... ככה ספר יוסיפון העברי, חלקיו הראשונים, רובם ככולם מעניני ישראל ונסים שנעשו להם, הללו ודאי מותרין לקרותן גם בשבת (רק לא בקבע במקום בטול ד"ת, דלא עדיפי מכתובים שגזרו שלא לקרות בהן בשבת, מפני בטול בית המדרש), חוץ מסיפורי הבלים שנקבעו בתוכו... אך ספר דברי הימים של ר"י כהן, דבר

1 (ומפּל־מָקוֹם אֵין רָאוּי לִבְנֵי אָדָם רמד) לְהַרְבּוֹת בָּהֶם (רמדהדמו):

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור סוף סעיף ל

ביאורי הלכה

רמד] לבני אדם - בני אדם שביכולתם ללמוד תורה²⁸⁴. בקריאתם²⁸⁵, מה שאין כן ספרים שנכתבו במטרה של מוסר ויראת שמים שאדרבה, מצוה לקרוא בהם²⁸⁶. רמון] להרבות בהם - בין בחול בין בשבת.

ציונים והוספות

284) לעיל ס"ב לעניין דיבור דברים בטלים אסר "מושב לצים" (היינו ריבוי דברים בטלים) לבני תורה בלבד, ואילו כאן לעניין קריאת דברים בטלים לא ירד לפרט "בני תורה" משום שרוב היודעים לקרוא (ובפרט משלים ומליצות) הרי הם בכלל "בני תורה", אך כיון שלא מדובר בדברים בטלים ממש (כדלהלן הערה רפה) אלא בדברים שיוצא מהם מוסר ויראת שמים וכן מפני שגם עמי הארץ (המותרים בריבוי דברים בטלים) נכללו בזה, כתב בלשון "אין ראוי" ולא בלשון איסור.

ומי שדעתו יפה ללמוד את כל התורה כולה ייתכן שמותר לו לקרותם רק לצורך לימודו כמבואר בהל' ת"ת פ"ג ס"ז. 285) כדלעיל הערה רפב, ובזה יצאו מגדר "ספרי הבל" אבל לא יצאו [לגמרי] מגדר "דברים בטלים" (כפי שחכמות העולם שיכולים ללמוד מהם דברי תורה ויראת שמים לא נחשבו כדברי קדושה (הל' ת"ת פ"ג ס"ז)), ואין להרבות בהם על פי המובא לעיל הערה רפב מ"מור וקציעה". 286) נרמז גם בתחלת סעיף הבא שדינם כדברי תורה ממש.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

חלק ב' סימן שז דיני שבת התלויים בדבור

פנקסו כך וכך הלויתי לפלוני כדי שלא ישכח לתבועו בסוף שלשים יום אבל המשאיל את חבירו יכול לתבועו מיד שהשאלה היא חוזרת בעין וא"כ אין לחוש לשכחה ולכך אין חוששים שמא יבוא לכתוב ואפילו אם שואל מחבירו כדי יין וכדי שמן וכן האשה מחברתה ככרות שאינן חוזרים בעין אעפ"כ כיון שאומר לו לשון שאלה הרי נותן לו רשות שיוכל לתבוע ממנו לאלתר כדין השאלה וכשם שאין לוין בשבת אלא בלשון שאלה כך אין פורעין אלא בלשון חזרה. בלשון לע"ז שאין חילוק בין הלויני להשאייליני לא יאמר לשון שאלה אלא יאמר תן לי ויכול לסיים ג"כ ואחזיר ואתן לך:

יט במקום שנוהגים שסתם הלואה יכול לתבועו לאלתר רשאי לומר הלויני:

* * *

כ השואל מחבירו בשבת ואין הלו(ו)ה מאמינו יכול להניח משכון אצלו ויניחנו בסתם ולא יאמר לו הילך משכון שזהו כמעשה חול במה דברים אמורים בשואל מיני מאכל ומשקה שהם צורך השבת לכן היתירו להניח משכון כשאין הלוה מאמינו אבל שלא לצורך השבת אסור להניח משכון כלל (מפני שדומה למקנה קנין בשבת עיין סי' ש"ו):

כא שטרי הדיוטות דהיינו שטרי חובות ומקח וממכר ומשכנות וחשבונות וכל כיוצא בהם מחפצים האסורים לעשות בשבת אסור לקרותם בשבת משום ממצוא חפץ ואפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור ולא אמרו שדבור אסור הרהור מותר אלא כשאין הדבר ניכר שמהרהר בחפצים האסורים אבל כאן שניכר לכל שמהרהר בחפצים

טז וכל זה כשמדבר על עצמו או לחבירו לעשות אחר השבת אבל לומר לנכרי לעשות בשבת אסור אף אם יוכל להמצא צד היתר לישראל לעשותו כיון שעכשיו אין שם אותו צד היתר אבל אם יש שם צד היתר באמת שיוכל הישראל לעשות בהיתר אותו דבר עצמו שהנכרי עושה באיסור יש מתירין לומר לנכרי סתם בלשון שאין מוזכר בו בפירוש שיעשה באיסור והנכרי עושה מעצמו באיסור כמ"ש בסי' רע"ו אבל אם אין שם צד היתר לישראל לעשות אותו דבר עצמו שהנכרי עושה לו אע"פ שיש צד ודרך שיוכל הישראל להגיע לאותו דבר שהנכרי עושה לו בלי שיעשה את המלאכה שהנכרי צריך לעשות באותו דבר עד שמגיע לישראל כגון שאומר לנכרי להביא לו מים לשותות מן הנהר אע"פ שיוכל הישראל לילך בעצמו לנהר ולשותות שם אין זה מועיל כלום להתיר האמירה לנכרי כמ"ש בסי' שכ"ה:

יז מותר לומר לחבירו שמור לי פירותי שבתחומך ואני אשמר לך פירותיך שבתחומי ואע"פ שהוא אסור לו לילך ולשמור פירותיו שבתחום חבירו אין איסור באמירתו לחבירו כיון שלחבירו מותר הוא וגם לו יש היתר על ידי בורגנין:

יח השואל דבר מחבירו בשבת לא יאמר לו הלויני אלא השאייליני שהמלוה את חבירו אינו יכול לתבועו בפחות משלשים יום מפני שההלואה להוצאה ניתנה ואין חוזרת בעין אלא פורע לו בדבר אחר כמותה ואין דרך ללות כדי לפרוע לאלתר אלא לאחר זמן מרובה ושיערו חכמים סתם הלואה שלשים יום וא"כ יש לחוש שמא יכתוב המלוה על

אחרת אלא שזימן אליו אחוזת מרעהו מבני עירו לסעודת
מריעות שאינו סעודת מצוה עיין סי' של"ג):

כד וכן מה שנהגו שהשמש קורא הסכמות או חרמות
מתוך הכתב אין לאסור משום שמא יקרא בשטרי
הדיוטות מפני שהם צרכי רבים וצרכי רבים דינם כדבר
מצוה כמ"ש בסי' ש"ו (וכן מה שנוהגין להזכיר נשמות
מתוך הכתב הוא כדבר מצוה שנודרין לצדקה בעד הזכרת
נשמתם עיין סי' ש"ו):

כה אגרות של שאלת שלום אסור לקרותן ואפילו לעיין
בהם בלא קריאה גזירה משום שטרי הדיוטות (ואין
צריך לומר באגרות השלוחות למצוא חפץ אע"פ שהוא
מחפצים המותרים לעשותם בשבת שיש לגזור בהן משום
חפצים האסורים) ויש מתירין לקרות אגרת השלוחה לו
שאינו יודע מה כתוב בה כי שמא יש בה דבר שצריך לו
לגופו ואינו דומה לשטרי הדיוטות שאין בהם צורך הגוף
אלא צורך ממונו ויש לסמוך על דבריהם להקל בדברי
סופרים ומכל מקום לא יקרא בה בפיו אלא יעיין בלא
קריאה כי יש מי שמיקל בעיון בלא קריאה אף בכתבים
האסורים לקרותם לדברי הכל:

* * *

כו מותר לטלטל האגרת בשבת ואין בה משום מוקצה אף
אם אינה ראויה בשבת לעיקר הנאתה דהיינו לקרותה
כגון שיודע שאין בה צורך הגוף שאסור אפילו לעיין בה
מכל מקום ראויה היא להנאה אחרת כגון לצור על פי
צלוחתו וכיוצא בזה ואף אם הובאה מחוץ לתחום בשבת
אין בה משום מוקצה כמ"ש בסי' תקט"ו ואף זה שהובאה
אליו מחוץ לתחום מותר לו ליהנות ממנה אפילו בעיקר
הנאתה דהיינו לקרותה אם אינו יודע מה כתוב בה ואינה
דומה לשאר דבר הבא מחוץ לתחום שאסור לזה שהובא
בשבילו ליהנות ממנו עד למוצאי שבת שהטעם הוא משום
גזרה שמא יאמר לנכרי שיביא לו מחוץ לתחום אבל באגרת
לא שייך לומר כן ועוד שאגרת זו לא הובאה בשבילו כלל
שהרי השולח שלחה בשביל עצמו ולא בשביל אותו
ששלוחה אליו.

(ואף אם שלחה בשבילו מכל מקום נכרי המביאה בשבת
מחוץ לתחום מתכוין לעשות שליחותו של השולח ולא
בשביל מי ששלוחה אליו ואינו דומה לישראל ששיגר פירות
לחבירו מערב שבת ע"י נכרי ונתעכב והביאם בשבת
שאסורים למי שנשתלחו אליו כמ"ש בסי' תקט"ו לפי שכיון
שהנכרי יודע שישראל זה שמוליך אליו הוא יאכל בשבת
פירות הללו ולכן הוא מוליכם לו א"כ הוא מתכוין בהבאתו
מחוץ לתחום בשביל הנאת גופו של זה ומטעם זה אף אם
הנכרי מתכוין לטובת עצמו לקבל שכרו אסור כמ"ש בסי'
תקט"ו מה שאין כן באגרת שאין גופו של זה שהיא שלוחה
אליו נהנה בשבת מגוף האגרת ואין הנכרי מתכוין בהבאתו
מחוץ לתחום אלא למלאות רצון הישראל השולח או
בשביל טובת עצמו לקבל שכרו ולא בשביל זה ששלוחה
אליו):

* * *

האסורים הכתובים בשטר הרי זה בכלל איסור ממצוא חפצך
כמו שבכלל זה המטייל בשדהו לראות מה היא צריכה שאף
שהטיול בשדה דבר המותר הוא מצד עצמו וגם ההרהור
בצרכי שדהו דבר המותר הוא אעפ"כ כיון שניכר לכל
שמטייל שם בשביל כך אסור משום ממצוא חפצך כמ"ש
בסי' ש"ו:

כז וגזרו על כל כתב אע"פ שאין בו מחפצים האסורים
שלא לקרות בו בשבת ואפילו לעיין בלא קריאה אסור
גזרה שמא יקרא או יעיין בשטרי הדיוטות לפיכך מי שזימן
אורחים והכין להם מיני מגדים וכתב בכתב מערב שבת את
שמות האורחים שזימן שלא ישכח לקראם אליו בשבת או
שכתב שמות המינים שהכין להם אסור לקרות בכתב זה
בשבת ואפילו לעיין בלא קריאה אסור.

ואפילו אם השמות חקוקים בטבלא או פנקס ולא כתובים
אסור שמא יטעו להתיר אף בשטרי הדיוטות שהטבלא
ופנקס מתחלפים בשטר אבל אם חקוקים בכותל מותר
לקרותם בשבת שחקיקת הכותל אינה מתחלפת בשטר והוא
שיהיו חקוקים חקיקה שוקעת אבל אם הם בולטין אסור
אפילו לעיין בהם גזרה שמא ימחוק מן האורחים שיראה
שלא הכין להם כל צרכם ויתחרט שזימן אורחים יותר מן
הראוי ויגרוד ויעביר שמותם הבולטים מן הכותל כדי שלא
יקראם השמש משא"כ חקיקה שוקעת שאינה נוחה למחוק
ובתוך כך יזכור שהוא שבת ולא ימחוק ואפילו אם חקיקה
הבולטת הוא גבוה הרבה בראש הכותל שאינו יכול להגיע
שם למחוק אסור מפני שלא חלקו חכמים בגזרתם בין גבוה
לנמוך כמ"ש בסי' ער"ה.

ואין צריך לומר שאם כתב בכתב על ראש הכותל שאסור
גם משום גזרה שמא יקרא בשטרי הדיוטות שהכתיבה
שבכותל מתחלפת בכתיבה שבשטר:

* * *

כח עכשיו נהגו שהשמש קורא לסעודה מתוך הכתב
שכתובים בו שמות המזומנים לסעודה ויש שלימד
זכות על המנהג לפי שאין נוהגין כך אלא בסעודת מצוה
ולצורך מצוה אין לגזור משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות
שהרי איסור הקריאה בשטרי הדיוטות אינו אלא משום
ממצוא חפצך ואיסור ממצוא חפצך לא שייך בדבר מצוה
שחפצי שמים האסורים בשבת לעשותם מותר לדבר כן ולא
גזרו בחפצי שמים שמא יטעו להתיר גם חפצי הדיוט א"כ
כל שכן שאין לגזור בדבר מצוה בחפצים המותרים שמא
יקרא בשטרי הדיוטות ויעבור על איסור ממצוא חפצך.

ואין לאסור כאן משום גזרה שמא ימחוק מפני שזה לא
שייך לגזור אלא בבעל הסעודה עצמו שיש בידו למחוק
ולגרוע מנין הקרואים אבל השמש אין בידו לגרוע ואין
לאסור בו אלא משום שמא יקרא בשטרי הדיוטות אם אינה
סעודת מצוה (ולא אסרו חכמים למנות האורחים מתוך
הכתב אלא לבעל הבית בעצמו משום גזרה שמא ימחוק
שגזרה זו גזרו אף במקום הכנסת אורחים אע"פ שהיא מצוה
גדולה ולא אסרו בחקוקים על הטבלא ופנקס משום גזירה
שמא יקרא בשטרי הדיוטות אלא באורחים שאינם מעיר

48 הנעלם ממנו כמ"ש ביו"ד סי' קע"ט אסור לשאול ממנו
49 בשבת משום ודבר דבר אלא אם כן הוא שואל ממנו דבר
50 לצורך רפואה שאז מותר לשאול ממנו בשבת בכל ענין
51 שמותר בחול וע"ד שיתבאר ביו"ד שם וכן כל מיני לחשים
52 שיש בהם רפואה מותר ללוחשם בשבת כמו בחול ואין בהם
53 משום ודבר דבר:

54 **לג** אם באו מים שוטפים ומפסידים נכסיו או שנתרועעו
55 חביות של יין והולך לאיבוד מותר לקרות נכרי לשם
56 אע"פ שיועד שבודאי יתקן הנכרי מעצמו את ההפסד
57 במלאכה גמורה רק שיזהר שלא לומר לו שום רמז צווי
58 לתקן אבל מותר לומר לפניו כל המציל הפסד זה אינו
59 מפסיד שכר טרחו שכמו שהתירו בדליקה לומר בפני נכרים
60 כל המכבה אינו מפסיד כך התירו בכל הפסד ויש אומרים
61 שלא התירו אלא בדליקה לבד והמיקל כסברא הראשונה
62 בכל הפסד מרובה לא הפסיד:

63 * * *

64 **לד** ישראל שאמר לנכרי לעשות לו מלאכה בשבת מותר
65 ליהנות בה לערב לאחר שהמתין בכדי שיעשה ובלבד
66 שלא יהיה דבר של פרהסיא כמ"ש בס"י שכ"ה לענין נכרי
67 שעשה מעצמו בשביל ישראל (ע"ש שיש חולקים):

68 **לה** לא אסרו אמירה לנכרי אלא לעשות בשביל ישראל
69 אבל מותר לומר לו שיעשה מלאכה לצורך עצמו או
70 לצורך נכרי אחר ואפילו אם מגיע לישראל הנאה מזה כגון
71 שאומר לנכרי כבה דליקתך וכוונתו שלא תעבור הדליקה
72 מבית הנכרי לבית ישראל וכל כיוצא בזה.

73 ואפילו אם הנכרי עושה המלאכה לצרכו בכלים וחפצים של
74 הישראל אינו צריך למחות בו כשרואהו.

75 במה דברים אמורים כשהנכרי עושה כן מעצמו אבל אסור
76 לישראל לומר לו טול כלים אלו או חפץ זה ועשה בו
77 מלאכתך בשבת ואפילו אם הוא מקנה לו לגמרי את החפץ
78 הזה שהמלאכה נעשית בו כגון שאומר לו טול בשר זה
79 ובשל אותו לצרכך בשבת ואפילו אין מזונותיו עליו שאין
80 לו שום ריוח באמירה זו ואדרבה מפסיד הוא אעפ"כ כיון
81 שאומר לו לעשות מלאכה בשלו הרי זה נראה כשלוחו אף
82 שהוא מתכוין במלאכתו להנאת עצמו:

83 **לו** נכרי שהביא חפצים שהם מוקצים לבית ישראל
84 להפקידם אצלו יכול להוליכו למקום מוצנע שבביתו
85 שיצניעם שמה ואין איסור בזה במה שאומר לנכרי לטלטל
86 המוקצה עד אותו מקום שהרי טלטול זה הוא לצורך הנכרי
87 ומותר לומר לנכרי עשה מלאכתך אבל אם החפצים
88 המוקצים שהביא הנכרי הם של הישראל אינו רשאי לומר
89 לו שיטלטלם להצניעו אלא אם כן בעוד שהחפצים ביד
90 הנכרי שכשנכרי תופס המוקצה בידו מותר לומר לו לטלטלו
91 לכל מקום שירצה הישראל (לפי שאף ישראל התופס
92 מוקצה בידו בזדון או בשגגה מותר לטלטלו בעודו בידו
93 לכל מקום שירצה כמ"ש בס"י ש"ח):

1 **כז** נהגו שלא לקבל האגרת מיד הנכרי המביאה בשבת
2 אלא אומרים לו שניחנה על גבי קרקע או על גבי
3 השלחן כי חוששין שמא טרם שיעמוד הנכרי לפוש יטול
4 הישראל האגרת מידו ונמצא שהישראל עשה הנחה ואסור
5 מדברי סופרים אף בזמן הזה שיש אומרים שאין לנו רשות
6 הרבים כמ"ש בס"י שכ"ה:

7 **כח** כל כתב שאסור לעיין בו בשבת אם הוא חשוב בעיניו
8 ומקפיד להשתמש לצור על פי צלוחיתו וכיוצא בזה
9 אסור לטלטלו שהרי אינו ראוי לכלום בשבת לפיכך יש
10 אוסרים לטלטל גט כשר העומד לגרש בו כמ"ש באה"ע סי'
11 קל"ז ע"ש אבל גט פסול או גט שכבר גירש בו את האשה
12 מותר לטלטלו שהרי אין מקפידים עליו לצור על פי
13 צלוחיתו:

14 **כט** כותל או וילון שיש בו צורות חיות משונות או
15 דיוקנאות של בני אדם ממעשים שהיו כגון מלחמת
16 דוד וגלית וכתוב תחתיהם זו צורת חיה פלונית וזה דיוקן
17 פלוני אסור לקרות כתב זה בשבת גזרה שמא יקרא בשטרי
18 הדיוטות ואפילו לעיין בהם בלא קריאה אסור:

19 **ל** וכן ספרי מלחמות (ודברי הימים של מלכי אומות
20 העולם) וכן מליצות ומשלים של שיחת חולין כגון ספר
21 עמנואל ואין צריך לומר דברי חשק אסור לקרותן בשבת
22 ואפילו לעיין בהם בלא קריאה גזירה משום שטרי הדיוטות
23 ואף בחול אסור משום מושב לצים אף אם כתובים בלשון
24 הקודש ובדברי חשק יש עוד איסור אפילו כתובים בלשון
25 הקודש שמגרה יצר הרע בעצמו ומי שחיברן ומי שהעתיקן
26 ואין צריך לומר המדפיסן הם בכלל מחטיאי הרבים אבל
27 אותן ספרי דברי הימים שיוצא מהם ענייני מוסר ויראת
28 שמים כגון ספר יוסיפון וכיוצא בו מותר לקרותם אפילו
29 בשבת אפילו כתובים בלע"ז (ומכל מקום אין ראוי לבני
30 אדם להרבות בהם):

31 * * *

32 **לא** יש אומרים שאסור ללמוד בשבת וביו"ט רק בדברי
33 תורה ויראת שמים ואפילו בספרי חכמות אסור שכל
34 ספר שאין בו סרך קדושה יש לגזור משום שטרי הדיוטות
35 ולפי זה אפילו לטלטלם אסור ויש מתירים בכל ספרי
36 חכמות וספרי רפואות מפני שדבר חכמה אינו מתחלף
37 בשטרי הדיוטות ואין לגזור על זה בשביל זה וכן נוהגין
38 להקל ולפי סברא זו מותר להביט בשבת בכלי של החושים
39 בכוכבים (שקורין אצטרול"ב) ולהפכו ולטלטלו כמו שמותר
40 לטלטל ספרי החכמה לפי סברא זו דמה הפרש בין כתוב
41 ורשום בעט ברזל בלוחות נחושת לכתוב בספר ואין לאסור
42 משום שמא יסלק הלוחות ויחזירן והרי זה כבונה כלי דכיון
43 שדרך לוחות אלו להיות רפויין אין בהן משום בונה כמ"ש
44 בס"י ש"ג:

45 **לב** אפילו דבר שמותר לשאול מן השד בחול כגון להגיד
46 על הגניבה וכיוצא בה שיש מתירין לשאול מן השד
47 הואיל ואין השד עושה לו מעשה אלא שמגיד לו דבר

לְקוּטֵי תוֹרַה שִׁיר הַשִּׁירִים – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

לְרַקִּיעַ³⁶. דָּאף עַל גַּב שְׁהוּא עֲלֵמָא־דָּאֲתַכְסִּיא, הִנֵּה
יְדוּעַ מַעֲנִין "יוֹצֵר אֹר וּבּוֹרֵא חֹשֶׁךְ" (יְשַׁעְיָה מוה ז), שְׁבַחֲנִית
בְּרִיאָה נִקְרָא הָעֵלֶם וְעֵלְמָא־דָּאֲתַכְסִּיא – כְּמוֹ בַּחֲנִית
מִחֻשְׁבָּה; וַיִּצְרֶה נִקְרָא עֲלֵמָא־דָּאֲתַגְלִיא – בַּחֲנִית
דִּיבּוֹר³⁷;
וְכֵן זֶה הוּא "מִתַּחַת לְרַקִּיעַ" וּפְרָסָא שְׁבִין אֲצִילוֹת
לְבְרִיאָה, אֲבָל הַמְצוֹת, שֶׁהֵן מִבְּחִינַת אֲצִילוֹת – הֵן "מִים"
עֲלִיוֹנִים שֶׁמַּעַל לְרַקִּיעַ, וְזֶהוּ "עֶרְוָה בְּמִטָּה לְקַחֲנִי" (הַאֲזִינוּ
לכ, ב), וְעַל יְדֵי זֶה מִתְעוֹרֵר גַּם כֵּן בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם –
רְצוֹן־הַעֲלִיּוֹן שֶׁבְּנֶפֶשׁ לֹא־הִכָּתַח ה'³⁸.
גַּם "פְּקֻדָּת" – לְשׁוֹן פְּקִידַת עֲקֶרָה³⁹, וְכְמוֹ שְׁכָתוּב (וַיָּאָר
כא, א): "וְזֶה פְקָד אֶת שְׂרָה"⁴⁰ – כְּמֵאמַר רַז"ל (פָּרָק קָטָא
דְּתַעֲנִית, דָּף ח', עֲמוּד ב')⁴¹. כִּי בְזִמְנָן שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיִים
נִקְרָא כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם "עֲקֶרָה לֹא יִלְדָּה" (יְשַׁעְיָה נד, א),
דְּהֵינּוּ שְׁאִין לֵה בַּחֲנִית לִידָה וְהַתְּגַלּוּת אֶהְיָה לֵה, רַק
שֶׁהָאֲהָבָה הִיא מְסוּתָרֶת בְּבַחֲנִית עִיבּוֹר וְהָעֵלֶם, וְזֶהוּ
בַּחֲנִית "עֲקֶרָה"⁴², אֲף עַל יְדֵי הַמְצוֹת – "פְּקֻדָּת" לְהִיּוֹת
גִּילּוֹי אֶהְיָה⁴³.
וְעַל דֶּרֶךְ זֶה נִתְקַן עֲנִין הַתַּפְּלָה. וְקוֹדֶם הַתַּפְּלָה
מְמַשִּׁיכִים עָלָיו מְצוֹת ה' בְּטָלִית וְתַפְּלִין. שְׁכָל הַתַּפְּלָה
הִיא בַּחֲנִית לִידַת הַמוֹחִין⁴⁴. וְ"חֲבָלִי לִידָה" הֵם הַיּוֹדֵיִים
"סֹלַח לָנוּ" וְ"עֲנָה"⁴⁵, "ע" קִלִּין דִּיזֻלְדָּה⁴⁶ כ'⁴⁷; וְ"הַמוֹחִין"
הֵם אֶהְיָה־וִירָאָה. הֵינּוּ לְהִיּוֹת אֶהְיָה־וִירָאָה מִתְּגַלָּה

ב. אף³¹ בְּהִיּוֹת הַנִּשְׁמָה מְלוּבָּשֶׁת בְּלָבוּשׁ הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי
וְנִמְשָׁךְ אַחֵר עֲנִיָּים גִּשְׁמִיִּים שְׁבַע־לִסְהוּדָה, הִנֵּה הַגּוֹף
וְהָעוֹלָם הֵם הַמַּעֲלִימִים וּמְסַתִּירִים עַל קְדוּשַׁת נִפְשׁוֹ. כִּי
עוֹלָם – מְלִשׁוֹן הָעֵלֶם³², שֶׁלֹּא יִתְפַּעַל וְלֹא יִתְלַהֵט בְּנֶפֶשׁוֹ
לְהִיּוֹת בַּחֲנִית רְצוֹן וְצִמְאֻן וְתַשׁוּקָה מוֹרְגֶשֶׁת בְּ"נֶפֶשׁ
שׁוֹקֶקָה".
(וְזֶהוּ גַם כֵּן פִּירוּשׁ "גַּם אֶת הָעֵלֶם נִתַּן בְּלָבָשׁ" (קֹהֶלֶת ג, יא)
שֶׁפִּירְשׁוּ בְּרִבּוֹת בְּקֹהֶלֶת עַל פְּסוּק זֶה – שְׁהוּא לְשׁוֹן הָעֵלֶם, כְּמוֹ
שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת ג, טו): "זֶה שְׁמִי לְעֵלֶם כֹּה", עֵינִן שֵׁם).
וְהִנֵּה עַל זֶה נֵאמַר: "פְּקֻדָּת הָאָרֶץ וְתַשׁוּקָקֶיהָ" (בְּתַלְמִים
סִימָן ס"ה, יו"ד) – לְהִיּוֹת "נֶפֶשׁ שׁוֹקֶקָה" (תַּהֲלִים קו, ט). וְכְמוֹ
שְׁכָתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ז, יא): "אֲנִי לְדוּדִי וְעָלִי תַשׁוּקָתוֹ" וְאָמְרוּ
רַז"ל בְּשִׁיר הַשִּׁירִים רַבֵּה עַל פְּסוּק זֶה: "וְאִין תַּשׁוּקָתֵן שֶׁל
יִשְׂרָאֵל אֵלָּא לְאַבִּיָּהֶם שְׁבַשְׁמִים"³³.
וְהֵינּוּ עַל יְדֵי "פְּקֻדָּת אָרֶץ", הֵינּוּ הַמְצוֹת, שֶׁהֵם
"פְּקוּדֵי ה'" (תַּהֲלִים יט, ט), כִּי הַמְצוֹת הֵן נִמְשָׁכוֹת מִרְצוֹן
הַעֲלִיּוֹן, "רַעְנָא דְכָל רַעְיוֹן"³⁴. וְשׁוֹרֵשׁ הַמְצוֹת הוּא בַּחֲנִית
חֶסֶד וְאַהֲבָה ה' אֵלֵינוּ, וְכְמוֹ שְׁכָתוּב (מִלְּאֵבִי א, ב): "אֶהְיָתִי
אִתְּכֶם אָמַר ה'"³⁵, אֲשֶׁר עַל כֵּן צִוְּנוּ הַמְצוֹת הָאֵלֶּה –
לְהִיּוֹת "וְיִמְיֵנו תַּחֲבָקֵנִי" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ו).
וְזֶהוּ "כַּמִּים הַפְּנִים לַפְּנִים" (מִשְׁלֵי כז, יט) – שֶׁעַל יְדֵי קִיוֹם
הַמְצוֹת, שֶׁהֵם מִבְּחִינַת "מִים עֲלִיוֹנִים" וְלִמְעַלָּה מִבְּחִינַת
הַיָּם, שֶׁהֵרִי הַיָּם הוּא מִבְּחִינַת "מִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁמִּתַּחַת

(40) (ראא מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק א עמוד קב ואילף).

(41) (ושם: "נאמר פקידה באשה ונאמר פקידה בגשמים. נאמר פקידה באשה דכתיב: 'זה' פקד את שרה'. ונאמר פקידה בגשמים דכתיב: 'פקדת הארץ ותשקקה'. רבת תעשרנה פלג אלקים מלא מים").

(42) (ועיין מה שנתבאר בפ' שנת פסוקים על פסוק "לא תהיה משפלה ועקרה" (תורה אור עט, א). ובפרשת תזריע, דבור המתחיל "שוש תשיש ותגל העקרה" (כ, א)).

(43) (ועיין מה שנתבאר על פסוק "אני ישנה" בפירוש "קול דודי דופק פתחי לי" (אור התורה שיר השירים כרך ב עמוד תצט). ועל פסוק "אלה פקודי המושכן" (לעיל פקודי ח, א)).

(44) (שכל הפלה היא בחינת לידת המוחין: במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק א עמוד קג – בשם הפרי עץ חיים. וראה שם, שער התפלה פרק ז. ומבאר אדמו"ר האמצעי שם: "דפירוש לידת המוחין היינו בחינת המוחין דאברהם ויראה שמכוסים בעומק ההתבוננות שנקרא עיבור והעלם, ובשעת התפלה יוצאים מן ההעלם לגילוי" עיין שם).

בקהל אור עמוד עו – דכאן "מבואר שבדי להיות לידה וגילוי הוא על ידי קיום המצות וזהו פקדת הארץ ותשוקקיה".

(45) (תהלים פרק ב).

(46) (שבעים קולות של יולדת. וזה משפטים קיט, ב ברעיא מהימנא: וע' תיבין ד"ינגר ח' יום צרה". ובמאי צווחת... דאינון ע' קלין דצווחת אילת השחר

(31) (סעיף זה הובא בשינויים בדבור המתחיל "מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ושראל" – אור התורה בלק (במדבר כרך ג) עמוד תתקמד).

(32) (עולם מלשון העלם... בדרבות קהלות ראה לקמן שלח לו, ד. עקב יג, ג. ושם נסמן. ובבבא מקומות).

(33) (ראה יהל אור עמוד רכו על הפסוק "פקדת הארץ").

(34) (זהר חלק ג אדרא זוטא רפה, ב).

(35) (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ולא אבה" בפ' שנת תצא גבי "כי אתהבך ה' אלקיך" (לט, א)).

(36) (בראשית א, ז: "ויעש אלקים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע").

(37) כמו שנתבאר בדבור המתחיל "מי מנה עפר יעקב" (לקמן בלק סו, א ואילף).

(38) (וכמו שנתבאר ענין זה במקום אחר: על פסוק "וידבר משה אל ראשי המטות" (לקמן מטות פא, א ואילף). ובדבור המתחיל "אחרי הנה" אלקים תלכו" גבי "ואת מצותי תשמרו" (לקמן פרשת ראה ב, א-ב ואילף). ועל פסוק "כי תצא" (לקמן תצא לו, ב)).

(39) (ראה לעיל פקודי ד, סוף עמוד ג ואילף. יהל אור שם עמוד רכה: "ורשי פירש: פקד הוא ההיריון ויעש הלידה. ואם כן גם כאן יש לומר כי "פקדת הארץ" – מה שמתעברת על ידי הגשמים ואחר כך והולידה. והרמב"ם מפרש שם בענין אחר: הפקידה – הוכיחה של הדבר כו'. וכן בזהר שם").

גשמיים כמו ציצית של צמר ותפילין על הקלף – כמו
מים שיוירדים ממקום גבוה לנמוך⁵³. והמים הם
שמצמיחים כל מיני תענוג, כך המצות הם מצמיחים
האהבה והיראה שבנפש להיות לה רצון וצמאון ונפש
שוקקה.

(ופירוש "רבת תעשרנה" פירש ברבות בחקותי, סוף פרשה
ל"ה: "אחד לעשרה כו". ובשיר השירים רבה בפסוק (ו, יא) "אני
לדודי ועלי תשקתו" פירש – לשון עשירות⁵⁴).

והיינו כמו שכתוב ברעיא מהימנא ריש פרשת תשא:
"העשר – דא עמודא דאמצעיתא". מפני שתפארת עולה עד
הכתר, בחינת "הברית התיכון כו" (תרומו כו, כח), ומשם יומשך
כח הצמיחה ותוספת האור ברבוי והגדלת המדות אהבה
ויראה ושיחיו כלולים זה מזה⁵⁵.

עוד יש לומר, על דרך מה שכתוב בזהר חלק א', ויחי, דף
רמ"ו א' שיש "לחם עני" (ראה טו, א) ו"לחם פנג"56, עיין שם.
ובפרשת בראשית דף ל"ג, א' פירש ד"לחם עני" זהו בחינת
יבשה⁵⁷ – לשון יבשות. ממילא מובן, דעל ידי שנתמלא
מים – זהו בחינת "רבת תעשרנה". וזהו שכתוב: "ארץ אשר לא
במסכנות⁵⁸ כו"59.

וב' מדרגות אלו בעבודה היינו בחינת אתפכא ואתהפכא.
וזהו שכתוב: "שלחיו פרדס כו"60, שגם בהיותה בחינת

בנפש האדם על ידי היגיעה בתפלה – בכל אדם לפי
בחינתו ומדרגתו.

וזהו "ותשוקקה": שעל ידי זה נעשה בחינת "נפש
שוקקה" ממשה למעלה בתפלה, כי "פקדת" – ממעלה
למטה; "ותשוקקה" – ממטה למעלה. ועל ידי זה "רבת
תעשרנה פלג אלהים מלא מים" (תהלים סה, י)⁴⁸.

והענין:

כי "אלקים" הוא בחינת הצמצום והסתם פנים, דהיינו
בזמן שהמוחין שהם אהבה ויראה הם בעלמא
דאתבסאי. אף על ידי ש"פקדת הארץ ותשוקקה" נעשה
פ"לג אלקים:

כי שם "אלהים" מתחלק ונעשה "מ"י אל"ה"⁴⁹,
שבחינת עלמא דאתגליא הנקרא בשם "אלה" אינה
מסתתרת ומתעלמת ונכללת במקורה בתוך עלמא
דאתבסאי הנקרא בשם "מ"י", והוא פירוש שם "אלהים"
בנודע מזוהר הקדוש⁵⁰,

אלא יצא ממקורה מהעלם אל הגילוי להיות בחינת
עלמא דאתגליא, ונתחלק שם "מ"י" משם "אל"ה" – הן
ששה קצוות אשר כל אחד ואחד כלול מכולם כו⁵¹.
והיינו להיות התגלות אהבה ויראה בגילוי הלב;

ונעשה "מלא מים"⁵² – הם המשכת והשפעת המצות,
שהם אורות עליונים אשר ירדו ונתגשמו בענינים

על בנהא. דאתתקף עליהו קדרותא בגלותא, שחרות השחר בע' שנין בתראין,
(בשבעים) בההוא זמנא יתקיים בישאל (ישעיה כו, יז): "כמו הרה תקריב ללדת
תחיל תועק בחבליה".

(47) עיין מה שנתבאר בפרשת וארא, בדבור המתחיל "לכן אמור"
(תורה אור נו, ג"ד).

(48) עיין מענין "פלג": פרק קמא דתענית שם (ח, ב). ובדבות,
בראשית, פרשה ד' (מעיינו של הקדוש ברוך הוא כו פלג אלקים כו. גם
לשון פלגא – מה שחילק מים עליונים למעלה מרקיע ומים תחתונים למטה
באוקיינוס כו. – יהל אור על הפסוק). ובערוך ערך קבה (הביא בשם התרגום:
פלג אלקים – קובתא דאלהא. עוד הביא שם ממנחות פרק ג ל"א, ב: "שלא
יעשנה בקובה" ופירש רש"י: "באהל רחב מלמשה וקצר מלמעלה". וכן פרק
"לפני אידיהו" י"ח, א: "לישב בקובה". – יהל אור שם עמוד רכה). וב"מאורי
אור" אות פ', סוף סעיף י"א. ובלקוטי תורה מהאריז"ל בתלים על פסוק
(זה).

(49) תקוני זתר תקון כ כא דף מב, ב. קהלת יעקב ערך אלקים. בהבא לקמן
ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק א עמוד קו. "והחרים" תרל"א עמוד
סב. המשך בשעש שהקדימו תער"ב חלק א סוף עמוד תצג ואילך).

(50) (בהקדמה, דף ב', עמוד א').

(51) כמו שנתבאר בדבור המתחיל "אלה פקודי המשכן" (לעיל פקודי ה,
א).

(52) (והוא ענין המשכת וגילוי החסדים מהעלם וכיטויים
ביסוד-אימא הנקרא "פלג". וזהו ענין "וימינה מקרב חוקך
כלה" (תהלים עד, יא) – חוקך קרי, כמו שנתבאר במקום אחר – על
פסוק "ואהיה אצלו אמן" (לקמן יח, ד).

וזהו "נהר פלגיו ישמחו עיר אלקים" (בתלים סימן מ"ו, ה'). ועיין
מזה בזהר חלק ב', משפטים, צ"ח, ב'.

(53) (תענית ז, א).

(54) "אין תשוקתו של ישראל אלא לאביהם שבשמים כו, תשוקתו של גשמים
כו, וזיתם תעשרנה, לא זיתים תעשרנה, שתעשה לכם אחד מעשרה כו". –
יהל אור שם עמוד רכו).

(55) כמו שנתבאר בדבור המתחיל "וידעת היום והשבות" (לקמן ואתחנן
ז, ד ואילך).

ועיין מה שנתבאר על פסוק "כי כארץ תוציא צמחה כו" (לקמן נצבים
ג, ב ואילך). ובדבור המתחיל "בשלח פרעה" בענין פירוש "ראשית
תבואתו" (תורה אור סא, א ואילך). ומה שנתבאר על פסוק "עשר
אעשרנו לך" (תורה אור וצא כב, ד).

(56) (לחם עג).

(57) (ושם: "ותראה היבשה" (בראשית א, ט) דא הוא "ארץ". כמא דאת אמר
שם, י): "ויקרא אלקים ליבשה ארץ". . מאי אקרי "יבשה" אמר רבי יצחק
היינו דכתיב "לחם עוני" – "לחם עני" כתיב, ובגין דאיהו "לחם עני" אקרי
יבשה).

(58) (יתאכל בה לחם. עקב ח, ט. במסכנות – בדלות ועניות. אבן עזרא).

(59) עיין בזהר ויחי, דף רמ"ט, עמוד ב'.

(60) (שיר השירים ד, יגיד: "שלחיו פרדס עם פרי מגדים כפרים עם גרדים.
גרד וכרכם גו". ובפירוש רש"י: "ארץ יבשה קרויה בית השלחיו, וצריך
להשקותה תמיד, ויורה בית הבעל יפה הימנה. וכאן קילס: יבש" – שלחיו הרי
הן מלאין כל טוב כפרדס רמונים").

אֹתִיּוֹת הָיוּ. וְהָפָה עֵינֵי "מְלֵא מִים" וְהוּא יַחֲדוּ ו"ה, בְּחִינַת מִים
וְעַפְרִי. וְעֵינֵי רֹחַ וְאֵשׁ וְהוּא יַחֲדוּ י"ה. וְהוּא כְּעֵינֵי יַחֲדוּ אֶת־תַּתְּאָה
וְיַחֲדוּ אֶת־עֵלְאָה.
וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר עַל פְּסוּק "פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן
הָעֵדֻת כו'" וּמִשָּׁם תִּדְרָשׁוּ⁷³. וּמִשָּׁם יוֹכֵן יִתְרוֹן מַעֲלַת
הַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינַת רֹחַ עַל הַהִמְשָׁכָה שֶׁמִּבְּחִינַת מִים כו'.
וְהוּא "גַּם אֵת הָעֵלֶם נָתַן בְּלִבָּם"⁷⁴ (קִהְלֵת ג, יא), וּפִירֵשׁ בְּרִבּוֹת
דְּהֵיִינוּ מֵהַ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ג, טו): "זֶה שְׁמִי לְעֵלֶם", הֵיִינוּ שֵׁם
הָיוּ, שֶׁעָבְדוּ הוּא בְּבִחִינַת הָעֵלֶם, וּכְמֵאמֶר רַ"ל: "לֹא כְּמוֹ
שֶׁאֲנִי נִכְתָּב אֲנִי נִקְרָא כו"⁷⁵, וְנִיתֵן לָהֶם הַכֹּחַ לְהִמְשִׁיכּוֹ
מִהַעֲלֵם אֶל הַגִּילּוּי בְּלִבָּם⁷⁶, וְעַל יְדֵי זֶה יוֹמֵשֶׁף הַגִּילּוּי
בְּעוֹלָם גַּם כֵּן⁷⁷:
קִיצוֹר. שְׁצִירָה לְהִיּוֹת "פְּקֻדַּת אֶרֶץ", וְעַל יְדֵי זֶה "כְּמִים הַפְּנִים
לְפָנִים". גַּם לְשׁוֹן "פְּקֻדַּת עֲקֶרֶה" – וְעַל יְדֵי זֶה "וְתִשְׁוֹקֶיהָ".
וְהוּא "פִּלְג אֱלָקִים" – שְׁנֵתְחַלֵּק שֵׁם "אֱלָקִים" לְהִיּוֹת "מִי כָּרָא
אֵלֶּה", וְעַל יְדֵי זֶה "רַבַּת תַּעֲשֶׂרְנָה". וְהִתְשׁוּקָה – יְסוֹד הָאֵשׁ,
וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ "וְנִחָה עָלָיו רֹחַ הָיוּ" עַל יְדֵי הַדְּבֹר בְּדִבְרֵי תוֹרָה
– "רוּחַ מְמַלְא":

ד"ה ור"ה מספר בני ישראל

"בֵּית הַשְּׁלֹחִין" – "אֶרֶץ יְבֻשָּׁה", "לֶחֶם עוֹנִי", בְּחִינַת
אֶתְכַפֵּיָא – גְּדֻלָּה מַעֲלָתָה כו' וּנְמִשָּׁף עַל יְדֵי זֶה "נִרְדּוּ וּכְרַפּוּ
כו"⁶¹, כְּעֵינֵי "רִיחַ נִיחּוּחַ" – שְׁמִיּוֹב אֵת הַנֶּפֶשׁ כו'⁶².
אֶף תַּכְלִית הַצִּמְאוֹן הַזֶּה הוּא כְּדִי לְדַבְּקָה בְּחִינַת
"רוּחָא בְּרוּחָא"⁶³, מַחְשָׁבָה בְּמַחְשָׁבָה⁶⁴. וְהֵיִינוּ עַל יְדֵי
הַתּוֹרָה, וּכְמוֹ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נא, טז): "וְאֲשִׁים דְּבָרֵי בְּפִי" –
"דְּבָרֵי" מִמֶּשׁ, דְּבֹר דְּבֹר, מַחְשָׁבָה בְּמַחְשָׁבָה כו'⁶⁵.
וְעַל זֶה נֶאֱמַר (יִשְׁעִיָּה יא, ב): "וְנִחָה עָלָיו רֹחַ ה'", כִּי
בְּחִינַת הַדְּבֹר נִקְרָא "רוּחַ מְמַלְא"⁶⁶, וּבְחִינָה זוֹ תַּהֲיֶה
"נִחָה עָלָיו" מְלַמְעָלָה, וּכְמֵאמֶר רַ"ל⁶⁷: "כָּל הַיּוֹשֵׁב
יְשׁוּנָה – הַקְדוּשׁ בְּרוּחֵהּ הוּא שׁוֹנָה כְּנִגְדּוֹ".
(וְהִמְשָׁכָה שֶׁל בְּחִינַת רֹחַ – גְּבוּהַ מִבְּחִינַת הַהִמְשָׁכָה הַנִּקְרָא
מִים, וּכְמוֹ שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית א, ב): "וְרוּחַ אֱלָקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי
הַמַּיִם"⁶⁸).
וְהִנֵּה⁶⁹ בְּחִינַת רֹחַ זֶה הוּא מִמַּעֲלָה לְמַטָּה. וּכְמוֹ
שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה לב, טז): "עַד יַעֲרָה עָלֵינוּ רוּחַ מִמְרוֹם",
שֶׁ"רוּחַ" הוּא יוֹרֵד מִמָּקוֹם עֲלִיוֹן וְגְבוּהַ מְאֹד נִעְלָה⁷⁰,
בְּחִינַת אֲוִיר – אֲוִיר יו"ד, דְּ"אֲוִירִיתָא מַחְכְּמָה נִפְקַת"⁷¹,
וְ"הַחְכְּמָה מֵאִין תַּמְצָא" (אִיּוֹב כח, יב) כְּנֹדַע⁷².
וְהִנֵּה לְפִי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל, ד' יְסוֹדוֹת שֶׁנִּכְנָפֵשׁ הֵן ד'

(72) וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר מֵעֵינֵי "אֲוִיר" – אֲוִירִי"ד, שֶׁהָאֲוִיר
הוּא מְקוֹר הָאֲוִיר – בְּפִרְשֵׁת מִקָּן, סוֹף דְּבֹר הַמִּתְחִיל "נִרְדּוּ וּכְרַפּוּ
מִצְוָה כו', מְזוֹנָה מִמִּין כו'" (תוֹרָה אור מג, ב. וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּבִיאוֹר
ד'מִזְוָה מִמִּין" בְּסִגְנוֹן אַחֵר, דֶּאֱף שְׁרַח לְמִטָּה מֵאֵשׁ, מְכַל מְקוֹם שְׁרָשׁוֹ גְבוּהַ
יִתֵּר וְלָכֵן הָאֲוִיר דֵּק יוֹתֵר מִקֵּדָשׁ כו'" – בִּיאוֹרֵי הוֹדֵר לְהַצְמַח צֶדֶק שֶׁם עֵינֵי שֵׁם).
וְעֵינֵי בִּזְהָר חֶלֶק ג', נְשִׂא, דָּף ק"ל, עֲמוּד ב': "רוּחָא דְנִפְסִיק כו'". עֵינֵי
שֵׁם, וּבְפִרְשֵׁת וְיָחִי (דָּף רל"ה, א').

(73) (לְעֵיל פְּקוּדֵי ג, ג וְאֵילָף).

(74) "שֵׁשׁ בְּלִב הָאָדָם בְּחִינַת עוֹלָם, הֵיִינוּ ד' יְסוֹדוֹת הַצִּל: אֶרֶץ, מִים, אֵשׁ, רֹחַ
שֶׁהֵן יְסוֹדוֹת הָעוֹלָם". – אֲוִיר הַתּוֹרָה דְּבָרִים כֶּרֶךְ ג' עֲמוּד א'שְׁכַּב).

(75) (פְּסוּחִים נ, א: "בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד" (וְכִרְיָה יד, ט) . . . אֲטוֹ
הָאֵיִדְנָא לֹא "שְׁמוֹ אֶחָד" הוּא? אֲמַר רַב חֲזָקִין בַּר יִצְחָק לֹא כְּעוֹלָם הִנֵּה הָעוֹלָם
הַבָּא, הָעוֹלָם הַזֶּה נִכְתָּב בִּיְרֵד ה' נִקְרָא בְּאֵלֶּף דָּלִית, אֲבָל לְעוֹלָם הַבָּא כּוֹלֵל
אֶחָד – נִקְרָא בִּיְרֵד ה' וְנִכְתָּב בִּיְרֵד ה'").

(76) כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדְבֹר הַמִּתְחִיל "וְאָרָא אֶל אֲבִרְהָם" (תוֹרָה אור וְאָרָא
נח, א וְאֵילָף).

(77) "וְהֵיִינוּ כִּי ד' יְסוֹדוֹת הַצִּל שְׁרָשׁוּ מִשָּׁם הָיוּ מִמֶּשׁ כִּי עַל יְדֵי מְצוֹת עֲשָׂה
מִמְשִׁיכִים יַחֲדוּ ו"ה, וְהוּא עֵינֵי מִים וְאֶרֶץ לְהִיּוֹת "פְּקֻדַּת הָאֶרֶץ כו'". וּבְחִינַת רֹחַ
אֵשׁ וְהוּא בְּחִינַת יַחֲדוּ י"ה וְהוּא נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְעַל יְדֵי מְצוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה. וְגַם כִּי בְּכָל נֶפֶשׁ יֵשׁ שֵׁם הָיוּ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר. אֲוִיר הַתּוֹרָה
דְּבָרִים שֵׁם).

(61) ("נִרְדּוּ וּכְרַפּוּ וּגו'" – כּוֹלֵם שְׁמוֹת מִיַּיִן בּוֹשֵׁם הֵם". מִצּוֹת צִיּוֹן).

(62) וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפִרְשֵׁת וְיָקָהִל, בְּדְבֹר הַמִּתְחִיל "קָחוּ מֵאֹתָכֶם"
(תוֹרָה אור פט, ג, צ, ב).

(63) (זֶהר חֶלֶק ב תרומה קכד, ב: אֲדַבְקוּתָא דְּרוּחָא בְּרוּחָא". וְרֵאָה אֲוִיר הַתּוֹרָה
בְּרַאשִׁית כֶּרֶךְ ז עֲמוּד תַּתְּכּו, א).

(64) ("תַּחַת הַיּוֹדֵה מִתְחִילָה כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם". – הִנֵּהה בְּכַתֵּב ד'
1824).

(65) (רֵאָה תְּנִיָּא פֶּרֶק מֵה: אֲתַדְּבָקוּת רֹחָא בְּרוּחָא כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (שִׁיר הַשִּׁירִים
א, ב): "שִׁשְׁנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּידוּ, דְּהֵיִינוּ הַתְקַשְּׁרוֹת דְּבֹר הָאָדָם כְּדִבְרֵי ה' זו הִלְכָה,
וְכֵן מַחְשָׁבָה בְּמַחְשָׁבָה, וּמַעֲשֵׂה בְּמַעֲשֵׂה – שְׁהוּא מַעֲשֵׂה הַמְצוּת).

(66) (תְּרַגּוֹם אֲוִיָּקְלוֹס שֶׁל (בְּרַאשִׁית ב, ז) "נֶפֶשׁ חַיָּה").

(67) (רֵאָה תְּנִיָּא דְּבִי אֵלִיָּהוּ רַבָּה רִישׁ פֶּרֶק יח. יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי אֵיכָה רַמֵּז
תַּתְּרַלד).

(68) וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה סוֹף דְּבֹר הַמִּתְחִיל "וְהִנֵּי יָדוּ עַל הַנֶּהָר בְּעֵינֵם
רוּחוֹ" (לְעֵיל צו יז, א).

(69) ("בְּחִינַת רֹחַ זֶה גְבוּהַ מַעֲלָתָה מִבְּחִינַת אֵשׁ וְצִמְאוֹן שֶׁמְלַמְטָה לְמַעֲלָה. כִּי
הֵגֶם שְׁהָאשׁ עוֹלָה הַגְּבוּהַתּוֹ, אֲבָל בְּחִינַת רֹחַ זֶה הוּא מְלַמְעָלָה לְמַטָּה". – אֲוִיר
הַתּוֹרָה בְּלֶק עֲמוּד תַּתְּקַמָּה).

(70) (רֵאָה בִּיאוֹרֵי הוֹדֵר לְהַצְמַח צֶדֶק כֶּרֶךְ ב עֲמוּד תַּתְּקַמָּה, שֶׁלְּכַאוּרָה הוּא נִגְד
מֵה שְׁכָתוֹב בְּעֵץ חַיִּים בְּסוֹפוֹ דֶּאֱשׁ גְבוּהַ מְרוּחָה, עֵינֵי שֵׁם).

(71) (זֶהר חֶלֶק ב פה, א. קבא, א).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

- 1 (לט) ומטעם זה הרי יובן דהגם שיהי' עליי' לבחי'
2 המדות דתוהו כאשר יבורר בחי' ב"ן
3 ויעלה בבחי' ס"ג שיבאו המדות לעצם התקיפות
4 שלהם כנ"ל. עכ"ז יהיה בהם דוקא בחי' ההתכללות
5 כנ"ל מצד שיעלו ויתקרבו יותר לעצמות אא"ס ממש
6 שלמעלה מעיקר מציאותם (ויהיו כמו בחי' עקודים
7 הנ"ל) אז ממילא יתכללו ויתחברו בתכלית כי גם כמו
8 שהן בתקיפות עצם מציאותם יבא בהן בחי' הבטול
9 האמיתי מכל וכל מטעם הנ"ל. (משא"כ בחי' התכללות
10 דתיקון צריכי' המדות לבא בבחי' מיעוט האור שהוא
11 החלישות עד שיתכללו שנק' בטול היש לאין כנ"ל.
12 אבל בבחי' ההתכללות דלעתיד במדו' דתוהו בעליות
13 העולמות גם בעודנם כמו שהן בעצם מציאותם כהעלם
14 העצמות יתכללו יחד כי יהי' סיבת התכללותם מצד
- 15 עצמות אא"ס ממש שמזה יבא בטול האמיתי בבחי'
16 אין המוחלט כו' כידוע וד"ל. (ואין זה דבר והפוכו
17 תקיפות ובטול לפי שאין זה בטול היש עד שיהי'
18 התקיפות וישות היפוכו אלא הוא בטול העצמי בבחי'
19 אין העצמי שנק' אין המוחלט שכל בחי' יש אינו תופס
20 מקום כלל וכלל גם כמו שהוא בלא בטול היש שהרי
21 קמי' עצמות המאציל כלא ממש חשיב כו') וכמו גם
22 עכשיו שע"ס דתוהו הן בבחי' מקור לגילוי בבחי' יש
23 דבחי' הכתר דכל ספי' הרי קמי' העצמות כלא ממש
24 חשיב דהיינו כאילו אינם במציאות כלל וכאילו לא
25 נאצלו ונתהוו מעולם כלל כו' (וכמשי"ת וד"ל). ובכל
26 זה יובן ביתרון מעלת התכללות דתוהו על ההתכללות
27 דתיקון מב' טעמי' הנ"ל שהן א' כו' וד"ל:

בראשית ברא אלקים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

- 1 **להבין**¹⁷ ענין העיבור והלידה – והכתיב¹⁸: "אני הוי' לא
2 שניתני!"
3 אך הענין, כי באמת, עצמותו יתברך מרום ומתנשא
4 למעלה מעלה מן הי' ספירות, שהם רק בחינת כלים
5 לאורו וזיוו יתברך, ובבחינת הכלים הוא שגומץ
6 השנינויים, שפעמים הם בבחינת קטנות ואז מאיר האור
7 בהם גם בן בקטנות כפי אשר יוכלו שאת, ופעמים הם
8 בגדלות ואז מאיר האור בהם בגדלות.
9 והנה במצרים הוכרח להיות המדות עליונות שהם
10 בחינת הכלים הנקראים ז"א – בעיבור, שהוא תכלית
- 11 הקטנות כו', מטעם המבואר בפרי עץ חיים¹⁹. ולסיבה זו
12 היה הגלות, כי מבחינת קטנות יונקים החיצונים, וניתנה
13 שליטה לפרעה, ואנו היינו עבדים לו וטפלים אליו, מה
14 שאין בן מבחינת גדלות.
15 והנה קודם שגבא אל הביאור, יש להקדים ביאור מה
16 שכתב בעץ חיים²⁰ ש"מעמד הקליפות – בין המקיפים
17 לפנימים, אחריהם אל המקיף ופניהם אל הפנימי".
18 ורצוה לומר, מקיף ופנימי, עגולים ויושר:

מצות קרבו פסח ופרשת בא

19 שם. הובא לעיל במצות חמץ ומצה.

20 שער מב פרק ג ופרק יג. וראה משנת חסידים מסכת מעמד הקליפות ריש פרק א.

17 פ"ק א' לקמן דבור "המתחיל לרוקע הארץ" וקנט ב'. לקוטי תורה פרשת שלח דבור המתחיל "ויאמרו גו' טובה הארץ. – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בציונים והערות.

18 מלאכי ג. ו.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

מינויים הראוי כמו שצריך העולם השפל, והמעמיד
תולדות למטה מין בשאינו מינו ה"ז גורם היפך השלום
כי הוא מערבב הכוחות העליוני ומבטל אותן ועוקר
אותם ממינויים (כי זה כל האדם כתי' שארז"ל כל
העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה, וכת' את
העולם נתן בלבם, וע' באדר"ן שמפרש איך האדם
עולם קטן, א"כ י"ל שגם ע"י עירוב מחשבת הלב
שהלב חושב פוגם ג"כ לערבב הכוחות העליונים, וצ"ע
כי מח' רעה אינה מצרפה למעשה, בירושלמי ע"ש).
וזה הלשון של כלאי' שהוא ל' מניעה, כלומר ביטול
הכוחות מל' לא תכלא רחמין ממני (תילי' סי' מ' י"ב),
וכן בית הכלא (והגם כי בקר"ק מחלק תיבת כלאי'
מתיבת תכלא וכלא, אך זהו מחמת כי תי' כלאים פי'
שני דברים משני שרשי' העצורי' יחד, יעו"ש) כי הנתון
שם מתבטל ממלאכתו כו', ומפני שהשנים הנולדי'
בעולם ראשונה היו כלאים, זה מצד רוח הטובה, וזה
מצד הרוח הרעה, ואנחנו נצטוינו להמשך אחר הרוח
הקדש ולהתרחק מן הרע כו', ע"כ נאסר לנו הכלאים
כי הוא חיבור ב' קצוות שהם הפכיים אין ראוי לחבר
אותם כי אין חיבורן עולה יפה כו', והמפריש ביניהם
גורם שלום בעולם כו', ולהיפוך מסלק השלום מן
העולם ומשים קטרוג בין פמליא של מעלה. והמורם
מדבריו שעיך איסור הכלאי' להיותם מין בשאינו
מינו, כי מחבר רוח הקדושה עם רוח הטומאה, וי"ל
שעי"ז נותן תוס' כח ועוז ברוח הטומאה ונמצא מעכב
ח"ו ענין דכתי' ואת רוח הטומאה אעביר. וע' בשל"ה
דקל"ט ע"ב גבי הבדלה שענין ד' הבדלות כו' עד תקנו
להבדיל במוצאי שבת לזה סוד כלאי' ושעטנו
והמערבם עליו הכתוב אומר כי את מקדש ה' טמא
עכ"ל.

לא תלבש שעטנו

והנה הלוכש שעטנו פוגם בבחי' [זו] שלא יומשך לו
ח"ו מבחי' ש"ע נהורין הנ"ל, ש"ז רומז תיבת
ש"ע שיש בשעטנו, והגם שהתיבה בשלימות הוא שוע,
אך מפני שלהרמז הטמון בה די בשני אותיות אלו
דש"ע לכן לא נמצא בתיבת שעטנו רק ב' אותיות אלו
ש"ע שרומזין על ש"ע נהורין עילאין.
ומעתה צ"ל שורש ענין הכלאים, הנה רש"י ז"ל פי'
בפסוק לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש וגו'
(תצא ד"ב ט') כלאים חטה ושעורה וחרצן במפולת יד,
ופן תקדש כתרומתו תסתאיב, כל דבר הנתעב על האדם
בין לשבח כגון הקדש בין לגנאי כגון איסור נופל בו
לשון קדש כמו אל תיגע בי כי קדשתיך (ישעי' סי' ס"ה
ה') עכ"ל. וע' בבחי' פ' כי תצא שכ' וטעם איסור
הכלאי' הוא ערבוב הכוחות העליונים למעלה, וע' בפ'
קדושי' בפסוק את חוקתי שכתב שאפי' העליונים
צריכים שלום שנא' עושה שלום במרומיו והשלום
שלהם הוא קיומם ושיפעלו פעולתם במינויים (וי"ל
שז"ע שלום ומשפט להיות כל דבר על מכונו. והגם
שגבי כלאים נז' חוקה, דכתי' את חוקתי תשמורו בפ'
קדושי' י"ט י"ט, וכמארז"ל במד"ר פ' חוקת פי"ט
דרע"ד ע"א ר' יהושע דסכני בשם ר' לוי א' ארבעה
דברים יצה"ר משיב עליהם דכתי' בהם חוקה אשת אח
וכלאי' ושעיר המשתלח ופרה אדומה כו' כלאי' לא
תלבש שעטנו, וסדין בציצית מותר וכת' ב' חוקה את
חוקתי תשמורו עכ"ל. מ"מ יש לומר דשייך למשפט
ע"ד שאה"כ שם שם לו חק ומשפט, וכענין וארמון על
משפטו ישב (ירמי' ל' י"ח) כמשפט הראשון כהלכתא
קדמייתא, וכן המשפט מביא לידי שלום כמ"ש בטח"מ
סי' א'), וא"כ המעמיד תולדות למטה מין במינו גורם
השלום למעלה, כי הכוחות הממונים הם משלימי'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים – תרמ"ג

הוספה

אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו ע"ן³²:
דלכאורה אינו מוכן הרי ישנו סדר השתלשלות,

בענין³¹ "אני הוי' לא שניתי" מבאר בבוד קדושת

(32) דבור המתחיל נר חנוכה תרמ"ג – נדפס בהקדמים חוברת שלישית עמוד
110 וז' אילך. ספר המאמרים תרמ"ג עמוד 148 ואילך.

(31) מאמר דבור המתחיל "באתי לגני" יד' שבט, ה'תשי"ט פרק ת. – תורת
מנחם ספר המאמרים תשי"ט עמוד קיד.

בהמאור, שהרי בהמאור לא שייך ענין הצמצום וסילוק
חס ושלום³⁶, והוא נמצא בכל מקום ומקום, גם במקום
יש הנברא, והדיבור המהווה מקיים ומחיה אותו, ומאחר
שהנבראים והאור המהווים נמצאים תמיד בהמאור הרי
הם בטלים בתכלית כביטול זיו השמש בהשמש, ואם כן
מוכן שגם מצד ישות הנברא לא יש שום שינוי כלל. ועל
ידי ההתבוננות בענין "אני הוי' לא שנית" נעשה אצלו
תשוקה לב' ענינים, ברוחניות ובגשמיות:

ענין הא' הוא, דכאשר מתבונן אשר כל סדר
ההשתלשלות אינו פועל שום שינוי כלל, לזאת ירצה
אשר כל כחותיו ורצונותיו יהיו רק באלקות.

וענין הב' הוא, דכאשר מתבונן אשר "אני הוי' לא
שנית", והכל נמצא בהעצמות, לזאת ירצה אשר גם
בהיש הנברא לא יצטרך להיות ניוון מענינים אשר
בחיצונותם לא ניכר בהם אלקות, כ"אם שיהיה ניוון
מהעצמות, ניוון מזיו השכינה.

וההפך בין ב' ענינים אלו הוא:

דענין הא' אשר כל כחותיו הרוחניים ובכללות הוא
הכחות פנימיים ורצון ותענוג יהיו רק באלקות, הנה ענין
זה הוא בכחו של האדם, וזאת היא העבודה שתובעים
ממנו, דהו ענין עבודת הקרבנות להקריב את הדם
והחלב, ש"הדם הוא הנפש"³⁷, היינו החיות, והחלב הוא
התענוג, דער קאך און גישמאק, להקריבם על גבי
המזבח להוי' שיהיו רק באלקות. ודבר זה אפשר לפעול
לא רק בזמן שבית המקדש היה קיים כי אם גם בזמן
הגלות, ואדרבה "מגו עקתא"³⁸, דאס וואס ער דארף
הארעווען איבערקומען דעם חושך כפול ומכופל, הנה
על ידי זה דוקא יכול להגיע למעלה יותר, שהוא מצד
כח המסירת נפש שישנו עכשיו יותר מכמו בזמן הבית,

אמנם ענין הב' והוא אשר לא יצטרך להיות ניוון
מענינים שבחיצונותם אינם אלקות כ"אם שיהיה ניוון
מזיו השכינה, הנה זה יהיה כאשר יעביר רוח הטומאה
מן הארץ³⁹, והוא הגילוי דלעתיד אשר "ואמר ביום
ההוא הנה אלקינו זה", שיהיה הגילוי אלקות במוחש,
שיהיה גילוי כח הפועל בנפול⁴⁰ ויורגש אשר אין עוד
מלבדו⁴¹.

והאור משתנה מעולם לעולם ונתצמצם לפי ערך כל
עולם, עד שבעולם הזה האור מצומצם ביותר והוא
בהעלם והסתתר בתכלית, דלכן נקרא בשם תחתון לפי
שאינ תחתון ממנו במדרגה, והרי זה שינוי בהאור.

ומבאר שם, דאף על פי כן אין זה שינוי מצד האורות,
דהגם שיש כמה חילוקים בהאור, שאינו דומה האור
כמו שהוא בעשייה לכמו שהוא ביצירה, וביצירה לכמו
שהוא בבריאה, ובבריאה לכמו שהוא באצילות וכן
למעלה יותר, הנה חילוקים אלו הם רק מצד העולמות,
שאינ העולם בלי לקבל אור נעלה יותר, אבל האור
עצמו נמצא בשלימותו ובמילואו למטה כמו למעלה.

אף עדיין אינו מוכן, שהרי זה גופא שאין העולמות
יכולים לקבלו הרי זה שינוי.

ומבאר על זה, דגם השינוי שמצד העולמות
והמקבלים אין זה שינוי, שהרי זה שהמקבלים אינם
יכולים לקבל את האור הוא מצד המגן שישנו על שם
הוי' והוא ההעלם דשם אלקים, והרי שם אלקים הוא
שם קדוש מז' שמות שאין נמחקים³³, ולזאת הרי לגבי
האור עצמו אין זה העלם כלל, שהרי אין עצם מסתיר
על עצם כידוע, והיינו שגם מצד ההעלמות וההסתרים
לא יש שינוי בהאור כלל.

אף עדיין צריך להבין, דלכאורה יש שינוי בהאור
מצד הנבראים, שהרי הנבראים הם חלוקים זה מזה,
וההתהוות הנבראים הוא מבחינת האור דבר הוי', שלכל
נברא יש דיבור נבדל מזולתו, ואם כן הרי זה שינוי
בהאור. ומבאר על זה דבאמת גם זה אינו שינוי.

ומבאר על פי המשל דאור השמש המבואר בתניא³⁴,
דדוקא כאשר האור יוצא מחוץ להמאור אז הוא
במציאות אור, אבל בהיותו בהמאור אינו מציאות כלל
כי בטל במציאות ממש בהמאור. ולזאת הנה הדבר הוי'
שמהווה תמיד את הנבראים והוא כל עיקר מציאותם,
וכידוע³⁵ דאין זה דומה כאשר יוצא לצורך בלי שהכלי
תתקיים בלי האומן לפי שהוא יש מיש והאומן לא עשה
מציאות הישות, מה שאין כן בהתהוות היש מאין ואפס
המוחלט, הרי האור צריך תמיד להיות את הנבראים
והוא כל עיקר מציאותם, והאור הרי הוא נמצא תמיד

(33) שבויעות לה, א.

(34) שער היחוד והאמונה פרק ג (עח, א ואילוף). וראה תניא פרק לג (מב, א).

(35) ראה תניא שער היחוד והאמונה פרק ב. אגרת הקדש סימן כה (קלח, ב ואילוף).

(36) תורה אור וירא יד, ריש עמוד ב'.

(37) פרשת ראה יב, כג.

(38) ראה זהר חלק ב, רא, ב.

(39) זכריה יג, ב.

(40) ראה תורת חיים תצוה תפב, סוף עמוד א וחלק ב שבת, סוף עמוד א.
ובבבקה מקומות.

(41) ואתחנן ד, לה.

המצוות בגשמיות, אשר על ידי זה מהפכים את השקר
דעולם ומקשרים בעצמותו ומחותו, להיות גג ורצפה
אחד ממש.

ד"ה תנו רבנן נר חנוכה

וזהו ענין "אני הוי' לא שנית", דאף שהוא בכל עת
ובכל זמן ובכל מקום, אמנם בכדי שיהיה הגילוי במוחש
בכל ענינו, הנה זה יתגלה לעתיד דוקא על ידי העבודה
עכשיו בעבודה הרוחנית שהוא עבודת הקרשים וקיום

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

וכן במדות, להרחיק מדות רעות ולזכר המדות הטובות שיהיו נעימות. וכן במוחין - לזכר
את החושים ולרוממם, שיהיו כלים לקבל שכל נעלה יותר. כמו בפרד"ס התורה, דרגה
למעלה מדרגה. וזהו הזיכור שבכלי השכל, עד שמתאחד עם עצם האור

היא בכלי השכל, דעל ידי הוידפכות זו הנה אפן קבלתו
את השכלים הוא באפן נעלה יותר, והינו דלכד זאת
שמשפיל מבין ומשיג שכלים נעלים ביותר, הנה כל
שכל ושכל הנה הוא משיגו באפן נעלה יותר, דלהיות
דכל עבודתו היא בזכור ועלוי החושים, לכן הנה גם
בשכל פשוט ורגיל הנה הוא משפילו מבינו ומשיגו
באפן נעלה יותר. דהנה יש פרד"ס שבתורה¹⁴, והוא
דכל דבר תורה משפיל מוכן ומשיג בד' אפנים שהם נגד
ד' אותיות דשם הוי'¹⁵, והם פשט, רמז, דרוש, סוד,
הנה גם הפשט הוא חכמה גדולה ועמקה ביותר, ומכל
מקום אינו דומה כלל השכל הפשוט לגבי השכלים
העמוקים שבענין ההוא כמו שבאים בהרמז שהוא שכל
מפלא יותר, והרמז, עם היותו שכל מפלא, מכל מקום
אינו אלא רמז, ואינו דומה כלל להשפלות העמקות
שבענין ההוא בדרך דרוש שבא באריכות ההסבר,
ובפרט בענין הסוד שהיא החיות פנימי של ההשפלות
שהם נפלאים ביותר, דמובן האין צורך דהפשטות לגבי
הסוד פנימי, דכל זה הוא הזכור והעלוי בכלי השכל
עד שמתאחד עם עצם האור, וזהו ענין העבודה לזכור
את המוחין ולהעלותן בעלוי אחר עלוי בדקות אחר
דקות עד שמתאחדים עם עצם האור, דעבודה זו היא
מלמטה למעלה, וכמו חפירת הבאר, הנה העקר הם
המים, והוא על ידי הסרת העפר עצים ואבנים המכסים

והנה פשם שבלבוש הדבור הנה עקר העבודה הוא
בהדבור הראוי שיהיה בדקות, והינו דהדבור*)
האסור אינו שיף ענין העבודה, רק בזה שירחקנו
בדחיה לגמרי, והעבודה היא בדבור הראוי שיהיה
בדקות, הנה כמו כן היא העבודה במדות, דאין ענין
העבודה להרחיק המדות רעות, דבכדי להרחיק המדות
רעות אין צריכים עבודה כלל, רק בזה שצריך להיות
פעל פח לשפרם ולהרחיקם בדחוי גמור לגמרי מכל
וכל, והעבודה היא בהמדות טובות עצמן לזכור שיהיו
מדות נעימות, והן הנקראין מדות תרומיות ומדות
חסידיות, וזהו ענין העבודה, דבדבר הראוי והטוב הנה
ישנה אותה על ידי עבודתו מגסות לדקות ומחריפות
לנעימות. וכמו שהיא בעבודת המדות, הנה כמו כן היא
בעבודת המוחין, דענין העבודה הוא לזכורם, והוא לגע
את עצמו ביגיעה עצומה לזכור את החושים ולרוממם,
הארעונין אויף מאכין די חושים איידילער און
העכערי, והינו דלכד זאת דהנה עבודת המוחין הוא
לפתח את החושים והפשרונות, אשר בכל דבר-שכל
וחכמה שהוא לומד משפיל ומתחכם, הנה מתפתח
הפשרונות יותר יותר, הנה לכד זאת היא היגיעה בזכור
החושים והתפתחותן, שפחשים שלו החכמה בינה
דעת שפנפשו נעשים כלים לקבל שכלים נעלים יותר,
דכללות ענין ההתפתחות היא בכלי המח, וההוידפכות

הרב חיים וויטאל לשער ההקדמות - הקדמה א (נרפסה בעץ חיים
דפוס ווארשא, תרנ"א. ונעתקה בקונטרס עץ החיים (הוצאת
קה"ת) עמוד 62 ואילך). רמ"ז (רבי משה זכות) לזוהר חלק א ד,
סוף עמוד ב ואילך. הנסמן בהערה הבאה.
15) ראה רמ"ז לזוהר ריש פרשת קדושים.

*) כן הוא במקור. ואולי צריך להיות; דבהדיבור. המו"ל.
14) ראה נגיד ומצוה בתחילתו מעץ חיים. נהר שלום
בהקדמת רחובות הנהר בסופו. משנת חסידיים מסכת חיוב
הנשמות פרק א משנה ב (הובאו ונתבארו בשיחת יום ב' דחג
השבועות תרצ"ג - לקוטי דיבורים חלק ד תשעא, א). הקדמת

ענין העבודה היא לעשות מצוות – דקות, ומתחתון –
עליון.

[פרשת] אחרי וקדושים תרצ"ז אטוואצק

על המעין, וכאשר מסיים אז המים נובעים מתפא
לעלאי, אשר בן הוא בזכרון החוששים, להיות דקללות

ו. מלמטה למעלה.

ספר השיחות – ה'תש"ד בלה"ק

הוא "משפטים – תרומה", לפני עשיית המשכן אמרו
תורה, ורז"ל הרי אומרים⁸⁴ "משחרב בית המקדש
אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה", הרי
שבית הרבי הוא "משכן", ובכן – אימרו לנו תורה.
ענה להם הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק':
מה אתם רוצים, מאמר חסידות או סיפור. החסידים
הבינו שהסיפור שהרבי רוצה לספר, יש בו מן הסתם
ענין גדול, וענו: סיפור.
הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' סיפר אז
את הסיפור הידוע מר' יעקב תם, שהיה חסיד
רוז'ינאי, ולאחר פטירתו, בבואו לעולם העליון,
הושיבה הפמליא של מעלה בית-דין לדונו, ובגלל
קפידא שהייתה עליו מהרוז'ינאי, בחרו באחד
מהעולם התחתון להכריע בין ה'בית יוסף' וה'בית
חדש'.
הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' לא גילה
מיהו השלישי המכריע, אלא הרה"ק קצת ואמר: "ואני
אומר שהוא זכאי". לאחר מכן, פנה אל החסידים
הנאספים ושאל אותם: הא, מה אתם אומרים –
זכאי, זכאי? וכולם ענו: זכאי, זכאי. לאחר מכן הכניס
הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' כמה מטבעות
ביסוד הבניין, טיחו את קורות העץ בזפת, והוד כ"ק
אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' הלך לביתו. אז הבינו
החסידים מי היה השלישי המכריע – הרי הוא הוד
כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק' בעצמו.
הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי, וכן אחיו כ"ק
הרה"ק הר' חיים אברהם לא היו שקועים בסיפורים,
הם היו שקועים בפנימיות ובפנימיות דפנימיות.
כפי הידוע שאל פעם הרה"ח ר' זאב וילנקר את
אחיו הרה"ח ר' משה וילנקר, שהיה קשיש ממנו
בעשרים שנה: תמיד אתה אומר לי את התורות
ששמעת מהרבי – הוד כ"ק רבינו הזקן – ספר לי

ז. בחז"ל ישנה התבטאות: "ברם זכור אותו האיש
לטוב וחנני" בן חזקי' שמו, שאלמלא הוא נגנז ספר
יחזקאל וח"י דבר שנגזרו⁷⁹. "ברם זכור אותו האיש
לטוב ויהושע בן גמלא שמו"⁸⁰. "ברם זכור אותו
האיש לטוב ורבי יהודה בן בבא שמו"⁸¹ שעל-ידו
נשאר ענין הסמיכה, שהיא התאמתות הקבלה איש
מפי איש עד משה רבינו עליו-השלום: "וברם זכור
אותו האיש לטוב שאמרו שמועה מפיו – בענין
בדיקת דרוסה – ומנו רב". אומר שם ריש לקיש, מנו
רב ומנו רב ולא ידענא לי, וא"ל רבי יוחנן ולא נהירא
לי לאותו תלמיד ששימש את רבי רבה ורבי חייה כל
אותן שנים ששימש אותו תלמיד בישיבה, אני
שימשתי בעמידה, ומאן גבר הוא גבר בכולא, ופירש
רש"י – בתורה ובחסידות⁸². צריכים להיות שני
הדברים. חסידות בלי תורה – לא טוב, תורה בלי
חסידות – לא טוב, צריכים להיות שני הדברים –
תורה וחסידות.
ברם זכור אותו האיש לטוב, הדוד הרה"ח ר'
משה – בנו של הוד כ"ק רבינו הזקן – שהיה בעל
סיפורים.
כבר חזרתי פעם⁸³ על אימרתו של הוד כ"ק רבינו
הזקן: כששמענו תורה מהרבי – הרב המגיד
ממזריטש נ"ע – היה זה לגבינו תורה שבעל-פה,
וכאשר שמענו סיפור מהרבי, היה זה לגבינו תורה
שבכתב.
וידוע הסיפור שאירע אצל הוד כ"ק אאזמו"ר
הרה"ק 'צמח צדק' בשנת תקצ"ג אחרי השריפה
הגדולה שהייתה בליובאוויטש, והיו צריכים להניח
יסוד לבניין החדש בחצר הרבי. הגיעו אז הרבה
אורחים חסידים, גם מבסרביה, מיאסי ומערים
אחרות. ביקשו חסידים את הוד כ"ק אאזמו"ר
הרה"ק 'צמח צדק': רבי, אימרו לנו תורה, הרי הסדר

(82) חולין נד, א.

(83) לקו"ד כרך א' (צט, ב).

(84) ברכות ח, א. זח"ג רב, א.

(79) שבת יג, ב.

(80) כ"ב כא, א.

(81) סנהדרין יג, ב.

- 1 פעם איז מופת מהרב. ענה לו הרה"ח ר' משה: אני
2 נותן לך לשד השמן, ואתה רוצה ציפורני הרגליים.
3 ואילו הדוד הרה"ח ר' משה - בנו של הוד כ"ק
4 רבינו הזקן - רשם גם סיפורי מעשיות, והרבה
5 פעמים קיבל מסבתו הרבנית רבקה, אמו של הוד כ"ק
- 6 רבינו הזקן. הרבנית רבקה האריכה ימים גם בימי
7 ה'צמח צדק'. הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק 'צמח צדק'
8 גם-כן קיבל הרבה ממנה, והיה ספר של סיפורים בו
9 היו רשומים עניינים המתחילים: "אמרה לי אם".

ש"ק (פרשת) בא בסעודה

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק נ"ח - בעל התשובה

1 אדם המחפש את הדרך הנכונה נוהג לפי הכלל: "מכל מלמדי השכלתי". הוא מחזיק את
2 עיניו פקוחות מתוך מגמה לקלוט כל עניין חדש שיסייע לו במציאת דרכו. ביתו של אליעזר
3 ראובן הנפח שימש לברוך מקור של גילויים כאלה. בשלושת חתניו של הנפח ראה את שני
4 הסוגים השונים שבעולם התורה, ואילו בר' אליעזר ראובן עצמו השתקפו התמימות והיושר של
5 היהודי העממי והפשוט.

6 למרות אשר כל מה ששמע וראה באותו ערב פסח, הספיקו לברוך לחוש את חריפותה של
7 בעיית העמידה על פרשת הדרכים שבין דרך החסידים לבין דרך המתנגדים - עדיין היה לו מה
8 ללמוד בהמשך שהותו בדוברומיסל בכלל, ובמיוחד בבית הנפח שהיווה בשבילו מעבדה רוחנית.
9 לקראת החג עמד להגיע לביתו של ר' אליעזר ראובן אורח נוסף, שמואל נחום, בנו של
10 הנפח, שלמד בישיבה. כאשר הגיע שמואל נחום, בבוקר ערב פסח, התעניין בו ברוך רבות, שכן
11 נסיעתו לישיבה, לפני שנים מספר, באה על ידי עצתו והשפעתו של ברוך. הדיין של דוברומיסל
12 ושני גיסיו המבוגרים של הנער קבעו בזמנו שהוא לא יוכל לצמוח כלמדן ויעצו לעשותו לשוליה
13 של בעל מלאכה. (היה זה לפני שר' יצחק שאול היה לחתנו של ר' אליעזר ראובן). שמואל נחום
14 אף החל לעבוד בנפחיתו של אביו. אך כאשר הבחין ברוך, באחד מביקוריו הקודמים
15 בדוברומיסל, בתשוקתו של הנער ללימודים, ובכך שנפשו חשקה בתורה, יעץ לאביו לשלחו
16 לישיבה, וכך אכן נעשה (ראה פרק י"ז).

17 עתה היה שמואל נחום צעיר מגודל, וניכר בו שינוי בולט. הייתה לו דרך כבושה של עבודת
18 ה', מבוססת על תורת המוסר, ונראו אצלו ידיעות ניכרות בתורה, הרבה יותר מהצפוי בתקופה
19 הקצרה שבה שהה בישיבה.

20 לפיכך היה ברוך סקרן לדעת כיצד הגיע שמואל נחום בזמן כה קצר להישגים כאלה. ואכן
21 התבררו לו דברים מעניינים, אשר מהם הוכח כי כל הרוצה באמת ללמוד תורה מוצא את הדרך
22 לכך. הנה, הכול ראו את שמואל נחום כ"בעל מוח סתום". מלבד זאת נאלץ, בהגיעו לישיבה
23 בארשה, לעבוד מספר שעות ביום אצל נפח מקומי כדי להשיג אמצעים למזון ולינה. דבר זה
24 הכביד, כמובן, עוד יותר על אפשרויותיו להוסיף חכמה.

25 בתחילה אף סירב ראש הישיבה להושיבו בין התלמידים, כיוון שפיגר אפילו אחרי רמת
26 הידיעות של הכיתה הנמוכה ביותר בישיבה. אך לאחר שהתחנן לפני ראש הישיבה, העמיד הלה

1 לרשותו מי שילמד איתו בנפרד. אלא שהיה זה אדם רגזן, שתכופות הרים עליו יד להכותו.
2 בצורה כזו לא היה מסוגל לקלוט הרבה מחומר הלימודים.

3 באותו בית-מדרש שבו למד שמואל נחום קבע אכסנייתו יהודי זקן בשם ר' גבריאל שלמה.
4 הלה הבחין במכות שהוא סופג ממורו, ובעובדה שהוא מקבל אותן באהבה מבלי להשמיע הגה.
5 בהזדמנות מסוימת שאל הזקן את שמואל נחום מדוע הוא נותן את גוו למכות, והצעיר השיבו
6 כי הוא מקבל את המכות באהבה, שכן רצונו עז ללמוד תורה והוא נחשל מאוד בדיעותיו.

7 הדבר עשה רושם רב על הישיש, שהציע לו מיד ללמוד איתו תורה, אך התנה עימו תנאי
8 שאיש לא ידע מזה. שמואל נחום שש על כך כמוצא שלל רב. לאחר תקופה מסוימת שבה למד
9 איתו ר' גבריאל שלמה תורה, יכול היה שמואל נחום להתקבל לישיבה. כעבור זמן מסר לו ר'
10 גבריאל שלמה מכתב לרבה של דוברובנה, וייעץ לו לנסוע ללמוד תורה בישיבת דוברובנה.

11 לשמואל נחום נודעו במשך הזמן פרטים מלאים על אישיותו של ר' גבריאל שלמה הישיש.
12 הלה נולד בארשה. אביו, ר' אהרן זעליג, היה סוחר-סוסים אמיד, יהודי למדן ובעל צדקה. רצונו
13 היה שבנו יהיה למדן, אך לגבריאל שלמה היה חשק מועט ללימודים, למרות שניחן בכישרונות
14 מעולים. הוא היה נער שובב, ואהב להשתולל ולהתבטל. בהיותו בן חמש-עשרה שנה התייתם
15 מאביו, ומאז יצא לתרבות רעה. הוא החל להתחבר עם חברים רעים והפך לגנב. בארשה כינוהו
16 בשם "הדבקן", זאת משום שכאשר נתפס בשעת גניבה היה מתנצל ואומר כי החפץ "נדבק"
17 מאליו לידו.

18 פעם הגיע לארשה אורח מכובד, אשר לאחר זמן קצר נוכח לדעת כי הטלית והתפילין שלו
19 חסרות. החשד נפל על גבריאל שלמה, והגניבה אכן נמצאה אצלו. עתה לא היו מוכנים לוותר
20 לו, ואישי הציבור החליטו להענישו. אלא שכאן התערב האורח ומנע את הענשת הנער, בהודיעו
21 כי הוא סולח לו על כך. אשר לעתיד - ביקש שגבריאל שלמה יימסר לידיו. מיד ראו הכול
22 שהאורח פרש חסותו על גבריאל שלמה. הוא קיים איתו שיחות ממושכות, להשתאותם של אנשי
23 המקום. ועוד בטרם עמדו על זהותו של האורח - עזב את ארשה כאשר גבריאל שלמה מצטרף
24 אליו.

25 כעבור עשרים וחמש שנה השתקעה בארשה משפחה מכובדת. כעבור זמן, ב"יום כיפור קטן",
26 לאחר שרב העיר סיים את דרשת התוכחה לפני הציבור, עלה התושב החדש על הבימה והתוודה
27 בפני כל עם ועדה כי הוא גבריאל שלמה, הגנב לשעבר. הוא הגיע לכאן בכוונה להחזיר לכל מי
28 שנגנב על ידו את תמורת הגניבה. נוסף לכך מסר סכום גדול לצרכי הרבים, לבניית בית כנסת
29 ובניינים ציבוריים אחרים.

30 לעת זקנתו, כאשר נותר לבדו ולאחר שילדיו הקימו בתים משלהם, חילק את כל רכושו
31 לצדקה וקבע אכסנייתו בבית המדרש, שם ישב ועסק בתורה.

32 בדוברובנה שמע שמואל נחום כי האורח שנטל עימו את גבריאל שלמה היה אחד הנסתרים,
33 וכי בהשפעתו הפך גבריאל שלמה ללמדן גדול ומצוין במידות ומעשים טובים.

34 כשם ששמואל נחום למד תורה מפי בעל-תשובה מופלא זה, ר' גבריאל שלמה, ובזכותו
35 עלה על דרך ידיעת התורה, כך, מאוחר יותר, הייתה לו הזדמנות ללמוד מוסר ומידות טובות
36 אצל ר' שלום יחיאל מהרקי, אשר, כפי שהתברר, היה חברו של ר' יצחק שאול, גיסו הצעיר של
37 שמואל נחום. הלה היה נתון להשפעת תורת החסידות שהופיעה אז, והדריך את שמואל נחום

1 ברוח תורת הבעל-שם-טוב. כך היו כבר במשפחתו של הנפח מדוברומיסל שניים שהיו מושפעים
2 מתורת החסידות.

3 בינתיים התרחש כליל הסדר בדוברומיסל מאורע ששימש מוסר השכל לברוך ולאחרים.

4 היה זה כאשר ירד הערב, ויהודי דוברומיסל התאספו בבית הכנסת לקראת ליל התקדש החג.
5 מכל הבתים נצנצו נרות יום טוב, וקדושת החג הורגשה בכל פינה. תפילת המנחה רק הסתיימה,
6 החמה שקעה, ובבית הכנסת פרצה סערה. לאהרן שמואל ובצלאל חיים, שהחזיקו בשותפות
7 מבשלת שכר שתוצרתה שווקה לכפרים, התברר לפתע כי שכחו למכור את החמץ שבמבשלה,
8 ובינתיים התקדש החג.

9 שני השותפים טענו זה כלפי זה כי האשמה תלויה בו. כל אחד מהם סמך על חברו שימכור
10 את החמץ, ורק עתה כאשר נפגשו בבית המדרש נתחוויר להם כי החמץ לא נמכר. בצלאל חיים,
11 שעסק בשיווק התוצרת בכפרים, טען כי הגיע הביתה, עיף וְיָגַע, רק בשעות הצהריים המאוחרות,
12 ומיהר להתכונן לחג, ללכת לבית המרחץ וללבוש בגדי חג, כן סייע בבית בהכנות האחרונות
13 לחג. ועניין מכירת החמץ לא היה כלל בראשו. ואילו אהרן שמואל מצידו טען טענה אחרת.
14 אבל מה לעשות עכשיו? חמץ בפסח לאו מילתא זוטרתא היא!

15 מיד הגיעה השאלה אל הרב, אשר הזמין אליו את הדיין. כן ניגשו למדני כותל המזרח,
16 והשתתפו בהתייעצות.

17 הפסק יצא כי את חביות הבירה יש לשפוך ולא ליהנות מהן. את הכלים ואת הדגנים יש
18 לנעול עד אחרי החג.

19 אלא שבזה לא הסתיים העניין. בצלאל חיים חשש שמא לא יצא ידי חובתו בכך. מיד לאחר
20 תפילת ערבית ניגש אל הדיין וביקש ממנו להורות לו סדר של תשובה: "יהודי פשוט אני" -
21 התייפח - "שכל ימיו מכתת רגליו בין הגויים, אני מטופל במשפחה גדולה, ומחזיק נוסף לכך
22 אלמנות וילדיהן. יאמר נא לי מה עלי לעשות כדי שהעבירה הגדולה שעברנו תכופר לנו". גם
23 אהרן שמואל הצטרף ומשאלה דומה בפיו.

24 הדיין חש רגשי השתתפות בצערם של יהודים פשוטים ותמימים אלו. הוא החל להרגיעם,
25 בהבטיחו להם כי לא ייענשו חלילה על כך.

26 תוך כדי כך נשמעה יללת נשים בבית הכנסת. נשיהם ובנותיהם של השותפים התפרצו לבית
27 הכנסת ופילסו לעצמן דרך ביללות גדולות אל ארון הקודש. הן שמעו את אשר אירע והיו
28 בטוחות כי, רחמנא-ליצלן, עונשם יהא חמור מאוד. הדיין עלה על הבימה והשמיע באוזניהן,
29 ובאוזני כל הקהילה דברי הסבר והרגעה, בקראו להם ללכת לבתיהם ולחוג את הסדר בשמחה.

30 הציבור החל להתפזר, כאשר נושא השיחות בדרך ובבתים היה המאורע שהסעיר את העיירה.
31 הלמדנים שבעיירה, ובכללם שני החתנים המבוגרים של ר' אליעזר ראובן הנפח, התפלפלו בפרטי
32 ההלכה ובענייני חמץ בכלל. ר' יצחק שאול וברוך דיברו ביניהם, בדרכם הביתה, על התמימות
33 ויראת השמים של שני השותפים. "הדבר מוכיח עד כמה זך ליבם של היהודים הפשוטים הללו"
34 - העיר ר' יצחק שאול, וברוך הסכים איתו.

אגרות קודש

ב"ה, כ' סיון תרפ"א

ראסטאו

כבוד ש"ב ידי"נ הנעלה והנכבד וו"ח

איי"א מוה"ר שמואל שי

שלום וברכה

בטח קיבל מכתבי ע"י התלמיד דוב שי מסענא, והם

המה מכתבים קצרים, בהם מכתבי תודה כאמור.

ראשית כל יתבשר נא ידידי וכל אוהבינו היקרים יחיו

בבשורת מז"ט מז"ט בעד חתונת בתי מרת חנה תי' עם
ב"ג הת' היקר מר שמרי' שי גורארי' אשר הי' בשעה
טובה ומוצלחת ביום ועש"ק י"א לחי"ז, ובזכות הוד
אבותינו רבותינו הקדושים הנה מאושרים יהיו כל ימי
חייהם ברו"ג, ויבנו בית נהדר בישראל, כפי רצון הקדש
לשמחת לב כל אוהבינו וידידינו מאז ומקדם, ועינינו
תראינה בטוב ישראל בכלל ובפרט.
אמנם מה נפלאה היא ההשגחה העליונה. . .

אג"ק מוהריי"צ כרץ יד

אגרות קודש

ב"ה, ג' סיון, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו, הבא עלינו לטובה, הנני בזה לשלוח לך ברכתי, ברכת מועדים לשמחה וקבלת התורה בפנימיות.

התורה שהיא חכמתו של הבורא יתברך ויתעלה, ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכשתנה לנו הקב"ה על הר סיני, הנה, כידוע, נתנה לפי כוחו של כל אחד ואחד, וכל אחד ואחד משיג בה כפי כוח שכלו.

יש אשר ישיג בתורה בחינת "ובחרת בחיים" כפשוטו, אשר שכרה רב בזה ובבא, והתורה שומרת ומצילה מעונשין חמורים וקלים.

ויש אשר ישכיל להבין שהתורה היא מורה דרך להורות את הדרך ילכו בה בני האדם והמעשה אשר יעשו, היחיד והצבור, אשר דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום.

והנה גם ב' דיעות אלו, המיחסות רק לגליא שבתורה, עדיין אינן שלמות הן.

תורת החב"ד העוסקת גם **בפנימיות** התורה ומגלה את המאור שבה ועיקר תכליתה, על פי מאמר הזוהר תלת דרגין מתקשראין דא בדא ישראל אוריינתא וקוב"ה, אשר התורה היא הקשר התיכוני המקשר את הבריאה עם הבורא יתברך.

והענין בקיצור נמרץ הוא, כי הבריאה היא יש מאין ולא בדרך עילה ועלול (כמבואר באריכות בתורת החב"ד) אשר לכן אין כל ערך וקישור בין ה"יש" ובין ה"אין". ובזה אין הבדל בין התחתון שבדומם ובין העליון שבמדבר, מאחר שכל הדומם צומח חי ומדבר נבראים הם, ואפילו האדם המושלם ביותר לית מחשבת תפיסא ב' כלל, באשר גם השכל נברא הוא, כידוע שאין ערוך כלל בין הבעל גבול לבלתי בעל גבול.

אבל הבורא יתברך שהוא תכלית הטוב, רצה לתת לאדם אפשרות לצאת מהגבולים ומצרים שנמצא בהם בשגם הוא נברא, ולעלות מעלה מעלה לא רק בעולמו הנברא אלא גם למעלה מזה, כדי להתייחד עם בוראו ביחוד גמור. ולכן בטובו הגדול נתן לנו תורת אמת וקדשנו במצוותיו אשר בס ועל ידם יוכל האדם לצאת מעולמו הצר ולהתייחד עם הבורא ביחוד גמור ולדבקה בו, כמו שכתוב ואתם **הדבקים** בה"א חיים כלכם היום.

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

פרשת נשא

ד וידבר יהוה אל־משה לאמר: כב נשא את־ראש בני גרשון גם־הם לבית אבתם למשפחתם: כג מבן שלשים שנה ומעלה עד בן־חמשים שנה תפקד אותם פֿל־הבא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד: כד זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא: (לז) כה ונשאו את־יריעת המשכן ואת־אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר־עליו מלמעלה ואת־מסך פתח אהל מועד: כו ואת קלעי החצר ואת־מסך פתח החצר אשר על־המשכן ועל־המזבח סביב ואת מיתריהם ואת־פל־כלי עבדתם ואת פל־אשר יעשה להם ועבדו: כז על־פי אהרן ובניו תהיה פל־עבדת בני הגרשני לכל־משאם ולכל עבדתם ופקדתם עלהם במשמרת את פל־משאם: כח זאת עבדת משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם ביד איתמר בן־אהרן הכהן: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תקוטי שיחות יג עמ' 19)

נשא את ראש בני גרשון גם הם (ד, כב)

גרשון - לשון גרושין, רומז ל'סור מרע'. קהת - מלשון "קהת צמים", רומז ל'עשה טוב', אסיפת דברים טובים. וגרשון נולד לפני קהת, כי ראשית העבודה היא 'סור מרע', כמשל הקנת היכל למלך, שמפנים תחלה את הלכלוך ואחר־כך מכניסים פלים נאים. אך בני קהת נמנו לפני בני גרשון, כי "סור מרע" הוא הקנה והקדמה ל'עשה טוב', ואם־כן 'עשה טוב' קודם בפונה.

(ישראל) שני כב בני מררי למשפחתם לבית־אבתם תפקד אתם: כג מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה תפקדם פֿל־הבא לצבא לעבד את־עבדת אהל מועד: כד וזאת משמרת משאם לכל־עבדתם באהל מועד קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו: כה ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתרתם

ומיתריהם לכל־פליהם ולכל עבדתם ובשמות תפקדו את־כלי משמרת משאם: כז זאת עבדת משפחת בני מררי לכל־עבדתם באהל מועד ביד איתמר בן־אהרן הכהן: ע"כ במנחת שבת ובחור' לד ויפקד משה ואהרן וגשיאי העדה את־בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם: כח מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לצבא לעבדה באהל מועד: כט ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות וחמשים: לו אלה פקודי משפחת הקהתי פֿל־העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: ס ופקודי בני גרשון למשפחתם ולבית אבתם: לז מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לצבא לעבדה באהל מועד: מז ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים: מח אלה פקודי משפחת בני גרשון פֿל־העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה: כב ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית אבתם: כג מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לצבא לעבדה באהל מועד: כד ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: מה אלה פקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: מז פל־הפקדים אשר פקד משה ואהרן וגשיאי ישראל את־הלויים למשפחתם ולבית אבתם: מז מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן־חמשים שנה פֿל־הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד: מח ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמנים: מט על־פי יהוה פקד

הטבילה, שענינה צויבת הטמאה וטהרה ממנה. ואף כאן: בלי תשובה אין תכן לדוי, כי שניהם מעשה אחד של טהרה מטמאת החטא.

רביעי י' וידבר יהוה אל־משה לאמר: י' דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כִּי־תִשְׁמַח אִשְׁתּוֹ וּמַעֲלָה בּוֹ מַעַל: י' וְשָׁכַב אִישׁ אֶת־הַשְׁכֵּב־זָרָה וְנִעְלַם מֵעֵינַי אִשְׁתּוֹ וְנִסְתָּרָה וְהָיָה נִטְמָאָה וְעַל אֵין בָּהּ וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה: י' וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְיָהּ וְקָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְיָהּ וְקָנָה אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָיָה לֹא נִטְמָאָה: י' וְהָבִיֹּא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֶּהֱן וְהָבִיֹּא אֶת־קִרְבָּנָהּ עֲלֶיהָ עֲשִׂירַת הָאִפָּה קֶמַח שְׁעָרִים לֹא־יִצַק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לֶבְנָה כִּי־מִנְחַת קִנְיָהּ הִוא מִנְחַת זָכָרֹן מִזִּבְחֵי עֹז: י' וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהַעֲמִידָה לִפְנֵי יְהוָה: י' וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיָּם קֹדְשִׁים בְּכַל־יָדָיו וּמִן־הַעֲפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּקֶּרֶקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּיָּם: י' וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזָּכָרֹן מִנְחַת קִנְיָהּ הִוא וּבִיד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מִי הַמָּרִים הַמְּאָרְרִים: י' וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אִתְּךָ וְאִם־לֹא שָׁמִית טְמֵאָה תַּחַת אִישְׁךָ הַנָּקִי מִמִּי הַמָּרִים הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה: י' וְאֵת כִּי שָׁמִית תַּחַת אִישְׁךָ וְכִי נִטְמָאת וַיִּתֵּן אִישׁ בְּךָ אֶת־שְׁכֵבְתְּךָ מִבְּלָעֲדֵי אִישְׁךָ: י' וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בְּשִׁבְעַת הָאֵלֶּה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יְתֵן יְהוָה אוֹתְךָ לְאֵלֶּה וּלְשִׁבְעָה בְּתוֹךְ עַמּוּךָ בְּתֵת יְהוָה אֶת־יָרְכֶךָ נִפְלֹת וְאֶת־בְּטָנְךָ צָבָה: י' וְכִבְּאוּ הַמִּיָּם הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לְצָבוֹת בָּטָן וְלִנְפֹל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן: י' וְכָתַב אֶת־הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֶּפֶר וּמָחָה אֶל־מִי

אוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מַשְׁאוֹ וּפְקָדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 53)

אלה פקודי משפחת בני מררי (ד, מה)

מררי - משאו היה על העגלות, היינו עבודה של הלוך בלי גבול בנפש הפקמית, "משכני". גרשון - בו נאמר לעיל "ולמשא", היינו עבודה זו גם בנפש האלקית, "אתריד גרועה". קהת - עבודה זו מצד שרש הנפש האלקית, שאינו שרץ כלל לנפש הפקמית, "הביאני המלך חדריו". לכן היה עקר משאו הארון - תורה, כי "הביאני המלך חדריו" היה במתן תורה.

שלישי ה' י' וידבר יהוה אל־משה לאמר: י' צו את־בני ישראל וישלחו מן־המחנה כל־צֹרֵעַ וְכָל־זֹבֵב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ: י' מִזֹּכֶר עֲד־נִקְבָּה תִשְׁלְחוּ אֶל־מַחֲוֶיךָ לַמַּחֲנֶה תִשְׁלְחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם: י' וַיַּעֲשׂוּ־בֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתָם אֶל־מַחֲוֶיךָ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כִּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: פ' ה' וידבר יהוה אל־משה לאמר: י' דבר אל־בני ישראל איש איש אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטָּאת הָאָדָם לְמַעַל מַעַל בַּיהוָה וְאִשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא: י' וְהִתְדוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהָשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרָאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יִסֹּף עָלָיו וְנָתַן לְאִשֶּׁר אָשָׁם לוֹ: י' וְאִם־אֵין לְאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאֲשָׁם אֵלָיו הָאֲשָׁם הַמּוֹשֵׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלֵּכָד אֵיל הַכִּפָּרִים אֲשֶׁר יִכְפֹּרֻּבּוּ עָלָיו: י' וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קֹדֶשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה: י' וְאִישׁ אֶת־קֹדְשׁוֹ לוֹ יִהְיֶה אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 19)

והתנדו את חטאתם אשר עשו (ה, ז)

המתודה בדברים ולא גמר בלבד לעיזב... דומה לטובל ושרץ בידו (רמב"ם)

לכאורה היה לו לומר סתם שאין דוי בלי תשובה, ומדוע כתב דגמא זו. ויש לומר, דהנה השרץ אינו דבר צדדי המונע את פעלת הטבילה (כמו חציצה), אלא הוא הפך

הַמָּרִים: ^א וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים
הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָּהּ הַמִּים הַמְאָרְרִים לְמָרִים:
^ב וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקִּנְיָנֹת
וְהִנִּיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: ^ג וְקִמֹּץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־
אֻזְבֻּרְתָּהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ וְאַחֵר יִשְׁקָה אֶת־
הָאִשָּׁה אֶת־הַמִּים: ^ד וְהִשְׁקָה אֶת־הַמִּים וְהָיְתָה
אִם־נִטְמָאָה וְתִמְעַל מַעַל בְּאִשָּׁה וּבָאוּ בָּהּ
הַמִּים הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצִבְתָּהּ בַּמָּנָה וְנִפְלָה
יִרְכָּה וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאֵלָה בְּקִרְבַּ עַמּוּהָ:
^ה וְאִם־לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְטַהֲרָה הוּא וְנִקְתָּהּ
וְנִזְרְעָה זֶרַע: ^ו וְזֹאת תֹּוֹרַת הַקִּנְיָנֹת אֲשֶׁר תִּשְׁטֹמָה
אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁה וְנִטְמָאָה: ^ז אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְיָה וְקָנָא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהָעַמִּיד
אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֶת
כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ^ח וְנָקָה הָאִישׁ מֵעֹן וְהָאִשָּׁה
הַהִוא תִּשָּׂא אֶת־עֹנָהּ: ^ט וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^י דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יִפְלֹא לְגִדֹּל גִּדֵּר נָזִיר
לְהַזִּיר לַיהוָה: ^{יא} מִיָּיִן וְשִׁכָּר וְזִיר חֶמֶץ יֵיִן וְחֶמֶץ
שִׁכָּר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה
וְעֲנָבִים לַחִים וְיִבְשִׁים לֹא יֹאכַל: ^{יב} כָּל יָמֵי נִזְרוֹ
מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיָּיִן מִחֲרָצִים וְעֵדֶיג
לֹא יֹאכַל: ^{יג} כָּל־יָמֵי גִדֵּר נִזְרוֹ תַּעֲרֵר לֹא־יַעֲבֹר
עַל־רֹאשׁוֹ עֵד־מִלֵּאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יִזְיֹר לַיהוָה
קָדֵשׁ יִהְיֶה גִדֹּל פָּרַע שְׁעָר רֹאשׁוֹ: ^{יד} כָּל־יָמֵי
הַזִּיר לַיהוָה עַל־גִּפְשׁ מָת לֹא יָבֹא: ^{טו} לְאֻבּוֹ
וּלְאֻמּוֹ לְאֻחָיו וּלְאֻחָתוֹ לֹא־יִטְמָא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי
נֹזֵר אֱלֹהִיו עַל־רֹאשׁוֹ: ^{טז} כָּל יָמֵי נִזְרוֹ קָדֵשׁ הוּא
לַיהוָה: ^{יז} וְכִי־יָמוּת מָת עָלָיו בִּפְתַּע פְּתָאֵם
וּמָמָא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם טָהַרְתּוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי וְגִלַּחְנוּ: ^{יח} וּבַיּוֹם הַשְּׂמִינִי יָבֹא שְׁתֵּי תֹרִים

אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: ^{יט} וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לַחֲטָאת וְאֶחָד
לְעֹלָה וּכְפָר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַגִּפְשׁ וְקָדֵשׁ
אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא: ^כ וְהַזִּיר לַיהוָה אֶת־יָמֵי
נִזְרוֹ וְהָבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ לְאַשָּׁם וְהַיָּמִים
הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוֹ: ^{כא} וְזֹאת תֹּוֹרַת
הַנָּזִיר בַּיּוֹם מִלֵּאֵל יָמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: ^{כב} וְהִקְרִיב אֶת־קֶרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ
בֶּן־שָׁנָתוֹ תָמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכִבְשָׁה אַחַת בֶּת־
שָׁנָתָה תְּמִימָה לַחֲטָאת וְאֵיל־אֶחָד תָּמִים
לְשִׁלָּמִים: ^{כג} וְסָל מִצֹּת סָלַת חִלַּת בְּלוּלַת בִּשְׁמֹן
וּרְקִיקֵי מִצֹּת מִשְׁחִים בִּשְׁמֹן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם:
^{כד} וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת־חֲטָאתוֹ
וְאֶת־עֹלָתוֹ: ^{כה} וְאֶת־הָאֵיל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים
לַיהוָה עַל כָּל הַמִּצֻּוֹת וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ
וְאֶת־נִסְכּוֹ: ^{כו} וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלָקַח אֶת־שֹׁעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים: ^{כז} וְלָקַח
הַכֹּהֵן אֶת־הַזֶּרַע בִּשְׁלָה מִן־הָאֵיל וְחִלַּת מִצָּה
אַחַת מִן־הַפֶּל וּרְקִיק מִצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי
הַנָּזִיר אַחֵר הַתְּגַלְחוֹ אֶת־נִזְרוֹ: ^{כח} וְהִנִּיף אוֹתָם
הַכֹּהֵן | תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קָדֵשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל
חֻזָּה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחֵר יִשְׁתֶּה
הַנָּזִיר יָיִן: ^{כט} וְזֹאת תֹּוֹרַת הַנָּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר קֶרְבָּנוֹ
לַיהוָה עַל־נִזְרוֹ מִלְּבָד אֲשֶׁר־תִּשְׁיֹג יָדוֹ כַּפִּי גִדֹּל
אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תֹּוֹרַת נִזְרוֹ: ^ל וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^{לא} דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר
לָהֶם: ^{לב} וְיִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: ^{לג} וְיָאֵר
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִחַנֶּךָ: ^{לד} וְיִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו
אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם: ^{לה} וְשָׁמוֹ אֶת־שְׁמִי
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: ^{לו}

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ נשא תשל"ו)

איש או אשה כי יפלא לגדר גדר נזיר (ו, ב)

הרואה סוטה בקלקלה, יזיר עצמו מן היין (רש"י)

הבעל-שם-טוב אומר, ש'הזולת' הוא ראוי: מי שרואה בזולתו דבר רע, סימן שגם בו עצמו יש מעין דפי זה, כי אחרת לא היה רואה אותו בחבירו. ואף כאן: אדם שרואה סוטה בקלקלה, חייב לדעת שיש לו קשר מסוים לחטא זה, לפחות בדקות, ולכן עליו לתקן ולהגדיר את עצמו.

חמישי ז א ויהי ביום כלות משה להקים את-
המשכן וימשח אותו ויקדש אותו ואת-כל-כליו
ואת-המזבח ואת-כל-כליו וימשחם ויקדש
אתם: ב ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית
אבתם הם נשיאי המפת הם העמדים על-
הפקדים: ג ויביאו את-קרבתם לפני יהוה שש-
עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על-שני
הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני
המשכן: ד ויאמר יהוה אל-משה לאמר: ה קח
מאתם והיו לעבד את-עבדת אהל מועד
ונתתה אותם אל-הלויים איש כפי עבדתו:
ו ויקח משה את-העגלות ואת-הבקר ויתן אותם
אל-הלויים: ז את שתי העגלות ואת ארבעת
הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם: ח ואת
ארבע העגלות ואת שמנת הבקר נתן לבני מררי
כפי עבדתם ביד איתמר בן-אהרן הכהן:
ט ולבני קהת לא נתן כפי-עבדת הקדש עליהם
בפתח ישאו: י ויקריבו הנשאים את חנפת
המזבח ביום המשח אותו ויקריבו הנשאים
את-קרבתם לפני המזבח: יא ויאמר יהוה אל-
משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו
את-קרבתם לחנפת המזבח: יב ויהי המקריב
ביום הראשון את-קרבתו נחשון בן-עמינדב
למטה יהודה: יג וקרבתו קערת-כסף אחת
שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם ו מלאים סלת

בלילה בשמן למנחה: יד כף אחת עשרה זהב
מלאה קטרת: טו פר אחד בן-בקר איל אחד
כבש-אחד בן-שנתו לעלה: טז שעיר-עזים אחד
לחטאת: יז ולזבח השלמים בקר שנים אילים
חמשה עתודים חמשה כבשים בני-שנה
חמשה זה קרבן נחשון בן-עמינדב: פ יב ביום
השני הקריב נתנאל בן-צוער נשיא יששכר:
יג הקרב את-קרבתו קערת-כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם ו מלאים סלת בלילה
בשמן למנחה: כ כף אחת עשרה זהב מלאה
קטרת: כא פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד
בן-שנתו לעלה: כב שעיר-עזים אחד לחטאת:
כג ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה
עתידים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה
קרבן נתנאל בן-צוער: כד ביום השלישי
נשיא לבני זבולן אליאב בן-חלן: כה קרבנו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש
שניהם ו מלאים סלת בלילה בשמן למנחה:
כו כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: כז פר
אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו
לעלה: כח שעיר-עזים אחד לחטאת: כט ולזבח
השלמים בקר שנים אילים חמשה עתידים
חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן
אליאב בן-חלן: פ ביום הרביעי נשיא לבני
ראובן אליצור בן-שדיאור: כא קרבנו קערת-
כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד
כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ו
מלאים סלת בלילה בשמן למנחה: כב כף אחת
עשרה זהב מלאה קטרת: כג פר אחד בן-בקר
איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: כד שעיר-
עזים אחד לחטאת: כה ולזבח השלמים בקר

שָׁנִים אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים
 בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְפֵּן אֱלִיצוֹר בֶּן־
 שְׂדִיאוֹר: ^פ בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן
 שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדִי: ^ה קֶרְפֵּנָו קַעֲרַת־כֶּסֶף
 אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף
 שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
 סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^ח כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה
 זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת: ^ט פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל
 אֶחָד כִּבְשִׁ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: ^י שְׁעִיר־עִזִּים
 אֶחָד לַחֲטָאת: ^{יא} וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנֵים־
 אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה
 חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְפֵּן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישָׁדִי: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 190)

עבדת הקדש עליהם, בכתף ישאו (ז, ט)

יש יהודי שהטלה עליו העבודה הקדושה של הפצת
 הנגלה והנסתר שבתורה (הארון והמנוחה) וקרוב לבם של
 ישראל לאביהם שבשמים, ועליו למלא שליחות זו במקום
 שהפנה העלייה הביאתו לשם ולא לזו ממקומו. וזאת, אף
 ש"בכתף ישאו", היינו שלא היו נושאים תפלים על בהמות
 ועגלות - הנפש הבהמית אינה יכולה לשאת ולהבין מה זה
 ועל מה זה.

ששי ^{כב} ביום הששי נשיא לבני נד אליסף
 בן־דעואל: ^{כג} קֶרְפֵּנָו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
 וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
 בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה
 בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^{כד} כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה
 קִטְרֶת: ^{כה} פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁ־
 אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: ^{כו} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 לַחֲטָאת: ^{כז} וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנֵים־אֵילִם
 חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה
 חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְפֵּן אֱלִיסָף בֶּן־דֵּעוּאֵל: ^{כח} בַּיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן־
 עֲמִיהוֹד: ^{כט} קֶרְפֵּנָו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
 וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל

בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה
 בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^כ כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה
 קִטְרֶת: ^{כא} פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁ־
 אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: ^{כב} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 לַחֲטָאת: ^{כג} וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנֵים־אֵילִם
 חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה
 חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְפֵּן אֱלִישָׁמַע בֶּן־עֲמִיהוֹד: ^{כד}
 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל
 בֶּן־פִּדְהָצוֹר: ^{כה} קֶרְפֵּנָו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
 שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף
 שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
 סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^{כז} כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה
 זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת: ^{כח} פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד
 כִּבְשִׁ־אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: ^{כט} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד
 לַחֲטָאת: ^ל וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנֵים־אֵילִם
 חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
 זֶה קֶרְפֵּן גְּמִלְיָאֵל בֶּן־פִּדְהָצוֹר: ^{לא} בַּיּוֹם
 הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בְנִימִן אֲבִידֵן בֶּן־גִּדְעָנִי:
^{לב} קֶרְפֵּנָו קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
 מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
 הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
 לְמִנְחָה: ^{לד} כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת:
^{לה} פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁ־אֶחָד בֶּן־
 שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: ^{לו} שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת:
^{לז} וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנֵים־אֵילִם חֲמִשָּׁה
 עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
 קֶרְפֵּן אֲבִידֵן בֶּן־גִּדְעָנִי: ^{לח} בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא
 לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישָׁדִי: ^{לט} קֶרְפֵּנָו קַעֲרַת־
 כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד
 כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
 מְלֵאִים סֶלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: ^מ כָּף אַחַת
 עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת: ^{מא} פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר

שביעי פר זאת | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ
מֵאֵת נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל קָעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עָשָׂר
מִזְרָק־כֶּסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר כְּפֹת זָהָב שְׁתֵּים
עָשָׂר: ^{פא} שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעֵרָה הָאֶחָת כֶּסֶף
וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אֲלֵפִים
וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: ^{פב} כְּפֹת זָהָב
שְׁתֵּים־עָשָׂר מֵלֵאֵת קְמֹצֹת עָשָׂרָה עָשָׂרָה הַכֹּף
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זָהָב הַכְּפֹת עָשָׂרִים וּמֵאָה:
^{פג} כָּל־הַבָּקָר לַעֲלֹה שְׁנַיִם עָשָׂר פָּרִים אֵילִם
שְׁנַיִם־עָשָׂר כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם עָשָׂר
וּמִנְחָתָם וְשְׁעִירֵי עֹזִים שְׁנַיִם עָשָׂר לַחֲטָאֹת:
^{פד} וְכָל בָּקָר | זֶבֶח הַשְּׁלָמִים עָשָׂרִים וְאַרְבַּעַה
פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי
הַמָּשָׁח אֹתוֹ: ^{פה} וּבָבֹא מִשָּׁה אֶל־אַהֲלֵ מוֹעֵד
לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוֹ מֵעַל
הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל־אֶרֶץ הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי
הַכְּרִבִּים וַיְדַבֵּר אֲלֵיו: פפפ

חצי קריש

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כִּרְעוּתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶלְמָא וּבְזִמְנָן קָרִיב וְאַמְרוּ אֲמִין: אֲמַן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָה דְקֹדֶשׁ
בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן לְעֵלְמָא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאַמְרוּ אֲמִין: אֲמַן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ח עמ' 47)

וְלֹא אֶרֶץ בְּהֵם פֶּסוּל (רש"י ז, פד)

עֲבָדָה זוֹ נִרְמְזָה בְּפֶסֶק שְׁבוֹ נִכְלָים יַחַד קִרְבְּנוּתֵיהֶם שֶׁל
כָּל הַנְּשִׂאִים. וְאַף בַּתְּפִלָּה, שֶׁהִיא בְּמִקּוֹם קִרְבָּן, כִּי:
הַתְּפִלָּה צְרִיף לְקַבֵּל עָלֵינוּ מִצְוֹת־עֲשֵׂה שֶׁל אֱהָבָת יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי הַתְּפִלָּה, וְגַם בַּעַת הַתְּפִלָּה עָלֵינוּ לֵאמֹר אֵת עֲצָמוֹ עִם
הַכָּלֵל, שֶׁהִרְיָ גַם תְּפִלַּת הַיַּחֲדִי נִאֲמָרָה בְּלִשׁוֹן רַבִּים. וְאַזְ

אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂ־אֶחָד בְּנֵי־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה: ע שְׁעִיר־
עֹזִים אֶחָד לַחֲטָאֹת: ^{עא} וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבָּן אַחֲרֵינוּ בֶן־
עַמִּישְׁדִּי: פ ^{עב} בַּיּוֹם עָשִׂיתִי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנִי
אֲשֶׁר פָּגַעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן: ^{עג} קִרְבָּנוֹ קְעֵרֹת־כֶּסֶף
אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מֵלֵאִים
סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשִׁמֹן לְמִנְחָה: ^{עד} כֹּף אֶחָת
עָשָׂרָה זָהָב מֵלֵאֵה קְמֹצֹת: ^{עה} פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂ־אֶחָד בְּנֵי־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה:
^{עו} שְׁעִיר־עֹזִים אֶחָד לַחֲטָאֹת: ^{עז} וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים
בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה
כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבָּן פָּגַעִיאל
בֶּן־עֶכְרֹן: פ ^{עה} בַּיּוֹם שְׁנַיִם עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא
לְבָנִי נִפְתַּלְי אַחֲרֵינוּ בֶּן־עֵינָן: ^{עט} קִרְבָּנוֹ קְעֵרֹת־
כֶּסֶף אֶחָת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מֵלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשִׁמֹן לְמִנְחָה: פ כֹּף אֶחָת
עָשָׂרָה זָהָב מֵלֵאֵה קְמֹצֹת: פא פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אֵיל אֶחָד כִּבְשִׂ־אֶחָד בְּנֵי־שָׁנָתוֹ לַעֲלֹה:
^{פב} שְׁעִיר־עֹזִים אֶחָד לַחֲטָאֹת: פג וְלִזְבַּח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים
חֲמִשָּׁה כִּבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קִרְבָּן
אַחֲרֵינוּ בֶּן־עֵינָן: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 90)

בַּיּוֹם עָשִׂיתִי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לְבָנִי אֲשֶׁר (ז, עב)

רז"ל אָמְרוּ: כָּל הַמוֹסִיף גּוֹרַע, שְׁנֵאֲמַר . . עָשִׂיתִי עָשָׂרָה
קִרְעוֹת (דל עיין מהבא, הוּא לֵהוּ י"ב). הַשֶּׁרֶשׁ שֶׁל "כָּל הַמוֹסִיף
גּוֹרַע" הוּא בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, שֶׁהִיָּה בּוֹ רַבּוּי אֹדוֹת, וְנִשְׁבְּרוּ
וְנִפְלּוּ י"א בְּחִינּוֹת (שְׁמֹנֶה הוּא י"א אֲלוֹפִי עֲשִׂו). וְהִנֵּה 'תְּהוֹ'
הוּא גְבוּרוֹת, בְּסוּד "בְּתַחֲלָה עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבְרָא אֵת
הָעוֹלָם בְּמֵדֶת הַדִּין", וְאֲשֶׁר דּוֹקָא מִמֶּתִיק גְבוּרוֹת אֵלּוּ, כִּי
הוּא בְּחִינַת בִּינָה, עֲלֵמָא דְאֵתִי ("אֲשֶׁר" מִלְשׁוֹן אֲשֶׁר וְתַעֲנוּג),
וְהַגְבוּרוֹת נִמְתָּקִין בְּשֶׁרֶשׁן - בִּינָה.

מִבְּטָח לוֹ שְׁלֵא יִהְיֶה פְּסוּלִי בְּתַפְלָתוֹ, כְּמֵאֲמַר "אֵין תְּקַבֵּל" מוֹאֵס בְּתַפְלָתוֹ שֶׁל רַבִּים".

מפסיר פו כִּלְהִפְקֹר לַעֲלֹה שְׁנִים עֶשְׂרֵי פָּרִים אֵילִם שְׁנִים־עֶשְׂרִי כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה שְׁנִים עֶשְׂרִי וּמִנְחָתָם וּשְׁעִירֵי עִזִּים שְׁנִים עֶשְׂרִי לַחֲטָאת: פח וְכָל בָּקָר וְזֶבֶח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה

פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים בְּנִי־שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָה אָתוּ: פח וּבָבֹא מִשָּׁה אֶל־אַהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹוִי מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים וַיְדַבֵּר אֲלֵיוֹ:

קע"ו פסוקים, עמ"ס סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֵינֵיהֶם הָיָה לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְהִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָה עֶשְׂרִי וּכְבוֹד. יי חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָה:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(ב) עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָּה, שִׁיחָבּוּ לְהִיחָתֶה עֲקָרָה אֲשֶׁר יִלְדָּה כֶּבֶד לִפְנֵי שְׁנַעֲשִׂית עֲקָרָה, לָבוֹן כָּפֶל דְּבָרָיו. (ד) וַיֵּן וְשָׁכַר, יוֹן חֲדָשׁ וַיֵּן וַיֵּשׁ. כָּל טַמְאָה,

הפטרה לפרשת נשא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בשופטים פרק יג

יג ב וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצְרַעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי וְשִׁמּוֹ מְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָּה: ג וַיֵּרָא מֶלֶךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֲלֶיהָ הִנֵּה־נָא אֶת־עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָּתָ וְהָרִית וְיִלְדָּתָ בֶּן: ד וְעַתָּה הִשְׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יוֹן וְשָׁכַר

עטרת מרים

ב וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצְרַעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדְּנִי וְשִׁמּוֹ מְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָּה גַם לִפְנֵי שְׁנַעֲשִׂית עֲקָרָה: ג וַיֵּרָא מֶלֶךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֲלֶיהָ הִנֵּה־נָא אֶת־עֲקָרָה וְלֹא יִלְדָּתָ וְהָרִית תְּהִי תְּרָה וְיִלְדָּתָ בֶּן: ד וְעַתָּה מַעַתָּה הִשְׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יוֹן חֲדָשׁ וְשָׁכַר וַיֵּן וַיֵּשׁ

וּלְהַתְּאֲכָלִי כְּלִטְמָא דְּכָרִים הָאֲסוּרִים לְנִיר: ה כִּי הִנֵּךְ תִּהְיֶה הָרָה וְיִלְדֶתָ בֵּן וּמוֹרָה תֵּעַר לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מֵעַתָּה צֹאנֹו מִן־הַבֶּטֶן וְהוּא יִחַל וְיִחַל וְלֹא יִגְמֹר לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ו וּתְבֹא הָאִשָּׁה וְתֹאמַר לְאִישָׁהּ לִבְעֵלָהּ

לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים חֲשָׁבָה שְׂבִיבִי

הִיא בָּא אֵלַי וּמְרָאָהּוּ כְּמִרְאָהּ

מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים נֹרָא וּמֵאִים מְאֹד

וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אִי־מִנָּה מֵאִיָּה

מָקוֹם הוּא הוּא וְאֵת־שְׂמוֹ לֹא־

הִגִּיד לִי כִּאֲשֶׁר שְׁאַלְתִּיו: ז וַיֹּאמֶר

לִי הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶתָ בֵּן וְעֵתָה

אֶל־תִּשְׁתִּי: י יֵין וְשָׁכַר וְאֶל־

הַתֹּאכָלִי כְּלִטְמָאָה כִּי־נִיר

אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַבֶּטֶן

עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיַּעֲתֵר מְנוּחַ

אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדוֹנִי אִישׁ

הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוֹא־נָא

עוֹד אֲלֵינוּ וְיֹרְנֹו וְלִמְדֵנוּ מִדֶּֽ

נַעֲשֶׂה לְנַעַר הַיּוֹלֵד אֲשֶׁר יוֹלֵד:

ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ

לְמִלְאוֹת שְׁאֵלָתוֹ וַיָּבֹא מִלְאָךְ

הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא

יֹשֵׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמְנוּחַ אִישָׁהּ אֵין

עִמָּה: י וּתְמַהֵל הָאִשָּׁה וּתִרְצֵן

וּתִגַּד לְאִישָׁהּ וְתֹאמַר אֲלֵיו הִנֵּה

נֹרָאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בְּיוֹם

הַדִּיעַ אֵלַי: יא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מְנוּחַ

אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ כִּי הִיא לְבָדָה יָדְעָה

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נֹרָאָה בֹּו וַיָּבֹא אֶל־

הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הֵאֱתָה הָאִישׁ

אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר

אָנִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עֵתָה הוּאִיל

וּבָאתָ שְׁנִית עַל יְדֵי תַּפְלִית בְּדוּאִי יָבֹא

דְּבָרֶיךָ לֹאֹת אֲשֶׁאֲלֶךְ וְהוֹדִיעֵנִי מִדֶּֽ

יְהִיָּה מִשְׁפָּט הַנָּעַר אִיד לְהַתְּנַתְּ

עִמּוֹ וּמַעֲשָׂהּוּ וּכְהַ מַּעֲשָׂה אֲשֶׁר

אָעֲשֶׂה לוֹ: יג וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה

אֶל־מְנוּחַ אֵין מִשְׁפָּט הַנָּעַר לְהוֹסִיף

עָלָיו עַל שָׂאָר נִירוֹת, רַק תְּהוֹסִיף הִיא

מִכָּל אֲשֶׁר־אֲמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה

תִּשְׁמֹר בָּם הָאִשָּׁה, אִמּוֹ שֶׁל הַנָּעַר:

יד מִכָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיֵּין לֹא

תֹּאכַל וַיֵּין וְשָׁכַר אֶל־תִּשְׁתַּ וְכָל־

טְמֵאָה אֶל־תֹּאכַל אֵין לַעֲשׂוֹת עוֹד,

דְּכָרִים הָאֲסוּרִים לְנִיר: (ה) וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ, וְתַעֲר לֹא יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ לְהַסִּיר אֶת שְׁעָרוֹ. יחַל, יִחַלֵּל (ו) אִישׁ הָאֱלֹהִים, חֲשָׁבָה שְׂהִיָּה נְבִיא. וְאֵת שְׂמוֹ לֹא הִגִּיד לִי, כְּלוּמָר, שְׁאַלְתִּי אֶת שְׂמוֹ וְלֹא הִגִּיד לִי. וְלֹא לֹא שְׁאַלְתִּי עַל מָקוֹמוֹ. (ח) מַה נַּעֲשָׂה, אוֹלִי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת דְּכָרִים נֹסְפִים עַל

שָׂאָר נִירוֹת, שְׂהִיָּה הוּא נִיר מִן הַבֶּטֶן.

הַיּוֹלֵד, הַעֲתִיד לְהוֹלֵד. (י) אֲשֶׁר

בָּא בְּיוֹם, בְּיוֹם הַדִּיעַ שְׁנֹפֶר קָרָם.

(יא) אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ, שְׂהִיא לְבָדָה

יָדְעָה אֶת הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נֹרָאָה בֹּו. (יב) וְכַתֵּב

הַמִּלְכָּאָה־ב־שְׁמִיָּהּ אֲשֶׁר נֹרָאָה אֶל הָאִשָּׁה

דְּקוּאָה, מִשּׁוּם שְׁנִירוֹת שְׂמִשּׁוֹן אִינוּ דְּכָר

הַנָּעַר וְאִי אֲפֶשֶׁר לְהַתִּירוֹ כִּי יִהְיֶה עַל יְדֵי

הַמִּלְכָּאָה. וְאִם יִהְיֶה עַל פִּי הָאֵב יִהְיֶה דְּכָר

הַנָּעַר, כִּי הָאֵב יָכוֹל לְהַדִּיר אֶת בְּנוֹ

בְּנִירוֹת וְאִן יִהְיֶה דִּין אַחֵר לְנִירוֹתוֹ).

(יב) עֵתָה יְבוֹא דְּבָרֶיךָ, עֵתָה,

הוּאִיל וּבָאתָ שְׁנִית עַל יְדֵי תַּפְלִית, אִם

כֵּן דְּכָר ה' הוּא, וּבְדוּאִי יָבֹא דְּבָרֶיךָ.

מַה יְהִיָּה מִשְׁפָּט הַנָּעַר

וּמַעֲשָׂהּוּ, כְּלוּמָר, אֵתָה אֲמַרְתָּ רַק

מַה תַּעֲשֶׂה הָאִשָּׁה, אָכֵל מַה יְהִיָּה

מִשְׁפָּט הַתְּנַתְּנָה שֶׁל הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהּוּ.

(יג) מִכָּל אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי אֶל

הָאִשָּׁה תִּשְׁמֹר, כְּלוּמָר, מַה יְהִיָּה

מִשְׁפָּט הַנָּעַר אִיד צָרִיךְ לִשְׁאֹל אוֹתָהּ,

אֵלֹא תִשְׁאֹל אֶת חֲכָמֵי הַדִּיר וְיֹדִיעֵיךְ

אֶת הַלְבוֹת נִירוֹתוֹ. וּבָאתִי רַק לְהַתִּיר

אֶת הָאִשָּׁה בְּדָרְכִים שִׁשׁ בָּהֶם חֲדָשׁ

וּתוֹסִיף עַל הַלְבוֹת נִירוֹת.

וּלְהַתְּאֲכָלִי כְּלִטְמָא: ה כִּי הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶתָ בֵּן וּמוֹרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַבֶּטֶן וְהוּא יִחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ו וּתְבֹא הָאִשָּׁה וְתֹאמַר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים בָּא אֵלַי וּמְרָאָהּוּ כְּמִרְאָהּ מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים נֹרָא מְאֹד וְלֹא שְׁאַלְתִּיהוּ אִי־מִנָּה הוּא וְאֵת־שְׂמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי: ז וַיֹּאמֶר לִי הִנֵּךְ הָרָה וְיִלְדֶתָ בֵּן וְעֵתָה אֶל־תִּשְׁתִּי: י יֵין וְשָׁכַר וְאֶל־הַתֹּאכָלִי כְּלִטְמָאָה כִּי־נִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנָּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיַּעֲתֵר מְנוּחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר כִּי אֲדוֹנִי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּ יְבוֹא־נָא עוֹד אֲלֵינוּ וְיֹרְנֹו מִדֶּֽנַעֲשֶׂה לְנַעַר הַיּוֹלֵד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ וַיָּבֹא מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יֹשֵׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמְנוּחַ אִישָׁהּ אֵין עִמָּה: י וּתְמַהֵל הָאִשָּׁה וּתִרְצֵן וּתִגַּד לְאִישָׁהּ וְתֹאמַר אֲלֵיו הִנֵּה נֹרָאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בְּיוֹם הַדִּיעַ אֵלַי: יא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ כִּי הִיא לְבָדָה יָדְעָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נֹרָאָה בֹּו וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הֵאֱתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עֵתָה הוּאִיל וּבָאתָ שְׁנִית עַל יְדֵי תַּפְלִית בְּדוּאִי יָבֹא דְּבָרֶיךָ לֹאֹת אֲשֶׁאֲלֶךְ וְהוֹדִיעֵנִי מִדֶּֽיְהִיָּה מִשְׁפָּט הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהּוּ וּכְהַ מַּעֲשָׂה אֲשֶׁר אָעֲשֶׂה לוֹ: יג וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל־מְנוּחַ אֵין מִשְׁפָּט הַנָּעַר לְהוֹסִיף עָלָיו עַל שָׂאָר נִירוֹת, רַק תְּהוֹסִיף הִיא מִכָּל אֲשֶׁר־אֲמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשְׁמֹר בָּם הָאִשָּׁה, אִמּוֹ שֶׁל הַנָּעַר: יד מִכָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיֵּין לֹא תֹּאכַל וַיֵּין וְשָׁכַר אֶל־תִּשְׁתַּ וְכָל־טְמֵאָה אֶל־תֹּאכַל אֵין לַעֲשׂוֹת עוֹד,

לְנַעַר הַיּוֹלֵד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מְנוּחַ וַיָּבֹא מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יֹשֵׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמְנוּחַ אִישָׁהּ אֵין עִמָּה: י וּתְמַהֵל הָאִשָּׁה וּתִרְצֵן וּתִגַּד לְאִישָׁהּ וְתֹאמַר אֲלֵיו הִנֵּה נֹרָאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בְּיוֹם אֵלַי: יא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מְנוּחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הֵאֱתָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי: יב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ עֵתָה יָבֹא דְּבָרֶיךָ מִדֶּֽיְהִיָּה מִשְׁפָּט הַנָּעַר וּמַעֲשָׂהּוּ: יג וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל־מְנוּחַ אֵין מִשְׁפָּט הַנָּעַר לְהוֹסִיף עָלָיו עַל שָׂאָר נִירוֹת, רַק תְּהוֹסִיף הִיא מִכָּל אֲשֶׁר־אֲמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשְׁמֹר: יד מִכָּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיֵּין לֹא תֹּאכַל וַיֵּין וְשָׁכַר אֶל־תִּשְׁתַּ

רק כל אִשְׁר־צִוִּיתֶיהָ תִּשְׁמֹר: מו וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה נַעֲצֶרְהָ נַעֲבֶהָ־נָא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה לָפָנֶיךָ גְּדִי עֵזִים: מו וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל־מְנוּחַ אִם־תַּעֲצֹרֶנִּי לַעֲשׂוּתָהּ לֹא־אֲכַל בְּלַחֲמֶיךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עִלָּה הֲלֹא לִיהוָה תַּעֲלֶנָּה בִּי לֹא־יָדַע מְנוּחַ נִסְתַּפֵּס וְלֹא יָדַע בְּבִירוֹ כִּי־מִלְאָךְ

יְהוָה הוּא וְלָכֵן נִסְתַּפֵּס בְּדַבְּרוֹ אִם יַעֲצֶרְהוּ לַעֲשׂוּתָהּ אוֹ יִקְרִיב קֶרְבָּן: יז וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה מִי שְׂמִיךְ מִה שְׂמִיךְ כִּי־יָבֵא לִנוּ דְּבָרְךָ וְתִתְקַבֵּל נְבוֹאָתְךָ פֶּן לֹא נִפְיֵד אוֹ כִּדְבָרְךָ וְכַבְּדֶנּוּךָ לְדַעַת אֶת מִי נִכְבֵּד: יח וַיֹּאמֶר לוֹ מִלְאָךְ יְהוָה אֵין רְצוֹנִי בְּכַבּוֹד, וְאִם־פֶּן לָמָּה זֶה תִּשְׁאָל לְשָׁמִי וְעוֹד וְהוּא פָּלַי מְכֻסָּה וְנִעְלַם שְׁלֹא תֻכַּל לְדַעַתוֹ: יט וַיִּקַּח מְנוּחַ אֶת־גְּדִי הָעֵזִים וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל הַבַּל עַל־הַצֹּר לְהוֹיֵת עוֹלָה לִיהוָה וּמִפְּלֹא לַעֲשׂוֹת הָיָה הַמִּלְאָךְ לְהוֹצִיא הָאֵשׁ מִן הַצֹּר לְאֹכֹל הַגְּדִי וְהַמִּנְחָה וּמְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ רָאִים זֹאת בְּעֵינֵיהֶם: כ וּבִשְׁהֹאֵשׁ גְּדִלָּה וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַלֵּהב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׂמִימָה לְצַד הַשְּׂמִים וַיַּעַל נִסְתַּפֵּס מֵעֲלֵיהֶם מִלְאָךְ־יְהוָה בְּלֵהַב הַמִּזְבֵּחַ וּמְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ רָאִים בַּשַּׁעֲלָה בְּלֵהַב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אֶרְצָה: כא וְלֹא־יָסַף לֹא הוֹסִיף עוֹד מִלְאָךְ יְהוָה לְהִרְאֶה אֶל־מְנוּחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אוֹ כִּשְׂרָאָה כִּל וְזֹאת יָדַע בֵּין מְנוּחַ כִּי־מִלְאָךְ יְהוָה הוּא: כב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי מִלְאָךְ אֱלֹהִים רָאִינוּ: כג וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוֹ חֲפִץ יְהוָה לְהַמִּיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ יְהוָה לְהַמִּיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עִלָּה וּמִנְחָה וְלֹא הִרְאֵנוּ אֶת־כָּל־אֱלֹהִה וְכַעַת לֹא הַשְּׂמִיעֵנוּ כְּזֹאת: כד וַתִּלְד הָאִשָּׁה בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׂמִישׁוֹן וַיִּגְדֵּל הַנָּעַר וַיִּבְרַכְהוּ יְהוָה: כה וַתִּחַל כָּךְ רֹחַ גְּבוּרָה שְׁהִיתָ בְּמַחְנֶה דָן מֵאֵת יְהוָה לְפַעְמּוֹ לְהַלִּיד בְּמַחְנֶה דָן לְהִרְאוֹת כֹּה גְבוּרוֹת וּנְפִלְאוֹת, וְהַמַּחְנֶה הָיְתָה עוֹמֶדֶת בֵּין צָרָעָה וּבֵין אֲשֶׁת־אֵל:

(מו) נַעֲצֶרְהָ נָא אוֹתָךְ, נֶאֱסַף אוֹתָךְ אֶל הַבַּיִת. (מו) בְּלַחֲמֶיךָ, בְּמִאֲכָלֶיךָ. וְאִם תַּעֲשֶׂה עוֹלָה, וְאִם תִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הַגְּדִי לְקֶרְבֶּן עוֹלָה. (יז) מִי שְׂמִיךְ, בֵּין שְׁהִיתָ בְּעֵינֵי מְנוּחַ נְבוֹאָה גְּדוֹל וְנִכְבֵּד, וְהָאֵלֶּם הַגְּדוֹל נִדְּעַ בְּשִׁמּוֹ לְמִי שְׁלֹא רָאִהוּ, וְשִׁמּוֹ הוּא אֶצְלוֹ כִּמּוֹ הָאֵלֶּם בְּעֵצְמוֹ, לְפִיכָךְ נֹאמַר "מִי שְׂמִיךְ" בְּמִקְוָם "מִה שְׂמִיךְ". (יח) לָמָּה זֶה תִּשְׁאָל לְשָׁמִי, כִּלְמִר, אֵין רְצוֹנִי בְּכַבּוֹד, וְאִם כֵּן לָמָּה זֶה תִּשְׁאָל לְשָׁמִי. וְהוּא פָּלַי, וְעוֹד מַעֲמַם, שְׁהוּא מְכֻסָּה וְנִעְלַם וְאֵין לְמַלְאוֹ. (יט) וַיַּעַל עַל הַצֹּר לָהּ, וְאֵף עַל־פִּי שְׂנֵאִסְרוֹ הַמְּנוּחַ לְהַקְרִיב קֶרְבָּן בְּכָל מִקְוָם, אִמְרוֹ ר"ל שְׁהִיתָ כֹּה הוֹרָאתָ שְׁעָה כִּשְׂאִמְרָ לֹא הַמִּלְאָךְ "לָהּ תַּעֲלֶנָּה". וּמִפְּלֹא לַעֲשׂוֹת, הַמִּלְאָךְ עָשָׂה פְּלֵאִים, שְׁהוֹרִיד אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ. (כ) הַשְּׂמִימָה, לְצַד הַשְּׂמִים. (כא) אֵין יָדַע מְנוּחַ וְגו', כִּשְׂרָאָה כִּל זֹאת, הַבֵּין מְנוּחַ שְׂמִלְאָךְ הָיָה. (כב) אֱלֹהִים רָאִינוּ, מִלְאָךְ אֱלֹהִים רָאִינוּ. (כג) אֶת כָּל אֱלֹהִים, אֶת כָּל הַמִּפְּלְאוֹת שְׁעָשָׂה הַמִּלְאָךְ. לֹא הַשְּׂמִיעֵנוּ כְּזֹאת, לֹא הָיָה מִשְׁמִיעֵנוּ כִּשְׁוֹרָה זוֹ שֶׁל הַלֵּדָת הַבֵּן, אִם רָאִינוּ אֵין לָמוֹת. (כד) וַתִּחַל, הַתְּחִילָה. רֹחַ ה', רֹחַ גְּבוּרָה מֵאֵת ה'. לְפַעְמּוֹ, לְחִקּוֹן. פְּרוּשׁ אַחֵר, לְהַצְעִידוֹ, כִּמּוֹ "פַּעְמִי מִרְכְּבוֹתָיו" (שׁוּפְטִים הַבַּיִת). וְר"ל פְּרִשׁוֹ "לְפַעְמּוֹ", מַעֲנִין פַּעְמּוֹן, שְׁהִיתָ רֹחַ גְּבוּרָה מְקַשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו בְּפַעְמּוֹן, וּפְרִשׁ "רֹחַ ה'", נְבוֹאָתוֹ שֶׁל עֲקֹב אֲבִינוּ שְׂאִמְרָ "וְהִי דָן נָהַשׁ עַל־דְּרָךְ" (בְּרַאשִׁית מ"ז), שְׁהִיתָ לֵהֱיוֹת אוֹ לְהִתְקַבֵּל. בְּמַחְנֶה דָן וְגו', בְּמַחְלֵת שְׂכֵם דָן שְׁהִיתָ בֵּין צָרָעָה וּבֵין אֲשֶׁת־אֵל.

וְכָל־טַמְאָה אֶל־תֹּאכַל כָּל אִשְׁר־צִוִּיתֶיהָ תִּשְׁמֹר: מו וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה נַעֲצֶרְהָ־נָא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה לָפָנֶיךָ גְּדִי עֵזִים: מו וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה אֶל־מְנוּחַ אִם־תַּעֲצֹרֶנִּי לַעֲשׂוֹתָהּ לֹא־אֲכַל בְּלַחֲמֶיךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עִלָּה לִיהוָה תַּעֲלֶנָּה בִּי לֹא־יָדַע מְנוּחַ כִּי־מִלְאָךְ יְהוָה הוּא: יז וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה מִי שְׂמִיךְ כִּי־יָבֵא דְבָרְךָ וְכַבְּדֶנּוּךָ: יח וַיֹּאמֶר לוֹ מִלְאָךְ יְהוָה לָמָּה זֶה תִּשְׁאָל לְשָׁמִי וְהוּא פָּלַי: יט וַיִּקַּח מְנוּחַ אֶת־גְּדִי הָעֵזִים וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל־הַצֹּר לִיהוָה וּמִפְּלֹא לַעֲשׂוֹת הָיָה הַמִּלְאָךְ לְהוֹצִיא הָאֵשׁ מִן הַצֹּר לְאֹכֹל הַגְּדִי וְהַמִּנְחָה וּמְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ רָאִים זֹאת בְּעֵינֵיהֶם: כ וּבִשְׁהֹאֵשׁ גְּדִלָּה וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַלֵּהב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׂמִימָה לְצַד הַשְּׂמִים וַיַּעַל נִסְתַּפֵּס מֵעֲלֵיהֶם מִלְאָךְ־יְהוָה בְּלֵהַב הַמִּזְבֵּחַ וּמְנוּחַ וְאִשְׁתּוֹ רָאִים בַּשַּׁעֲלָה בְּלֵהַב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אֶרְצָה: כא וְלֹא־יָסַף עוֹד מִלְאָךְ יְהוָה לְהִרְאֶה אֶל־מְנוּחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אֵין יָדַע מְנוּחַ כִּי־מִלְאָךְ יְהוָה הוּא: כב וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל־אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רָאִינוּ: כג וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוֹ חֲפִץ יְהוָה לְהַמִּיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ יְהוָה לְהַמִּיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עִלָּה וּמִנְחָה וְלֹא הִרְאֵנוּ אֶת־כָּל־אֱלֹהִה וְכַעַת לֹא הַשְּׂמִיעֵנוּ כְּזֹאת: כד וַתִּלְד הָאִשָּׁה בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׂמִישׁוֹן וַיִּגְדֵּל הַנָּעַר וַיִּבְרַכְהוּ יְהוָה: כה וַתִּחַל רֹחַ גְּבוּרָה שְׁהִיתָ בְּמַחְנֶה דָן מֵאֵת יְהוָה לְפַעְמּוֹ בְּמַחְנֶה דָן צָרָעָה וּבֵין אֲשֶׁת־אֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבֹדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

בְּיָדְךָ וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וּפְרִשְׁנִי
בְּיָדְךָ תִּקַּח לַחֲטָאֵת: ^א וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּים
לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^(יִשְׂרָאֵל) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלִּוִּים לִפְנֵי יְהוָה
וּסְמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלִּוִּים:
^א וְהִנִּיף אֹהֶרֶן אֶת־הַלִּוִּים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה:
^ב וְהַלִּוִּים יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים
וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאֵת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה
לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלִּוִּים: ^ג וְהִעֲמַדְתָּ אֶת־הַלִּוִּים
לִפְנֵי אֹהֶרֶן וּלְפָנֵי בָנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה
לַיהוָה: ^ד וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלִּוִּים מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלִּוִּים:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
ח ^א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ב דַּבֵּר
אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֹּחֲת
אֶל־מוֹל' בְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יֵאָדְרוּ שִׁבְעַת הַנִּירוֹת:
^ג וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוֹל' בְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הֵעֲלָה
נִרְתִּיָּה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ^ד וְהָיָה
מַעֲשֵׂה הַמִּזְבֵּחַ מִקְשָׁה זָהָב עֲדִי־יִרְכָה עֲדִי־
פְרָחָה מִקְשָׁה הִוא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמִּזְבֵּחַ: ^פ ^(לוי') וַיִּדְבֹּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ^ז קַח אֶת־הַלִּוִּים מִתּוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: ^ח וְכַהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם לְמַהֲרֵם
הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאֵת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־
בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ בְּגָדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ^ט וְלָקַחוּ פֶרֶךְ

פרק א משנה יז

שְׁמַעוֹן בֶּנִי אֹמֵר, כָּל יָמַי גִּדְלֹתַי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאתִי לְגוֹף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמְדַּרְשׁ עֵקֶר, אֶלָּא הַמַּעֲשֵׂה. וְכָל הַמְרַבֵּה דְבָרִים, מֵבִיא חֲמָא.

נקודות משיחות קודש

הקב"ה: שכדי שתהיה מציאות של עולם שנראה כנפרד [=זולת] מאלוקות, צריך שתהיה בריאה על-ידי בחינת הדיבור - "בעשרה מאמרות (דוקא) נברא העולם".

אולם "ישראל עלו במחשבה", דהיינו שהם מאוחדים בקב"ה - "חלק אלוקה ממעל ממש"⁶, ואינם בבחינת "זולת"; וזהו תפקידן של נשמות ישראל, לגלות בעולם את בחינת המחשבה, דהיינו לאחד גם את העולם עם אלוקות [שלא יהיה כ"זולת"]. זהו "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם!", היינו שתפקידו של יהודי הוא לגלות את בחינת "מחשבה" (ההיפך מדיבור - אילם) כאן בעולם.

והנה שתי בחינות אלה - מחשבה ודיבור - ישנן גם בתורה, מחשבה שבתורה היא התורה כפי שהיא ברוחניות, דהיינו פנימיות התורה; דיבור שבתורה, הוא מה שהתורה מדברת בעניני עולם הזה הגשמי שהוא על-דרך שמגלה לזולתו מה שנמצא במחשבתו.

על כך אומרת הגמרא, "יכול אף בדברי תורה", דהיינו שהיתה סברה לומר שכשם שבעניני העולם צריך להתעלות מבחינת הדיבור, על-דרך-זה גם בתורה יעסוק אדם רק בפנימיות התורה; על כך התשובה - "צדק תדברון"! יש להתעסק ב"גליא דתורה", מכיון שתכלית נתינת התורה למטה היא לזכך את העולם הזה הגשמי.

על-דרך-זה יש לפרש את המשנה "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה" - שהביטול הטוב ביותר לגוף (אומנותו של אדם בעולם הזה) הוא שיהיה בטל במציאות לאלוקות (על-דרך התאחדותה של הנשמה בקב"ה). ואולם, כאמור, בנוגע לדברי תורה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", והכוונה היא שיש ללמוד את התורה כפי שירדה למטה (בדיבור ובמעשה), כדי לזכך את העולם.⁷

ממשמעות דברי המפרשים¹ יוצא שהפיסקה הראשונה של המשנה עוסקת בדיבורים השייכים לגוף אשר בהם אין טוב משתיקה, ואילו הפיסקה השניה מכוונת לדברי תורה, שאמנם שם הדיבור הוא טוב, אבל גם בזאת "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

והביאו בהתאם לזה את דברי הגמרא² על הפסוק:³ "האמנם אלם צדק תדברון" - "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר, צדק תדברון".

וצריך להבין:

א. מהמשנה ומהגמרא נראה כי השתיקה וההימנעות מדברים בטלים, אינה אלא הנהגה טובה ("לגוף טוב") או "אומנותו של אדם". ולכאורה, דברים בטלים כפשוטו, הרי זה איסור גמור - "ודברת כס ולא בדברים בטלים"!

ב. "יכול אף לדברי תורה" - האמנם קא-סלקא-דעתך שיש להימנע מלהרבות דברי תורה?!

ג. "מה אומנותו של אדם" - איך אפשר להגדיר את תפקיד האדם בעולם בכיוון של "סור מרע" ("ישים עצמו כאלם") בשעה שברור כי התכלית היא ב"עשה טוב" ואילו ה"סור מרע" הוא רק בגדר הקדמה והכנה ל"עשה טוב"?!

ד. מהו דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם הזה"?

יש לבאר כל זאת על דרך החסידות:

דיבור ושתיקה ברוחניות, הם דיבור ומחשבה. בחינת דיבור הוא מה שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו"⁴, "בעשרה מאמרות נברא העולם"⁵. ושייכות בריאת העולם לדיבור היא, כי יחודיותו של הדיבור הוא שעל-ידו אפשר לגלות לזולתו את הענינים הצפונים במחשבה שאינם גלויים לזולת. מה- שאין-כן מחשבה היא לעצמו ולא לזולתו, והנמשל הוא אצל

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1186)

(1) ראה מדרש שמואל כאן. (2) חולין פט, א. (3) תהלים נח, ב. (4) תהלים לג, ו. (5) להלן פרק ה משנה א. (6) איוב לא, ב. ובתנאי פרק ב, מוסיף "ממש". (7) אמנם, אין להסתפק ב"גליא שבתורה", אלא צריך להתעסק גם בלימוד פנימיות התורה, וכמאמר חז"ל (שבת לא, א) שיש לערב בחטים "קב של חומטין", שהכוונה לפנימיות התורה (לקוטי תורה ויקרא ו, א).

לוח זמנים לשבוע פרשת נשא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א
באר שבע (ק)	5:41	5:44	8:30	8:28	9:09	9:07	10:20	10:19	13:12	13:12	19:30	19:34	19:59	20:03	19:14	20:15
חיפה (ק)	5:37	5:40	8:27	8:24	9:06	9:05	10:18	10:17	13:11	13:12	19:36	19:40	20:02	20:06	19:06	20:18
ירושלים (ק)	5:38	5:42	8:28	8:25	9:07	9:05	10:18	10:17	13:10	13:11	19:35	19:39	20:03	20:03	18:58	20:15
תל אביב (ק)	5:39	5:43	8:29	8:27	9:08	9:07	10:19	10:18	13:12	13:12	19:32	19:36	20:01	20:05	19:14	20:17
אבו דאבי (ח)	5:36	5:39	8:22	8:20	8:57	8:56	10:06	10:05	12:52	12:53	18:59	19:02	19:26	19:29	18:42	19:40
אוסטריה, וינה (ק)	5:07	5:14	8:00	7:53	9:01	8:57	10:19	10:17	13:29	13:30	20:29	20:36	21:09	21:18	20:17	21:35
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:19	7:14	9:05	9:07	9:43	9:46	10:36	10:37	12:47	12:47	17:20	17:15	17:49	17:45	16:57	17:56
אוקראינה, אודסה (ק)	5:16	5:22	8:09	8:04	9:06	9:03	10:23	10:21	13:31	13:32	20:25	20:32	21:04	21:12	20:13	21:28
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:42	4:49	7:35	7:28	8:35	8:32	9:53	9:51	13:03	13:04	20:02	20:10	20:42	20:51	19:51	21:08
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:51	4:58	7:44	7:37	8:45	8:42	10:04	10:02	13:14	13:15	20:15	20:23	20:56	21:04	20:03	21:22
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:09	5:17	8:00	7:52	9:08	9:04	10:27	10:25	13:40	13:41	20:47	20:55	21:30	21:40	20:36	21:59
אוקראינה, קייב (ק)	5:01	5:09	7:51	7:43	9:00	8:56	10:19	10:17	13:33	13:34	20:41	20:49	21:24	21:33	20:30	21:53
איטליה, מילאנו (ק)	5:46	5:52	8:39	8:34	9:34	9:31	10:51	10:49	13:57	13:58	20:51	20:58	21:26	21:33	20:36	21:49
אקוודור, קיטו (ח)	6:07	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:09	10:10	12:41	12:41	18:14	18:14	18:37	18:38	17:56	18:47
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:41	7:46	9:37	9:39	10:14	10:16	11:07	11:09	13:20	13:20	18:00	17:56	18:27	18:24	17:38	18:35
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:48	8:53	10:32	10:34	11:13	11:15	12:03	12:06	14:12	14:12	18:35	18:30	19:07	19:03	18:13	19:15
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:47	5:52	8:40	8:37	9:25	9:23	10:39	10:38	13:39	13:39	20:14	20:20	20:47	20:53	20:01	21:06
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:33	5:38	8:26	8:22	9:13	9:11	10:27	10:26	13:28	13:29	20:07	20:13	20:41	20:47	19:54	21:01
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:33	5:38	8:26	8:23	9:13	9:11	10:28	10:26	13:29	13:30	20:08	20:13	20:41	20:47	19:54	21:01
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:04	6:09	8:58	8:54	9:47	9:45	11:02	11:01	14:05	14:06	20:48	20:54	21:23	21:29	20:35	21:44
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:24	6:27	9:13	9:11	9:51	9:49	11:01	11:00	13:52	13:53	20:09	20:13	20:36	20:40	19:54	20:52
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:46	5:50	8:37	8:34	9:17	9:16	10:29	10:28	13:23	13:24	19:47	19:52	20:17	20:22	19:33	20:34
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:32	6:35	9:18	9:17	9:54	9:53	11:03	11:02	13:51	13:51	20:01	20:04	20:27	20:30	19:45	20:41
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:27	5:32	8:20	8:16	9:08	9:06	10:23	10:21	13:24	13:25	20:05	20:11	20:39	20:45	19:52	20:59
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:57	6:02	8:51	8:47	9:37	9:35	10:52	10:50	13:52	13:53	20:31	20:36	21:04	21:10	20:17	21:24
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:24	5:29	8:17	8:13	9:06	9:04	10:21	10:20	13:23	13:24	20:05	20:11	20:40	20:46	19:52	21:00
בוליביה, לה-פס (ח)	6:51	6:49	9:06	9:07	9:37	9:38	10:36	10:36	12:59	12:59	18:09	18:07	18:33	18:32	17:50	18:42
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:42	5:50	8:31	8:21	9:43	9:39	11:03	11:00	14:18	14:19	21:28	21:37	22:13	22:23	21:17	22:43
בלגיה, בריסל (ק)	5:44	5:52	8:34	8:24	9:44	9:40	11:03	11:01	14:18	14:19	21:27	21:35	22:11	22:21	21:16	22:40
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:37	6:34	8:44	8:45	9:17	9:18	10:13	10:14	12:33	12:33	17:36	17:34	17:57	17:55	17:12	18:05
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:24	6:21	8:31	8:33	9:04	9:05	10:01	10:02	12:21	12:21	17:21	17:19	17:46	17:45	17:01	17:54
בריטניה, לונדון (ק)	4:59	5:07	7:47	7:37	9:00	8:56	10:20	10:18	13:36	13:37	20:49	20:58	21:32	21:43	20:40	22:03
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:58	5:07	7:38	7:15	9:04	9:00	10:26	10:23	13:45	13:46	21:05	21:14	21:53	22:05	20:58	22:28
גרמניה, ברלין (ק)	5:00	5:09	7:46	7:32	9:04	9:00	10:25	10:23	13:42	13:43	21:00	21:09	21:45	21:55	20:48	22:17
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:30	5:38	8:21	8:13	9:28	9:24	10:47	10:45	14:00	14:01	21:07	21:15	21:50	21:59	20:56	22:18
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:39	6:42	8:46	8:47	9:19	9:21	10:15	10:17	12:34	12:34	17:35	17:32	17:54	17:52	17:08	18:02
הודו, מומבאי (ח)	6:02	6:04	8:44	8:43	9:17	9:17	10:25	10:24	13:07	13:08	19:06	19:09	19:31	19:34	18:50	19:44
הודו, פונה (ח)	5:59	6:01	8:41	8:40	9:14	9:13	10:21	10:21	13:03	13:04	19:02	19:04	19:27	19:29	18:45	19:39
הונגריה, בודפשט (ק)	4:59	5:05	7:52	7:46	8:51	8:48	10:09	10:07	13:18	13:19	20:16	20:23	20:55	21:03	20:04	21:20
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:36	4:42	7:30	7:26	8:17	8:15	9:32	9:30	12:33	12:34	19:12	19:18	19:46	19:52	18:59	20:06
יוון, אתונה (ק)	6:09	6:14	9:02	8:59	9:46	9:44	10:59	10:58	13:57	13:58	20:30	20:35	21:01	21:07	20:16	21:20

לוח זמנים לשבוע פרשת נשא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ק)	5:21	5:28	8:15	8:09	9:13	9:10	10:30	10:28	13:39	13:40	20:35	20:42	21:14	21:22	20:23	21:39
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:00	5:58	8:41	8:40	9:14	9:13	10:22	10:21	13:05	13:05	19:04	19:07	19:30	19:32	18:48	19:42
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:50	7:56	9:22	9:24	10:06	10:09	10:54	10:57	12:56	12:57	17:01	16:57	17:37	17:33	16:40	17:46
נפאל, קטמנדו (ח)	5:11	5:14	7:59	7:57	8:35	8:34	9:45	9:44	12:34	12:34	18:46	18:50	19:14	19:17	18:31	19:28
סין, בייג'ינג (ח)	4:54	4:58	7:46	7:43	8:33	8:30	9:47	9:45	12:47	12:47	19:23	19:29	19:56	20:02	19:08	20:16
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:26	9:26	9:56	9:57	10:59	10:59	13:31	13:32	19:06	19:07	19:30	19:30	18:49	19:40
פולין, ורשא (ק)	4:39	4:31	7:17	7:05	8:34	8:30	9:55	9:52	13:12	13:13	20:26	20:35	21:12	21:23	20:16	21:44
פרו, לימה (ח)	6:18	6:20	8:39	8:39	9:09	9:10	10:09	10:10	12:35	12:35	17:51	17:50	18:15	18:14	17:32	18:24
צרפת, ליון (ק)	6:08	6:02	8:55	8:50	9:51	9:48	11:08	11:06	14:14	14:15	21:07	21:13	21:44	21:52	20:54	22:08
צרפת, פריז (ק)	6:07	6:00	8:53	8:46	9:55	9:52	11:14	11:12	14:25	14:26	21:29	21:37	22:09	22:17	21:16	22:35
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:42	8:15	8:15	8:46	8:46	9:49	9:50	12:24	12:24	18:03	18:04	18:27	18:28	17:46	18:37
קנדה, טורונטו (ק)	5:51	5:45	8:39	8:35	9:31	9:28	10:46	10:45	13:51	13:52	20:40	20:47	21:13	21:20	20:25	21:35
קנדה, מונטריאול (ק)	5:22	5:16	8:10	8:05	9:05	9:02	10:21	10:20	13:28	13:29	20:21	20:28	20:57	21:05	20:07	21:21
קפריסין, לרנקה (ק)	5:41	5:37	8:28	8:26	9:10	9:08	10:22	10:21	13:17	13:18	19:43	19:47	20:13	20:18	19:29	20:30
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:48	4:38	6:53	6:53	8:48	8:44	10:11	10:08	13:33	13:34	20:59	21:09	21:50	22:03	20:49	22:28
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:16	4:06	6:26	6:26	8:19	8:14	9:43	9:40	13:07	13:08	20:41	20:52	21:31	21:44	20:28	22:11
רוסיה, חסוטוב-על-הדון (ח)	4:44	4:37	7:30	7:25	8:29	8:26	9:47	9:45	12:55	12:56	19:52	19:59	20:31	20:39	19:40	20:56
שווייץ, ציריך (ק)	5:48	5:41	8:34	8:28	9:33	9:30	10:51	10:49	14:00	14:01	21:02	21:09	21:37	21:45	20:45	22:02
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:52	5:50	8:29	8:28	9:01	9:01	10:07	10:07	12:46	12:47	18:38	18:39	19:02	19:04	18:21	19:14

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

אגרות קודש

ב"ה, י' סיון, תשכ"ד

ברוקלין, נ.י.

[שלום וברכה!]

בצער נודעתי מאבדתם, ונוסף על השתתפותי בצערו, נא למסור לבתו והמשפחה שיי אף כי בלתי מכירם ברכת תנחומים - המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

אופייני הוא הנוסח האמור המקובל והמסורתי, שיש לדייק בו שתי נקודות: א) בנוגע לעצם הצער, שמקשר את צער היחיד עם צער הכלל, זאת אומרת שכמו שחורבן ציון וירושלים הוא אבל כל העם כולו, כן הוא אבל היחיד, באשר כל עם ישראל הוא קומה אחת, שלכן נקל יותר לשאת את הצער והיגון. ב) ובנוגע הנחמה, הרי כמו שודאית נחמת ציון וירושלים והיא מיסודי אמונתנו, עד שאמרו שכל המתאבל על ירושלים זוכה לראות בנחמתה שמחתה, כן הוא ענין האבלות שמטרתה ותכליתה ענין התשובה (רמב"ם ה'י' אבן סוף פ' י"ג) שהנחמה ודאי שתבוא ממנחם ציון ובונה ירושלים.

בכבוד.

סדר מצות הדלקת נרות לחג השבועות ושבט קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחו"ל נותנים בערב החג גם עבור היום השני) אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב חג השבועות

יש להדליק – בחו"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני. זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מציט). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחו"ל יום שני של חג השבועות

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מציט).

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבט קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שִׁבְת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵ חַפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתִתְחַזְּרֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל-אֹיֵב וְאֹרֶב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֶׂה יְדֵינוּ, וְתִתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: פָּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00785
16/05/2021

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

